

Notes du mont Royal

www.notesdumontroyal.com

Cette œuvre est hébergée sur « *Notes du mont Royal* » dans le cadre d'un exposé gratuit sur la littérature.

SOURCE DES IMAGES
Canadiana

HERODOTI
HISTORIARUM LIBRI IX.
GRAECE ET LATINE.

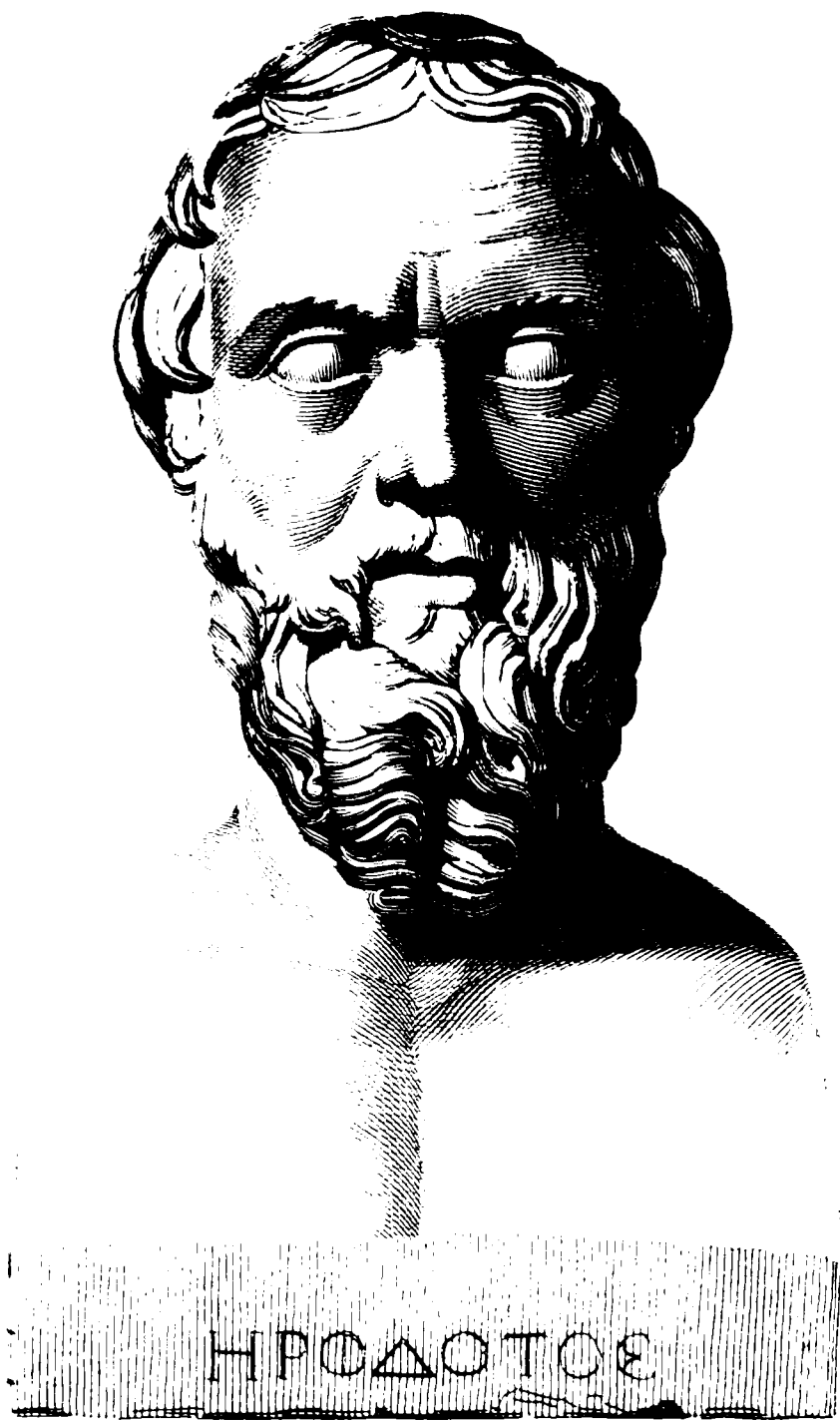
TOMUS I.

Liber I et II. cum Varietate Lectionis.

ARGENTORATI

TYPIS PHILIPPI IACOBI DANNBACH.

—Dum. del. et. sculpsit.

HERODOTI
MUSAE

SIVE

HISTORIARUM LIBRI IX.

AD VETERUM CODICUM FIDEM
DENUO RECENSUIT
LECTIONIS VARIETATE
CONTINUA INTERPRETATIONE LATINA
ADNOTATIONIBUS

WESSELINGII ET VALCKENARII
ALIORUMQUE ET SUI
ILLUSTRAVIT

IOHANNES SCHWEIGHAEUSER

IN ACAD. ARGENT. ET SEM. PROT. LITERAR. GRAEC. PROF.
ACADEMIAE REG. INSCRIPT. ET HUM. LITERAR. ADSCR.

TOMUS PRIMUS.

ARGENTORATI ET PARISIIS
APUD TREUTTEL ET WÜRTZ, BIBLIOPOLAS.
MDCCCXVI.

18 338
27/11/91 e

IOH. SCHWEIGHAEUSER
MUSARUM AMICIS SALUTEM.

LIBERARE posse fidem publice datam, promissumque absolvere opus, clementer nobis adspirante Dei Opt. Max. numine, per multiplices tempestatum turbines contigit. Sextus hic agitur annus, ex quo Bibliopolae quorum periculo in lucem hoc opus exit, schedâ in publicum emissâ, meis verbis professi sunt, non esse me alienum a consilio, si favisset studiosorum hominum voluntas, et vita viresque suppetiissent, *Wesselingianam Herodoti Editionem* ea lege *instaurandi*, ut, si quid vel in graeco exemplo, vel in adiecta latina versione, vel in Wesselingii Valckenarii quæ Adnotationibus desideraretur, quod aut commodius poni posse aut suppleri debere videretur, id ita corrigeretur supplereturque, ut nihil tamen eorum, quae a summis illis Duumviris in Historiae parentem collata sunt, neglectum abiectumve lateret Lectores.

IN manibus iam tunc meis erant *e quinque Codicibus Msstis Parisiensibus*, cum exemplo Wesselingiano ab erudito iuvene *Georgiade* Thessalonicensi, cuius et fidem et industriam mihi BORSSONADUS Vir clarissimus commendaverat, diligenter collatis, excerpta *Lectonis Varietas*. Accesserunt
Praef. T. I. P. I. a 3

deinde *Lectiones e sexto quodam Regio Codice* enotatae, qui quidem nonnisi Fragmenta nonnulla, satis tamen illa notabilia, Historiarum Herodoti complectitur: accesseruntque, primum, *e membranaeo vetusto Codice Italico*, integrum Scriptoris nostri opus exhibente, neque umquam antea excusso, excerptae Lectiones, a CREUZERO, Heidelbergensis Academiae decore, penes quem tunc is codex erat, ultro mihi oblatae; moxque, veniâ ab illustri membranarum possessore, LIBERO BARONE DE SCHELLERSHEIM, *Eisbergae aliorumque in Westphalia locorum domino*, per eiusdem *Creuzeri* apud illum gratiam et in me benevolentiam impetratâ, ipsae illae praestantissimae Membranae ad me transmissae, earumque usura in tantum temporis spatium, quantum mihi ipsi commodum visum fuisset, supra quam dici potest liberaliter concessa.

HISCE munitus praesidiis, de quibus in Praefatione alteri Parti huius Tomi praemissa uberius exponam, ac *praecipuarum* quarumque *Herodoti Editionum* exemplo instructus, postquam intellexi haud ingratam fore doctis studiosisve hominibus operam nostram Herodoto navandam, primam in eo diligentemque posui curam, ut ex collatis inter se *diversis Lectionibus*, quas ad quemque Scriptoris nostri locum vel Wesselingianus adparatus vel nostrae nobis copiae offerebant, eam seligerem adoptaremque, quae aut citra controversiam repraesentare *genuinam Auctoris scripturam* aut ad eam proxime accedere videretur; quo admirabili huic antiquitatis monumento nativus suus color atque habitus, quoad fieri posset, restitueretur. Quod quum

mihi fuerit propositum, ridiculus sim utique, si cunctis in locis, quae difficultatem habere aliquam videntur, acu (quod aiunt) rem tetigisse mihi persuadeam; qui saepenumero ipse, quid adoptarem, quid seponerem, incertissimus haeseram: abunde mihi gratulandi erit materia, si maiori ex parte, et his quidem maxime in locis quae sunt potioris cuiusdam momenti, doctorum iudicio Virorum satisfecero.

DE ratione quam in constituendo graeco exemplo sive contextu, quem vulgo vocant, secutus WESSELINGIUS est, sic ipse Vir doctus exposuit:*) *Ex scriptis Codicibus Ionici sermonis, quoties licuit, formam et habitudinem reformavi; in integrum nullo suo merito possessione deiecta restitui: innumera mendis liberavi, sed parcissime de coniectura, atque illis duntaxat in vocabulis, quae dictionis indoles aversabatur. Qua re nonnullis, quod aperte mendosa et levi brachio concinnanda reliquerim, iusto visus fui cautior: verum illud malui; satis habens, si ad medicinam via monstraretur.**)* Haec ille. Nos probas multas Lectiones, quae videri poterant haud satis certa auctoritate a Viro doctissimo receptae, accedente nostrorum Codicum testimonio firmavimus; plurimas alias, ab illo sepositas, partim nunc primum, partim praeceuntibus aliis ante aut post illum Editoribus, vindicavimus auctori; nonnullas etiam, Wesselingio ne memoratas quidem, nunc primum e Co-

*) In Praefationis postrema pagina.

**) Nempe id frequenter in Adnotationibus a Viro praestantissimo praestitum.

dicibus nostris productas, quum verissimae nobis visae essent, Herodoto restituimus; denique haud pauca loca, quae vel Wesselingio, vel Valckenario praesertim, aut corrupta aut prorsus adulterina et ab aliena manu inculcata visa erant, demonstrasse mihi videor aut omnino sollicitari non debuisse, aut leniore quadam medicina, ab ipsis vetustis libris indicata, persanari. Coniecturas vero, ut Wesselingius, sic et nos non nisi rarissimis quibusdam in locis in contextum recepimus, ubi et manifesto corrupta esse librorum omnium scriptura nobis videbatur, et emendatio occurrebat, quae non modo probabilis, sed et certa atque ita evidens videretur, ut ipsa per se sui faceret fidem.

P O R R O, quum ionica dialecto scriptae hae Historiae sint, consentaneum utique fuit, ut, sicubi loco formarum communi Graecorum sermone tritarum ionicas verborum formas libri veteres exhiberent, eae non negligerentur, sed ionice loquenti restituerentur Scriptori: atque in hoc etiam genere largam messem nobis reliquam fecit Wesselingii industria. Nec vero putandum est, cunctis eis in locis, ubi etiam nunc formae verborum communes praeceuntibus libris omnibus supersunt, quum alibi in eisdem verbis formâ Ionibus propriâ usum esse videamus Scriptorem, per librariorum aut temeritatem aut socordiam esse illas invectas. Licitum fuit ionico scriptori communibus verborum formis promiscue atque illis uti quae Ionibus propriae erant: et haud dubiis documentis intellexisse mihi videor, ut olim Homerum, sic etiam *Herodotum*, si quis alius, hanc sibi veniam sumsisse; et, quamvis idem *optima ionicae*

dialecti norma merito dicatur, *) tamen, ut aliis multis modis, **) sic et hoc ipso in genere *variatio-nem* consulto esse secutum. Quo minus caussae esse equidem iudicavi, cur perspicua in hanc partem *Hermogenis* verba, †) *non pura, sed mixta dialecto scripsisse Herodotum* docentis, cum doctissimo *Wesselingio* nostro ††) aliam in partem interpretaremur.

AD *Varietatem Lectionis* quod spectat, idem *Wesselingius* in sua *Praefatione*, continuo post verba superius adposita, haec subiecit: *Ex contextu, uti vocant, quae exterminavi, relegata in Variantes sunt Lectiones; copiosissime, quo censendi facultas foret, adpositas. Qua quidem in re nihil novi praeterque consuetudinem machinatus fui. Conquirimus sollicita cura et impensis amplis diversas membranarum scripturas; cui tandem bono, si uti illis nefas putetur? — Nos, eandem cum Viro doctissimo rationem secuti, Lectionibus ab illo prolatis has, quas nostri insuper Codices et notabiliores offerebant Editiones, larga manu adiecimus. Qui artem criticam attigerunt, et*

*) Ἡρόδοτος, τῆς Ἰαίδος δια-
λέκτου ἀριστος κανὼν. *Dionys.*
Halic. Epist. ad Pompei. Opp.
T. VI. ed. Reisk. p. 775.

**) Vide eundem *Dionys.*
de Compos. Verbor. cap. 19.
T. V. p. 133 seq.

†) *Hermog.* de Formis Ora-
tionis lib. II. pag. 515. coll.
p. 406.

††) *Dissert. Herodotea*,
p. 147 seq. *Schaeferum*, vi-
ruū de Scriptore nostro prae-
clare meritum, postquam in
edendis Musis coepisset, ex-
pulsis ubique formis verbo-
rum communibus, ionicas
substituere formas, mox me-
liora edoctum abiicisse no-
vimus istud consilium.

in tractandis vetustis codicibus vel mediocriter sunt versati, satis hi norunt, etiam vitiosissimarum notationem Lectionum multiplicem posse usum praestare; et ex medio fumo tenebrisque, quas librariorum vel oscitantia vel temeritas vel ignorantia obfudit genuinae auctoris scripturae, inopinatam subinde lucem oriri. Constitutum mihi erat initio, eis in locis, ubi de selectu ex diversis Lectionibus faciendo incertus fuisset ipse, aut ubi ambigi ab aliis non sine caussa posse videretur, illas Lectiones, quae a me sepositae forent, ipsi statim contextui qualibet in pagina subiicere. Sed tanta fuit huius generis multitudo, ut in hac praesertim minori forma, qua prodit haec editio, nimium spatii absumtura fuisset illa ratio, magno incommodo taedioque plerorumque Lectorum; qui in legendo Scriptore, seriei neque rerum intenti, graviter ferunt, si criticis notulis, ad singulorum verborum selectum plerumque spectantibus, interrumpitur attentio animi et ad minuta, quae quidem ipsis videntur, distrahitur. Quare, abiecto illo consilio, consultissimum duxi univsum simul adparatum *Variarum Lectionum*, quae ad quemque Editionis huius *Tomum* pertinerent, separata *Parte* ita complecti, ut illarum *Partium* quaeque, pro Lectorum arbitrio, vel simul cum ea *Parte*, quae *Contextum* continet, uno eodemque volumine posset compingi, vel seorsim per se compacta sive seponi posset ab his qui haec talia minus curant, sive inter legendum a latere prioris *Partis* poni commodiusque inspicere ab eis, qui in locis quibusque difficilioribus, aut si qua loca suspecta ipsis videntur, continuo cognoscere cupiunt quid sit quod ibidem aliae Editiones aliive Codices ma-

nuscripti praeferant. Rarioribus tamen nonnullis in locis ipsi statim contextui criticam Notulam placuit subiicere; ibi praesertim ubi aut ex coniectura aliquid in contextu positum est, nullius veteris Codicis auctoritate firmatum, aut ubi diversae Lectiones, quae de principatu inter se contendere posse videbantur, non ad singula verba idem significantia, aut ad solam verborum formam seriemve, sed ad rem ipsam sententiamque pertinebant.

Post Graeci exempli constitutionem proxima nobis cura in *Latinam Versionem* impendenda visa erat; quam a se paene prorsus neglectam esse WESSELINGIUS his verbis professus est:*) *Vallae Latina*, inquit, *praeecuntium more Graecis adiunxi; non illa profecto optima, sed a clariss. Gronovio multifariam purgata, et, sicubi ἐν τῷ κειμένῳ aliquid innovatum, a me quoque. Maluissem equidem, ut suavissimus Scriptor ea dialecto ab omnibus tereretur, qua agnosci voluit. Sed, uti seculum est, Latina postulantur; maneat proinde hoc Catone per me contentum.* — Iam fuit quidem *Laurentius* ille *Valla* elegantiarum Latinarum inprimis callens, at non proinde Graeci sermonis scientia imbutus; cuius adipiscendae multis etiam tunc subsidiis, quae nobis hac aetate in promptu sunt, destituti erant doctissimi viri. Quare, quum admodum etiam corrupto usus esset Herodoti codice, ita Scriptorem hunc latine convertit, ut incredibile dictu sit quam multis in locis aut prorsus ab auctoris mente aberret illius Versio, aut ita ambigua

*) Sub finem Praefationis.

sit et parum dilucida, ut haud raro, quid sit quod vel graecus Scriptor vel eius Interpres dicere voluerit, perinde incertus haereas. Denique videtur ille etiam non tantam curam, quantam potuerat, in hanc conficiendam Herodoti Versionem impendisse, sed totam admodum deproperasse operam. Et *Gronovius* quidem multa *Vallae* errata passim correxit, sed longe tamen plurima intacta reliquit: nonnulla etiam ita mutavit, ut pervertisse magis quam correxisse videatur. Quae vero *Wesselingius* in eadem Versione correxit, oppido pauca sunt; caetera a Viro longe doctissimo, maiora spectante, consulto neglecta. Ita fit ut vix ullus exstet Graecus auctor, cuius *Latina versio* tam male misereque comparata sit, quam ea quae ad hunc usque diem suavissimis *Herodoti Musis* comes iuncta erat. Quare, quum hac nova Editione propositum nobis fuerit, non solum doctorum hominum, qui tali adminiculo non indigerent, inservire studiis, verum etiam ab eis Musarum amicis inire gratiam, quibus in hoc mari, quamvis placido, non sine cortice natare datum est; illusurus mihi visus eram Lectoribus, si *Latinam Versionem*, qualis adhuc fuit, repetitam exhibuissem. In qua quidem emendanda postquam primum ita constitueram versari, ut, intacta relinquens quaecumque ferri utcumque possent, ea demum mutarem, quae aut obscuriora, aut ad sensum minus commode posita, aut quae ab auctoris mente prorsus essent aliena; mox intellexi, et ad aequabilitatem orationis aptius fore, et alioqui multo commodius, si totam de integro refingerem. Atque hoc ita peregi, ut, absoluta pro mei captu ingenii singulorum capitum versione, *Latina nostra* cum *Lau-*

rentianis et cum his quae in illis vel ab *Henr. Stephano* in ora suae editionis mutanda proposita, vel quae a *Gronovio* aut *Wesselingio* mutata sunt, plerumque conferrem; et, si quid in his rectius commodiusve positum videretur, id ipsum, deletis nostris, adoptarem. Ita in conficienda hac Latina versione idem prorsus secutus sum consilium, quod *Reizio* olim clarissimo Viro propositum fuisse deinde demum animadverti:*) cui si exsequi quod constituerat licuisset, plurimum ille otii nobis hac parte erat factururus. *Larcheri* praestantissimam *gallicam Versionem* in locis difficilioribus consului: e qua ut multum passim me profecisse gratus profiteor, sic ab eadem haud raro in diversum mihi discedendum putavi: cuius dissensionis causas, sicubi opus esse videbatur, in Adnotationibus exposui. Alias vernaculas Herodoti versiones, non quod eas spernam, sed otio parciturus, consulere supersedi.

Ad *Adnotationes* quod pertinet, Tomo quinto sextoque huius Editionis comprehensas, iam initio professus sum, illud mihi primum fuisse propositum, quod etiam magno numero studiosorum hominum inprimis gratum fore intellexeram, ut eorum, quae vel a *Wesselingio* vel a *Valckenario* ad Herodotum adnotata in Wesselingiana Editione exstant, nihil praetermitterem. *Iacobi Gronovii* Notas, quas eadem Editio repetitas exhibet, indignas iudicavi quibus bonae chartae denuo contaminarentur. Quodsi illas subinde laudavit Wesselingius, non eo id factum quod per se magni fecerit, sed, (qui

*) Vide *Reizii* Praefationem, Herodoti Historiis ab illo edi coeptis praemissam p. xxix.

praestantissimi Viri candor et humanitas fuit) quod daret aliquid et praeceptoris olim sui memoriae, et omnino nomini *Gronoviano*, quod ob paterna maxime merita magno apud Batavos in honore erat. Si quando tamen bonae frugis quidpiam, quod per raro quidem mihi usu venire memini, in Notis huius viri reperi, quod ad illustrandum faceret Scriptorem nostrum, non id negligendum putavi, sed fideliter inde excerptum adposui Lectoribus. Reliqua quae *Wesselingianis* aut *Valckenarii* Adnotationibus adieci, partim ex Virorum doctorum scriptis publice editis (quorum quemque, uti par erat, suo loco laudavi) excerpta sunt; de multis etiam privatim me eruditi Amici monuerunt, in quibus prae caeteris *Boissonadi* mei et singularis benivolentia, et exquisitissima doctrina, et indefessum de me et de Herodoto nostro bene merendi studium eminuit. Quae de meo adiunxi, in his illud maxime spectavi, ut partim receptam a me scripturam, sicubi dubia nonnullis posset videri, nec illam iam satis in *Var. Lect.* adseruissem, quoad fieri posset vindicarem stabiliremque; partim ut Scriptoris sententiam mentemque, quam haud paucis in locis parum recte perceptam vulgo aut prorsus in alienam partem detortam vidi, patefacere enuclearemque. In disquisitiones ad reconditiorem veterem Historiam, ad Chronologiam, ad Geographiam spectantes, et quae sunt alia genera in quibus illustrari eruditorum Commentatorum solertia solet, rarius me immersi: atque eo etiam magis ab his talibus consulto me abstinui, quod iam pluribus abhinc annis eam provinciam

idem Vir doctissimus, cuius in hanc nostram Editionem praeclarissimum meritum supra praedicavi, sibi designavit. *)

LIBELLUS de *Vita Homeri*, vetustus ille quidem, sed falso *Herodoti* nomen in fronte gerens, ab hac Editione non debuit abesse; quum praesertim haud indignum *Wesselingius* iudicaret quem eruditus suis Notis illustraret. De *Ctesiae Excerptis*, quae praeter idoneam causam plerasque onerant *Herodoti* Editiones, omissis aliis, satis habui reliquias *Rerum Persicarum* ad ea usque tempora, in quibus *Herodotus* desinit, adposuisse.

POSTERIORI Parti quarti Tomi adiectus est *Index Rerum et Personarum*; quem, per *Iungermani* industriam satis commode confectum, superiores exhibebant Editiones, nostri autem causâ denuo recensuit, partimque auxit, partim melius passim digessit et ordinavit meus in corrigendis specimenibus typographicis socius *Daniel Waetien*, Bremensis, qui humaniorum divinarumque literarum et scientiarum curriculum, quibus per quatuor continuos annos in Argentoratensi Academia et in Seminario theologico Protestantium apud nos strenue incubuit, his ipsis diebus multa cum laude absolvit.

GLOSSARIUM vetus *Vocum Herodoteorum*, ad quod in *Wesselingii* Adnotationibus et in *Varietate Lectionis* subinde provocatur, in fine posterioris

*) Vide GEORG. FRID. CORUM (*die Historische Kunst* CREUZERI Praefationem *li- der Griechen*) Lips. 1803. hro de Historica arte Grae- praemissam, p. 7 seq.

Partis sexti Tomi cum eiusdem *Wesselingii* in illud Animadversionibus repraesentavi. Vellem etiam nunc continuo comitem huic Herodoti Editioni dare potuissem *Lexicon Herodoteum*, in quo instruendo iam a plusculis inde annis operam collocavi, sed cui elaborando perficiendoque ad hunc diem defuit otium. Quod si et vita et corporis animique suffecerint vires, poterit illud, interiecto quodam temporis spatio, separatim in lucem emitti: quae res multis Herodoti Leotoribus eo etiam gratior, ut equidem coniicio, erit futura, quoniam eadem haec veluti *Clavis Herodotea*, quam meditor, ad omnes Musarum Editiones, quae inde a Iungermaniana prodierunt, perinde erit adcommodata. Igitur, postquam et probari studiosis hominibus intellexero hanc operam adhuc a nobis Herodoto impensam, et postquam (id quod factum iri cupio speroque) de his, quae in tractando hoc Scriptore melius a me administrari debuerant, a doctis Viris fuero admonitus; tunc quidem, Bono cum Deo, ultimam illi operi adiiicere manum constitui, nisi interim aut *Schaeferus*, Vir doctissimus diligentissimusque, promisso steterit iam ante hos sedecim annos in Praefatione splendidae Editionis Herodoti interposito, aut ab alio erudito Viro provincia haec fuerit occupata. Quod si nobis contigerit ut Lexicon istud in lucem emittere liceat, transferre in illud decrevi, suisque inserere locis, quidquid continet *Wesselingianae* editioni adiectus *Index Vocum et Dictionum graecarum* de quibus in *Adnotationibus* tractatur, commodeque adiici poterit *Index veterum Scriptorum*

in Adnotationibus ad Herodotum emendatorum aut illustratorum.

* * *

HIS praemissis, iam quae de HERODOTI *Persona, Vita et Scriptis* in introitu operis praefanda videntur, ea non rectius certiusque expositum iri putavi, quam si, quae huc spectant, ex WESSELINGII *Praefatione* ipsis doctissimi Viri verbis, cum eiusdem Notulis in ima paginarum ora adpositis, repraesentarem.*) Sic igitur ille praefari infit.

A E Q U O L E C T O R I

S. D.

P E T. W E S S E L I N G I U S.

FACTURUS mihi operae pretium videor, si prius nonnulla de HERODOTO eiusque libris, quam instituti mei rationes, exposuero. Magni viri, Ios. Scaliger, Ger. Io. Vossius, Io. Alb. Fabricius, et novissime Io. Bouherius, erudite ea in refuerunt occupati; saepe tamen discordes, et nonnunquam etiam lapsi. Seligam inde veritati maxime adsimilia, et electa affirmabo.

*) Quae istis adiecta a nobis sunt, et de *Codicibus Manuscriptis*, quibus vel Wesselingius usus est vel nobis licuit uti, ea commodius in introitu alterius *Partis primi* huius Tomi, qua *Varietas Lectionis* continetur, exposita fore existimavi.

Praef. T. I. P. I.

b

I. HERODOTI VITA.

Patriam praeclarissimi Scriptoris Halicarnassum primis verbis Clio; illustre genus, et parentes Lyxen et Dryonem, Suidas a) vetusque Epigramma b) ostendunt. Aetas ac natalis annus testimonio Pamphilae cognoscitur, c) perhibentis principio belli Peloponnesiaci annos illum habuisse tres et quinquaginta: quod bellum Olympiadis LXXXVI. anno secundo cum coeperit, primam utique lucem adspexit ineunte Olympiade LXXIV., quatuor annis ante Xerxis in Graeciam expeditionem. Educatum edoctumque liberaliter fuisse, quamquam de praeceptoribus altum silentium, dubitare nefas. Adultior Halicarnassum, tyrannidem Lygdamidis non ferens, reliquit, seque in insulam Samum contulit; ubi Ionici sermonis Veneres amplexus animum ad scribendum adpulit, in foro et caussis agendis nihil omnino versatus, teste Cicerone. d)

Ante id tempus in publicum edita fuisse Hecataei Milesii Περίηγησις τῆς Ἀσίης fertur: hinc, quae Aegyptum, descriptionem phoenicis, hippopotami, et crocodilorum venationes spectant, βραχέα παραποιήσας, mutatis paucis, nisi a Porphyrio fallimur, e) mutuatus est. Et fallimur fortasse: namque valde dubium est, fuerit-ne eius Περίηγησις Hecataeus auctor. Callimachus, cui tali in negotio iusta caussae dictio est, eam Hecataeo abiudicatam obscuriori homini tribuit apud Athe-

a) In Ἡρόδοτος et Πανύσσας. d) In libro II. de Orat.
b) In scholiis ad Aristoph. c. 13. e) In Eusebii Praep.
Nub. vs. 331. c) Apud Gel- Evang. X. 2. [lib. X. c. 3.]
lium Noct. Attic. XV. 23. p. 466.

naeum. f) *Non addo, quod Cl. Valckenarius verissime monuit.* g) *nihil huiusmodi ab aliis, ne quidem a Plutarcho, exprobratum Herodoto fuisse.* *Vulgata quoque Xanthi Ἀνθίακὰ fuerant, dederantque illi τὰς ἀφορμὰς, sive ansam et occasionem ad res Lydorum exponendas: neque enim opinor Ephori apud Athenaeum verba h) ulterius posse porrigi. Multa sane Herodotus i) de Lydis eorumque in Italiam coloniis, de quibus nihil Xanthus, aut omnia alia; Dionysio, Herodoti populari, docente. k) Erant praeterea in doctiorum manibus et celebritate Hellanici Milesii et Charontis Lampsaceni Περίκλῃα, aut l) similis certe argumenti commentaria. Quorum quidem libris a scribendo de-*

f) Deipnos. lib. II. p. 70. B. [cap. 82. nuperae edit. Conf. Creuzeri Fragmenta Historicor. Graecor. Antiquiss. p. 21 seq.] g) Ad Musae II. 77. h) lib. XI. 3. [c. 11.] p. 515. i) Vid. lib. I. 94. k) Antiq. Rom. lib. I. p. 22. [c. 28. At, quod in narratione de Lydorum colonia in Italiam deducta discedit a Xantho Herodotus, non inde efficitur, nihil e Xantho profecisse Nostrum: neque dubitandum mihi videtur, τὰς ἀφορμὰς, quas Herodoto dedisse Xanthum Ephorus ait, non modo ansam et occasionem, (haec foret, ἡ ἀφορμὴ) sed materiam scribendi argumentumque intelligi debere: in quo quum alios doctos

viros tum Larcherum T. I. p. 381. et Creuzerum lib. cit. p. 142 seq. consentientes habeo. S.] 1) Vid. Dionysii Halic. Epist. ad Pompeium p. 129. [Dionys. Hal. Vol. VI. ed. Reisk. p. 769. De Hellanico vero, post Sturzium, qui illius Fragmenta collecta edidit, monuit Creuzerus in libro de Historica arte Graecorum p. 96 seq. fuisse illum quidem natu paulo maiorem Herodoto, caeterum post hunc scripta sua edidisse. Charonis Lampsaceni, Hecataei, et Xanthi Fragmenta collecta, commentariisque illustrata, edidit idem Creuzerus in libro paulo superius (notâ f.) laudato, qui Heidelb. 1806. prodiiit. S.]

territus non est, sed conmotus, ut auderet uberius, quam superiores, et ornatus dicere; quae Ciceronis verba: m) Dionysii autem, οὐκ ἀπετράπετο, ἀλλ' ἐπὶ στενσευ αὐτῶν κρείσσον τι ἐξοίσειν.

Hunc in finem, ut singula expiscaretur et regionum situs atque habitus coram intueretur et exploraret, taedium ac aerumnas longae peregrinationis non recusavit. Lustrata omni Graecia et Epiro, visaque Macedonia et Thracia, in Scytharum ultra Istrum et Borysthenem n) oras transiit. Neque ab Asia abstinuit, cuius peragrata multo maxima parte, adiit Syriam, ubi Tyrum, o) Phoenicum nobilissimam urbem, et Palaestinam maritimam p) inspexit diligenter. Hinc commodum in Aegyptum iter; quam visendi cupiditate oberasse, Euterpe loquitur. Ex Aegypto in Libyam excucurrit, Cyrenenque vidit, q) forsan et alia amplissimae regionis oppida. Africae ab Aegypto ad promontorium Soloëntem sollicita descriptio et crebri cum Carthaginensibus habiti sermones r) hoc possent persuadere, neque valide tamen. An Babylonem et uberrimos eius agros inviserit, venit in disputationem. Vir doctissimus, Des Vignoles, sed Herodoto saepius, quam par erat, iniquior, eo profectum vehementer infitiat. s) Non nego, quod illi opinioni obtentui fuit, itineris Babylonici districtam a Musis mentionem abesse. At sunt de verissima Ampl. Bouherii t) observatio-

m) Orator. c. 12. n) Vid. 168 etc. et ibid. cap. 43. et lib. IV. 81 etc. o) Libro II. 195. 196. s) Chronol. 44. p) Lib. III. 5. et II. 106. lib. IV. 4, 5. et VI. 3, 10. q) Lib. II. 181. r) Lib. IV. t) Dissert. Herod. cap. 1.

ne conplura, quae illud sibi desiderant: in his repetita cum Chaldaeis u) colloquia, vix ea tempestate extra Babyloniae fines conserta: tum amplissimae urbis operosa et accurata delineatio, templorum praeterea et statuarum, quibus illa merito superbiebat. Ait in suam usque aetatem Babylone durasse Iovis Beli fanum aereis portis, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόφυλον, x) καὶ ἐς ἐμὲ τοῦτο ἔτι εἶν. Contra ea non vidisse sese isthic statuam duodecim cubitorum ex solido auro, quod etiam Xerxes aliorum asportasset, ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον. y) Porro declarata cultissimis verbis soli Babylonici ubertate, ἐκ z). δὲ κέγχρου καὶ σισάμου ὅσον τι δένδρον μέγας γίνεται, ἐξεπιστάμενος, μῆμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν καὶ τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπίκται. Ex milio autem et sesamo quantae proceritatis arbor surgat, etsi probe mihi comperta, memorare supersedeo; bene gnarus, iis, qui nunquam Babyloniam regionem adierunt, quae de frugibus dicta sunt, perquam incredibilia visum iri. Talia commentantem negabimus earum rerum testem fuisse oculatum? Verum ista erudito viro, nimio Ctesiae amore in transversum abrepto, condonemus.

HERODOTUS, visis tot regionibus, urbibus et hominum moribus, in Samum reversus, quae ad sedulae apis instar undique collegerat, scriptis consignare, Suida auctore, ingressus fuit. Intento autem isti negotio spes Halicarnassum tyrannico dominatu liberandi adfulsit; quorsum delato res

u) Lib. I. 183. x) Ibid. c. 181. y) Ibid. c. 183.
z) Ibid. c. 193.

*bene cessit. Expulsus enim Lygdamis est, et civibus aequa rediit libertas; sed, uti fit, factiones civitatem miscuerunt, invidiaque liberatorem, factiosis fortasse gravem, incessit. Tum patriam reliquit, inque Graeciam tetendit. Huc pertinent Luciani ista, a) *difficilia quibusdam intellectu visa*, πλεύσας γὰρ οἶκόν τε Herodotus ἐκ τῆς Καρίας εὐθὺ τῆς Ἑλλάδος, ἐσκοπέειτο, *videlicet*, qua tandem ratione et minimo labore insignis ac celebris evaderet. *Instabat per illi commodum Olympiorum tempus sollemne: properavit ad illud certamen, atque in magno Graecorum consessu recitavit Historias suas. Namque ea non docent, absolvisse Herodotum historiarum libros Halicarnassi, sed compositos in Samo insula, quod ex Suida adsciscendum, ex Caria ad Olympicum conventum secum portasse, et Graecis, ut illis innotesceret, praelegisse. Eligunt ad eam recitationem Olympiadem LXXXI. viri docti, quippe aetati Herodoti egregie congruam: neque mihi refragari animus est, eoque minus, quod pueriles Thucydidis anni Elidensem hanc Olympiadem sibi postulent. Aderat Thucydides una cum patre Oloro admodum adolescens, b) ἔτι παῖς ὢν, in summo Graecorum plausu recitanti, illacrymavitque, aemulatione quadam iam tum ad consimile laudis studium accensus; quo Herodotus animadverso, ad Olorum, c) ὁρῶν ἢ φύσει τοῦ υἱοῦ σου πρὸς τὰ μαθήματα, optime de puero XV. annorum, et gloriae desiderio lacrymante. Atque hic non obliviscor secundae recitationis,**

a) In Herodoto cap. I. p. 832. [T. IV. ed. Bipont. p. 116.] b) Suidas in Θουκυδίδης. c) Marcellinus Vit. Thucyd. p. 9.

Athenis Olymp. LXXXIII. anno tertio institutae; quam Thucydidem auscultare potuisse, certum quidem est, sed iam virili aetate, non puerum. Erudite hoc H. Dodwellus exsecutus, d) approbavit Ed. Corsino, e) sibi tamen non constanti, et eandem praelectionem in Olymp. LXXXIV. conicienti. Lucianus et Plinius, quorum auctoritate in illas partes abiit, nihil iuvant. De priore dictum supra est; de Plinio deinceps. Ubi vero post Olympiadem LXXXI., et qua Graeciae in urbe conmoratus fuerit, an peregre denuo abierit, dicere non habeo. Auctor Dio Chrysostomus est, f) Corinthum venisse, scriptas a se Historias attulisse, grande exspectasse praemium ob adpersas bello Persico Adimanti et Corinthiorum laudes: frustratum ea spe, delevisse plura, et civitatis ducisque gloriam inminutum iuisse. Quae, etsi in Corinthiorum et Adimanti rebus laudandis mire parvus fuerit, g) criminationes videntur hominum aevi senioris. Certius habetur, Athenis suos cum libros legisse in consilio, uti Hieronymus scribit, et honoratum fuisse, idque festo Panathenaeorum die anni tertii Olympiadis LXXXIII., quae elegans ill. Scaligeri h) doctrina.

Sub idem tempus Athenis colonia in Magnam Graeciam deducta Thurios fuit, i) cui sponte sua comitem se Herodotus addidit, Θούριος ea propter

d) Apparat. ad Annales Thucydid. p. 23. e) Fast. Attic. T. III. p. 203. et p. 213. f) Orat. Corinth. p. 456. g) Vid. ad Lib. VIII. 33. [immo ad VIII. 94.] h) Ad Eusebii Chronic. pag. 104. i) Diodorus Sicul. lib. XII. 7. et 10.

saepe dictus, διὰ τὰ κοινωῖναι τῆς εἰς Θεοῦς ἀποικίας, ut apud Strabonem. k) Ibi per otium Historias recensuit, multaque illis adstruxit. Nam, quod in Plinio est, l) Thuriis in Italia condidisse Historiam anno urbis trecentesimo decimo, aliter si accipiat, erroneum erit. Condidit Historiarum libros alibi, eisdemque ante Italicum iter semel atque iterum in frequenti Graecorum mercatu praelegit; isthic vero illos elimavit, nonnulla adiecit, alia fortasse retexuit. Addidisse autem, ea argumento sunt, quae profectione in Magnam Graeciam longe sunt posteriora. Talis est, neque latuit Ampl. Bouherium, Thebanorum in Plataeenses invasio, m) et caedes Eurymachi, Leontiadae filii, principio belli Peloponnesiaci; τὴν Θηβαίων ἐσβολὴν εἰς τὴν Πλάταιαν, Marcellinus n) vocat, frustra ibi doctis viris adhaerescantibus. Talis etiam Spartanorum in Asiam legatio, et infelix eius (fraude Sitalcae, Thracum reguli) eventus. Verissime Herodotus, o) ταῦτα μὲν νῦν πολλοῖσι ἔτι ὕττερον ἐγένετο τοῦ βασιλέως στόλου. Contigerunt quippe anno Olympiadis LXXXVII. tertio, sive annis post Xerxis in Graeciam transitum duobus et quinquaginta. Pertinerent ad hunc quoque censum, quae de Amyrtaeo et filio eius Pausiri perscripta meminimus, si, quod vix amplissimo in opinionem venit, neque Persarum (Dario Notho evenissent: at eam falli, videor mihi clare ostendisse. p) Iustior locus erit fugae Zopyri, filii Megabyzi, ad Athe-

k) Lib. XIV. p. 970. A. [p. 656. ed. Casaub.] l) Nat. Hist. lib. XII. c. 4. [segm. 8.] m) Lib. VII. 253. n) Vid. Thucyd. p. 9. Edit. Dukeri. [T. I. p. xxviii. ed. Bipont.] o) Lib. VII. 137. p) Vid. ad lib. III. 15.

nienses, q) quem Ctesias sub Olymp. LXXXVIII. non multo ante Artaxerxis obitum ab rege defecisse atque Athenas abiisse, r) commemoravit. Verum de his abunde.

Quo usque vitam extenderit, et ubi eius finem fecerit, partim scriptorum taciturnitas, partim discordia, in dubio relinquit. Suidas s) Thuriis supremum obiisse diem et in foro urbis contumeliatum perhibet; esse tamen, qui Pellae in Macedonia decessisse de vita, aiant. Si Marcellino fides eonstat, t) sepulcrum Herodoti ad portas Athenarum Melitidas in Coela, ubi Κιμώνια μνημεῖα, ostendebatur olim. Quae de mea quidem sententia expediri nequeunt, nisi cenotaphia tumulique honorarii in auxilium vocentur. Τάφος tamen Marcellino, quod de H. Dodwelli u) luculenta est animadversio.

I I.

SCRIPTA HERODOTI.

Ex Scriptis summi viri solae ad nos iucundissimae IX. MUSAE devenerunt. Nam, Ἐξήγησις de vita Homeri titulum ementiri et Herodotum auctorem perperam edere, liquidis rerum argumentis evicisse me puto. Ipse-ne Historiarum libris Musas inscripserit, non liquet. Lucianus, x) cuius Vossius et Fabricius oblitī non sunt, hominum ad-

q) Lib. III. c. ult. r) Persic. cap. 42. s) In Ἡρόδοτος.
t) Vita Thucydid. p. 3. [p. IX. ed. Bip.] u) Apparatus ad Annal. Thucydid. Sect. XI. [immo Sect. XX. p. 15. ed. Duk.] x) In Herodoto c. I.

mirationi, ex narrationum et dictionis iucunditate progenitae, eos adscripsit titulos. In more ipsi fuit, γ) τὸν πρῶτον λόγον, τοὺς πρῶτους λόγους primores libros, et sequentes τοὺς ὀπίσθους λόγους, τοὺς ὀπίσθους λόγους, posthabito Musarum, tametsi iustissimo, nomine adpellare. Quid enim illis ex cuncta Graecia iucundius, quid suavius, elegantiusve? Veracitatis tamen amor, sine quo historiae nihil nisi nugae et Sicalae gerrae, pluribus olim et nostri aevi hominibus abesse visus est. Scripserat Ael.

γ) Vid. lib. V. 36. VII. 93. et 213. I. 75. [Nec vero in hisce locis, aut horum similibus, vocabulum λόγος ita intelligi debet, quasi singulos e novem Historiarum suarum libris singulos λόγους diceret: sed λόγος in huiusmodi locis nihil aliud nisi narrationem, vel historiam, ut nos vulgo vocamus, significat: qua ratione etiam Hecataeus, ut hoc utar, λογοποιός Nostro dicitur, II. 143. V. 36. et 125. id est, Historiarum scriptor; de eodemque Hecataeo loquens idem Noster VI. 137. ait, Ἐκκαταῖος ἐν τοῖσι λόγοις, Hecataeus in suis Historiis; denique VII. 152. ubi πάντα τὸν λόγον ait, universam suam Historiam intelligit. Itaque, ubi se ait de re quadam ἐν ἄλλῳ λόγῳ esse dicturum, non semper alium ex novem Historiarum suarum Libris intel-

ligit, verum subinde etiam aliam eiusdem Libri partem, veluti, quae Lib. VI. c. 39. profitetur se ἐν ἄλλῳ λόγῳ expositurum, ea cap. 103. eiusdem sexti Libri exposita leguntur. Eodem modo Pausanias lib. III. cap. 2. quum ait Ἡρόδοτος ἐν τῷ λόγῳ τῷ ἐς Κροῖσον, non hoc dicit, Herodotus in Libro de Croeso, sed Herodotus in ea narratione (sive, in ea Historiarum suarum parte) quae ad Croesum spectat. Similiterque idem Pausanias lib. V. cap. 26. p. 447. ait, Ἡρόδοτος ἐν τοῖς λόγοις, Herodotus in suis Historiis. Sed de hoc usu vocabuli λόγος vide mox ipsum Wesselingium verissime monentem. — De Musarum nominibus, quae singulis Herodoti libris inscribi vulgo solent, in Varietate Lectionis ad Inscriptionem libri primi nonnihil diximus. S.]

Harpocratio 2) *περὶ τοῦ κατεψεύσθαι τὴν Ἡροδότου Ἱστορίαν.* *Quid carpserit, et quibus in rebus fabulosam iudicaverit, ignoratur. Id novimus, in rhetorum olim usu fuisse, cum clari nominis famam aucupabantur, aliorum meritis detrudere: quod eo non dicitur, ut de Harpocratiōe adseveretur. Fieri potuit, ut ad nonnulla, quae veri fidem videbantur excedere, offenderit. Multos in consimilem fraudem fabellae induerunt, Musis saepenumero innexae, quibus Scriptor ipse adsensum negavit, crebro obtestatus, se a) ἀκοῇ λέγειν, fando accepta referre, neque omnia sibi πιστὰ videri: immo hanc sibi legem dixisse, ut audita enarret, neque cunctis adstipuletur tamen, atque hoc inculcatum omnibus cupere lectoribus. Ἐγὼ b) δὲ ὁφείλω λέγειν τὰ λεγόμενα, πείθεσθαι μὲν οὐ πᾶσι ὁφείλω καὶ μοι τοῦτο τὸ ἔπος ἐχέτω ἐς πάντα τὸν λόγον.* *Quod eius monitum si criminales habuissent in promptu, uti aequitas postulabat, taxandi utique modum fecissent, debuissent profecto. Acrior tamen, eius non ignarus, insurrexit Plutarchus, vir eccellente eruditione, non falsi, sed et malignitatis c) Herodotum traducendo. Actio docta est, verum mirifice colorata, saepissime fallax, et arecscita adeo, ut culpam, qua illum nimio patriae studio onerare gestit, ipse sustineat. Ioach. Camerarius et H. Stephanus id non dissimularunt, neque nos eorum exemplo, illis praesertim in rebus, quae suggillabantur.*

Atque hic laudibus ferre debeo doctissimi Ab-

2) Suidas in Ἀρποκρατίων. a) Vide lib. II. 29. et cap. 121, 5. III. 116. IV. 5. 25. etc. b) In lib. VII. 152. c) De Malignitate Herodoti, Operum T. II. p. 855. etc.

batis Geinozii in vindiciis et defensione Herodoti ab accusationibus Plutarchi et aliorum studium, cuius partem nobis Academiae Inscriptionum Acta sistunt. d) Fuit Herodotus, vitio humani ingenii, obnoxius erroribus; lapsus veri ignorantia haud raro est, saepius etiam ab aliis deceptus. Manetho, referente Iosepho, e) iactitabat, Herodotum πολλὰ τῶν Αἰγυπτιακῶν ὑπ' ἀγνοίας ἐψευσμένον, in rebus Aegyptiis propter ignorantiam crebrius aberrasse: vere fortasse: mallem tamen locupletiores, quam Manetho vulgo habetur, huius accusationis auctorem. At enim plurima olim in fabulis et figmentis deputabantur, quorum iustissime numero nunc eximuntur. Fabulosa censebantur de Afrorum institutis et moribus prodita, de circumnavigata ea nostri orbis parte, de Aegyptii soli genio et Pyramidibus, de Scythiis, succini origine, Caspio mari, innumerisque aliis, quae serior aetas et peregrinatorum frequentia veritati animadvertit congrua. Enimvero, horum omnium memoriam replicare, nihil attinet.

Istud haeret in dubio, truncatae-ne Musae sint, et an alios similis argumenti commentarios Herodotus digesserit? Mutilationis et defectus suspicionem de Athenada, viro Trachinio, indicata movent: f) οὗτος ἀπέκτεινε μὲν Ἐπιάλτεια δι' ἄλλην αἰτίαν, τὴν ἐγὼ ἐν τοῖσι ὀπίσθεν λόγοισι σημαίνω: hic Epialtem aliam ob causam, quam ego sequentibus in libris [sive, in sequenti narratione] reddam, interemit. Reddidit autem nusquam, non octavo, nedum li-

d) Tom. XIX. Edit. Paris. p. 115. e) lib. I. contr. Apion. c. 14. f) lib. VII. 213.

*bro nono. Ergo-ne ea excidit commemoratio? an promissi oblivio eius animum incessit? an decimum adiungere meditatus fuit librum? Utrumque fieri quitum est. Nam hiatus illis in Musis nullum se mihi indicium prodidit. Similis fluctuatio, sed expeditu pronior, de libris Libycis, Λιβυκοῖσι λόγοις, quorum meminit ipse. g) Io. Alb. Fabricius h) elaboratos non censuit, sed intra promissum stetisse. Iustior veriorque Raphelii et Bouherii coniectura, innuisse Scriptorem extimam Musae quartae partem, sedulo rebus Libycis occupatam, et sectionem in primis centesimam quinquagesimam nonam, ubi de Apriae, Aegyptii regis, suscepta in Cyrenen expeditione et infaus-
to eius eventu, multo tamen parcius quam promiserat: quod quæ contigerit, et an aliquid de prior sententia demutaverit, non temere dixerō. Possum adfirmare, veterum neminem Λόγους Herodoti Λιβυκούς ad testimonium excitasse, contra ex libro quarto res Afras depromsisse plures: im-
mo solere illum partem libri λόγον et λόγους adpella-
re: de nece Cimonis, patris Miltiadae, τὸν μὲν ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ σημαίνω: i) dixit autem eiusdem Musae cap. 103. Geminum illi Libri primi cap. 75. *)*

Hoc itaque bene habet. Quam autem vellem de Rerum Assyriarum libris idem adseri dicique posset. Sic de illis: k) Τῆς δὲ Βαβυλωνίως ταύτης πολλοὶ μὲν κου καὶ ἄλλοι ἐγένοντο βασιλεῖς, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοις λόγοις

g) lib. II. 161. h) Biblioth. Gr. lib. II. 20. i) lib. VI. 39.
*) [Scilicet, quam rem lib. I. c. 75. ait se ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις declaraturum, eam non in sequentium librorum aliquo, sed in eodem lib. I. cap. 124. declaratam videmus. S.]
k) lib. I. 184.

μνήμην ποιήσομαι, quorum ego regum in libris Rerum Assyriarum mentionem faciam. *Tum de Nino a Medis occupata*: 1) καὶ τὴν Νῖνον εἶλον· ὥς δὲ, ἐν ἑτέροις λόγοις, δηλώσω· καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχειρίους ἐποίησαντο: et Ninum expugnarunt, (ut autem ceperint, in aliis libris indicabo,) Assyriosque suam in ditionem redegerunt. *Conposuit ergo rerum Assyriarum libros, aut animo scriptionem agitavit eorum, neque absolvit: posterius* Io. Alb. Fabricius, *quoniam nusquam illorum recurrit memoria, elegit; neque displicuerat* Ger. Io. Vossio, m) *opportune tamen atque ex vero adfirmanti, apud Aristotelem quidpiam reperiri, n) quod ex Herodoti Assyriacis fluxisse videatur. Deposuit Philosophus pro certissimo, τὰ γαμφώνυχα ἄποτα εἶναι: culpavit Herodotum, in Nini obsidionis descriptione, τῇ διγγήσει περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Νίνου, aquilam bibisse memorantem, cum illa avis, sicuti reliquae aduncis unguibus, potu abstineat. Quod quidem in Musarum opere nusquam nunc obvium, capessere locum in Historia Assyria commodissimum potuit, siquidem Ninus, ut Vossius optime, Assyriae metropolis. Non equidem nescio, Cel. Fabricium de integrioribus, quam nostrae sunt, Musis, ab Aristotele versatis et lectis, suspicatum: quae suspicio, si verum amamus, litem lite resolvit. Ostendi enim oportuerat, ubi et quibus rebus fuerint decurtatae. Liber utique primus, Babylonici et Assyrii rebus abundans, adeo aptus et nexus co-*

1) Libro eodem cap. 106. m) De Historicis Graec. lib. I. c. 3. n) Histor. Animal. lib. VIII. 1. — [Immo lib. VIII. c. 18. quod aliis est cap. 20. At ibi alii libri, quos Camus et Schneiderus secuti sunt, non Herodotum, sed Hesiodum edunt auctorem.]

haeret, ut locum τῇ διηγήσει περὶ τὴν πολιορκίαν τῆς Νίνου adpositum concedat nullum. Λέγοι proinde Ἀσσύριοι, nisi memoria Philosophum deceperit, absoluti editique fuerunt. Quorum quidem editio tanto certior et omnibus dubiis in posterum foret libera, si fragmentum inde, quod Io. Bouherii sollertiam advertit, perduraret. Apud auctorem Chronici, cui Paschale nomen, o) Sesostris, rex Aegypti, continuo victoriarum cursu Assyrios, Chaldaeos, Persas Babylonem usque, Asiam praeterea, omnem Europam, Scythiam et Mysiam domat: in Aegyptum reversurus xv. millia Scythicae iuventutis in Perside, assignata illis fertili et comoda sede, collocat: postea illi Parthi de Persico sermone, alioqui Scythae, virtute bellica longe praestantissimi, καθὼς additur Ἡρόδοτος ὁ σοφώτατος ταῦτα συνεγράψατο, sicuti sapientissimus Herodotus haec tradidit. Ubi tandem? Musae tacent. Ergo ex libris, uti coniicitur, p) rerum Assyriarum. Quod equidem valde demiror. Herodotus de Sesostride multo scripsit diversa: q) Assyriaca eius post Aristotelis fata Historicos, Geographos et Grammaticos latuerunt omnes, nec quisquam hilum inde decerpsit; et obscurum hominem seculi post Christi natales septimi ea lectitasse putabimus? Immo cuncta cum pulvisculo Chronici sartor corrasit ex Io. Malala, r) quem Suidas s) sibi ducem optavit, haud sane fidelem, et in Herodoti tempore finiendo t) plane stultum. Sed poenarum ille satis Rich. Bentleyo, V. Cl., in eruditissima ad Io. Mil-

o) Chr. Pasch. p. 38. d. Edit. Venet. p) Vid. Bouherii Diss. Herodot. cap. 1. q) Lib. II. 103. r) Chronograph. p. 28. s) In Πάτριαι et Σώστρος. t) Chronogr. p. 200.

lium *Epistola dedit, et sperni potest. At plurima* Is. Vossius *fragmenta Herodoti detexit, quae nihil nostras ad Musas; ea promi ex commentariis Rerum Assyriacarum potuisse, u) suspicantur. Fa-* teor ultro, *talia in Grammaticorum scholiis et Lexicis inveniri, quae Is. Vossius, modo ea curate excussisset, Herodoto citra dubium abiudicasset. Conpendiario scriptionis modo, in scriptis codicibus non parce obvio, HP, HPO, HPOΔ. notare Herodotum, Herodorum, Herodianum, queunt. Inde error et confusio: hinc iactata toties Herodoti fragmenta, verae Herodori aut Herodiani lacinae; quemadmodum in Dissertatione Herodotea liquidissime, ut opinor, patefeci: questus ibidem sum de doctissimi Des Vignoles v) imprudente decreto super interitu Assyriacorum, de quibus hactenus.*

HAEC de *Herodoti Vita Scriptisque* WESSE-
LINGIUS. Idem argumentum erudite copioseque *Larcherus* etiam in introitu Gallicae versionis pertractavit. De universo vero harum Historiarum instituto, et de mirabili arte qua illud exsecutus est suavissimus Scriptor, in primis legi meretur supra laudatus *Creuzeri* nostri liber qui de *Historia Arte Graecorum* inscribitur. *)

u) *Bouherius* Dissert. Herod. c. I. *Colomesius* Oper. p. 325. *Berkelius* in *Steph. Byz.* voc. Ἀνδανία. v) *Chronolog.* lib. IV. 4, 6. etc. *) *Consuluisse etiam iuvabit duas Commentationes, auctore Meierotto, Sur Hérodate et le but de son Histoire, Actis Acad. Reg. Berolin. ann. 1792. et 1793. p. 574 seqq. et p. 599 seqq. insertas.*

A V I S

A U R E L I E U R.

LES pages 261. et 262. du Tome I. 1.re partie tenant à la feuille R. sont remplacées par un carton qui tient à la feuille H h du même volume.

Le faux titre du Tome IV. 2.e partie tient à la feuille V. du même volume.

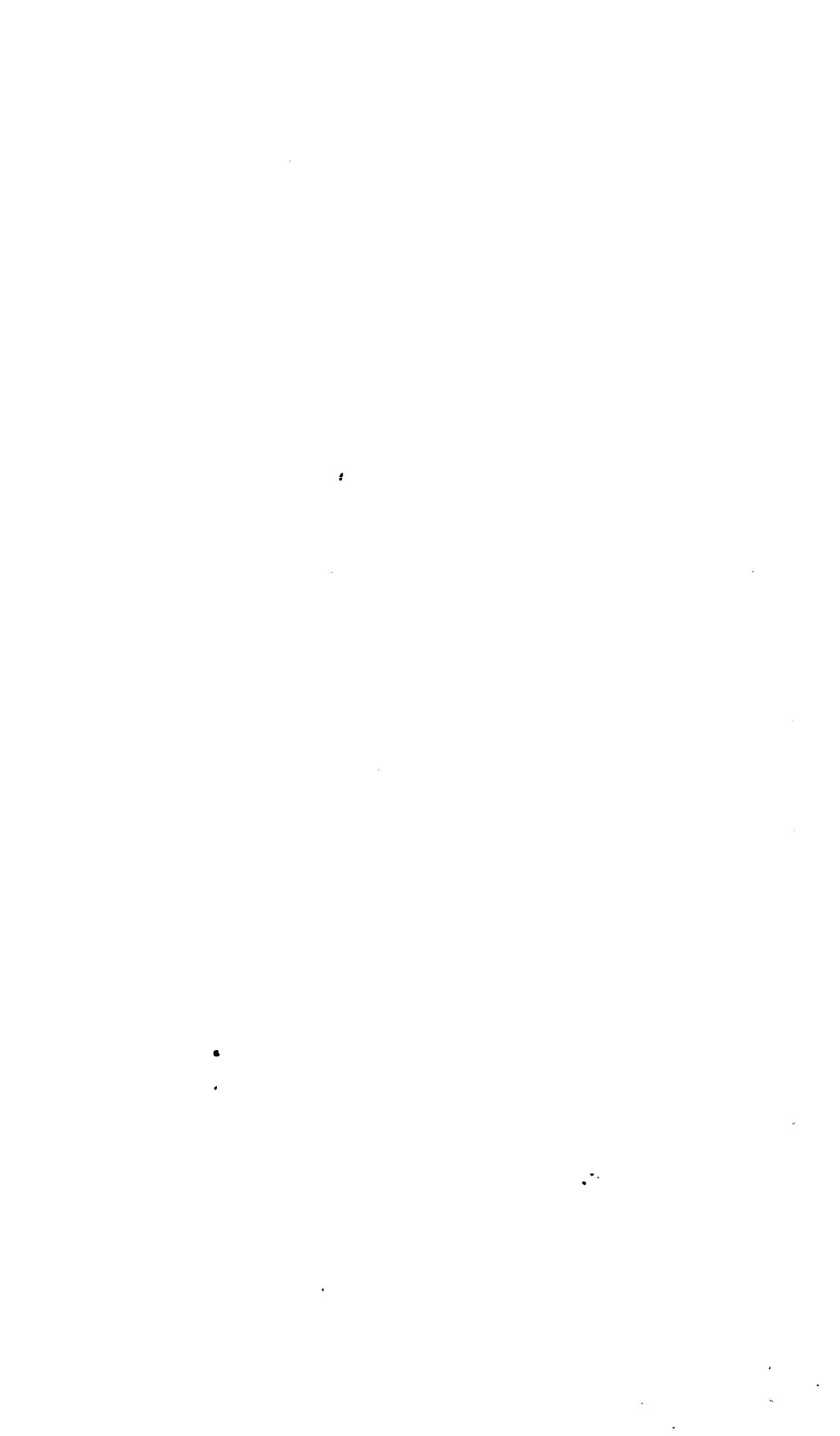
La feuille A. ou page 1. à 6. du Tome V. 2.e partie tient à la feuille C c. du Tome V. 1.re partie.

Bericht an den Buchbinder.

Das im Tom. I. pars 1. aufgeschnittene Blatt pag. 261. und 262. ist durch ein anderes ersetzt, welches dem Bogen H h. des nämlichen Bandes angedruckt ist.

Der zum Tom. IV. pars 2. gehörige Schmuktitel ist dem Bogen V. im nämlichen Bande angedruckt.

Vom Tom. V. pars 2. ist der Bogen A. pag. 1. bis 6. dem Bogen C c. des Tom. V. pars 1. angedruckt.

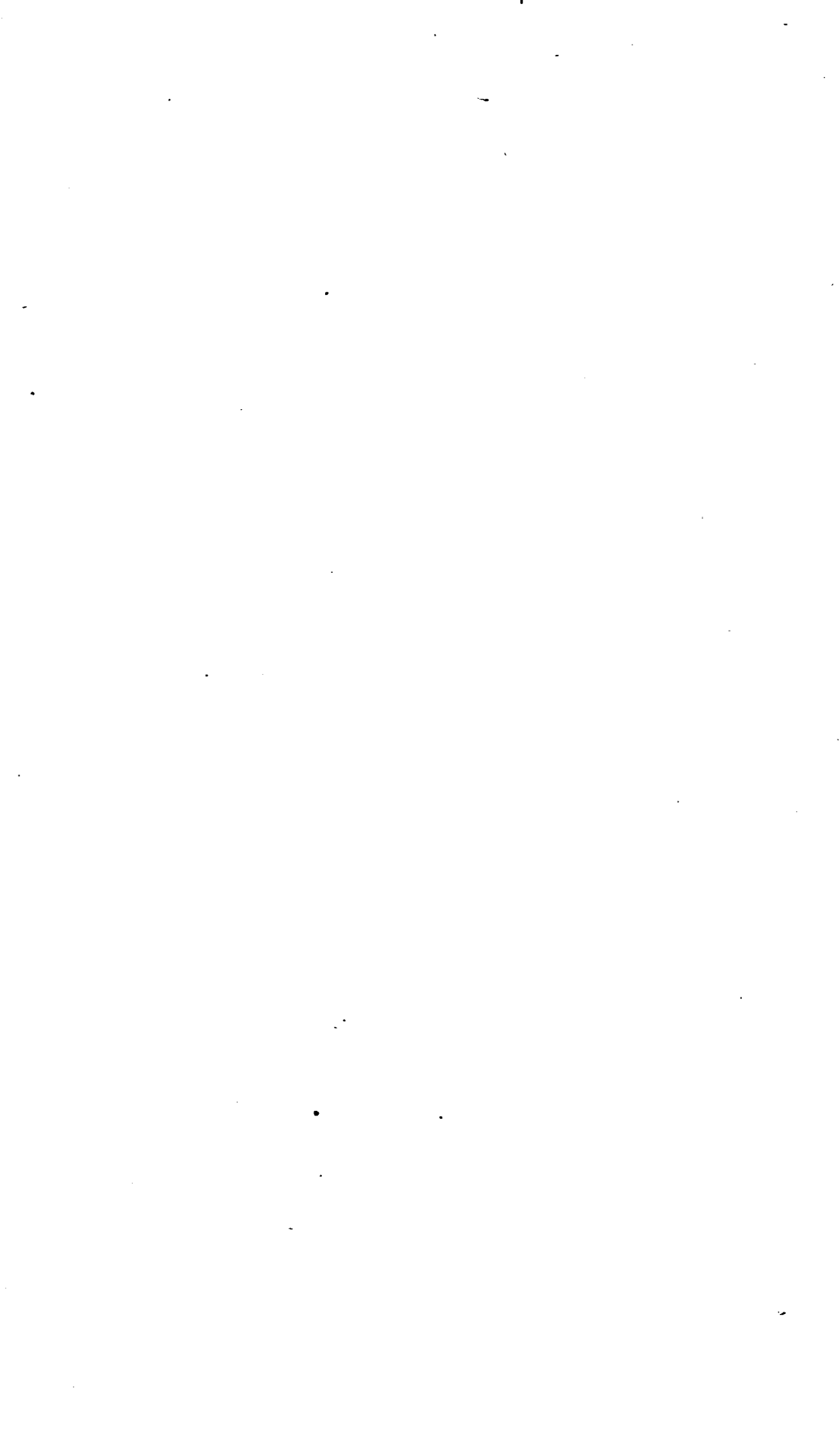

HERODOTI HISTORiar.

T. I. P. I.

LIBER PRIMUS ET SECUNDUS

GRAECE ET LATINE.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΠΡΩΤΗ.

ΚΛΕΙΩ.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ Ἀλικαρνησσοῦ ἱστορίας ἀπόδεξις
ἥδε· ὡς μήτε τὰ γενόμενα ἐξ ἀνθρώπων τῷ χρόνῳ
ἐξίτηλα γένηται, μήτε ἔργα μεγάλα τε καὶ θαυμα-
στά, τὰ μὲν Ἕλλησι, τὰ δὲ βαρβάροις ἀποδεχθέντα,
5 ἀκλεᾶ γένηται· τὰ τε ἄλλα, καὶ δι' ἣν αἰτίην ἐπολέ-
μησαν ἀλλήλοισι.

HERODOTI HISTORiarUM

LIBER PRIMUS.

CLIO.

HERODOTUS Halicarnasseus, quae quum caeteris
de rebus, tum de caussa bellorum Graecos inter Bar-
barosque gestorum, perquirendo cognovit, ea his
libris consignata in publicum edit; ne, quae ab ho-
minibus gesta sunt, progressu temporis oblivione
delegantur, neve praeclara mirabiliaque facta, quae
vel a Graecis edita sunt vel a Barbaris, sua laude
fraudentur.

Herod. T. I. P. I.

A 2

1 ΠΕΡΣΕΩΝ μὲν νυν οἱ λόγιοι Φοίνικας αἰτίους Φασὶ
γενέσθαι τῆς διαφορῆς. τούτους γὰρ, ἀπὸ τῆς Ἐρυ-
θρῆς καλεομένης θαλάσσης ἀπικομένους ἐπὶ τήνδε τὴν
θάλασσαν, καὶ οἰκήσαντας τοῦτον τὸν χῶρον τὸν καὶ
νῦν οἰκέουσι, αὐτίκα ναυτιλίῃσι μακρῇσι ἐπιθέσθαι. 5
ἀπαγινέοντας δὲ Φορτία Αἰγύπτιά τε καὶ Ἀσσύρια, τῇ
τε ἄλλῃ χώρῃ ἐσαπικνέεσθαι, καὶ δὴ καὶ ἐς Ἄργος.
τὸ δὲ Ἄργος τοῦτον τὸν χρόνον προεῖχε ἅπασι τῶν ἐν
τῇ νῦν Ἑλλάδι καλεομένη χώρῃ. ἀπικομένους δὲ τοὺς
Φοίνικας ἐς δὴ τὸ Ἄργος τοῦτο, διατίθεσθαι τὸν φόρτον. 10
πέμπτη δὲ ἢ ἑκτὴ ἡμέρῃ ἀπ' ἧς ἀπίκοντο, ἐξεμπολη-
μένων σφι σχεδὸν πάντων, ἐλθεῖν ἐπὶ τὴν θάλασσαν
γυναῖκας, ἄλλας τε πολλὰς, καὶ δὴ καὶ τοῦ βασι-
λῆος θυγατέρα· τὸ δὲ οἱ οὐνομα εἶναι, κατὰ ταῦτο τὸ

(1.) Iam *Persarum* quidem literatos si audias, ini-
micitiarum primi auctores *Phoenices* fucere. Hos
enim, aiunt, postquam a mari quod Rubrum voca-
tur ad hoc nostrum mare advenissent, hancque regio-
nem quam etiam nunc incolunt, coepissent habitare,
continuo navigationibus longinquis dedisse operam,
et transvehendis mercibus Aegyptiis Assyriisque quum
alias Graeciae partes, tum vero et Argos adiisse. Ar-
gos enim illis temporibus inter alia eius regionis op-
pida, quae Graecia nunc nominatur, rebus omnibus
eminebat. Ad Argos igitur hoc postquam adpulissent
Phoenices, ibique merces suas venum exposuissent,
quinto aut sexto ab adventu die, divenditis fere re-
bus omnibus, mulieres ad mare venisse, quum alias
multas, tum vero et regis filiam, quam quidem eo-
dem nomine Persae adpellant atque Graeci, *Io Ina-*

καὶ Ἕλληνες λέγουσιν, Ἰοῦν τὴν Ἰνάχου. ταύτας στά-
σας κατὰ πρύμνην τῆς νηὸς, ὠνέεσθαι τῶν Φορτίων,
τῶν σφι ἦν θυμὸς μάλιστα· καὶ τοὺς Φοίνικας διακε-
λευσαμένους ὀρμῆσαι ἐπ' αὐτάς. τὰς μὲν δὴ πλεῦνας
τῶν γυναικῶν ἀποφυγέειν, τὴν δὲ Ἰοῦν σὺν ἄλλῃσι ἀρ-
20 πασθῆναι. ἐσβαλομένους δὲ ἐς τὴν νέα, οἴχεσθαι ἀπο-
πλέοντας ἐπ' Αἰγύπτου. Οὕτω μὲν Ἰοῦν ἐς Αἴγυπτον 2
ἀπικέσθαι λέγουσι Πέρσαι, οὐκ ὡς Ἕλληνες· καὶ
τῶν ἀδίκημάτων τοῦτο ἄρξαι πρῶτον. μετὰ δὲ ταῦτα,
Ἑλλήνων τινὰς (οὐ γὰρ ἔχουσι τὸννομα ἀπηγῆσασθαι)
5 Φασὶ τῆς Φοινίκης ἐς Τύρον προσσχόντας, ἀρπάσαι τοῦ
βασιλῆος τὴν θυγατέρα Εὐρώπην. (εἶψαν δ' ἂν οὗτοι
Κρήτες.) ταῦτα μὲν δὴ ἴσα σφι πρὸς ἴσα γενέσθαι.
Μετὰ δὲ ταῦτα, Ἕλληνας αἰτίους τῆς δευτέρας ἀδικίης
γενέσθαι. καταπλώσαντας γὰρ μακρῇ νηὶ ἐς Αἴαν τε

chi. Quae dum ad puppim navis stantes mercarentur
merces quae illarum maxime animos advertissent,
Phoenices interim mutuo sese cohortatos impetum in
illas fecisse: et maiorem quidem mulierum nume-
rum profugisse, Io vero cum aliis fuisse raptam: qui-
bus in navem inpositis, soluta navi Phoenices Aegy-
ptum versus vela fecisse. (2.) Hac quidem ratione
in Aegyptum pervenisse Io aiunt Persae, secus atque
Graeci, idque primum fuisse iniuriarum initium.
Deinde vero Graecos nonnullos, quorum nomina
non possunt memorare, (fuerint hi autem Cretenses)
Tyrum Phoeniciae aiunt adpulisse, filiamque regis
rapuisse *Europam*; ac sic quidem par pari fuisse ab
his repensum. Post haec autem Graecos secundae in-
iuriae fuisse auctores: etenim longa navi Aeam, Col-

τὴν Κολχίδα καὶ ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν, ἐνθεῦτεν, δια- 10
 πρηξαμένους καὶ τᾶλλα τῶν εἵνεκεν ἀπίκατο, ἀρπάσαι
 τοῦ βασιλῆος τὴν θυγατέρα Μηδεῖην. πέμψαντα δὲ
 τὸν Κόλχον εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκα, αἰτέειν τε δίκας
 τῆς ἀρπαγῆς, καὶ ἀπαιτέειν τὴν θυγατέρα. ταῦς δὲ
 ὑποκρίνασθαι, ὥς οὐδὲ ἐκείνοι Ἰοῦς τῆς Ἀργείης ἔδοσαν 15
 σφι δίκας τῆς ἀρπαγῆς, οὐδὲ ὧν αὐτοὶ δώσειν ἐκείνοισι.
 3 Δευτέρῃ δὲ λέγουσι γενεῇ μετὰ ταῦτα Ἀλέξανδρον τὸν
 Πριάμου, ἀκηκοῦτα ταῦτα, ἐβελῆσαι οἱ ἐκ τῆς Ἑλ-
 λάδος δι' ἀρπαγῆς γενέσθαι γυναῖκα, ἐπιστάμενον πάν-
 τως ὅτι οὐ δώσει δίκας· οὔτε γὰρ ἐκείνους δίδόναι. οὕτω
 δὴ ἀρπάσαντος αὐτοῦ Ἑλένην, τοῖσι Ἑλλησι δόξαι, 5
 πρῶτον πέμψαντας ἀγγέλους, ἀπαιτέειν τε Ἑλένην,
 καὶ δίκας τῆς ἀρπαγῆς αἰτέειν. τοὺς δὲ, προϊσχυμέ-
 νων ταῦτα, προφέρειν σφι Μηδεῖης τὴν ἀρπαγὴν ὥς

chidis oppidum, ad Phasin profectos, perfectis cae-
 teris rebus quarum caussa advenissent, rapuisse in-
 de regis filiam *Medeam*; quumque ad poenas raptus
 huius repetendas et ad reposcendam filiam caducea-
 torem in Graeciam misisset Colchus, respondisse
 Graecos, *quemadmodum illi de raptu Argivae Iús*
sibi non dedissent poenas, sic ne se quidem illis
datuos. (3.) Tum deinde, proxima aetate, *Alex-*
andrum Priami filium, quum ista audivisset, cupi-
 dinem incessisse uxoris sibi e Graecia per rapinam
 comparandae; existimantem utique se non daturum
 poenas, quoniam nec illi dedissent. Ita quum is ra-
 puisset *Helenam*, visum esse Graecis primum missis
 nunciis Helenam repetere et poenas de raptu po-
 scere; illos vero hisce, postulata sua exponentibus,

οὐ δόντες αὐτοὶ δίκας, οὐδὲ ἐκδόντες ἀπαιτεάντων, βου-
 λούατό σφι παρ' ἄλλων δίκας γίνεσθαι. Μέχρι μὲν ὧν 4
 τούτου, ἀρπαγὰς μούνας εἶναι παρ' ἀλλήλων· τὸ δὲ
 ἀπὸ τούτου, Ἕλληνας δὴ μεγάλως αἰτίους γενέσθαι.
 προτέρους γὰρ ἄρξαι στρατεύεσθαι ἐς τὴν Ἀσίην, ἢ σφέας
 5 ἐς τὴν Εὐρώπην. τὸ μὲν νυν ἀρπάζειν γυναῖκας, ἀνδρῶν
 ἀδίκων νομίζειν ἔργον εἶναι· τὸ δὲ ἀρπασθεισέων σπου-
 δὴν ποιήσασθαι τιμωρέειν, ἀνοήτων· τὸ δὲ μηδεμίαν ὥρην
 ἔχειν ἀρπασθεισέων, σωφρόνων. δῆλα γὰρ δὴ, ὅτι, εἰ
 μὴ αὐταὶ ἐβουλέατο, οὐκ ἂν ἤρπάζοντο. σφέας μὲν
 10 δὴ, τοὺς ἐκ τῆς Ἀσίας, λέγουσι Πέρσαι, ἀρπαζομε-
 νέων τῶν γυναικῶν λόγον οὐδένα ποιήσασθαι· Ἕλληνας
 δὲ Λακεδαιμονίης εἵνεκεν γυναικὸς στέλον μέγαν συνα-
 γείραι, καὶ ἔπειτα ἐλθόντας ἐς τὴν Ἀσίην, τὴν Πριά-

raptum exprobrasse Medae, ut qui, quum ipsi nec
 poenas dedissent, nec illam reposcentibus reddi-
 dissent, vellent ab aliis poenas sibi dari. (4.) Huc-
 usque igitur mutuis solum rapinis esse actum: ab il-
 lo vero tempore Graecos utique graviorum iniuria-
 rum exstitisse auctores; hos enim prius Asiae coepisse
 bellum inferre, quam Persae intulissent Europae. Et
 mulieres quidem rapere, videri sibi aiunt iniquorum
 esse hominum; raptarum vero ultionem tanto studio
 persequi, amentium; contra, nullam raptarum curam
 habere, prudentium: quippe manifestum esse, nisi
 ipsae voluissent, non futurum fuisse ut raperentur.
 Itaque se quidem, Asiam incolentes, aiunt Persae,
 raptarum mulierum nullam habuisse rationem; Grae-
 cos autem mulieris Laconicae caussa ingentem con-
 traxisse classem, et mox in Asiam profectos Priami

μου δύναμιν κατέλειν. ἀπὸ τούτου αἰεὶ ἠγήσασθαι τὸ
Ἑλληνικὸν σφίσι εἶναι πολέμιον. Τὴν γὰρ Ἀσίην καὶ 15
τὰ ἐνοικέοντα ἔθνεα βάρβαρα οἰκειῦνται οἱ Πέρσαι, τὴν
δὲ Εὐρώπην καὶ τὸ Ἑλληνικὸν ἠγνῆται κεχωρίσθαι.

5 Οὕτω μὲν Πέρσαι λέγουσι γενέσθαι, καὶ διὰ τὴν
Ἰλίου ἄλωσιν εὐρίσκουσι σφίσι εὐῶσαν τὴν ἀρχὴν τῆς
ἐχθρῆς τῆς ἐς τοὺς Ἕλληνας. Περὶ δὲ τῆς Ἰοῦς οὐκ ὁμο-
λογέουσι Πέρσησι οὕτω Φοίνικες. οὐ γὰρ ἀρπαγῇ σφέας
χρησαμένους λέγουσι ἀγαγεῖν αὐτὴν ἐς Αἴγυπτον, ἀλλ' 5
ὥς ἐν τῷ Ἀργεὶ ἐμίσγετο τῷ ναυκλήρῳ τῆς νηός· ἐπεὶ
δὲ ἔμαθεν ἔγκυος εὐῶσα, αἰδεομένη τοὺς τοκέας, οὕτω
δὴ ἐβελοντὴν αὐτὴν τοῖσι Φοίνιξι συνεκπλῶσαι, ὥς ἂν
μὴ κατάδηλος γένηται. ταῦτα μὲν νυν Πέρσαι τε καὶ
Φοίνικες λέγουσι. Ἐγὼ δὲ περὶ μὲν τούτων οὐκ ἔρχομαι 10

regnum evertisse: ab eo tempore se constanter Graeciae populos sibi esse inimicos existimasse. Nam Asiam, et barbaras gentes eam incolentes, ad se pertinere autumant Persae; Europam vero et Graecos nihil secum commune habere.

(5.) Hunc in modum Persae quidem gestas res esse memorant, et ab Ilia excidio repetunt inimicitiarum suarum adversus Graecos initium. De *Io* vero cum Persis non consentiunt *Phoenices* rem isto modo esse gestam. Negant enim se raptu usos illam in Aegyptum abduxisse: sed Argis eam cum nauclero aiunt concubuisse, et quum se gravidam sensisset, veritam parentum iram, sic volentem ipsam cum Phoenicibus enavigasse, ne comperta foret. Haec sunt igitur, quae partim a Persis, partim a Phoenicibus memorantur. Ego vero, utrum tali modo haec gesta

ἐρέων ὡς οὕτως ἢ ἄλλως κως ταῦτα ἐγένετο· τὸν δὲ αἶδα
αὐτὸς πρῶτον ὑπάρξαντα ἀδίκων ἔργων ἐς τοὺς Ἑλλη-
νας, τοῦτον σημήνας, προβήσομαι ἐς τὸ πρόσω τοῦ
λόγου, ὁμοίως σμικρὰ καὶ μεγάλα ἄστεα ἀνθρώπων
45 ἐπέξιών. τὰ γὰρ τὸ πάλαι μεγάλα ἦν, τὰ πολλὰ
αὐτῶν σμικρὰ γέγονε· τὰ δὲ ἐπ' ἐμεῦ ἦν μεγάλα,
πρότερον ἦν σμικρὰ. τὴν ἀνθρωπότην ὧν ἐπιστάμενος
εὐδαμονίην οὐδαμᾶ ἐν ταύτῃ μένουσαν, ἐπιμνήσομαι
ἀμφοτέρων ὁμοίως.

ΚΡΟΙΣΟΣ ἦν Λυδὸς μὲν γένος, παῖς δὲ Ἀλυάτ- 6
τew, τύραννος δὲ ἐθνέων τῶν ἐντὸς Ἄλυσος ποταμοῦ· ὃς
ῥέων ἀπὸ μεσαμβρίας μεταξὺ Σύρων καὶ Παφλαγό-
νων, ἐξίει πρὸς βορῇν ἄνεμον ἐς τὸν Εὐξείνον καλεόμενον
5 πόντον. οὗτος ὁ Κροῖσος, βαρβάρων πρῶτος, τῶν ἡμεῖς

sint, an alio, non adgredior disceptare: sed, quem
ipse novi *primum* fuisse *iniuriarum Graecis inla-
tarum auctorem*, hunc ubi indicavero, tunc ad reli-
qua exponenda progrediar, perinde et parvarum ci-
vitatum et magnarum res persecuturus. Etenim quae
olim fuerant magnae, earum plurimae parvae factae
sunt: et quae nostra memoria magnae fuere, eae-
dem prius exiguae fuerant. Itaque, bene gnarus hu-
manam felicitatem nequaquam in eodem fastigio
manere, perinde utrarumque faciam mentionem.

(6.) CROESUS, genere Lydus, Alyattis filius,
rex fuit populorum intra Halyn fluvium incolen-
tium; quod flumen, a meridie Syros inter et Paphla-
gonas interfluens, ad septentrionem in Euxinum qui
vocatur Pontum se exonerat. Hic Croesus e barbaris,
quos novimus, primus alios Graecorum imperio suo

ἴδμεν, τοὺς μὲν κατεστρέψατο Ἑλλήνων ἐς Φόρου ἀπα-
 γωγὴν, τοὺς δὲ, Φίλους προσεποιήσατο. κατεστρέψατο
 μὲν Ἴωνάς τε καὶ Αἰολέας, καὶ Δωριέας τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ·
 Φίλους δὲ προσεποιήσατο Λακεδαιμονίους. πρὸ δὲ τῆς
 10 Κροίσου ἀρχῆς πάντες Ἕλληνες ἦσαν ἐλεύθεροι. τὸ γὰρ
 Κιμμερίων στρατεύμα τὸ ἐπὶ τὴν Ἰωνίην ἀπικόμενον,
 Κροίσου ἐὼν πρεσβύτερον, οὐ καταστροφὴ ἐγένετο τῶν πᾶ-
 7 λίων, ἀλλ' ἐξ ἐπιδρομῆς ἀρπαγῆ. Ἡ δὲ ἡγεμονίη οὐ-
 τω περιῆλθε, εὐῶσα Ἡρακλειδέων, ἐς τὸ γένος τὸ Κροί-
 σου, καλεομένους δὲ Μερμνάδας. Ἦν Κανδαύλης,
 τὸν οἱ Ἕλληνες Μυρσίλον ἐνομάζουσι, τύραννος Σαρδίων,
 ἀπόγονος δὲ Ἀλκαίου τοῦ Ἡρακλέος. Ἀγρων μὲν γὰρ 5
 ὁ Νίνου, τοῦ Βήλου, τοῦ Ἀλκαίου, πρῶτος Ἡρακλει-
 δέων βασιλεὺς ἐγένετο Σαρδίων· Κανδαύλης δὲ ὁ Μύρ-
 σου, ὕστατος. οἱ δὲ πρότερον Ἀγρωνος βασιλεύσαντες

subiecit et ad tributum pendendum adegit, alios si-
 bi socios et amicos adiunxit. Subegit Ionas et Aeoles
 et Dorienses Asiam incolentes; amicos autem sibi
 conciliavit Lacedaemonios. Ante Croesi vero impe-
 rium Graeci omnes liberi fuerunt: nam Cimmerico-
 rum expeditio adversus Ioniam, ante Croesi aetatem
 suscepta, non oppidorum fuerat redactio in potesta-
 tem, sed rapina ex incursione. (7.) Caeterum re-
 gnum illud, quum Heraclidarum antea fuisset, ad
 Croesi genus, qui *Mermnadae* nominabantur, tali
 modo pervenerat. CANDAULES, quem Graeci *Myrsi-*
lum vocant, Sardium fuit rex, ab Alcaeο oriundus,
 Herculis filio. Nam Agron, Nini filius, Beli nepos,
 Alcaei pronepos, primus ex Heraclidis rex fuerat
 Sardium; Candaules vero, Myrsi filius, postremus.

4, 7.

ταύτης τῆς χώρας, ἦσαν ἀπόγονοι Λυδοῦ τοῦ Ἄτυος·
 10 ἀπ' ὅτεν ὁ δῆμος Λύδιος ἐκλήθη ὁ πᾶς οὗτος, πρότερον
 Μήων καλούμενος. παρὰ τούτων Ἡρακλεῖδαι ἐπιτρα-
 Φέοντες, ἔσχον τὴν ἀρχὴν ἐκ Θεοπροπίου, ἐκ δούλης
 τε τῆς Ἰαρδάνου γεγονότες καὶ Ἡρακλέος. ἄρξαντες μὲν
 ἐπὶ δύο τε καὶ εἴκοσι γενεὰς ἀνδρῶν, ἕτεα πέντε τε καὶ
 15 πενταχόσια, παῖς παρὰ πατρός ἐκδεκόμενος τὴν ἀρχὴν,
 μέχρι Κανδαύλεω τοῦ Μύρσου. Οὗτος δὲ ὦν ὁ Καν- 8
 δαύλης ἠράσθη τῆς ἑωυτοῦ γυναικός· ἐρασθεῖς δὲ, ἐνό-
 μιζεῖ οἱ εἶναι γυναῖκα πολλὸν πασέων καλλίστην. ὥστε
 δὲ ταῦτα νομίζων· ἦν γὰρ οἱ τῶν αἰχμοφόρων Γύγης ὁ
 5 Δασκύλου ἀρεσκόμενος μάλιστα· τούτῳ τῷ Γύγῃ καὶ
 τὰ σπουδαιέστερα τῶν πρηγμάτων ὑπερετίθετο ὁ Καν-
 δαύλης, καὶ δὴ καὶ τὸ εἶδος τῆς γυναικός ὑπέρεπαινέων.

Qui vero ante Agronem in eadem regione regnave-
 rant, a Lydo Atyis filio erant oriundi, a quo uni-
 versus populus *Lydorum* nomen invenit, quum
 prius *Maeones* fuissent nominati. Ab his priscis re-
 gibus commissum sibi regnum ex oraculi edicto ob-
 tinuerunt Heraclidæ, Iardani ancillâ et Hercule
 prognati; regnantes, per duas et viginti virorum ge-
 nerationes, annos quinque et quingentos, continua
 serie filius patri succedens usque ad Candaulem
 Myrsi filium. (8.) Hic igitur CANDAULES uxoris suae
 amore tenebatur, eamque deperiens arbitrabatur es-
 se sibi uxorem mulierum omnium formosissimam.
 Quod quum ei esset persuasum, apud Gygen Da-
 scyli filium, unum e corporis custodibus, quem ma-
 xime acceptum habebat, ut de rebus etiam gravissi-
 mis cum eo communicaret, formæ laudem uxoris

χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθέντος, (χοῆν γὰρ Κανδαύλη
 γενέσθαι κακῶς,) ἔλεγε πρὸς τὸν Γύγην τοιαῦτα· „Γύγη,
 „οὐ γὰρ σε δοκέω πείθεσθαι μοι λέγοντι περὶ τοῦ εἶδους 10
 „τῆς γυναικός· (ᾧτα γὰρ τυγχάνει ἀνθρώποισι ἔοντα
 „ἀπιστότερα ὀφθαλμῶν) ποιεε ὅκως ἐκείνην θεήσεαι
 „γυμνήν.“ Ὁ δὲ μέγα ἀμβώσας, εἶπε· „Δέσποτα,
 „τίνα λέγεις λόγον οὐκ ὑγίεια, κελεύων με δέσποιναν
 „τὴν ἐμὴν θεήσασθαι γυμνήν; ἅμα δὲ κιβῶνι ἐκδυ- 15
 „μένω συνεκδύεται καὶ τὴν αἰδῶ γυνή. πάλαι δὲ τὰ
 „καλὰ ἀνθρώποισι ἐξεύρηται, ἐκ τῶν μανθάνειν δεῖ. ἐν
 „τοῖσι ἐν τῷδε ἐστὶ, σκοπέειν τινὰ τὰ ἐωυτοῦ. ἐγὼ δὲ
 „πείθομαι ἐκείνην εἶναι πασέων γυναικῶν καλλίστην·
 9 „καὶ σεο δέομαι μὴ δέεσθαι ἀνόμων.“ Ὁ μὲν δὴ, λέ-
 γων τοιαῦτα, ἀπεμάχετο, ἀρρωδέων μὴ τι οἱ ἐξ αὐ-

supra modum extulit. Nec multo post (erat enim in fa-
 tis ut infortunatus esset Candaules) his verbis Gygen
 est adlocutus: *Gyge, videris tu mihi de forma ux-
 oris meae verba facienti fidem non adhibere; auribus
 enim minus fidere amant homines quam oculis: fac igitur ut nudam illam spectes. At ille, vehe-*
menter exclamans, Domine, inquit, quemnam ser-
monem haudquaquam sanum profers, iubens me
heram meam nudam spectare! Mulier enim tuni-
cam exuens, simul etiam verecundiam exuit. Iam
olim vero honestatis praecepta inventa sunt ab ho-
minibus, a quibus discere oportet: quorum unum
est, Sua quemque debere inspicere. Ego vero per-
suasum habeo esse illam mulierum omnium pulcer-
rimam; teque oro, ne postules illicita. (9.) His
 usus verbis repugnavit Gyges, veritus ne quid sibi

τέων γένηται κακόν. ὁ δὲ ἀμείβετο τοῖσδε· „Θάρσει
„Γύγη· καὶ μὴ φοβεῦ μήτε ἐμέ, ὥς σεο πειρώμενος
5 „λέγω λόγον τόνδε· μήτε γυναῖκα τὴν ἐμήν, μή τι τοι
„ἐξ αὐτῆς γένηται βλάβος. ἀρχὴν γὰρ ἐγὼ μηχανή-
„σομαι οὕτω, ὥστε μηδὲ μαθεῖν μιν ὀφθεῖσαν ὑπὸ σεῦ.
„ἐγὼ γάρ σε ἐς τὸ οἶκημα, ἐν τῷ κοιμώμεθα, ὅπισθε
„τῆς ἀνοιγομένης θύρης στήσω· μετὰ δ' ἐμὲ ἐσελθόντα,
10 „παρέσται καὶ ἡ γυνὴ ἡ ἐμή ἐς κοῖτον. κεῖται δὲ ἀγχοῦ
„τῆς ἐσόδου θρόνος· ἐπὶ τοῦτον τῶν ἱματίων κατὰ ἐν ἑκά-
„στον ἐκδύνουσα θήσει· καὶ κατ' ἡσυχίην πολλὴν παρέ-
„ξει τοι θεήσασθαι. ἐπεὰν δὲ ἀπὸ τοῦ θρόνου στείχῃ ἐπὶ
„τὴν εὐνὴν, κατὰ νώτου τε αὐτῆς γένη, σοὶ μελέτω τὸ
„ἐνθεῦτεν ὅπως μὴ σε εἴψεται ἰόντα διὰ θυρῶν.“ Ὁ 10
μὲν δὴ, ὥς οὐκ ἠδύνατο διαφυγέειν, ἦν ἐτοῖμος. ὁ δὲ

ex ea re mali accideret. Cui rex vicissim, *Confide*, inquit, *Gyge*; neque aut me time, quasi te tentaturus utar hoc sermone, aut uxorem meam, ne quid tibi ex illa detrimenti creetur. Omnino enim eas rationes equidem inibo, ut illa ne intellectura sit quidem, esse se a te conspectam. Te enim post apertam ianuam cubiculi, in quo cubamus, collocabo. Postquam ego ero ingressus, aderit et uxor mea in cubiculum: posita est autem prope introitum sella, in qua illa vestes suas, aliam post aliam exuens, deponet: ibi tunc licuerit tibi multo eum otio eam spectare. Deinde, quum e sella in lectum conscendet et tu a tergo eius eris, reliquum est ut tu cures ne illa te conspiciat foras exeuntem. (10.) Igitur Gyges, quum effugere non posset, paratus fuit: quem Caudales, postquam cubandi tem-

Κανδαύλης, ἐπεὶ ἐδόκεε ὥρῃ τῆς κοίτης εἶναι, ἤγαγε
τὸν Γύγεα εἰς τὸ οἶκημα· καὶ μετὰ ταῦτα αὐτίκα πα-
ρῆν καὶ ἡ γυνή. ἐσελθοῦσαν δὲ καὶ τιθεῖσαν τὰ εἴματα 5
ἐβηεῖτο ὁ Γύγης. ὥς δὲ κατὰ νώτου ἐγένετο, ἰούσης τῆς
γυναικὸς εἰς τὴν κοίτην, ὑπεκδύς ἐχώρεε ἔξω. καὶ ἡ γυ-
νὴ ἐπορεύετο μιν ἐξίοντα. μαθοῦσα δὲ τὸ ποιηθὲν ἐκ τοῦ
ἀνδρός, οὔτε ἀνέβωσεν αἰσχυρθεῖσα, οὔτε ἔδοξε μα-
θεῖν, ἐν νόῳ ἔχουσα τίσεσθαι τὸν Κανδαύλεα. παρὰ 10
γὰρ τοῖσι Λυδοῖσι, σχεδὸν δὲ καὶ παρὰ τοῖσι ἄλλοις
βαρβάροις, καὶ ἄνδρα ὀφθῆναι γυμνόν, εἰς αἰσχύνην
11 μεγάλην φέρει. Τότε μὲν δὴ οὕτω, οὐδὲν δηλώσασα,
ἡσυχίην εἶχε· ὥς δὲ ἡμέρη τάχιστα ἐγεγόνεε, τῶν οἰκε-
τέων τοὺς μάλιστα ὥρα πιστοὺς ἔοντας ἑαυτῇ, ἐτοίμους
ποιησαμένη, ἐκάλεε τὸν Γύγεα. ὁ δὲ, οὐδὲν δοκέων αὐ-
τὴν τῶν πρηχθέντων ἐπίστασθαι, ἦλθε καλεόμενος· ἐώ- 5

pus visum est adesse, in cubiculum introduxit;
pauloque post uxor etiam adfuit. Ingressam et ve-
stimenta ponentem Gyges quum spectasset, mox ubi
aversa illa in lectum se contulit, clam ipse foras se
subduxit: at egredientem conspicata est mulier. Quae
ut intellexit quid a marito actum esset, neque exclamavit,
pudore retenta, et se animadvertisse dissimulavit,
in animo habens ultionem capere de Candau-
le. Apud Lydos enim, ac fere apud caeteros quoque
barbaros, etiam viro magnum in probrum vertitur
nudum conspici. (11.) Itaque tunc quidem nihil
aperiens, silentium tenuit illa: simul ac vero illuxit,
praesto esse iussis famulis quos maxime fidos sibi
cognoverat, Gygen ad se vocavit. Et ille, nihil eam
nosse ratus eorum quae gesta essent, arcessitus

Θεε γὰρ καὶ πρόσθε, ὅκως ἡ βασιλεία καλέοι, Φοι-
τᾶν. ὡς δὲ ὁ Γύγης ἀπίκετο, ἔλεγε ἡ γυνὴ τὰδε· „Νῦν
„τοὶ δυοῖν ὁδοῖν παρεουσέων, Γύγη, δίδωμι αἵρεσιν, ὅκο-
„τέρην βούλειαι τραπέσθαι. ἡ γὰρ Κανδαύλεα ἀπο-
10 „κτείνας, ἐμέ τε καὶ τὴν βασιληίην ἔχε τὴν Λυδῶν, ἡ
„αὐτὴν σὲ αὐτίκα οὕτω ἀποθνήσκειν δεῖ· ὡς ἂν μὴ,
„πάντα πειθόμενος Κανδαύλῃ, τοῦ λοιποῦ ἴδῃς τὰ μὴ
„σε δεῖ. ἀλλ' ἦτοι κεῖνόν γε τὸν ταῦτα βουλευσάντα δεῖ
„ἀπολλύσθαι, ἡ σὲ, τὸν ἐμὲ γυμνὴν θηησάμενον, καὶ
15 „ποιήσαντα οὐ νομιζόμενα.“ Ὁ δὲ Γύγης τέως μὲν
ἀπεθώμαζε τὰ λεγόμενα· μετὰ δὲ, ἰκέτευε μὴ μιν
ἀναγκαίῃ ἐνδεῖν διακρίναι τοιαύτην αἵρεσιν. οὐκ ὦν δὴ
ἔπειθε, ἀλλ' ὥρα ἀναγκαίην ἀληθέως προκειμένην, ἡ
τὸν δεσπότεα ἀπολλύναι, ἡ αὐτὸν ὑπ' ἄλλων ἀπόλλυ-
20 σθαι. αἰρέεται αὐτὸς περιεῖναι. ἐπειρώτα δὴ λέγων τὰδε·

venit; quippe et antea solitus, quoties regina voca-
ret, eam convenire. Ut venit, his verbis eum adlo-
cuta est mulier: *Gyge, nunc duarum viarum tibi
aperturum optionem concedo utram ingredi volue-
ris; aut enim, interfecto Candauile, et me et re-
gnum Lydorum habeto; aut te ipsum protinus
sic mori oportet, ne posthac, Candauli in om-
nibus obsequens, spectes quae te spectare nefas
est. Enimvero aut illum, qui ista molitus est, in-
terire oportet, aut te, qui nudam me es conspicu-
tus et illicita fecisti.* Ad haec verba Gyges primum
stupere, tum deinde obsecrare illam ne se necessitati
illigaret diiudicandae talis optionis. Nec vero ei per-
suasit; sed vidit necessitatem utique sibi propositam
aut perdendi herum aut per alios pereundi. Elegit

- „Επεὶ με ἀναγκάζεις δεσπότεα τὸν ἐμὸν κτείνειν, οὐκ
 „ἐθέλοντα, Φέρε ἀκούσω τέω καὶ τρόπῳ ἐπιχειρήσομεν
 „αὐτῷ.“ Ἡ δὲ ὑπολαβοῦσα ἔφη „Ἐκ τοῦ αὐτοῦ μὲν
 „χωρίου ἡ ὁρμὴ ἔσται, ὅθεν περ καὶ ἐκεῖνος ἐμὲ ἐπεδέξα-
 12 „το γυμνήν· ὑπνωμένῳ δὲ ἡ ἐπιχείρησις ἔσται.“ Ὡς
 δὲ ἤρτυσαν τὴν ἐπιβουλήν, νυκτὸς γινομένης, (οὐ γὰρ
 μετίετο ὁ Γύγης, οὐδέ οἱ ἦν ἀπαλλαγὴ οὐδεμίᾳ, ἀλλὰ
 ἔδεε ἢ αὐτὸν ἀπολωλέναι, ἢ Κανδαύλεα,) εἶπετο εἰς τὸν
 Θάλαμον τῇ γυναικί. καὶ μιν ἐκείνη, ἐγχειρίδιον δοῦσα, 5
 κατακρύπτει ὑπὸ τὴν αὐτὴν θύρην. καὶ μετὰ ταῦτα,
 ἀναπαυομένου Κανδαύλεω, ὑπαισδύς τε καὶ ἀποκτείνας
 αὐτὸν, ἔσχε καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὴν βασιληίην Γύγης·
 τοῦ καὶ Ἀρχίλοχος ὁ Πάριος, κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον γε-
 13 νόμενος, ἐν ἰάμβῳ τριμέτρῳ ἐπεμνήσθη. Ἔσχε δὲ τὴν

itaque ut ipse superesset: et illam percontans, *Quandoquidem invitum me, inquit, adigis ad herum meum occidendum, age audiam ecquo illum modo adgressuri simus?* Et illa excipiens, *Ex eodem loco, inquit, adoriendus erit, unde ille nudam me tibi ostendit: in sopitum somno impetus fiet.* (12.) Ita quum de faciendis insidiis inter se constituerent, ingruente nocte Gyges (nec enim dimittebatur, neque ullum ei effugium erat, sed aut ipsum interire oportebat aut Candaulem) secutus est mulierem in cubiculum; ubi eum illa, tradito pugio, post eandem ianuam occultavit. Deinde quiescente Candaule leniter accessit, illoque obtruncato et uxorem et regnum obtinuit Gyges; cuius etiam *Archilochus* Parius, qui eadem vixit aetate, in iambis trimetris meminit. (13.) Obtinuit autem regnum, in

Βασιληήν, καὶ ἐκρατύνθη; ἐκ τοῦ ἐν Δελφοῖσι χρηστη-
ρίου. ὡς γὰρ δὴ οἱ Λυδοὶ δεινὸν ἐποιεῦντο τὸ Κανδαύλεω
πάθος, καὶ ἐν ὅπλοισι ἦσαν, συνέβησαν ἐς ταῦτό οἱ τε
5 τοῦ Γύγεω στασιῶνται καὶ οἱ λοιποὶ Λυδοί, ἣν μὲν δὴ τὸ
χρηστήριον ἀνέλη μιν βασιλέα εἶναι Λυδῶν, τόνδε βασι-
λεύειν· ἣν δὲ μὴ, ἀποδοῦναι ὀπίσω ἐς Ἡρακλείδαν τὴν
ἀρχήν. ἀνείλε τε δὴ τὸ χρηστήριον, καὶ ἐβασίλευσεν οὕτω
Γύγης. τοσόνδε μέντοι εἶπε ἡ Πυθίη, ὡς Ἡρακλείδῃσι
0 τίσις ἥξει ἐς τὸν πέμπτον ἀπόγονον Γύγεω. τοῦτου τοῦ
ἔπεος Λυδοί τε καὶ οἱ βασιλεῖς αὐτῶν λόγον οὐδένα
ἐποιεῦντο, πρὶν δὴ ἐπετελέσθῃ.

Τὴν μὲν δὴ τυραννίδα οὕτω ἔσχον οἱ Μερμνάδαι, τοὺς 14
Ἡρακλείδας ἀπελόμενοι. Γύγης δὲ τυραννεύσας ἀπέ-
πεμψε ἀναθήματα ἐς Δελφοὺς οὐκ ὀλίγα. ἀλλ' ὅσα
μὲν ἀργύρου ἀναθήματα ἔστι οἱ πλεῖστα ἐν Δελφοῖσι·

eoque confirmatus est, ex Delphici oraculi effato.
Nam quum indigne ferrent Lydi casum Candaulis,
essentque in armis, convenit inter Gygae factionem
et reliquos Lydos, ut, *si respondisset oraculum*
hunc esse regem Lydorum, ipse regnaret; sin mi-
nus, Heraclidis restitueret regnum. Accepto igitur
oraculo, GYGES ita regnum obtinuit. Verumtamen
hoc simul edixerat Pythia, *ultionem venturam esse*
Heraclidis in quintum ex posteris Gygis: quod
quidem vaticinium nec Lydi, nec eorum reges, ullius
momenti fecerunt, donec exitu comprobatum est.

(14.) Tali igitur modo ad *Mermnadas* pervenit
Lydiae regnum, Heraclidis ereptum. *Gyges* autem,
regnum adeptus, Delphos donaria misit non pauca.
Et argentea quidem eius donaria quam plurima Del-
Herod. T. I. P. I.

παρέξ δὲ τοῦ ἀργύρου, χρυσὸν ἄπλετον ἀνέθηκεν, ἄλλον 5
 τε, καὶ, τοῦ μάλιστα μνήμην ἄξιον ἔχειν ἐστὶ, κρητῆρες
 οἱ ἀριθμὸν ἕξ χρύσειοι ἀνακέαται. ἐστᾶσι δὲ οὗτοι ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ, σταθμὸν ἔχοντες τριήκοντα τάλαν-
 τα· ἀληθεῖ δὲ λόγῳ χρεωμένῳ, οὐ Κορινθίων τοῦ δημο-
 σίου ἐστὶν ὁ θησαυρὸς, ἀλλὰ Κυψέλου τοῦ Ἡετίωνος. 10
 Οὗτος δὲ ὁ Γύγης, πρῶτος βαρβάρων τῶν ἡμεῖς ἴδμεν,
 εἰς Δελφοὺς ἀνέθηκε ἀναθήματα, μετὰ Μίδην τὸν Γορ-
 δίεω, Φρυγίης βασιλῆα. ἀνέθηκε γὰρ δὴ καὶ Μίδης τὸν
 βασιλῆϊον θρόνον, εἰς τὸν προκατίζων ἐδίκαζε, ἔοντα ἀξιο-
 θέητον. κεῖται δὲ ὁ θρόνος οὗτος ἐνθά περ οἱ τοῦ Γύγεω 15
 κρητῆρες. ὁ δὲ χρυσὸς οὗτος καὶ ὁ ἀργυρὸς, τὸν ὁ Γύγης
 ἀνέθηκε, ὑπὸ Δελφῶν καλέεται Γυγάδας ἐπὶ τοῦ ἀνα-
 θέντος ἐπωνυμίην. Ἐσέβαλε μὲν νυν στρατιὴν καὶ οὗτος,

phis exstant: praeter argentum vero, auri etiam im-
 mensam vim dedicavit, quum aliarum rerum, tum
 vero (quod praecipue memoratu dignum) crateres
 aurei numero sex ab eodem dedicati exstant talento-
 rum triginta pondo, repositi in Corinthiorum the-
 sauro; qui quidem thesaurus, vere ut dicam, non
 publicus civitatis Corinthiorum est, sed Cypseti,
 Eetionis filii. Est autem hic Gyges barbarorum quos
 novimus primus qui donaria Delphis dedicavit post
 Midam Gorgiae filium, Phrygiae regem. Dedicave-
 rat enim *Midas* etiam regiam sellam, in qua prae-
 sidens ius dicere consueverat, spectatu dignam; posi-
 taque est haec sella ibidem ubi Gygae crateres. Au-
 rum vero istud et argentum, quod a Gyge dedica-
 tum est, *Gygadas* [id est, *Gygaeum*] vocatur a Del-
 phensibus de illius nomine qui dedicavit. Et hic

8, 26.

ἐπεὶ τε ἤρξε, ἔς τε Μίλητον καὶ ἐς Σμύρνην, καὶ Κολο-
 10 φῶνος τὸ ἄστυ εἶλε. ἀλλ', οὐδὲν γὰρ μέγα ἔργον ἀπ'
 αὐτοῦ ἄλλο ἐγένετο βασιλεύσαντος δυῶν δέοντα τεσσε-
 ράκοντα ἔτα, τοῦτον μὲν παρήσομεν, τοσαῦτα ἐπιμνη-
 σθέντες. Ἄρδυος δὲ τοῦ Γύγεω μετὰ Γύγην βασι- 15
 λεύσαντος μνήμην ποιήσομαι. οὗτος δὲ Πριηνέας τε εἶλε,
 ἐς Μίλητόν τε ἐσέβαλε. ἐπὶ τούτου τε τυραννεύοντος Σαρ-
 δίων, Κιμμέριοι ἐξ ἠθέων ὑπὸ Σκυθέων τῶν Νομάδων
 5 ἐξαναστάντες, ἀπικέατο ἐς τὴν Ἀσίην, καὶ Σάρδεις πλὴν
 τῆς ἀκροπόλιος εἶλον.

Ἄρδυος δὲ βασιλεύσαντος ἐνὸς δέοντα πεντήκοντα 16
 ἔτα, ἐξεδέξατο Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος, καὶ ἐβασί-
 λευσεν ἔτα δώδεκα. Σαδυάττει δὲ, ἈΛΥΑΤΤΗΣ.
 Οὗτος δὲ Κυαξάρη τε τῷ Δηϊόκεω ἀπογόνῳ ἐπολέμησε,
 5 καὶ Μηδοῖσι. Κιμμερίους τε ἐκ τῆς Ἀσίας ἐξήλασε.

quidem, postquam regno est potitus, arma etiam
 intulit Mileto et Smyrnae, et Colophonem arce ex-
 ceptâ cepit: caeterum, quum per octo et triginta,
 quos regnavit, annos nihil aliud memorabile ab eo-
 dem gestum sit, hisce commemoratis, missum hunc
 faciemus. (15.) *Ardyis* vero, *Gygae* filii, qui post
 illum regnavit, mentionem iniiciam. Hic *Prienenses*
 expugnavit, et *Miletum* invasit: eodemque regnum
Sardium obtinente, *Cimmerii* suis sedibus a *Scythis*
nomadibus pulsî, in *Asiam* venerunt, *Sardesque* prae-
 ter arcem ceperunt.

(16.) *Ardys* postquam undequinquaginta annos
 regnasset, successorem habuit filium *Sadyatten*, qui
 annos regnavit duodecim. *Sadyattae* successit *ALYAT-*
TES; qui cum *Cyaxare*, *Dejocae* nepote, et cum

Σμύρνην τε τὴν ἀπὸ Κολοφῶνος κτισθεῖσαν εἴλε, ἐς
 Κλαζμενάς τε ἐσέβαλε. ἀπὸ μὲν νυν τούτων οὐκ ὡς
 ἤθελε ἀπήλλαξε, ἀλλὰ προσπταίσας μεγάλως. ἄλ-
 λα δὲ ἔργα ἀπεδέξατο ἑὼν ἐν τῇ ἀρχῇ ἀξιαπηγητό-
 17 τατα τάδε. Ἐπολέμησε Μιλησίοισι, παραδεξάμενος
 τὸν πόλεμον παρὰ τοῦ πατρός. ἐπελαύνων γὰρ ἐπο-
 λόρκεε τὴν Μίλητον τρόπῳ τοιῷδε· ὅπως μὲν εἴη ἐν τῇ
 γῇ καρπὸς ἀδρός, τηνικαῦτα ἐσέβαλλε τὴν στρατὴν.
 ἐστρατεύετο δὲ ὑπὸ συρίγγων τε καὶ πηκτίδων, καὶ 5
 αὐλοῦ γυναικῆίου τε καὶ ἀνδρηίου. ὡς δὲ ἐς τὴν Μι-
 λησίην ἀπίκοιτο, οἰκήματα μὲν τὰ ἐπὶ τῶν ἀγρῶν οὔτε
 κατέβαλλε, οὔτε ἐνεπίμπρη, οὔτε θύρας ἀπέσπα, ἕα
 δὲ κατὰ χώρην ἐστάμεναι· ὁ δὲ τὰ τε δένδρεα καὶ τὸν
 καρπὸν τὸν ἐν τῇ γῇ ὅπως διαφθείρειε, ἀπαλλάσσετο 10

Medis bellum gessit. Idem Cimmerios ex Asia eie-
 cit; et Smyrnam, Colophoniorum coloniam, cepit;
 et Clazomenas invasit: quo quidem ab oppido non
 ita ut voluerat discessit, sed cladem haud medio-
 crem passus. Verum et alias res, dum regnum te-
 nuit, gessit; quarum memoratu dignissimae hae sunt.
 (17.) Bellum gessit cum Milesiis, a patre traditum.
 Oppugnabat autem incursione facta Miletum tali mo-
 do: quando terrae fruges adultae erant, tunc exerci-
 tum in regionem immittebat, expeditionem faciens
 ad cantum fistularum fidiumque, ac tibiae tam mu-
 liebris quam virilis. Ubi vero in fines Milesiorum
 pervenerat, aedificia in agris nec diruebat nec in-
 cendebat, neque fores abstrahabat, sed intacta sta-
 re omnia sinebat; verum arboribus et terrae frugibus
 corruptis domum se recipiebat: quum enim mare

9, 54.

ὀπίσω. τῆς γὰρ θαλάσσης οἱ Μιλήσιοι ἐπεκράτεον,
 ὥστε ἐπέδρης μὴ εἶναι ἔργον τῇ στρατιῇ. τὰς δὲ οἰκίας
 οὐ κατέβαλλε ὁ Λυδὸς τῶνδε εἵνεκα, ὅπως ἔχοιεν ἐν-
 15 θεῦτεν ὁρμεώμενοι τὴν γῆν σπεῖρειν τε καὶ ἐργάζεσθαι
 οἱ Μιλήσιοι, αὐτὸς δὲ, ἐκείνων ἐργαζομένων, ἔχοι τι
 καὶ σίνεσθαι ἐσβάλλων. Ταῦτα ποιεῶν, ἐπολέμεε 18
 ἕτεα ἑνδεκά· ἐν τοῖσι τρώματα μεγάλα διφάσια Μι-
 λησίων ἐγένετο, ἐν τε Λιμενήϊῳ χώρῃ τῆς σφετέρης
 μαχεσαμένων, καὶ ἐν Μαιάνδρου πεδίῳ. τὰ μὲν νυν
 5 ἐξ ἕτεα τῶν ἑνδεκα Σαδυάττης ὁ Ἄρδυος ἔτι Λυδῶν
 ἦρχε, ὁ καὶ ἐσβάλλων τηρικαῦτα ἐς τὴν Μιλησίην τὴν
 στρατιήν· (Σαδυάττης γὰρ οὗτος καὶ ὁ τὸν πόλεμον
 ἦν συνάψας) τὰ δὲ πέντε τῶν ἑτέων τὰ ἐπόμενα τοῖσι
 10 ἐξ Ἀλυάττης ὁ Σαδυάττεω ἐπολέμεε, ὃς παραδε-
 ξάμενος (ὥς καὶ πρότερόν μοι δεδήλωται) παρὰ τοῦ

obtinerent Milesii, nil adtinebat circumsedere ur-
 bem cum exercitu. Aedificia autem non diruebat
 Lydus hoc consilio, ut possent inde progressi Mile-
 siii terram serere colereque, ipse vero, postquam illi
 terram coluissent, haberet quod incursione facta po-
 pularetur. (18.) Hoc maxime modo per undecim
 annos bellum gerebatur; intra quos duo ingentia
 vulnera Milesii accipere, unum praelio ad Lime-
 neum in ipsorum finibus commisso, alterum in
 Maeandri campo. Horum undecim annorum sex ad-
 huc Sadyattes, Ardyis filius, apud Lydos regnave-
 rat, qui per id tempus cum exercitu fines Milesio-
 rum incursabat; Sadyattes enim hic conflaverat id
 bellum: quinque vero insequentibus annis *Alyattes*,
 Sadyattis filius, bellum gerebat, qui illud, a patre

πατρός τὸν πόλεμον, προσεῖχε ἐντεταμένως. τοῖσι δὲ Μιλησίοισι οὐδαμοὶ Ἰώνων τὸν πόλεμον τοῦτον συνεπελάθονον, ὅτι μὴ Χίοι μούνοι. οὗτοι δὲ τὸ ὁμοῖον ἀνταποδιδόντες ἐτιμώρεον· καὶ γὰρ δὴ πρότερον οἱ Μιλησιοὶ τοῖσι Χίοισι τὸν πρὸς Ἐρυθραίους πόλεμον συνδίδνε-
 19 καν. Τῷ δὲ δωδεκάτῳ ἔτει ληΐου ἐμπιπραμένου ὑπὸ τῆς στρατιῆς, συνηνείχθη τι τοιόνδε γενέσθαι πρῆγμα· ὡς ἄφθη τάχιστα τὸ ληΐον ἀνέμῳ βιώμενον, ἄψατο νηοῦ Ἀθηναίης, ἐπίκλησιν Ἀσσησίης. ἀφθείς δὲ ὁ νηὸς, κατεκαύθη. καὶ τὸ παραυτίκα μὲν λόγος οὐδεὶς ἐγένετο· μετὰ δὲ, τῆς στρατιῆς ἀπικομένης ἐς Σάρδεις, ἐνόσησε ὁ Ἀλυάττης. μακροτέρης δὲ οἱ γενομένης τῆς νούσου, πέμπει ἐς Δελφοὺς Θεοπρόπους, εἴτε δὴ συμβουλεύσαντές τευ, εἴτε καὶ αὐτῷ ἔδοξε πέμψαντα τὸν Θεὸν ἐπείρεσθαι περὶ τῆς νούσου. τοῖσι δὲ ἡ Πυθίη ἀπι-

(ut supra etiam memoravi) sibi traditum, intente persecutus est. Quo in bello nulli e Ionibus sublevarunt Milesios, praeterquam Chii soli: hi autem, opem illis ferentes, vicem rependerunt; nam et Milesii antea Chiis, in bello cum Erythraeis, sociam praestiterant operam. (19.) Sed anno duodecimo, succensis ab exercitu segetibus, hoc rei accidit. Simulatque incensae segetes erant, valido coorto vento, Minervae templum cognomine Assesiae corripuit flamma, eoque incendio templum conflagravit. Quae res principio nullius momenti est habita; deinde vero, postquam Sardes rediisset exercitus, in morbum *Alyattes* incidit. Diuturnior quum esset morbus, Delphos misit qui Deum de valitudine consularent, sive alieno consilio ad mittendum inductus, sive suo.

κομένοισι ἐς Δελφοὺς οὐκ ἔφη χρήσειν, πρὶν ἢ τὸν νηὸν
 τῆς Ἀθηναίης ἀναρθρώσωσι, τὸν ἐνέπρησαν χάρις τῆς
 Μιλησίης ἐν Ἀσσησῶ. Δελφῶν οἶδα ἐγὼ οὕτω ἀκού- 20
 σας γενέσθαι. Μιλήσιοι δὲ τὰδε προστιθεῖσι τούτοισι·
 Περῖανδρον τὸν Κυψέλου, ἑόντα Θρασυβούλῳ τῷ τότε
 Μιλήτου τυραννεύοντι ξεῖνον ἐς τὰ μάλιστα, πυθόμενον
 5 τὸ χρηστήριον τὸ τῷ Ἀλυάττῃ γενόμενον, πέμψαντα
 ἄγγελον κατειπεῖν, ὅπως ἂν τι προειδῶς πρὸς τὸ παρεὸν
 βουλευῆται. Μιλήσιοι μὲν νυν οὕτω λέγουσι γενέσθαι.
 Ἀλυάττης δὲ, ὥς οἱ ταῦτα ἐξαγγέλθη, αὐτίκα ἔπεμπε 21
 κήρυκα ἐς Μίλητον, βουλόμενος σπονδὰς ποιήσασθαι,
 Θρασυβούλῳ τε καὶ Μιλησίοισι χρόνον ὅσον ἂν τὸν
 νηὸν οἰκοδομή. ὁ μὲν δὴ ἀπόστολος ἐς τὴν Μίλητον ἦν·
 5 Θρασύβουλος δὲ σαφέως προπεπυσμένος πάντα λό-

Hi quum Delphos venissent, negavit Pythia se responsum eis reddituram priusquam Minervae templum restituisent, quod Assesi in Milesiorum agro cremassent. (20.) Haec ita acta esse equidem ex Delphensibus audire memini: sed Milesii istis hoc adiiciunt, Periandrum Cypseli filium, quum audisset oraculum Alyattae redditum, ea de re Thrasybulum, Milesiorum tunc temporis tyrannum, hospitio et amicitia sibi in primis coniunctum, misso nuncio fecisse certiore; quo ille, re ante cognita, consilium aliquod ad rem pertinens caperet. Ita quidem Milesii rem gestam narrant. (21.) *Alyattes* vero, nunciato Pythiae responso, praeconem protinus Miletum misit, inducias cum Thrasybulo et Milesiis ad tempus pacturus dum templum aedificaret. Miletum dum se confert legatus, Thrasybulus de tota re

γον, καὶ εἰδὼς τὰ Ἀλυάττης μέλλοι ποιήσιν, μηχανᾶται τοιαύδε. ὅσος ἦν ἐν τῷ ἄστεϊ σῖτος καὶ ἐαυτοῦ καὶ ἰδιωτικὸς, τοῦτον πάντα συγκομίσας ἐς τὴν ἀγορὴν, προεῖπε Μιλησίοισι, ἐπεὰν αὐτὸς σημήνῃ, τότε πίνειν
 22 τε πάντας καὶ κώμῳ χρέεσθαι ἐς ἀλλήλους. Ταῦτα δὲ ἐποίησεν τε καὶ προαγόρευε Θρασύβουλος τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν δὴ ὁ κήρυξ ὁ Σαρδηνὸς, ἰδὼν τε σωρὸν μέγαν σίτου κεχυμένον, καὶ τοὺς ἀνθρώπους ἐν εὐπαθείῃσι ἑόντας, ἀγγείλῃ Ἀλυάττη. τὰ δὴ καὶ ἐγένετο. ὥς γὰρ δὴ ἰδὼν τε ἐκεῖνα ὁ κήρυξ, καὶ εἰπας πρὸς Θρασύ- 5 βουλον τὰς ἐντολάς τοῦ Λυδοῦ, ἀπῆλθε ἐς τὰς Σάρδεις, ὥς ἐγὼ πυνθάνομαι, δι' οὗδ' ἄλλο ἐγένετο ἢ διαλλαγὴ. ἐλπίζων γὰρ ὁ Ἀλυάττης σιτοδηίην τε εἶναι ἰσχυρὴν ἐν τῇ Μιλήτῳ, καὶ τὸν λεῶν τετρῦσθαι ἐς τὸ ἔσχατον

liquido antea certior factus, nec ignarus quid moliretur *Alyattes*, haec machinatur. Quidquid frumenti in urbe erat, tam suum, quam privatorum, id omne in forum comportari iussit, praedixitque Milesiis, ut, ubi signum ipse dedisset, tunc computationes comestationesque mutuas cuncti instituerent. (22.) Id fecit praedixitque Thrasybulus hoc consilio, ut Sardinianus legatus, postquam ingentem frumenti acervum in foro profusum et homines vidisset oblectationibus vacantes, Alyattae rem renunciaret. Quod et factum: nam postquam ista vidit caduceator, expositisque Thrasybulo Lydi mandatis domum rediit, nullam aliam ob causam (ut ego audio) pax composita est. Quum enim existimasset *Alyattes* vehementem frumenti penuriam Miletī esse, populumque ad extremum malorum esse redactum, audivit

10, 13.

10 κακοῦ, ἤκουε τοῦ κήρυκος νοστήσαντος ἐκ τῆς Μιλή-
του τοὺς ἐναντίους λόγους ἢ ὡς αὐτὸς κατεδόκεε. μετὰ
δὲ, ἢ τε διαλλαγὴ σφι ἐγένετο, ἐπ' ᾧ τε ξείνους ἀλ-
λήλοισι εἶναι καὶ συμμάχους. καὶ δύο τε ἀντὶ ἐνὸς
νηοῦς τῇ Ἀθηναίῃ ὠκοδόμησε ὁ Ἀλυάττης ἐν τῇ Ἀσ-
15 σησῶ, αὐτὸς τε ἐκ τῆς νούσου ἀνέστη. κατὰ μὲν τὸν
πρὸς Μιλησίους τε καὶ Θρασύβουλον πόλεμον Ἀλυάτ-
τη ὥδε ἔσχε.

Περίανδρος δὲ ἦν. Κυψέλου παῖς, οὗτος ὁ τῷ 23
Θρασυβούλῳ τὸ χρηστήριον μηνύσας. ἐτυράννευε δὲ ὁ
Περίανδρος Κορίνθου. τῷ δὲ λέγουσι Κορίνθιοι (ὁμολο-
γέουσι δέ σφι Λέσβιοι) ἐν τῷ βίῳ θῶμα μέγιστον
5 παραστήναι· Ἀρίονα τὸν Μηθυμναῖον ἐπὶ δελφίνος ἐξε-
νειχθέντα ἐπὶ Ταίναρον, εὐόντα κιθαρωδὸν τῶν τότε εὐόν-
των οὐδενὸς δεύτερον· καὶ διθύραμβον, πρῶτον ἀνθρώπων

ex caduceatore domum redeunte contraria eorum
quae erat opinatus. Inde paullo post pax inter illos
conciliata est hac lege, ut mutuo hospites essent so-
ciique: et, pro uno Minervae templo ad Assesum,
duo aedificavit Alyattes, ipseque e morbo convaluit.
Haec igitur ratio exitusque belli fuit, quod *Alyattes*
eum Milesiis et Thrasybulo gessit.

(23.) PERIANDER vero, Cypseli filius, is qui Thra-
sybulum de edito oraculo certiore fecit, Corinthi
fuit tyrannus: cui maximum, quod umquam inter
homines evenit, oblatum fuisse miraculum narrant
Corinthii, hisque Lesbii adsentiuntur; scilicet *Ario-*
nem Methymnaeum delphino insidentem ad Taenaron
fuisse delatum. Citharoedus is erat, nulli suae aetatis
secundus; primusque hominum, quos novimus, di-

τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, ποιήσαντά τε καὶ ὀνομάσαντά καὶ
 24 διδάξαντά ἐν Κορίνθῳ. Τοῦτον τὸν Ἀρίονα λέγουσι,
 τὸν πολλὸν τοῦ χρόνου διατρίβοντα παρὰ Περσέανδρῳ,
 ἐπιθυμῆσαι πλῶσαι ἐς Ἰταλίην τε καὶ Σικελίην· ἐργα-
 σάμενον δὲ χρήματα μεγάλα, θελῆσαι ὀπίσω ἐς Κό-
 ρινθον ἀπικέσθαι. ὁρμᾶσθαι μὲν νυν ἐκ Τάραντος, πι- 5
 στεύοντα δὲ οὐδαμῶσι μᾶλλον ἢ Κορινθίοισι, μισθώσα-
 σθαι πλοῖον ἀνδρῶν Κορινθίων. τοὺς δὲ ἐν τῷ πελάγει
 ἐπιβουλεύειν, τὸν Ἀρίονα ἐκβαλόντας, ἔχειν τὰ χρή-
 ματα. τὸν δὲ, συνέντα τοῦτο, λίσσεσθαι, χρήματα
 μὲν σφι προιέντα, ψυχὴν δὲ παραιτούμενον. οὐκ ὦν δὴ 10
 πείθειν αὐτὸν τούτοισι· ἀλλὰ κελεύειν τοὺς πορθμέας ἢ
 αὐτὸν διαχρᾶσθαι μιν, ὥς ἂν ταφῆς ἐν γῇ τύχη, ἢ
 ἐκπηδᾶν ἐς τὴν θάλασσαν τὴν ταχίστην. ἀπειληθέντα
 δὲ τὸν Ἀρίονα ἐς ἀπορίην, παραιτήσασθαι, ἐπειδὴ σφι

thyrambum et fecit et nominavit docuitque Corinthi.
 (24.) Hunc *Arionem* aiunt, postquam plurimum
 temporis apud *Periandrum* esset versatus, in Italiam
 Siciliamque cupivisse navigare; ingentique pecuniâ
 ibi comparatâ, voluisse Corinthum reverti. Igitur
 quum Tarento esset profecturus, nec ullis magis
 quam Corinthiis fidem haberet, navigium conduxis-
 se hominum Corinthiorum: at hos, ubi altum te-
 nuere, consilium agitasse de illo in mare proicien-
 do, quo pecuniâ potirentur. Tum illum, quid age-
 retur intelligentem, ad preces confugisse; et, pecuniâ
 omni nautis oblatâ, vitam esse depresatum: nautas
 vero, precibus viri nil commotos, iussisse ut aut
 sibi manus inferret, quo in terra sepulturam nanci-
 sceretur, aut ut illico in mare se proiceret. Hâs in

11, 42.

15. οὕτω δοκέοι, περιϊδέειν αὐτὸν ἐν τῇ σκευῇ πάσῃ στάντα
ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, αἰεῖσαι· αἰέσας δὲ, ὑπεδέκετο ἑωυτὸν
κατεργάσασθαι. καὶ, τοῖσι ἐσελθεῖν γὰρ ἡδονὴν, εἰ μέλ-
λοιεν ἀκαύσεσθαι τοῦ ἀρίστου ἀνθρώπων αἰδοῦ, ἀναχω-
ρῆσαι ἐκ τῆς πρύμνης εἰς μέσσην νέα. τὸν δὲ, ἐνδύντα τε
20 πᾶσαν τὴν σκευὴν, καὶ λαβόντα τὴν κιθάρην, στάντα
ἐν τοῖσι ἐδωλίοισι, διεξελθεῖν νόμον τὸν ὀρθιον· τελευτῶν-
τος δὲ τοῦ νόμου, ρίψαι μιν εἰς τὴν θάλασσαν ἑωυτὸν,
ὡς εἶχε, σὺν τῇ σκευῇ πάσῃ. καὶ τοὺς μὲν ἀποπλέειν
εἰς Κόρινθον· τὸν δὲ, δελφῖνα λέγουσι ὑπολαβόντα ἐξε-
25 νῆκαι ἐπὶ Ταίναρον. ἀποβάντα δὲ αὐτὸν χωρεῖν εἰς
Κόρινθον σὺν τῇ σκευῇ, καὶ ἀπικόμενον ἀπηγέεσθαι
πᾶν τὸ γεγονός. Περιανδρὸν δὲ ὑπὸ ἀπιστῆς Ἀρίονα
μὲν ἐν φυλακῇ ἔχειν, οὐδαμῇ μετιέντα, ἀνακῶς δὲ ἔχειν

angustias et consilii inopiam redactum *Arionem* oras-
se, ut, quandoquidem ita eis placitum esset, sine-
rent se omni ornatu suo indutum, in summo puppis
foro stantem, canticum canere; quo facto polliceba-
tur sibi se manus inlaturum. Tunc nautas, cupidine
captos audiendi praestantissimi omnium cantoris,
e puppi mediam in navem concessisse; et illum,
omni ornatu indutum, captâ citharâ, in summo na-
vis foro stantem, carmen quod *orthion* vocatur per-
egisse; peractoque cantu, ita ut erat, cum omni or-
natu in mare se coniecisse. Tum illos, continuato
cursu, Corinthum navigasse: hunc vero, aiunt, a
delphino exceptum dorso, Taenaron fuisse delatum;
ubi quum in terram esset egressus, Corinthum inde
eodem habitu perrexisse, ibique quid accidisset enar-
rasse. *Periandrum* vero, quum fidem non haberet,

τῶν πορθμένων· ὥς δὲ ἄρα παρῆναι αὐτοὺς, κληθέντας
 ἱστορέεσθαι εἴ τι λέγοιεν περὶ Ἀρίονος. Φαμένων δὲ ἐκεί- 30
 νων ὥς εἴη τε σῶς περὶ Ἰταλίην, καὶ μιν εὖ πρήσσοντα
 λίποιν ἐν Τάραντι, ἐπιφανῆναί σφι τὸν Ἀρίονα, ὥσπερ
 ἔχων ἐξεπήδησε· καὶ τοὺς, ἐκπλαγέντας, οὐκ ἔχειν
 ἔτι ἐλεγχομένους ἀρνέεσθαι. Ταῦτα μὲν νυν Κορίνθιοί
 τε καὶ Λέσβιοι λέγουσι. καὶ Ἀρίονός ἐστι ἀνάνθημα 35
 χάλκεον οὐ μέγα ἐπὶ Ταϊνάρῳ, ἐπὶ δελφῖνος ἐπεὶ ἄν-
 θρωπος.

- 25 Ἀλυάττης δὲ ὁ Λυδὸς τὸν πρὸς Μιλησίους πόλεμον
 διενείκας, μετέπειτα τελευτᾷ, βασιλεύσας ἕτεα ἑπτὰ
 καὶ πεντήκοντα. ἀνέθηκε δὲ, ἐκφυγὼν τὴν νοῦσον, δεύ-
 τερος οὗτος τῆς οἰκῆς ταύτης, ἐς Δελφοὺς κρητῆρά τε

XXIV. 36. οὐ μέγα. *Alii μέγα, magnum, absque particula
 negante; quod verum videtur.*

tenuisse Arionem in custodia, ne quo prodiret, cae-
 terum curam intendisse in nautas. Nautae ut Corin-
 thum advenerunt, accitos ad se percontatum esse
 Periandrum, ecquid de Arione memorarent: quibus
 dicentibus salvum illum in Italia esse, et fortuna-
 tum Tarenti a se relictum, adparuisse *Arionem* eo-
 dem cultu quo in mare prosiluerat; et illos, perter-
 ritos convictosque, non potuisse amplius ire inficias.
 Haec quidem et Corinthii narrant et Lesbii; et ex-
 stat Taenari donarium Arionis aeneum, non magnum
 illud quidem, homo insidens delphino.

(25.) *Alyattes* Lydus, confecto cum Milesiis bel-
 lo, deinde, quum septem et quinquaginta annos re-
 gnasset, vita excessit. Dedicavit autem hic, secundus
 ex hac familia, postquam e morbo convalescerat,
 Delphis craterem argenteum ingentem, et basin cra-

5 ἀργύρεον μέγαν, καὶ ὑποκρητηρίδιον σιδήρεον κολλητὸν,
 θέης ἄξιον διὰ πάντων τῶν ἐν Δελφοῖσι ἀναθημάτων·
 Γλαύκου τοῦ Χίου ποίημα, ὃς μούνος δὴ πάντων ἀν-
 θρώπων σιδήρου κόλλησιν ἐξεῦρε.

Τελευτήσαντος δὲ Ἀλυάττεω, ἐξεδέξατο τὴν βασι- 26
 λήην Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω, ἐτέων ἐὼν ἡλικίην πέντε
 καὶ τριήκοντα· ὃς δὴ Ἑλλήνων πρῶτοις ἐπεβήκατο Ἐφε-
 σίοισι· ἐνθα δὴ οἱ Ἐφέσιοι πολιορκέμενοι ὑπ' αὐτοῦ,
 5 ἀνέβεσαν τὴν πόλιν τῇ Ἀρτέμιδι, ἐξάψαντες ἐκ τοῦ νηοῦ
 σχοινίον ἐς τὸ τεῖχος. ἔστι δὲ μεταξὺ τῆς τε παλαιῆς
 πόλιος, ἣ τότε ἐπολιορκέετο, καὶ τοῦ νηοῦ, ἑπτὰ στά-
 διοι. πρῶτοις μὲν δὴ τούτοις ἐπεχείρησε ὁ Κροῖσος·
 μετὰ δὲ, ἐν μέρει ἐκάστοις Ἰώνων τε καὶ Αἰολέων, ἄλ-
 10 λαισι ἄλλας αἰτίας ἐπιφέρων τῶν μὲν ἐδύνατο μέζονας
 παρευρίσκειν, μέζονα ἐπαιτιώμενος, τοῖσι δὲ αὐτέων καὶ

teris ferream ferruminatam, spectatu dignam inter
 omnia quae sunt Delphis donaria; Glauci Chii opus,
 qui primus ferruminationem ferri invenit.

(26.) Mortuo Alyattae successit in regnum C R O E-
 s u s, Alyattae filius, annos natus quinque et triginta:
 qui Graecorum primos Ephesios armis invasit. Ibi
 tunc Ephesii, quum ab eo obsiderentur, urbem suam
 Dianae dedicarunt, fune ex illius templo ad murum
 adligato: est autem inter veterem urbem, quae tunc
 obsidebatur, et Dianae templum, septem stadiorum
 intervallum. Hos igitur primos adgressus est Croesus;
 deinde vero, per vices, singulos quosque Ioniae et
 Aetoliae populos, aliis alias causas inferens, gra-
 viora causas adversus hos in quibus graviores re-
 perire causas poterat, nonnullis etiam levia admo-

27 Φαῦλα ἐπιφέρων. Ὡς δὲ ἄρα οἱ ἐν τῇ Ἀσίῃ Ἕλληνες κατεστράφατο ἐς φόρου ἀπαγωγὴν, τὸ ἐνθεῦτεν ἐπενόεε, νέας ποιησάμενος, ἐπιχειρέειν τοῖσι νησιώτησι. ἑόντων δὲ οἱ πάντων ἐτοίμων ἐς τὴν ναυπηγίην, οἱ μὲν Βίαντα λέγουσι τὸν Πριηνέα ἀπικόμενον ἐς Σάρδεις, οἱ δὲ Πι- 5 ττακὸν τὸν Μιτυληναῖον, εἰρομένου Κροῖσου εἴ τι εἴη νεώτερον περὶ τὴν Ἑλλάδα, εἰπόντα τάδε, καταπαῦσαι τὴν ναυπηγίην. „ὦ βασιλεῦ, νησιῶται ἵππον συνω- „νέονται μυρίην, ἐς Σάρδεις τε καὶ ἐπὶ σὲ ἔχοντες ἐν νῶ „στρατεύεσθαι.“ Κροῖσον δὲ, ἐλπίσαντα λέγειν ἐκείνον 10 ἀληθέα, εἰπεῖν. „Αἱ γὰρ τοῦτο θεοὶ ποιήσειαν ἐπὶ νόον „νησιώτησι, ἐλθεῖν ἐπὶ Λυδῶν παῖδας σὺν ἵπποισι.“ Τὸν δὲ, ὑπολαβόντα φάναι. „ὦ βασιλεῦ, προθύμως „μοι φαίνεαι εὖξασθαι νησιώτας ἱππευομένους λαβεῖν

dum exprobrans. (27.) Deinde, postquam Asiam incolentes Graeci ad pendendum tributum erant subacti, constituit aedificatis navibus insulanos adgredi. Ad quas compingendas quum omnia ei essent parata, aiunt alii Biantem Prienensem, quum Sardes venisset, alii Pittacum Mitylenaeum, interrogatum a Croeso *ecquid maxime novi gereretur apud Graecos*, ea respondisse quae illum ne classem conficeret inhibuerunt. Dixisse enim: *Insulani, ó rex, decem millia equitum conducunt, expeditionem adversus Sardes atque te molientes*. Croesus autem, ratum vera cum dicere, respondisse: *Utinam dii hanc mentem dent insulanis, ut Lydorum filios cum equitatu invadere velint!* Tum illum excipientem dixisse: *Videris mihi, rex, cupide vota facere ut insulanos equis vectos deprehendas in continente, haud*

12, 99.

15 „ἐν ἡπείρῳ, οἰκότα ἐλπίζων· νησιώτας δὲ τί δοκέεις
 „εὐχεσθαι ἄλλο, ἢ, ἐπεὶ τε τάχιστα ἐπύθοντό σε μέλ-
 „λοντα ἐπὶ σφίσι ναυπηγέεσθαι κέας, λαβεῖν ἀειράμενοι
 „Λυδοὺς ἐν θαλάσσῃ, ἵνα ὑπὲρ τῶν ἐν τῇ ἡπείρῳ οἰκη-
 „μένων Ἑλλήνων τίσωνταί σε, τοὺς σὺ δουλώσας ἔχεις; “
 20 Κάρτα τε ἡσθῆναι Κροῖσον τῷ ἐπιλόγῳ· καὶ οἱ (προσ-
 Φυέως γὰρ δοῖναι λέγειν) πειθόμενον, παύσασθαι τῆς
 ναυπηγίης. καὶ οὕτω τοῖσι τὰς νήσους οἰκημένοισι Ἴωσι
 ξεινίην συνεθήκατο.

Χρόνου δὲ ἐπιγινομένου, καὶ κατεστραμμένων σχε- 28
 δὸν πάντων τῶν ἐντὸς Ἄλυσ ποταμοῦ οἰκημένων· πλὴν
 γὰρ Κιλικίων καὶ Λυκίων, τοὺς ἄλλους πάντας ὑπ’
 ἑωυτῷ εἶχε καταστρεφάμενος ὁ Κροῖσος· εἰσὶ δὲ οἶδε,
 5 Λυδοί, Φρύγες, Μυσοί, Μαριανδύνοί, Χάλυβες, Πα-

XXVII. 17. ἀειράμενοι ex nostra coniect. Vulgo ἀρώμενοι.
 Nonnulli codd. ἀρᾶσθαι.

*absurda spe; insulanos vero quid putas, ex quo pri-
 mum aedificare te contra se classem audiverunt,
 exoptare aliud, nisi ut, postquam vela dederint
 ventis, in mari deprehendant Lydos, teque pro
 Graecis continentem incolentibus, quos tu in ser-
 vitute contines, ulciscantur? Cuius conclusione
 orationis admodum delectatum Croesum, paruisse
 illi, ut qui perapte ad rem locutus videretur, et a
 fabricanda classe destitisse. Atque ita cum Ionibus
 insulas incolentibus hospitium contraxit.*

(28.) Insequente tempore, subactis fere omnibus
 populis intra Halyn fluvium incolentibus: (nam, ex-
 ceptis Cilicibus ac Lyciis, caeteros omnes suae po-
 testati subiectos *Croesus* tenebat; sunt autem populi
 hī, Lydi, Phryges, Mysi, Mariandyni, Chalybes,

Φλαγόνες, Θρήϊκες, οἱ Θυνοὶ τε καὶ Βιθυνοὶ, Κᾶρες,
 29 Ἴωνες, Δωριέες, Αἰολέες, Πάμφυλοι· κατεστραμμέ-
 νων δὲ τούτων, καὶ προσεπικτωμένου Κροίσου Λυδοῖσι,
 ἀπικνέονται ἐς Σάρδεις ἀκμαζούσας πλούτῳ ἄλλοι τε
 οἱ πάντες ἐκ τῆς Ἑλλάδος σοφισταὶ, οἱ τοῦτον τὸν χρό-
 νον ἐτύγχανον ἑόντες, ὥς ἕκαστος αὐτέων ἀπικνέοιτο· καὶ 5
 δὴ καὶ Σόλων, ἀνὴρ Ἀθηναῖος, ὃς Ἀθηναίοισι νόμους
 κελεύσασι ποιήσας, ἀπεδήμησε ἕτεα δέκα, κατὰ Θεω-
 ρίης πρόφασιν ἐκπλώσας, ἵνα δὴ μὴ τινα τῶν νόμων
 ἀναγκασθῇ λῦσαι τῶν ἔθετο. αὐτοὶ γὰρ οὐκ οἶοί τε
 ἦσαν αὐτὸ ποιῆσαι Ἀθηναῖοι· ὀρκίοισι γὰρ μεγάλοισι 10
 κατείχοντο, δέκα ἕτεα χρήσεσθαι νόμοισι τοὺς ἂν σφι
 30 Σόλων θῇται. Αὐτῶν δὴ ὧν τούτων καὶ τῆς Θεωρίας ἐκ-

Paphlagones, Thraces quum Thyni, tum Bithyni,
 Carcs, Iones, Dorienses, Aeolenses, Pamphyli:) (29.) hos igitur postquam sub potestatem suam *Croesus* redegisset, eaque accessione regnum Lydorum auxisset, adveniebant Sardes, urbem divitiis florentem, quum alii omnes e Graecia viri sapientiae laude clari, ut cuique commodum erat eo proficisci, tum vero etiam *SOLON*, Atheniensis: qui postquam Atheniensibus iussu ipsorum scripsisset leges, navi profectus, causam interserens velle se alias spectare regiones, decem annos peregrinatus est; ne scilicet quampiam ex legibus, quas tulerat, mutare cogere-
 tur. Nam ipsis Atheniensibus per se id facere nefas erat, quippe qui gravissimo iureiurando sese obstrinxerant, per decem annos eis legibus, quascum-
 que ipsis *Solon* tulisset, esse usuros. (30.) Hanc ipsam igitur ob causam, tum vero etiam spectandi

ἡμεῖς οὖν Σόλων εἵνεκεν, εἰς Αἴγυπτον ἀπῆκετο παρὰ
 Ἀμασιν, καὶ δὴ καὶ εἰς Σάρδεις παρὰ Κροῖσον. ἀπικό-
 -μενος δὲ, ἐξεκινεῖτο ἐν τοῖσι βασιλεῦσι ὑπὸ τοῦ Κροί-
 5 σου· μετὰ δὲ, ἡμέρη τρίτη ἢ τετάρτη, κελεύσαντος
 Κροῖσου, τὸν Σόλωνα φεράποντες περιῆγον κατὰ τοὺς
 θησαυροὺς, καὶ ἐπεδείκνυσαν πάντα ἔοντα μεγάλα τε
 καὶ ὀλβια. θηησάμενον δὲ μιν τὰ πάντα καὶ σκεψά-
 -μενον ὥς οἱ κατὰ καιρὸν ᾗν, εἶρετο ὁ Κροῖσος τὰδε·
 10 „Εἶπε Ἀθηναῖε, παρ’ ἡμέας γὰρ περὶ σέο λόγος ἀπῆ-
 „ κται πολλός, καὶ σοφίης εἵνεκεν τῆς σῆς καὶ πλάνης,
 „ ὡς φιλοσοφῶν γῆν πολλὴν θεωρίης εἵνεκεν ἐπελήλυ-
 „ θας. νῦν ὦν ἡμέρος ἐπείρεσθαί μοι ἐπῆλθε, εἴ τινα ἤδη
 „ πάντων εἶδες ὀλβιώτατον; “ Ὁ μὲν, ἐλπίζων εἶναι ἀν-
 15 θρώπων ὀλβιώτατος, ταῦτα ἐπειρώτα. Σόλων δὲ, οὐ-

gratia, peregre profectus Solon, in Aegyptum se con-
 tulit ad Amasin, atque etiam Sardes ad Croesum. Quo
 ut advenit, in regia hospitio acceptus est a Croeso.
 Tum tertio aut quarto post die, iussu Croesi, ministri
 regis circumduxerunt Solonem, thesauros omnes et
 quidquid inibi magni et opulenti inerat, ostentantes.
 Quae quum ille spectasset, et cuncta, ut ei commo-
 dum fuerat, esset contemplatus, tali modo eum per-
 cunctatus est Croesus: *Hospes Atheniensis*, inquit,
multa ad nos de te fama manavit, quum sapientiae
tuae caussa, tum peregrinationis, ut qui sapien-
tiae studio incumbens multas terras spectandi
caussa obieris. Nunc igitur incessit me cupidō ex
te sciscitandi, ecquem tu adhuc videris omnium
hominum beatissimum. Nempe, quod se ipsum ho-
 minum beatissimum esse putaret, idcirco hanc illi
 quaestionem proposuit. At Solon, nulla usus adsenta-

πέν ὑπαθωπεύσας, ἀλλὰ τῷ ἐόντι χρησάμενος. λέγει
 „ Ὡς βασιλεῦ, Τέλλον Ἀθηναῖον. “ Ἀποθωμάσας δὲ
 Κροῖσος τὸ λεχθέν, εἶρετο ἐπιστρέφεως. „ Κοίη δὴ κρί-
 „ νεις Τέλλον εἶναι ὀλβιώτατον; “ Ὁ δὲ εἶπε. „ Τέλλον,
 „ τοῦτο μὲν, τῆς πόλιος εὖ ἠκούσης, παῖδες ἦσαν καλοί 20
 „ τε καὶ γαῖαι, καὶ σφι εἶδε ἅπασι τέκνα ἐκγενέμενα,
 „ καὶ πάντα παραμείναντα· τοῦτο δὲ, τοῦ βίου εὖ ἠκοντι.
 „ οἷς τὰ παρ’ ἡμῖν, τελευτὴ τοῦ βίου λαμπροτάτη ἐπε-
 „ γένετο. γενομένης γὰρ Ἀθηναίοισι μάχης πρὸς τοὺς
 „ αἰστυγέιτονας ἐν Ἐλευσίνι, βοηθήσας, καὶ τροπὴν ποιή- 25
 „ σας τῶν πολέμιων, ἀπέθανε κάλλιστα. καὶ μὴν Ἀθη-
 „ ναῖοι δημοσίῃ τε ἔβαψαν αὐτοῦ τῇ περ’ ἐπέσει, καὶ ἐτί-
 „ μησαν μεγάλως. “

31 Ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρέψατο ὁ Σόλων

tione, sed ut res erat respondens, *Ego vero*. inquit,
beatissimum vidi Tellum Atheniensem. Quod dictum
 miratus Croesus, concitate quaerit: *Qua tandem ra-*
tione Tellum beatissimum iudicas? Cui ille: *Tellus*,
 inquit, *florente civitate, filios habuerat bonos viros*
honestosque, et illis cunctis prognatos viderai li-
beros, eosque omnes superstites: idemque, quum re
familiari satis lauta, ut apud nos, usus esset. vi-
tae finem habuit splendidissimum; nam in prae-
lio, quod Athenienses cum finitimis ad Eleusinem
commiserunt, postquam fortiter pugnavit, hostem-
que in fugam vertit, honestissima morte defun-
ctus est; et eodem loco, quo cecidit, publice ab
Atheniensibus sepultus est et magnifice honoratus.

(31.) Hisce quum Solon, quae de Tello eiusque felicitate copiose exposuit, admonuisset Croesum,

14. 55.

τὸν Κροῖσον, εἶπας πολλά τε καὶ ὄλβια, ἐπειρώτα
 τῶν δεύτερον μετ' ἐκεῖνον ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα
 γὰν αἴσσεσθαι. ὁ δὲ εἶπε· „Κλέοβιν τε καὶ Βίτωνα. τού-
 5 „ τοῖσι γὰρ, εὐοῦσι γένος Ἀργείοισι, βίος τε ἀρκέων
 „ ὑπῆν, καὶ πρὸς τούτῳ, ῥώμη σώματος τοιήδε· ἀέθλο-
 „ φόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἔσαν, καὶ δ' ἢ καὶ λέγεται
 „ ὅδε ὁ λόγος. εὐούσης ὀρτῆς τῇ Ἑρῇ τοῖσι Ἀργείοισι,
 „ ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγεϊ κομισθῆναι ἐς
 10 „ τὸ ἱρόν· οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο
 „ ἐν ὥρῃ ἐκκληϊόμενοι δὲ τῇ ὥρῃ οἱ νεηνίαι, ὑποδύντες
 „ αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην, εἰλκον τὴν ἀμαξάν, ἐπὶ τῆς
 „ ἀμαξῆς δὲ σφι ὀχέετο ἡ μήτηρ. σταδίους δὲ πέντε
 „ καὶ τεσσεράκοντα διακομίσαντες, ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱρόν.
 15 „ ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι, καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανη-
 „ γύριος, τελευτὴ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο. διέδεξε

interrogare hic institit, quemnam secundum ab illo
 vidisset beatissimum? existimans utique secundas
 certe partes sese laturum. At ille, Cleobin, inquit,
 et Bitonem. His enim, genere Argivis, et victus
 suppetebat probabilis, et robur corporis erat ta-
 le, ut et uterque pariter certaminum praemia abs-
 tulerit, et de eisdem haec etiam narretur histo-
 ria. Quum festus dies ageretur Iunonis, oportet-
 retque omnino matrem horum bigis in templum
 vehi, nec vero in tempore ex agro adessent boves;
 tunc iuvenes, urgente hora, iugum ipsi subeuntes,
 plaustrum traxerunt quo mater vehebatur, eoque
 per quadraginta quinque stadia tracto ad templum
 pervenerunt. Quo facto quum oculos universi coe-
 tus in se convertissent, optimus eisdem obtigit vi-

„τε ἐν τούτοισι ὁ Θεὸς, ὡς ἄμεινον εἶη ἀνθρώπῳ τεθνά-
 „ναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες
 „ἐμακάριζον τῶν νεηνιέων τὴν ῥώμην· αἱ δὲ Ἀργεῖαι,
 „τὴν μητέρα αὐτῶν, οἶων τέκνων ἐκύρησε· ἡ δὲ μήτηρ 20
 „περιχαρῆς εὐῶσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῇ Φήμῃ, στάσα ἀν-
 „τίον τοῦ ἀγάλματος, εὐχετο, Κλέοβί τε καὶ Βίτωνι,
 „τοῖσι ἐωυτῆς τέκνοισι, οἳ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, δοῦ-
 „ναι τὴν Θεὸν τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἄριστόν ἐστι. μετὰ
 „ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν, ὡς ἔβυσάν τε καὶ εὐωχῆθησαν, 25
 „κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ οἱ νεηνίαι, οὐκέτι ἀνέ-
 „στησαν, ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δέ
 „σφεων εἰκόνας ποιησάμενοι, ἀνέθεσαν ἐς Δελφοὺς, ὡς
 „ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.“

32 Σόλων μὲν δὴ εὐδαιμονίης δευτερεῖα ἔνεμε τούτοισι.

XXXI. 19. ῥώμην. Al. γνώμην, consilium, animum.

*tæ exitus; ostenditque in his Deus, melius esse
 hominibus mori, quam vivere. Nam quum circum-
 stantes Argivi laudarent iuvenum robur, mulieres
 vero felicem prædicarent matrem quod tales ha-
 beret filios; mater, et facto vehementer gavisæ et
 omine, stans ante simulacrum precata est deam,
 ut Cleobi et Bitoni filiis suis, qui ipsam magni-
 fice honorassent, id daret quod optimum esset
 contingere homini. Post hanc precationem, pera-
 cto sacrificio, laute epulati iuvenes, quum in ipso
 templo somno se dedissent, non amplius resurre-
 xerunt, sed hoc vitæ exitu sunt perfuncti. Eo-
 rumdem dein imagines, ut qui homines fuissent
 præstantissimi, fieri curarunt Argivi, Delphis-
 que dedicarunt.*

(32.) Istis igitur secundum felicitatis locum Solon

15, 85.

- Κροῖστος δὲ σπερχθεὶς, εἶπε· „ὦ ξεῖνε Ἀθηναῖε, ἡ δὲ
 „ἡμετέρη εὐδαιμονία οὕτω τοι ἀπέρριπται ἐς τὸ μηδὲν,
 „ὥστε οὐδὲ ἰδιωτέων ἀνδρῶν ἀξίους ἡμέας ἐποίησας;“
 5 Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ Κροῖσε, ἐπιστάμενόν με τὸ θεῖον πᾶν
 „ἐὼν φθονερόν τε καὶ ταραχώδες, ἐπειρωτᾷς ἀνθρωπείων
 „πρηγμάτων πέρι; ἐν γὰρ τῷ μακρῷ χρόνῳ πολλὰ
 „μὲν ἐστὶ ἰδέειν τὰ μὴ τις ἐθέλει, πολλὰ δὲ καὶ πα-
 „θεῖν. ἐς γὰρ ἐβδομήκοντα ἔτεα οὖρον τῆς ζῆς ἀν-
 10 „θρῶπι προτίθηναι. οὗτοι ἐόντες ἐνιαυτοὶ ἐβδομήκοντα,
 „παρέχονται ἡμέρας διηκοσίας καὶ πεντακισχιλίας καὶ
 „δισμυρίας, ἐμβολίμου μηνὸς μὴ γινομένου. εἰ δὲ δὴ
 „ἐβελήσῃ τούτερον τῶν ἐτέων μηνὶ μακρότερον γίνεσθαι,
 „ἵνα δὴ αἱ ὥραι συμβαίνωσι παραγινόμεναι ἐς τὸ δέον,
 15 „μῆνες μὲν παρὰ τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα οἱ ἐμβόλιμοι

XXXII. 11 seq. διηκοσ. καὶ πεντακ. etc. rursusque l. 19 seq.
 πεντηκ. καὶ διηκ. etc. Erratum haud dubie in dierum numeris.
 Priori loco videntur numerari debuisse 24500, posteriori
 25550.

tribuebat. Tum vero subiratus Croesus: *Hospes Atheniensis, ait; nostra vero felicitas adeo abs te in nihilum proiicitur, ut ne privatis quidem hominibus aequiparandos nos existimes? Cui ille: Me, ó Croese, inquit, gnarum invidam omnino et turbulentam Fortunam esse, interrogas de rebus humanis? In diuturno tempore multa videre est quae quis nolit, atque etiam tolerare multa. Propono enim homini terminum vitae ad septuaginta annos. Hi septuaginta anni constant ex viginti quinque millibus ac ducentis diebus, mense intercalari non posito. Sin velis alternos ex illis annis interiecto mense fieri longiores, quo tempe-*
statum vicissitudines iusto tempore redeant, men-

„ γίνονται τριήκοντα πέντε· ἡμέραι δὲ ἐκ τῶν μηνῶν
 „ τούτων, χίλια πεντήκοντα. τούτων τῶν ἀπασέων
 „ ἡμερέων, τῶν ἐς τὰ ἐβδομήκοντα ἔτεα εὐσεύων πεν-
 „ τήκοντα καὶ διηκοσίων καὶ ἑξακισχιλιέων καὶ οἰσμυ-
 „ ρέων, ἡ ἑτέρα αὐτέων τῇ ἑτέρῃ ἡμέρῃ τὸ παράπαν 20
 „ οὐδὲν ὁμοῖον προσάγει πρῆγμα. οὕτω ὦν, ὦ Κροῖσε,
 „ πᾶν ἐστὶ ἄνθρωπος συμφορῇ. ἐμοὶ δὲ σὺ καὶ πλου-
 „ τέειν μὲν μέγα φαίνας, καὶ βασιλεὺς εἶναι πολ-
 „ λῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ τὸ εἶρεό με, οὐκ ἔγωγε
 „ λέγω, πρὶν ἂν τελευτήσαντα καλῶς τὸν αἰῶνα πύ- 25
 „ θωμαι. οὐ γάρ τοι ὁ μέγα πλούσιος μᾶλλον τοῦ ἐπ’
 „ ἡμέρην ἔχοντος ὀλβιώτερός ἐστι· εἰ μὴ οἱ τύχη ἐπί-
 „ σποικο, πάντα καλὰ ἔχοντα τελευτῆσαι εὖ τὸν βίον.
 „ πολλοὶ μὲν γὰρ ζάπλουτοι ἀνθρώπων, ἀνὸλβιοὶ εἰσι·

*ses intercalares per annos septuaginta conficien-
 tur triginta quinque, dies autem ex his mensibus
 mille et quinquaginta. Horum autem dierum om-
 nium, qui in septuaginta annis sunt numero du-
 centi et quinquaginta supra viginti sex millia,
 nullus est qui rem prorsus similem, qualis ab alio
 adducta est, adducat. Itaque, Croese, homo quan-
 tus est, fortunae casibus est obnoxius. Iam te
 quidem ego et opulentum video, et multorum ho-
 minum regem; istud vero, quod ex me quaeris,
 de te nondum praedicabo priusquam te vitâ bene
 defunctum audiero. Neque enim beatior est ma-
 gnis opibus praeditus, quam is cui in diem victus
 suppetit, nisi eidem omnibus bonis praedito for-
 tuna concesserit vitâ bene defungi. Etenim multi
 homines perquam opulenti, non idcirco beati*

30 „πολλοὶ δὲ μετρίως ἔχοντες βίου, εὐτυχέες. ὁ μὲν δὲ
 „μέγα πλούσιος, ἀνόλβιος δὲ, δυοῖσι προέχει τοῦ εὐτυ-
 „χέος μούνοισι· οὗτος δὲ, τοῦ πλουσίου καὶ ἀνολβίου
 „πολλοῖσι. ὁ μὲν, ἐπιθυμίην ἐκτελέσαι, καὶ αἴτην με-
 „γάλην προσπεσαῦσαν ἐνεῖκαι δυνατώτερος. ὁ δὲ, τοιοῦδ'
 35 „πρόχει ἐκεῖνου· αἴτην μὲν καὶ ἐπιθυμίην οὐκ ἀμείως δυ-
 „νατὸς ἐκεῖνω ἐνεῖκαι, ταῦτα δὲ ἢ εὐτυχίῃ οἱ ἀπερύκει·
 „ἀπῆρος δὲ ἐστὶ, ἀνουςος, ἀπαθὴς κακῶν, εὐπαις, εὐει-
 „δής. εἰ δὲ πρὸς τούτοις ἐτι τελευτήσει τὸν βίον εὖ,
 „οὗτος ἐκεῖνας τὸν σὺ ζητεῖς, ὀλβιος κεκλησθαι ἀξίος
 40 „ἐστι. πρὶν δ' αὖν τελευτήσει, ἐπισχέειν, μηδὲ καλέειν
 „ὡς ὀλβιον, ἀλλ' εὐτυχέα. τὰ πάντα μὲν νομ. ταῦτα
 „συλλαβεῖν ἄνθρωπον ὄντα ἀδύνατόν ἐστι, ὥσπερ χάρι

sunt: multi vero, quibus mediocris res familiaris est, felices. Iam qui admodum dives est, nec tamen beatus, is duabus tantum rebus antecellit felicem; hic vero divitem, multis rebus. Ille ad explendas cupiditates, et ad tolerandum magnum aliquod incidens damnum, validior est. Hic vera illum superat hisce rebus; damnum quidem et cupiditatem non similiter, atque ille, potest ferre, sed haec incommoda ab illo abigit felicitas; est vero membris integris, prospera fruens valitudine, malorum exsors, laetus liberis, formosus. Quod si praeterea diem quoque extremum feliciter obierit, hic ille est quem tu quaeris, dignus qui beatus praedicetur. Priusquam vero diem obierit, differendum est; nec dum beatus hic nominandus, sed felix. Iam ista simul cuncta ut consequatur homo, id quidem fieri non potest; quem-

„οὐδεμίη καταρκέει πάντα ἑωυτῇ παρέχουσα, ἀλλὰ
 „ἄλλο μὲν ἔχει, ἑτέρου δὲ ἐπιδέεται· ἡ δὲ ἂν τὰ πλεῖ-
 „στα ἔχῃ, ἀρίστη αὕτη. ὥς δὲ καὶ ἀνθρώπου σῶμα ἐν 45
 „οὐδὲν αὐτάρκες ἐστὶ· τὸ μὲν γὰρ ἔχει, ἄλλου δὲ ἐνδεές
 „ἐστὶ. ὅς ὁ ἂν αὐτέων πλεῖστα ἔχων διατελέῃ, καὶ ἔπει-
 „τα τελευτήσῃ εὐχαρίστως τὸν βίον, οὗτος παρ' ἐμοὶ τὸ
 „οὔνομα τοῦτο, ὦ βασιλεῦ, δίκαιός ἐστι φέρεσθαι. σκο-
 „πέειν δὲ χρὴ παντὸς χρήματος τὴν τελευτὴν κῆ ἀπο- 50
 „βήσεται. πολλοῖσι γὰρ δὴ ὑποδέξας ὄλβον ὁ θεός,
 33 „προρρίζους ἀνέτρεψε.“ Ταῦτα λέγοντι Κροῖσος οὕ-
 κως οὔτε ἐχαρίζετο, οὔτε λόγου μιν ποιησάμενος οὐδενός,
 ἀποπέμπεται· κάρτα δόξας ἀμαθέα εἶναι, ὅς τὰ πα-
 ρέοντα ἀγαθὰ μετεῖς, τὴν τελευτὴν παντὸς χρήματος
 ὁρᾶν ἐκέλευε.

XXXIII. 1. λέγοντι Κροῖσος. Vulgo λέγων τῷ Κροίσῳ. Et dein
 l. 3. ἀμαθῆς ed. Wess. et seqq.

admodum nulla est terra quae cuncta sibi suppe-
ditet, sed aliud habet, alio indiget; quae vera
plurima habet, ea optima est. Nempe eodem modo
etiam hominum nemo est omnium, cui uni omnia
cumulate adsint, sed alia habet, aliorum vero
indiget: qui vero eorum plurima ad vitae usque
exitum habuit, ac deinde placide finiit vitam, hic,
ὁ rex, me iudice, nomine isto praedicari dignus
est. Denique in omni re respiciendus finis est; in
quem sit res exitura: multos enim deus, postquam
felicitatem illis ostendit, funditus dein evertit.
 (33.) Haec dicentem Croesus nec munere ullo donavit,
 et nullam eius rationem habens a se dimisit; incitum
 admodum esse hominem ratus, qui praesentia bona
 omittens, finem cuiusque rei iuberet respicere.

17, 41.

Μετὰ δὲ Σόλωνα οἰχόμενον, ἔλαβε ἐκ Θεοῦ νέμεσις. 34
 μεγάλη Κροῖσον· ὥς εἰκάσαι, ὅτι ἐνόμισε ἑαυτὸν εἶναι
 ἀνθρώπων ἀπάντων ὀλβιώτατον. αὐτίκα δὲ οἱ εὐδόντι
 ἐπέστη ὄνειρος, ὅς οἱ τὴν ἀληθινήν ἐφαίνε τῶν μελλόν-
 5 των γενέσθαι κακῶν κατὰ τὸν παῖδα. ἦσαν δὲ τῷ Κροί-
 σω δύο παῖδες· τῶν οὐτερος μὲν διέφθαρτο· ἦν γὰρ δὴ
 κωφός· ὁ δὲ ἕτερος, τῶν ἡλικίων μακροῦ τὰ πάντα πρῶ-
 τος· οὐνομα δὲ οἱ ἦν Ἄτυς. τοῦτον δὴ ὦν τὸν Ἄτυν ση-
 μαίνει τῷ Κροίσῳ ὁ ὄνειρος, ὥς ἀπολέει μιν αἰχμῇ σι-
 10 ᾠρῇ βληθέντα. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἐξεγέρθη, καὶ ἑαυτῷ λό-
 γον ἔδωκε, καταρρώδηςας τὸν ὄνειρον, ἄγεται μὲν τῷ
 παιδί γυναῖκα· ἐωθότα δὲ στρατηγέειν μιν τῶν Λυδῶν,
 οὐδαμῇ ἔτι ἐπὶ τοιαῦτο πρῆγμα ἐξέπεμπε· ἀκόντια δὲ
 καὶ δοράτια, καὶ τὰ τοιαῦτα πάντα τοῖσι χρέονται ἐς
 15 πόλεμον ἄνθρωποι, ἐκ τῶν ἀνδρεῶνων ἐκκομίσας, ἐς τοὺς

(34.) Post Solonis discessum, gravis divinitus vin-
 dicta Croesum excepit; hac caussa (ut coniiicere
 licet) quod se ipsum hominum beatissimum iudica-
 ret. Ac statim quidem per quietem oblatum ei som-
 nium est, veritatem indicans malorum quae filio eius
 essent eventura. Erant enim Croeso filii duo; alter
 corporis vitio laborabat, erat enim mutus; alter inter
 aequales rebus omnibus primus, cui nomen erat Atys.
 Hunc Atyn, Croeso significat somnium, fore ut amit-
 tat ferreâ cuspide ictum. Expergefactus ille, re secum
 versata, pertimescens somnium, capit filio uxorem;
 eumque, quum solitus esset exercitum ducere Lydo-
 rum, nusquam porro ad tale munus emittit: iacula
 vero et hastas, et cuiusque generis tela quibus ad
 bellum utuntur homines, e virorum habitatione in

θαλάμους συνένησε, μή τι οἱ κρεμάμενον τῷ παιδί ἐμ-
 35 πύσῃ. Ἐχοντος δέ οἱ ἐν χερσὶ τοῦ παιδὸς τὸν γάμον,
 ἀπικνέεται ἐς τὰς Σάρδεις ἀνὴρ συμφορῇ ἐχόμενος, καὶ
 οὐ καθαρὸς χεῖρας ἔων, Φρυξ μὲν γενεῇ, γένεος δὲ τοῦ
 βασιληίου. παρελθὼν δὲ οὗτος ἐς τὰ Κροῖσου οἰκία,
 κατὰ νόμους τοὺς ἐπιχωρίους καθαρσίου ἐδέετο κυρῆσαι 5
 Κροῖσος δὲ μιν ἐκάβηρε. ἔστι δὲ παραπλησίη ἡ κάβαρ-
 σις τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Ἕλλησι. ἐπεί τε δὲ τὰ νο-
 μιζόμενα ἐποίησε ὁ Κροῖσος, ἐπυνθάνετο ὁκόθεν τε καὶ
 τίς εἴη, λέγων τάδε· „Ὁνθρώπε, τίς τε εἶν, καὶ πό-
 „θεν τῆς Φρυγίης ἦκων, ἐπίστιος ἐμοὶ ἐγένεος; τίνα τε 10
 „ἀνδρῶν ἢ γυναικῶν ἐφόνευσας;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο
 „ὦ βασιλεῦ, Γορδίου μὲν τοῦ Μίδεω εἰμι παῖς, οὐτο-
 „μάζομαι δὲ Ἀδραστος· φονεύσας δὲ ἀδελφεὸν ἐρεωυ-

interiora conclavia congeri iubet, ne quid suspensum
 in filium suum incidat. (35.) Interim, dum nuptias
 filii parat Croesus, advenit Sardes vir calamitate ob-
 strictus, cui manus non erant purae, natione Phryx,
 regio de genere. Qui quum ad aedes Croesi venisset,
 orassetque ut ritu patrio expiari sibi contingeret,
 expiavit eum Croesus: est autem modus expiandi
 apud Lydos similis ei quo Graeci utuntur. Peractis
 legitimis, percontatur Croesus hominem, unde veni-
 ret, quisve esset, his usus verbis: *Quis tu es, homo,*
et quonam e Phrygiae loco veniens, ad meos lares
supplex te recepisti? et quem virum, quamve foe-
minam occidisti? Cui ille respondit: *O rex, Gor-*
diae sum filius, Midae nepos; est autem nomen
mihi Adrasto. Fratrem meum occidi invitus; unde
eiectus a patre adsum, et rebus omnibus destitutus.

15 „ τοῦ ἀέκων, πάρειμι ἐξεληλάμενος τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς
καὶ ἐστερημένος πάντων. “ Κροῖσος δὲ μιν ἀμείβετο
ταῦτάδε· „ Ἀνδρῶν τε Φίλων τυγχάνεις ἐκγονος ἐὼν, καὶ
ἐλήλυθας ἐς Φίλους· ἐνθα ἀμνηχανήσεις χρημάτων
οὐδενός, μένων ἐν ἡμετέρου. συμφορὴν δὲ ταύτην αἰς
καυφώτατα φέρων, κερδατέεις πλείστον. “ Ὁ μὲν δὴ
20 διάκταν εἶχε ἐν Κροίσου.

Ἐν δὲ τῷ αὐτῷ χρόνῳ τούτῳ, ἐν τῷ Μοσίων Οὐλύμ- 36
πῳ συὸς χρημα γίνεται μέγα· ὀρμεώμενος δὲ οὗτος ἐκ
τοῦ οὐρεος τούτου, τὰ τῶν Μυσῶν ἔργα διαφθείρεσκε.
πολλὰ μὲν οἱ Μυσοὶ ἐπ’ αὐτὸν ἐξελθόντες, ποιέεσκον
5 μὲν οὐδὲν κακόν, ἔπασχον δὲ πρὸς αὐτοῦ. τέλος δὲ,
ἀπικόμενοι παρὰ τὸν Κροῖσον τῶν Μυσῶν ἄγγελοι,
ἔλεγον τάδε· „ ὦ βασιλεῦ, ὕος χρημα μέγιστον αἶνε-
„ Φάνη ἡμῖν ἐν τῇ χώρῃ, ὃς τὰ ἔργα διαφθείρει. τοῦ-
„ τον προθυμεόμενοι ἐλέειν, οὐ δυνάμεθα. νῦν ὦν προσδεό-

Tum Croesus: *Ex viris amicis*, inquit, *oriundus es, et ad amicos venisti, ubi nullius rei indigebis quoad apud nos manseris. Istam autem calamitatem quam poteris levissime ferendo, plurimum lucri feceris.* Ita ille in Croesi aedibus vitam agebat.

(36.) Per idem tempus in Olympo Mysio aper exstitit mira magnitudine, qui ex illo monte irruens Mysorum arva vastabat; contra quem quum saepe egressi essent Mysi, nihil ei mali inflixerant, sed male ab illo fuerant accepti. Ad extremum venere ad Croesum Mysorum legati, haec dicentes: *Adparuit, ὁ rex, in regione nostra immanni magnitudine aper, qui agrestia corrumpit opera; cuius ne potiamur studiosi operam dantes, nihil profi-*

- „μεθ' αὖ σευ, τὸν παῖδα καὶ λογάδας νεηνίας καὶ κύνας 10
 „σμπέμψαι ἡμῖν, ὡς ἂν μιν ἐξέλωμεν ἐκ τῆς χώρας.“
 Οἱ μὲν δὴ τούτων ἐδέοντο. Κροῖσος δὲ, μνημονεύων τοῦ
 ὀνείρου τὰ ἔπεα, ἔλεγέ σφι τάδε· „Παῖδός μὲν πέρι
 „τοῦ ἐμοῦ μὴ μνησθῆτε ἔτι· οὐ γὰρ ἂν ὑμῖν σμπέμ-
 „ψαιμι· νεόγαμός τε γάρ ἐστι, καὶ ταῦτά οἱ νῦν μέλει. 15
 „Λυδῶν μέντοι λογάδας καὶ τὸ κυνηγέσιον πᾶν συμ-
 „πέμψω· καὶ διακελεύσομαι τοῖσι ἰοῦσι, εἶναι ὡς προ-
 „θυμοτάτοισι συνεξελέειν ὑμῖν τὸ θηρίον ἐκ τῆς χώρας.“
- 37 Ταῦτα ἀμείψατο. ἀποχρεωμένων δὲ τούτοισι τῶν Μυ-
 σῶν, ἐπεισέρχεται ὁ τοῦ Κροίσου παῖς, ἀκηκῶς τῶν
 ἐδέοντο οἱ Μυσοί. οὐ φαιμένου δὲ τοῦ Κροίσου τὸν γε
 παῖδά σφι σμπέμψειν, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ νεηνίης
 τάδε· „ὦ πατέρ, τὰ κάλλιστα πρότερόν ποτε καὶ 5

*cimus. Itaque te nunc oramus, filium tuum et se-
 lectos iuvenes canesque nobiscum emittas, quo bel-
 luam e terra nostra tollamus. Haec illis precan-
 tibus Croesus, recordatus eorum quae per somnum
 ipsi praedicta erant, ita respondit: Filii quidem mei
 nolite amplius facere mentionem: nec enim illum
 emittere vobiscum possum, est enim novus nup-
 tus, et haec res ei nunc curae est. Lydorum au-
 tem selectam manum et venaticum omne ministere-
 rium una mittam; hortaborque exeuntes, ut quam
 promptissime vobiscum belluam e terra submoveant.*
 (37.) Haec Croesus respondit; quibus quum con-
 tenti essent Mysi, intervenit filius, auditis quae Mysi
 precarentur. Pernegante vero Croeso, se filium cum
 illis missurum, haec inquit ad eum adolescens: *At
 antehac, ô pater, hoc mihi honestissimum et no-*

„γενναϊότατα ἡμῖν ἦν, ἕς τε πολέμους καὶ ἕς ἀγρας
 „Φοιτέοντας εὐδοκιμέειν· νῦν δὲ ἀμφοτέρων με τούτων
 „ἀποκληΐσας ἔχεις, οὔτε τινα δειλίην μοι παριδῶν, οὔτε
 „ἀδυμίνην. νῦν τε τέοισί με χρὴ ὀμμασι ἕς τε ἀγορὴν
 10 „καὶ ἕξ ἀγορῆς Φοιτέοντα φαίνεσθαι; κοῖος μὲν τις
 „τοῖσι πολήτησι δόξω εἶναι; κοῖος δέ τις τῇ νεογάμῳ
 „γυναικί; κοῖω δὲ ἐκείνῃ δόξει ἀνδρὶ συνοικέειν; ἐμὲ ὦν
 „σὺ ἢ μέβες ἰέναι ἐπὶ τὴν Θήρην, ἢ λόγῳ ἀνάπεισον
 „ὅπως μοι ἀμείνω ἐστὶ ταῦτα οὕτω ποιούμενα.“ Ἀμεί- 38
 βεται Κροῖσος τοῖςδε· „ὦ παῖ, οὔτε δειλίην, οὔτε
 „ἄλλο οὐδὲν ἄχαρι παριδῶν τοι, ποιέω ταῦτα· ἀλλά
 „μοι ὄψις ὀνείρου ἐν τῷ ὕπνῳ ἐπιστᾶσα ἔφη σε ὀλι-
 5 „γοχρόνιον ἔσεσθαι, ὑπὸ γὰρ αἰχμῆς σιδηρέης ἀπο-
 „λέεσθαι. πρὸς ὦν τὴν ὄψιν ταύτην, τόν τε γάμον τοι

*bilissimum fuit, in bella et in venationes exeundo
 gloriam parare: nunc vero utroque horum exclu-
 sum me tenes, nullâ in me cognitâ ignaviâ aut
 animi deiectione. Nunc ergo quibus oculis me con-
 spici oportet euntem in forum, aut ex foro re-
 deuntem? quis tandem esse videbor civibus? qualis
 videbor novae nuptae? cui illa viro putabit se con-
 nubio esse iunctam? Proinde me tu aut sinas ve-
 natum exire, aut ratione mihi persuadeas, melius
 mihi hoc esse quod tu ita facis. (38.) Cui respon-
 dens Croesus, Non quod ignaviam, inquit, ô fili,
 aut aliud quidquam parum mihi gratum in te co-
 gnoverim, hoc facio; sed quod mihi somnii species
 per quietem oblata dixit brevi aevi te futurum,
 quippe ferrea perituum cuspide. Cuius visi caussa
 et has tuas nuptias maturavi, nec ad ea quae nunc*

„τοῦτον ἔσπευσα, καὶ ἐπὶ τὰ παραλαμβανόμενα οὐκ
 „ἀποπέμπω, Φυλακὴν ἔχων εἰ κως δυναίμην ἐπὶ τῆς
 „ἐμῆς σε ζῆς διακλέψαι. εἰς γὰρ μοι μαῦτος τυγ-
 „χάνεις ἑὼν παῖς· τὸν γὰρ δὴ ἕτερον, διεφθαρμένον 10
 39 „τὴν αἰκὴν, οὐκ εἶναι μοι λογίζομαι.“ Ἀμείβεται
 ὁ νεηνίης τοῖσδε· „Συγγνώμη μὲν, ὦ πάτερ, τοί,
 „ιδόντί γε ὅψιν τοιαύτην, περὶ ἐμὲ Φυλακὴν ἔχειν· τὸ
 „δὲ οὐ μανθάνεις, ἀλλὰ λέληθέ σε τὸ ὄνειρον, ἐμὲ
 „τοὶ δίκαιόν ἐστι φράζειν. Φῆς τοι τὸ ὄνειρον ὑπὸ 5
 „αἰχμῆς σιδηρέης φάναι ἐμὲ τελευτήσειν· υἱὸς δὲ κοῖαι
 „μὲν εἰσι χεῖρες, κοίη δὲ αἰχμὴ σιδηρὴ, ἣν σὺ Φε-
 „βέαι; εἰ μὲν γὰρ ὑπὸ ὀδόντος τοι εἴπῃ τελευτήσειν με,
 „ἢ ἄλλου τευ ὅ τι τούτῳ ἔοικε, χρὴν δὴ σε ποιέειν τὰ
 „ποιέεις· νῦν δὲ ὑπὸ αἰχμῆς. ἐπεὶ τε ὦν οὐ πρὸς ἀν- 10
 40 „δρας ἡμῖν γίνεται ἡ μάχη, μέθες με.“ Ἀμείβεται

XXXVIII. 11. τὴν αἰκὴν suspecta verba viris doctis.

suscipiuntur te emitto; et custodio te, si quo pacto, dum vivo, periculo te queam subducere. Es enim unicus mihi filius; nam alterum [auribus captum] pro nullo existimo. (39.) Ibi rursus adolescens: Ignosco quidem tibi, inquit, pater, quod, quum tale tibi oblatum sit visum, custodiam mei agas: sed, quod tu parum animadvertis, quodve oblitus es in hoc insomnio, id me te monere fas est. Somnium ais tibi dixisse, ferrea cuspide me perituum: at apro quaenam sunt manus, quaeve ferrea cuspis, quam tu timeas? Quod si enim a dente me perituum dixisset, aut ab alia re simili, tum hoc, quod agis, agere te oporteret; nunc vero a cuspide dixit. Quare, quum non sit nobis cum viris proposita pugna, abire me patere. (40.) Tum

19. 31.

Κροῖσος „ὦ παῖ, ἔστι τῇ με νικᾶς, γνώμην ἀπο-
 Φαίναν περὶ τοῦ ἐνυπνίου. ὡς ὢν νενικημένος ὑπὸ σέο,
 „ μεταγινώσκω, μετήμῃ τε σε ἰέναι ἐπὶ τὴν ἄγρην.“

Εἶπας δὲ ταῦτα ὁ Κροῖσος, μεταπέμπεται τὸν Φρύ- 41
 γα Ἀδρηστον, ἀπικομένῳ δέ οἱ λέγει τάδε· „ Ἀδρηστε,
 „ ἐγώ σε συμφορῇ πεπληγμένον ἀχάρι, τὴν τοι οὐκ ὄνει-
 „ δίζω, ἐκάθηρα, καὶ οἰκίοισι ὑποδεξάμενος ἔχω, πα-
 5 „ ρέχων πᾶσαν δαπάνην· νῦν ὢν (ὁφείλεις γάρ, ἐμεῦ
 „ προποήσαντος χρηστὰ ἐς σέ, χρηστοῖσί με ἀμείβε-
 „ σθαι) φύλακα παιδός σε τοῦ ἐμοῦ χρηίζω γενέσθαι,
 „ ἐς ἄγρην ὀρμεομένου· μή τινες κατ' ὁδὸν κλῶπιες κα-
 „ κοῦργοι ἐπὶ δηλήσει Φανέωσι ὑμῖν. πρὸς δὲ τούτῳ,
 10 „ καὶ σέ τοι χρεῶν ἔστι ἰέναι ἔνθα ἀπολαμπρύνεαι τοῖσι
 „ ἔργοισι· πατρώϊόν τε γάρ τοι ἐστί, καὶ προσέτι ρώμη

Croesus: *Fili, ait, aliquatenus me vincis, sententiam inſomnii declarans. Itaque, tamquam a te victus, sententiam muto, et veniam tibi do venatum exeundi.*

(41.) Quibus dictis, Adrastum Phrygem iubet vocari; eumque, ubi adfuit, sic est adlocutus: *Adraste, ego te funesta calamitate obstrictum, quam tibi non exprobro, expiavi, et domum meam recepi, in qua etiam nunc omnium rerum sumtum tibi supposito. Nunc ergo (debes enim de me, prius de te bene merito, in vicem bene mereri) rogo te ut custos sis filii mei venatum exeuntis, ne qui in itinere cooriantur malefici grassatores qui illum interimant. Ad haec, tuâ etiam ipsius interest ut eas ubi splendorem ex rebus gestis possis parare; nam et patrium hoc est tibi, et praeterea robur inest.*

42. „ὑπάρχει.“ Ἀμείβεται ὁ Ἄδρηστος. „ὦ βασιλεῦ,
 „ἄλλως μὲν ἔγω γε ἂν οὐκ ἦϊα ἐς ἄεθλον τοιόνδε· οὔτε
 „γὰρ συμφορῇ τοιῇδε κεχρημένον οἰκός ἐστι ἐς ὀμήλι-
 „κας εὖ πρήσσοντας ἰέναι, οὔτε τὸ βούλεσθαι πάρα·
 „πολλαχῇ τε ἀνίσχον ἐμεωυτόν. νῦν δέ, ἐπεὶ τε σὺ 5
 „σπεύδεις, καὶ δεῖ τοι χαρίζεσθαι, (ὀφείλω γὰρ σε
 „ἀμείβεσθαι χρηστοῖσι,) ποιέειν εἰμὶ ἐτοῖμος ταῦτα.
 „παῖδά τε σὸν, τὸν διακελεύεαι φυλάσσειν, ἀπήμονα
 „τοῦ φυλάσσοντος εἵνεκεν προσδόκα τοι ἀπονοστήσειν.“
- 43 Τοιούτοις ἐπεὶ τε οὗτος ἀμείψατο Κροῖσον, ἦϊσαν
 μετὰ ταῦτα ἐξηστυμένοι λογάσι τε νηνῖνσι καὶ κυσί.
 ἀπικόμενοι δὲ ἐς τὸν Οὐλύμπον τὸ ὄρος, ἐζήτεον τὸ θη-
 ρίον· εὐρόντες δὲ, καὶ περιστάντες αὐτὸ κύκλῳ, ἐσηκόν-
 τίζον. ἔνθα δὴ ὁ ξεῖνος, οὗτος δὴ ὁ καθαρθὲς τὸν Φόνον, 5
 καλεόμενος δὲ Ἄδρηστος, ἀκοντίζων τὸν σὺν, τοῦ μὲν

(42.) Cui Adrastus: *Alioquin, inquit, rex, in istud certamen non eram proditurus; neque enim tali adfectum calamitate fas est aequalibus se immiscere fortunatis, neque id ego cupio; atque etiam aliàs saepe me continui. Nunc vero, quoniam tibi hoc cordi est, cui gratum facere debeo, paratus sum exsequi mandatum: tuque filium tuum, quem custodire me iubes, rediturum esse incolumem, quod quidem penes custodem fuerit, exspecta.*

(43) Haec postquam Croeso ille respondisset, proficiscuntur deinde selectis iuvenibus stipati canibusque. Ubi ad Olympum pervenerunt, indagant belluam, et inventam circumfusi iaculis incessunt. Ibi tum hospes, idem ille qui a caede fuerat purgatus, cui Adrasto nomen, vibrato in aprum iaculo, ab illo aber-

μαρτάνει, τυγχάνει δὲ τοῦ Κροίσου παιδός. ὁ μὲν
 δὴ βληθεὶς τῇ αἰχμῇ, ἐξέπλησε τοῦ ὀνείρου τὴν Φήμη.
 ἔβλεε δὲ τις ἀγγελέων τῷ Κροίσῳ τὸ γεγονός· ἀπικόμε-
 20 νος δὲ ἐς τὰς Σάρδεις, τὴν τε μάχην καὶ τὸν τοῦ παιδός
 μόρον ἐσήμηνέ οἱ. Ὁ δὲ Κροῖσος, τῷ θανάτῳ τοῦ 44
 παιδός συντεταραγμένος, μᾶλλον τι ἐδεινολογέετο, ὅτι
 μιν ἀπέκτεινε τὸν αὐτὸς Φόνου ἐκάθηρε. περιημεκτέων
 δὲ τῇ συμφορῇ δεινῶς, ἐκάλεε μὲν Δία Καθάρσιον,
 5 μαρτυρόμενος. τὰ ὑπὸ τοῦ ξείνου πεπονθῶς εἶη· ἐκάλεε
 δὲ Ἐπίστιόν τε καὶ Ἐταιρήϊον, τὸν αὐτὸν τοῦτον ὀνομά-
 ζων θεόν· τὸν μὲν Ἐπίστιον καλέων, διότι δὴ οἰκίοισι
 ὑποδεξάμενος τὸν ξεῖνον, φονέα τοῦ παιδός ἐλάνθανε βό-
 σκων· τὸν δὲ Ἐταιρήϊον, ὡς φύλακα συμπέμψας αὐτὸν,
 εὐρήκοι πολεμιάτατον. Παρῆσαν δὲ μετὰ τοῦτο οἱ Λυ- 45
 δαὶ φέροντες τὸν νεκρόν· ὅπισθε δὲ εἶπετό οἱ ὁ φονεύς.

rans, Croesi filium feriit: atque ita ille, cuspide ictus,
 somnii effatum explevit. Quod factum nunciaturus
 aliquis Croeso cucurrit, veniensque Sardes et pugnam
 rei et fatum filii indicavit. (44.) Croesus, morte filii
 consternatus, tanto gravius eam tulit, quod is eum oc-
 cidisset quem ipse expiaverat a caede. Et calamitatem
 eam gravissime lamentans, *Iovem Expiatorem* invo-
 cavit, testificans quae ab hospite esset passus; et *Larem*
 quoque et *Sodalitium* invocavit, eundem deum adpel-
 lans. Nempe *Larem* (sive *Focorum praesidem*) vo-
 cavit, quod, quem hospitem domi suae receperat,
 eundem inprudens interfectorem filii sui aluisset:
Sodalitium vero, quod, quem custodem adiunxis-
 set filio suo, eundem inimicissimum deprehendisset.
 (45.) Post haec Lydi venerunt cadaver ferentes, quos
Herod. T. I. P. I.

στας δὲ οὗτος πρὸ τοῦ νεκροῦ, παρεδίδου ἑαυτὸν Κροῖσῳ,
 προτείνων τὰς χεῖρας, ἐπικατασφάξαι μιν κελεύων τῷ
 νεκρῷ λέγων τὴν τε προτέραν ἑαυτοῦ συμφορὴν, καὶ ὡς 5
 ἐπ' ἐκείνῃ τὸν καθήραντα ἀπολωλεκώς εἶη, οὐδέ οἱ εἶη
 βιώσιμον. Κροῖσος δὲ τούτων ἀκούσας, τὸν τε Ἄδρη-
 στον κατοικτεῖρει, καίπερ ἑὼν ἐν κακῷ οἰκίῳ τοσούτῳ,
 καὶ λέγει πρὸς αὐτόν· „Ἐχω, ὦ ξεῖνε, παρὰ σεῦ
 „πᾶσαν τὴν δίκην, ἐπειδὴ σεαυτοῦ καταδικάζεις θά- 10
 „νατον. εἷς δὲ οὐ σύ μοι τοῦδε τοῦ κακοῦ αἴτιος, εἰ
 „μὴ ὅσον ἀέκων ἐξεργάσας· ἀλλὰ θεῶν κου τις, ὅς
 „μοι καὶ πάλαι προεσήμεινε τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι.“
 Κροῖσος μὲν νυν ἔθαψε ὡς οἶκός ἦν τὸν ἑαυτοῦ παῖδα.
 Ἄδρηστος δὲ ὁ Γορδίεω τοῦ Μίδεω, οὗτος δὴ ὁ Φονεὺς 15
 μὲν τοῦ ἑαυτοῦ ἀδελφεοῦ γενόμενος, Φονεὺς δὲ τοῦ κα-
 θήραντος, ἐπεὶ τε ἡσυχίῃ τῶν ἀνθρώπων ἐγένετο περὶ

pone sequebatur interfector. Et hic quidem, ubi ad-
 fuit, stans ante cadaver tradidit sese Croeso, manus
 protendens, oransque ut se super cadavere mactaret;
non esse sibi vivendum, dicens, *qui, post superio-*
rem calamitatem, expiátorem etiam suum perdi-
disset. Quibus auditis Croesus, tanto licet domestico
 in luctu, commiseratus tamen Adrastum, dixit illi:
Habeo abs te, hospes, omnem vindictam, quo-
niam te ipse morte condemnas; nec tu mihi huius
mali auctor es, nisi quatenus invitus illud fecisti,
sed deorum nescio quis; qui mihi iampridem hoc
futurum ante significavit. Croesus igitur filium
 prout iustum erat sepeliendum curavit. Adrastus vero,
 Gordiae filius, Midæ nepos, hic idem qui et fratris sui
 fuerat interfector, et sui expiatoris, ubi silentium fuit

21, 91.

τὸ σῆμα, συγγινωσκόμενος ἀνθρώπων εἶναι τῶν αὐτὸς
 ἦειδε βαρυσυμφορώτατος, ἑωυτὸν ἐπικατασφάζει τῷ
 20 τύμβῳ. Κροῖσος δὲ ἐπὶ δύο ἔτεα ἐν πένθει μεγάλῳ
 κατῆστο, τοῦ παιδὸς ἐστερημένος.

Μετὰ δὲ, ἡ Ἀστυάγειος τοῦ Κυαξάρειω ἡγεμονίῃ κα- 46
 ταιρεθεῖσα ὑπὸ Κύρου τοῦ Καμβύσειω, καὶ τὰ τῶν
 Περσέων πρήγματα αὐξάνόμενα, πένθεος μὲν Κροῖσον
 ἀπέπαυσε· ἐνέβησε δὲ ἐς Φροντίδα, εἴ πως δύναιτο,
 5 πρὶν μεγάλους γενέσθαι τοὺς Πέρσας, καταλαβεῖν αὐ-
 τῶν αὐξανομένην τὴν δύναμιν. Μετὰ ὧν τὴν διάνοιαν
 ταύτην αὐτίκα ἀπεπειράτο τῶν μαντήϊων τῶν τε ἐν
 Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ· διαπέμψας ἄλλους ἄλλῃ,
 τοὺς μὲν ἐς Δελφοὺς ἵέναι, τοὺς δὲ ἐς Ἄβας τὰς Φω-
 10 κέων, τοὺς δὲ ἐς Δωδώνην· οἱ δὲ τινες ἐπέμποντο παρὰ
 τε Ἀμφιάρεων καὶ παρὰ Τροφώνιον· οἱ δὲ, τῆς Μιλη-

hominum circa sepulcrum, agnoscens se esse homi-
 num quos ipse novisset calamitosissimum, super busto
 se ipse iugulavit. Croesus vero, filio orbatus, duos
 annos ingenti in luctu desedit.

(46.) Sed posthac imperium Astyagis, Cyaxarae
 filii, a *Cyro* Cambysis filio eversum, resque Persa-
 rum crescentes, luctui *Croesi* finem fecerunt, curam-
 que iniecerunt et cogitationem, si qua ratione posset
 crescentem Persarum potentiam, priusquam nimium
 inualesceret, coërcere. Ab hac igitur cogitatione sta-
 tim tentare oracula coepit, tum quae apud *Graecos*
 erant, tum id quod in *Libya*: aliosque alio dimisit,
 quorum alii *Delphos* irent, alii *Abas*, *Phocensium*
 oppidum, alii *Dodonam*. Alii item ad *Amphiarum*
 mittebantur, et ad *Trophonium*; alii ad *Branchidas*

σίης ἐς Βραγχίδας. ταῦτα μὲν νυν τὰ Ἑλληνικὰ μα-
 τήϊα, ἐς τὰ ἀπέπεμψε μαντευσόμενος Κροῖσος. Λι-
 βύης δὲ παρὰ Ἀμμωνα ἀπέστειλε ἄλλους χρησομέ-
 νους. διέπεμπε δὲ πειρεώμενος τῶν μαντηῶν ὅτι Φρο- 15
 νέοιεν ὥς, εἰ Φρονέοντα τὴν ἀληθείην εὐρεθείη, ἐπείρηται
 σΦεα δεύτερα πέμπων, εἰ ἐπιχειρέοι ἐπὶ Πέρσας στρα-
 47 τεύεσθαι. Ἐντειλάμενος δὲ τοῖσι Λυδοῖσι τάδε, ἀπέ-
 πεμπε ἐς τὴν διάπειραν τῶν χρηστηρίων· ἀπ' ἧς ἂν ἡμέ-
 ρης ὀρμηθῶσι ἐκ Σαρδίων, ἀπὸ ταύτης ἡμερολογέον-
 τας τὸν λοιπὸν χρόνον, ἑκατοστῇ ἡμέρῃ χρῆσθαι τοῖσι
 χρηστηρίοις, ἐπειρωτέοντας ὅτι ποιέων τυγχάνοι ὁ Λυ- 5
 δῶν βασιλεὺς Κροῖσος ὁ Ἀλυάττεω. ἄσσα δ' ἂν ἑκα-
 στα τῶν χρηστηρίων θεσπίσῃ, συγγραψαμένους ἀνα-
 φέρειν παρ' ἐωυτόν. Ὅτι μὲν νυν τὰ λοιπὰ τῶν χρη-
 στηρίων ἐθέσπισε, οὐ λέγεται πρὸς οὐδαμῶν ἐν δὲ

ditionis Milesiae. Haec graeca sunt oracula, ad quae Croesus misit consulenda: in Libyam vero ad Hammonem alios misit, qui ab illo responsa peterent. Misit autem tentaturus oracula quid saperent; ut, si illa reperisset verum nosse, tum iterum mitteret qui ex illis quaererent, *an expeditionem adversus Persas deberet suscipere.* (47.) Ad tentanda igitur oracula hisce cum mandatis Lydos emisit, ut ab eo die, quo Sardibus essent profecti, centum consequentes numerarent dies, et centesimo die oracula adirent, ex eisque quaererent, *quid esset quod illo die ageret rex Lydorum Croesus, Alyattae filius;* et quidquid a quoque oraculo responsum fuisset, id scripto mandarent, ad seque deferrent. Iam, quid fuerit quod caetera responderint oracula, a nemine memoriae

- 10 Δελφοῖσι ὥς ἐσῆλθον τάχιστα ἐς τὸ μέγαρον οἱ Λυδοὶ
 χρησόμενοι τῷ θεῷ, καὶ ἐπειρώτεον τὸ ἐντεταλμένον,
 ἥ Πυθίη ἐν ἑξαμέτρῳ τόνῳ λέγει τάδε·

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν, καὶ μέτρα θαλάσσης,
 καὶ κωφοῦ συνήμι, καὶ οὐ φωνεῦντος ἀκούω.

- 15 Ὀδμή μ' ἐς Φρένας ἦλθε κραταιρίνοιο χελώνης
 ἐφομένης ἐν χαλκῷ ἄμ' ἀρνείοισι κρέεσσι,
 ἥ χαλκὸς μὲν ὑπέστρωται, χαλκὸν δ' ἐπίεσται.

Ταῦτα οἱ Λυδοὶ θεσπισάσης τῆς Πυθίης συγγραψά- 48
 μενοι, οἴχοντο ἀπιόντες ἐς τὰς Σάρδεις. ὥς δὲ καὶ ὦλ-
 λοι οἱ περιπεμφθέντες παρῆσαν φέροντες τοὺς χρησμούς,
 ἐνθαῦτα ὁ Κροῖσος ἕκαστα ἀναπτύσσων ἐπώρα τῶν συγ-
 5 γραμμάτων. τῶν μὲν δὴ οὐδὲν προσίετό μιν· ὁ δὲ, ὡς
 τὸ ἐκ Δελφῶν ἤκουσε, αὐτίκα πρᾶσσεύχετά τε καὶ πρᾶσε-

proditum est: Delphis autem, simul atque Lydi, Deum
 consulturi, penetrale templi intrassent, et quod ipsis
 mandatum erat interrogassent, Pythia hexametro te-
 nore haec respondit:

*Aequoris est spatium et numerus mihi notus
 arenae,*

mutum percipio, fantis nihil audio vocem.

*Venit ad hos sensus nidar testudinis durae,
 quae simul agnina coquitur cum carne lebetes,
 aere infra strato, et stratum cui desuper aes est.*

(48.) Hoc Pythiae responsum quum scripto man-
 dasset Lydi, Sardes sunt reversi. Postquam vero cae-
 leri quoque, quos circum miserat Croesus, rediere
 vaticinia ferentes, singula scripta evolvens Croesus
 inspexit. Ac horum quidem nullum advertibat eius
 animum, praeter id quod Delphis erat adlatum: quod

θέξατο, νομίσας μῶνον εἶναι μαντήϊον τὸ ἐν Δελφοῖσι,
 ὅτι αἱ ἐξευρήκεε τὰ αὐτὸς ἐποίησε ἐπεὶ τε γὰρ δὴ διέ-
 πεμψε παρὰ τὰ χρηστήρια τοὺς θεοπρόπους, φυλάξας
 τὴν κυρίην τῶν ἡμερέων, ἐμηχανήσατο τοιαύδε· ἐπινοήσας 10
 τὰ ἦν ἀμήχανον ἐξευρεῖν τε καὶ ἐπιφράσασθαι· χελώνην
 καὶ ἄρνα κατακόψας, ὁμοῦ ἔψεε αὐτὸς ἐν λέβητι
 49 χαλκῶ, χάλκεον ἐπίθημα ἐπιθείς. Τὰ μὲν δὴ ἐκ
 Δελφῶν οὕτω τῷ Κροίσῳ ἐχρήσθη· κατὰ δὲ τὴν Ἀμ-
 Φιάρεω τοῦ μαντήϊου ἀπόκρισιν, οὐκ ἔχω εἶπαι ὅ τι
 τοῖσι Λυδοῖσι ἔχρησε ποιήσασι περὶ τὸ ἱερὸν τὰ νομιζό-
 μενα. οὐ γὰρ ἂν οὐδὲ τοῦτο λέγεται ἄλλο γε, ἢ ὅτι 5
 καὶ τοῦτο ἐνόμισε μαντήϊον ἀψευδὲς ἐκτῆσθαι.

50 Μετὰ δὲ ταῦτα θυσίῃσι μεγάλῃσι τὸν ἐν Δελφοῖσι
 θεὸν ἱλάσκετο. κτήνέα τε γὰρ τὰ θύσιμα πάντα τρις-

simul atque cognovit, adoravit probavitque, unum
 existimans esse oraculum illud Delphicum, quippe cui
 compertum fuisset, quid ipse fecisset. Postquam enim
 emisisset homines qui oracula consulerent, statutum
 diem observans, tale quidpiam machinatus erat, ea
 commentus quae nemo cognoscere aut hariolari pos-
 set: testudinem et agnum in frusta concidit, et unâ
 coxit ipse aeneo in lebetes, aeneo imposito operculo.
 (49.) Hoc igitur Delphis responsum accepit Croesus:
 quid sit vero quod ab Amphiarai oraculo Lydis fue-
 rit responsum, postquam in illius templo legitimis
 caerimoniis essent perfuncti, non habeo dicere: nec
 enim de hoc aliud quidquam memoratur, nisi quod
 hoc etiam oraculum Croesus verax se esse nactum
 existimaverit.

(50.) Post haec autem ingentibus sacrificiis Delphi-

χίλια ἔβυσε, κλίνας τε ἐπιχρύσους καὶ ἐπαργύρους,
 καὶ Φιάλας χρυσέας, καὶ εἴματα πορφύρεα, καὶ κί-
 5 θῶνας, νηήσας πυρὴν μεγάλην, κατέκαιε· ἐλπίζων τὸν
 θεὸν μᾶλλον τι τούτοισι ἀκακῆσθαι· Λυδοῖσί τε
 πᾶσι προεῖπε, θύειν πάντα τινὰ αὐτῶν τούτῳ ὅτι ἔχει
 ἕκαστος. ὥς δὲ ἐκ τῆς θυσιῆς ἐγένετο, καταχεάμενος
 χρυσὸν ἀπλετον, ἡμιπλίνθια ἐξ αὐτοῦ ἐξήλαυσε· ἐπὶ
 10 μὲν τὰ μακρότερα, ποιέων ἑξαπάλαιστα· ἐπὶ δὲ τὰ
 βραχύτερα, τριπάλαιστα· ὕψος δὲ, παλαιστιαῖα·
 ἀριθμὸν δὲ, ἑπτακαίδεκα καὶ ἑκατόν· καὶ τούτων,
 ἀπέφθου χρυσοῦ τέσσαρα, τρίτον ἡμιτάλαντον ἑκα-
 στον ἔλκοντα· τὰ δὲ ἄλλα ἡμιπλίνθια, λευκοῦ χρυσοῦ,
 15 σταθμὸν διτάλαντα. ἐποιέετο δὲ καὶ λέοντος εἰκόνα

Cap. L. lin. 13. τρίτον ἡμιτάλαντον. *Vulga omnes tria ἡμιτά-*
λαντα, id est, unius talenti cum dimidio.

cum deum propitium sibi reddere instituit. Lectas
 enim victimas ter millenas de quoque genere immo-
 lavit; praeterea lectulos auro argentove obductos,
 et phialas aureas, et purpureas vestes tunicasque, in-
 ingenti pyrâ exstructâ, concremavit, hisce sperans
 Deum magis sibi se conciliaturum; Lydisque cun-
 ctis edixit, ut de suo, quidquid quisque haberet, ei-
 dem deo sacrificaret. Tum peractis sacrificiis, conflata
 immensâ vi auri, dimidiatos lateres ex eo procudi ius-
 sit, palmarum sex in longitudinem, trium palmarum
 in latitudinem, crassitie palmari, numero centum et
 septemdecim. Horum quatuor ex purissimo auro
 erant, singuli pondo duorum talentorum cum dimi-
 dio; reliqui semilateres ex albido auro, pondo bino-
 tum talentorum. Fecit etiam leonis effigiem ex auro

χρυσοῦ ἀπέφθου, ἔλκουσαν σταθμὸν τάλαντα δέκα.
 οὗτος ὁ λέων, ἐπεὶ τε κατεκαίετο ὁ ἐν Δελφοῖσι νηὸς,
 κατέπεσε ἀπὸ τῶν ἡμιπλινθίων· ἐπὶ γὰρ τούτοις ἴδρυτο
 καὶ νῦν κεῖται ἐν τῷ Κορινθίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθ-
 μὸν ἑβδομον ἡμιτάλαντον. ἀπετάκη γὰρ αὐτοῦ τέταρ- 20
 51 τον ἡμιτάλαντον. Ἐπιτελέσας δὲ ὁ Κροῖσος ταῦτα ἀπέ-
 πεμπε εἰς Δελφούς· καὶ τὰδε ἄλλα ἅμα τοῖσι κρη-
 τήρας δύο μεγάθει μεγάλους, χρύσειον καὶ ἀργύρεον·
 τῶν ὁ μὲν χρύσεος ἐκέετο ἐπὶ δεξιὰ ἐσιόντι εἰς τὸν νηὸν,
 ὁ δὲ ἀργύρεος ἐπ' ἀριστερά. μετεκινήθησαν δὲ καὶ οὗτοι 5
 ὑπὸ τὸν νηὸν κατακαέντα· καὶ ὁ μὲν χρύσεος κεῖται ἐν
 τῷ Κλαζομενίων θησαυρῷ, ἔλκων σταθμὸν ἑννατον ἡμι-
 τάλαντον καὶ ἔτι δωδέκα μνέας· ὁ δὲ ἀργύρεος, ἐπὶ
 τοῦ προνήϊου τῆς γωνίης, χωρέων ἀμφορέας ἑξακοσίους.

purissimo, cuius pondus decem talenta colligebat.
 Hic leo, quo tempore deflagavit Delphicum tem-
 plum, de semilateribus decidit, (super illis enim erat
 collocatus) et nunc in Corinthiorum thesauro est re-
 positus, pondusque eius sex talentorum est cum dimi-
 dio; periire enim liquefacta talenta tria cum dimidio.
 (51.) Haec Croesus postquam confecta habuit, Del-
 phos misit, cum eisque simul haecce: crateres duos
 ingenti magnitudine, alterum aureum, argenteum al-
 terum; quorum aureus ad dextram positus erat intran-
 tibus templum, argenteus ad sinistram. Sed et hi, quo
 tempore conflagravat templum, loco moti sunt: et
 aureus quidem, cuius pondus octo talenta cum dimi-
 dio colligit duodecimque insuper libras, in Clazome-
 niorum thesauro positus est; argenteus vero in atrii
 angulo, capiens amphoras sexcentas; miscetur enim

10 ἐπικίρνεται γὰρ ὑπὸ Δελφῶν Θεοφανίοισι. Φασὶ δὲ
 μιν Δελφοὶ Θεοδώρου τοῦ Σαμίου ἔργον εἶναι· καὶ ἐγὼ
 δοκέω, οὐ γὰρ τὸ συντυχὸν φαίνεται μοι ἔργον εἶναι.
 καὶ πῖβους τε ἀργυρέους τέσσαρας ἀπέπεμψε, οἱ ἐν τῷ
 Κορινθίων θησαυρῷ ἐστᾶσι· καὶ περιρραντήρια δύο ἀνέ-
 15 θηκε, χρυσεόν τε καὶ ἀργύρεον· τῶν τῷ χρυσέῳ ἐπιγέ-
 γραπτai, ΛΑΚΕΔΑΙΜΟΝΙΩΝ, Φαμένων εἶναι ἀνάθη-
 μα· οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. ἔστι γὰρ καὶ τοῦτο Κροῖσου.
 ἐπέγραψε δὲ τῶν τις Δελφῶν, ἸΛακεδαιμονίοισι βου-
 λόμενος χαρίσασθαι· τοῦ ἐπιστάμενος τὸ οὐνομα, οὐκ
 20 ἐπιμνήσομαι. ἀλλ' ὁ μὲν παῖς, δι' οὗ τῆς χειρὸς ῥέει τὸ
 ὕδωρ, Λακεδαιμονίων ἐστὶ· οὐ μέντοι τῶν γε περιρραν-
 τηρίων αὐδέτερον. ἄλλα τε ἀναθήματα οὐκ ἐπίσημα πολ-
 λὰ ἀπέπεμψε ἅμα τούτοις ὁ Κροῖσος, καὶ χεύματα
 ἀργύρεα κυκλοτερέα· καὶ δὴ καὶ γυναικὸς εἰδῶλον χρύ-

in eo vinum a Delphensibus festo Theophaniorum die.
 Aiunt autem Delphenses, esse opus Theodori Samii;
 quod etiam ego existimo, esse enim fabricam haud
 vulgarem adparet. Praeterea quatuor dolia misit ar-
 gentea, quae in Corinthiorum thesauro reposita sunt.
 Duas item urnas lustrales dedicavit, auream alteram,
 alteram argenteam: quarum illa, quae ex auro est, titu-
 lum praefert LACEDAEMONIORUM, dicuntque Lace-
 daemonii suum esse donarium, falso; nam et hoc
 Croesi est, titulum autem inscripsit Delphensium non
 nemo, Lacedaemoniis gratificaturus; cuius nomen,
 bene mihi cognitum, edere nolo. Sed puer quidem,
 cuius per manum effluit aqua, Lacedaemoniorum
 donarium est, at urnarum neutra. Alia denique multa
 donaria nullo titulo signata simul cum istis misit.

σεον τρίπηχυ, τὸ Δελφοὶ τῆς ἀρτοκόπου τῆς Κροίσου εἰ- 25
κόνα λέγουσι εἶναι. πρὸς δὲ, καὶ τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς
τὰ ἀπὸ τῆς δειρῆς ἀνέθηκε ὁ Κροῖσος, καὶ τὰς ζάνας.

52 Ταῦτα μὲν ἐς Δελφοὺς ἀπέπεμψε. τῷ δὲ Ἀμφιάρεω,
πυθόμενος αὐτοῦ τὴν τε ἀρετὴν καὶ τὴν πάθην, ἀνέθηκε
σάκος τε χρύσειον πᾶν, ὁμοίως καὶ αἰχμὴν στερεὴν πᾶ-
σαν χρυσέην, τὸ ξυστόν τῇσι λόγχῃσι ἐὼν ὁμοίως χρύ-
σειον· τὰ ἔτι καὶ ἀμφοτέρω ἐς ἐμὲ ἦν κείμενα ἐν Θήβησι, 5
καὶ Θηβαίων ἐν τῷ νηῶι τοῦ Ἰσμηνίου Ἀπόλλωνος.

53 Τοῖσι δὲ ἄγειν μέλλουσι τῶν Λυδῶν ταῦτα τὰ δῶρα
ἐς τὰ ἱερά ἐνετέλλετο ὁ Κροῖσος ἐπειρωτᾶν τὰ χρηστή-
ρια, εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας Κροῖσος, καὶ εἰ τινα
στρατὸν ἀνδρῶν προσθέοιτο Φίλον; Ὡς δὲ ἀπικόμενοι
ἐς τὰ ἀπεπέμψθησαν οἱ Λυδοὶ ἀνέθεσαν τὰ ἀναθήμα- 5
τα, ἐχρέωντο τοῖσι χρηστηρίοις, λέγοντες· „Κροῖστος,
„ὁ Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, νομίσας τάδε

Croesus: in his guttos argenteos orbiculatâ formâ; et
praesertim mulieris simulacrum aureum tricubitale,
quam Delphenses aiunt effigiem esse pistricis Croesi.
Ad haec uxoris etiam suae collare dedicavit, eiusdem-
que cingula. (52.) Ista igitur dona Delphos Croe-
sus misit. Amphiarao vero, cuius et virtutem et cala-
mitatem fando audierat, clypeum dedicavit totum ex
auro; item hastam ex solido auro totam, hastile pa-
riter aureum atque spiculum: quae donaria ad meam
usque aetatem Thebis reposita sunt, nempe Thebano-
rum in templo Ismenii Apollinis.

(53.) Haec dona ad deorum templa delaturis Ly-
dis iniunxit Croesus, ut interrogarent oracula, *An*
adversus Persas expeditionem susciperet Croesus,

„μαντήϊα εἶναι μούνα ἐν ἀνθρώποισι, ὑμῖν τε ἀξια δῶ-
 „ρα ἔδωκε τῶν ἐξευρημάτων, καὶ νῦν ὑμέας ἐπειρωτᾷ,
 10 „εἰ στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ εἴ τινα στρατὸν ἀν-
 „δρῶν προσθέοιτε σύμμαχον;“ Οἱ μὲν ταῦτα ἐπει-
 ρώτεον. τῶν δὲ μαντήϊων ἀμφοτέρων ἐς ταῦτ' αἱ γινώμαι
 συνέδραμον, πρᾶλέγουσαι Κροίσῳ, ἣν στρατεύηται ἐπὶ
 Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν μιν καταλῦσαι. τοὺς δὲ Ἑλ-
 15 λήνων δυνατωτάτους συνεβούλευόν οἱ ἐξευρόντα Φίλους
 προσθέσθαι. Ἐπεὶ τε δὲ ἀνενειχθέντα τὰ θεοπρόπια 54
 ἐπύθετο ὁ Κροῖσος, ὑπερήσθη τε τοῖσι χρηστηρίοισι· πάγ-
 χυ τε ἐλπίσας καταλύσειν τὴν Κύρου βασιληίην, πέμ-
 ψας αὐτὶς ἐς Πυθῶν, Δελφούς δωρέεται, πυθόμενος
 5 αὐτῶν τὸ πλῆθος, κατ' ἄνδρα δύο στατήρσι ἕκαστον

et an copiarum auxiliarium manum sibi adiungeret? Qui ut eo quo missi erant pervenire, dedicatis donariis, oracula consuluerunt his verbis: *Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, existimans haec sola vera esse oracula hominibus, dona vobis misit digna vestris inventis, et nunc e vobis quaerit, an adversus Persas suscipere expeditionem, tum ecquem exercitum socium armorum debeat sibi adiungere?* Quae quum illi interrogassent, utriusque oraculi responsa ad eandem sententiam collinearunt; nempe praedicebant Croeso, *si bellum inferret Persis, eversurum eum esse magnum imperium; simulque ei consulebant, ut Graecorum exquireret potentissimos, eosque sibi socios adiungeret.* (54.) Ea oracula postquam ad se relata Croesus cognovit, responsis istis vehementer est gavisus: prorsusque existimans se Cyri regnum esse eversurum, missis

χρυσού. Δελφοὶ δὲ ἀντὶ τούτων ἔδωσαν Κροίσῳ καὶ
 Λυδοῖσι πραγμαντήϊν καὶ ἀτελείϊν καὶ προεδρίην, καὶ
 ἐξεῖναι τῷ βουλομένῳ αὐτέων γενέσθαι Δελφὸν ἐς τὸν
 55 αἰὶ χρόνον. Δωρησάμενος δὲ τοὺς Δελφοὺς ὁ Κροῖσος,
 ἐκρηστηριάζετο τὸ τρίτον. ἐπεὶ τε γὰρ δὴ παρέλαβε τοῦ
 μαντήϊου ἀληθείην, ἐνεφορέετο αὐτοῦ. ἐπειρώτα δὲ τὰδε
 χρηστηριαζόμενος, εἴ οἱ πολυχρόνιος ἔσται ἡ μυναρχίη.
 ἡ δὲ Πυθίη οἱ χαῖ τὰδε·

Ἄλλ' ὅταν ἡμίονος βασιλεὺς Μήδοισι γένηται,
 καὶ τότε, Λυδὲ ποδαβρὲ, πολυψήφίδα παρ' Ἑρμον
 Φεύγειν, μηδὲ μένειν, μήδ' αἰδεῖσθαι κακὸς εἶναι.
 56 Τούτοισι ἐλθοῦσι τοῖσι ἔπεσι ὁ Κροῖσος πολλόν τι μά-

rursus Delphos legatis, Delphensium singulos, numerum illorum percontatus, viritim duobus stateribus auri donavit. Vicissimque Delphenses Croeso Lydisque in omne futurum temqus primas detulerunt in consulendo oraculo partes, immunitatemque, et primum in consessibus locum, denique ius civitatis cuique qui numero Delphensium voluisset adscribi. (55.) Caeterum donis istis Delphenses prosecutus Croesus, tertio oraculum consuluit; quippe veracitatem eius expertus, largiter sibi in eo consulendo indulgebat. Interrogavit autem oraculum, *an diuiturnum sibi futurum esset imperium?* Cui Pythia haec respondit:

*Regis apud Medos mulo iam sede potito,
 Lyde, fugam mollis scruposum corripe ad Hermon,*

neve mane; ignavus posito sis, Lyde, pudore!
 (56.) Quibus verbis ad Croesum perlatis, longe

λιστα πάντων ἦσθη, ἐλπίζων ἡμίονον οὐδαμᾶ ἀντ' ἀν-
 δρὸς βασιλεύσειν Μήδων· οὐδ' ὦν αὐτὸς, οὐδὲ οἱ ἐξ
 αὐτοῦ, παύσεσθαι κοτε τῆς ἀρχῆς. Μετὰ δὲ ταῦτα
 5 ἐφρόντιζε ἱστορέων, τοὺς ἀν' Ἑλλήνων δυνατωτάτους ἐόν-
 τας προσκτῆσαιτο Φίλους. ἱστορέων δὲ, εὗρισκε Λακε-
 δαιμονίους καὶ Ἀθηναίους προέχοντας, τοὺς μὲν τοῦ
 Δωρικοῦ γένεος, τοὺς δὲ τοῦ Ἰωνικοῦ. ταῦτα γὰρ ἦν
 τὰ προκεκριμένα ἔοντα τὸ ἀρχαῖον· τὸ μὲν, Πελασγι-
 10 κόν· τὸ δὲ, Ἑλληνικὸν ἔθνος. καὶ τὸ μὲν, οὐδαμῇ κα-
 ἐξεχώρησε· τὸ δὲ, πουλυπλόαντον κάρτα. ἐπὶ μὲν γὰρ
 Δευκαλίωνος βασιλῆος οἴκεε γῆν τὴν Φθιώτιν· ἐπὶ δὲ
 Δάου τοῦ Ἑλληνος, τὴν ὑπὸ τὴν Ὀσσαν τε καὶ τὸν
 Οὐλύμπον χώραν, καλεομένην δὲ Ἰστιαιωτίν· ἐκ δὲ τῆς
 15 Ἰστιαιωτίδος ὡς ἐξανέστη ὑπὸ Καδμείων, οἴκεε ἐν Πίν-

omnium maxime gavisus est, ratus nunquam apud
 Medos mulum pro viro esse regnaturum, adeoque
 nec ipsum, nec suos posteros, umquam privatum iri
 imperio. Deinde curam suam eo convertit, ut inqui-
 reret quinam essent Graecorum potentissimi, quos
 socios sibi adiungeret. Sciscitatus igitur reperit, *La-
 cedaemonios* et *Athenienses* praeter caeteros emine-
 re, illos quidem *Dorico* in genere, hos vero in *Io-
 nico*. Hi enim duo populi antiquitus praecipui habe-
 bantur; alter, *Pelasgius* populus; alter *Hellenicus*: et
 alter quidem numquam solo suo excesserat, alter ve-
 ro valde multumque erat vagatus; nam sub Deucalio-
 ne rege Phthiotin terram habitaverat; sub Doro vero,
 Hellenis filio, regionem Ossae et Olympo subiectam
 occupavit, quae Histiaeotis vocatur; tum ex Histaeo-
 tide eiectus a Cadmeis, Pindum incoluit, et Maced-

δω, Μακεδνὸν καλεόμενον. ἐνθεῦτεν δὲ αὐτὶς εἰς τὴν Δρυοπίδα μετέβη, καὶ ἐκ τῆς Δρυοπίδος οὕτως εἰς Πελοπόννησον ἑλθὼν, Δωρικὸν ἐκλήθη.

- 57 Ἦν τινα δὲ γλῶσσαν ἴσαν οἱ Πελασγοὶ, οὐκ ἔχα ἀτρεκέως εἶπαι. εἰ δὲ χρεῶν ἐστὶ τεκμαιρόμενον λέγειν τοῖσι νῦν ἔτι ἐοῦσι Πελασγῶν, τῶν ὑπὲρ Τυρσηνῶν Κρηστώνα πόλιν οἰκεόντων, οἱ ὁμοῦροί ποτε ἦσαν τοῖσι νῦν 5 Δωριεῦσι καλεομένοισι, οἶκεον δὲ τῆνικαῦτα γῆν τὴν νῦν Θεσσαλιῶτιν καλεομένην· καὶ τὴν Πλακίην τε καὶ Σκυλάκην Πελασγῶν οἰκισάντων ἐν Ἑλλησπόντῳ, οἱ σύνοικοι ἐγένοντο Ἀθηναίοισι· καὶ ὅσα ἄλλα Πελασγικὰ ἑόντα πολίσματα τὸ οὐνομα μετέβαλε· εἰ τούτοις 10 τεκμαιρόμενον δεῖ λέγειν, ἦσαν οἱ Πελασγοὶ βάρβαρον γλῶσσαν ἰέντες. εἰ τοίνυν ἦν καὶ πᾶν τοιοῦτο τὸ Πελασγικόν, τὸ Ἀττικὸν ἔθνος, ἐὼν Πελασγικόν, ἅμα τῇ με-

nus populus est nominatus; inde rursus in Dryopidem transiit; et ex Dryopide denique in Peloponnesum venit, et Doricus est adpellatus.

(57.) Iam *Pelasgi* quanam lingua usi sint, pro certo adfirmare non possum. Sed si fas est coniecturam capere ex his qui etiam nunc supersunt Pelasgi, qui supra Tyrrhenos Crestonem oppidum incolunt, qui eam terram olim, quae nunc Thessalia vocatur, habitaverant, finitimique per id tempus fuerant eorum qui *Dorienses* hodie nominantur; item ex illis Pelasgis qui Placiam et Scylacen in Hellesponto condiderunt, qui cum Atheniensibus unà habitaverant; sive quae sunt alia oppida, quae nomen mutarunt: ex his si coniecturam capere fas est, barbarà linguâ usi sunt Pelasgi. Quod si igitur eadem ratio fuit universi Pelasgici generis, statuen-

ταβολῇ τῇ ἐς Ἑλληνας καὶ τὴν γλῶσσαν μετέμαθε.
καὶ γὰρ δὴ οὔτε οἱ Κρηστωνιῆται οὐδαμοῖσι τῶν νῦν
15 σφεας περιοικεόντων εἰσὶ ὁμόγλωσσοι, οὔτε οἱ Πλακι-
νοί· σφίσι δὲ, ὁμόγλωσσοι. δηλοῦσί τε, ὅτι, τὸν ἡνείκαν-
το γλώσσης χαρακτῆρα μεταβαίνοντες ἐς ταῦτα τὰ
χωρία, τοῦτον ἔχουσι ἐν Φυλακῇ. Τὸ δὲ Ἑλληνικὸν 58
γλώσση μὲν; ἐπεὶ τε ἐγένετο, αἰεὶ κοτε τῇ αὐτῇ δια-
χρεῖται, ὥς ἐμοὶ καταφαίνεται εἶναι. ἀποσχισθὲν μέν-
τοι ἀπὸ τοῦ Πελασγικοῦ, εὐὸν ἀσθενές, ἀπὸ σμικροῦ
6 τεο τὴν ἀρχὴν ὀρμεώμενον, αὖξεται ἐς πλῆθος τῶν ἐθνέων
πολλῶν, μάλιστα προσκεχωρηκότων αὐτῷ καὶ ἄλλων
ἐθνέων βαρβάρων συχνῶν. ὥς δὴ ὦν ἐμοὶ τε δοκέει οὐδὲ

LVIII. 7. ὥς δὴ etc. Alii πρὸς δὴ.

dum fuerit *Atticum* populum, cum sit Pelasgici ge-
neris, ex quo in Hellenum nomen transiit, simul lin-
guam suam dedidicisse et cum Hellenum lingua per-
mutasse. Etenim neque Crestoniatarum lingua cum ul-
lis eorum, qui nunc circum habitant, consentit, neque
Placianorum; inter ipsos autem convenit: et satis
adparet, servasse utrosque eandem sermonis formam,
quam secum adtulerant quum in has, quas nunc in-
colunt, regiones immigrarunt. (58.) *Hellenicum*
vero genus, ex quo ortum cepit, linguâ quidem sem-
per utitur eâdem, ut mihi quidem prorsus videtur:
sed discretum a Pelasgico genere, quum esset infirmum
et ab exiguis profectum initiis, in hanc tamen popu-
lorum multitudinem adcrevit; compluribus maxime
populis, atque etiam barbaris haud paucis, sese illi
adiungentibus. Quo nimirum, ut mihi etiam videtur,

τὸ Πελασγικὸν ἔθνος, ἐν βάρβαρον, οὐδαμᾶ μεγάλως αὐξήθηται.

- 59 Τούτων δὴ ὧν τῶν ἐθνέων τὸ μὲν Ἀττικὸν κατεχόμενον τε καὶ διεσπασμένον ἐπυνθάνετο ὁ Κροῖσος ὑπὸ Πεισιστράτῃ τοῦ Ἱπποκράτεος, τοῦτον τὸν χρόνον τυραννεύοντος Ἀθηναίων. Ἱπποκράτει γὰρ, ἐόντι ιδιώτῃ, καὶ θεωροῦντι τὰ Ὀλύμπια, τέρας ἐγένετο μέγα. θύσαντος γὰρ αὐτοῦ τὰ ἱερά, οἱ λέβητες ἐπεστεῶτες, καὶ κρεῶν τε ἐόντες ἐμπλεοὶ καὶ ὕδατος, ἄνευ πυρὸς ἔξεσαν, καὶ ὑπερέβαλον. Χίλων δὲ ὁ Λακεδαιμόνιος παρατυχὼν, καὶ θεησάμενος τὸ τέρας, συνεβούλευε Ἱπποκράτει, πρῶτα μὲν γυναῖκα τεκνοποιὸν μὴ ἀγεσθαι εἰς τὰ οἰκία· εἰ δὲ τυγχάνει ἔχων, δεύτερα τὴν γυναῖκα ἐκπέμπειν· καὶ εἴ τίς οἱ τυγχάνει ἑὸν παῖς, τοῦτον ἀπείπασθαι. οὐκὼν, ταῦτα παραινέσαντος Χίλωνος, πείθε-

factum est, ut Pelasgicum genus, barbarum quum esset, numquam magnos fecerit profectus.

(59.) Horum igitur populorum *Atticum* quidem rescivit Croesus occupatum distractumque teneri a PISISTRATO, Hippocratis filio, qui ea tempestate tyrannus erat Atheniensium. Hippocrati enim, quum esset privatus spectaretque Olympia, ingens oblatum prodigium fuerat. Sacra quum fecisset, in propinquo stantes lebetes, carnibus et aquâ repleti, absque igne fervere coeperant et exundare. Itaque Chilon Lacedaemonius, qui forte aderat prodigiumque erat conspicatus, suasit Hippocrati, primum quidem, *ne domum duceret uxorem ex qua liberos procrearet: sin iam haberet, secundo loco, ut repudiaret uxorem; filiumque, si forte ei iam natus esset, abdicaret.*

27, 91.

σθαι. θέλειν τὸν Ἴπποκράτεια. γενέσθαι οἱ μετὰ ταῦτα
 15 τὸν Πεισίστρατον τοῦτον, ὃς, στασιαζόντων τῶν παρά-
 λων καὶ τῶν ἐκ τοῦ πεδίου Ἀθηναίων, καὶ τῶν μὲν προε-
 στεῶτος Μεγακλέος τοῦ Ἀλκμαίωνος, τῶν δὲ ἐκ τοῦ
 πεδίου Λυκούργου Ἀριστολαΐδew, καταφρονήσας τὴν
 τυραννίδα, ἤγειρε τρίτην στάσιν. συλλέξας δὲ στασιώ-
 20 τας, καὶ τῷ λόγῳ τῶν ὑπερακρίων προστάς, μηχανᾶ-
 ται τοιαύδε. τραματίσας ἑαυτὸν τε καὶ ἡμιόνους, ἤλασε
 ἐς τὴν ἀγορὴν τὸ ζεῦχος, ὡς ἐκπεφευγῶς τοὺς ἐχθροὺς,
 οἳ μιν ἐλαύνοντα ἐς ἀγρὸν ἠθέλησαν ἀπολέσαι δῆθεν·
 εἶδεντο τε τοῦ δήμου Φυλακῆς τινος πρὸς αὐτοῦ κυρῆσαι,
 25 πρότερον εὐδοκιμήσας ἐν τῇ πρὸς Μεγαρέας γενομένη
 στρατηγίῃ, Νίσαιάν τε ἐλὼν, καὶ ἄλλα ἀποδεξάμενος
 μεγάλα ἔργα. Ὁ δὲ δῆμος ὁ τῶν Ἀθηναίων ἐξαπατηθεὶς,

Cuius consilio parere nolenti Hippocrati natus post-
 hac est hic Pisistratus; qui in seditione litoralium
 Atheniensium, quibus praeerat Megacles, Alcmaeo-
 nis filius, et campestrium, quibus Lycurgus praece-
 rat Aristolaidae filius, tertiam concitavit factionem,
 tyrannidem adfectans. Contractis enim seditiosis qui
 secum facerent, per causam tutandi montanos, huius-
 cemodi rem machinatus est. Se ipsum ac mulos quum
 vulnerasset, agitavit iumenta in forum, quasi elapsus
 esset ex inimicorum manibus, qui ipsum rus profici-
 scentem interimere nimirum voluissent; precatusque
 est populum, ut aliquid custodiae ab illo obtineret:
 iam enim prius in existimatione apud populum fuerat,
 quod in bello adversus Megarenses, ipsius ductu ge-
 sto, cepisset Nisaeam, et alia praeclare facta edidis-
 set. Sic deceptus populus Atheniensium adiunxit ei

Herod. T. I. P. I.

E

ἔδωκέ οἱ τῶν ἀστῶν καταλέξας ἀνδρας τούτους, οἱ δορυ-
 Φόροι μὲν οὐκ ἐγένοντο Πεισιστράτου, κορυνηφόροι δέ.
 ξύλων γὰρ κορύνας ἔχοντες εἶποντό οἱ ὅπισθε. συνεπα- 30
 ναστάντες δὲ οὗτοι ἅμα Πεισιστράτῳ, ἔσχον τὴν ἀκρό-
 πολιν. ἔνθα δὴ ὁ Πεισίστρατος ἦρχε Ἀθηναίων, οὔτε
 τιμὰς τὰς εἰσάσας συνταράξας, οὔτε θέσμια μεταλλά-
 ξας· ἐπὶ τε τοῖσι κατεστεῶσι ἔνεμε τὴν πόλιν, κοσμέων
 60 καλῶς τε καὶ εὖ. Μετὰ δὲ οὐ πολλὸν χρόνον ταῦτό
 Φρονήσαντες οἱ τε τοῦ Μεγακλέους στασιῶται καὶ οἱ
 τοῦ Λυκούργου, ἐξελαύνουσί μιν. οὕτω μὲν Πεισίστρα-
 τος ἔσχε τὸ πρῶτον Ἀθήνας, καὶ τὴν τυραννίδα οὐκᾶ
 κάρτα ἐρρίζωμένην ἔχων, ἀπέβαλε. οἱ δὲ ἐξελάσαντες 5
 Πεισίστρατον, αὐτὶς ἐκ νέης ἐπ' ἀλλήλοισι ἐστασίασαν.
 περιελαυνόμενος δὲ τῇ στάσει ὁ Μεγακλῆς, ἐπεκηρυ-
 κεύετο Πεισιστράτῳ, εἰ βούλοιτό οἱ τὴν θυγατέρα ἔχειν

delectos viros, qui ut satellites non quidem hastis
 eum stipabant, sed clavis: ligneas enim clavas ge-
 stantes, a tergo eum sequebantur. Iidem vero simul
 cum Pisistrato insurgentes, arcem occuparunt. Inde
 igitur imperio Atheniensium potitus *Pisistratus*, nul-
 lis qui tunc erant magistratibus perturbatis, neque
 legibus mutatis, sed priore statu integro, administra-
 vit civitatem, ac bene recteque ordinavit. (60.) Sed
 haud multo post Megaculis factio, et factio Lycurgi,
 factâ consensione, eum eiecerunt. Ita Pisistratus, post-
 quam primum Athenas obtinuerat, mox tyrannidem
 nondum satis firmatam rursus amisit. Sed, qui eum
 eiecerant, mox denuo inter se dissidium fecerunt.
 Fatigatus autem seditione Megacles, misso ad Pisi-
 stratum caduceatore, sciscitatus est *velletne filiam*

γυναῖκα ἐπὶ τῇ τυραννίδι. ἐνδεξαμένου δὲ τὸν λόγον καὶ
 10 ὁμολογήσαντος ἐπὶ τούτοις Πεισιστράτου, μηχανῶνται
 δὴ ἐπὶ τῇ κατόδῳ πρῆγμα εὐθέστατον, ὥς ἐγὼ εὐρί-
 σκω, μακρῶ· ἐπεὶ γε ἀπεκρίβη ἐκ παλαιτέρου τοῦ βαρ-
 βάρου ἔθνεος τὸ Ἑλληνικόν, ἔόν καὶ δεξιώτερον, καὶ
 εὐθιῆς ἡλιθίου ἀπηλλαγμένον μᾶλλον· εἰ καὶ τότε γε
 15 οὗτοι ἐν Ἀθηναίοισι, τοῖσι πρώτοις λεγομένοις εἶναι
 Ἑλλήνων σοφὴν, μηχανῶνται τοιαύδε. Ἐν τῷ δήμῳ τῷ
 Παιανίῃ ἦν γυνή, τῇ ὄνομα ἦν Φύη, μέγας ἀπὸ
 τεσσέρων πηχέων ἀπολείπουσα τρεῖς δακτύλους, καὶ
 ἄλλως εὐειδής. ταύτην τὴν γυναῖκα σκευάσαντες πανο-
 20 πλῆ, ἐς ἄρμα ἐσβιβάσαντες, καὶ προδέξαντες σχῆμα
 οἷόν τι ἐμελλε εὐπρεπέστατον φανέσθαι ἔχουσα, ἤλαυ-
 νον ἐς τὸ ἄστυ, προδρόμους κήρυκας προπέμψαντες, οἱ

suam ducere uxorem, tyrannidis praemio. Quem
 sermonem ubi admisit *Pisistratus*, eaque conditione
 pactionem cum Megacle iniit, machinantur hi ad il-
 lum reducendum rem, ut mihi quidem plane vide-
 tur, longe stultissimam. Quandoquidem enim iam a
 priscis inde temporibus a barbarico genere distin-
 ctum Graecum fuit, utpote dexterius et a stolidi fa-
 tuitate magis abhorrens, stultum utique debet videri,
 usos illos esse tali invento apud Athenienses, qui in-
 ter Graecos feruntur sapientiâ principes. Erat in pa-
 go Paeaniensi mulier, nomine *Phya*, quatuor cubi-
 torum staturâ minus tribus digitis, et alioqui formosa.
 Hanc mulierem quum universâ instruxissent arma-
 turâ, in currumque sustulissent edoctam prius eum
 adsumere vultus corporisque habitum quo maxime
 decora esset adparitura, in urbem agunt, praemissis

τὰ ἐντεταλμένα ἡγόρευον ἐς τὸ ἄστυ ἀπικόμενοι, λέγοντες τοιάδε· „ὦ Ἀθηναῖοι, δέκεσθε ἀγαθῷ νόῳ Πεισίστρατον, τὸν αὐτὴ ἡ Ἀθηναίη τιμήσασα ἀνθρώπων 25
„μάλιστα, κατὰγει ἐς τὴν ἐαυτῆς ἀκρόπολιν.“ Οἱ μὲν δὴ ταῦτα διαφροιτέοντες ἔλεγον· αὐτίκα δὲ ἕς τε τοὺς δῆμους Φάτις ἀπίκητο, ὡς Ἀθηναίη Πεισίστρατον κατὰγει· καὶ οἱ ἐν τῷ ἄστεϊ πειθόμενοι τὴν γυναῖκα εἶναι αὐτὴν τὴν θεὸν, προσεύχοντό τε τὴν ἀνθρώπων, καὶ ἐδέ- 30
κοντο τὸν Πεισίστρατον.

- 61 Ἀπολαβὼν δὲ τὴν τυραννίδα τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ὁ Πεισίστρατος, κατὰ τὴν ὁμολογίην τὴν πρὸς Μεγακλέα γενομένην γαμέει τοῦ Μεγακλέους τὴν θυγατέρα. οἷα δὲ παίδων τέ οἱ ὑπαρχόντων νεηνιέων, καὶ λεγομένων ἐναγέων εἶναι τῶν Ἀλκμαιωνιδέων, οὐ βουλόμενός οἱ γε- 5
νέσθαι ἐκ τῆς νεογάμου γυναικὸς τέκνα, ἐμίσγετό οἱ οὐ

qui praecurrerent praeconibus, qui ubi in urbem venissent haec mandata edicerent: *Athenienses, bono animo excipite Pisistratum, quem Minerva ipsa praecipuo inter homines honore prosecuta, in suam reducit arcem!* Hi igitur passim circumeuntes haec praedicaverunt: statimque rumor per pagos manavit, Pisistratum a Minerva reduci; et qui in urbe erant, persuasi hanc mulierem esse ipsam Minervam, adorarunt eam, Pisistratumque receperunt.

(61.) Hunc igitur in modum, quem diximus, recuperatâ tyrannide, *Pisistratus* ex pacto cum Megacle inito filiam Megaculis duxit uxorem. Verum quum et filii essent ei adolescentes, et Alcmaeonidae dicerentur obnoxii esse piaculo, nolens ex novo coniugio liberos suscipere, non uti fas est coibat cum

κατὰ νόμον. τὰ μὲν νυν πρῶτα ἔκρυπτε ταῦτα ἡ γυνή·
 μετὰ δὲ, εἴτε ἱστορέῃσιν, εἴτε καὶ οὐ, φράζει τῇ ἐαυτῆς
 μητρὶ· ἡ δὲ, τῷ ἀνδρί. τὸν δὲ δεινὸν τι ἔσχε, ἀτιμάζε-
 10 σθαι πρὸς Πεισιστράτου. ὀργῇ δὲ, ὡς εἶχε, καταλλάσ-
 σετο τὴν ἔχθρην τοῖσι στασιώτησι. μαθὼν δὲ ὁ Πεισί-
 στρατος τὰ ποιούμενα ἐπ' ἐαυτῷ, ἀπαλλάσσετο ἐκ τῆς
 χώρας τὸ παράπαν. ἀπικόμενος δὲ εἰς Ἐρέτριαν, ἐβου-
 λεύετο ἅμα τοῖσι παισὶ. Ἰππίεω δὲ γνώμην νικήσαντος,
 15 ἀνακτᾶσθαι ὀπίσω τὴν τυραννίδα, ἐνθαῦτα ἤγειρον δω-
 τίνας ἐκ τῶν πολλῶν, αἵ τινες σφι πρηνδέατό κού τι.
 πολλῶν δὲ μεγάλα παρασχόντων χρήματα, Θηβαῖοι
 ὑπερεβάλλοντο τῇ δόσει τῶν χρημάτων. μετὰ δὲ, οὐ πολ-
 λῷ λόγῳ εἰπεῖν, χρόνος διέφθου, καὶ πάντα σφι ἐξήρτυτο
 20 εἰς τὴν κάτοδον. καὶ γὰρ Ἀργεῖοι μισθωτοὶ ἀπίκοντο ἐκ

uxore. Atque id quidem primum celavit mulier: de-
 inde vero, sive interrogata a matre, sive minus, ma-
 tri suae adperuit, atque illa cum marito rem commu-
 nicavit. Megacles vero inique ferens se a Pisistrato
 ludibrio haberi, per iram e vestigio cum adversae
 factionis hominibus, positis inimiciis, in gratiam
 rediit. Tum Pisistratus, ubi quid contra se ageretur
 rescivit, prorsus e terrâ Atticâ discessit: et Eretriam
 profectus, ibi cum filiis de rebus suis deliberavit.
 Ubi vincente Hippiae sententiâ, *tyrannidem postli-*
minio occupandam censentis, munera colligebant ex
 eis civitatibus, quae illos superiori tempore obser-
 vantia quadem erant prosecuti. Quarum quum mul-
 tae magnas conferrent pecunias, Thebani prae caete-
 ris liberalitate eminuere. Posthaec, ut brevi sermo-
 ne absolvam, interiecto tempore, omnia ad reditum

Πελοποννήσου· καὶ Νάξιος σφι ἀνὴρ ἀπιγμένος ἐβελον-
 τῆς, τῷ οὐνομα ἦν Λύγδαμις, προθυμίην πλείστην πα-
 62 ρείχετο, κομίσας καὶ χρήματα καὶ ἀνδρας. Ἐξ Ἐρε-
 τρίας δὲ ὀρμηθέντες, διὰ ἐνδεκάτου ἔτεος ἀπίκοντο ὀπί-
 σω. καὶ πρῶτον τῆς Ἀττικῆς ἴσχουσι Μαραθῶνα. ἐν
 δὲ τούτῳ τῷ χώρῳ σφι στρατοπεδευομένοισι, οἳ τε ἐκ
 τοῦ ἄστεος στασιῶται ἀπίκοντο, ἄλλοι τε ἐκ τῶν δήμων 5
 προσέρρεον, ῥῖσι ἢ τυραννὶς πρὸ ἐλευθερίας ἦν ἀσπαστό-
 τερον. οὗτοι μὲν δὴ συνηλίζοντο. Ἀθηναίων δὲ οἳ ἐκ τοῦ
 ἄστεος, ἕως μὲν Πεισίστρατος τὰ χρήματα ἤγειρε, καὶ
 μεταῦτις ὡς ἔσχε Μαραθῶνα, λόγον οὐδένα εἶχον. ἐπεὶ
 τε δὲ ἐπύθοντο ἐκ τοῦ Μαραθῶνος αὐτὸν πορεύεσθαι ἐπὶ 10
 τὸ ἄστυ, οὕτω δὴ βοηθέουσι ἐπ' αὐτόν. καὶ οὗτοί τε

eis parata fuere: nam et Argivi mercenarii advene-
 rant ex Peloponneso, et Naxius vir, cui Lygdamis
 nomen, ultro eos convenerat, et quum pecuniis col-
 latis, tum adductis militibus, propensam inprimis
 animi voluntatem probaverat. (62.) Itaque Eretriâ
 profecti, undecimo anno in patriam redierunt, et pri-
 mum in Atticâ terrâ Marathonem occuparunt. Quo
 loco quum castra posuissent, mox partim ex urbe qui
 cum illis sentiebant ad eos conveniebant, partim e
 pagis alii confluebant; quibus regnum libertate erat
 optabilius. Atque ita hi quidem congregabantur.
 Athenienses vero in urbe, quam diu Pisistratus pecu-
 niam cogeat, ac deinde rursus quum Marathonem
 teneret, nullam eius rationem habuerant: sed ubi
 resciverunt, Marathone eum urbem versus movere,
 tum vero ei occurrendum statuerunt. Hi igitur cum
 omnibus copiis adversus redeuntes cgressi sunt:

πανστρατιῇ ἦσαν ἐπὶ τοὺς κατιόντας· καὶ οἱ ἀμφὶ Πει-
 σίστρατον, ὡς ὁρμηθέντες ἐκ Μαραθῶνος ἦσαν ἐπὶ τὸ
 ἄστυ, ἐς ταῦτ' οὐκ ἐκινέοντο ἀπικνέονται ἐπὶ Παλληνίδος
 15 Ἀθηναίης ἱρὸν, καὶ ἀντία ἔθεντο τὰ ὅπλα. ἐνθαῦτα θείῃ
 πομπῇ χρεώμενος παρίσταται Πεισίστρατῶ Ἀμφίλυτος
 ὁ Ἀκαρναν, χρησμολόγος ἀνὴρ, ὅς οἱ προσιῶν χρεῶν ἐν
 ἑξαμέτρῳ τόνῳ, τάδε λέγων·

Ἐρρίπτει δ' ὁ βόλος, τὸ δὲ δίκτυον ἐκπεπέτασται·

20 θῦνοι δ' οἰμήσουσι σεληναίης διὰ νυκτός.

Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐνθεάζων χρεῶν τάδε· Πεισίστρατος δὲ, συλ- 63
 λαβὼν τὸ χρηστήριον, καὶ φᾶς δέκεσθαι τὸ χρησθὲν,
 ἐπῆγε τὴν στρατιήν. Ἀθηναῖοι δὲ οἱ ἐκ τοῦ ἄστεος πρὸς
 ἄριστον τετραμμένοι ἦσαν δὴ τηνικαῦτα· καὶ μετὰ τὸ
 5 ἄριστον μετεξέτεροι αὐτῶν, οἱ μὲν, πρὸς κύβους, οἱ δὲ,

LXII. 17. Ἀκαρναν) *Rectius* Ἀχαρνέν, Acharnensis.

simulque Pisistratus et qui cum eo erant, ut Mara-
 thone profecti contra urbem ivere, illis occurrentes
 ad templum pervenerunt Pallenidos Minervae, ibique
 castra ex adverso posuerunt. Ibi tum divinitus missus
 adstitit Pisistrato Amphilytus Acarnan, [*sive potius*
 Acharnensis,] vir vaticinia edere doctus; qui illum
 adiens, hexametro tenore vaticinium edidit his verbis:
Iactum est verriculum nunc, est tibi rete repa-
sum:

nocte aderunt thynni claro sub sidere lunae.

(63.) Sic ille divino adflatu concitatus cecinit:
 Pisistratus vero, percepto oraculo, accipere se omen
 dicens, exercitum in hostes duxit. Athenienses autem
 urbani per id tempus ad prandium se converterant,
 et a prandio alii ad tesserarum ludum, alii ad som-

πρὸς ὕπνον. οἱ δὲ ἀμφὶ Πεισίστρατον ἐσπεσόντες, τοὺς Ἀθηναίους τρέπουσι. Φευγόντων δὲ τούτων, βουλὴν ἐν-
 θαῦτα σοφωτάτην Πεισίστρατος ἐπιτεχνᾷται, ὅπως
 μήτε ἀλισθεῖεν ἔτι οἱ Ἀθηναῖοι, διεσκεδασμένοι τε εἶεν.
 ἀναβιβάσας τοὺς παῖδας ἐπὶ ἵππους, προέπεμπε· οἱ 10
 δὲ καταλαμβάνοντες τοὺς Φεύγοντας, ἔλεγον τὰ ἐντε-
 ταλμένα ὑπὸ Πεισιστράτου, θαρσέειν τε κελεύοντες,
 64 καὶ ἀπιέναι ἕκαστος ἐπὶ τὰ ἑωυτοῦ. Πειβομένων δὲ
 τῶν Ἀθηναίων, οὕτω δὴ Πεισίστρατος τὸ τρίτον σχὼν
 Ἀθήνας, ἐρρίξωσε τὴν τυραννίδα ἐπικουροῖσι τε πολλοῖσι,
 καὶ χρημάτων συνόδοις, τῶν μὲν, αὐτόθεν, τῶν δὲ, ἀπὸ
 Στρυμόνος ποταμοῦ συνιόντων· ὁμήρους τε τῶν παρα- 5
 μεινάντων Ἀθηναίων καὶ μὴ αὐτίκα Φυγόντων παῖδας
 λαβὼν, καὶ καταστήσας ἐς Νάξον· (καὶ γὰρ ταύτην
 ὁ Πεισίστρατος κατεστρέψατο πολέμῳ, καὶ ἐπέτρεψε

num. Hos igitur Pisistratus cum suis, facto impetu, in fugam vertit. Qui dum profugiunt, ibi tum prudentissimo consilio usus est Pisistratus, quo minus ordines redintegrarent Athenienses, sed dispersi manerent. Filios suos equis impositos praemisit; qui consecuti fugientes, Pisistrati verbis *bono animo esse* iuberent, *et ad sua quemque abire*. (64.) Ita, dicto parentibus Atheniensibus, *Pisistratus* tertio potitus Athenis, tyrannidem firmavit quum auxiliaribus multis, tum pecuniarum redditibus, quae partim ex ipsa regione, partim a Strymone fluvio cogebantur. Filios quoque eorum Atheniensium, qui restiterant, nec e vestigio fugam capessiverant, obsidum loco captos Naxum transtulit: nam etiam hanc Pisistratus bello subegerat, et Lygdamidi tradiderat administrandam.

10 **Λυγδάμει**) πρὸς γε ἔτι τούτοισι, τὴν νῆσον **Δῆλον** κα-
 θήρας ἐκ τῶν λογίων. καθήρας δὲ ᾧδε. ἐπ' ὅσον ἔπο-
 ις τοῦ ἱεροῦ εἶχε, ἐκ τούτου τοῦ χώρου παντὸς ἐξορύξας
 τοὺς νεκροὺς, μετεφέρει εἰς ἄλλον χώρον τῆς **Δήλου**.
 καὶ **Πεισίστρατος** μὲν ἐτυράννευε **Ἀθηναίων**. **Ἀθηναίων**
 δὲ οἱ μὲν ἐν τῇ μάχῃ ἐπεπτώκεσαν, οἱ δὲ αὐτῶν μετὰ
 15 **Ἀλκμαιωνίδεω** ἔφευγον ἐκ τῆς οἰκῆς.

Τοὺς μὲν νυν **Ἀθηναίους** τοιαῦτα τὸν χρόνον τοῦτον 65.
 ἐπυνθάνετο ὁ **Κροῖστος** κατέχοντα· τοὺς δὲ **Λακεδαιμο-**
 νίους ἐκ κακῶν τε μεγάλων πεφευγότας, καὶ ἔοντας
 ἤδη τῷ πολέμῳ κατυπερτέρους **Τεγεατέων**. ἐπὶ γὰρ
 5 **Λέοντος** βασιλεύοντος καὶ **Ηγησικλέος** ἐν **Σπάρτῃ**, τοὺς
 ἄλλους πολέμους εὐτυχέοντες οἱ **Λακεδαιμόνιοι**, πρὸς
Τεγεάτας μόνους προσέπταιον. τὸ δὲ ἔτι πρότερον τού-
 των, καὶ κακονομάτατοι ἦσαν σχεδὸν πάντων **Ἑλλήνων**,

Ad haec Delum insulam ex oraculi responso expiavit.
 Expiavit autem hoc modo: quousque prospectus tem-
 pli pertinet, ex tota ea regione effodienda cadavera
 curavit, et in alium insulae locum transferenda. Ita
Pisistratus Athenis regnabat: Atheniensium autem
 alii in praelio ceciderant, alii cum **Alcmaeonida** e
 patria terra profugerunt.

(65.) Talem igitur rerum statum per id tempus
 apud Athenienses obtinere audiverat **CROESUS**. **Lace-**
daemonios vero rescivit, magnis malis defunctos,
 bello iam superiores esse **Tegeatis**. Quippe, regnan-
 tibus **Spartae Leone** et **Hegesicle**, quum caeteris in
 bellis feliciter rem gessissent **Lacedaemonii**, a **Tegea-**
 tis solis cladem acceperant. Ac superioribus quidem
 temporibus et inter se invicem legibus usi erant pes-

κατὰ τε σφέας αὐτοὺς, καὶ ξείνοισι ἀπρόσμικτοι. με-
τέβαλον δὲ ᾧδε ἐς εὐνομίην. Λυκούργου, τῶν Σπαρ- 10
τιητέων δοκίμου ἀνδρὸς, ἐλθόντος ἐς Δελφοὺς ἐπὶ τὸ
χρηστήριον, ὡς ἐσήϊε ἐς τὸ μέγαρον, εὐθύς ἡ Πυθίη λέ-
γει τάδε·

Ἦκεις, ᾧ Λυκούργε, ἐμὸν ποτὶ πίονα νηὸν,
Ζηνὶ φίλος, καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι. 15
διζῶ ἢ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον.

ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ᾧ Λυκούργε.
Οἱ μὲν δὴ τινες πρὸς τούτοις λέγουσι καὶ φράσαι αὐ-
τῷ τὴν Πυθίην τὸν νῦν κατεστεῶτα κόσμον Σπαρτιήτησι.
ὡς δ' αὐτοὶ Λακεδαιμόνιοι λέγουσι, Λυκούργον ἐπιτρο- 20
πεύσαντα Λεωβῶτει, ἀδελφιδέου μὲν ἐαυτοῦ, βασι-
λεύοντος δὲ Σπαρτιητέων, ἐκ Κρήτης ἀγαγέσθαι ταῦ-

simis fere omnium Graecorum, et cum aliis populis
nullum habuerant commercium. Sed leges eorum in
melius mutatae sunt hoc modo. *Lycurgo*, viro inter
Spartanos probato, Delphos ad oraculum profecto,
simulatque penetrare ingressus est, protinus Pythia
haecce profatur:

*Ad mea venisti praepinguia templa, Lycurge,
grate Iovi et cunctis qui tecta tuentur Olympi.
Ambigo, te - ne deum iam nunc, hominemve,
salutem:*

sed multo magis esse deum te credo, Lycurge.
Nonnulli praeter haec aiunt Pythiam eidem leges
etiam et instituta ea tradidisse, quae nunc apud Spar-
tanos obtinent. At Lacedaemonii ipsi narrant, Ly-
curgum, quum fuisset tutor filii fratris sui Leobotae,
Spartanorum regis, e Creta haec adtulisse. Simulat-

τα. ὡς γὰρ ἐπετρόπευσε τάχιστα, μετέστησε τὰ νόμι-
μα πάντα, καὶ ἐφύλαξε ταῦτα μὴ παραβαίνειν. μετὰ
25 δὲ, τὰ ἐς πόλεμον ἔχοντα, ἐνωμοτίας καὶ τριηκάδας καὶ
συσσίτια, πρὸς τε τούτοισι τοὺς ἐφόρους καὶ γέροντας
ἔστησε Λυκοῦργος. Οὕτω μὲν μεταβαλόντες εὐνομή- 66
θησαν. τῷ δὲ Λυκούργῳ τελευτήσαντι ἱρὸν εἰσάμενοι,
σέβονται μεγάλως. οἷα δὲ ἐν τε χώρῃ ἀγαθῇ, καὶ πλή-
θει οὐκ ὀλίγων ἀνδρῶν, ἀνά τε ἔδραμον αὐτίκα, καὶ
5 εὐθηνήθησαν. καὶ δὴ σφι οὐκέτι ἀπέχρα ἡσυχίην ἄγειν,
ἀλλὰ καταφρονήσαντες Ἀρκάδων κρέσσονες εἶναι, ἐχρη-
στηριάζοντο ἐν Δελφοῖσι ἐπὶ πάσῃ τῇ Ἀρκάδων χώρῃ.
ἡ δὲ Πυθίη σφι χρεῶ τάδε·

Ἀρκαδίην μ' αἰτεῖς; μέγα μ' αἰτεῖς· οὐ τοι δώσω.
10 πολλοὶ ἐν Ἀρκαδίῃ βαλανηφάγοι ἄνδρες ἔασι,

que enim tutor factus est, omnia iura immutavit,
operamque dedit ne quis ea quae ab ipso constituta
essent transgrederetur. Deinde quae ad bellum per-
tinent ordinavit, enomotias, triacadas et syssitia: ad
haec ephoros et senatores instituit Lycurgus. (66.)
Ita igitur legibus institutisque in melius mutatis usi
sunt Lacedaemonii: vita autem functo Lycurgo tem-
plum statuerunt, et magnopere eundem colunt. Tum
vejo bonitate soli et cultorum frequentia factum est,
ut brevi incrementum caperent, opibusque augeren-
tur. Iamque quietem agere non contenti, quum Ar-
cadibus praestantiores esse arbitrarentur, de universâ
Arcadum regione oraculum Delphis consuluerunt.
Quibus Pythia haecce respondit:

*Me petis Arcadiam? Magnum petis: haud tibi
tradam.*

Multi apud Arcadiam vescentes glande viri sunt,

οἱ σ' ἀποκαλύσουσιν. ἐγὼ δέ τοι οὐ τι μεγάρῳ
 δώσω τοι Τεγέην ποσσίκροτον ὀρχήσασθαι,
 καὶ καλὸν πεδίον σχοίνῳ διαμετρήσασθαι.

Ταῦτα ὡς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, Ἀρ-
 κάδων μὲν τῶν ἄλλων ἀπείχοντο· οἱ δὲ, πέδας Φερό- 15
 μενοι, ἐπὶ Τεγεήτας ἐστρατεύοντο, χρησμῷ κιβδηλῶ
 πίσυνοι, ὡς δὴ ἐξανδραποδιούμενοι τοὺς Τεγεήτας· ἐσ-
 σωθέντες δὲ τῇ συμβολῇ, ὅσοι αὐτέων ἐζωγρήθησαν, πέ-
 δας τε ἔχοντες τὰς ἐφέροντο αὐτοὶ, καὶ σχοίνῳ διαμε-
 τρησάμενοι τὸ πεδίον τὸ Τεγεητέων, ἐργάζοντο. αἱ δὲ 20
 πέδαι αὗται, ἐν τῇσι ἐδεδέατο, ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ ἦσαν
 σῶαι ἐν Τεγέῃ, περὶ τὸν νηὸν τῆς Ἀλέης Ἀθηναίης κρε-
 μάμεναι.

67 Κατὰ μὲν δὴ τὸν πρότερον πόλεμον συνεχέως αἰεὶ

*qui te reiicient. Nec vero invidero prorsus :
 saltandam Tegeam plantâ plaudente daturus,
 utque queas campum metiri fune feracem.*

Quod responsum ubi accepere Lacedaemonii, a cae-
 teris quidem abstinuerunt Arcadibus, Tegeatis vero
 bellum intulerunt, compedes secum ferentes; vide-
 licet captioso oraculo freti, tamquam redacturi Tegea-
 tas in servitutem. Verum praelio victi, quicumque
 eorum vivi sunt capti, hi eisdem compedibus vincti,
 quas ipsi secum adtulerant, campumque Tegeatarum
 fune metientes, opus facere sunt coacti. Compedes
 autem illae, quibus hi vincti erant, ad meam usque
 aetatem Tegeae servatae sunt, circa Minervae Aleae
 templum suspensae.

(67.) Ita quidem priore bello infelicitèr semper

κακῶς ἀέθλεον πρὸς τοὺς Τεγεήτας. κατὰ δὲ τὸν κατὰ
 Κροῖσον χρόνον, καὶ τὴν Ἀναξανδρίδεά τε καὶ Ἀρίστω-
 νος βασιληίην ἐν Λακεδαίμονι, ἥδη οἱ Σπαρτιῆται κα-
 5 τυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγεγόνεσαν, τρόπῳ τοιῷδε γε-
 νόμενοι. ἐπεὶ αἰεὶ τῷ πολέμῳ ἐσσοῦντο ὑπὸ Τεγε-
 τέων, πέμψαντες Θεοπρόπους εἰς Δελφοὺς, ἐπειρώτεον,
 τίνα ἂν Θεῶν ἱλασάμενοι, κατύπερθε τῷ πολέμῳ Τε-
 γεητέων γενοίατο. ἡ δὲ Πυθίη σφι ἔχρησε, τὰ Ὀρέ-
 10 στεω τοῦ Ἀγαμέμνονος ὅστέα ἐπαγαγομένους. ὥς δὲ
 ἀνενερεῖν οὐκ οἶοί τε ἐγινέατο τὴν θήκην τοῦ Ὀρέστεω,
 ἐπεμπον αὐτὶς τὴν εἰς Θεὸν ἐπειρησόμενους τὸν χώρον ἐν
 τῷ κέοιτο ὁ Ὀρέστης. εἰρωτῶσι δὲ ταῦτα τοῖσι Θεοπρό-
 ποις λέγει ἡ Πυθίη τάδε·

15 Ἔστι τις Ἀρκαδίας Τεγέη λευρῷ ἐνὶ χώρῳ,
 ἐνθ' ἀνεμοὶ πνέουσιν δύο κρατερῆς ὑπ' ἀνάγκης,

pugnauerant cum Tegeatis : sed Croesi aetate, regnum
 Lacedaemone tenentibus Anaxandrida et Aristone, su-
 periores iam bello fuerant Spartani, idque tali ratione
 erant consecuti. Quum in bello numquam non supe-
 rarentur a Tegeatis, missis Delphos consultoribus
 sciscitati sunt oraculum, *quemnam deorum placarent, ut bello superiores Tegeatis essent futuri.*
 His Pythia respondit, *tum futuros, quum ossa Orestis, filii Agamemnonis, Spartam adtulissent.*
 At loculum Orestis postquam reperire nullo pacto
 potuerunt, rursus ad Deum mittunt sciscitatu-
 ros, *quonam loco situs Orestes esset?* Id interroganti-
 bus haec respondit Pythia :

*Est quaedam Arcadiae Tegea in regione patenti :
 hic duo flant venti, vi pervehemente citati ;*

καὶ τύπος ἀντίτυπος, καὶ πῆμ' ἐπὶ πῆματι κεῖται.
ἐνθ' Ἀγαμεμνονίδην κατέχει Φυσίζοος αἶα·

τὸν σὺ κομισσάμενος, Τεγέης ἐπιτάρροθος ἔσση.

Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἤκουσαν οἱ Λακεδαιμόνιοι, ἀπεῖχον 20
τῆς ἐξευρέσιος οὐδὲν ἔλασσον, πάντα διζήμενοι· ἐς οὗ δὴ
Λίχης, τῶν ἀγαθοεργῶν καλεομένων Σπαρτιητέων,
ἀνεύρε. οἱ δὲ ἀγαθοεργοὶ εἰσὶ τῶν ἀστῶν, ἐξίοντες ἐκ τῶν
ἱππέων αἰεὶ οἱ πρεσβύτατοι, πέντε ἔτεος ἐκάστου· τοὺς
δεὶ τοῦτον τὸν ἐνιαυτὸν, τὸν ἂν ἐξίωσι ἐκ τῶν ἱππέων, 25
Σπαρτιητέων τῷ κοινῷ διαπεμπομένους, μὴ ἐλινύειν,
68 ἄλλους ἄλλη. Τούτέων ὦν τῶν ἀνδρῶν Λίχης ἀνεῦρε
ἐν Τεγέῃ, καὶ συντυχίῃ χρησάμενος καὶ σοφίῃ. εὐούσης
γὰρ τοῦτον τὸν χρόνον ἐπιμιξίης πρὸς τοὺς Τεγεήτας,
ἐλθὼν ἐς χαλκήϊον, ἐθῆετο σίδηρον ἐξελαυνόμενον· καὶ

forma hostis formae, et noxae superindita noxa.

*Hic Agamemnonides terrâ omniparente tenetur;
quo tu sublato, Tegeae sperabere victor.*

Ubi haec quoque audierunt Lacedaemonii, nihilo magis reperire potuerunt, omnia licet disquirentes: donec tandem Lichas, unus ex iis Spartanis qui *benemeriti* (*Agathoërgi* grace) vocantur, invenit. Sunt autem *Benemeriti*, cives e militiâ equestri egressi, aetate semper maximi, quinque quotannis: qui eo anno, quo ex equitibus exeunt, non debent otium agere, sed rei publicae caussâ Spartanorum alius alio dimittuntur. (68.) Ex horum igitur hominum numero Lichas id quod quaerebatur invenit Tegeae, quum fortunâ usus, tum solertiâ. Nam quum eo tempore ius commercii esset Lacedaemoniis cum Tegeatis, intrans ille Tegeae in ferrariam officinam, specta-

5 ἐν θάσματι ἦν, ὁρέων τὸ ποιούμενον. μαθὼν δὲ μιν ὁ
χαλκεὺς ἀποθωμάζοντα, εἶπε παυσάμενος τοῦ ἔργου·
„ Ἡ κοῦ αἶν, ὦ ξεῖνε Λάκων, εἴ περ εἶδες τό περ ἐγὼ,
„ κάρτα αἶν ἐθάυμαζες, ὅκου νῦν οὕτω τυγχάνεις θάσμα
„ ποιούμενος τὴν ἐργασίην τοῦ σιδήρου. ἐγὼ γὰρ ἐν τῇδε
10 „ θέλων τῇ αὐλῇ Φρέαρ ποιήσασθαι, ὀρύσσων ἐπέτυχον
„ σορῶ ἐπταπῆχεϊ ὑπὸ δὲ ἀπιστίας μὴ μὲν γενέσθαι
„ μηδαμᾶ μέζονας ἀνθρώπους τῶν νῦν, ἀνῶξα αὐτήν, καὶ
„ εἶδον τὸν νεκρὸν μήκει ἴσον ἑόντα τῇ σορῶ. μετρήσας
„ δέ, συνέχωσα ὀπίσω.“ Ὁ μὲν δὴ οἱ ἐλέγε τά περ
5 ὁπῶπτε· ὁ δὲ, ἐνώσας τὰ λεγόμενα, συνεβάλλετο τὸν
Ὀρέστεα κατὰ τὸ θεοπρόπιον τοῦτον εἶναι, τῇδε συμ-
βαλλεόμενος· τοῦ χαλκεὺς δύο ὁρέων φύσας, τοὺς ἀνέ-
μους εὗρισκε ἑόντας· τὸν δὲ ἄκμονα καὶ τὴν σφύραν, τὸν

bat ibi procudendi ferri rationem, mirabaturque id
quod fieri videbat. Cuius admirationem animadver-
tens faber, cessans ab opere ait: *Profecto magis quo-*
dammodo, hospes Lacon, miratus fuisses, si id
quod ego vidi, tu vidisses, qui nunc fabricationem
ferri ita admiraris. Hac ipsa enim in aula puteum
quum facere voluissem, fodiendo incidi in loculum
septem cubitorum. Ego vero, quum persuadere om-
nino mihi non potuissem, fuisse umquam maiores
quam nunc sunt homines, aperui loculum, et vidi
cadaver eâdem cum loculo longitudine: cuius post-
quam mensuram cepi, rursus terrâ loculum obrui.
Haec illo quae viderat referente, Lichas narrata
animo volvens, coniectabat esse hunc *Orestem*, quem
oraculum dixisset. Coniectabat autem hac ratione.
Duos videns fabri ferrarii folles, hos esse ventos illos

τε τύπον καὶ τὸν ἀντίτυπον· τὸν δὲ ἐξελαυνόμενον σίδηρον, τὸ πῆμα ἐπὶ πῆματι κείμενον· κατὰ τοιόνδε τι εἰκάζων, 20 ὡς ἐπὶ κακῷ ἀνθρώπου σίδηρος ἀνεύρηται. Συμβαλλεόμενος δὲ ταῦτα, καὶ ἀπελθὼν ἐς Σπάρτην, ἔφραζε Λακεδαιμονίοισι πᾶν τὸ πρῆγμα. οἱ δὲ, ἐκ λόγου πλαστοῦ ἐπενείκαντές οἱ αἰτίην, ἐδίωξαν. ὁ δὲ, ἀπικόμενος ἐς Τεγέην, καὶ φράζων τὴν ἑαυτοῦ συμφορὴν πρὸς τὸν 25 χαλκέα, ἐμισθοῦτο παρ' οὐκ ἐκδιδόντος τὴν αὐλήν. χρόνω δὲ ὡς ἀνέγνωσε, ἐνοικίσθη. ἀνορύξας δὲ τὸν τάφον, καὶ τὰ ὁστέα συλλέξας, οἶχετο Φέρων ἐς Σπάρτην. καὶ ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου, ὅπως ἐπιπειρώατο ἀλλήλων, πολλῷ κατυπέρτεροι τῷ πολέμῳ ἐγίνοντο οἱ Λακεδαι- 30 μόνιοι· ἥδη δέ σφι καὶ ἡ πολλὴ τῆς Πελοποννήσου ἦν κατεστραμμένη.

reperiebat: incudem vero et malleum, formam (*sive* ictum) et formae (*sive* ictus) repercussionem: pro-
cuscum vero ferrum, noxam superinditam noxae;
quod quidem ex ea coniectabat ratione, quod in
noxam hominis inventum esset ferrum. Quae quum
ita ille coniectasset, Spartam abiit, totamque rem La-
cedaemoniis exposuit. Tum illi ex composito fictum
crimen homini inferentes, exilio eundem mulctant.
Qui Tegeam profectus, calamitatem suam retulit fa-
bro, cum eoque egit ut aulam sibi elocaret: cui diu
quidem reluctanti quum ad extremum persuasisset,
inibi habitavit; moxque effosso sepulcro ossa collegit,
Spartamque remigrans transportavit. Quo ex tem-
pore, quoties vires suas invicem tentarunt, semper
superiores bello excessere Lacedaemonii: eisdemque
iam maior etiam pars Peloponnesi erat subiecta.

ΤΑΤΤΑ δὴ ὦν πάντα πυνθανόμενος ὁ Κροῖσος, 69
ἐπεμπε εἰς Σπάρτην ἀγγέλους δῶρά τε φέροντας, καὶ
δεησομένους συμμαχίης, ἐντειλάμενός τε τὰ λέγειν χρῆν.
οἱ δὲ, ἐλθόντες ἔλεγον· „Ἐπεμψε ἡμέας Κροῖσος ὁ
5 „Λυδῶν τε καὶ ἄλλων ἐθνέων βασιλεὺς, λέγων τάδε·
„ὦ Λακεδαιμόνιοι, χρήσαντος τοῦ θεοῦ τὸν Ἕλληνα
„φίλον προσθέσθαι, ὑμέας γὰρ πυνθάνομαι προστά-
„ναι τῆς Ἑλλάδος, ὑμέας ὦν κατὰ τὸ χρηστήριον
„προσκαλέομαι, φίλος τε θέλων γενέσθαι καὶ σύμ-
10 „μαχος ἄνευ τε δόλου καὶ ἀπάτης.“ Κροῖσος μὲν δὴ
ταῦτα δι' ἀγγέλων ἐπεκηρυκεύετο. Λακεδαιμόνιοι δὲ,
ἀκηκοότες καὶ αὐτοὶ τὸ θεοπρόπιον τὸ Κροίσῳ γεγόμενον,
ἥσθησάν τε τῇ ἀφίξει τῶν Λυδῶν, καὶ ἐποιήσαντο ὀρ-
κία ξεινίης περὶ καὶ συμμαχίης· καὶ γὰρ τινες αὐτοὺς
15 εὐεργεσίαι εἶχον ἐκ Κροίσου πρότερον ἔτι γεγονυῖαι. πέμ-

(69.) Haec igitur cuncta quum *Croesus* comperisset, legatos Spartam misit dona ferentes, societatemque petentes, quibus quae dicerent mandavit. Qui ubi advenere, his usi sunt verbis: *Misit nos Croesus, Lydorum rex aliorumque populorum, haec dicens: O Lacedaemonii, quoniam deus me per oraculum monuit, ut Graecum adsciscerem socium, vosque audio principatum tenere Graeciae, vos idcirco ex oraculi mandato invito, amicus esse cupiens et socius absque dolo et fraude* Haec *Croesus* per legatos nunciavit. Quorum aduentu gavisī Lacedaemonii, qui et ipsi oraculum Croeso editum cognoverant, hospitium et societatem pacto foedere cum eo contraxerunt; nam et antea iam beneficia nonnulla Croesi in illos exstiterant. Sardes enim
Herod. T. I. P. I. F

ψαντες γὰρ οἱ Λακεδαιμόνιοι εἰς Σάρδεις, χρυσὸν ὠνέον-
 το, εἰς ἄγαλμα βουλόμενοι χρῆσασθαι, τοῦτο τὸ νῦν τῆς
 Λακωνικῆς ἐν Θόρναιι ἴδρυται Ἀπόλλωνος· Κροῖσος δὲ
 70 σφι ὠνεομένοισι ἔδωκε δωτίνην. Τούτων τε ὧν εἵνεκεν
 οἱ Λακεδαιμόνιοι τὴν συμμαχίην ἐδέξαντο, καὶ ὅτι ἐκ
 πάντων σφέας προκρίνας Ἑλλήνων, αἵρέετο φίλους. καὶ
 τοῦτο μὲν, αὐτοὶ ἔσαν ἐτοῖμοι ἐπαγγεῖλαντι· τοῦτο δέ,
 ποιησάμενοι κρητῆρα χάλκεον, ζωδίων τε ἕξωθεν πλή- 5
 σαντες περὶ τὸ χεῖλος, καὶ μεγάλῃ τριηκοσίου ἀμφο-
 ρέας χωρέοντα ἄγον, δῶρον βουλόμενοι ἀντιδοῦναι Κροί-
 σω. οὗτος ὁ κρητὴρ οὐκ ἀπίκετο εἰς Σάρδεις, δι' αἰτίας
 διφασίας λεγομένας τάσδε· οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι λέ-
 γουσι, ὡς ἐπεὶ τε ἀγόμενος εἰς τὰς Σάρδεις ὁ κρητὴρ ἐγί- 10
 νετο κατὰ τὴν Σαμίνην, πυθόμενοι Σάμιοι ἀπελοίατο
 αὐτὸν, νηυσὶ μακρῇσι ἐπιπλώσαντες. αὐτοὶ δὲ Σάμιοι

quum misissent Lacedaemonii ad emendum aurum,
 quo usuri erant in statuum, hanc quae Apollini po-
 sita nunc est in Thornace Laconiae, Croesus illud
 emturis dono dederat. (70.) Quum hanc igitur ob
 causam, tum quod ipsos reliquis omnibus praeferens
 Graecis selegisset amicos, societatem admiserunt La-
 cedaemonii. Ac non modo parati erant denunciati
 mittere auxilia, verum etiam craterem aeneum fabri-
 candum curarunt; multis imagunculis circa exterius
 labium ornatum, ea magnitudine ut trecentas cape-
 ret amphoras, quem ad Croesum miserunt, dono
 hoc illum remuneraturi. Hic vero crater Sardes non
 pervenit, cuius rei causa dupliciter narratur. Lace-
 daemonii quidem aiunt, quum Sardes veheretur cra-
 ter et prope Samum esset, Samios, re cognita, na-

34, 48.

λέγουσι, ὡς ἐπεὶ τε ὑστέρησαν οἱ ἄγοντες τῶν Λακεδαι-
 μονίων τὸν κρητῆρα, ἐπυνθάνοντο δὲ Σάρδεις τε καὶ Κροῖ-
 15 σον ἡλωκέναι, ἀπέδοντο τὸν κρητῆρα ἐν Σάμῳ, ἰδιώτας
 δὲ ἄνδρας πριαμένους ἀναλεῖναι μιν ἐς τὸ Ἡραῖον· τά-
 χα δὲ ἂν καὶ οἱ ἀποδόμενοι λέγοιεν, ἀπικόμενοι ἐς
 Σπάρτην, ὡς ἀπαιρεθείησαν ὑπὸ Σαμίων. κατὰ μὲν
 νυν τὸν κρητῆρα οὕτως ἔσχε.

Κροῖσος δὲ αἰμαρτῶν τοῦ χρησμοῦ, ἐποίεετο στρατήϊν 71
 ἐς Καππαδοκίην, ἐλπίσας καταιεῖν Κῦρον τε καὶ
 τὴν Περσέων δύναμιν. παρασκευαζομένου δὲ Κροίσου
 5 στρατεῦεσθαι ἐπὶ Πέρσας, τῶν τις Λυδῶν, νομιζόμε-
 νος καὶ πρόσθεν εἶναι σοφός, ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς γνώμης
 καὶ τὸ κάρτα οὐνομα ἐν Λυδοῖσι ἔχων, συνεβούλευσε
 Κροίσῳ τάδε· (οὐνομά οἱ ἦν Σάνδανις) „ὦ βασιλεῦ,

vibus longis advectos, eum interceptisse. Ipsi vero
 Samii aiunt, Lacedaemonios craterem advehentes,
 quum sero venissent, et Sardes expugnatas regemque
 captum esse comperissent, craterem in Samo insula
 vendidisse, privatosque homines suo aere emptum in
 Iunonis templo consecrasset: fortasse autem hos, qui
 eum vendiderant, Spartam reversos, dixisse fuisse
 illum a Samiis vi ablatum. Ac de cratere quidem ita
 res se habet.

(71.) CROESUS vero, quum ab oraculi sententia ab-
 errasset, Cappadociam bello invasit, Cyrum et Per-
 sarum potentiam eversurum se sperans. Dum vero bel-
 lum adversus Persas Croesus parabat, Lydorum ali-
 quis, qui et iam ante habitus erat sapiens, et ab hac,
 quam tunc dixit, sententiâ vel maxime etiam nomen
 est adeptus, (Sandanis homini nomen erat) his ver-

„ἐπ’ ἀνδρας τοιούτους στρατεύεσθαι παρασκευάζει, οἱ
 „σκυτῖνας μὲν ἀναξυρίδας, σκυτίνην δὲ τὴν ἄλλην ἐσθῆ-
 „τα φορέουσι· σιτέονται δὲ οὐκ ὅσα ἐθέλουσι, ἀλλ’ 10
 „ὅσα ἔχουσι, χώρην ἔχοντες τρηχεῖν· πρὸς δὲ, οὐκ
 „οἶνω διαχρέονται, ἀλλὰ ὕδροποτέουσι· οὐ σῦκα δὲ
 „ἔχουσι τρώγειν, οὐκ ἄλλο ἀγαθὸν οὐδέν. τοῦτο μὲν
 „δὴ, εἰ νικήσεις, τί σφεας ἀπαιρήσεις, τοῖσί γε μὴ ἔστι
 „μῆδέν; τοῦτο δὲ, ἦν νικηθῆς, μάθε ὅσα ἀγαθὰ ἀπο- 15
 „βαλέεις. γευσάμενοι γὰρ τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν, πε-
 „ριέξονται, οὐδὲ ἀπωστοὶ ἔσονται. ἐγὼ μὲν νυν θεοῖσι
 „ἔχω χάριν, οἱ οὐκ ἐπὶ νόον ποιέουσι Πέρσησι στρα-
 „τεύεσθαι ἐπὶ Λυδούς.“ Ταῦτα λέγων, οὐκ ἔπειθε
 τὸν Κροῖσον. Πέρσησι γὰρ, πρὶν Λυδούς καταστρέψα- 20
 72 σθαι, ἦν οὔτε ἀβρὸν, οὔτε ἀγαθὸν οὐδέν. Οἱ δὲ Καπ-

bis Croesum admonuit: *O rex, inquit, tales adver-*
sus homines tu bellum paras, qui coriaceæ subliga-
cula et ex corio reliquam vestem gestant: qui co-
medunt non quantum volunt, sed quantum habent,
aspero solo utentes: adhaec non vino utuntur, sed
aquam bibunt: non ficos habent quas comedant,
nec aliud bonum ullum. Hos igitur sive viceris,
quid eis auferes, nihil habentibus? sin victus fue-
ris, vide quot quantaque bona sis amissurus. No-
stra enim bona postquam degustaverint, nolent ea
e manibus dimittere, neque se abigi patientur.
Equidem nunc diis habeo gratias, quod Persis non
in animum inducunt bello invadere Lydos. Haec
 ille dicens, Croeso non persuasit: [quamvis vere
 dicta:] etenim Persis, priusquam Lydos subegissent,
 nihil delicati, nihil boni fuerat. (72.) Cappadocees

παδὸ καὶ ὑπὸ Ἑλλήνων Σύριοι ὀνομάζονται· ἔσαν δὲ οἱ Σύριοι οὗτοι, τὸ μὲν πρότερον ἢ Πέρσας ἄρξαι, Μηδων κατήκοι, τότε δὲ Κύρου. ὁ γὰρ οὗρος ἦν τῆς τε
 5 Μηδικῆς ἀρχῆς καὶ τῆς Λυδικῆς ὁ Ἄλυς ποταμός· ὃς ῥέει ἐξ Ἀρμενίου οὗρεος διὰ Κιλικίων· μετὰ δὲ, Ματιήνους μὲν ἐν δεξιῇ ἔχει ῥέων, ἐκ δὲ τοῦ ἐτέρου Φρύγας· παραμειβόμενος δὲ τούτους, καὶ ῥέων ἄνω πρὸς βορρῇν ἄνεμον, ἐνθεν μὲν Συρίους Καππαδόκας ἀπέργει,
 10 ἐξ εὐωνύμου δὲ Παφλαγόνας. οὕτω ὁ Ἄλυς ποταμός ἀποτάμνει σχεδὸν πάντα τῆς Ἀσίας τὰ κάτω ἐκ θαλάσσης τῆς ἀντίον Κύπρου ἐς τὸν Εὐξείνιον πόντον. ἔστι δὲ αὐχὴν οὗτος τῆς χώρας ταύτης ἀπάσης· μῆκος ὁδοῦ, εὐζώνῳ ἀνδρὶ πέντε ἡμέραι ἀναισιμοῦνται.

Ἔστρατεύετο δὲ ὁ Κροῖσος ἐπὶ τὴν Καππαδοκίην τῶν- 73
 δε εἵνεκα· καὶ γῆς ἱμέρω, προσκτῆσασθαι πρὸς τὴν

illi a Graecis Syrii nominantur. Fuerant autem hi Syrii, priusquam Persae obtinuissent imperium, Medorum potestati subiecti: tunc vero Cyro parebant. Limes enim Medici imperii et Lydici fluvius Halys erat; qui ex Armenio monte ortus per Ciliciam fluit, deinde a dextra Matienos habet, a sinistra Phrygas; quos praeterlapsus versus boream sursum fluens, ab altera parte Syrios Cappadocas, a laeva vero Paphlagonas disiungit. Ita Halys fluvius omnem fere inferiorem disternat Asiam, a mari quod Cypro oppositum est ad Pontum usque Euxinum; estque haec cervix totius huius regionis: longitudinem quod adtinet itineris, expedito viro quinque dies insumuntur.

(73.) Bellum autem *Croesus* Cappadociae intulit his de caussis: partim quidem potiundae regionis

ἐαυτοῦ μοίρην βουλόμενος· καὶ μάλιστα, τῷ χρηστηρίῳ
 πίσυνος ἔων, καὶ τίσασθαι θέλων ὑπὲρ Ἀστυάγεος Κῦ-
 ρον. Ἀστυάγεα γάρ, τὸν Κυαξάρει, ἔοντα Κροίσου 5
 μὲν γαμβρὸν, Μήδων δὲ βασιλῆα, Κῦρος ὁ Καμβύ-
 σειω καταστρεψάμενος εἶχε, γενόμενον γαμβρὸν Κροίσου
 ᾧδε. Σκυθέων τῶν νομάδων εἴλη ἀνδρῶν στασιάζουσα,
 ὑπεξῆλθε ἐς γῆν τὴν Μηδικήν. ἐτυράννευε δὲ τὸν χρόνον
 τοῦτον Μήδων Κυαξάρης, ὁ Φραόρτεω, τοῦ Δηϊόκεα· ὃς 10
 τοὺς Σκύθας τούτους τὸ μὲν πρῶτον περιεῖπε εὖ, ὡς ἔον-
 τας ἰκέτας· ὡς τε δὲ περὶ πολλοῦ ποιούμενος αὐτοὺς,
 παῖδάς σφι παρέδωκε τὴν γλῶσσάν τε ἐκμαθέειν, καὶ
 τὴν τέχνην τῶν τόξων. χρόνου δὲ γενομένου, καὶ αἰεὶ
 Φοιτεόντων τῶν Σκυθέων ἐπ' ἄγρην, καὶ αἰεὶ τι Φερόν- 15
 των, καὶ κοτε συνήνεικε ἐλεῖν σφεας μὴδέν· νοστήσαν-
 τας δὲ αὐτοὺς κεννῆσι χερσὶ, ὁ Κυαξάρης (ἦν γὰρ, ὡς

illius desiderio, quam suae adiacere ditioni cupiebat;
 maxime vero, quod oraculo confisus ultionem capere
 de Cyro vellet Astyagis caussâ. Astyagem enim, Cya-
 xaris filium, Croesi adfinem, Mediae regem, *Cyrus*
Cambysis filius bello victum captumque tenebat. Ad-
 finis autem Croesi factus erat *Astyages* hac ratione.
 Scytharum nomadum turma per seditionem in ter-
 ram Medicam secesserat, quo tempore Medis impera-
 bat *Cyaxares*, Phraortae filius, Deiocis nepos, qui Scy-
 thas istos, ut supplices advenientes, benigne excepe-
 rat. Idem, quum eos magni faceret, pueros eisdem
 tradidit, qui et linguam eorum ☞ sagittandi artem
 addiscerent. Interiecto tempore, quum venatum sem-
 per exirent Scythae, et numquam non aliquid adfer-
 rent, accidit aliquando ut nihil caperent: quos vacuis

διέδεξε, ὄργην ἄκρος) τρηχέως κάρτα περιέσπε αἰκείη.
οἱ δὲ, ταῦτα πρὸς Κυαξάρειω παθόντες, ὥς τε ἀνάξια
20 σφέων αὐτῶν πεπονθότες, ἐβούλευσαν τῶν παρὰ σφίσι
διδασκομένων παίδων ἓνα κατακόψαι· σκευάσαντες δὲ
αὐτὸν ὥσπερ ἐώθεσαν καὶ τὰ θηρία σκευάζειν, Κυα-
ξάρει δοῦναι Φέροντες, ὥς ἄγρην δῆθεν· δόντες δὲ, τὴν
ταχίστην κομίζεσθαι παρὰ Ἀλυάττεα τὸν Σαδυάττεω
25 ἐς Σάρδεις. ταῦτα καὶ δὴ ἐγένετο. καὶ γὰρ Κυαξάρης
καὶ οἱ παρεόντες δαιτυμόνες τῶν κρεῶν τούτων ἐπάσαν-
το· καὶ οἱ Σκύθαι ταῦτα ποιήσαντες, Ἀλυάττεω ἰκέ-
ται ἐγένοντο. Μετὰ δὲ ταῦτα (οὐ γὰρ δὴ ὁ Ἀλυάτ- 74
της ἐξεδίδου τοὺς Σκύθας ἐξαιτέοντι Κυαξάρει) πόλε-
μος τοῖσι Λυδοῖσι καὶ τοῖσι Μήδοισι ἐγεγόνεε ἐπ' ἔτεα
πέντε· ἐν τοῖσι πολλάκις μὲν οἱ Μῆδοι τοὺς Λυδοὺς

LXXIII. 18. ὄργην ἄκρος. *Alii ὄργην οὐκ ἄκρος, pusillo in-
genio.*

manibus reversos Cyaxares, vir (ut tum ostendit) ad iram praeceps, aspere admodum et contumeliose accepit. Tum illi, indigne secum actum aegerrime ferentes, consilio habito decreverunt unum ex eis pueris, qui in ipsorum disciplinam dati essent, in frustra concidere, et eodem modo paratum quo ferinam parare consuevissent, Cyaxari tamquam feram a se captam adferre, protinusque inde ad Alyatten, Sadyattis filium, Sardes sese recipere. Atque ita etiam, ut illi decreverant, facta res est. Nam et Cyaxares, et qui cum eo erant convivae, carnes istas gustarunt; et Scythae, perpetrato facinore, ad Alyatten supplices venerunt. (74.) Post haec, quum *Alyattes* repetenti Cyaxari Scythas tradere nollet, bellum Lydos inter et Medos

ἐνίκησαν, πολλάκις δὲ οἱ Λυδοὶ τοὺς Μήδους· ἐν δὲ, 5
 καὶ νυκτομαχίην τινὰ ἐποίησαντο. διαφέρουσι δέ σφι
 ἐπὶ ἴσης τὸν πόλεμον, τῷ ἔκτῳ ἔτει συμβολῆς γενομέ-
 νης, συνήνεικε ὥς τε, τῆς μάχης συνεστεώσης, τὴν ἡμέ-
 ρην ἑξαπίνης νύκτα γενέσθαι. τὴν δὲ μεταλλαγὴν ταύ-
 την τῆς ἡμέρης Θαλῆς ὁ Μιλήσιος τοῖσι Ἴωσι προηγό- 10
 ρευσε ἔσεσθαι, οὖρον προθέμενος ἐνιαυτὸν τοῦτον, ἐν ᾧ
 δὴ καὶ ἐγένετο ἡ μεταβολή. οἱ δὲ Λυδοὶ τε καὶ οἱ Μῆδοι
 ἐπεὶ τε εἶδον νύκτα ἀντὶ ἡμέρης γινομένην, τῆς μάχης τε
 ἐπαύσαντο, καὶ μᾶλλον τι ἔσπευσαν, καὶ ἀμφοτέροι
 εἰρήνην ἐωυτοῖσι γενέσθαι. οἱ δὲ συμβιβάσαντες αὐτοὺς, 15
 ἔσαν οἷδε, Συέννεσις τε ὁ Κίλιξ, καὶ Λαβύντος ὁ Βα-
 βυλώνιος· οὗτοί σφι καὶ τὸ ὄρκιον οἱ σπεύσαντες γενέ-
 σθαι ἔσαν, καὶ γάμων ἐπαλλαγὴν ἐποίησαν· Ἀλυάτ-

gestum est per quinque continuos annos: quo in bello
 Medi saepe de Lydis, saepe vero etiam de Medis Lydi
 victoriam retulerunt; semel etiam nocturno quodam
 praelio dimicarunt. Scilicet pari utrimque fortuna bel-
 lum continuantibus accidit sexto anno, ut, postquam
 signa contulissent, iamque ferveret pugna, subito dies
 in noctem converteretur: quam diei mutationem *Tha-*
les Milesius Ionibus praedixerat, hunc ipsum annum
 praefiniens, quo facta est illa immutatio. Lydi vero
 et Medi, quum loco diei subito noctem ingruere viderent,
 pugnandi finem fecerunt, et aliquanto etiam
 magis utrique componendae paci coeperunt studere.
 Auctores vero conventionis hi erant, Syennesis Cilix,
 et Labynetus Babylonius; quibus rem urgentibus fa-
 ctum est, ut et foedus inter partes pangeretur, et mu-
 tuum iungeretur matrimonium: decreverunt quippe,

20 τεα γὰρ ἔγνωσαν δοῦναι τὴν θυγατέρα Ἀρύνην Ἀστυά-
 γει τῷ Κυαξάρει παιδί. ἀνευ γὰρ ἀναγκαίης ἰσχυρῆς
 συμβάσεις ἰσχυραὶ οὐκ ἐθέλουσι συμμένειν. Ὅρκια δὲ
 ποίεεται ταῦτα τὰ ἔθνηα τὰ περ τε Ἕλληνες καὶ πρὸς
 τούτοις, ἐπεὰν τοὺς βραχίονας ἐπιτάμωται ἐς τὴν
 ὁμοχροίην, τὸ αἷμα ἀναλείχουσι ἀλλήλων.

Τούτῳ δὲ ὦν τὸν Ἀστυάγεα Κύρος, ὄντα ἑωυτοῦ 75
 μητροπάτορα, καταστρεψάμενος ἔσχε δι' αἰτίην τὴν ἐγὼ
 ἐν τοῖσι ὀπίσω λόγοις σημανέω. τὰ Κροῖσος ἐπιμεμ-
 5 φόμενος τῷ Κύρῳ, ἐς τε τὰ χρηστήρια ἔπεμπε, εἰ
 στρατεύηται ἐπὶ Πέρσας, καὶ δὴ καὶ ἀπικομένου χρησ-
 μοῦ κιβδήλου, ἐλπίσας πρὸς ἑωυτοῦ τὸν χρησμόν εἶναι,
 ἐστρατεύετο ἐς τὴν Περσέων μοίρην. Ὡς δὲ ἀπίκητο ἐπὶ
 τὸν Ἄλυν ποταμὸν ὁ Κροῖσος, τὸ ἐνθεῦτεν, ὡς μὲν ἐγὼ
 λέγω, κατὰ τὰς εἰούσας γεφύρας διεβίβασε τὸν στρα-

ut Alyattes filiam suam Aryenin Astyagi, Cyaxaris
 filio, daret uxorem. Nam absque firmo necessitudinis
 vinculo non solent conventiones firmae manere. Foe-
 dus autem sanciant hi populi eodem ritu atque Graeci,
 nisi quod praeterea brachia incidunt summâ in cute,
 et sanguinem mutuo lingunt.

(75.) Hunc igitur Astyagen, avum suum mater-
 ternum, *Cyrus* regno deiectum in sua potestate tene-
 bat, eam ob causam quam in sequentibus exponam.
 Quo nomine Croesus ei infensus, ad oracula miserat
 qui consulerent an bellum Persis inferret; et ambi-
 guum responsum nactus, ratus sibi favere responsum,
 expeditionem in Persarum ditionem suscepit. Ubi
 vero ad *Halyn* fluvium pervenit *Croesus*, deinde, ut
 ego quidem aio, pontibus eis, qui ibi erant, copias

τόν· ὡς δὲ ὁ πολλὸς λόγος Ἑλλήνων, Θαλῆς οἱ ὁ Μι- 10
 λήσιος διεβίβασε. ἀπορέοντος γὰρ Κροίσου ὅπως οἱ δια-
 βήσεται τὸν ποταμὸν ὁ στρατὸς, (οὐ γὰρ δὴ εἶναι κω
 τοῦτον τὸν χρόνον τὰς γεφύρας ταύτας,) λέγεται πα-
 ρέοντα τὸν Θαλῆν ἐν τῷ στρατοπέδῳ, ποιῆσαι αὐτῷ τὸν
 ποταμὸν, ἐξ ἀριστερῆς χειρὸς ῥέοντα τοῦ στρατοῦ, καὶ 15
 ἐκ δεξιῆς ῥεῖν· ποιῆσαι δὲ ᾧδε. ἄνωθεν τοῦ στρατοπέδου
 ἀρξάμενον, διώρυχα βαθέην ὀρύσσειν, ἄγοντα μνηοειδέα,
 ὅπως, ἂν τὸ στρατόπεδον ἰδρυμένον κατὰ νάτου λάβοι,
 ταύτη κατὰ τὴν διώρυχα ἐκτραπόμενος ἐκ τῶν ἀρχαίων
 ῥέεθρων, καὶ αὐτὶς παραμειβόμενος τὸ στρατόπεδον, ἐς 20
 τὰ ἀρχαῖα ἐσβάλλοι. ὥς τε, ἐπεὶ τε καὶ ἐσχίσθη τά-
 χιστα ὁ ποταμὸς, ἀμφοτέρῃ διαβατὸς ἐγένετο. οἱ δὲ
 καὶ τὸ παράπαν λέγουσι καὶ τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξη-
 ρανθῆναι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν οὐ προσίεμαι· κῶς γὰρ ὀπίσω

traduxit; ut vero vulgo Graeci narrant, Thalcs eas
 Croeso traduxit Milesius. Dubitante enim rege quo
 pacto flumen transmitterent copiae (necdum enim eo
 tempore pontes hos exstitisse) Thaletem aiunt, cum
 in castris adesset, effecisse ut flumen, quod a laeva
 exercitus fluebat, a dextra etiam flueret. Effecisse au-
 tem aiunt hunc in modum: exorsum ab ea fluvii parte,
 quae supra castra erat, altam effodisse fossam, et lu-
 natâ specie ita duxisse, ut, postquam castra ad flu-
 vium locata circuisset a tergo, flumen illac ex pristino
 alveo per fossam aversum, et castra rursus praeterlap-
 sum, in pristinum alveum influeret. Ita, simulatque
 divisum fuisset flumen, ab utraque parte permeabile
 factum esse: nonnulli vero etiam aiunt, pristinum
 alveum prorsus exaruisse. At mihi quidem hoc non

πορευόμενοι διέβησαν αὐτόν; Κροῖσος δὲ, ἐπεὶ τε διαβαὼς 76
 σὺν τῷ στρατῷ ἀπίκητο τῆς Καππαδοκίης εἰς τὴν Πτε-
 ρίην καλεομένην· ἡ δὲ Πτερίη ἐστὶ τῆς χώρας ταύτης τὸ
 ἰσχυρότατον, κατὰ Σινώπην πόλιν τὴν ἐν Εὐξείνῳ πόν-
 5 τῳ μάλιστά κη κειμένη· ἐνθαῦτα ἐστρατοπεδεύετο,
 Φθείρων τῶν Συρίων τοὺς κλήρους. καὶ εἶλε μὲν τῶν
 Πτερίων τὴν πόλιν, καὶ ἡνδραποδίσατο· εἶλε δὲ τὰς
 περιοκάδας αὐτῆς πάσας· Συρίους τε, οὐδὲν ἔοντας αἰ-
 τίους, ἀναστάτους ἐποίησε. Κῦρος δὲ ἀγείρας τὸν ἑωυτοῦ
 10 στρατὸν, καὶ παραλαβὼν τοὺς μεταξὺ οἰκέοντας πάν-
 τας, ἡντιοῦτο Κροίσῳ. πρὶν δὲ ἐξελαύνειν ὁρμήσαι τὸν
 στρατὸν, πέμψας κήρυκας εἰς τοὺς Ἴωνας, ἐπειράτο
 σφέας ἀπὸ Κροίσου ἀπιστάμεναι. Ἴωνες μὲν νυν οὐκ ἐπεί-
 15 θοντο. Κῦρος δὲ ὡς ἀπίκητο, καὶ ἀντεστρατοπεδεύσατο
 Κροίσῳ, ἐνθαῦτα ἐν τῇ Πτερίῃ χώρῃ ἐπειρώατο κατὰ τὸ

persuadent; quo enim modo, quum reversi sunt, flu-
 men transierunt? (76.) Croesus igitur, superato
 cum copiis fluvio, in eam Cappadociae partem perve-
 nit, quae Pterian nominatur, estque totius huius regionis
 pars validissima, ex adverso fere Sinopes ad Pontum
 Euxinum sita. Ibi castris positis, praedia devastavit
 Syriorum, et oppidum Pteriorum cepit, in servitu-
 temque redegit: cunctaque etiam finitima cepit op-
 pida, Syriosque nihil commeritos funditus evertit.
 Tum Cyrus, coacto exercitu, adsumtisque omnibus
 qui in medio incolebant, obviam Croeso ivit. Prius-
 quam autem educere institueret copias, caduceatores
 ad Iones misit solicitandos ut a Croeso deficerent. Et
 Iones quidem non paruerunt: Cyrus vero ut advenit,
 castra Croeso opposuit; et ibidem in terra Pteria va-

ἰσχυρόν ἀλλήλων. μάχης δὲ καρτερῆς γενομένης, καὶ πεσόντων ἀμφοτέρων πολλῶν, τέλος οὐδέτεροι νικήσαντες διέστησαν, νυκτὸς ἐπελθούσης. καὶ τὰ μὲν στρατόπεδα ἀμφοτέρα οὕτως ἠγωνίσατο.

- 77 Κροῖσος δὲ, μεμφθεὶς κατὰ τὸ πλῆθος τὸ ἑαυτοῦ στρατεύμα· ἦν γάρ οἱ ὁ συμβαλὼν στρατὸς πολλὸν ἐλάσσων ἢ ὁ Κύρου· τοῦτο μεμφθεὶς, ὡς τῇ ὑστεραίῃ οὐκ ἐπειράτο ἐπὶ τὸν ὁ Κύρος, ἀπήλαυνε εἰς τὰς Σάρδεις, ἐν νόῳ ἔχων, παρακαλέσας μὲν Αἰγυπτίους κατὰ τὸ 5 ὄρκιον, (ἐποίησατο γὰρ καὶ πρὸς Ἀμασιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου συμμαχίην πρότερον ἢ περὶ πρὸς Λακεδαιμονίους,) μεταπεμφάμενος δὲ καὶ Βαβυλωνίους, (καὶ γὰρ πρὸς τούτους αὐτῷ ἐπεποίητο συμμαχίη· ἐτυράννευε δὲ τῶν Βαβυλωνίων τὸν χρόνον τοῦτον Λαβύνητος·) 10 ἐπαγγείλας δὲ καὶ Λακεδαιμονίους παρῆναι εἰς χρόνον

lido impetu vires invicem tentarunt. Acri praelio commisso, multis utrimque occisis, ad extremum, cum nox ingrueret, neutram in partem inclinante victoria discesserunt. Et hunc quidem in modum uterque exercitus pugnaverat.

(77.) *Croesus* vero, copiarum suarum accusans paucitatem: nam militum eius, qui conflixerant, multo minor, quam *Cyri*, numerus fuerat: hac ratione inductus, quum postridie eius diei *Cyrus* adgredi illum non conaretur, Sardes reversus est, habens in animo et Aegyptios evocare ex foedere; quorum cum rege *Amasi*, prius quam cum *Lacedaemoniis*, foedus inierat: et *Babylonios* arcessere; (nam et cum his societatem armorum pepigerat; rex autem per id tempus *Babyloniorum* *Labynet*us erat:) et *Lacedaemoniis* de-

38, 92.

ῥητόν' αἰλίσας τε δὴ τούτους, καὶ τὴν ἑωυτοῦ συλλέξας
στρατιὴν, ἐνένωτο, τὸν χειμῶνα παρῆς, ἅμα τῷ ἦρι
στρατεύειν ἐπὶ τοὺς Πέρσας. καὶ ὁ μὲν, ταῦτα Φρο-
15 νέων, ὡς ἀπίκητο ἐς τὰς Σάρδεις, ἔπεμπε κήρυκας κα-
τὰ τὰς συμμαχίας, προερέοντας ἐς πέμπτον μῆνα συλ-
λέγεσθαι ἐς Σάρδεις. τὸν δὲ παρεόντα καὶ μαχεσάμενον
στρατὸν Πέρσῃσι, ὃς ἦν αὐτοῦ ξεινικός, πάντα ἀπείς,
διεσκέδασε· οὐδαμᾶ ἐλπίσας μὴ κοτε ἄρα ἀγωνισά-
20 μενος οὕτω παραπλησίως Κῦρος ἐλάσει ἐπὶ Σάρδεις.

Ταῦτα ἐπιλεγομένῳ Κροίσῳ τὸ πρῶτον πᾶν ὁφίων 78
ἐνεπλήσθη. Φανέντων δὲ αὐτέων, οἱ ἵπποι μετιέντες τὰς
νομὰς νέμεσθαι, Φοιτέοντες κατήσθιον. ἰδόντι δὲ τοῦτο
Κροίσῳ, ὥσπερ καὶ ἦν, ἔδοξε τέρας εἶναι. αὐτίκα δὲ
5 ἔπεμπε Θεοπρόπους ἐς τοὺς ἐξηγητέας Τελμησσέων.

nunciare, ut ad definitum tempus adsint: denique
hisce coniunctis, suisque ipsius copiis contractis, con-
stituerat, simulatque praeteriisset hyems, primo vere
expeditionem in Persas suscipere. Haec ille animo
agens, ut Sardes venit, nuncios misit ad socios, qui
illis edicerent, ut *ad quintum mensem Sardes conve-*
nirent. Praesentem vero exercitum, qui cum Persis
pugnauerat, qui ibi aderat mercede conductus, om-
nem dimisit dispersitque; nequaquam ratus fore, ut
Cyrus, qui ita aequo Marte pugnasset, adversus Sardes
copias suas duceret. (78.) Haec dum secum reputat
Croesus, suburbana omnia serpentibus impleta sunt:
quos equi, ut adparuerunt, omisso consueto pabulo,
frequentes deglutiebant. Id Croeso cernenti visum
est, ut erat, esse portentum: itaque e vestigio misit
qui haruspices consulerent *Telmessenses*. Sed consul-

ἀπικόμενοισι δὲ τοῖσι θεοπρόποισι, καὶ μαθοῦσι πρὸς Τελμησσέων τὸ θέλει σημαίνειν τὸ τέρας, οὐκ ἐξεγένετο Κροίσῳ ἀπαγγεῖλαι. πρὶν γὰρ ἢ ὀπίσω σφέας ἀναπλῶσαι ἐς τὰς Σάρδεις, ἦλω ὁ Κροῖσος. Τελμησσέες μὲν τοι τάδε ἔγνωσαν, στρατὸν ἀλλόθροον προσδοκίμον 10 εἶναι Κροίσῳ ἐπὶ τὴν χώραν, ἀπικόμενον δὲ τοῦτον κατὰστρέψεσθαι τοὺς ἐπιχωρίους· λέγοντες ὅφιν εἶναι γῆς παῖδα, ἵππον δὲ, πολέμιόν τε καὶ ἐπῆλυδα. Τελμησσέες μὲν νυν ταῦτα ὑπεκρίναντο Κροίσῳ ἥδη ἡλωκότι, οὐδὲν καὶ εἰδότες τῶν ἦν περὶ Σάρδεις τε καὶ αὐτὸν Κροῖσον. 15

79 Κῦρος δὲ, αὐτίκα ἀπελαύνοντος Κροῖσου μετὰ τὴν μάχην τὴν γενομένην ἐν τῇ Πτερίῃ, μαθὼν ὡς ἀπελάσας μέλλοι Κροῖσος διασκεδᾶν τὸν στρατὸν, βουλευόμενος εὗρισκε πρῆγμα ὅτι εἶναι ἐλαύνειν ὡς δύναιτο τάχιστα ἐπὶ τὰς Σάρδεις, πρὶν ἢ τὸ δεύτερον ἀλισθῆναι τῶν 5

toribus Telmessum profectis, ibique quid significaret prodigium edoctis, non contigit, ut Croeso renunciare responsum possent; nam priusquam Sardes renavigassent, captus Croesus erat. Atqui Telmessenses ita censuerant, *exercitum peregrinum ingressurum esse terram Croesi, et incolas oppressurum: serpentes enim*, aiebant, *esse terrae filios; equos autem, hostes et advenas*. Et haec quidem responderunt Telmessenses Croeso iam capto, sed nescii adhuc ipsi quid Sardibus ageretur aut quid Croeso accidisset.

(79.) At *Cyrus* certior factus, Croesum, quum continuo post pugnam in Pteria pugnata copias suas domum reduceret, decrevisse post reditum dimittere copias, consilio inito intellexit e re sua esse, quam celerrime posset adversus *Sardes* ducere, priusquam

39, 21.

Λυδῶν τὴν δύναμιν. ὥς δέ οἱ ταῦτα ἔδοξε, καὶ ἐποίησε
κατὰ τάχος. ἐλάσας γὰρ τὸν στρατὸν εἰς τὴν Λυδίην,
αὐτὸς ἄγγελος Κροίσῳ ἐληλύθει. ἐνθαῦτα Κροῖσος εἰς
ἀπορίην πολλὴν ἀπιγμένος, ὥς οἱ παρὰ δόξαν ἔσχε τὰ
10 πρήγματα ἢ ὥς αὐτὸς κατεδόκεε, ὅμως τοὺς Λυδοὺς
ἐξῆγε εἰς μάχην. ἦν δὲ τοῦτον τὸν χρόνον ἔθνος αὐδὲν ἐν
τῇ Ἀσίῃ οὔτε ἀνδρείοτερον, οὔτε ἀλκιμώτερον τοῦ Λυδίου.
ἡ δὲ μάχη σφέων ἦν ἀπ' ἵππων, δούρατά τε ἐφόρεον
μεγάλα, καὶ αὐτοὶ ἔσαν ἱππεύεσθαι ἀγαθοί. Ἐς τὸ 80
πεδίον δὲ συνελθόντων τοῦτο τὸ πρὸ τοῦ ἄστεός ἐστι τοῦ
Σαρδιηνοῦ, ἐὼν μέγα τε καὶ ψιλόν, (διὰ δὲ αὐτοῦ πο-
ταμοὶ ῥέοντες καὶ ἄλλοι καὶ ἄλλος συρρήγνυσι εἰς τὸν
5 μέγιστον, καλεόμενον δὲ Ἑρμον, ὃς ἐξ οὐρεos ἱεροῦ Μη-
τρὸς Δινδυμήνης ῥέων, ἐκδιδόι εἰς θάλασσαν κατὰ Φω-
καίην πόλιν,) ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος ὥς εἶδε τοὺς Λυδοὺς εἰς

Lydorum copiae rursus collectae essent. Atque, ut
ei visum erat, ita protinus fecit. Nam exer- itum in
Lydiam ducens, ipse nuncius Croeso advenit. Ibi tum
Croesus in magnam consilii inopiam adductus, quum
longe secus atque exspectaverat res cecidisset, tamen
Lydos in praelium eduxit. Erat autem ea aetate nul-
lus Asiae populus fortior, nec magis strenuus, quam
Lydius. Pugnandi genus erat ex equis; hastasque ge-
stabant praelongas, et equitandi inprimis erant periti.
(80.) Campus, in quo concursus est, ante urbem
Sardianam iacet, magnus et nudus: quem perfluentes
cum alii amnes, tum Hyllus, perrumpunt omnes in
eum qui maximus est, cui nomen Hermus; qui, e
monte Matri Dindymenae sacro ortus, in mare se
exonerat iuxta Phocaeam urbem. Hic ubi Lydos ad

μάχην ταπσομένους, καταρρώδηςας τὴν ἵππον, ἐποίησε, Ἀρπάγου ὑποβεμένου ἀνδρὸς Μήδου, τοιόνδε. ὅσαι τῷ στρατῷ τῷ ἑαυτοῦ ἔποντο σιτοφόροι τε καὶ σκευοφόροι 10 κάμηλοι, ταύτας πάσας αἰλίσας, καὶ ἀπελῶν τὰ ἄχθεια, ἀνδρας ἐπ' αὐτὰς ἀνέβησε ἱππάδα στολὴν ἐνεσταλμένους. σκευάσας δὲ αὐτοὺς, προσέταξε τῆς ἄλλης στρατιῆς προΐεναι πρὸς τὴν Κροίσου ἵππον, τῇ δὲ καμὴλῳ ἔπεσθαι τὸν πεζὸν στρατὸν ἐκέλευε· ὅπισθε δὲ τοῦ πεζοῦ 15 ἐπέταξε τὴν πᾶσαν ἵππον. ὥς δέ οἱ πάντες διετετάχατο, παραίνεσε τῶν μὲν ἄλλων Λυδῶν μὴ Φειδομένων, κτείνειν πάντα τὸν ἐμποδῶν γινόμενον, Κροῖσον δὲ αὐτὸν μὴ κτείνειν, μηδὲ ἦν συλλαμβανόμενος ἀμύνηται. ταῦτα μὲν παραίνεσε. τὰς δὲ καμῆλους ἔταξε ἀντία 20 τῆς ἵππου, τῶνδὲ εἵνεκεν· κάμηλον ἵππος φοβέεται, καὶ οὐκ ἀνέχεται οὔτε τὴν ἰδέην αὐτῆς ὀρέων, οὔτε τὴν ὁδμήν

pugnandum instructos vidit *Cyrius*, reformidans equitatum, monitu Harpagi Medi, tale iniit consilium. Coactis omnibus quae exercitum ipsius sequebantur camelis, vel frumentum vel vasa portantibus, sarcinas detraxit, et viros imposuit equestri cultu ornatos: quibus ita instructis praecepit, ut caeteras copias praeirent adversus Croesi equitatum; peditatum vero iussit camelorum aciem subsequi; denique post pedestrem aciem equitatum omnem locavit. His omnibus ita ordinatis, edixit ne cui parcerent Lydorum caeterorum, sed occiderent cunctos qui resisterent, *Croesum* vero ipsum non occiderent, ne si captus quidem repugnaret. Hoc imperium dedit. Camelos autem adversus equitatum instruxit hac de caussa: camelum equus reformidat, adeo quidem ut nec speciem eius

40, 52.

ὁσφραϊνόμενος. αὐτοῦ δὴ ὦν τούτου εἵνεκεν ἐσεσόφιστο,
 ἵνα τῷ Κροίσῳ ἄχρηστον ἦ τὸ ἵππικόν, τῷ δὴ τι καὶ
 25 ἐπέιχε ἐλλάμψεσθαι ὁ Λυδός. ὥς δὲ καὶ συνήεσαν ἐς
 τὴν μάχην, ἐνθαῦτα ὥς ὁσφραντο τάχιστα τῶν καμῆ-
 λων οἱ ἵπποι, καὶ εἶδον αὐτάς, ὁπίσω ἀνέστρεφον,
 διέφθαρτό τε τῷ Κροίσῳ ἡ ἐλπίς. οὐ μέντοι οἱ γε Λυ-
 δοὶ τὸ ἐνθεῦτεν δειλοὶ ἦσαν· ἀλλ', ὥς ἔμαθον τὸ γινώ-
 30 μενον, ἀποθορόντες ἀπὸ τῶν ἵππων, πεζοὶ τοῖσι Πέρ-
 σῃσι συνέβαλλον. χρόνῳ δὲ, πεσόντων ἀμφοτέρων πολ-
 λῶν, ἐτράποντο οἱ Λυδοί. κατειληθέντες δὲ ἐς τὸ τεῖχος,
 ἐπολιορκέοντο ὑπὸ τῶν Περσέων.

Τοῖσι μὲν δὴ κατεστήκεε πολιορκίη. Κροῖσος δὲ δο- 81
 κέων οἱ χρόνον ἐπὶ μακρὸν ἔσεσθαι τὴν πολιορκίην,
 ἔπεμπε ἐκ τοῦ τεύχεος ἄλλους ἀγγέλους ἐς τὰς συμ-
 μαχίας. οἱ μὲν γὰρ πρότερον διεπέμποντο, ἐς πέμπτον.

intueri, nec odorem percipere sustineat: ob id ipsum
 igitur rationem istam inierat, ut Croeso inutiles essent
 equestres copiae, quibus vel maxime se praevaliturum
 Lydus cogitaverat. Atque etiam, postquam ad pugnam
 concursus est, ibi tum equi, simulatque olfecerunt
 camelos conspexeruntque, protinus retro se averte-
 runt, et elusa Croeso spes erat. Nec vero idcirco Lydi
 continuo abiecere animos; sed, re cognita, ab equis de-
 silientes, pedibus conflixere cum Persis. Postremo ve-
 ro, multis utrimque caesis, in fugam versi sunt Lydi:
 itaque intra murum compulsi, obsidebantur a Persis.

(81.) Dum vero obsidionem parant Persae, *Croe-*
sus in longius processuram obsidionem ratus, alios
 ex arce nuncios mittit ad socios. Nam qui prius di-
 missi erant, hi ad coeundum *Sardes* quintum mensem

μῆνα προερέοντες συλλέγεσθαι ἐς Σάρδεις· τούτους δὲ 5
 ἐξέπεμπε, τὴν ταχίστην δέεσθαι βοηθέειν, ὡς πολιορ-
 82 κευμένου Κροίσου. Ἐς τε δὴ ὦν τὰς ἄλλας ἐπέμπε
 συμμαχίας, καὶ δὴ καὶ ἐς Λακεδαίμονα. τοῖσι δὲ καὶ
 αὐτοῖσι τοῖσι Σπαρτιήτησι κατ' αὐτὸν τοῦτον τὸν χρόνον
 συνεπεπτῶκεε ἔρις ἐοῦσα πρὸς Ἀργεῖους, περὶ χώρου
 καλεομένου Θυρέης. τὰς γὰρ Θυρέας ταύτας, ἐούσας 5
 τῆς Ἀργολίδος μοίρης, ἀποταμόμενοι ἔσχον αἱ Λακεδαι-
 μόνιοι. ἦν δὲ καὶ ἡ μέχρι Μαλεῶν ἡ πρὸς ἐσπέρην Ἀρ-
 γείων, ἡ τε ἐν τῇ ἡπείρᾳ χώρα, καὶ ἡ Κυθηρίη νῆσος,
 καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν νήσων. βοηθησάντων δὲ Ἀργείων τῇ
 σφετέρῃ ἀποταμνομένῃ, ἐνθαῦτα συνέβησαν ἐς λόγους 10
 συνελθόντες, ὡς τε τριηκοσίους ἐκατέρων μαχέσασθαι·
 ὁκότεροι δ' αὖ περιγέγωνται, τούτων εἶναι τὸν χώρον· τὸ
 δὲ πλῆθος τοῦ στρατοῦ ἀπαλλάσσεσθαι ἐκάτερον ἐς τὴν

edixerant: nunc hos dimisit oratum, ut quam celer-
 rime auxilia sibi mitterentur, quippe ab hostibus ob-
 sesso. (82.) Igitur cum ad alios socios misit, tum
 ad Lacedaemonios. Per idem vero tempus ipsis etiam
Spartanis acciderat, ut contentionem haberent cum
Argivis, de loco cui nomen *Thyrea*. Hasce quippe
 Thyreas, quum essent Argolicae ditionis, Lacedae-
 monii Argivis ademptas tenebant. Etenim Argivorum
 etiam erat ad Maleas usque regio ad occasum sita,
 cum in continente, tum insula Cytheria, reliquacque
 insulae. Igitur quum ad opem ferendam adempto suo
 territorio adcurrissent Argivi, in colloquium ibi con-
 venerunt cum Lacedaemoniis, pactique sunt, ut *tre-*
centi utrimque pugnarent, et, utri superiores ex-
cessissent, eorum regio foret; reliquus autem exer-

ἑωυτοῦ, μηδὲ παραμένειν ἀγωνιζομένων, τῶνδ' εἵνεκεν,
 15 ἵνα μὴ παρεόντων τῶν στρατοπέδων, ὀρῶντες οἱ ἕτεροι
 ἐσσομένους τοὺς σφετέρους, ἐπαμύνοιεν. Συνθέμενοι ὦν
 ταῦτα, ἀπαλλάσσοντο· λογάδες δὲ ἑκατέρων ὑπο-
 λειφθέντες συνέβαλλον. μαχομένων δὲ σφῶν, καὶ γι-
 νομένων ἰσοπαλέων, ὑπελείποντο ἐξ ἀνδρῶν ἐξακοσίων
 20 τρεῖς· Ἀργείων μὲν, Ἀλκίνοωρ τε καὶ Χρόμιος· Λακε-
 δαιμονίων δὲ, Ὀθρυάδης. ὑπελείφθησαν δὲ οὗτοι νυκτὸς
 ἐπελθούσης. οἱ μὲν δὴ δύο τῶν Ἀργείων, ὡς νενικηκότες,
 ἔθεον εἰς τὸ Ἄργος· ὁ δὲ τῶν Λακεδαιμονίων Ὀθρυάδης,
 σκυλεύσας τοὺς Ἀργείων νεκροὺς, καὶ προσφορήσας
 25 τὰ ὅπλα πρὸς τὸ ἑωυτοῦ στρατόπεδον, ἐν τῇ τάξει
 εἶχε ἑωυτόν. ἡμέρῃ δὲ δευτέρῃ παρῆσαν πυνθανόμενοι
 ἀμφοτέροι. τέως μὲν δὴ αὐτοὶ ἑκάτεροι ἔφασαν νικᾶν
 λέγοντες, οἱ μὲν, ὡς ἑωυτῶν πλεῦνες περιγεγόνασι· οἱ

*citus utrorumque domum discederet, neque praesto
 esset dum illi pugnarent; eâ scilicet caussâ, ne, si
 adessent, parti succumbenti auxilium sui ferrent. His
 conventis digressi sunt; selecti vero ex utrisque relictis,
 certamen inierunt: qui quum aequo Marte pugnassent,
 ex sexcentis tres omnino reliqui fuere; ex Argivis
 Alcenor et Chromius, ex Lacedaemoniis Othryades.
 Hi quum interveniente nocte superessent, duo Ar-
 givi, ut qui vicissent, cursu Argos repetierunt; Lace-
 daemonius vero Othryades, spoliatis Argivorum cada-
 veribus, armisque in ipsius castra delatis, in statione
 mansit. Postridie utrique, re audita, advenere: ac
 statim quidem utrique, vicisse se, contendebant; Ar-
 givi, dicentes suorum plures superfuisse; Lacedae-
 monii vero, illos profugisse demonstrantes, suum*

δὲ, τοὺς μὲν ἀποφαίνοντες πεφευγότας, τὸν δὲ σφέτε-
 ρον παραμείναντα, καὶ σκυλεύσαντα τοὺς ἐκείνων γε- 30
 κρούς. τέλος δὲ, ἐκ τῆς ἔριδος συμπεσόντες ἐμάχοντο·
 πεσόντων δὲ καὶ ἀμφοτέρων πολλῶν, ἐνίκων Λακεδαι-
 μόνιοι. Ἀργεῖοι μὲν νυν ἀπὸ τούτου τοῦ χρόνου κατα-
 κειράμενοι τὰς κεφαλὰς, πρότερον ἐπάναγκες κομῶντες,
 ἐποίησαντο νόμον τε καὶ κατάρην, μὴ πρότερον θρέψειν 35
 κόμην Ἀργείων μηδένα, μηδὲ τὰς γυναῖκάς σφι χρυ-
 σοφορήσειν, πρὶν ἂν Θυρέας ἀνασώσωνται. Λακεδαι-
 μόνιοι δὲ τὰ ἐναντία τούτων ἔθεντο νόμον, οὐ γὰρ κο-
 μῶντες πρὸ τούτου, ἀπὸ τούτου κομᾶν. τὸν δὲ ἓνα λέ-
 γουσι τὸν περιλειθέντα τῶν τριηκοσίων, Ὀθρυάδην, αἰ- 40
 σχυνόμενον ἀπονοστέειν ἐς Σπάρτην, τῶν οἱ συλλοχι-
 τέων διεθθαυμένων, αὐτοῦ μιν ἐν τῇσι Θυρέησι κατα-
 83 χρήσασθαι ἐωυτόν. Τοιούτων δὲ τοῖσι Σπαρτιήτησι

vero perstitisse, et cadavera spoliassse Argivorum.
 Ad extremum, ex contentione ad arma concurrentes,
 pugnam capessunt; et, multis utrimque caesis, Lace-
 daemonii victores discedunt. Quo ex tempore Argivi,
 tonsis capitibus, quum antea necessario comati essent,
 legem condiderunt, sese devoventes, *ne prius comam*
aleret quisquam Argivorum, neve mulieres aurum
gestarent, quam Thyreas recepissent. E contrario
 Lacedaemonii, quum ante hac non comarentur, le-
 gem tulerunt, ut *ab hoc tempore alerent comam.*
 Unum autem illum ex trecentis superstitem, Othrya-
 dem, aiunt pudore retentum ne occisis commilitonibus
 Spartam rediret, illic apud Thyreas mortem sibi con-
 scivisse. (83.) Haec dum apud Spartanos aguntur,
 advenit Sardonius legatus, orans ut *obsesso Croeso*

41, 11.

ἐνεστεώτων πρηγμάτων, ἤκε ὁ Σαρδιηνὸς κήρυξ, θεόμε-
νος Κροίσῳ βοηθεῖν πολιορκεομένῳ. οἱ δὲ ὅμως, ἐπεὶ τε
ἐπύθοντο τοῦ κήρυκος, ὀρμέατο βοηθεῖν. καὶ σφι ἤδη
5 παρσκευασμένοισι, καὶ νεῶν ἐουσέων ἐτοίμων, ἦλθε
ἄλλη ἀγγελίη, ὡς ἠλώκοι τὸ τεῖχος τῶν Λυδῶν, καὶ
ἔχοιτο Κροῖσος ζωγρηθεῖς. οὕτω δὲ οὗτοι μὲν, συμφορὴν
ποιησάμενοι μεγάλην, ἐπέπαυντο.

Σάρδιες δὲ ἤλωσαν ᾧδε. ἐπειδὴ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ 84
ἐγένετο ἡμέρῃ πολιορκεομένῳ Κροίσῳ, Κῦρος τῇ στρατιῇ
τῇ ἐωυτοῦ, διαπέμψας ἱππέας, προεῖπε, τῷ πρώτῳ
ἐπιβάντι τοῦ τεύχεος δῶρα δώσειν. μετὰ δὲ τοῦτο, πει-
5 ρισσαμένης τῆς στρατιῆς, ὡς οὐ προεχώρει, ἐνθαῦτα τῶν
ἄλλων πεπαυμένων, ἀνὴρ Μάρδος ἐπειράτο προσβαί-
νων, τῷ ὄνομα ἦν Ὑροιάδης, κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπό-
λιος τῇ οὐδεὶς ἐτέτακτο Φύλακος. οὐ γὰρ ἦν δεινόν,

*suppetias ferrent. Et illi nihilo minus, audito legato,
ad succurrendum se accinxerunt. Sed quum iam pa-
rati essent, et in promptu starent naves, alius adfertur
nuncius, arcem Lydorum expugnatam esse, Croe-
sumque vivum ab hostibus captum. Ita quidem La-
cedaemonii, casum regis vehementer dolentes, auxi-
lia mittere supersederunt.*

(84.) *Expugnatae autem sunt Sardes hoc maxime
modo. Quartodecimo quam obsideri coeptae erant
die, Cyrus, dimissis per castra equitibus, edixerat
copiis suis, dona se daturum ei qui murum primus
conscendisset. Mox periculo a militibus facto, post-
quam conatui non respondit successus, ibi tum,
quiescentibus caeteris, vir Mardus genere, cui nomen
Hyroeades, adscendere conatus est eâ parte arcis, qua*

κατὰ τοῦτο μὴ αἰῶν κοτέ. ἀπότομός τε γάρ ἐστι ταύτη
 ἡ ἀκροπόλις, καὶ ἄμαχος· τῇ οὐδὲ Μήλης, ὃ πρότε- 10
 ρον βασιλεὺς Σαρδίῳ, μούνη οὐ περιήνεικε τὸν λέοντα,
 τὸν οἱ ἡ παλλακὴ ἔτεκε, Τελμησσέων δικασάντων, ὡς
 περιενειχθέντος τοῦ λέοντος τὸ τεῖχος, ἔσονται Σάρδιες
 ἀνάλωτοι. ὃ δὲ Μήλης κατὰ τὸ ἄλλο τεῖχος περιενεί-
 κας, τῇ ἣν ἐπίμαχον τὸ χωρίον τῆς ἀκροπόλις, κατη- 15
 λόγησε τούτου, ὡς ἐὼν ἄμαχόν τε καὶ ἀπότομον· ἐστι
 δὲ πρὸς τοῦ Τμώλου τετραμμένον τῆς πόλις. Ὁ ὦν
 δὴ Τροιάδης οὗτος ὁ Μάρδος, ἰδὼν τῇ προτεραίῃ τῶν
 τινα Λυδῶν κατὰ τοῦτο τῆς ἀκροπόλις καταβάντα ἐπὶ
 κυνέην ἀνωθεν κατακυλισθεῖσαν, καὶ ἀνελόμενον, ἐφρά- 20
 σθη καὶ ἐς θυμὸν ἐβάλετο. τότε δὲ δὴ ὁ αὐτός τε ἀνα-

nulli locati custodes erant; quia non verendum visum
 erat, ne ab illa parte umquam arx caperetur. Est enim
 ibi abrupta arx, et inexpugnabilis: qua unâ etiam
 parte olim *Meles*, rex Sardium, non circumtulcrat
 leonem, quem ipsi pellex pepererat; quum respon-
 sum edidissent Telmessenses, *si leo circa murum*
circumferretur, inexpugnabiles fore Sardes. Meles
 igitur circa reliquum murum circumferens, qua ex-
 pugnabile munimentum arcis erat, hanc partem spre-
 verat, ut inexpugnabilem et abruptam: est autem ea,
 quae Tmolo oppido opposita est. Hyroeades igitur
 hic Mardus, quum pridie vidisset Lydorum aliquem
 ab illa parte arcis descendentem, recepturum galeam
 quae superne devoluta erat, eandemque reportan-
 tem; advertens animum, deliberaverat secum. Tunc
 igitur et ipse adscendit, et eius vestigia legentes plu-
 res adscendebant. Quum igitur frequenti numero Per-

42, 39.

βεβήκει, καὶ κατ' αὐτὸν ἄλλοι Περσέων ἀνέβαινον.
προσβαίντων δὲ συγχῶν, οὕτω δὴ Σάρδιές τε ἠλώκεσαν,
καὶ πᾶν τὸ ἄστυ ἐπορθέετο.

Κατ' αὐτὸν δὲ Κροῖσον τάδε ἐγένετο. ἦν οἱ παῖς, τοῦ 85
καὶ πρότερον ἐπεμνήσθην, τὰ μὲν ἄλλα ἐπιεικής, ἄΦω-
νος δέ. ἐν τῇ ᾧν παρελθούσῃ εὐεστοῖ ὁ Κροῖσος τὸ πᾶν
ἐς αὐτὸν ἐπεποιήκει, ἄλλα τε ἐπιφραζόμενος, καὶ δὴ
3 καὶ ἐς Δελφούς περὶ αὐτοῦ ἐπεπόμφεε χρησομένους. ἡ
δὲ Πυθίη οἱ εἶπε τάδε·

Λυδὲ γένος, πολλῶν βασιλεῦ, μέγα νήπιε Κροῖσε,
μὴ βούλευ πολύευκτον ἱὴν ἀνὰ δάματ' ἀκούειν
παιδὸς Φβεγγομένου. τόδε σοι πολὺ λώϊον ἀμΦίς
10 ἔμμεναι. αὐδήσει γὰρ ἐν ἡματι πρῶτον ἀνόλβω.
Ἀλίσκομένου δὲ τοῦ τείχεος, ἥϊε γὰρ τῶν τις Περσέων

LXXXIV. 22. κατ' αὐτόν. Alii μετ' αὐτόν, post illum.

sae adscendissent, ita *Sardes captae* sunt, atque urbs
omnis direpta.

(85.) Ad ipsum autem *Croesum* quod spectat, gesta
sunt haecce. Erat ei filius, cuius etiam supra mentio-
nem feci, caetera quidem non ineptus, sed mutus.
Superiore igitur felici rerum statu omnia pro viribus
fecerat Croesus huius pueri caussâ, cum aliis initis ra-
tionibus, tum Delphos missis legatis qui super eo
oraculum consulerent. Responderat autem ei Py-
thia haec:

*Lyde genus, rex multorum, valde inscie Croese,
ne cura gnati exoptatam audisse loquentis
intra aedes vocem; sine qua melius tibi longe:
ille die quoniam primum infelice loquetur.*

Nunc captâ arce quum Persarum aliquis, cui igno-

ἀλλογνώσας Κροῖσον ὡς ἀποκτενέων, Κροῖσος μὲν νυν
 ὀρέων ἐπιόντα, ὑπὸ τῆς παρεούσης συμφορῆς παρημε-
 λήκεε, οὐδέ τι οἱ διέφερε πληγέντι ἀποθανέειν· ὁ δὲ
 παῖς οὗτος ὁ Ἄφωνος, ὡς εἶδε ἐπιόντα τὸν Πέρσην, ὑπὸ 15
 δέους τε καὶ κακοῦ ἔρρηξε Φωνὴν, εἶπε δέ· „Ὁνθρῶπε,
 „μὴ κτεῖνε Κροῖσον.“ Οὗτος μὲν δὴ τοῦτο πρῶτον
 ἐφθέγγετο· μετὰ δὲ τοῦτο ἡδὴ ἐφώνεε τὸν πάντα χρόνον
 86 τῆς ζῆς. Οἱ δὲ Πέρσαι τὰς τε δὴ Σάρδεις ἔσχον, καὶ
 αὐτὸν Κροῖσον ἐζώγρησαν, ἄρξαντα ἕτεα τεσσερεσκαί-
 δεκα, καὶ τεσσερεσκαίδεκα ἡμέρας πολιορκηθέντα, κατὰ
 τὸ χρηστήριόν τε καταπαύσαντα τὴν ἐωυτοῦ μεγάλην
 ἀρχήν. λαβόντες δὲ αὐτὸν οἱ Πέρσαι ἤγαγον παρὰ 5
 Κῦρον. ὁ δὲ, συννήσας πυρὴν μεγάλην, ἀνεβίβασε ἐπ’
 αὐτὴν τὸν Κροῖσόν τε ἐν πέδησι δεδεμένον, καὶ δις ἐπταὶ
 Λυδῶν παρ’ αὐτὸν παῖδας· ἐν νόῳ ἔχων εἶτε δὴ ἀκρο-

tus Croesus erat, illum peteret occisurus; Croesus
 quidem, invadentem se conspiciens, ob praesentem
 casum insuper habuit, quum nihil ipsius interesset
 percussum oppetere mortem: at puer hic mutus, ubi
 Persam vidit irruentem, prae metu doloreque rupit
 vocem, dixitque: *Homo, ne occide Croesum!* Sic
 igitur hic tum primum vocem edidit: et post haec iam
 per omne vitae tempus loquelâ usus est. (86.) Per-
 sae vero et Sardibus potiti erant, et Croesum vivum
 ceperant, postquam regnasset quatuordecim annos,
 totidemque dies fuisset obsessus; qui adeo ex oraculi
 responso finem imposuit magno suo imperio. Captum
 vero Persae ad Cyrum duxerunt: qui ingenti rogo,
 ad id ipsum exstructo, compedibus vinctum Croesum
 iussit imponi, et circa eum bis septem Lydorum filios;

θίνα ταῦτα καταγιεῖν θεῶν ὀτεωδῆ, εἴτε καὶ εὐχὴν
 10 ἐπιτελέσαι θέλων· εἴτε καὶ, πυθόμενος τὸν Κροῖσον
 εἶναι θεοσεβέα, τοῦδε εἵνεκεν ἀνεβίβασε ἐπὶ τὴν πυρὴν,
 βουλόμενος εἰδέναι εἴ τις μιν δαιμόνων ρύσεται τοῦ μὴ
 ζῶντα κατακαυθῆναι. τὸν μὲν δὴ ποιεῖν ταῦτα· τῷ δὲ
 Κροίσῳ, ἐστεῶτι ἐπὶ τῆς πυρῆς, ἐσελθεῖν, καὶ περ ἐν
 15 κακῷ ὄντι τοσούτῳ, τὸ τοῦ Σόλωνος, ὥς οἱ εἶη σὺν
 θεῷ εἰρημένον, τὸ „Μηδένα εἶναι τῶν ζώντων ὄλβιον.“
 ὥς δὲ ἄρα μιν προστῆναι τοῦτο, ἀνενεικάμερόν τε καὶ
 ἀναστενάξαντα ἐκ πολλῆς ἡσυχίης, ἐς τρεῖς ὀνομάσαι
 Σόλωνα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα, κελεῦσαι τοὺς
 20 ἑρμηνέας ἐπείρεσθαι τὸν Κροῖσον, τίνα τοῦτον ἐπικα-
 λέοιτο. καὶ τοὺς, προσελθόντας, ἐπειρωτᾶν. Κροῖσον δὲ
 τέως μὲν σιγὴν ἔχειν ἐρωτεώμενον· μετὰ δὲ, ὥς ἡναγκά-

LXXXVI. 18. ἡσυχίης. Alii λειποψυχίης, post longum animi deliquium.

sive primitias has deo alicui offerre habens in animo, sive votum aliquod persolvere; sive cupidus sciendi, quum religiosum esse Croesum comperisset, an deus aliquis cum esset liberaturus, ne vivus combureretur. Hoc quidem fecisse Cyrum aiunt; Croeso vero super pyram stanti in mentem venisse, cum tanta quippe calamitate colluctanti, illud Solonis, quod sibi divino nutu fuisset dictum, *Neminem viventem esse beatum*. Hoc ergo sibi proponens, post longum silentium fertur ex imo pectore vocem edidisse, et ingemiscens ter nominasse *Solonem*. Tum Cyrum, aiunt, hoc audito, iussisse interpretes ex eo quaerere, *quis ille esset quem invocaret!* illosque accedentes quaesivisse; sed Croesum initio nihil respondisse; ad

ζέτο, εἰπεῖν· „Τὸν ἂν ἐγὼ πᾶσι τυράννοισι προτίμησα
 „μεγάλων χρημάτων ἐς λόγους ἐλθεῖν.“ Ὡς δέ σφι
 ἄσσημα ἔφραζε, πάλιν ἐπειρώτεον τὰ λεγόμενα. λιπα- 25
 ρεόντων δὲ αὐτῶν, καὶ ὄχλον παρεχόντων, ἔλεγε δὴ,
 ὡς ἦλθε ἀρχὴν ὁ Σόλων, ἐὼν Ἀθηναῖος, καὶ θεησά-
 μενος πάντα τὸν ἑαυτοῦ ὄλβον ἀποφλαυρίσειε· οἷα δὴ
 εἶπας, ὥστε αὐτῷ πάντα ἀποβεβήκοι τῇ περ ἐκεῖνος
 εἶπε, οὐδέν τε μᾶλλον ἐς ἑαυτὸν λέγων, ἢ ἐς ἅπαν τὸ 30
 ἀνθρώπινον, καὶ μάλιστα τοὺς παρὰ σφίσι αὐτοῖσι
 δοκέοντας ὀλβίους εἶναι. Τὸν μὲν Κροῖσον ταῦτα ἀπη-
 γέεσθαι· τῆς δὲ πυρῆς ἤδη ἀμμένης, καίεσθαι τὰ πε-
 ριέσχατα. καὶ τὸν Κῦρον ἀκούσαντα τῶν ἐρμηνέων τὰ
 εἶπε Κροῖσος, μεταγνόντα τε, καὶ ἐνώσαντα ὅτι καὶ 35
 αὐτὸς ἄνθρωπος ἐὼν, ἄλλον ἄνθρωπον, γενόμενον ἑω-

extremum vero, quum urgeretur, dixisset: *Is est, qui ut omnibus regibus in colloquium veniret, ego ingenti pecuniarum copiae praetulissem.* Cuius responsi vim quum parum illi intelligerent, denuo quae-
 rebant quid esset quod diceret. Instantibus et opereose
 urgentibus dixit demum quod res erat, *quo pacto olim Solon ad se venisset Atheniensis, qui postquam omnes suas opes esset contemplatus, pro nihilo eas duxisset, talia scilicet loquutus, ut sibi omnia evenerint prout ille dixisset; nec vero ea illum in se magis dixisse, quam in universum genus hominum, et in eos maxime qui sibi ipsis viderentur esse beati.* Haec dum Croesus referebat, iam incenso rogo
 arsisse aiunt extrema circumcirca: *Cyrum* vero, ubi ex interpretibus cognovit quae Croesus dixisset, poenitentia ductum, cogitantemque quid esset quod,

τοῦ εὐδαιμονίῃ οὐκ ἐλάσσω, ζῶντα πυρὶ διδοίη· πρὸς
 τε τούτοισι, δείσαντα τὴν τίσιν, καὶ ἐπιλεξάμενον ὡς
 οὐδὲν εἴη τῶν ἐν ἀνθρώποισι ἀσφαλέως ἔχον, κελεύει
 40 σβεννύναι τὴν ταχίστην τὸ καϊόμενον πῦρ, καὶ καταβι-
 βάζειν Κροῖσόν τε καὶ τοὺς μετὰ Κροίσου· καὶ τοὺς,
 πειρωμένους, οὐ δύνασθαι ἔτι τοῦ πυρὸς ἐπικρατῆσαι.
 Ἐνθαῦτα λέγεται ὑπὸ Λυδῶν, Κροῖσον μαθόντα τὴν 87
 Κύρου μετάγνωσιν, ὡς ὥρα πάντα μὲν ἄνδρα σβεννύντα
 τὸ πῦρ, δυναμένους δὲ οὐκέτι καταλαβεῖν, ἐπιβώσα-
 σθαι, τὸν Ἀπόλλωνα ἐπικαλεόμενον, εἴ τι οἱ κεχαρισ-
 5 μένον ἐξ αὐτοῦ ἐδωρήθη, παραστῆναι, καὶ ῥύσασθαι μιν
 ἐκ τοῦ παρέοντος κακοῦ. τὸν μὲν, δακρύνοντα ἐπικαλέε-
 σθαι τὸν Θεόν· ἐκ δὲ αἰθρίας τε καὶ νηνεμῆς συνδραμέειν
 ἑξαπίνης νέφεα, καὶ χειμῶνά τε καταρραγῆναι, καὶ

quum ipse homo esset, alium hominem, qui sese non
 inferior fuisset felicitate, vivum igni traderet, adhaec
 veritum deorum vindictam, reputantemque quam ni-
 hil esset in rebus humanis stabile, ocyus restingui
 iussisse accensum ignem, Croesumque et qui cum eo
 erant deduci; verum eos, quibus id mandatum est,
 vim flammae non amplius potuisse superare. (87.)
 Tibi tum Croesum, aiunt Lydi, cognitâ Cyri mutatione
 sententiae, quum cerneret omnes homines restin-
 guendo igni dare operam, nec coërcere illum posse,
 exclamantem invocasse Apollinem, *si quod a se do-
 num ei gratum fuisset oblatum, nunc sibi adesset,
 et ex praesenti malo se liberaret.* Ita inter lacry-
 mas deum invocante Croeso, repente nubes, quum
 serenum et tranquillum adhuc fuisset coelum, esse
 contractas; coortâque tempestate, et vehementissimo

ὑσαι ὕδατι λαβροτάτω, κατασβεσθῆναί τε τὴν πυρῇ.
 οὕτω δὴ μαθόντα τὸν Κῦρον, ὡς εἶη ὁ Κροῖσος καὶ θεο- 10
 Φιλῆς καὶ ἀνὴρ ἀγαθός, καταβιβάσαντα αὐτὸν ἀπὸ
 τῆς πυρῆς, εἶρεσθαι τὰδε· „Κροῖσε, τίς σε ἀνθρώπων
 „ἀνέγνωσε, ἐπὶ γῆν τὴν ἐμὴν στρατευσάμενον, πολέμιον
 „ἀντὶ Φίλου ἐμοὶ καταστῆναι;“ Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, ἐγὼ ταῦτα ἐπρηξα τῇ σῇ μὲν εὐδαιμονίῃ, τῇ 15
 „ἐμεωυτοῦ δὲ κακοδαιμονίῃ, αἴτιος δὲ τούτων ἐγένετο ὁ
 „Ἑλλήνων Θεός, ἐπαείρας ἐμὲ στρατεῦεσθαι. οὐδεὶς
 „γὰρ οὕτω ἀνόητός ἐστι, ὅς τις πόλεμον πρὸ εἰρήνης αἰρέε-
 „ται. ἐν μὲν γὰρ τῇ, οἱ παῖδες τοὺς πατέρας θάπτουσι·
 „ἐν δὲ τῷ, οἱ πατέρες τοὺς παῖδας. ἀλλὰ ταῦτα δαίμοσίν 20
 „κου Φίλον ἦν οὕτω γενέσθαι.“

88 Ὁ μὲν ταῦτα ἔλεγε. Κῦρος δὲ αὐτὸν λύσας κάτισέ
 τε ἐγγυὺς ἐωυτοῦ, καὶ κάρτα ἐν πολλῇ προμηθείᾳ εἶχε.

effuso imbre, ignem esse extinctum. Tum Cyrum,
 qui ita intellexisset et deo acceptum et bonum virum
 esse Croesum, a rogo ad se iussisse eum deduci, atque
 in hunc modo interrogasse. *Quis tibi hominum,
 Croese, persuasit, ut irruptione meam in ditionem
 factâ hostis mihi quam amicus esse malueris? Cui
 ille respondit: Haec ego, o Rex, feci tuo prospero,
 meo infausto fato. Causa autem incepti fuit Grae-
 corum deus, qui me ad bellum impulit suscipien-
 dum. Nemo enim ita amens est, ut bellum praefer-
 rat paci, quum in hac filii sepeliant patres, in illo
 autem a patribus filii sepeliantur. Sed, haec ut ita
 fierent, diis puto placuerat.* (88.) Haec postquam
 Croesus locutus est, Cyrus vinculis solutum prope se
 iussit adsidere, et plurimâ eum observantiâ prosecu-

αἰπεθάνυμαζέ τε ὀρέων καὶ αὐτὰς, καὶ οἱ περὶ ἐκείνων
 ἔόντες πάντες. ὁ δὲ, συννοή ἐχόμενος, ἥσυχος ἦν. μετὰ
 5 δὲ, ἐπιστραφεὶς τε καὶ ἰδόμενος τοὺς Πέρσας τὸ τῶν
 Λυδῶν ἄστῳ κεραΐζοντας, εἶπε· „ὦ βασιλεῦ, κότε-
 „ρα λέγειν πρὸς σὲ τὰ νοέων τυγχάνω, ἢ σιγαῖν ἐν τῷ
 παρεόντι χρόνῳ;“ Κῦρος δὲ μιν θαρσέοντα ἐκέλευε
 λέγειν ὅ τι βούλοιο. ὁ δὲ αὐτὸν εἰρώτα, λέγων· „Οὐ-
 10 „τος ὁ πολλὸς ὄμιλος τί ταῦτα σπουδῇ πολλῇ ἐργά-
 „ζεται;“ Ὁ δὲ εἶπε· „Πόλιν τε τὴν σὴν διαρπάζει,
 „καὶ χρήματα τὰ σὰ διαφορέει.“ Κροῖσος δὲ ἀμεί-
 βετο· „Οὔτε πόλιν τὴν ἐμὴν, οὔτε χρήματα τὰ ἐμὰ
 „διαρπάζει· οὐδὲν γὰρ ἐμοὶ ἔτι τούτων μέτα. ἀλλὰ
 „φέρουσί τε καὶ ἄγουσι τὰ σά.“ Κύρῳ δὲ ἐπιμελὲς 89
 ἐγένετο τὰ Κροῖσος εἶπε· μετασθησάμενος δὲ τοὺς ἄλ-
 λους, εἶρετο Κροῖσον ὅ τι οἱ ἐνορῶν ἐν τοῖσι ποιευμένοισι.

tus est, intuensque mirabatur eum, cum ipse, tam
 omnes qui cum eo erant. At ille, cogitabundus, si-
 lentium tenuit. Deinde vero conversus ubi Persas vi-
 dit Lydorum urbem vastantes, *Utrum eloqui tibi,*
inquit, ὁ Rex, quod sentio, an tacere hoc in tem-
pore debeo? Quem ubi Cyrus fidenter quae vellet
 dicere iussit, interrogans ille eum, ait: *Ingens haec*
hominum turba quid tandem tanto studio facere
properat? Tum rex, *Urbem, inquit, tuam diripit,*
et opes tuas dissipat. At Croesus respondit: *Neque*
meam urbem, nec meas opes diripit; nihil enim ho-
rum amplius ad me pertinet: sed tua agunt ferunt-
que. (89.) Advertit hoc dictum animum Cyri: ita-
 que remotis arbitris interrogavit Croesum, *quid esset,*
quod sibi faciendum in his, quae fierent, censeret?

ὁ δὲ εἶπε· „Ἐπεὶ τε με θεοὶ δῶκαν δοῦλόν σοι, δι-
 „καιῶ, εἴ τι ἐνορέω πλέον, σημαίνειν σοι. Πέρσαι, 5
 „Φύσιν ἑόντες ὑβρίζται, εἰςὶ ἀχρήματοι. ἦν ὦν σὺ τού-
 „τους περιϊόης διαρπάσαντας καὶ κατασχόντας χρή-
 „ματα μεγάλα, τάδε τοι ἐξ αὐτέων ἐπίδοξα γενέ-
 „σθαι· ὅς ἂν αὐτέων πλεῖστα κατάσχη, τοῦτον προσ-
 „δέκεσθαι τοι ἐπαναστησόμενον. νῦν ὦν ποίησον ὧδε, 10
 „εἴ τοι ἀρέσκει τὰ ἐγὼ λέγω. κάτισον τῶν δορυφόρων
 „ἐπὶ πάσῃσι τῇσι πύλῃσι Φυλάκους, οἱ λεγόντων πρὸς
 „τοὺς ἐκφέροντας τὰ χρήματα ἀπαιρεόμενοι, ὥς σφεα
 „ἀναγκαίως ἔχει δεκατευθῆναι τῷ Δίῃ. καὶ σὺ τε σφι
 „οὐκ ἀπεχθῆσσαι βίῃ ἀπαιρεόμενος τὰ χρήματα· καὶ 15
 „ἐκεῖνοι, συγγνόντες ποιέειν σε δίκαια, ἐκόντες ποιή-
 90 „σουσι.“ Ταῦτα ἀκούων ὁ Κῦρος, ὑπερήδετο, ὥς οἱ

Tum ille: Quoniam dii, inquit, me tibi servum tra-
 diderunt, aequum censeo, ut, si quid commodum
 video, id tibi indicem. Persae naturâ protervi
 sunt, iidemque inopes. Quod si igitur hos passus
 fueris raptam ingentem pecuniae vim sibi retinere,
 hoc tibi ab his credibile est eventurum: ut quisque
 istorum plurimis opibus fuerit potitus, ita maxi-
 me exspectare debebis hunc adversus te insurrectu-
 rum. Nunc igitur ita fac, si tibi placuerit quod
 ego dico. Adpone ad omnes portas custodes ex sa-
 tellitibus, qui exportantibus res auferant, dicentes,
 necesse esse ut earum decimae Iovi offerantur. Sic
 nec tu in odium illorum incurres, per vim eis res
 auferendo; et illi, iusta te facere intelligentes, fa-
 cient non inviti. (90.) Haec audiens Cyrus supra
 modum gavisus est, ita illi bene monita videbantur.

ἰδόκεε εὖ ὑποτίθεσθαι. αἰνέσας δὲ πολλὰ, καὶ ἐντειλά-
 μένος τοῖσι δορυφόροισι τὰ Κροῖσος ὑπεθήκατο ἐπιτε-
 λέειν, εἶπε πρὸς Κροῖσον τὰδε· „Κροῖσε, ἀναρτημένου
 5 „σεῦ ἀνδρὸς βασιλέος χρηστὰ ἔργα καὶ ἔπεα ποιέειν,
 „αἰτέο δόσιν τὴν τινα βούλεαί τοι γενέσθαι παραυτίκα.“
 Ὁ δὲ εἶπε· „ὦ δέσποτα, ἑάσας με χαριεῖ μάλιστα
 „τὸν θεὸν τῶν Ἑλλήνων, τὸν ἐτίμησα ἐγὼ θεῶν μά-
 „λιστα, ἐπείρεσθαι, πέμψαντα τάσδε τὰς πέδας, εἰ
 10 „ἑξαπατᾶν τοὺς εὖ ποιεῦντας νόμος ἔστι οἱ.“ Κῦρος δὲ
 εἶρετο ὅτι οἱ τοῦτο ἐπηγορεύων παραιτέοιτο. Κροῖσος δὲ οἱ
 ἐπανηλόγησε πᾶσαν τὴν ἑαυτοῦ διάνοιαν, καὶ τῶν χρη-
 στηρίων τὰς ὑποκρίσιας, καὶ μάλιστα τὰ ἀναθήματα·
 καὶ ὥς ἐπαρβείς τῷ μαντήϊῳ, ἐστρατεύσατο ἐπὶ Πέρσας.
 15 λέγων δὲ ταῦτα, κατέβαινε αὐτὶς παραιτέόμενος, ἐπεί-

XC. 12. ἐπανηλόγησε. Corrigunt viri docti ἐπαλιλόγησε, repetiit.

Igitur valde laudato Croeso, iussisque satellitibus ex-
 sequi quae ille monuerat, his verbis eum est adlocu-
 tus: *Croese, quoniam hoc tibi institutum est, ut*
virī regis bene facta dictaque exsequaris, pete quid-
quid muneris a me volueris in praesentia tibi dari.
 Et ille: *Domine, inquit, maxime gratum mihi fe-*
ceris, si siveris me deum Graecorum, quem maxi-
me omnium veneratus eram, missis hisce compedi-
bus interrogare, Numquid illi fas sit, bene de ipso
meritos decipere? Quacrenti dein *Cyro*, quid rei
 esset, de qua illum accusans hanc a se gratiam pete-
 ret; alius repetens *Croesus*, consilia sua omnia expo-
 suit, et oraculorum responsa, maximeque donaria deo
 a se dicata, et quo pacto concitatus oraculi responso
 bellum adversus Persas suscepisset. Quibus comme-

ναί οἱ τῷ θεῷ τούτων ἀνειδίσαι. Κῦρος δὲ γελάσας εἶπε·
 „Καὶ τούτου τεύξεαι παρ’ ἐμεῦ, Κροῖσε, καὶ ἄλλου
 „παντὸς τοῦ ἀν’ ἐκάστοτε δέη,“ Ὡς δὲ ταῦτα ἤκουσε
 ὁ Κροῖσος, πέμπων τῶν Λυδῶν ἐς Δελφούς, ἐνετέλ-
 λετο, τιθέντας τὰς πέδας ἐπὶ τοῦ νηοῦ τὸν οὐδὸν, εἰρω- 20
 τῶν εἰ οὐ τι ἐπαισχύνεται τοῖσι μαντήίοισι ἐπ’ ἄρας Κροῖ-
 σον στρατεύεσθαι ἐπὶ Πέρσας, ὡς καταπαύδοντα τὴν
 Κύρου δύναμιν, ἀπ’ ἧς οἱ ἀκροβίνια τοιαῦτα γενέσθαι
 δεικνύντας τὰς πέδας. ταῦτά τε ἐπειρωτῶν, καὶ εἰ ἀχα-
 91 ρίστοισι νόμος εἶναι τοῖσι Ἑλληνικοῖσι θεοῖσι. Ἀπικο-
 μένοισι δὲ τοῖσι Λυδοῖσι, καὶ λέγουσι τὰ ἐντεταλμένα,
 τὴν Πυθίην λέγεται εἰπεῖν τὰδε· „Τὴν πεπρωμένην
 „μοῖρην ἀδύνατά ἐστι ἀποφυγέειν καὶ θεῷ. Κροῖσος
 „δὲ πέμπτου γονέος ἀμαρτάδα ἐξέπλησε, ὅς ἐὼν δορυ- 5

moratis, rursus ad preces se convertit, rogans ut sibi
 liceret ista exprobrare deo. Cui adridens Cyrus, *Et
 hoc*, inquit, *a me impetrabis, et quidquid aliud
 idemtidem a me rogaveris*. His auditis Croesus Ly-
 dorum nonnullos Delphos misit, iussos positos ad
 templi limen compedibus sciscitari, *Annon puderet
 deum, quod oraculi responsis excitasset Croesum
 ad bellum Persis inferendum, iniecta spe eversu-
 rum eum esse Cyri potentiam, unde tales ipsi pri-
 mitiae evenissent?* nempe compedes ei ostenderent.
 Hoc igitur sciscitari iussi sunt, et, *num fas sit diis
 Graecorum, esse ingratis*. (91.) Lydis illuc pro-
 fectis, ac mandata exsecutis, Pythia fertur ita re-
 spondisse: *Sortem fato destinatam effugere etiam
 Deus non potest. Croesus autem quinti genitoris
 peccatum luit; qui quum satelles fuisset Heracli-*

46, 82.

„Φόβος Ἡρακλειδέων, δόλῳ γυναικίῳ ἐπισπόμενος,
 „ἐφόνευσε τὸν δεσπότηα, καὶ ἔσχε τὴν ἐκείνου τιμὴν οὐδέν
 „εἰ προσήκουσαν. προθυμεομένου δὲ Λοξίῳ, ὅπως αὖ κα-
 „τὰ τοὺς παῖδας τοῦς Κροΐσου γένοιτο τὸ Σαρδίῳ πάθος,
 10 „καὶ μὴ κατ' αὐτὸν Κροΐσον, οὐκ οἶόν τε ἐγένετο πα-
 „ραγαγεῖν μοίρας. ὅσον δὲ ἐνέδωκαν αὐταί, ἠνύσατο,
 „καὶ ἐχαρίσατό οἱ. τρία γὰρ ἔτεα ἐπανεβάλετο τὴν
 „Σαρδίῳ ἄλωσιν· καὶ τοῦτο ἐπιστάσθω Κροΐσος, ὥς
 „ὑστερον τοῖσι ἔτεσι τούτοισι ἄλους τῆς πεπρωμένης.
 15 „δεύτερα δὲ τούτων, καιομένῳ αὐτῷ ἐπήρκεσε. Κατὰ
 „δὲ τὸ μαντήιον τὸ γενόμενον, οὐκ ὀρθῶς Κροΐσος μέμ-
 „φεται. προηγόρευε γὰρ οἱ Λοξίης, ἣν στρατεύεται
 „ἐπὶ Πέρσας, μεγάλην ἀρχὴν αὐτὸν καταλύσειν. τὸν
 „δὲ πρὸς ταῦτα χρῆν, εὖ μέλλοντα βουλεύεσθαι, ἐπεί-

darum, mulieris dolo obsecutus, interemit domi-
num, illiusque dignitate potitus est, nihil ad ip-
sum pertinente. Quamvis autem studuerit Apollo,
ut ista Sardium calamitas incideret filiorum Croe-
si aetate, non vivente ipso Croeso, mutare tamen
fata non potuit: sed, quantum illa permiserunt,
tantum effecit, eique gratificatus est. Nam tribus
annis distulit Sardium expugnationem: et hoc sciat
Croesus, tribus post annis, quam fata destinarant,
captum se esse. Secundo loco quum in eo esset ut igne
cremaretur, opem ei tulit. Iam quod ad oraculum
spectat, immerito Croesus deum accusat. Prae-
dixerat enim ei Apollo, si bellum Persis inferret,
fore ut ingens everteret imperium. Croesus autem
ad haec, si recte sibi consulere voluisset, debuerat
denuo mittere sciscitatum, suumne, an Cyri im-

„ρεσθαι πέμψαντα, κότερα τὴν ἑωυτοῦ ἢ τὴν Κῦρου 20
 „λέγοι ἀρχὴν. οὐ συλλαβὼν δὲ τὸ ῥῆθὲν, οὐδ' ἐπαι-
 „ειρόμενος, ἑωυτὸν αἴτιον ἀποφαινέτω. ὧ καὶ τὸ τε-
 „λευταῖον χρηστηριαζομένῳ εἶπε τὰ εἶπε Λοξίης περὶ
 „ἡμίονου· οὐδὲ τοῦτο συνέλαβε. ἦν γὰρ δὴ ὁ Κῦρος
 „οὗτος ἡμίονος· ἐκ γὰρ δυοῖν οὐκ ὁμοεθνέων ἐγγεγόνεε, 25
 „μητρὸς ἀμείνωνος, πατρὸς δὲ ὑποδεεστέρου. ἡ μὲν γὰρ
 „ἦν Μηδὶς, καὶ Ἀστυάγεος θυγάτηρ τοῦ Μήδων βα-
 „σιλέως· ὁ δὲ, Πέρσης τε ἦν, καὶ ἀρχόμενος ὑπ' ἐκείνοισι·
 „καὶ ἔνευθε ἐὼν τοῖσι ἅπασι, δεσποίνῃ τῇ ἑωυτοῦ συνοί-
 „κεε.“ Ταῦτα μὲν ἡ Πυθίη ὑπεκρίνατο τοῖσι Λυδοῖσι· 30
 οἱ δὲ ἀνῆνεικαν ἐς Σάρδεις, καὶ ἀπήγγειλαν τῷ Κροί-
 σω. ὁ δὲ ἀκούσας, συνέγνω ἑωυτοῦ εἶναι τὴν ἀμαρτάδα,
 καὶ οὐ τοῦ Θεοῦ. Κατὰ μὲν δὴ τὴν Κροίσου τε ἀρχὴν,
 καὶ Ἰωνίης τὴν πρώτην καταστροφὴν, ἔσχε οὕτω.

*perium dixerit deus? Igitur quum non intellexe-
 rit responsum, nec denuo quaesierit, sibi ipsi tri-
 buat culpam. Eidem vero etiam tertium consulenti
 respondit Apollo ea quae de mulo respondit: at
 ille ne hoc quidem intellexit. Nam mulus hic, Cy-
 rus erat: quippe ex duabus diversis gentibus ortus,
 matre melioris conditionis, patre vero inferioris.
 Illa enim Meda erat, et quidem Astyagis filia,
 regis Medorum: hic vero Persa fuit, illorum sub-
 iectus imperio; et, cum inferior esset rebus omni-
 bus, dominam suam in matrimonium duxit. Haec
 Lydis Pythia respondit; quae illi Sardes retulerunt,
 Croesoque nunciarunt. Quibus auditis, ille suam ip-
 sius agnovit esse culpam, non dei. Quod igitur ad
 Croesi imperium spectat, et ad primam Ioniae sub
 alienum imperium redactionem, eo modo quo expo-
 posuimus res gestae sunt.*

47, 11.

Κροίσῳ δὲ ἔστι καὶ ἄλλα ἀναθήματα ἐν τῇ Ἑλ- 92
 λάδι πολλά, καὶ οὐ τὰ εἰρημένα μούνα. ἐν μὲν γὰρ
 Θήβησι τῇσι Βοιωτῶν τρίπους χρύσεος, τὸν ἀνέθηκε τῷ
 Ἀπόλλωνι τῷ Ἰσμηνίῳ· ἐν δὲ Ἐφέσῳ, αἱ τε βόες αἱ
 5 χρύσεαι, καὶ τῶν κίωνων αἱ πολλάί· ἐν δὲ Προνήϊς τῆς
 ἐν Δελφοῖσι, ἄσπις χρυσῆ μεγάλη. ταῦτα μὲν καὶ ἔτε
 ἐς ἐμὲ ἦν περιέοντα· τὰ δ' ἐξαπόλωλε τῶν ἀναθημά-
 των. τὰ δ' ἐν Βραγχιδῆσι τῇσι Μιλησίων ἀναθήματα
 Κροίσῳ, ὡς ἐγὼ πυνθάνομαι, ἴσα τε σταθμὸν καὶ ὁμοῖα
 10 τοῖσι ἐν Δελφοῖσι. τὰ μὲν νυν ἔς τε Δελφοὺς καὶ ἐς
 τοῦ Ἀμφιάρεω ἀνέθηκε, οἰκήϊά τε ἔοντα, καὶ τῶν πα-
 τράων χρημάτων ἀπαρχήν· τὰ δὲ ἄλλα ἀναθήματα
 ἐξ ἀνδρὸς ἐγένετο οὐσίης ἐχθροῦ, ὅς οἱ, πρὶν ἢ βασι-
 λεῦσαι, ἀντιστασιώτης κατεστήκεε, συσπεύδων Παν-
 15 ταλέοντι γενέσθαι τὴν Λυδῶν ἀρχήν. ὁ δὲ Πανταλέων

(92.) *Donaria* autem *Croesi* non ea solum, quae commemoravimus, sed et alia multa exstant in Graecia. Etenim Thebis Boeotiis tripus est aureus, quem Apollini dicavit Ismenio: Ephesi vero, boves aureae, et columnarum pleraeque: tum in Pronaea aede Delphis, clypeus aureus ingens. Et haec quidem ad meam usque aetatem superfuerunt; alia vero interciderunt donaria: in his ea, quae apud Branchidas Milesiorum consecraverat, aequalia pondere, ut audio, et similia eis quae sunt Delphis. Et quae quidem Delphis et Amphiarai oraculo donavit, propria ipsius fuerant, et paternarum opum primitiae: reliqua vero e facultatibus viri fuerunt inimici, qui Croeso, priusquam regnaret, fuerat in republica adversarius, Pantaleonti conciliare studens Lydorum reg-

ἦν Ἀλυάττεω μὲν παῖς, Κροῖσου δὲ ἀδελφεὸς οὐκ ὁμομήτριος. Κροῖσος μὲν γὰρ ἐκ Καείρης ἦν γυναικὸς Ἀλυάττῃ Πανταλέων δὲ, ἐξ Ἰάδος. ἐπεὶ τε δὲ, δόντος τοῦ πατρὸς, ἐκράτησε τῆς ἀρχῆς ὁ Κροῖσος, τὸν ἄνδρῳπον τὸν ἀντιπρῆσσοντα ἐπὶ κνάφου ἔλκων διέφθειρε· 20 τὴν δὲ οὐσίην αὐτοῦ ἔτι πρότερον κατιρώσας, τότε τρόπῳ τῷ εἰρημένῳ ἀνέθηκε ἐς τὰ εἶρηται. καὶ περὶ μὲν ἀναθημάτων τοσαῦτα εἰρήσθω.

93. Θάυματα δὲ γῆ Λυδίῃ ἐς συγγραφὴν οὐ μάλα ἔχει, αἰά τε καὶ ἄλλη χώρα, πάρεξ τοῦ ἐκ τοῦ Τμώλου καταφερομένου ψήγματος. Ἐν δὲ ἔργον πολλὸν μέγιστον παρέχεται, χωρὶς τῶν τε Αἰγυπτίων ἔργων καὶ τῶν Βαβυλωνίων. ἔστι αὐτόθι Ἀλυάττεω τοῦ Κροῖσου πα- 5 τρὸς σῆμα, τοῦ ἡ κρηπὶς μὲν ἔστι λίθων μεγάλων,

num. Erat autem *Pantaleon* Alyattis quidem filius, Croesi frater, at non ex eâdem matre: nam Croesus ex Caricâ uxore natus erat Alyatti, Pantaleon vero ex Ionicâ. Postquam autem tradito a patre imperio potitus erat Croesus, hominem illum, qui sibi erat adversatus, tribulis cruciatum necavit; et bona eius, iam ante a se diis dicata, tunc eo quo diximus modo locis istis consecravit. Et haec quidem de donariis hactenus dicta sunt.

(93.) Res admirandas, quae scripto consignentur, terra Lydia nullas admodum habet, prout aliae regiones; praeter *auri ramenta*, quae e *Tmolo* deferuntur. Unum vero opus hominum exhibet multo maximum, post Aegyptiorum utique et Babyloniorum opera. Est ibi *Alyattis sepulcrum*, patris Croesi; cuius basis ex grandibus lapidibus confecta, reliquum

47, 41.

τὸ δὲ ἄλλο σῆμα, χῶμα γῆς. ἐξεργάσαντο δέ μιν οἱ
 ἀγοραῖοι ἄνθρωποι, καὶ οἱ χειρῶνακτες, καὶ αἱ ἐνεργα-
 ζομένηαι παιδίσκαι. οὗροι δὲ, πέντε ἔόντες, ἔτι καὶ ἐς
 10 ἐμὲ ἦσαν ἐπὶ τοῦ σήματος ἄνω· καὶ σφι γράμματα
 ἐνεκεκόλαπτο, τὰ ἕκαστοι ἐξεργάσαντο. καὶ ἐφαίνετο
 μετρεόμενον τὸ τῶν παιδισκέων ἔργον ἐὼν μέγιστον. Τοῦ
 γὰρ δὴ Λυδῶν δήμου αἱ θυγατέρες πορνεύονται πᾶ-
 σαι, συλλέγουσαι σφίσι Φερναῖς, ἐς ὃ ἂν συνοικήσουσι
 15 τοῦτο ποιέουσai. ἐκδιδόασι δὲ αὐταὶ ἐωυτάς. ἡ μὲν δὴ
 περίοδος τοῦ σήματος, εἰσὶ στάδιοι ἕξ, καὶ δύο πλέ-
 θρα· τὸ δὲ εὐρὸς ἐστὶ πλέθρα τριακαίδεκα. λίμνη δὲ
 ἔχεται τοῦ σήματος μεγάλη, τὴν λέγουσι Λυδοὶ αἰί-
 ναον εἶναι· καλέεται δὲ αὕτη Γυγαίη. τοῦτο μὲν δὴ
 20 τοιοῦτό ἐστι.

monumentum terrae tumulus est, manibus hominum
 aggestus. Confecerunt illud homines forenses, opifi-
 ces, et puellae corpore quaestum facientes. Fuerunt
 autem ad meam usque aetatem in summo tumulo
 quinque termini, in quibus incisa scriptura indica-
 bat quid a singulis confectum fuisset: adparebatque
 ex mensurâ, puellarum partem operis fuisse maxi-
 mam. Nam filiae populi Lydorum meretricantur om-
 nes, dotem sibi colligentes hoc quaestu, quem faciunt
 donec nupturae sunt: se autem ipsae in matrimonium
 elocant. Circuitus monumenti sex stadiorum est et
 duorum plethrorum: latitudo, plethrorum tredecim.
 Monumento contiguus est lacus ingens, quem Lydi
 referunt esse perennem; vocatur autem Gygaeus:
 Atque haec quidem ita se habent.

94 Λυδοὶ δὲ νόμοισι μὲν παραπλησίοισι χρέωνται καὶ Ἑλληνες· χωρὶς ἢ ὅτι τὰ θήλεα τέκνα καταπορνεύουσι. πρῶτοι δὲ ἀνθρώπων, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, νόμισμα χρυσοῦ καὶ ἀργύρου κοψάμενοι ἐχρήσαντο· πρῶτοι δὲ καὶ κάπηλοι ἐγένοντο. Φασὶ δὲ αὐτοὶ Λυδοὶ, καὶ τὰς παυγνίας 5 τὰς νῦν σφίσι τε καὶ Ἑλλῃσι κατεστεώσας, ἐωυτῶν ἐξεύρημα γενέσθαι. ἅμα δὲ ταύτας τε ἐξευρεθῆναι παρὰ σφίσι λέγουσι, καὶ Τυρσηνὴν ἀποικίσαι· ὧδε περὶ αὐτῶν λέγοντες. ἐπὶ Ἄτῳ τοῦ Μάνεω βασιλέος σιτοδηίην ἰσχυρὴν ἀνὰ τὴν Λυδίην πᾶσαν γενέσθαι· καὶ τοὺς Λυ- 10 δούς τέως μὲν διάγειν λιπαρέοντας· μετὰ δὲ, ὡς οὐ παύεσθαι, ἀκεα δίξῃσθαι· ἄλλον δὲ ἄλλο ἐπιμηχανᾶσθαι αὐτῶν. ἐξευρεθῆναι δὴ ὧν τότε καὶ τῶν κύβων, καὶ τῶν ἀστραγάλων, καὶ τῆς σφαίρης, καὶ τῶν ἀλ-

(94.) Legibus autem utuntur *Lydi* similibus atque Graeci, praeterquam quod filias suas vitae tradant meretriciae. Primi vero hominum, quos novimus, aureos et argenteos *procuderunt numos* eisque usi sunt: primique etiam fuerunt mercium institores. Narrant porro ipsi *Lydi*, *lusus* etiam hos, qui nunc et apud ipsos et apud Graecos in usu sunt, ipsorum fuisse inventum: per idem autem tempus, quo *lusus* isti apud se sint inventi, *Tyrrheniam* colonis a *Lydis* esse frequentatam. Eas res hunc in modum accidisse referunt. „Regnante *Atye*, *Manis* filio, gravem annonae caritatem per totam fuisse *Lydiam*: et *Lydos* quidem aliquamdiu patienter tolerasse malum; deinde vero, quum non cessaret, quaesisse remedium, et alium aliud excogitasse. Eo igitur tempore inventos esse et tesserarum et talorum ludum, et pilae caete-

15 λέων πασέων παιγνιέων τὰ εἶδεα, πλὴν πεσσῶν. τοῦ-
των γὰρ ὧν τὴν ἐξεύρεσιν οὐκ οἰκηιοῦνται Λυδοί. ποιέειν
δὲ ὧδε, πρὸς τὸν λιμὸν ἐξευρόντας· τὴν μὲν ἐτέραν τῶν
ἡμερέων παίξειν πᾶσαν, ἵνα δὴ μὴ ζητέοιεν σιτία· τὴν
δὲ ἐτέραν σιτέσθαι, παυομένους τῶν παιγνιέων. τοιούτω
20 τρόπῳ διάγειν ἐπ' ἕτεα δυῶν θέοντα εἴκοσι. ἐπεὶ τε
δὲ οὐκ ἀνιέναι τὸ κακὸν, ἀλλ' ἐπὶ μᾶλλον ἔτι βιά-
ζεσθαι, οὕτω δὴ τὸν βασιλέα αὐτῶν, δύο μοίρας δι-
λόντα Λυδῶν πάντων, κληρῶσαι, τὴν μὲν ἐπὶ μονῇ,
τὴν δὲ ἐπὶ ἐξόδῳ ἐκ τῆς χώρας. καὶ ἐπὶ μὲν τῇ μένειν
25 αὐτοῦ λαγχανούσῃ τῶν μοιρέων ἑωυτὸν τὸν βασιλέα
προστάσσειν· ἐπὶ δὲ τῇ ἀπαλλασσομένῃ, τὸν ἑωυτοῦ
παῖδα, τῷ οὐνομα εἶναι Τυρσηνόν. λαχόντας δὲ αὐτῶν
τοὺς ἐτέρους ἐξίεναι ἐκ τῆς χώρας, καταβῆναι ἐς Σμύρ-

rorumque lusuum omnium genera, exceptis calculis:
horum enim inventionem sibi non vindicant Lydi.
Inventis autem istis adversus famem hunc in modum
usos se esse narrant. Duorum quorumque dierum al-
terum ludendo traduxisse totum, ne scilicet cibum
requirerent: altero vero, intermissis lusibus, cibum
cepisse. Hoc modo per duodeviginti annos traduxisse
vitam. Quum vero non remitteret malum, sed magis
atque magis ingravesceret; tum quidem regem Lydos,
bifariam divisos, in sortem misisse; quorum altera
pars maneret, altera e patriâ terrâ exiret: et se ipsum
quidem ei parti adtribuisse regem, cui sors eventura
esset manendi, filium autem suum, cui nomen *Tyr-
rheno*, ei parti quae domo esset egressura. Sortitione
facta, hos quibus sors obvenerat patrio solo exceden-
di, Smyrnam descendisse, et constructis navibus, in-

νην, καὶ μηχανήσασθαι πλοῖα, ἐς τὰ ἐσθεμένους τὰ πάντα ὅσα σφι ἦν χρηστὰ ἐπίπλοα, ἀποπλέειν κατὰ 30 βίου τε καὶ γῆς ζήτησιν· ἐς ὃ, ἔθνεα πολλὰ παραμειψαμένους, ἀπικέσθαι ἐς Ὀμβρικούς· ἔνθα σφέας ἐνδρύσασθαι πόλιας, καὶ οἰκέειν τὸ μέχρι τοῦδε. ἀντὶ δὲ Λυδῶν μετονομασθῆναι αὐτοὺς ἐπὶ τοῦ βασιλέως τοῦ παιδός, ὅς σφεας ἀνήγαγε· ἐπὶ τούτου τὴν ἐπωνυμίην 35 ποιευμένους, ὀνομασθῆναι Τυρσηνοὺς. Λυδοὶ μὲν δὴ ὑπὸ Πέρσῃσι δεδούλωντο.

95 ἘΠΙΔΙΖΗΤΑΙ δὲ δὴ τὸ ἐνθεῦτεν ἡμῖν ὁ λόγος τὸν τε ΚΥΡΟΝ, ὅστις ἐὼν τὴν Κροίσου ἀρχὴν κατέϊλε· καὶ τοὺς Πέρσας, ὅτεω τρόπῳ ἡγήσαντο τῆς Ἀσίας. Ὡς ὢν Περσέων μετεξέτεροι λέγουσι, οἱ μὴ βουλόμενοι σεμνοῦν τὰ περὶ Κῦρον, ἀλλὰ τὸν ἑόντα λέγειν λόγον, κατὰ 5 ταῦτα γράψω· ἐπιστάμενος περὶ Κύρου καὶ τριφασίας

positisque supellectilibus quaecumque ad usum com-
moda habuissent, profectos esse, victum et novas sedes
quaerentes; donec multos praetervecti populos, in
Umbriam pervenissent: ibi oppida condidisse, atque
ad hunc usque diem habitare. Mutato vero *Lydorum*
nomine, adscitâ denominatione a regis filio, qui co-
loniam deduxerat, *Tyrrhenos* se ipsos vocasse." —
Lydi igitur ita, ut diximus, a Persis in servitutem
sunt redacti.

(95.) Hinc iam anquirit narratio nostra, CYRUS
ille quisnam fuerit, qui Croesi evertit imperium, et
PERSAE qua ratione imperio Asiae sint potiti. Igitur,
quemadmodum quidam memorant Persarum, qui
non extollere res Cyri, sed prout illae se habent re-
ferre student, ita ego scribam; quum possim triplices

49, 97.

ἄλλας λόγων ὁδοὺς Φῆναι. Ἀσσυρίων ἀρχόντων τῆς
 ἀνω Ἀσίας ἐπ' ἕτεα εἴκοσι καὶ πεντακόσια, πρῶτοι
 ἀπ' αὐτῶν Μῆδοι ἤρξαντο ἀπίστασθαι· καὶ κως οὗτοι
 10 περὶ τῆς ἐλευθερίας μαχεσάμενοι τοῖσι Ἀσσυρίοισι,
 ἐγένοντο ἄνδρες ἀγαθοί· καὶ ἀπωσάμενοι τὴν δουλοσύ-
 νην, ἡλευθερώθησαν. μετὰ δὲ τούτους, καὶ τὰ ἄλλα
 ἔθνεα ἐποίηε τῷτὸ τοῖσι Μήδοισι. Ἐόντων δὲ αὐτονό- 96
 μων πάντων ἀνὰ τὴν ἡπειρον, ὧδε αὐτὶς ἐς τυραννίδας
 περὶῆλθον. Ἀνὴρ ἐν τοῖσι Μήδοισι ἐγένετο σοφὴς, τῷ
 οὐνομα ἦν Δηϊόκης, παῖς δ' ἦν Φραόρτεω. οὗτος ὁ Δηϊό-
 3 κης, ἐρασθεὶς τυραννίδος, ἐποίηε τοιαύδε. Κατοικημένων
 τῶν Μήδων κατὰ κώμας, ἐν τῇ ἑαυτοῦ ἐὼν καὶ πρό-
 τερον δόκιμος, καὶ μᾶλλον τι καὶ προθυμότερον δικαιο-
 σύνην ἐπιθέμενος ἤσκει· καὶ ταῦτα μέντοι, εὐούσης
 ἀνομίης πολλῆς ἀνὰ πᾶσαν τὴν Μηδικὴν, ἐποίηε, ἐπι-

etiam alias de ~~Cypro~~ narrandi vias indicare. Postquam
Assyrii per annos quingentos et viginti superioris
 Asiae tenuissent imperium, primi deficere ab illis
Medi coeperunt; qui pro libertate pugnantes cum
 Assyriis, strenue se gesserunt, excussoque servitutis
 iugo libertatem obtinuerunt. Post quos et reliquae
 gentes idem fecere quod *Medi*. (96.) Caeterum quum
 iam omnes per continentem populi propriis viverent
 legibus, tali modo rursus tyrannidi subiecti sunt.
 Fuit inter Medos vir sapiens, cui nomen erat *Deioces*,
 filius *Phraortae*; qui quum ad tyrannidem adspiraret,
 ita se gessit. Quum per vicos habitarent *Medi*, *Deioces*
 iam ante apud suos probatus, tum magis etiam stu-
 diosiusque aequitatem datâ operâ exercebat; idque,
 quum multa iniquitas per universam *Mediam* obti-

στάμενος ὅτι τῷ δικαίῳ τὸ ἀδίκον πολέμῳ ἐστί. οἱ δ' 10
 ἐκ τῆς αὐτῆς κώμης Μῆδοι, ὀρῶντες αὐτοῦ τοὺς τρώ-
 πους, δικαστὴν μιν ἑαυτῶν αἰρέοντο. ὁ δὲ δὴ, οἷα μνέω-
 μένος ἀρχὴν, ἰθύς τε καὶ δίκαιος ἦν. ποιέων τε ταῦτα,
 ἔπαινον εἶχε οὐκ ὀλίγον πρὸς τῶν πολιτέων, οὕτω ὥστε
 πυνθανόμενοι οἱ ἐν τῇσι ἄλλῃσι κώμῃσι ὡς Δηϊόκης εἶη 15
 ἀνὴρ μῦθος κατὰ τὸ ὀρθὸν δικάζων, πρότερον περιπίπτον-
 τες ἀδίκοις γνώμῃσι, τότε ἐπεὶ τε ἤκουσαν, ἄσμενοι
 ἐφοίτεον παρὰ τὸν Δηϊόκεα καὶ αὐτοὶ δικασόμενοι
 97 τέλος δὲ, οὐδενὶ ἄλλῳ ἐπετράποντο. Πλεῦνες δὲ αἰεὶ
 γινομένου τοῦ ἐπιφοιτέοντος, οἷα πυνθανομένων τὰς δι-
 κας ἀποβαίνειν κατὰ τὸ ἐὸν, γνοὺς ὁ Δηϊόκης ἐς ἑαυ-
 τὸν πᾶν ἀνακείμενον, οὔτε κατίζειν ἔτι ἤθελε ἔνθα περ
 πρότερον προκατίζων ἐδίκαζε, αὐτ' ἔφη δικᾶν ἔτι. οὐ 5

neret, tamen faciebat, quamvis sciret iniustitiam ini-
 micam esse iustitiae. Cuius mores ubi perspexerunt
 cives eundem vicum incolentes, iudicem illum sibi
 constituerunt. Et ille, ut qui principatum ambiret,
 rectum se aequumque praebeuit; eaque re laudem apud
 populares obtinuit haud exiguam; ita quidem ut re-
 liquorum vicorum incolae, intelligentes Deiocem
 unum esse virum qui ex aequo ius diceret, quum an-
 tea iniquis sententiis saepe succubuissent, tunc, post-
 quam hoc cognoverunt, libenter et ipsi Deiocem adi-
 rent qui lites suas dirimeret, et postremo nulli alii
 caussarum suarum iudicium permitterent. (97.) Cres-
 cente vero in dies numero adcurrentium, utpote qui
 intelligerent lites ex vero terminari, animadvertens
Deioces omnia in se esse sita, iam non amplius pro
 tribunali sedere, ubi antea ius dicere consueverat,

γὰρ οἱ λυσιτελέειν, τῶν ἐωυτοῦ ἐξημεληκότα, τοῖσι
 πέλας δι' ἡμέρης δικάζειν. εὐούσης ὦν ἀρπαγῆς καὶ ἀνο-
 μίας ἔτι πολλῶ μᾶλλον ἀνὰ τὰς κώμας ἢ πρότερον ἦν,
 συνελέχθησαν οἱ Μῆδοι ἐς τῷτο, καὶ ἐδίδουσιν σφίσι
 10 λόγον, λέγοντες περὶ τῶν κατηκόντων. ὡς δ' ἐγὼ δο-
 κέω, μάλιστα ἔλεγον οἱ τοῦ Δηϊόκεω φίλοι. „Οὐ
 „ γὰρ δὴ, τρέπω τῷ παρεόντι χρεώμενοι, δυνατοὶ εἶμεν
 „ σκέειν τὴν χώραν. Φέρε, στήσωμεν ἡμέων αὐτῶν βα-
 „ σιλέα· καὶ αὐτῷ ἢ τε χώρα εὐνομήσεται, καὶ αὐτοὶ
 15 „ πρὸς ἔργα τρεψόμεθα, οὐδὲ ὑπ' ἀνομίας ἀνάστατοι
 „ ἐσόμεθα.“ Ταῦτά κη λέγοντες, πείθουσι ἐωυτοὺς βα-
 σιλεύεσθαι. Αὐτίκα δὲ προβαλλομένων τὸν τινα στή- 98
 σονται βασιλέα, ὁ Δηϊόκης ἦν πολλὸς ὑπὸ παντὸς

voluit, negavitque se porro lites iudicaturum; *nec enim e re sua esse, neglectis suis rebus totum diem dirimendis aliorum litibus impendere.* Inde quum rapinae iniquitatesque per vicos multo etiam magis, quam ante, grassarentur; concilio convocato Medii colloqui inter se de praesente rerum statu deliberareque instituerunt. Ut autem ego existimo, amici maxime Deiocis verba fecerunt huiusmodi: *Profecto, hoc more utentes, non possumus amplius hanc terram incolere. Agite igitur, regem nobis constituamus: sic terra nostra bonis legibus administrabitur, et nos ad opera nostra redibimus, nec ob hominum iniquitatem solum vertere cogemur.* Talia fere dicentes persuaserunt Medis, ut a rege gubernari vellent. (98.) Tum continuo in deliberationem adducitur, *quemnam sibi regem constituent?* et frequenter ab unoquoque proponitur laudaturque

ἀνδρὸς καὶ προβαλλόμενος καὶ αἰνεόμενος· εἰς δὲ τοῦ-
 τον καταιμέουσι βασιλέα σφίσι εἶναι. Ὁ δ' ἐκέλευε αὐ-
 τοὺς οἰκία τε ἐωυτῶ ἄξια τῆς βασιληΐης οἰκοδομῆσαι, 5
 καὶ κρατῦναι αὐτὸν δορυφόροις. ποιεῦσι δὲ ταῦτα οἱ
 Μῆδοι. οἰκοδομέουσί τε γὰρ αὐτῶ οἰκία μεγάλα τε
 καὶ ἰσχυρά, ἵνα αὐτὸς ἔφρασε τῆς χώρας· καὶ δορυ-
 φόρους αὐτῶ ἐπιτρέπουσι ἐκ πάντων Μήδων καταλέ-
 ξασθαι. Ὁ δὲ, ὡς ἔσχε τὴν ἀρχὴν, τοὺς Μήδους 10
 ἠνάγκασε ἐν πόλιν ποιήσασθαι, καὶ τοῦτο περι-
 στέλλοντας, τῶν ἄλλων ἥσσον ἐπιμέλεσθαι. πειβομέ-
 νων δὲ καὶ ταῦτα τῶν Μήδων, οἰκοδομῆει τείχεα μεγάλα
 τε καὶ καρτερά, ταῦτα τὰ νῦν Ἀγβάτανα κέκληται,
 ἑτέρον ἐτέρῳ κύκλῳ ἐνεστεῶτα. μεμηχάνηται δὲ οὕτω 15
 τοῦτο τὸ τεῖχος, ὥστε ὁ ἕτερος τοῦ ἑτέρου κύκλος τοῖσι
 προμαχεῶσι μούνοισι ἐστὶ ὑψηλότερος. τὸ μὲν κού τι
 καὶ τὸ χώριον συμμαχέει, κολωνὸς ἐὼν, ὥστε τοιοῦτο

Deioces, isque ad extremum communi consensu
 Rex creatur. Tum ille iussit eos aedes sibi aedificare
 dignas regno, et satellitibus ipsum munire: quod et
 fecerunt Medi, aedesque ei aedificarunt amplas muni-
 tasque in ea regionis parte quam ipse praedixerat, et
 satellites ex universis Medis sibi eligere permiserunt.
 Ille vero, postquam obtinuit imperium, coëgit Me-
 dos unam urbem condere; quo hanc tuentes, reliqua
 oppida minus curarent. Obsequentibus etiam hac in
 re Medis, arcem exstruxit amplam validamque, hanc
 quae nunc *Ecbatana* vocatur, ita ut alius moenium
 orbis alio esset circumdatus: et sic instituta erat haec
 arx, ut alius moenium orbis alio nonnisi propugna-
 culis esset excelsior. Quod ut fieret, adiuwabatur partim

εἶναι· τὸ δὲ καὶ μᾶλλον τι ἐπετηδεύῃ, κύκλων ἔόντων
 20 τῶν συναπάντων ἑπτὰ, ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ τὰ βασι-
 λῆϊα ἔνεστι καὶ οἱ θησαυροί. τὸ δὲ αὐτῶν μέγιστόν ἐστι
 τεῖχος κατὰ τὸν Ἀθηνέων κύκλον μάλιστα καὶ τὸ μέ-
 γαθος. τοῦ μὲν δὴ πρώτου κύκλου οἱ προμαχεῶνές εἰσι
 λευκοί· τοῦ δὲ δευτέρου, μέλανες· τρίτου δὲ κύκλου,
 25 Φοινίκεοι· τετάρτου δὲ, κυάνεοι· πέμπτου δὲ, σανδα-
 ράκινοι. οὕτω πάντων τῶν κύκλων οἱ προμαχεῶνες ἡν-
 θισμένοι εἰσὶ Φαρμάκοισι. δύο δὲ οἱ τελευταῖοι, εἰσὶ ὁ
 μὲν καταργυρωμένους, ὁ δὲ κατακεχρυσωμένους ἔχων
 τοὺς προμαχεῶνας.

Ταῦτα μὲν δὴ ὁ Δηϊόκης ἑαυτῷ τε ἐτείχεε, καὶ περὶ 99
 τὰ ἑαυτοῦ οἰκία· τὸν δὲ ἄλλον δῆμον, πέριξ ἐκέλευε τὸ
 τεῖχος οἰκεῖν. οἰκοδομηθέντων δὲ πάντων, κόσμον τόνδε
 Δηϊόκης πρῶτός ἐστι ὁ καταστησάμενος· μήτε εἰέναι

quidem ipsius loci commoditas, quum esset collis:
 sed magis etiam datâ operâ institutum erat opus,
 quum orbis universi sint septem, quorum in postre-
 mo regia est et thesauri. Qui autem murus maximum
 conficit orbem, is Athenarum fere ambitum amplitu-
 dine aequat. Iam primi orbis propugnacula, alba
 sunt; secundi nigra; tertii orbis purpurea; quarti
 caerulea; quinti sandaracina: ita cunctorum orbium
 propugnacula pigmentis sunt obducta; duorum vero
 postremorum orbium alter argentata propugnacula
 habet, alter inaurata.

(99.) Haec igitur munimenta *Deioces* sibi extruxit
 et circa aedes suas: tum vero reliquum populum ius-
 sit circumcirca arcem habitare. Constructis autem istis
 omnibus, ordinem primus *Deioces* instituit hunc, ut
 nemini ad regem liceret ingredi, sed per internuncios

παρὰ βασιλέα μηδένα, δι' ἀγγέλων δὲ πάντα χρε- 6
 σθαι, ὁρᾶσθαι τε βασιλέα ὑπὸ μηδενός· πρὸς τε τού-
 τοισι ἔτι, γελαῖν τε καὶ πτύειν ἀντίον καὶ ἅπασι εἶναι
 τοῦτό γε αἰσχρόν. Ταῦτα δὲ περὶ ἑαυτὸν ἐσέμψυνε
 τῶνδε εἵνεκεν, ὅπως ἂν μὴ ὁρῶντες οἱ ὁμήλικες, ἔόντες
 σύντροφοί τε ἐκείνῳ, καὶ οἰκίης οὐ Φλαυροτέρης, οὐδὲ ἐς 10
 ἀνδραγαθήν λειπόμενοι, λυπεοῖατο καὶ ἐπιβουλεύοιεν,
 100 ἀλλ' ἑτεροῖός σφι δοκέοι εἶναι μὴ ὁρᾶσι. Ἐπεὶ τε δὲ
 ταῦτα διεκόσμησε, καὶ ἐκράτυνε ἑαυτὸν τῇ τυραννίδι,
 ἦν τὸ δίκαιον φυλάσσων χαλεπός. καὶ τὰς τε δίκας
 γράφοντες, εἴσω παρ' ἐκεῖνον ἐσεπέμπεσκον· καὶ ἐκεῖ-
 νος διακρίνων τὰς ἐσφερομένας, ἐκπέμπεσκε. ταῦτα 5
 μὲν κατὰ τὰς δίκας ἐποίεε· τὰ δὲ δὴ ἄλλα ἐκεκοσμέα-
 τό οἱ. εἴ τινα πυνθάνοιτο ὑβρίζοντα, τοῦτον ὅπως μετα-

omnia transigerentur, nec conspiceretur rex a quo-
 quam: ad haec, ut ridere aut exspuere coram illo,
 utique omnibus factu turpe haberetur. Adfectabat au-
 tem gravitatem istam hoc consilio, ne cernentes eum
 aequales et una cum eo educati, domoque orti non
 viliori, nec virtute inferiores, dolerent eique insidia-
 rentur; sed ut diversae naturae homo illis videretur,
 ipsum non intuentibus. (100.) His ita ordinatis,
 quum firmasset sibi imperium, in exercenda iustitia
 valde severum se praebeuit. Litigantes causas suas
 scripto consignatas ad eum per internuncios intro-
 mittebant; quas ille iudicatas remittebat. Hunc mo-
 rem in iudicandis causis sequebatur: et reliqua etiam
 omnia recte ab eo ordinata erant. Si quem intéllexisset
 protervius agentem, hunc ad se arcessitum inflicta

πέριψαιτο, κατ' αἰξίν ἐκάστου ἀδικήματος ἐδικαίει·
καὶ οἱ κατάσκοποι τε καὶ κατήκοοι ἦσαν ἀναὰ πᾶσαν
10 τὴν χώραν τῆς ἡρχε.

Δηϊόκης μὲν νυν τὸ Μηδικὸν ἔθνος συνέστρεψε μοῦνον, 101
καὶ τούτου ἡρξε. ἔστι δὲ Μήδων τσαάδε γένεα, Βου-
σαί, Παρητακηνοί, Στρούχατες, Ἀριζαντοί, Βούδιοι,
Μάγοι. γένεα μὲν δὴ Μήδων ἐστὶ τσαάδε. Δηϊόκεω δὲ 102
παῖς γίνεται Φραόρτης, ὃς, τελευτήσαντος Δηϊόκεω,
Βασιλεύσαντος τρία καὶ πεντήκοντα ἔτεα, παρεδέξατο
τὴν ἀρχήν. παραδεξάμενος δὲ, οὐκ ἀπεχρᾶτο μοῦνων
5 ἄρχειν τῶν Μήδων· ἀλλὰ στρατευσάμενος ἐπὶ τοῦς
Πέρσας, πρώτοισί τε τούτοισι ἐπεθήκατο, καὶ πρώτους
Μήδων ὑπηκόους ἐποίησε. μετὰ δὲ, ἔχων δύο ταῦτα
ἔθνεα, καὶ ἀμφοτέρωτα ἰσχυρά, κατεστρέφετο τὴν Ἀσίην,
ἀπ' ἄλλου ἐπ' ἄλλο ἰὼν ἔθνος. ἐς ὃ στρατευσάμενος ἐπὶ

pro delicti modo poenâ multabat: eâque caussâ ex-
ploratores auscultatoresque per universam, cui im-
perabat, regionem habebat.

(101.) *Deioces* igitur solam *Medicam nationem* in
unam contraxit, eique imperavit. Cuius nationis tot
numero gentes sunt: *Busae*, *Paraetaceni*, *Struchates*,
Arizanti, *Budii*, *Magi*. Hae sunt tot *Medorum gentes*.

(102.) Fuit autem *Deiocis* filius *PHRAORTES*, qui,
mortuo *Deioce* postquam tres et quinquaginta annos
regnasset, suscepit imperium. Hic non contentus so-
lis imperare *Medis*, expeditionem in *Persas* suscepit,
hosque primos adgressus est, primosque imperio *Me-
dorum* subiecit. Deinde vero, quum esset horum duo-
rum populorum dominus, validi utriusque, *Asiam*
subegit, ab alio populo ad alium transiens. Postremo

τούς Ἀσσυρίους, καὶ Ἀσσυρίων τούτους οἱ Νῖνον ἔχον, 10
καὶ ἦρχον πρότερον πάντων, τότε δὲ ἦσαν μεμουνωμένοι
μέν συμμάχων, ἄτε ἀπείστεώτων, ἄλλως μέντοι ἐαυ-
τῶν εὖ ἤκοντες· ἐπὶ τούτους δὴ στρατευσάμενος ὁ Φραόρ-
της, αὐτὸς τε διεφθάρη, ἄρξας δύο καὶ εἴκοσι ἔτεα, καὶ
ὁ στρατὸς αὐτοῦ ὁ πολλός.

103 Φραόρτεω δὲ τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Κυαξάρης
ὁ Φραόρτεω τοῦ Διηϊόκεω παῖς. οὗτος λέγεται πολλὸν
ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων· καὶ πρῶτός τε
ἐλόχισε κατὰ τέλεα τοὺς ἐν τῇ Ἀσίῃ, καὶ πρῶτος διέ-
ταξε χωρὶς ἐκάστους εἶναι, τοὺς τε αἰχμοφόρους, καὶ 5
τοὺς τοξοφόρους, καὶ τοὺς ἰππέας· πρὸ τοῦ δὲ ἀναμίξ-
ῃν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. Οὗτος ὁ τοῖσι Λυδοῖσι
ἔστι μαχεσάμενος, ὅτε νύξ ἡ ἡμέρῃ ἐγένετό σφι μα-

adversus *Assyrios* arma convertens, nempe *Assyrio-*
rum illos qui *Ninum* tenebant, quique, quum antea
omnibus imperassent, tunc sociis, quippe qui ab illis
defecerant, erant nudati, caeterum felici rerum sua-
rum statu utebantur; adversus hos postquam arma
convertit *Phraortes*, periit et ipse, secundo et vicesi-
mo anno quam regno erat potitus, et plurima pars
copiarum ipsius.

(103.) Mortuo *Phraorti* successit *CYAXARES*, *Phraor-*
tis filius, *Deiocis* nepos. Hic dicitur multo maiori-
bus suis fortior fuisse: et primus in Asia centuriavit
milites et per cohortes distribuit, primusque ordina-
vit ut seorsim in acie staret unumquodque militum
genus, hastati, sagittarii, equites; quum prius omnia
promiscue pariter fuissent confusa. Idem hic est qui
cum *Lydis* bellum gessit, quo tempore in ipsa pugna

χαρμένοισι· καὶ ὁ τὴν Ἄλυσ ποταμοῦ ἄνω Ἀσίην πᾶ-
 10 σαν συστήσας ἑωυτῷ. Συλλέξας δὲ τοὺς ὑπ' ἑωυτῷ
 ἄρχομένους πάντας, ἐστρατεύετο ἐπὶ τὴν Νῖνον, τιμω-
 ρέων τε τῷ πατρὶ, καὶ τὴν πόλιν ταύτην θέλων ἐξελεῖν.
 καὶ οἱ, ὡς συμβαλὼν ἐνίκησε τοὺς Ἀσσυρίους, περικα-
 τημένῳ τὴν Νῖνον, ἐπῆλθε Σκυθέων στρατὸς μέγας·
 15 ἄγε δὲ αὐτοὺς βασιλεὺς ὁ Σκυθέων Μαδύης, Πρωτο-
 θύῳ παῖς· οἱ ἐσέβαλον μὲν ἐς τὴν Ἀσίην, Κιμμερίους
 ἐκβαλόντες ἐκ τῆς Εὐρώπης, τούτοισι δὲ ἐπισπόμενοι
 φεύγουσι, οὕτω ἐς τὴν Μηδικὴν χώραν ἀπίκοντο. Ἔστι 104
 δὲ ἀπὸ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος ἐπὶ Φᾶσιν ποταμὸν
 καὶ ἐς Κόλχους τριήκοντα ἡμερέων εὐζώνῳ ὁδός. ἐκ δὲ
 τῆς Κολχίδος οὐ πολλὸν ὑπερβῆναι ἐς τὴν Μηδικὴν,
 5 ἀλλὰ ἐν τὸ δια μέσου ἔθνος αὐτῶν ἐστὶ, Σάσπειρες·

dies in noctem est conversus; quique totam supra
 Halyn fluvium Asiam sibi subiectam tenuit. Tum
 undique contractis copiis, quascumque sub potestate
 sua habebat, adversus Ninum arma convertit, pa-
 trem ulturus, et urbem hanc excindere cupiens. At,
 superatis praelio Assyriis, dum Ninum circumscedit,
 ingruit adversus eum ingens *Scytharum* exercitus,
 duce rege *Scytharum Madye*, *Protothya* filio: qui
 in Asiam irruperant, quum Cimmerios ex Europa eie-
 cissent; quos dum fugientes persequiebantur, ita in
 Medicam terram pervenerunt. (104.) Est autem a
 Masotide palude ad Phasin flumen atque Colchos
 expedito viatori iter triginta dierum: e Colchis vero
 non ita longo itinere perveniri potest in Mediam,
 sed unus duntaxat interiectus est populus, *Saspieres*;

τοῦτο δὲ παραμειβομένοισι, εἶναι ἐν τῇ Μηδικῇ. οὐ μὲν
 τοι οἱ γε Σκύθαι ταύτῃ ἐσέβαλον, ἀλλὰ τὴν κατύ-
 περθε ὁδὸν πολλῷ μακροτέρῃν ἐκτραπόμενοι, ἐν δεξιᾷ
 ἔχοντες τὸ Καυκάσιον ὄρος. ἐνθαῦτα οἱ μὲν Μῆδοι συμ-
 βαλόντες τοῖσι Σκύθησι, καὶ ἐσσωθέντες τῇ μάχῃ, τῆς 10
 ἀρχῆς κατελύθησαν· οἱ δὲ Σκύθαι τὴν Ἀσίην πᾶσαν
 105 ἐπέσχον. Ἐνθεῦτεν δὲ ἦϊσαν ἐπ' Αἴγυπτον· καὶ ἐπεὶ τε
 ἐγένοντο ἐν τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ, Ψαμμίτιχός σφεας
 Αἰγύπτου βασιλεὺς ἀντιάσας δώροισί τε καὶ λιτῇσι
 ἀποτρέπει τὸ προσωτέρω μὴ πορεύεσθαι. οἱ δὲ, ἐπεὶ τε
 ἀναχωρέοντες ὀπίσω, ἐγένοντο τῆς Συρίας ἐν Ἀσκά- 5
 λωνι πόλι, τῶν πλεόνων Σκυθέων παρεξελθόντων ἀσι-
 νέων, ὀλίγοι τινὲς αὐτῶν ὑπολειφθέντες, ἐσύλησαν τῆς
 Οὐρανίης Ἀφροδίτης τὸ ἱερόν. ἔστι δὲ τοῦτο τὸ ἱερόν, ὡς
 ἐγὼ πυνθανόμενος εὕρισκω, πάντων ἀρχαιότατον ἱεῶν

quos ubi transieris, continuo Media occurrit. Scythae
 tamen hac non irruerunt, sed aliâ viâ superiore et
 multo longiore, Caucasio monte ad dextram relicto.
 Ibi tum Medi cum Scythis congressi, praelioque su-
 perati, Asiae imperium amiserunt; Scythae vero uni-
 versa Asia sunt potiti. (105.) Inde Aegyptum ver-
 sus intendebant viam: sed Syriam Palaestinam in-
 gressis occurrens Aegypti rex Psammitichus, mune-
 ribus precibusque effecit, ut ulterius non progrede-
 rentur. Ubi regredientes Ascalonem venerunt, Syriae
 oppidum; maximâ Scytharum parte sine maleficio
 praetergressâ, pauci ex illis, pone sequentes, Veneris
 Coelestis templum despoliarunt. Est autem illud,
 quantum sciscitans intelligo, ex omnibus huius deae
 templis vetustissimum. Nam quod in Cypro est tem-

53, 42.

10 ὅσα ταύτης τῆς Θεοῦ. καὶ γὰρ τὸ ἐν Κύπρῳ ἱρὸν ἐν-
 Θεῦτεν ἐγένετο, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Κύπριοι· καὶ τὸ ἐν
 Κυθήροισι Φοίνικές εἰσι οἱ ἰδρυσάμενοι, ἐκ ταύτης τῆς
 Συρίας ἐόντες. τοῖσι δὲ τῶν Σκυθέων συλήσασι τὸ ἱρὸν
 τὸ ἐν Ἀσκάλωνι, καὶ τοῖσι τουτέων αἰεὶ ἐκγόνοισι, ἐνέ-
 15 σκηψε ἡ Θεὸς Θήλειαν νοῦσον· ὥστε ἅμα λέγουσί τε
 οἱ Σκύθαι διὰ τοῦτό σφεας νοσέειν, καὶ ὁρᾶν παρ' ἐω-
 τῶσι τοὺς ἀπικνεομένους ἐς τὴν Σκυθικὴν χώραν ὡς δια-
 πέεται, τοὺς καλέουσι Ἐναρέας οἱ Σκύθαι. Ἐπὶ μὲν 106
 τὴν ὀκτῶ καὶ εἴκοσι ἔτεα ἦρχον τῆς Ἀσίας οἱ Σκύθαι,
 καὶ τὰ πάντα σφι ὑπὸ τε ὕβριος καὶ ὀλιγωρίας ἀνά-
 στατα ἦν. χωρὶς μὲν γὰρ Φόρων, ἐπρησσον παρ' ἐκά-
 5 στῶν τὸ ἐκάστοισι ἐπέβαλλον· χωρὶς δὲ τοῦ Φόρου,
 ἤσπαζον περιελαύνοντες τοῦτο ὅ τι ἔχοιεν ἕκαστοι. καὶ
 τούτων μὲν τοὺς πλεῖνας Κυαξάρης τε καὶ Μῆδοι ξεινί-

CVI. 4. Φόρον ἐπρησσον lego, et dein τὸν ἕκαστ.

plum, hinc prodiit; quod ipsi etiam Cyprii confir-
 mant: et, quod Cytheris est, id Phoenices condide-
 runt, ex hac Syria oriundi. His autem *Scythis*, qui
 templum Ascalonis exspoliarent, eorumque semper
 posteris, inflixit dea *muliebrem morbum*; ita quidem
 ut etiam Scythae dicant, ob hanc causam morbo hoc
 laborare illos, et apud se ab advenantibus Scythicam
 terram conspici quo pacto adfecti sint, quos *Enareas*
 Scythae adpellant. (106.) Igitur octo et viginti an-
 nos Asiae imperium obtinuerunt Scythae; per eorum-
 que proterviam et contemptum omnia susque deque
 versa sunt. Nam, praeterquam quod tributum exige-
 bant a singulis quod singulis inposuerant, insuper
 etiam obequitantes rapiebant quod quique haberent.
 Sed horum quidem maiorem numerum *Cyaxares* et

πάντες καὶ καταμεθύσαντες κατεφόνευσαν. καὶ οὕτως
ἀνεσώσαντο τὴν ἀρχὴν Μῆδοι, καὶ ἐπεκράτεον τῶν περ
καὶ πρότερον. καὶ τὴν τε Νῖνον εἶλον, (ὥς δὲ εἶλον, ἐν 10
ἐτέροισι λόγοισι δηλώσω,) καὶ τοὺς Ἀσσυρίους ὑποχει-
ρίους ἐποιήσαντο, πλὴν τῆς Βαβυλωνίης μοίρης. μετὰ
δὲ ταῦτα, Κυαξάρης μὲν, βασιλεύσας τεσσαράκοντα
ἔτεα, σὺν τοῖσι Σκύθαι ἤρξαν, τελευτᾷ.

107 Ἐκδέκεται δὲ Ἀστυάγης, ὁ Κυαξάρει παῖς, τὴν
Βασιλῆην. καὶ οἱ ἐγένετο θυγάτηρ, τῇ οὐνομα ἔθετο
Μανδάνην. τὴν ἐδόκεε Ἀστυάγης ἐν τῷ ὕπνῳ οὐρῆσαι
τοσοῦτον, ὥστε πλῆσαι μὲν τὴν ἑαυτοῦ πόλιν, ἐπικα-
τακλύσαι δὲ καὶ τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ὑπερέμενος δὲ τῶν 5
μάγων τοῖσι ὄνειροπόλοισι τὸ ἐνύπνιον, ἐφοβήθη, παρ'
αὐτέων αὐτὰ ἕκαστα μαθών. μετὰ δὲ, τὴν Μανδά-

Medi, hospitio exceptos et mero inebriatos, obtrun-
carunt: atque ita regnum receperunt *Medi*, et rerum,
quarum antea domini fuerant, denuo sunt potiti.
Tum vero et *Ninum* ceperunt, (quam quo pacto ce-
perint, in aliis Historiarum libris exponam) et As-
syrios, excepta Babylonica ditione, sub potestatem
suam redegerunt. Post haec Cyaxares, postquam qua-
draginta annos (simul numeratis his, quibus penes
Scythas fuerat imperium) regnasset, fato functus est.

(107.) *Cyaxari* in regnum successit filius *ASTYAGES*.
Huic nata erat filia, cui *Mandanae* imposuerat nomen:
quae ei per somnum visa est tantum urinae fundere,
ut et urbs eius impleretur et tota inundaretur Asia.
Quod somnium quum exposuisset illis ex Magorum
numero, qui somniorum interpretationi dabant ope-
ram, conterritus est, singula quaeque ab illis edo-

54, 71.

την ταύτην, εοῦσαν ἤδη ἀνδρὸς ὠραίην, Μήδων μὲν τῶν
 ἐαυτοῦ ἀξίων οὐδενὶ διδοῖ γυναῖκα, δεδοικώς τὴν ὄψιν·
 10 ὃ δὲ Πέρση διδοῖ, τῷ οὐνόμα ἦν Καμβύσης· τὸν εὗρισκε
 οἰκίης μὲν ἐόντα ἀγαθῆς, τρόπου δὲ ἡσυχίου· πολλῶ
 ἔνερθε ἄγων αὐτὸν μέσου ἀνδρὸς Μήδου. Συνοικεούσης 108
 δὲ τῷ Καμβύσῃ τῆς Μανδάνης, ὃ Ἀστυάγης τῷ πρῶ-
 τῷ ἔτεϊ εἶδε ἄλλην ὄψιν. ἐδόκεε δὲ οἱ ἐκ τῶν αἰδοίων,
 τῆς θυγατρὸς ταύτης Φῦναι ἄμπελον· τὴν δὲ ἄμπελον
 5 ἐπισχεῖν τὴν Ἀσίην πᾶσαν. ἰδὼν δὲ τοῦτο, καὶ ὑπερ-
 θέμενος τοῖσι ὄνειροπόλοισι, μετεπέμψατο ἐκ τῶν Πέρ-
 σέων τὴν θυγατέρα ἐπίτεκα εοῦσαν. ἀπικομένην δὲ
 ἐφύλασσε, βουλόμενος τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτῆς διαφθεῖ-
 ραι· ἐκ γὰρ οἱ τῆς ὄψιος οἱ τῶν μάγων ὄνειροπόλοι
 10 ἐσήμεαινον, ὅτι μέλλοι ὃ τῆς θυγατρὸς αὐτοῦ γόνος

ctus. Tum deinde Mandanen, viro iam maturam, Me-
 dorum nulli, qui ipsius familiâ dignus fuisset, in ma-
 trimonium dedit, visum istud reformidans; verum
 Persae cuidam iunxit, cui nomen *Cambyses*, quem
 repererat quidem bonâ familiâ ortum, et tranquillo
 hominem ingenio, caeterum quem inferioris esse
 conditionis, quam mediocrem Medum, iudicaverat.
 (108.) Postquam domum duxit Cambyses Mandanen,
 primo anno aliud vidit visum Astyages. Videbatur ei
 ex naturalibus huius filiae enasci vitis, eaque vitis
 universam obtinere Asiam. Quo de viso sibi oblato
 quum retulisset ad somniorum interpretes, arcessivit
 ex Persis filiam partui vicinam; eamque, postquam
 advenit, in custodia habuit, interimere cogitans pro-
 lem ex ea nascituram: nam ex viso illo significave-
 rant ei magi somniorum interpretes, prolem filiae

βασιλεύσειν ἀντὶ ἐκείνου. Ταῦτα δὴ ὦν Φυλασσόμενος
 ὁ Ἀστυάγης, ὡς ἐγένετο ὁ Κῦρος, καλέσας Ἄρπα-
 γον, ἄνδρα οἰκῆϊον, καὶ πιστότατόν τε Μήδων, καὶ
 πάντων ἐπίτροπον τῶν ἐωυτοῦ, ἔλεγέ οἱ τοιαύδε· „ Ἄρ- 15
 „ παγε, πρῆγμα τὸ ἂν τοι προσθέω, μηδαμᾶ παρὰ
 „ χρήσῃ· μηδὲ ἐμέ τε παραβάλλῃ, καὶ ἄλλους ἐλόμε-
 „ νος, ἐξ ὑστέρης σοὶ ἐωυτῷ περιπέσης. λάβε τὸν Μαν-
 „ δάνῃ ἔτεκε παῖδα· φέρων δὲ ἐς σεωυτοῦ, ἀπόκτεινον·
 „ μετὰ δὲ, θάψον τρόπῳ ὅτεω αὐτὸς βούλεαι.“ Ὁ
 „ δὲ ἀμείβεται· „ ὦ βασιλεῦ, οὔτε ἄλλοτέ κω πα- 20
 „ ρεῖδες ἀνδρὶ τῷδε ἄχαρι οὐδὲν, Φυλασσόμεβα δὲ ἐς
 „ σὲ καὶ ἐς τὸν μετέπειτα χρόνον μηδὲν ἐξαμαρτεῖν.
 „ ἀλλ' εἴ τοι Φίλον τοῦτο οὕτω γίνεσθαι, χρηὴ δὴ, τό
 109 „ γε ἐμὸν, ὑπηρετέεσθαι ἐπιτηδέως.“ Τούτοις ἀμει-

huius, loco ipsius, regno esse potiturum. Haec igitur cavens *Astyages*, simul atque natus erat *Cyrus*, vocatum ad se *Harpagum*, virum sibi familiarem, et Medorum fidissimum, cui res suas crederet omnes, his compellavit verbis: *Harpage, quod tibi committo negotium, id cave ne ullo pacto neglectim tractes. neve me decipias, aliisque hominibus studens, tuis ipse artibus dehanc capiaris. Cape quem Mandana peperit puerum; et domum tuam deportatum occide; dein, quoquo modo volueris sepe-
 kito. Respondit ille: Nec aliàs, ὁ Rex, vidisti in hoc homine aliquid quod ingratum tibi fuisset; oavebimus vero etiam, ne in posterum quidquam in te delinquamus. Quare si tibi gratum est, hoc ita fieri; oportet nempe, quod in me est, idoneam operam praestare. (109.) Hoc dato responso Har-*

55, 99.

ψάμενος ὁ Ἄρπαγος, ὥς οἱ παρεδόθη τὸ παιδίον κεκοσμημένον τὴν ἐπὶ θανάτῳ, ἥϊε κλαίων ἐς τὰ οἰκία. παρελθὼν δὲ ἔφραζε τῇ ἑαυτοῦ γυναικὶ τὸν πάντα Ἀστυάγεος ῥηθέντα λόγον. ἡ δὲ πρὸς αὐτὸν λέγει· „Νῦν ὦν
 „τί σοι ἐν νόῳ ἐστὶ ποιεῖν;“ Ὁ δὲ ἀμείβεται· „Οὐκ
 „ἡ ἐνετέλλετο Ἀστυάγης· αὐδ' εἰ παραφραγήσῃ τε καὶ
 „μανεῖται κάκιον ἢ νῦν μαίνεται, οὐ οἱ ἔγωγε προσθή-
 „σομαι τῇ γνώμῃ, οὐδὲ ἐς Φόνον τοιοῦτον ὑπηρετήσω.
 10 „πολλῶν δὲ εἵνεκα οὐ Φονεύσω μιν· καὶ ὅτι αὐτῷ μοι
 „συγγενὴς ἐστὶν ὁ παῖς, καὶ ὅτι Ἀστυάγης μὲν ἐστὶ
 „γέρον, καὶ ἄπαις ἔρσηνος γόνου. εἰ δὲ θελήσῃ, τού-
 „του τελευτήσαντος, ἐς τὴν θυγατέρα ταύτην ἀναβῆ-
 „ναι ἡ τυραννὶς, ἥς νῦν τὸν υἱὸν κτείνει δι' ἐμεῦ, ἄλλο
 15 „τί ἢ λείπεται τὸ ἐνβεῦτεν ἐμοὶ κινδύνων ὁ μέγιστος;
 „ἀλλὰ τοῦ μὲν ἀσφαλέος εἵνεκα ἐμοί, δεῖ τοῦτον τε-

pagus, quum ei traditus esset puerulus ornatus ut mortui solent, abiit flens domum suam: quo ubi venit, sermonem omnem, quem secum Astyages habuerat, uxori suae retulit. Cui illa, *Nunc ergo, inquit, quidnam facere cogitas?* Et ille: *Non quemadmodum mandavit Astyages; nec, si vel peius, quam nunc, insanierit furiosusque fuerit, voluntati eius obsequar, nec huius caedis minister ero. Multis autem de caussis hunc non occidam; quoniam et mihi cognatus est puer, et aetate proventus est Astyages, proleque caret mascula. Quod si igitur post illius obitum in hanc filiam regnum transiturum est, cuius nunc puerum per me vult occidere, quid aliud mihi supererit nisi ut hoc facto in summum discrimen adducar? Verumta-*

„λευτᾶν τὸν παῖδα· δεῖ μὲν τοι τῶν τινὰ Ἀστυάγεος·
 110 „αὐτοῦ Φονέα γενέσθαι, καὶ μὴ τῶν ἐμῶν.“ Ταῦτα
 εἶπε, καὶ αὐτίκα ἄγγελον ἔπεμπε ἐπὶ τῶν βουκόλων
 τῶν Ἀστυάγεος τὸν ἡπίστατο νομᾶς τε ἐπιτηδεωτάτας
 νέμοντα, καὶ οὔρεα θηριωδέστατα· τῷ οὐνομα ἦν Μι-
 τραδάτης· συνοίκεε δὲ τῇ ἑαυτοῦ συνδούλῳ· οὐνομα δὲ 5
 τῇ γυναικὶ ἦν τῇ συνοίκεε, Κυνώ, κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν· κατὰ δὲ τὴν Μηδικήν, Σπακώ. τὴν γὰρ
 κύνα καλέουσι σπάκα Μῆδοι. αἱ δὲ ὑπώρεαί εἰσι τῶν
 οὔρεων ἐνθα τὰς νομᾶς τῶν βοῶν εἶχε οὗτος δὴ ὁ βου-
 κόλος, πρὸς βορέῳ τε ἀνέμου τῶν Ἀγβατάνων, καὶ 10
 πρὸς τοῦ πόντου τοῦ Εὐξείνου. ταύτῃ μὲν γὰρ ἡ Μηδι-
 κὴ χώρα πρὸς Σασπεύρων ὀρεινὴ ἐστὶ κάρτα, καὶ ὑψηλὴ
 τε καὶ ἰδίῃσι συνηρεφής· ἡ δὲ ἄλλη Μηδικὴ χώρα ἐστὶ
 πᾶσα ἀπεδος. ἐπεὶ ὧν ὁ βουκόλος σπουδῇ πολλῇ κα-

men meae ipsius salutis caussâ necesse est ut moriatur hic puer: oportet autem ut interfector eius sit non aliquis meorum, sed ex ipsius Astyagis ministris. (110.) His dictis, protinus nuncium misit ad unum ex Astyagis pastoribus, quem noverat pascua habere maxime idonea, et montes feris frequentissimos. Nomen huic erat Mitradates, uxorem autem habebat conservam, cui nomen, graeca linguâ, *Cyno*; Medorum vero idiomate, *Spaco*: *canem* enim *spaca* dicunt Medi. Saltus autem montium, ubi boum pascua habebat hic bubulcus, ad septemtriones erant Ecbatanorum, Pontum Euxinum versus. Hoc enim in tractu, quem Saspies incolunt, montosa admodum est Medica terra, et alta, silvisque opaca, reliqua vero Media plana est omnis. Vocatus igitur bubulcus post-

15 ἀσόμενος ἀπίκητο, ἔλεγε ὁ Ἄρπαγος τὰδε „Κελεύει
 „σε Ἀστυάγης τὸ παιδίον τοῦτο λαβόντα, φεῖναι ἐς
 „τὸ ἐρημότατον τῶν οὐρέων, ὅπως ἂν τάχιστα διαφθα-
 „ρεῖ. καὶ τὰδε τοι ἐκέλευσε εἰπεῖν, ἣν μὴ ἀποκτείνης
 „αὐτὸ, ἀλλὰ τῷ τρόπῳ περιποιήσῃ, ὁλέθῃ τῷ κα-
 20 „κίστῳ σε διαχρήσεσθαι· ἐπορᾶν δὲ ἐκκείμενον διατέ-
 „ταγμαί ἐγώ.“ Ταῦτα ἀκούσας ὁ βουκόλος, καὶ 111
 ἀναλαβὼν τὸ παιδίον, ἦγε τὴν αὐτὴν ὀπίσω ὁδὸν, καὶ
 ἀπικνέεται ἐς τὴν ἑπαυλιν. τῷ δ' ἄρα καὶ αὐτῷ ἡ
 γυνή, ἐπίτεξ ἑοῦσα πᾶσαν ἡμέρην, τότε κως κατὰ δαί-
 5 μονα τίκτει, οἰχομένου τοῦ βουκόλου ἐς πόλιν. ἦσαν
 δὲ ἐν Φροντίδι ἀμφοτέροι ἀλλήλων πέρι· ὁ μὲν, τοῦ
 τόκου τῆς γυναικὸς ἀρρώδεων· ἡ δὲ γυνή, ὅτι οὐκ ἐωθᾶς
 ὁ Ἄρπαγος μεταπέμψαιτο αὐτῆς τὸν ἄνδρα. ἐπεὶ τε

quam nullâ interpositâ morâ advenit, haec ei dixit
 Harpagus: *Iubet te Astyages hunc puerulum su-
 mtere, et loco maxime deserto montium deponere,
 ut quam citissime pereat. Et hoc praeterea me
 iussit tibi praedicere, nisi illum occideris, sed
 quocumque modo superstitem esse curaveris, pes-
 simo exitio te periturum. Mihi autem iniunctum
 est, ut expositum inspiciam.* (111.) His auditis
 bubulcus, accepto puero, rediit eâdem viâ, et ad
 stabula pervenit. Forte autem fortunâ accidit, ut
 pastoris etiam huius uxor, quum per totum diem
 parturiisset, tunc pepererit, quum pastor in urbem
 esset profectus. Erant autem anxii uterque alterius
 causâ, ille timens partui uxoris; uxor autem, quod
 alioquin non solitus esset Harpagus ad se vocare ip-
 sius maritum. Ut vero ex itinere redux adstitit pastor,

δὲ ἀπονοστήσας ἐπέστη, οἷα ἐξ ἀέλπτου ἰδοῦσα ἡ γυνή,
 εἶρετο προτέρη, ὅ τι μιν οὕτω προθύμως Ἄρπαγος με- 10
 ταπέμφαιτο. ὃ δὲ εἶπε· „ὦ γύναι, εἰδόν τε ἐς πό-
 λιν ἐλθὼν καὶ ἤκουσα τὸ μή τε ἰδεῖν ὄφελον, μή τέ
 „κοτε γενέσθαι ἐς δεσπότεας τοὺς ἡμετέρους. οἶκος μὲν
 „πᾶς Ἀρπάγου κλαυθμῷ κατείχετο· ἐγὼ δὲ ἐκπλα-
 „γείς, ἥϊα ἔσω. ὥς δὲ ταχίστα ἐσῆλθον, ὁρέω παιδίον 15
 „προκείμενον, ἀσπαιρόν τε καὶ κραυγανόμενον, κεκοσ-
 „μημένον χρυσῷ τε καὶ ἐσθῆτι ποικίλῃ. Ἄρπαγος δὲ
 „ὥς εἶδέ με, ἐκέλευε τὴν ταχίστην ἀναλαβόντα τὸ
 „παιδίον, οἶχεσθαι φέροντα, καὶ θεῖναι ἔνθα θηριω-
 „δέστατον εἴη τῶν οὐρέων· Φαῖς Ἀστυάγεα εἶναι τὸν 20
 „ταῦτα ἐπιθέμενόν μοι, πόλλ' ἀπειλήσας εἰ μή σφεα
 „ποιήσαμι. καὶ ἐγὼ ἀναλαβὼν, ἔφερον, δοκέων τῶν
 „τινος οἰκετέων εἶναι· οὐ γὰρ ἂν κοτε κατέδοξα ἔνθεν

tamquam ex insperato eum conspiciens mulier, prior
 ex illo quaesivit, quid esset quod tam propere eum
 ad se vocasset Harpagus. Tum ille, *O mulier*, in-
 quit, *urbem ingressus vidi audivique quae num-*
quam videre me fas erat, nec umquam cadere de-
bebant nostros in dominos. Tota Harpagi domus
fletu erat oppleta; et ego consternatus ivi intro. Ut
primum intravi, vidi puerulum in medio positum,
palpitantem clamitantemque, auro et variegata
veste ornatum. Harpagus ut me conspexit, iussit
acceptum ocys puerum asportare, in locoque feris
maxime obnoxio montium deponere; Astyagem
esse dicens, qui hoc mihi iniungeret, multas adii-
ciens minas ni mandata exsequerer. Et ego sumens
puerum asportavi, ratus esse alicuius e domesti-

25 „ γέ ἦν. ἐθάμβεον δὲ ὀρέων χρυσῶ τε καὶ εἵμασι κε-
 „ κασμημένον· πρὸς δὲ, καὶ κλαυθμὸν κατεστεῶτα ἐμ-
 „ φανέα ἐν Ἀρπάγου. καὶ πρόκα τε δὴ κατ' ὁδὸν πυν-
 „ θάνομαι τὸν πάντα λόγον Φεράποντος, ὃς ἐμὲ προ-
 „ πέμπων ἔξω πάλιος, ἐνεχείρισε τὸ βρέφος· ὡς ἄρα
 „ Μανδάνης τε εἴη παῖς τῆς Ἀστυάγεος θυγατρὸς, καὶ
 30 „ Καμβύσει τοῦ Κύρου, καὶ μιν Ἀστυάγης ἐντέλλε-
 „ ται ἀποκτεῖναι. νῦν τε ὁδε ἐστί.“ Ἄμα δὲ ταῦτα ἔλε- 112
 „ γε ὁ Βουκόλος, καὶ ἐκκαλύψας ἀπεδείκνυε. ἡ δὲ, ὡς
 „ εἶδε τὸ παιδίον μέγα τε καὶ εὐεῖδές ἐόν, δακρύσασα,
 „ καὶ λαβομένη τῶν γουνάτων τοῦ ἀνδρὸς, ἔχοιζε μηδεμιᾷ
 5 τέχνῃ ἐκθεῖναι μιν. ὁ δὲ οὐκ ἔφη οἷός τ' εἶναι ἄλλως
 „ αὐτὰ ποιεῖν· ἐπιφοιτήσῃν γὰρ κατασκόπους ἐξ Ἀρ-
 „ πάγου ἐποψομένους· ἀπολέεσθαι τε κάκιστα, ἣν μὴ

cis; numquam enim exputare potuissem unde esset. Stupebam autem videns auro pretiosaque veste ornatum puerum, ad haec vero planctum manifestum in Harpagi aedibus. Sed protinus in itinere totam rem cognovi ex famulo, qui me urbe egredientem comitatus est, infantemque mihi tradidit; esse scilicet puerulum Mandanā natum, Astyagis filiā, et Cambyse, Cyri filio; Astyagemque occidi eum iubere. Et ecce hīc ille est! (112.) Haec dicens bubulcus, puerum detectum ostendit. Et illa, ut vidit puerum, magnum et formosum, lacrymans genuaque complectens mariti, oravit ut neutiquam illum exponeret. At ille negavit se aliter facere posse; adventuros enim ab Harpago speculatores, nem inspecturos; seque misere periturum, nisi imperata fecisset. Mulier, ut viro non persuasit, iterum

σΦεα ποιήσῃ. ὡς δὲ οὐκ ἔπειθε ἄρα τὸν ἄνδρα, δεύτερα λέγει ἡ γυνὴ τάδε· „Ἐπεὶ τοίνυν οὐ δύναμαί σε πείθειν „μὴ ἐκθεῖναι, σὺ δὲ ὥδε ποιήσον, εἰ δὴ πᾶσά γε ἀνάγκη 10
 „ὀθῆναι ἐκκείμενον· τέτοκα γὰρ καὶ ἐγώ, τέτοκα δὲ
 „τεθνεός· τοῦτο μὲν Φέρων πρόβες, τὸν δὲ τῆς Ἀστυά-
 „γεος θυγατρὸς παῖδα ὡς ἐξ ἡμέων ἑόντα τρέφωμεν·
 „καὶ οὕτω οὔτε σὺ αἰλώσεαι ἀδικέων τοὺς δεσπότεας,
 „οὔτε ἡμῖν κακῶς βεβουλευμένα ἔσται. ὁ τε γὰρ τεθνεὺς 15
 „βασιλήϊς ταΦῆς κυρήσει, καὶ ὁ περιεὼν οὐκ ἀπολέει
 113 „τὴν ψυχὴν.“ Κάρτα τε ἔδοξε τῷ βουκόλῳ πρὸς τὰ
 παρεόντα εὖ λέγειν ἡ γυνή, καὶ αὐτίκα ἐποίησε ταῦτα.
 τὸν μὲν ἔφερε θανατώσων παῖδα, τοῦτον μὲν παραδι-
 δοῖ τῇ ἑωυτοῦ γυναικί· τὸν δὲ ἑωυτοῦ, ἑόντα νεκρὸν, λα-
 βὼν ἔθηκε ἐς τὸ ἄγγος ἐν τῷ ἔφερε τὸν ἕτερον· κοσμή- 5
 σας δὲ τῷ κόσμῳ παντὶ τοῦ ἐτέρου παιδὸς, Φέρων ἐς τὸ

haec ei verba fecit: Quoniam ergo persuadere tibi, ne exponas puerum, non possum; at tu, si utique necesse est ut conspiciatur expositus, ita fac. Nempe et ego peperī, et quidem mortuum enixa sum. Hunc tu asporta, et expone; puerum vero filiae Astyagis alamus ut a nobis progenitum: ita nec tu vincēris deliquisse adversus heros nostros, nec nobis male fuerit consultum. Defunctus enim regiam consequetur sepulturam; et, qui superstes est, vitam non amittet. (113.) Optime ad rem praesentem dicere mulier visa est pastori, et statim rem est exsecutus. Quem puerum morti traditurus adiulerat, eum tradidit uxori: suum vero, qui mortuus erat, in vas illud, in quo alterum adiulerat, inposuit; et omni cultu alterius pueri ornatum, in

57, 87.

ἐρημότατον τῶν οὐρέων τιθεῖ. ὥς δὲ τρίτῃ ἡμέρῃ τῷ παι-
 δία ἐκκειμένῳ ἐγένετο, ἥϊε ἐς πόλιν ὁ βουκόλος, τῶν
 τινα προβόσκων φύλακον αὐτοῦ καταλιπών. ἐλθὼν δὲ
 10 ἐς τοῦ Ἀρπάγου, ἀποδεικνύναι ἔφη ἐτοῖμος εἶναι τοῦ
 παιδίου τὸν νέκυν. πέμψας δὲ ὁ Ἀρπαγος τῶν ἐαυτοῦ
 δορυφόρων τοὺς πιστοτάτους, εἶδέ τε διὰ τούτων, καὶ
 ἔθαψε τοῦ βουκόλου τὸ παιδίον. καὶ τὸ μὲν ἐτέβαπτο
 τὸν δὲ ὑστέρον τούτων Κῦρον ὀνομασθέντα, παραλα-
 15 βαῖσα ἔτρεφε ἡ γυνὴ τοῦ βουκόλου, οὐνομα ἄλλο κοῦ
 τι καὶ οὐ Κῦρον θεμένη.

Καὶ ὅτε δὴ ἦν δεκαέτης ὁ παῖς, πρῆγμα ἐς αὐτὸν 114
 τοιόνδε γερόμενον ἐξέφηνέ μιν. ἔπαιζε ἐν τῇ κώμῃ ταύτῃ ἐν
 τῇ ἦσαν καὶ αἱ βουκολίαι αὗται, ἔπαιζε δὲ μετ' ἄλλων
 ἡλίκων ἐν ὁδῷ· καὶ οἱ παῖδες παίζοντες εἶλοντο ἐαυτῶν
 2 βασιλέα εἶναι τοῦτον δὴ τὸν τοῦ βουκόλου ἐπὶ κλησιν

desertissimam regionem montium deportatum expo-
 suit. Postquam in tertium diem expositus infans fuit,
 in urbem proficiscitur pastor, subbulbulcorum ali-
 quo custode illius relicto; et ad Harpagum ingressus,
paratum se esse, ait, *cadaver pueruli ostendere*.
 Harpagus, missis satellitum suorum fidissimis, per
 hos inspexit, sepelivitque pastoris puerum. Quo se-
 pulto, illum qui postmodum *Cyrus* adpellatus est
 sumsit enutrivitque pastoris uxor; aliud ei nomen,
 non *Cyri*, inponens.

(114.) Is quum decem annorum esset puer, res
 quaedam accidit huiusmodi, quae eum cognitum fe-
 cit. Ludebat in eo vico, in quo erant boum greges
 quos diximus, ludebat autem in via publica: et pueri
 eum eo colludentes regem suum elegerant hunc quem

παῖδα. ὁ δὲ αὐτέων διέταξε τοὺς μὲν, οἰκίας οἰκοδομέειν·
 τοὺς δὲ, δορυφόρους εἶναι· τὸν δὲ κου τινα αὐτέων, ὀφθαλ-
 μὸν βασιλέος εἶναι· τῷ δὲ τινι, τὰς ἀγγελίας ἐσφέρειν
 ἐδίδου γέρας· ὡς ἐκάστω ἔργον προστάσσω. εἰς δὲ τού-
 των τῶν παιδίων συμπαίζων, ἐὼν Ἀρτεμβάρεος παῖς, 10
 ἀνδρὸς δοκίμου ἐν Μήδοισι· οὐ γὰρ δὴ ἐποίησε τὸ προσ-
 ταχθέν ἐκ τοῦ Κύρου· ἐκέλευε αὐτὸν τοὺς ἄλλους
 παῖδας διαλαβέειν. πειθομένων δὲ τῶν παιδων, ὁ Κῦρος
 τὸν παῖδα τρηχέως κάρτα περιέσπε μαστιγέων. ὁ δὲ,
 ἐπεὶ τε μετείβη τάχιστα, ὡς γε δὴ ἀνάξια ἑωυτοῦ πα- 15
 θῶν, μᾶλλον τι περιημέκτεε· κατελθὼν δὲ ἐς πόλιν,
 πρὸς τὸν πατέρα ἀποικτίζετο τῶν ὑπὸ Κύρου ἡντησέ,
 λέγων δὲ οὐ Κύρου, (οὐ γὰρ κω ἦν τοῦτο τὸ ὄνομα,)
 ἀλλὰ πρὸς τοῦ βουκόλου τοῦ Ἀστυάγεος παιδός. Ὁ
 δὲ Ἀρτεμβάρης ὀργῇ, ὡς εἶχε, ἐλθὼν παρὰ τὸν Ἀστυά- 20

*pastoris filium vulgo nominabant. Ille igitur horum
 aliis partes distribuebat aedificandi domos, aliis ut
 essent satellites, uni etiam eorum ut esset Regis oculus,
 alii munus dedit intro ferendi nuncios; atque
 ita singulis proprias adsignaverat partes. Quum au-
 tem unus horum puerorum, colludens cum reliquis,
 qui erat Artembarei filius, nobilis inter Medos viri,
 mandatis Cyri non paruisset; iussit Cyrus alios pue-
 ros medium illum comprehendere. Qui quum ei mo-
 rem gessissent, aspere admodum Cyrus tractavit pue-
 rum. Ille vero, simul atque dimissus est, gravissime
 offensus, ut qui indigna sese passus esset, in urbem
 abiit; et apud patrem de his, quae ei a Cyro accidis-
 sent, acriter est conquestus; non a Cyro dicens, nec
 enim iam tum erat ei hoc nomen, sed a filio bubulci*

γὰρ, καὶ ἅμα ἀγόμενος τὸν παῖδα, ἀνάρσια πρήγμα-
 τα ἔφη πεπονθέναι, λέγων· „ὦ βασιλεῦ, ὑπὸ τοῦ
 „σοῦ δούλου, βουκόλου δὲ παιδὸς, ᾧδε περιῦβρίσμε-
 „θα.“ (δεικνὺς τοῦ παιδὸς τοὺς ὤμους.) Ἀκούσας 115
 δὲ καὶ ἰδὼν ὁ Ἀστυάγης, θέλων τιμωρῆσαι τῷ παιδί
 τιμῆς τῆς Ἀρτεμβάρους εἵνεκα, μετεπέμπετο τὸν τε
 βουκόλον καὶ τὸν παῖδα. ἐπεὶ τε δὲ παρήσαν ἀμφοτέ-
 5 ροι, βλέψας πρὸς τὸν Κῦρον ὁ Ἀστυάγης, ἔφη· „Σὺ
 „δὴ, ἐὼν τοῦδε τοιούτου ἐόντος παῖς, ἐτόλμησας τὸν
 „τοῦδε παῖδα, ἐόντος πρώτου παρ' ἐμοῖ, ἀεικεῖν τοιῆδε
 „περισπεῖν;“ Ὁ δὲ ἀμείβετο ᾧδε· „ὦ δέσποτα,
 „ἐγὼ δὲ ταῦτα τοῦτον ἐποίησα σὺν δίκῃ. οἱ γὰρ με ἐκ
 20 „τῆς κώμης παῖδες, τῶν καὶ ὅδε ἦν, παίζοντες, σφέων
 „αὐτῶν ἐστήσαντο βασιλέα. ἐδόκεον γὰρ σφί εἶναι ἐς

Astyagis. Et Artembares ira excandescens regem e
 vestigio adiit, filium secum ducens, et indigna se
 passum esse aiebat, dicens: *O rex, a tuo servo,*
bubulci filio, in hunc modum (hic humeros filii
 ostendebat) *contumeliā sumus adfecti.* (115.) Haec
 audiens conspiciensque *Astyages*, quum vellet hono-
 ris Artembaris gratiā ulcisci filium, arcessivit bubul-
 cum et puerum. Qui ubi adfuerunt ambo, *Cyrum*
 intuitus *Astyages* ait: *Tu vero, quum sis huius ta-*
lis hominis gnatus, ausus es filium huius viri,
qui apud me principe loco est, ita contumeliose
tractare! Cui *Cyrus* respondit: *At equidem, ὁ do-*
mine, cum eo sic egi non iniuriā. Nam colluden-
tes ex vico nostro pueri, quorum in numero hic
fuit, regem me constituerant: visus enim illis

„ τοῦτο ἐπιτηδεύατος. οἱ μὲν νυν ἄλλοι παῖδες τὰ ἐπι-
 „ τασσόμενα ἐπετέλεον· οὗτος δὲ ἀνηκούστεέ τε, καὶ
 „ λόγον εἶχε οὐδένα· ἐς ὃ ἔλαβε τὴν δίκην. εἰ ὦν δὴ
 „ τοῦδε εἴνεκα ἄξιός τευ κακοῦ εἰμὶ, ὥδέ τοι πάρεμι.“ 15

116 Ταῦτα λέγοντος τοῦ παιδὸς, τὸν Ἀστυάγεα ἐσῆει
 ἀνάγνωσις αὐτοῦ· καὶ οἱ ὅ τε χαρακτήρ τοῦ προσώ-
 που προσφύρεσθαι ἐδόκεε ἐς ἑαυτὸν, καὶ ἡ ὑπόκρισις
 ἐλευθερωτέρη εἶναι· ὅ τε χρόνος τῆς ἐκθέσιος τῇ ἡλικίᾳ
 τοῦ παιδὸς ἐδόκεε συμβαίνειν. ἐκπλαγεῖς δὲ τούτοισι, 5
 ἐπὶ χρόνον ἄφθογγος ἦν. μόγῃς δὲ δὴ· κοτε ἀνενειχθεῖς,
 εἶπε, θέλων ἐκπέμψαι τὸν Ἀρτεμβάρεα, ἵνα τὸν βου-
 κόλον μῦνον λαβὼν βασανίσῃ· „ Ἀρτέμβαρες, ἐγὼ
 „ ταῦτα ποιήσω, ὥστε σὲ καὶ τὸν παῖδα τὸν σὸν μη-
 „ δὲν ἐπιμέμφестhai.“ Τὸν μὲν δὴ Ἀρτεμβάρεα πέμ- 10

*eram ad hoc maxime idoneus. Igitur reliqui pueri
 imperata faciebant; at hic dicto non erat au-
 diens, et mandata nihili faciebat; quare ad ex-
 tremum poena ei inflicta est. Quod si ergo huius
 rei caussâ malum aliquod commerui, en tibi prae-
 sto sum! (116.) Haec dum puer locutus est, subiit
 Astyagem ut illum agnosceret; quum et faciei spe-
 cies convenire cum sua videretur, et responsum esse
 liberalius, et tempus expositionis cum aetate pueri
 videretur congruere. Quibus rebus percussus, ali-
 quantum temporis continuit vocem. Acgre tandem
 se recipiens, volensque Artembarem dimittere, quo
 pastorem solum secum relictum posset percunctari:
 Artembares, inquit, haec equidem ita confecturus
 sum, ut nec tu nec filius tuus habeatis de quo con-
 queramini. Dimisso Artembare, Cyrum in interiora*

πει τὸν δὲ Κῦρον ἦγον ἔσω οἱ θεράποντες, κελεύσαν-
 τος τοῦ Ἀστυάγεος. ἐπεὶ δὲ ὑπελέλειπτο ὁ βουκόλος
 μῶνος, μουνωθέντα δὲ αὐτὸν εἶρετο ὁ Ἀστυάγης, κόθεν
 λάβαι τὸν παῖδα, καὶ τίς εἴη ὁ παραδούς; ὁ δὲ ἐξ ἑω-
 15 τοῦ τε ἔφη γεγονέναι, καὶ τὴν τεκοῦσαν αὐτὸν ἔτι εἶναι
 παρ' ἑωυτῶ. Ἀστυάγης δὲ μιν οὐκ εὖ βουλευέσθαι
 ἔφη, ἐπιθυμέοντα ἐς ἀνάγκας μεγάλας ἀπικνέεσθαι·
 ἅμα τε λέγων ταῦτα, ἐσήμαινε τοῖσι δορυφόροισι λαμ-
 βάνειν αὐτόν. ὁ δὲ, ἀγόμενος ἐς τὰς ἀνάγκας, οὕτω
 20 δὴ ἔφαινε τὸν ὄντα λόγον. ἀρχόμενος δὴ ἀπ' ἀρχῆς
 διεξήει, τῇ ἀληθείᾳ χρεώμενος· καὶ κατέβαινε ἐς λιτάς
 τε, καὶ συγγνώμην ἑωυτῶ κελεύων ἔχειν αὐτόν. Ἀστυά- 117
 γης δὲ, τοῦ μὲν βουκόλου τὴν ἀληθείην ἐκφάναντος, λό-
 γον ἤδη καὶ ἐλάσσω ἐποιέετο· Ἀσπάγῳ δὲ καὶ μεγά-
 λως μεμφόμενος, καλέειν αὐτὸν τοὺς δορυφόρους ἐκέ-

aedium introducunt famuli iussu Astyagis. Iamque
 solum relictum pastorem interrogavit Astyages, pue-
 rum hunc unde acceperit, et quis esset qui eum illi
 tradidisset: et ille *ex se progenitum*, ait, *matrem-*
que pueri adhuc domi suae vivere. Astyages vero,
 non bene illum sibi consulere, inquit, *qui velit*
tormentis ad confitendum adigi: dumque haec lo-
 quitur, signum dat satellitibus ut corripiant homi-
 nem. Tum ille, tormentis expromtis, ita demum
 rem, ut erat, declaravit: nempe a principio orsus,
 omnia persecutus est, nihil a veritate deflectens; de-
 nique ad preces descendit, et, ut veniam sibi rex da-
 ret, oravit. (117.) *Astyages*, postquam verum pa-
 stor esset confessus, iam minorem rationem culpae
 eius habuit; sed Harpago vehementer indignatus, ius-

λευε. ὡς δὲ οἱ παρῆν ὁ Ἄρπαγος, εἵρετό μιν ὁ Ἀστυά- 5
 γης. „Ἄρπαγε, τέω δὴ μόρω τὸν παῖδα κατεχρήσας,
 „τόν τοι παρέδωκα ἐκ θυγατρὸς γεγονότα τῆς ἐμῆς;“
 Ὁ δὲ Ἄρπαγος, ὡς εἶδε τὸν βουκόλον ἔνδον ἔοντα, οὐ
 τρέπεται ἐπὶ ψευδέα ὁδὸν, ἵνα μὴ ἐλεγχόμενος ἀλίσκη-
 ται· ἀλλὰ λέγει τάδε. „ὦ βασιλεῦ, ἐπεὶ τε πα- 10
 „ρέλαβον τὸ παιδίον, ἐβούλευον σκοπῶν ὅπως σοί τε
 „ποιήσω κατὰ νόον, καὶ ἐγὼ πρὸς σέ γινόμενος ἀνα-
 „μάρτητος, μήτε θυγατρὶ τῇ σῇ, μήτε αὐτῷ σοι εἶην
 „αὐθέντης. ποιέω δὴ ᾧδε. καλέσας τὸν βουκόλον τόν-
 „δε, παραδίδωμι τὸ παιδίον, φάς σέ τε εἶναι τὸν κε- 15
 „λεύοντα ἀποκτεῖναι αὐτό. καὶ λέγων τοῦτό γε, οὐκ
 „ἐψευδόμην· σὺ γὰρ ἐνετέλλεο οὕτω. παραδίδωμι μέντοι
 „τῷδε κατὰ τάδε, ἐντειλάμενος θεῖναί μιν ἐς ἐρήμον
 „οὖρος, καὶ παραμένοντα φυλάσσειν ἄχρι οὗ τελευ-

sit satellites eum vocare. Qui ubi adfuit, quaesivit ex
 eo Astyages: *Harpago, quonam genere mortis in-*
terfecisti puerum, quem tibi tradidi ex filia mea
natum. Harpagus, quum pastorem videret intus esse,
 non ad mendacia se convertit, ne veritate convictus
 caperetur; sed in hunc modum locutus est. *O rex,*
postquam puerum accepi, deliberavi mecum, an-
quirens quo pacto et tibi ex voluntate tua facerem,
et, dum apud te culpā vacarem, nec filiae tuae,
nec ipsi tibi, essem mea manu carnifex. Igitur ita
statui agendum. Pastori huic, ad me vocato, tra-
didi puerum, dicens te esse qui illum occidi iube-
res: atque hoc dicens, non sum mentitus: tu enim
ita iusseras. Tradidi autem ei hoc modo, ut man-
daverim, exponeret illum in deserto monte, et ma-

59, 73.

20 ἤσει· ἀπειλήσας παντοῖα τῷδε, ἣν μὴ τὰδε ἐπιτε-
 „λέα ποιήσῃ. ἐπεὶ τε δὲ, ποιήσαντος τούτου τὰ κελευό-
 „μενα, ἐτελεύτησε τὸ παιδίον, πέμψας τῶν εὐνούχων
 „τοὺς πιστοτάτους, καὶ εἶδον δι' ἐκείνων, καὶ ἔθαψά
 „μιν. οὕτως ἔσχε, ὦ βασιλεῦ, περὶ τοῦ πρῆγματος
 25 „τούτου· καὶ τοιούτῳ μόρῳ ἐχρήσατο ὁ παῖς.“

Ἄρπαγος μὲν δὴ τὸν ἰθὺν ἔφαινε λόγον. Ἀστυάγης 118
 δὲ, κρύπτων τὸν οἱ ἐνείχεε χόλον διὰ τὸ γεγονὸς, πρῶ-
 τα μὲν κατὰπερ ἤκουσε αὐτὸς πρὸς τοῦ βουκέλῳ τὸ
 πρῆγμα, πάλιν ἀπηγγέει τῷ Ἀρπάγῳ· μετὰ δὲ, ὥς
 5 οἱ ἐπαλλιλόγητο, κατέβαινε λέγων, ὥς „περίεστί τε ὁ
 „παῖς, καὶ τὸ γεγονὸς ἔχει καλῶς. Τῷ τε γὰρ πε-
 „ποιημένῳ, ἔφη λέγων, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον ἔκαμνον
 „μεγάλως, καὶ θυγατρὶ τῇ ἐμῇ διαβεβλημένος οὐκ
 „ἐν ἐλαφρῷ ἐποιεύμην. ὥς ὧν τῆς τύχης εὖ μετεστεῶ-

*peret observaretque donec vitam finiisset; multa
 huic comminatus, nisi haec effecta dedisset. Post-
 quam hic imperata fecit, obiitque puer, tum eu-
 nuchorum fidelissimos misi, per eosque inspexi
 mortuum, et sepelivi. Tali modo, rex, gesta haec
 res, talique fato functus est puer.*

(118.) Sic igitur *Harpagus* ex vero rem exposuit.
Astyages autem, tegens iram quam adversus eum ob
 id factum animo conceptam habebat, primum ei rur-
 sus narravit rem prouti ex bubulco ipse audiverat;
 tum, postquam ei hoc repetiisset, ad extremum dixit,
superesse puerum, et, quae facta sint, bene habere.
Etenim (sic perrexit dicere) *admissum in hunc pue-
 rum facinus et graviter ipse dolebam, et, quod in
 filiae meae offensionem incurrissem, haud leviter*

„σης, τοῦτο μὲν, τὸν σεωυτοῦ παῖδα ἀπόπεμψον παρὰ 10
 „τὸν παῖδα τὸν νεήλυδα· τοῦτο δὲ, (σῶστρα γὰρ τοῦ
 „παιδὸς μέλλω θύειν τοῖσι θεῶν τιμὴ αὕτη προσκέε-
 119 „ται,) πάρισθί μοι ἐπὶ δεῖπνον.“ Ἄρπαγος μὲν, ὡς
 ἤκουσε ταῦτα, προσκυνήσας, καὶ μεγάλα ποιησάμε-
 νος ὅτι τε ἡ ἀμαρτὰς οἱ ἐς δέον ἐγεγόνεε, καὶ ὅτι ἐπὶ
 τύχησι χρηστέῃσι ἐπὶ δεῖπνον κέκλητο, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία.
 ἐσελθὼν δὲ τὴν ταχίστην, ἣν γὰρ οἱ παῖς εἷς μούνος, 5
 ἕτεα τρία καὶ δέκα κου μάλιστα γεγονώς, τοῦτον ἐκ-
 πέμπει, ἵεναι τε κελεύων ἐς Ἀστυάγεος, καὶ ποιέειν
 ὅ τι αὖν ἐκεῖνος κελεύῃ. αὐτὸς δὲ περιχαρὴς ἔων, Φράζει
 τῇ γυναικὶ τὰ συγκυρήσαντα. Ἀστυάγης δὲ, ὡς οἱ ἀπί-
 κετο ὁ Ἀρπάγου παῖς, σφάξας αὐτὸν, καὶ κατὰ μέ- 10
 λεα διελὼν, τὰ μὲν ὥπτησε, τὰ δὲ ἔψησε τῶν κρεῶν.

*ferebam. Nunc ergo feliciter conversâ fortunâ, tu
 tuum filium mitte ad hunc puerum recens adve-
 nam; et ipse mihi ad coenam adesto, nam pro ser-
 vato puero sacra diis, ad quos hic honos pertinet,
 sum factururus. (119.) His auditis Harpagus adora-
 vit regem, et admodum gratulatus sibi, quod et de-
 dictum commode ipsi cessisset, et quod felicibus au-
 spiciis ad coenam esset vocatus, domum rediit. Quam
 ubi ingressus est, protinus filium, quem habuit uni-
 cum, tredecim fere annos natum, emittit, adire iu-
 bens Astyagis aedes, et facere quidquid ille iussisset.
 Ipse vero supra modum gavisus, narravit uxori quae
 evenissent. At Astyages, ut ad eum venit Harpagi
 filius, iugulavit eum, et membratim concidens cor-
 pus, partim assavit carnes, partim elixavit; easque
 postquam recte paratae fuerunt, in promptu habuit.*

59, 1.

εὐτυχτα δὲ ποιησάμενος, εἶχε ἐτοῖμα. ἐπεὶ τε δὲ, τῆς
 ὥρης γινομένης τοῦ δείπνου, παρῆσαν οἱ τε ἄλλοι δαι-
 τυμόνες καὶ ὁ Ἄρπαγος, τοῖσι μὲν ἄλλοισι καὶ αὐτῷ
 15 Ἀστυάγει παρετιθέατο τράπεζαι ἐπιπλέαι μηλείων
 κρεῶν Ἀρπάγῳ δὲ, τοῦ παιδὸς τοῦ ἑωυτοῦ, πλὴν κε-
 φαλῆς τε καὶ ἄκρων χειρῶν τε καὶ ποδῶν, τᾶλλα
 πάντα ταῦτα δὲ χωρὶς ἔκειτο ἐπὶ κανέῳ κατακεκα-
 λυμμένα. ὡς δὲ τῷ Ἀρπάγῳ ἐδόκεε ἄλις ἔχειν τῆς
 20 βορῆς, Ἀστυάγης εἰρετό μιν, εἰ ἡσθείη τι τῇ θοίνῃ. Φα-
 μένου δὲ Ἀρπάγου καὶ κάρτα ἡσθῆναι, παρέφερον,
 τοῖσι προσέκειτο, τὴν κεφαλὴν τοῦ παιδὸς κατακεκα-
 λυμμένην, καὶ τὰς χεῖρας καὶ τοὺς πόδας Ἀρπάγου
 δὲ ἐκέλευον προσστάντες ἀποκαλύπτειν τε καὶ λαβεῖν
 25 τὸ βούλεται αὐτέων. πειθόμενος δὲ ὁ Ἄρπαγος, καὶ
 ἀποκαλύπτων, ὄρᾳ τοῦ παιδὸς τὰ λείμματα ἰδὼν δὲ,

Tum, ubi coenae adfuit hora, quum convenissent et reliqui convivae et Harpagus, aliis convivis et ipsi Astyagi adponebantur mensae carnibus agninis refertae; Harpago vero partes omnes corporis filii ipsius, excepto capite et extremis manibus pedibusque: haec enim seorsim in canistro reposita erant contexta. Postquam satis pastus illo cibo sibi visus erat Harpagus, quaesivit ex eo Astyages, *numquid delectatus esset epulo*: qui ubi respondit, *valde quidem se ea esse delectatum*, adtulerunt, quibus id mandatum erat, caput pueri obtectum, et manus pedesque; et adstantes iusserunt Harpagum detegere, sumereque ex eis quidquid libuisset. Harpagus obtemperans, ubi detexit, conspicit filii sui reliquias: quo quidem spectaculo non consternatus est, sed sui compos mansit.

οὔτε ἐξεπλάγη, ἐντός τε ἑωυτοῦ γίνεται. εἴρετο δὲ αὐτὸν ὁ Ἀστυάγης, εἰ γινώσκοι ὅτευ Θηρίου κρέα βεβρώκοι. ὁ δὲ καὶ γινώσκων ἔφη, καὶ ἀρεστὸν εἶναι πᾶν τὸ ἀν βασιλεὺς ἔρδῃ. τούτοισι δὲ ἀμειψάμενος, καὶ ἀναλα- 30 βῶν τὰ λοιπὰ τῶν κρεῶν, ἥϊε ἐς τὰ οἰκία. ἐνθεῦτεν δὲ ἔμελλε, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἀλίσσας θάψειν τὰ πάντα.

120 Ἀσπάζω μὲν Ἀστυάγης δίκην ταύτην ἐπέθηκε. Κύρου δὲ περὶ βουλευῶν, ἐκάλεε τοὺς αὐτοὺς τῶν μάγων οἱ τὸ ἐνύπνιον οἱ ταύτῃ ἔκριναν. ἀπικομένους δὲ εἴρετο ὁ Ἀστυάγης, τῇ ἔκρινάν οἱ τὴν ὄψιν· οἱ δὲ κατὰ ταυτὰ εἶπαν, λέγοντες ὡς βασιλεῦσαι χρῆν τὸν παῖδα, εἰ 5 ἐπέζωσε καὶ μὴ ἀπέθανε πρότερον. Ὁ δὲ ἀμείβεται αὐτοὺς τοῖσδε· „Ἔστι τε ὁ παῖς, καὶ περίεστι· καὶ „μιν, ἐπ' ἀγροῦ διαιτῶμενον, οἱ ἐκ τῆς κώμης παῖδες „ἐστήσαντο βασιλέα. ὁ δὲ πάντα, ὅσα περ οἱ ἀληθεῖ

Quaesivit autem ex eo Astyages, cognosceretne cuius ferae carnes comedisset? Cui ille, et noscere se, respondit; et placere debere quidquid rex fecisset. Hoc dato responso, sumtis secum reliquis carnibus, domum abiit; inde collectas, puto, reliquias cunctas humaturus.

(120.) Hac ultione de Harpago captâ, de *Cyro* deliberans *Astyages*, eosdem vocavit magos, qui ei insomnium in istam partem interpretati erant. Qui ubi convenerunt, quaesivit ex iis, *quam in partem interpretati essent insomnium?* Illi vero eodem modo responderunt; dicentes, *in fatis fuisse ut regnaret puer, si in vita mansisset, nec ante tempus decessisset.* Excepit Astyages: *Atqui vivit puer, et superest: et rure agentem pueri eiusdem pagi re-*

- 10 „λόγῳ βασιλέες, ἐτελέωσε ποιήσας. καὶ γὰρ δορυ-
 „φόρους, καὶ θυρωροὺς, καὶ ἀγγελιηφόρους, καὶ τὰ
 „λοιπὰ πάντα διατάξας εἶχε. καὶ νῦν ἐς τί ὑμῖν ταῦτα
 „φαίνεται φέρειν;“ Εἶπαν οἱ μάγοι· „Εἰ μὲν περίεστί
 „τε, καὶ ἐβασίλευσε ὁ παῖς μὴ ἐκ προνοίας τινός,
 15 „θάρσει τε τούτου εἵνεκα, καὶ θυμὸν ἔχε ἀγαθόν· οὐ
 „γὰρ ἔτι τὸ δεύτερον ἄρξει. παρὰ σμικρὰ γὰρ καὶ τῶν
 „λογίων ἡμῖν ἓνια κεχώρηκε· καὶ τὰ γε τῶν ὀνειράτων
 „ἐχόμενα, τελέως ἐς ἀσθενὲς ἔρχεται.“ Ἀμείβεται
 „Ἀστυάγης τοῖσδε· „Καὶ αὐτὸς, ὦ μάγοι, ταύτη πλεῖ-
 20 „στος γνώμην εἰμὶ, βασιλῆος ὀνομασθέντος τοῦ παιδός,
 „ἐξήκειν τε τὸν ὄνειρον, καὶ μοι τὸν παῖδα τοῦτον εἶναι
 „δεινὸν οὐδὲν ἔτι. ὅμως μὲν γε τοι συμβουλεύσατέ μοι.
 „εὖ περισκεψάμενοι, τὰ μέλλει ἀσφαλέστατα εἶναι

CXX. 12. εἶχε. Vulgo ἤρχε, regnabat.

gem elegerunt: atque ille, quaecumque faciunt vere nominati reges, cumulate fecit; nam et satellites, et ianitores, et internuncios, et qui reliquis praeessent muneribus, habuit constitutos. Et nunc, quorsum vobis haec valere videntur? Responderunt magi: Si superest puer, et regnavit non praemeditato, confide hactenus; et bona esto animo; non enim iterum regnabit. Nam in exiguum quiddam etiam oraculorum nonnulla nobis exierunt; et quae de genere sunt insomniorum, ea quidem in admodum exile quidpiam subinde desinunt. Ad haec Astyages, Et ipse ego, inquit, ὁ magi, in hac maxime sum sententia, quod rex nominatus fuit puer, in eo exitum habere insomnium, nec eum porro esse mihi ullo modo timendum. Verum tamen, probe omnia circumspicientes, consulite mihi, quid fu-

„οἶκῳ τε τῷ ἐμῷ καὶ ὑμῖν.“ Εἶπαν πρὸς ταῦτα οἱ μά-
 γοι· „ὦ βασιλεῦ, καὶ αὐτοῖσι ἡμῖν περὶ πολλοῦ 25
 „ἐστὶ κατορθοῦσθαι ἀρχὴν τὴν σὴν. κείνως μὲν γὰρ ἀλ-
 „λοτριοῦται, ἐς τὸν παῖδα τοῦτον περιϊοῦσα, ἔοντα
 „Πέρσῃν· καὶ ἡμεῖς, ἔοντες Μῆδοι, δουλούμεθά τε, καὶ
 „λόγου οὐδενὸς γινόμεθα πρὸς Περσέων, ἔοντες ξεῖνοι·
 „σέο δ' ἐνεστεῶτος βασιλῆος, ἔοντος πολιήτεω, καὶ ἄρ- 30
 „χομεν τὸ μέρος. καὶ τιμὰς πρὸς σέο μεγάλας ἔχο-
 „μεν. οὕτω ὦν πάντως ἡμῖν σέο τε καὶ τῆς σῆς ἀρχῆς
 „προοπτέον ἐστί. καὶ νῦν εἰ φοβερόν τι ἐωρῶμεν, πᾶν
 „ἂν σοι προεφράζομεν· νῦν δὲ ἀποσκήψαντος τοῦ ἐνυπ-
 „νίου ἐς Φλαῦρον· αὐτοί τε θαρσέομεν, καὶ σοὶ ἕτερα 35
 „τοιαῦτα παρακελευόμεθα· τὸν δὲ παῖδα τοῦτον ἐξ
 „ὀφθαλμῶν ἀπόπεμψαι ἐς Πέρσας τε καὶ τοὺς γε-

turum sit tutissimum et domui meae et vobis. Tum magi: Nostrâ etiam, inquiunt, plurimi interest, ut firmum stet tuum regnum. Nam isto modo alienatur illud, si in hunc puerum transit, qui est Persa: et nos, Medi quum simus, servituri sumus, et nulla in existimatione erimus apud Persas, utpote extranei. Te vero manente Rege, qui popularis es noster, et regnamus ex nostra parte, et magnos a te honores obtinemus. Ita igitur omnino et tibi et regno tuo debemus prospicere. Et nunc, si quid quod timendum esset cerneremus, cuncta tibi praedicturi eramus: at, quum in rem exilem exierit insomnium, et nos confidimus, et te ut idem facias hortamur. Hunc vero puerum e conspectu dimitte in Persas et ad suos parentes.

„ναμένους.“ Ἀκούσας ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, ἐχάρη 121
 τε, καὶ καλέσας τὸν Κῦρον, ἔλεγέ οἱ τάδε. „ὦ παῖ,
 „σὲ γὰρ ἐγὼ δι' ὄψιν ὀνείρου οὐ τελέην ἠδίκηον, τῇ
 „σεαυτοῦ δὲ μοίρῃ περίεις· νῦν ὦν ἴθι χαίρων ἐς Πέρ-
 5 „σας, πομποὺς δ' ἐγὼ ἅμα πέμψω. ἐλθὼν δὲ ἐκεῖ,
 „πατέρα τε καὶ μητέρα εὐρήσεις, οὐ κατὰ Μιτρα-
 „δάτην τε τὸν βουκόλον καὶ τὴν γυναῖκα αὐτοῦ.“

Ταῦτα εἶπας ὁ Ἀστυάγης, ἀποπέμπει τὸν Κῦρον. 122
 ᾤσθησάντα δὲ μιν ἐς τοῦ Καμβύσεω τὰ οἰκία, ἐδέ-
 ξαντο οἱ γεινᾶμενοι· καὶ δεξάμενοι, ὡς ἐπύθοντο, με-
 γάλως ἀσπάζοντο, οἷα δὴ ἐπιστάμενοι αὐτίκα τότε
 5 τελευτήσai· ἱστορεόν τε ὅτεω τρόπῳ περιγένοιτο. ὁ δὲ
 σφι ἔλεγε, Φαῖς πρὸ τοῦ μὲν οὐκ εἰδέναι, ἀλλὰ ἡμαρ-
 τηκέναι πλείστον, κατ' ὁδὸν δὲ πυθέσθαι πᾶσαν τὴν

(121.) His auditis gavisus Astyages, Cyrum ad se vocatum his verbis compellat: *O puer, ego propter vanum insomnii visum iniuriā te adfeci; tu vero tuo fato superes. Nunc igitur, quod felix tibi atque faustum sit, abi in Persas; quo qui te comitentur, tecum mittam. Eo quum veneris, patrem ibi et matrem invenies, non eius sortis cuius sunt Mithradates bubulcus illiusque uxor.*

(122.) Haec quum dixisset Astyages, dimisit Cyrum. Quem, ad Cambysis aedes delatum, recepere parentes; receptumque, ubi quis esset cognovere, vehementi cum gaudio sunt amplexati, ut quem protinus a partu vitam finivisse arbitrarentur: percunctatique sunt, quonam pacto superfuerit. Et ille rem exposuit; dicens, se ipsum antea nescivisse. sed plurimum a vero aberrasse; in itinere autem omnia,

ἑωυτοῦ πάθην. ἐπίστασθαι μὲν γὰρ, ὡς Βουκόλου τοῦ
 Ἀστυάγεος εἶη παῖς· ἀπὸ δὲ τῆς κεῖθεν ὁδοῦ τὸν πάντα
 λόγον τῶν πομπῶν πυθέσθαι. τραφῆναι δὲ ἔλεγε ὑπὸ 10
 τῆς τοῦ Βουκόλου γυναικός. ἥϊέ τε ταύτην αἰνέων διὰ
 παντός· ἦν τέ οἱ ἐν τῷ λόγῳ τὰ πάντα ἡ Κυνώ. οἱ δὲ
 τοκέες, παραλαβόντες τὸ οὔνομα τοῦτο, ἵνα θειοτέρως
 δοκῇ τοῖσι Πέρσησι περιεῖναί σφι ὁ παῖς, κατέβαλ-
 λον Φάτιν ὡς ἐκκείμενον Κῦρον κύων ἐξέθρεψε. ἐνθεῦτεν 15
 123 μὲν ἡ Φάτις αὕτη κεχωρήκεε. Κύρῳ δὲ ἀνδρευμένῳ,
 καὶ ἔοντι τῶν ἡλίκων ἀνδρειοτάτῳ καὶ προσφιλεστά-
 τῳ, προσέκειτο ὁ Ἀρπαγος, δῶρα πέμπων, τίσασθαι
 Ἀστυάγεα ἐπιθυμίων. ἀπ' ἑωυτοῦ γὰρ, ἔοντος ιδιώτῃ,
 οὐκ ἐνεώρα τιμωρίην ἐσομένην ἐς Ἀστυάγεα· Κῦρον δὲ 5

CXXII. 11. ἥϊέ τε. Forsan ἥϊέ τε ταύτην ἐπαινέων.

*quae sibi acciderint, rescivisse. Putasse enim esse
 filium bubulci Astyagis; sed ex Media huc iter
 facientem totam rem ex comitibus suis cognovisse.*
*Commemorabat autem educatum se fuisse a bubulci
 uxore. Et hanc laudabat continenter, eratque ei ser-*
monum omnium argumentum Cyno. Quod nomen
adripiennes parentes eius; quo magis divinitus super-
esse Persis videretur puer, sparserunt famam, fuisse
Cyrum, quum expositus esset, a cane enutritum.
Inde haec fama in vulgus manavit.

(123.) Iam virilem aetatem ingressum Cyrum,
 quum et fortissimus esset suorum aequalium et omni-
 bus carissimus, sollicitavit *Harpagus* donis missis, de
 Astyage cupiens capere ultionem. Nam a se, privato
 homine, intelligebat vindictam adversus Astyagem
 non posse existere: sed Cyrum videns subcrescen-

ὄρεων ἐπιτρεφόμενον, ἐποιέετο σύμμαχον, τὰς πάθας
 τὰς Κύρου τῇσι ἑαυτοῦ ὁμοιούμενος. πρὸ δ' ἔτι τούτου
 τὰδε οἱ κατέργαστο· ἐόντος τοῦ Ἀστυάγεος πικροῦ ἐς
 τοὺς Μήδους, συμμίσγων ἐνὶ ἐκάστῳ ὁ Ἄρπαγος τῶν
 10 πρῶτων Μήδων, ἀνέπειθε ὡς χρὴ Κῦρον προστησαμέ-
 νους, τὸν Ἀστυάγεα παῦσαι τῆς βασιλείης. κατειρ-
 γασμένου δέ οἱ τούτου, καὶ ἐόντος ἐτοίμου, οὕτω δὴ τῷ
 Κύρῳ διαιτωμένῳ ἐν Πέρσῃσι βουλόμενος ὁ Ἄρπαγος
 δηλᾶσαι τὴν ἑαυτοῦ γνώμην, ἄλλως μὲν οὐδαμῶς εἶχε,
 15 ἅτε τῶν ὁδῶν Φυλασσομένων· ὁ δὲ ἐπιτεχνᾷται τοιόν-
 δε. λαγὸν μηχανησάμενος, καὶ ἀνασχίσας τούτου τὴν
 γαστέρα, καὶ οὐδὲν ἀποτίλας, ὡς δὲ εἶχε, οὕτω ἐσέ-
 θηκε βιβλίον, γράψας τὰ οἱ ἐδόκεε. ἀπορράψας δὲ
 τοῦ λαγοῦ τὴν γαστέρα, καὶ δίκτυα δούς, ἅτε θη-
 20 ρευτῆ, τῶν οἰκετέων τῷ πιστοτάτῳ, ἀπέστειλε ἐς τοὺς

tēm, hunc sibi conciliare socium studuit, quae Cyrus
 passus erat cum suâ conferens calamitate. Sed iam
 antea hoc ab illo praeparatum erat: quum acerbis
 in Medos esset Astyages, Harpagus cum unoquoque
 principum Medorum colloquia miscens, persuaserat
 illis, *necesse esse Cyrum rebus praeficere, et finem*
facere regno Astyagis. His ita praeparatis, sic de-
 mum Cyro in Persis versanti aperire consilium suum
 cupiens Harpagus, quum aliter id efficere, custoditis
 itinēribus, non posset, tali usus est commento. Lepo-
 rem callide instruxit; cuius ventri, ita rescisso ut
 nihil pilorum avelleret, prout erat, indidit libellum,
 in quo quae voluerat scripta erant: tum, consuto
 rursus ventre, leporem atque retia, veluti venatori,
 tradidit servorum fidissimo, cumque in Persas misit,

Πέρσας· ἐντειλάμενός οἱ ἀπὸ γλώσσης, διδόντα τὸν
 λαγὸν Κύρῳ ἐπειπεῖν, αὐτοχειρὴ μιν διελεῖν, καὶ μη-
 124 δένα οἱ ταῦτα ποιεῦντι παρεῖναι. Ταῦτα δὲ δὴ ὦν
 ἐπιτελέα ἐγένετο· καὶ ὁ Κύρος παραλαβὼν τὸν λαγὸν
 ἀνέσχισε. εὐρῶν δὲ ἐν αὐτῷ τὸ βιβλίον ἐνεὸν, λαβὼν
 ἐπελέγετο. τὰ δὲ γράμματα ἔλεγε τάδε· „ὦ παῖ
 „Καμβύσῳ, σὲ γὰρ θεοὶ ἐπορέωσι· οὐ γὰρ ἂν κοτε 5
 „ἐς τοσοῦτον τύχης ἀπίκου. σὺ νῦν Ἀστυάγεα τὸν σεῶν-
 „τοῦ Φονέα τίσαι. κατὰ μὲν γὰρ τὴν τούτου προθυμίην
 „τέθνηκας· τὸ δὲ κατὰ θεοῦς τε καὶ ἐμὲ περιείς. τά
 „σε καὶ πάλαι δοκέω πάντα ἐκμεμαθηκέναι, σέο τε
 „αὐτοῦ πέρι ὡς ἐπρήχθη, καὶ οἷα ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυά- 10
 „γεος πέπονθα, ὅτι σε οὐκ ἀπέκτεινα, ἀλλὰ ἔδωκα
 „τῷ Βουκόλῳ. σὺ νῦν ἦν βούλῃ ἐμοὶ πείθεσθαι, τῆσπερ
 „Ἀστυάγης ἄρχει χώρης, ταύτης ἀπάσης ἄρξεις. Πέρ-

ore tenus hoc adiiciens mandatum, ut Cyro leporem tradens simul diceret, *necesse esse ut ille sua manu eum exenteret, neque quisquam hoc facienti adsit.* (124.) His rebus ita perfectis, Cyrus acceptum leporem aperit, et libellum in eo repertum perlegit, in quo erant perscripta haec: *O fili Cambysis! te dii respiciunt; hoc enim absque esset, numquam tam mirâ usus esses fortunâ. Tu nunc de Astyage, tuo interfectore, cape poenas. Etenim ex huius consilio tu perieras; deorum autem beneficio et meo superes. Quae te omnia pridem puto cognovisse, quum quae tecum acta sunt, tum quae ego ab Astyage passus sum eo, quod te non occidi, sed pastori tradidi. Tu nunc, si mea volueris consilia sequi, quibus terris imperat Astyages, earum omnium*

„σας γὰρ ἀναπείσας ἀπίστασθαι, στρατηλάτεις ἐπὶ
15 „Μήδους· καὶ, ἥν τε ἐγὼ ὑπὸ Ἀστυάγεος ἀποδεχθῶ
„στρατηγὸς ἀντὶ σέῃ, ἔστι τοι τὰ σὺ βούλει, ἥν τε
„τῶν τις δοκίμων ἄλλος Μήδων. πρῶτοι γὰρ οὗτοι
„ἀποστάντες ἀπ' ἐκείνου, καὶ γενόμενοι πρὸς σέο,
„Ἀστυάγεα καταιρέειν πειρήσονται. ὥς ὢν ἐτοίμου τοῦ
20 „γε ἐνθάδε ἔοντος, ποίεις ταῦτα, καὶ ποίεις κατὰ
„τάχος.“

Ἀκούσας ταῦτα ὁ Κῦρος, ἐφρόντιζε ὅτεω τρόπῳ σο- 125
Φατάτῃ Πέρσας ἀναπείσει ἀπίστασθαι. Φροντίζων δὲ,
εὕρισκεται ταῦτα καιριώτατα εἶναι· ἐποίεε δὴ τὰδε.
γράφας ἐς βιβλίον τὰ ἐβούλετο, αἰλὴν τῶν Περσέων
5 ἐποίησατο· μετὰ δὲ, ἀναπτύξας τὸ βιβλίον καὶ ἐπιλε-
γόμενος, ἔφη Ἀστυάγέα μιν στρατηγὸν Περσέων ἀπο-
δεικνύναι. „Νῦν, ἔφη τε λέγων, ὦ Πέρσαι, προαγο-

rex eris. Persuade Persis ut ab illo desciscant, exercitumque duc in Mediam: et, sive ego ab Astyage dux adversus te fuero nominatus, sive alius quisquam nobilium Medorum, habebis quae voles. Nam primi hi ipsi ab illo deficient, et tecum facientes, tollere Astyagem studebunt. Quare persuasus parata tibi hinc quidem esse omnia, fac quae dixi, et fac celeriter!

(125.) His intellectis Cyrus secum deliberavit quo callidissimo modo Persas ad defectionem permoveret. Re deliberata, commodissimum hoc ei visum est consilium, quo nimirum etiam usus est. Conscriptis in libello quae voluit, concionem convocavit Persarum: tum aperiens libellum legensque, ait, *Astyagem sese ducem constituere Persarum.*

„ρεῦω ὑμῖν, παρεῖναι ἕκαστον ἔχοντα δρέπανον.“ Κῦ-
 ρος μὲν ταῦτα προηγόρευσε. Ἔστι δὲ Περσέων συχγὰ
 γένηα· καὶ τὰ μὲν αὐτέων ὁ Κῦρος συνάλισε, καὶ 10
 ἀνέπεισε ἀπίστασθαι ἀπὸ Μήδων. ἔστι δὲ τάδε, ἐξ
 ὧν ὅλλοι πάντες ἀρτέαται Πέρσαι· Πασαργάδαι,
 ΜαράΦιοι, Μάσπιοι. τούτέων Πασαργάδαι εἰσὶ ἀρι-
 στοὶ ἐν τοῖσι καὶ Ἀχαιμενίδαι εἰσὶ Φρήτη, ἐνθεν οἱ
 βασιλέες οἱ Περσεῖδαι γεγόνασι. ἄλλοι δὲ Πέρσαι 15
 εἰσὶ οἷδε· Πανθιαλαῖοι, Δηρουσιαῖοι, Γερμάνιοι· οὗτοι
 μὲν πάντες ἀροτῆρες εἰσὶ. οἱ δὲ ἄλλοι, νομάδες. Δάοι,
 126 Μάρδοι, Δροπικοὶ, Σαγάρτιοι. Ὡς δὲ παρῆσαν
 ἅπαντες ἔχοντες τὸ προειρημένον, ἐνθαῦτα ὁ Κῦρος (ἦν
 γὰρ τις χῶρος τῆς Περσικῆς ἀκανθώδης ὅσον τε ἐπὶ
 ὀκτωκαίδεκα σταδίους ἢ εἴκοσι πάντη) τοῦτόν σφι τὸν
 χῶρον προεῖπε ἐξημερῶσαι ἐν ἡμέρῃ. ἐπιτελεσάντων δὲ 5

Nunc igitur, perrexit dicere, edico vobis, Persae, praesto sitis singuli cum falcibus. Haec Cyrus pro concione dixit. Sunt autem Persarum plura genera; quorum nonnulla in concionem vocavit Cyrus, et ad deficiendum a Medis sollicitavit. Sunt autem ea haec, e quibus alii omnes Persae pendent: Pasargadae, Maraphii, Maspaii. Ex his nobilissimi sunt Pasargadae, in quibus est Achaemenidarum familia, ex qua reges Persidae sunt prognati. Alii vero Persae hi sunt: Panthialaei, Derusiaei, Germanii, qui omnes agrorum culturam exercent; reliqui nomades, Dai, Mardi, Dropici, Sagartii. (126.) Ut convenerunt omnes cum praedicto instrumento, ibi tum Cyrus, quum esset tractus Persicae regionis spinis obsitus, patens quaquaversum octodecim aut viginti

τῶν Περσέων τὸν προκείμενον ἀέθλον, δευτέρα σφι
προεῖπε, ἐς τὴν ὑστεραίην παρῆναι λελουμένους. ἐν δὲ
τούτῳ τὰ τε αἰπόλια καὶ τὰς ποιμένας καὶ τὰ βουκό-
10 λια ὁ Κῦρος πάντα τοῦ πατρὸς συναλίσσας ἐς ταῦτόν,
ἔθνε, καὶ παρεσκεύαζε ὡς δεξόμενος τῶν Περσέων τὸν
στρατὸν· πρὸς δὲ, οἶνω τε καὶ σιτίοισι ὡς ἐπιτηδεωτά-
τοισι. ἀπικομένους δὲ τῇ ὑστεραίῃ τοὺς Πέρσας κατα-
κλινὰς ἐς λειμῶνα, εὐώχῃ. ἐπεὶ τε δὲ ἀπὸ δείπνου
ἦσαν, εἶρετό σφας ὁ Κῦρος, κότερα τὰ τῇ προτεραίῃ
15 εἶχον, ἢ τὰ παρεόντα σφι εἶη αἰρετώτερα. οἱ δὲ ἔφασαν,
πολλὸν εἶναι αὐτέων τὸ μέσον. τὴν μὲν γὰρ προτέρην
ἡμέρην πάντα σφι κακὰ ἔχειν· τὴν δὲ τότε παρεούσαν,
πάντα ἀγαθὰ. Παραλαβὼν δὲ τοῦτο τὸ ἔπος ὁ Κῦρος,
παρεγύμνου τὸν πάντα λόγον, λέγων· „ Ἄνδρες Πέρ-
20 „ σαι, οὕτω ὑμῖν ἔχει. βουλομένοισι μὲν ἐμέο πείθεσθαι,

stadia, hunc tractum iussit illos eadem die eruncare.
Proposito labore postquam perfuncti sunt Persae,
iterum eisdem praedixit, ut in posterum diem ades-
sent loti. Interim vero *Cyrus* caprarum oviumque
et boum greges patris sui omnes in unum congrega-
tos mactavit paravitque, quippe Persarum exercitum
hisce excepturus, et vino, farinaceisque cibis com-
modissimis: utque postridie convenerunt Persae, re-
sumbere in prato iussos lauto excepit epulo. Dein,
postquam a coena surrexerunt, quaesivit ex his Cy-
rus, *utra optabiliora ipsis viderentur? quae pri-
die habuerint, an praesentia?* Et illi, *multum in-
teresse*, dixerunt: *pridie enim omnia se mala ha-
buisse, praesente vero die bona omnia.* Id verbum
adripiens *Cyrus*, rem omnem, quam eis propositu-

„ἔστι τάδε τε καὶ ἄλλα μυρία ἀγαθὰ, οὐδέναι πόνον
 „δουλοπρεπέα ἔχουσι· μὴ βουλομένοισι δὲ ἐμέο πείθε-
 „σθαι, εἰσὶ ὑμῖν πόνοι τῷ χθιζῶ παραπλήσιοι ἀνα-
 „ρίθμητοι. νῦν ὧν ἐμέο πειθόμενοι, γίνεσθε ἐλεύθεροι.
 „αὐτός τε γὰρ δοκέω θείῃ τύχῃ γεγονώς τάδε εἰς χει- 25
 „ρας ἀγεσθαι· καὶ ὑμέας ἡγήμαι ἄνδρας Μήδων
 „εἶναι οὐ Φαυλοτέρους, οὔτε τάλλα, οὔτε τὰ πολέμια.
 „ὥς ὧν ἐχόντων ὧδε, ἀπίστασθε ἀπ' Ἀστυάγεος τὴν
 „ταχίστην.“

127 Πέρσαι μὲν νυν προστάτεω ἐπιλαβόμενοι, ἄσμενοι
 ἐλεύθεροῦντο, καὶ πάλαι δεινὸν ποιούμενοι ὑπὸ Μήδων
 ἀρχεσθαι. Ἀστυάγης δὲ ὡς ἐπύθετο Κῦρον πρήσσοντα
 ταῦτα, πέμψας ἄγγελον, ἐκάλεε αὐτόν. ὁ δὲ Κῦρος
 ἐκέλευε τὸν ἄγγελον ἀπαγγέλλειν, ὅτι πρότερον ἤξει 5

rus erat, aperuit dicens: *Viri Persae! ita vobis se-
 res habet. Quod si me sequi volueritis, erunt vo-
 bis haec et infinita alia bona, eritisque omnibus
 servilibus laboribus expertes: me vero sequi nolen-
 tibus erunt labores hesternis similes innumeri.*
Nunc ergo, mihi dicto audientes, estote liberi!
Nam et ego divina sorte ad hoc natus mihi videor,
ut haec bona in manus nostras congeram; et vos
iudico viros esse Medis non inferiores, quum aliis
rebus, tum militari laude. Quae quum ita sint,
desciscite quam primum ab Astyage!

(127.) Igitur *Persae*, quum iam pridem aegre tu-
 lissent *Medorum* imperium, ducem nunc patronum-
 que nacti, libenter in libertatem se vindicabant.
Astyages vero, ut intellexit moliri haec *Cyrum*,
 misso nuncio, eum ad se vocavit. Cui renunciare
 nuncium iussit *Cyrus*, prius se adventurum, quam

παρ' ἐκεῖνον ἢ αὐτὸς Ἀστυάγης βουλήσεται. ἀκούσας
 δὲ ταῦτα ὁ Ἀστυάγης, Μήδους τε ὥπλισε πάντας,
 καὶ στρατηγὸν αὐτέων, ὥστε Θεοβλαβῆς ἑὼν, ἀπέ-
 δεξε Ἄρπαγον, λήθην ποιεύμενος τὰ μιν ἔοργε. ὡς δ'
 10 οἱ Μῆδοι στρατευσάμενοι τοῖσι Πέρσησι συνέμισγον, οἱ
 μὲν τινες αὐτέωκ ἐμάχοντο, ἔσοι μὴ τοῦ λόγου μετέ-
 σχον· οἱ δὲ αὐτομόλεον πρὸς τοὺς Πέρσας· οἱ δὲ πλεῖ-
 στοι ἐβελονάκεόν τε καὶ Ἑφευγον. Διαλυθέντος δὲ τοῦ 128
 Μηδικοῦ στρατεύματος αἰσχυρῶς, ὡς ἐπύθετο τάχιστα
 ὁ Ἀστυάγης, ἔφη, ἀπειλέων τῷ Κύρῳ· „ Ἄλλ' οὐδ'
 „ ὡς ὁ Κύρὸς γε χαιρήσει. “ Τοσαῦτα εἶπας, πρῶτον
 5 μὲν τῶν μάγων τοὺς ὄνειροπόλους, οἱ μιν ἀνέγνωσαν
 μετεῖναι τὸν Κύρον, τούτους ἀνεσκολόπισε. μετὰ δὲ,
 ὥπλισε τοὺς ὑπολειφθέντας τῶν Μήδων ἐν τῷ ἄστει,
 νέους τε καὶ πρεσβύτεας ἄνδρας. ἐξαγαγὼν δὲ τούτους,

gratum futurum esset Astyagi. Quo audito Astyages
 Medos armavit cunctos, ducemque eis, velut divini-
 tus mente percussus, praefecit Harpagum, oblitus
 quae adversus illum patraverat. Medi, in bellum pro-
 fecti, ubi Persis ad manus venerunt, pars eorum,
 quicumque consilii non erant participes, pugnam
 inibant; alii vero ad Persarum transierunt partes;
 sed plerique ultro cessantes a pugna, fugam capesse-
 bant. (128.) Ita turpiter dissoluto Medorum exerci-
 tu, ut rem cognovit Astyages, minitans Cyrus, ait:
At ne sic quidem gaudebit Cyrus. His dictis, pri-
 mum magos somniorum interpretes, qui ei ut Cyrum
 dimitteret persuaserant, e palis suspendit: deinde
 Medos, qui in urbe relictii erant, armavit, iuvenes
 provectionesque aetate viros. Quibus eductis, praelio

καὶ συμβαλὼν τοῖσι Πέρησι, ἐσώθη· καὶ αὐτός τε Ἀστυάγης ἐζωγρήθη, καὶ τοὺς ἐξήγαγε τῶν Μήδων 10
 129 ἀπέβαλε. Ἔοντι δὲ αἰχμαλώτῳ τῷ Ἀστυάγει προσ-
 σταὺς ὁ Ἄρπαγος, κατέχαιρέ τε καὶ κατεκερτόμει,
 καὶ ἄλλα λέγων ἐς αὐτὸν θυμαλγέα ἔπεα, καὶ δὴ
 καὶ εἵρετό μιν, πρὸς τὸ ἐωυτοῦ δεῖπνον, τό μιν ἐκεῖνος
 σαρξὶ τοῦ παιδὸς ἐθοίνισε· „ὅ τι εἴη ἡ ἐκείνου δουλοσύνη 5
 „ἀντὶ τῆς βασιληΐης.“ ὁ δὲ μιν προσιδὼν ἀντείρετο,
 εἰ ἐωυτοῦ ποιέεται τὸ Κύρου ἔργον. Ἄρπαγος δὲ ἔφη,
 αὐτὸς γὰρ γράψαι, τὸ πρῆγμα ἐωυτοῦ δὴ δικαίως
 εἶναι. Ἀστυάγης δὲ μιν ἀπέφαινε τῷ λόγῳ „σκαιό-
 „τατὲν τε καὶ ἀδίκωτάτον ἔοντα πάντων ἀνθρώπων· 10
 „σκαιότατον μὲν γε, εἰ παρὲν αὐτῷ βασιλέα γε-
 „νέσθαι, εἰ δὴ δι' ἐωυτοῦ γε ἐπρήχθη τὰ παρεόντα,

eum Persis inito, victus est: et ipse Astyages, amis-
 sis quos eduxerat Medis, vivus in hostium venit po-
 testatem. (129.) Tum captivo Astyagi adstans Har-
 pagus, laetitiam ob illius casum gestiens, insultavit;
 et quum alia in eum acerba dicteria coniecit, tum
 in memoriam revocans coenam eam, qua filii carnes
 comedendas illi Astyages proposuerat, quaesivit, *ec-*
quid placeret ei servitus, qui modo rex fuisset?
 Quem adspiciens Astyages, vicissim interrogavit, *an*
suum faceret Cyri factum? Et Harpagus, *suum*
merito censeri, ait, *factum; se enim ipsum de eo*
suscipiendo ad Cyrum scripsisse. Tum Astyages,
 longiorem exorsus sermonem, declaravit *ineptissi-*
imum illum esse hominum omnium. simulque ini-
quissimum: ineptissimum quidem, qui, quum ipse
potuisset rex evadere, si quidem hae res per ipsum

„ἀλλῶ περικέθηκε τὸ κράτος· ἀδίκωτάτον δὲ, ὅτι τοῦ
 „δείπνου εἵνεκεν Μήδους κατεδούλωσε. εἰ γὰρ δὴ δέον
 15 „πάντως περιθεῖναι ἄλλῳ τέῳ τὴν βασιληίην, καὶ μὴ
 „αὐτὸν ἔχειν, δικαιότερον εἶναι Μήδων τέῳ περιβαλεῖν
 „τοῦτο τὸ ἀγαθὸν ἢ Περσέων. νῦν δὲ Μήδους μὲν,
 „ἀναίτιους τούτου ὄντας, δούλους ἀντὶ δεσποτέων γε-
 „γονέναι· Πέρσας δὲ, δούλους ὄντας τὸ πρὶν Μήδων,
 20 „νῦν γεγονέναι δεσπότες.“

Ἀστράγης μὲν νυν, βασιλεύσας ἐπ' ἕτεα πέντε καὶ 130
 τριήκοντα, οὕτω τῆς βασιληίης κατεπαύσθη· Μῆδοι δὲ
 ὑπέκυψαν Πέρσῃσι διὰ τὴν τούτου πικρότητα, ἄρξαντες
 τῆς ἀνω Ἀλυος ποταμοῦ Ἀσίης ἐπ' ἕτεα τριήκοντα καὶ
 5 ἑκατὸν δυῶν δέοντα, πάρεξ ἢ ὅσον οἱ Σκύθαι ἦρχον.
 Ὑστέρω μέντοι χρόνῳ μετεμέλησέ τέ σφι ταῦτα ποιή-

gestae sint, ad alium detulerit imperium: iniquis-
simum vero, quod propter coenam istam Medos
in servitutem coniecisset. Quod si enim opus fuis-
set in alium quempiam transferre imperium, sese-
que destituere; aequius fuisse Medorum alicui tri-
buiere hoc bonum, quam cuiquam ex Persis. Nunc
vero Medos, culpâ vacantes, servos factos esse pro
dominis; Persas autem, quum Medorum pridem
fuiissent servi, dominos eorum evasisse.

(130.) Igitur *Astyages*, postquam tres et triginta
 annos regnasset, ita *regno exutus* est: Medi vero,
 propter huius acerbitem, Persis succubuerunt; post-
 quam imperium superioris trans Halyn fluvium
 Asiae per annos trecentos et duodetriginta tenuerant,
 demtis eis annis quibus penes Scythas fuerat impe-
 rium. Postero quidem tempore poenituit eos huius

σασι, καὶ ἀπέστησαν ἀπὸ Δαρείου· ἀποστάντες δὲ, ὀπίσω κατεστράφησαν, μάχη νικηθέντες. τότε δὲ ἐπὶ Ἀστυάγεος οἱ Πέρσαι τε καὶ ὁ Κῦρος ἐπαναστάντες τοῖσι Μήδοισι, ἤρχον τὸ ἀπὸ τούτου τῆς Ἀσίας. Ἀστυά- 10 γεα δὲ Κῦρος, κακὸν οὐδὲν ἄλλο ποιήσας, εἶχε παρ' ἑωυτῷ ἐς ὃ ἐτελεύτησε. Οὕτω δὴ Κῦρος γενόμενός τε καὶ τραφεὶς ἐβασίλευσε· καὶ Κροῖσον ὕστερον τούτων ἄρξαντα ἀδικίης κατεστρέψατο, ὡς εἴρηται μοι τὸ πρό- 15 τερον. τοῦτον δὲ καταστρεψάμενος, οὕτω πάσης τῆς Ἀσίας ἤρξε.

- 131 ΠΕΡΣΑΣ δὲ οἶδα νόμοισι τοῖσδε χρεωμένους· ἀγάλ-
ματα μὲν καὶ νηοὺς καὶ βωμοὺς οὐκ ἐν νόμῳ ποιευμέ-
νους ἰδρύνεσθαι, ἀλλὰ καὶ τοῖσι ποιεῦσι μωρίην ἐπιφέ-
ρουσι· ὡς μὲν ἐμοὶ δοκέειν, ὅτι οὐκ ἀνθρωποφυέας ἐνό-
μισαν τοὺς θεοὺς, κατὰπερ οἱ Ἕλληνες, εἶναι. οἱ δὲ 5

facti, desciveruntque a Dario: sed post defectionem denuo subacti sunt, praelio superati. Tunc vero *Persae* cum Cyro, postquam regnante Astyage adversus Medos rebellassent, *Asiae regnum* ab eo tempore *obtinuere*. Astyagem vero Cyrus, nullo alio malo adficiens, apud se tenuit donec vitam finivit. Hoc igitur modo et natus et educatus *Cyrus* regnum obtinuit, et post haec Croesum, qui ipsum adgredi coeperat, devicit, quemadmodum a me supra expositum est: quo superato, universae Asiae imperavit.

(131.) PERSAS vero hisce uti institutis compertum habeo. Simulacra et templa et altaria statuere nefas existimant; stultitiamque his, qui hoc faciunt, imputant: scilicet, ut mihi videtur, quod non ex hominibus ortos aut naturam humanae similem habere

γαρίζουσι Διὶ μὲν, ἐπὶ τὰ ὑψηλότατα τῶν οὐρέων
 ἀναβαίνοντες, θυσίας ἔρδεν, τὸν κύκλον πάντα τοῦ
 οὐρανοῦ Δία καλέοντες· θύουσι δὲ ἡλίῳ τε καὶ σελήνῃ
 καὶ γῇ καὶ πυρὶ καὶ ὕδατι καὶ ἀνέμοισι. ταῦτοισι μὲν
 10 δὴ μούνοισι θύουσι ἀρχῇθεν. ἐπιμεμαθήκασι δὲ καὶ τῇ
 Οὐρανίῃ θύειν, παρὰ τε Ἀσσυρίων μαθόντες καὶ Ἀρα-
 βίων. καλέουσι δὲ Ἀσσύριοι τὴν Ἀφροδίτην, Μύλιττα·
 Ἀράβιοι δὲ, Ἀλίττα· Πέρσαι δὲ, Μίτραν. Θυσίῃ δὲ 132
 τοῖσι Πέρσῃσι περὶ τοὺς εἰρημένους θεοὺς ἦδε κατέστη-
 κε. οὔτε βωμοὺς ποιεῦνται, οὔτε πῦρ ἀνακαίουσι, μέλ-
 λοντες θύειν· οὐ σπονδῇ χρέωνται, οὐκὶ αὐλῶ, οὐ
 5 στέμμασι, οὐκὶ οὐλῇσι. τῶν δὲ ὡς ἐκάστῳ θύειν θέ-
 λει, ἐς χῶρον καθαρὸν ἀγαγὼν τὸ κτῆνος, καλέει τὸν
 θεόν, ἔστεφανωμένος τὸν τιάραν μυρσίῃ μάλιστα. ἐωυ-

Deos arbitrantur, sicuti Graeci. Illis igitur mos est,
 Iovi in summis montium iugis facere sacra, univer-
 sum coeli orbem *Iovem* nominantibus. Faciunt autem
 et Soli sacra, et Lunae, et Terrae, et Aquae, et Ven-
 tis. Et his quidem solis numinibus a priscis inde
 temporibus sacra faciunt. Addidicerunt vero etiam
Uraniae sacrificare, ab Assyriis et Arabibus accepto
 ritu. Venerem autem Assyrii *Mylitta* nominant,
 Arabes vero *Alitta*; Persae *Mitran*. (132.) Sacri-
 ficiorum autem, quae hisce diis peraguntur a Persis,
 talis est ratio. Nec altaria erigunt, nec ignem accen-
 dunt sacra facturi: libatione non utuntur, non tibia,
 non infulis, non mola. Ut cuique deo sacra quis-
 piam vult facere, in locum mundum adducit victi-
 mam, deumque invocatur, tiamam myrto maxime cin-
 ctam gestans. Non est autem licitum, ut sibi soli

τῷ μὲν δὴ τῷ θύοντι ἰδίῃ μούνῳ οὐ οἱ ἐγγίνεται ἀρᾶ-
 σθαι ἀγαθὰ· ὁ δὲ πᾶσι τοῖσι Πέρσησι κατεύχεται εὖ
 γίνεσθαι, καὶ τῷ βασιλεῖ. ἐν γὰρ δὴ τοῖσι ἅπασιν 10
 Πέρσησι καὶ αὐτὸς γίνεται. ἐπεὰν δὲ διαμιστύλας
 κατὰ μέρεα τὸ ἱεῖον, ἐψήσῃ τὰ κρέα, ὑποπάσας
 ποίην ὡς ἀπαλωτάτην, μάλιστα δὲ τὸ τρίφυλλον,
 ἐπὶ ταύτης ἔθηκε ὧν πάντα τὰ κρέα· διαθέντος δὲ αὐ-
 τοῦ, μάγος ἀνὴρ παρεστὼς ἐπαίδει Θεογονίην, οἷν δὴ 15
 ἐκεῖνοι λέγουσι εἶναι τὴν ἐπαιδίην· ἄνευ γὰρ δὴ μάγου
 οὐ σφι νόμος ἐστὶ θυσίας ποιέεσθαι. ἐπισχὼν δὲ ὀλί-
 γον χρόνον, ἀποφέρεται ὁ θύσας τὰ κρέα, καὶ χρᾶ-
 133 ται ὅ τι μιν ὁ λόγος αἰρέει. Ἡμέρην δὲ ἀπασέων
 μάλιστα ἐκείνην τιμᾶν νομίζουσι, τῇ ἕκαστος ἐγένετο.
 ἐν ταύτῃ δὲ πλέω δαίτα τῶν ἄλλων δικαιοῦσι προτίθε-
 σθαι· ἐν τῇ οἱ εὐδαίμονες αὐτῶν βοῦν καὶ ἵππον καὶ

bona precetur sacrificans: sed *cunctis Persis atque regi ut bene sit*, precatur; quippe in cunctorum Persarum numero et ipse continetur. Postquam in frusta dissecuit victimam, carnesque elixavit, substernit herbas quam tenerrimas, maxime trifolium, hisque carnes omnes inponit. Quibus ita dispositis, vir magus adstans accinit theogoniam quampiam, qualem illi esse incantationem dicunt: nam absque mago non fas est illis sacra facere. Interiecto brevi tempore, qui sacra fecit, carnes aufert, eisque utitur prout ei ratio suadet. (133.) Dierum omnium eum maxime celebrare moris est Persis, quo quisque natus est. Eo die aequum censent, copiosius epulum quam aliàs adponere: et fortunatiores quidem eo die bovem, equum, camelum, aut asinum adponunt in-

67, 56.

5 καὶ μῆλον καὶ ὄνον προτιθέαται, ὅλους ὀπτούς ἐν καμί-
 ροῖσι· οἱ δὲ πένητες αὐτέων τὰ λεπτὰ τῶν προβάτων
 προτιθέαται. σίτοις δὲ ὀλίγοις χρέωνται, ἐπιφαρήμασι
 δὲ πολλοῖσι, καὶ οὐκ αἰέσι· καὶ διὰ τοῦτο Φασὶ Πέρ-
 10 σαι „τοὺς Ἕλληνας σιτεομένους, πεινῶντας παύεσθαι,
 „ὅτι σφι ἀπὸ δείπνου παραφορέεται οὐδὲν λόγου ἄξιον·
 „εἰ δὲ τι παραφέροιτο, ἐσθίοντας ἂν οὐ παύεσθαι.“
 αἰὲρ δὲ κάρτα προσκείται· καὶ σφι οὐκ ἐμέσαι ἔξεστι,
 οὐκὶ οὐρῆσαι ἀντίον ἄλλου. ταῦτα μὲν νυν εὐτὼ φυλάσ-
 15 σεται. μεθυσκόμενοι δὲ ἐώθασι βουλευέσθαι τὰ σπου-
 δαιέστατα τῶν πρηγμάτων· τὸ δ' ἂν ἄδη σφι βουλευο-
 μένοις, τοῦτο τῇ ὑστεραίῃ νήφουσι προτιθεῖ ὁ στέγαρ-
 χος, ἐν τοῦ ἂν ἐόντες βουλεύωνται. καὶ ἦν μὲν ἄδη καὶ
 νήφουσι, χρέωνται αὐτέω· ἦν δὲ μὴ ἄδη, μετιεῖσι. τὰ

tegrum, in camino assatum; pauperiores vero minores
 adponunt pecudes. Farinaceis cibariis paucis utuntur,
 obsoniis vero et secundis mensis multis; eisque non
 simul, sed paulatim, inlatis. Quapropter Persae di-
 cunt, *Graecos, quum cibum capiunt, desinere esu-*
rire; quoniam post coenam nihil amplius, quod
alicuius momenti sit, eis adponitur: si quid enim
porro adponeretur, a comedendo non esse cessa-
turos. Vino largiter admodum indulgent; nec vero
 vomere illis licet, nec urinam mittere, alio praesente;
 atque hoc illi ita observant. Dum autem vino largius
 indulgent, interim de rebus maxime seriis deliberare
 consuerunt: quod vero deliberantibus placuit, id
 aedium herus, apud quem habita est deliberatio,
 postridie eius diei ieiunis proponit. Quod si ieiunis
 idem placet, hoc utuntur; sin minus, omittunt. Con-

134 δ' αὖ νήδοντες προβουλεύσονται, μεθύσκομενοι ἐπι-
 διαγινώσκουσι. Ἐντυγχάνοντες δ' ἀλλήλοισι ἐν τῇσι
 ὁδοῖσι, τῷδε αὖ τις διαγνοίη εἰ ὁμοῖοι εἰσὶ οἱ συντυγχά-
 νοντες· ἀντὶ γὰρ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους, Φιλέουσι
 τοῖσι στόμασι. ἦν δὲ ἡ οὔτερος ὑποδέεστος ὀλίγω, τὰς
 παρειὰς Φιλέονται· ἦν δὲ πολλῶ ἡ οὔτερος ἀγεννέστε- 5
 ρος, προσπίπτων προσκυνέει τὸν ἕτερον. τιμῶσι δὲ ἐκ
 πάντων τοὺς ἀγχιστα ἑαυτῶν οἰκέοντας, μετὰ γε ἑαυ-
 τούς· δεύτερα δὲ, τοὺς δευτέρους· μετὰ δὲ, κατὰ λόγον
 προβαίνοντες τιμῶσι· ἥκιστα δὲ τοὺς ἑαυτῶν ἑκαστάτῳ
 οἰκημένους ἐν τιμῇ ἄγονται· νομίζοντες ἑαυτοὺς εἶναι ἀν- 10
 θρώπων μακρῶ τὰ πάντα ἀρίστους, τοὺς δὲ ἄλλους
 κατὰ λόγον τὸν λεγόμενον τῆς ἀρετῆς ἀντέχεσθαι, τοὺς
 δὲ ἑκαστάτῳ οἰκέοντας ἀπὸ ἑαυτῶν κακίστους εἶναι.

tra, quae ieiuni sobriique ante deliberaverunt, ea-
 vino madidi recognoscunt. (134.) Si qui in via sibi
 mutuo obviam veniunt, hac re cognoscere aliquis
 potest utrum eâdem conditione sint qui sibi occur-
 runt: nempe hi, salutationis loco, ora in vicem os-
 culantur. Quod si alteruter paulo est inferior, oscu-
 lantur genas; sin multo inferior, prostratus adorat
 alterum. In honore autem habent, post sese mutuo,
 illos qui a se proxime habitant; post hos, qui his
 finitimi; et sic deinde in honore habendo pro ratione
 progrediuntur: minimeque omnium in honore ha-
 bent hos, qui ab ipsis longissime remoti vivunt. Sci-
 licet se ipsos hominum omnium arbitrantur esse longe
 praestantissimos; alios vero pro praedicta ratione
 virtutem colere; denique, qui ab ipsis longissime
 habitent, esse ignavissimos. Quoad vero penes Me-

Ἐπὶ δὲ Μήδων ἀρχόντων, καὶ ἦρχε τὰ ἔθνεα ἀλλή-
 15 λων. συναπάντων μὲν Μῆδοι, καὶ τῶν ἀγχιστα οἰκέον-
 των σφίσι· οὗτοι δὲ, καὶ τῶν ὁμοῦρων· οἱ δὲ, μάλιστα
 τῶν ἐχομένων. κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ λόγον καὶ οἱ Πέρ-
 σαι τιμῶσι· προέβαινε γὰρ δὴ τὸ ἔθνος ἄρχον τε καὶ
 ἐπιτροπεῦον. Ξεινικὰ δὲ νόμαια Πέρσαι προσίενται 135
 ἀνδρῶν μάλιστα. καὶ γὰρ δὴ τὴν Μηδικὴν ἐσθῆτα, νο-
 μίσαντες τῆς ἐωυτῶν εἶναι καλλίω, φορέουσι· καὶ ἐς
 τοὺς πολέμους, τοὺς Αἰγυπτίους θάωσθαι. καὶ εὐπα-
 5 θείας τε παντοδαπὰς πυνθανόμενοι ἐπιτηδεύουσι· καὶ
 δὴ καὶ, ἀπ' Ἑλλήνων μαθόντες, παισὶ μίσγονται. γα-
 μέουσι δ' ἕκαστος αὐτέων πολλὰς μὲν κουριδίας γυ-
 ναῖκας, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας παλλακὰς κτῶνται.
 Ἀνδραγαθίη δ' αὕτη ἀποδέδεκται, μετὰ τὸ μάχεσθαι 136

dos fuerat imperium, etiam populi alter alteri impe-
 rabant: cunctis quidem Medi, et praesertim his qui
 proxime eis habitabant; hi vero, suis finitimis; et
 illi rursus his qui eos proxime attingebant. Et pari
 quoque ratione Persae in honore habent alios popu-
 los: nam similiter progrediendo alius populus alii
 praeest, et in illum imperii partem aliquam sibi com-
 missam exercet. (135.) *Peregrina autem instituta*
admittunt Persae omnium hominum maxime. Etenim
Medicam vestem, suâ esse honestioram existimantes,
 gestant; et ad bella Aegyptiacos adoptarunt thoraces.
 Atque etiam voluptatum varia genera, ex aliis cog-
 nita, sectantur; et quidem pueris etiam ad venerem
 utantur, a Graecis edocti. Ducunt autem eorum quis-
 que legitimas uxores multas, multo vero etiam plu-
 res habent pellices. (136.) Strenuitas et boni viri

εἶναι ἀγαθὸν, ὅς ἂν πολλοὺς ἀποδέξῃ παῖδας· τῷ δὲ
 τοὺς πλείστους ἀποδεικνύντι, δῶρα ἐκπέμπει ὁ βασι-
 λεὺς ἀνὰ πᾶν ἔτος. τὸ πολλὸν δ' ἡγέεται ἰσχυρὸν εἶναι.
 παιδεύουσι δὲ τοὺς παῖδας, ἀπὸ πενταέτεος ἀρξάμενοι 5
 μέχρι εἰκοσαέτεος, τρία μούνα, ἵππεύειν, καὶ τοξεύειν,
 καὶ ἀληθίζεσθαι. πρὶν δὲ ἢ πενταετὴς γένηται, οὐκ
 ἀπικνέεται ἐς ὅψιν τῷ πατρὶ, ἀλλὰ παρὰ τῇσι γυ-
 ναιξὶ δίαιταν ἔχει. τοῦ δὲ εἵνεκα τοῦτο οὕτω ποιεῖται,
 ἵνα ἢν ἀποθάνῃ τρεφόμενος, μηδεμίην ἄσπην τῷ πατρὶ 10
 προσβάλῃ.

- 137 Αἰνέω μὲν νυν τόνδε τὸν νόμον· αἰνέω δὲ καὶ τόνδε,
 τὸ μὴ μιῆς αἰτίας εἵνεκα μήτε αὐτὸν τὸν βασιλέα μη-
 δένα φονεύειν, μήτε τῶν ἄλλων Περσέων μηδένα τῶν
 ἑωυτοῦ οἰκετέων ἐπὶ μιῇ αἰτίῃ ἀνήκεστον πάθος ἔρδειν·

officium apud eos, post bellicam virtutem, aestima-
 tur, si quis multos progenuit filios: et, qui plurimos
 edidit, huic quotannis dona mittuntur a rege. In
 multitudine enim existimant robur inesse. Puerorum
 institutio, a quinto anno incipiens usque in vicesi-
 mum, ad sola tria haec refertur, equitare, arcu uti,
 et verum loqui. Priusquam quinquennis est puer,
 non venit in patris conspectum, sed apud mulieres
 vitam agit: id ea fit caussâ, ne, si illa aetate obit,
 dolorem adferat patri.

(137.) Laudo equidem istud institutum: sed et hoc
 laudo, quod propter unam simplicem culpam nec
 rex ipse quemquam morte plectit, nec reliquorum
 Persarum quisquam unius culpae caussâ in aliquem
 suorum atrocius quiddam et irreparabile committit:

5 ἀλλὰ λογισάμενος ἦν εὐρίσκη πλέω τε καὶ μέζω τὰ
 αἰδικήματα ἔοντα τῶν ὑπουργημάτων, οὕτω τῷ θυμῷ
 χρεᾶται. Ἀποκτεῖναι δὲ οὐδένα καὶ λέγουσι τὸν ἑαυτοῦ
 πατέρα, οὐδὲ μητέρα. ἀλλὰ ὅκασα ἤδη τοιαῦτα ἐγέ-
 νето, πᾶσαν ἀνάγκην Φασὶ ἀναζητούμενα ταῦτα ἀνευ-
 10 ρεθῆναι ἦτοι ὑποβολιμαῖα ἔοντα, ἢ μοιχίδια· οὐ γὰρ
 δὴ Φασὶ οἶκός εἶναι τὸν γε ἀληθέως τοκέα ὑπὸ τοῦ
 ἑαυτοῦ παιδὸς ἀποθνήσκειν· Ἄσσα δὲ σφι ποιεῖν 138
 οὐκ ἔξεστι, ταῦτα οὐδὲ λέγειν ἔξεστι. αἰχιστον δὲ αὐ-
 τοῖσι τὸ ψεύδεσθαι νενόμισται· δεύτερα δὲ, τὸ ὀφείλειν
 χρεός· πολλῶν μὲν καὶ ἄλλων εἵνεκα, μάλιστα δὲ
 5 ἀναγκαίην Φασὶ εἶναι, τὸν ὀφείλοντα καὶ τι ψεῦδος
 λέγειν. Ὅς ἂν δὲ τῶν ἀστῶν λέπρην ἢ λεύκην ἔχῃ,
 ἐς πόλιν οὗτος οὐ κατέρχεται, οὐδὲ συμμίσγεται τοῖσι

sed, subductis rationibus, postquam plura et maiora
 esse delicta reperit quam praestita officia, sic demum
 irae indulget. Ut autem patrem aliquis aut matrem
 occiderit, id vero numquam aiunt accidisse. Sed
 quaecumque talia adhuc facta sint, utique necesse
 esse aiunt, ut causâ curatius cognitâ reperiantur com-
 missa ea esse aut a supposititiis aut adulterino sangui-
 ne natis; nec enim veri simile esse, ut, qui vere
 pater fuerit, a proprio filio occidatur. (138.) Quae-
 cumque vero illis facere non licet, ea nec dicere
 licitum est. Turpissimum autem apud eos habetur,
 mendacium dicere; alterum post hoc, aes alienum
 habere; et hoc quidem quum aliis de causis,
 tum quod necesse esse aiunt, ut, qui aes alienum
 habet, etiam subinde mendacium dicat. Si quis e
 civibus leprâ aut vitilagine est correptus, in urbem

ἄλλοισι Πέρσῃσι· Φασὶ δέ μιν ἐς τὸν ἥλιον ἀμαρτάντα
 τι, ταῦτα ἔχειν. Ξεῖνον δὲ πάντα, τὸν λαμβανόμενον
 ὑπὸ τουτέων, πολλοὶ καὶ ἐλαύνουσι ἐκ τῆς χώρας· καὶ 10
 τὰς λευκὰς περιστεράς, τὴν αὐτὴν αἰτίην ἐπιφέροντες.
 Ἐς ποταμὸν δὲ οὔτε ἐνουρέουσι, οὔτε ἐμπτύουσι, οὐ
 χεῖρας ἐναπονίζονται, οὐδὲ ἄλλον οὐδένα περιορέωσι,
 139 ἀλλὰ σέβονται ποταμούς· μάλιστα. Καὶ τότε ἄλλοι
 σφι ὥδε συμπέπτωκε γίνεσθαι, τὸ Πέρσας μὲν αὐτοὺς
 λέληθε, ἡμέας μὲν τοι οὔ. τὰ οὐνόματά σφι, ἐόντα
 ὁμοῖα τοῖσι σώμασι καὶ τῇ μεγαλοπρεπείῃ, τελευτῶσι
 πάντα ἐς ταῦτ' ὁ γράμμα, τὸ Δωριεὺς μὲν Σὰν κα- 5
 λέουσι, Ἴωνες δὲ Σίγμα. ἐς τοῦτο διζήμενος εὐρήσεις
 τελευτῶντα τῶν Περσέων τὰ οὐνόματα, οὐ τὰ μὲν, τὰ
 140 δὲ οὔ, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως. Ταῦτα μὲν ἀτρεκέως

hic non intrat, nec cum aliis Persis consuetudinem
 habet. Dicunt autem, eo huic id accidisse, quod in
 Solem quidpiam deliquerit. Peregrinum vero quem-
 libet, qui tali morbo laborat, terrâ eiiciunt: et non-
 nulli etiam columbas albas exturbant, eodem malo eas
 laborare existimantes. In fluvium neque immingunt,
 neque exspuunt, nec manus in eo ablunt, nec alium
 haec facere patiuntur: sed fluvios praecipue colunt.
 (139.) Porro hoc aliud habent Persae, quod ipsos
 quidem latet, at nos non praeteriit. Scilicet nomina eo-
 rum, corporibus et maiestate similia, [*alii intelligunt,*
vel corporibus vel magnificentiae ipsorum responden-
tia] desinunt omnia in eandem literam, quam Dores
San, Graeci *Sigma* vocant. In hanc literam, si volueris
 inquirere, reperies desinere Persarum nomina, non
 unum et alterum, sed pariter omnia. (140.) Haec

69, 41.

ἔχω περὶ αὐτῶν εἰδώς εἰπεῖν. τάδε μέντοι ὡς κρυπτό-
μενα λέγεται, καὶ οὐ σαφηνέως, περὶ τοῦ ἀποθανόν-
τος· ὡς οὐ πρότερον θάπτεται ἀνδρὸς Πέρσῃ ὁ νέκυς,
5 πρὶν ἂν ὑπ' ὀρνίθου ἢ κυνὸς ἐλκυσθῇ. μάγους μὲν
γὰρ ἀτρεκέως οἶδα ποιέοντας ταῦτα· ἐμφανέως γὰρ δὴ
ποιεῦσι. κατακηρώσαντες δὴ ὦν τὸν νέκυν Πέρσαι, γῇ
κρύπτουσι. Μάγοι δὲ κεχωρίδαται πολλὸν τῶν τε ἄλ-
λων ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἱερέων. οἱ μὲν γὰρ
10 αἰγνεύουσι ἐμψυχον μηδὲν κτείνειν, εἰ μὴ ὅσα θύουσι.
οἱ δὲ δὴ μάγοι αὐτοχειρὴ πάντα, πλὴν κυνὸς καὶ ἀν-
θρώπου, κτείνουσι· καὶ ἀγώνισμα μέγα τοῦτο ποι-
εῦνται, κτείνοντες ὁμοίως μύρμηκας τε καὶ ὄφεις, καὶ
τάλλα ἐρπετὰ καὶ πετεινά. καὶ ἀμφὶ μὲν τῷ νόμῳ
15 τούτῳ ἐχέτω ὡς καὶ ἀρχὴν ἐνομίσθη. ἀνεμι δὲ ἐπὶ τὸν
πρότερον λόγον.

habui, quae de Persis citra dubitationem bene gna-
rus dicerem. Istud vero ut occultum refertur, nec
satis aperte, quod ad vitâ functos spectat; scilicet,
non prius sepeliri hominis Persae cadaver, quam ab
ave aut a cane sit discerptum. Et Magis quidem esse
hoc institutum, certo scio: faciunt enim aperte. Cae-
terum cerâ oblitum cadaver terrâ condunt Persae,
Magi vero multum, quum ab aliis hominibus, diffe-
runt, tum a sacerdotibus Aegyptiorum. Hi enim nefas
existimant, quidquam vivum necare, praeter ea quae
diis immolant: Magi vero omnia manu sua occidunt,
excepto cane atque homine; et in hoc studium etiam
magnum ponunt, necantes perinde et formicas et
anguis, et alia reptilia atque volucris. Sed utcumque
se habeat instisuti istius genuina ratio, haec hacte-
nus: redeo ad superiorem narrationem.

141 ἼΩΝΕΣ δὲ καὶ Αἰολέες, ὡς οἱ Λυδοὶ τάχιστα
κατεστράφατο ὑπὸ Περσέων, ἔπεμπον ἀγγέλους εἰς
Σάρδεις παρὰ Κῦρον, ἐθέλοντες ἐπὶ τοῖσι αὐτοῖσι εἶναι
τοῖσι καὶ Κροίσῳ ἦσαν κατήκοοι. ὁ δὲ, ἀκούσας αὐ-
τέων τὰ προΐσχοντο, ἔλεξε σφι λόγον· „ Ἄνδρα, Φάς, 5
„ αὐλητὴν, ἰδόντα ἰχθύς ἐν τῇ θαλάσῃ, αὐλέειν, θα-
„ κέοντά σφεας ἐξελεύσεσθαι εἰς γῆν. ὡς δὲ ψευσθῆναι
„ τῆς ἐλπίδος, λαβεῖν ἀμφίβληστρον, καὶ περιβαλεῖν
„ τε πλῆθος πολλὸν τῶν ἰχθύων καὶ ἐξειρύσαι. ἰδόντα
„ δὲ παλλομένους, εἰπεῖν ἄρα αὐτὸν πρὸς τοὺς ἰχθύς· 10
„ Παύεσθέ μοι ὀρχεόμενοι, ἐπεὶ οὐδ' ἐμέο αὐλέοντος ἠθέ-
„ λετε ἐκβαίνειν ὀρχεόμενοι. “ Κῦρος μὲν τοῦτον τὸν λό-
γον τοῖσι Ἴωσι καὶ τοῖσι Αἰολεῦσι τῶνδε εἵνεκα ἔλεξε,
ὅτι δὴ οἱ Ἴωνες πρότερον, αὐτοῦ Κύρου δεηθέντος δι' ἀγ-
γέλων ἀπίστασθαι σφεας ἀπὸ Κροίσου, οὐκ ἐπείθοντο· 15

(141.) Simul atque Lydi subacti a Persis fuere;
Iones Aeolesque legatos Sardes miserunt ad *Cyrum*,
volentes eisdem conditionibus imperio eius esse sub-
iecti, quibus Croeso paruerant. At ille, auditis eo-
rum postulatis, fabulam eis narravit huiusmodi. *Fuit*
olim tibicen, inquit, *qui, piscibus conspectis in*
mari, tibiâ cecinit, ratus illos in terram esse
egressuros. Is ubi spe frustratum se vidit, capit
rete, et ingentem piscium numerum reti inclusum
extraxit. Quos ubi vidit palpitantes, dixit eis:
desinite nunc saltare, quum, me tibiâ canentē,
egredi saltareque nolueritis. Hanc fabulam Ionibus
Aeolibusque hac caussâ Cyrus proposuit, quoniam
ante id tempus Iones, per legatos invitati a Cyro ut
a Croeso desciscerent, non paruerant; et tunc de-

τότε δὲ, κατεργασμένων τῶν πρηγμάτων, ἦσαν ἐτοῖμοι
 πείθεσθαι Κύρῳ. ὁ μὲν δὴ, ὀργῇ ἐχόμενος, ἔλεγέ σφι
 τάδε. Ἰωνες δὲ ὡς ἤκουσαν τούτων ἀνενειχθέντων εἰς τὰς
 πόλεις, τείχεά τε περιεβάλλοντο ἕκαστοι, καὶ συνε-
 20 λέγοντο εἰς Πανιώνιον οἱ ἄλλοι πλὴν Μιλησίων· πρὸς
 μούρους γὰρ τούτους ὄρκιον Κύρος ἐποίησατο, ἐπ' οἷσί
 περ ὁ Λυδός. τοῖσι δὲ λοιποῖσι Ἰωσι ἔδοξε κοινῶ λόγῳ
 πέμπειν ἀγγέλους εἰς Σπάρτην, δεησομένους Ἰωσι τι-
 μαρέειν. Οἱ δὲ Ἰωνες οὗτοι, τῶν καὶ τὸ Πανιώνιον 142
 ἐστὶ, τοῦ μὲν οὐρανοῦ καὶ τῶν ὠρέων ἐν τῷ καλλίστῳ
 ἐτύγχανον ἰδρυσάμενοι πόλεις πάντων ἀνθρώπων τῶν
 ἡμεῖς ἴδμεν. οὔτε γὰρ τὰ ἄνω αὐτῆς χωρία τῷτο ποιεῖε
 5 τῇ Ἰωνίῃ, οὔτε τὰ κάτω, οὔτε τὰ πρὸς τὴν ἡῶ, οὔτε
 τὰ πρὸς τὴν ἐσπέρην· τὰ μὲν, ὑπὸ τοῦ ψυχροῦ τε καὶ

mum, confectis rebus, ad parendum Cyro erant pa-
 rati. Ille igitur, irâ commotus, ista eis respondit.
 Quo responso ad Ionum civitates relato, muris sin-
 guli oppida sua cingebant, et ad Panionium congre-
 gabantur reliqui omnes praeter Milesios; cum his
 enim solis Cyrus foedus fecerat eisdem conditionibus
 quibus olim Lydus. Reliquis vero Ionibus placuit,
 communi consilio Spartam legatos mittere, qui ro-
 garent Spartanos ut Ionibus auxilio venirent.

(142.) IONES hi autem, quorum est etiam *Panio-
 nium* illud, prae omnibus quos novimus hominibus
 oppida condita tenebant in terrae tractu temperie coeli
 aërisque longe praestantissimo. Etenim neque loco-
 rum superius sitorum eadem ratio est atque Ioniae,
 neque inferius sitorum; nec eorum quae orientem
 spectant, nec quae occidentem: quorum alia frigore

ὕγρου πιεζόμενα· τὰ δὲ, ὑπὸ τοῦ θερμοῦ τε καὶ αὐχ-
 μώδεος. Γλῶσσαν δὲ οὐ τὴν αὐτὴν οὔτοι νενομίκασι, ἀλ-
 λά τρόπους τέσσερας παραγωγέων. Μίλητος μὲν αὐ-
 τέων πρώτη κέεται πόλις πρὸς μεσαμβρίην· μετὰ δὲ, 10
 Μυούς τε καὶ Πριήνη· αὗται μὲν ἐν τῇ Καρίῃ κατοί-
 κηνται, κατὰ ταῦτά διαλεγόμεναί σφι. αἶδε δὲ ἐν τῇ
 Λυδίῃ· Ἐφεσος, Κολοφῶν, Λέβεδος, Τέως, Κλα-
 ζομεναί, Φώκαια. αὗται δὲ αἱ πόλεις τῇσι πρότερον
 λεχθείησι ὁμολογέουσι κατὰ γλῶσσαν οὐδέν, σφὶ δὲ 15
 ὁμοφωνέουσι. ἔτι δὲ τρεῖς ὑπόλοιποι Ἰάδες πόλεις, τῶν
 αἱ δύο μὲν νήσους οἰκέαται, Σάμον τε καὶ Χίον· ἡ δὲ
 μία ἐν τῇ ἡπείρῳ ἵδρυται, Ἐρυθραῖ. Χῖοι μὲν νυν καὶ
 Ἐρυθραῖοι κατὰ τῷτὸ διαλέγονται, Σάμιοι δὲ ἐπ’
 ἑωυτῶν μούνοι. οὔτοι χαρακτῆρες γλώσσης τέσσερες 20
 γίνονται.

aut humiditate premuntur, alia aestu et siccitate.
Linguâ autem non utuntur eâdem, sed quatuor mo-
 dis deflexionum. Prima civitatum Miletus versus me-
 ridiem sita est; dein Myus et Priene: et hae quidem
 in Caria sitae sunt, et dialecto utuntur eâdem. Istae
 vero in Lydia: Ephesus, Colophon, Lebedus, Teus,
 Clazomenae, Phocaea. Atque hae civitates, ad ser-
 monis characterem quod adtinet, cum illis, quas ante
 nominavi, nihil commune habent, sed inter se con-
 veniunt. Supersunt tres Ionicae civitates, quarum
 duae insulas incolunt, Samum atque Chium: tertia
 in continente sita est, Erythrae. Ex his Chii et Ery-
 thraei eâdem utuntur dialecto; Samii vero suâ, ab
 aliis diversâ. Hi sunt quatuor sermonis characteres.

Τούτων δὴ ὧν τῶν Ἰώνων οἱ Μιλήσιοι μὲν ἦσαν ἐν 143
 σπέκη τοῦ Φόβου, ὄρκιον ποιησάμενοι. τοῖσι δὲ αὐτέων
 ησιώτῃσι ἦν δεινὸν οὐδέν· οὔτε γὰρ Φοίνικες ἦσαν κω
 Περσέων κατήκοι, οὔτε αὐτοὶ οἱ Πέρσαι ναυβάται.
 5 Ἀπεσχίσθησαν δὲ ἀπὸ τῶν ἄλλων Ἰώνων οὗτοι κατ'
 ἄλλο μὲν οὐδέν, ἀσθενέος δὲ ἔontos τοῦ παντός τότε Ἑλ-
 ληνικοῦ γένεος, πολλῶ δὲ ἦν ἀσθενέστατον τῶν ἐθνέων
 τὸ Ἰωνικόν, καὶ λόγου ἐλαχίστου· ὅτι γὰρ μὴ Ἀθῆναι,
 ἦν οὐδὲν ἄλλο πόλισμα λόγιμον. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Ἰω-
 10 κες καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἔφυγον τὸ οὐνομα, οὐ βουλόμενοι
 Ἰῶνες κεκληθῆσθαι· ἀλλὰ καὶ νῦν φαίνονται μοι οἱ πολ-
 λοὶ αὐτέων ἐπαισχύνεσθαι τῷ οὐνόματι. αἱ δὲ δωδέκα
 πόλεις αὗται τῷ τε οὐνόματι ἠγάλλοντο, καὶ ἱερὸν ἰδρύ-
 σαντο ἐπὶ σφέων αὐτέων, τῷ οὐνόματι ἔθεντο Πανιώνιον·

(143.) Horum igitur Ionum *Milesii* tuti a metu
 erant, utpote foedus cum Cyro pacti. Qui autem ex
 eisdem insulas incolebant, ne illi quidem quidquam
 metuebant : necdum enim eo tempore Phoenices
 Persarum imperio erant subiecti, nec Persae ipsi
 mare exercebant. Separaverant se autem hi Iones ab
 aliis Ionibus, [*societatemque inter se contraxerant*]
 non aliam ob causam, nisi quod, quum universa
 tunc stirps Hellenica infirma esset, populorum om-
 nium infirmissimus et minimi momenti fuerit Ioni-
 cus : nam, praeter Athenas, nulla alia erat eorum
 civitas notabilis. Quare et alii Iones et ipsi Athenien-
 ses nomen etiam fugiebant, nec *Iones* volebant ad-
 pellari : immo etiam nunc plerosque eorum pudet
 huius nominis. Sed duodecim illae civitates gaude-
 bant hoc nomine, et separatim ab aliis templum sibi

ἐβουλεύσαντο δὲ αὐτοῦ μεταδοῦναι μηδαμοῖσι ἄλλοις 15
 Ἰώνων. οὐδ' ἐδεήθησαν δὲ οὐδαμοὶ μετασχεῖν, ὅτι μὴ
 144 Σμυρναῖοι. Κατάπερ οἱ ἐκ τῆς Πενταπόλιος νῦν χώ-
 ρης Δωριέες, πρότερον δὲ Ἑξαπόλιος τῆς αὐτῆς ταύτης
 καλεομένης, φυλάσσονται ὧν μηδαμοὺς ἐσδέξασθαι τῶν
 προσοίκων Δωριέων ἐς τὸ Τριοπικὸν ἱερόν· ἀλλὰ καὶ
 σφέων αὐτέων τοὺς περὶ τὸ ἱερόν ἀνομήσαντας ἐξεκλή- 5
 σαν τῆς μετοχῆς. ἐν γὰρ τῷ ἀγῶνι τοῦ Τριοπίου Ἀπόλ-
 λωνος ἐτίθεσαν τὸ πάλαι τρίποδας χαλκέους τοῖσι νικῶ-
 σι· καὶ τούτους χρῆν τοὺς λαμβάνοντας ἐκ τοῦ ἱεροῦ μὴ
 ἐκφέρειν, ἀλλ' αὐτοῦ ἀνατιθέναι τῷ θεῷ. ἀνὴρ ὧν Ἀλι-
 καρνησσεύς, τῷ οὐνομα ἦν Ἀγασικλῆς, νικῆσας, τὸν 10
 νόμον κατηλόγησε· φέρων δὲ πρὸς τὰ ἐωυτοῦ οἰκία προσε-
 πασσάλευσε τὸν τρίποδα. διὰ ταύτην τὴν αἰτίην αἱ

statuerunt, cui *Panionio* imposuere nomen; decre-
 veruntque nullos alios Ionas participes illius facere;
 nec vero etiam alii, ut in consortium reciperentur,
 petivere; praeter Smyrnaeos. (144.) Simili ratione
Dorienses, Pentapolin quae nunc vocatur incolentes,
 quae olim eadem Hexapolis nominata erat, cavent
 ne alios ullos ex finitimis Doriensibus in Triopici
 templi communionem recipiant; verum etiam suo de
 numero eos, qui adversus id templum scelus admi-
 serant, communionem excluserunt. Nam quum in lud is
 Triopii Apollinis ex prisco instituto aurei tripodes
 donarentur victoribus; quos tripodas qui acceperant,
 his non licebat eos extra templum exportare, sed ibidem
 deo dedicare oportebat; civis quidem Halicarnassensis,
 cui nomen erat Agasicles, victoriam quum reportas-
 set, spretâ lege domum suam detulit tripodem et ex

πέντε πόλεις, Λίνδος, καὶ Ἰήλυσσός τε καὶ Κάμειρος,
καὶ Κῶς τε καὶ Κνίδος, ἐξεκλήϊσαν τῆς μετοχῆς τὴν
5 ἑκτὴν πόλιν Ἀλικαρνησσόν. τούτοισι μὲν νυν οὗτοι ταύ-
την τὴν ζημίην ἐπέθηκαν. Δυώδεκα δέ μοι δοκέουσιν 145
πόλιας ποιήσασθαι οἱ Ἴωνες, καὶ οὐκ ἐβελῆσαι πλεῦ-
νας ἐσδέξασθαι, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι καὶ ὅτε ἐν Πελο-
ποννήσῳ οἴκεον, δυώδεκα ἦν αὐτῶν μέρεα· κατάπερ νῦν
5 Ἀχαιῶν, τῶν ἐξελασάντων Ἴωνας, δυώδεκά ἐστι μέ-
ρεα. Πελλήνη μὲν τε πρώτη πρὸς Σικυῶνος· μετὰ δέ,
Αἴγιρα, καὶ Αἰγαί· ἐν τῇ Κραῆβις ποταμὸς ἀένναός
ἐστι, ἀπ' οὗτο ὃ ἐν Ἰταλίῃ ποταμὸς τὸ οὐνομα ἔσχε.
καὶ Βοῦρα, καὶ Ἑλίκη, (ἐς τὴν κατέφυγον Ἴωνες ὑπὸ
0 Ἀχαιῶν μάχῃ ἐσσωθέντες,) καὶ Αἴγιον, καὶ Ῥύπες,
καὶ Πατρέες, καὶ Φαρέες, καὶ Ὠλενος, ἐν τῷ Πείρῳ

clavo suspendit. Hanc ob culpam quinque civitates,
Lindus, Ialyssus, Camirus, Cos, et Cnidus, sextam
civitatem Halicarnassum communione excluserunt:
talem illi his poenam inflixerunt. (145.) Quod au-
tem duodecim civitates confecerunt *Iones*, nec plures
voluerunt recipere, id eâ causâ fecisse mihi viden-
tur, quod etiam, quo tempore Peloponnesum habita-
verant, totidem eorum fuerant regiones; quemadmo-
dum tunc *Achaeorum*, qui Ionas expulerunt, duo-
decim regiones sunt: prima Pellene, haud procul
Sicyone; dein Aegira, et Aegae, in qua est Cratis
amnis perennis, a quo et ille in Italia nomen accepit;
tum Burâ, et Helice, in quam confugerant Iones ab
Achaeis praelio superati; et Aegium, et Rypés, et
Patrenses, et Pharenses, et Olenus, in qua Pirus est
amnis ingens; et Dymae et Trytaeenses; qui soli ex

ποταμὸς μέγας ἐστὶ καὶ Δύμη, καὶ Τριταῖες, οἱ
 146 μούνοι τουτέων μεσόγαιοι οἰκέουσι. Ταῦτα δωδέκα
 μέρεα νῦν Ἀχαιῶν ἐστὶ, καὶ τότε γε Ἰώνων ἦν. του-
 τέων δὲ εἵνεκα καὶ οἱ Ἰῶνες δωδέκα πόλεις ἐποίη-
 σαντο· ἐπεὶ, ὥς γε ἔτι μᾶλλον οὗτοι Ἰῶνές εἰσι τῶν
 ἄλλων Ἰώνων, ἢ κάλλιόν τι γεγονάσι, μωρίῃ πολλή 5
 λέγειν· τῶν Ἀβαντες μὲν ἐξ Εὐβοίης εἰσὶ οὐκ ἐλαχί-
 στη μοῖρα, τοῖσι Ἰωνίης μέτα οὐδὲ τοῦ οὐνόματος οὐδέν·
 Μινύαι δὲ Ὀρχομένιοι ἀναμεμίχεται, καὶ Καδμεῖοι,
 καὶ Δρύοπες, καὶ Φωκῆες ἀποδάσμιοι, καὶ Μολοσ-
 σοὶ, καὶ Ἀρκάδες Πελασγοὶ, καὶ Δωριῆες Ἐπιδαυριοί, 10
 ἄλλα τε ἔθνεα πολλὰ ἀναμεμίχεται. οἱ δὲ αὐτέων,
 ἀπὸ τοῦ πρυτανηίου τοῦ Ἀθηναίων ὀρμηθέντες, καὶ νομί-
 ζοντες γενναιότατοι εἶναι Ἰώνων, οὗτοι δὲ οὐ γυναῖκας

istis omnibus mediterranea habitant. (146.) Hae sunt nunc duodecim Achaeorum regiones, quae olim ibi Ionum fuerant: quâ nimirum de caussâ etiam in Asiae duodecim civitates confecerunt: Nam, esse hos magis *Ionas* quam reliqui Iones, aut nobiliori quadam stirpe oriundos, id verò dicere magna foret stultitia. Sunt enim horum quidem haud minima pars Abantes ex Euboea, quibus nihil cum Ionia aut cum nomine isto commune est: admixti porro eis sunt Minyae Orchomenii, et Cadmei, et Dryopes, et Phocenses, qui a popularibus suis se seiunxerunt, et Molossi, et Arcades Pelasgi, et Dorienses Epidaurii; denique multae aliae gentes illis inmixtae sunt. Qui vero eorum ex Athenarum prytaneo sunt profecti, nobilissimique censentur esse Ionum, hi vero uxores secum in coloniam non adduxerant, sed Ca-

72, 57.

ἤγαγοντο ἐς τὴν ἀποικίην, ἀλλὰ Καεΐρας ἔσχον, τῶν
 15 ἐφόνευσαν τοὺς γονέας. διὰ τοῦτον δὲ τὸν φόνον αἱ γυ-
 ναῖκες αὐται, νόμον θέμεναι, σφίσι αὐτῇσι ἔρκους
 ἐπήλασαν, καὶ παρέδωσαν τῇσι θυγατράσι, μὴ κοτε
 ὁμοσιτῆσαι τοῖσι ἀνδράσι, μηδὲ οὐνόματι βῶσαι τὸν
 20 ἐαυτῆς ἀνδρα· τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ἐφόνευσαν σφέων τοὺς
 πατέρας καὶ ἀνδρας καὶ παῖδας, καὶ ἔπειτεν, ταῦτα
 ποιήσαντες, αὐτῇσι συνοίκεον. ταῦτα δὲ ἦν γινόμενα
 ἐν Μιλήτῳ. Βασιλέας δὲ ἐστήσαντο, οἱ μὲν αὐτῶν, 147
 Λυκίους, ἀπὸ Γλαύκου τοῦ Ἱππολόχου γεγονότας· οἱ
 δὲ, Καύκωνας Πυλίου, ἀπὸ Κόδρου τοῦ Μελάνθου·
 οἱ δὲ, καὶ συναμφοτέρους. ἀλλὰ γὰρ περιέχονται τοῦ
 5 οὐνόματος μᾶλλον τι τῶν ἄλλων Ἰώνων. ἔστωσαν δὲ
 καὶ οἱ καθαρῶς γεγονότες Ἴωνες· εἰσὶ δὲ πάντες Ἴωνες,
 ὅσοι ἀπ' Ἀθηναίων γεγόνασιν, καὶ Ἀπατούρια ἀγούσι

ricas. habebant uxores, quarum parentes occiderant.
 Quam ob caedem mulieres hae legem sibi, iuramen-
 to firmatam, imposuerunt, filiabusque suis tradide-
 runt, ne umquam cum maritis caperent cibum,
 nec maritum suum ulla nomine compellaret; hanc
 ob caussam, quod ipsarum parentes maritosque et
 liberós illi occidissent, et dein patrato hoc facinore
 ipsas duxissent uxores. Haec Mileti facta erant.
 (147.) Reges autem sibi constituerant, alii Lycios,
 a Glauco Hippolochi filio oriundos; alii Cauconas
 Pylios, a Codro Melanthi filio: alii ex utroque genere.
 Enimvero nomen hi tuentur aliquanto acrius quam
 reliqui Iones. Sint vero etiam ips maxime genuini
 Iones: sunt tamen *Iones* omnes, quicumque ex At-
 tica oriundi sunt, et Apaturia celebrant: celebrant

ὀρτήν. ἄγουσι δὲ πάντες, πλὴν Ἐφεσίων καὶ Κολο-
 Φωνίων· οὗτοι γὰρ μοῦνοι Ἰώνων οὐκ ἄγουσι Ἀπατού-
 148 ρια· καὶ οὗτοι κατὰ Φόνου τινὰ σκῆψιν. Τὸ δὲ Πα-
 νιώνιον ἐστὶ τῆς Μυκάλης χῶρος ἱρὸς, πρὸς ἄρκτον
 τετραμμένος, κοινῇ ἐξαιρετημένος ὑπὸ Ἰώνων Ποσει-
 δέωνι Ἑλικωνίῳ· ἡ δὲ Μυκάλη ἐστὶ τῆς ἠπείρου ἄκρη,
 πρὸς ζέφυρον ἄνεμον κατήκουσα Σάμῳ. ἐς τὴν συλλε- 5
 γόμενοι ἀπὸ τῶν πολίων Ἴωνες, ἄγεσκον ὀρτήν, τῇ
 ἔθεντο οὐνομα Πανιώνια. πεπόνθασι δὲ οὔτι μοῦναι αἱ
 Ἰώνων ὀρταὶ τοῦτο, ἀλλὰ καὶ Ἑλλήνων πάντων ὁμοίως
 παῖσαι ἐς τὸ αὐτὸ γράμμα τελευτῶσι, κατὰπερ τῶν
 Περσέων τὰ οὐνόματα. αὗται μὲν αἱ Ἰάδες πόλιές 10
 149 εἰσι. Αἶδε δὲ αἱ Αἰολίδες, Κύμη, ἡ Φρικωνὶς καλεο-
 μένη, Λήρισσαι, Νέον τεῖχος, Τῆμνος, Κίλλα, Νό-
 τιον, Αἰγιόεσσα, Πιτάνη, Αἰγαῖαι, Μύρινα, Γρύ-

autem hoc festum omnes, exceptis Ephesiis et Colo-
 phoniis; hi enim soli ex Ionibus Apaturia non cele-
 brant, idque ob caedis alicuius culpam. (148.) Est
 autem *Panionium* sacer locus Mycalae, septentrio-
 nem spectans, communi Ionum consilio Neptuno He-
 liconio dedicatus. Mycale autem promontorium est
 continentis, ab occidente Samum versus porrectum.
 Huc conyenientes e civitatibus omnibus Iones festum
 celebrabant, quod *Panionia* nominabant. Habent hoc
 autem non solum Ionum festa, sed etiam Graecorum
 omnium; ut eorum nomina in eandem desinant li-
 teram, quemadmodum etiam Persarum nomina. Hae
 igitur, quas dixi, Ionum sunt civitates. (149.) *Aeo-
 lides* vero civitates haec sunt: Cymae, Phriconis co-
 gnominata, Larissae, Neotichos, Temnus, Cilla, No-

νεία· αὗται ἑνδεκα Αἰολέων πόλεις αἱ ἀρχαῖαι. μία
 5 γὰρ σφεων παρελύθη ὑπὸ Ἰώνων, Σμύρνη. ἦσαν γὰρ
 καὶ αὗται δωδέκα αἱ ἐν τῇ ἡπείρῳ. οὗτοι δὲ οἱ Αἰο-
 λées χώρην μὲν ἔτυχον κτίσαντες ἀμείνω Ἰώνων, ὠρέων
 δὲ ἤκουσαν οὐκ ὁμοίως. Σμύρνην δὲ ὧδε ἀπέβαλον 150
 Αἰολées. Κολοφωνίους ἀνδρας στασί ἐσσωθέντας, καὶ
 ἐκπεσόντας ἐκ τῆς πατρίδος, ὑπεδέξαντο. μετὰ δὲ, οἱ
 φυγάδες τῶν Κολοφωνίων φυλάξαντες τοὺς Σμυρναίους
 5 ὁρτὴν ἔξω τείχεος ποιευμένους Διονύσω, τὰς πύλας
 ἀποκλήϊσαντες, ἔσχον τὴν πόλιν. βοηθησάντων δὲ πάν-
 των Αἰολέων, ὁμολογίῃ ἐχρήσαντο, τὰ ἐπιπλα ἀπο-
 δόντων τῶν Ἰώνων, ἐκλιπεῖν Σμύρνην Αἰολέας. ποιη-
 σάντων δὲ ταῦτα Σμυρναίων, ἐπιδιείλοντό σφεας αἱ

tium, Aegiroessa, Pitane, Aegaeae, Myrina, Grynea:
 haec sunt undecim Aeolensium civitates antiquae:
 una enim eis ademta est a Ionibus, Smyrna. Fuerant
 enim et hae civitates duodecim, in continente om-
 nes sitae. Colebant autem hi Aeolenses regionem, cui
 solum praestantius quam Ionum; caeterum coeli tem-
 perie Ionum regioni erat inferior. (150.) *Smyrnam*
 vero tali modo amiserant Aeolenses. Cives Colopho-
 nios, qui in popularium seditione inferiores discesse-
 rant, patriâque fuerant pulsi, intra urbem suam rece-
 perunt. Post haec iidem exsules Colophonii, obser-
 vato die quo Smyrnenses Neptuno extra muros sacra
 faciebant, occlusis portis urbem tenuere. Dein suc-
 currentibus Aeolensibus cunctis, fit pactum hac con-
 ditione, ut Iones omnia quae moveri possent Aeolensibus redderent, Aeolenses Smyrnam relinquerent.
 Quo facto, reliquae undecim civitates Smyrnaeos inter

151 10
 ενδεκα πόλεις, καὶ ἐποίησαντο σφέων αὐτέων πολὺ-
 τας. Αὗται μὲν νυν αἱ ἡπειρώτιδες Αἰολίδες πόλεις,
 ἔξω τῶν ἐν τῇ Ἰδῇ οἰκημένων· κεχωρίδαται γὰρ αὗται.
 αἱ δὲ τὰς νήσους ἔχουσαι, πέντε μὲν πόλεις τὴν Λέσ-
 βον νέμονται· τὴν γὰρ ἕκτην ἐν τῇ Λέσβῳ οἰκομένην
 Ἀρίσβαν ἡνδραπόδισαν Μεθυμναῖοι, ἔοντας ὁμαίμους. 5
 ἐν Τενέδῳ δὲ μία οἰκεῖται πόλις, καὶ ἐν τῇσι Ἑκατὸν
 Νήσοισι καλεομένησι ἄλλη μία. Λεσβίοισι μὲν νυν καὶ
 Τενεδίοισι, κατὰ περ Ἰώνων τοῖσι τὰς νήσους ἔχουσι,
 ἦν δεινὸν οὐδέν· τῇσι δὲ λοιπῇσι πόλισι ἑαδὲ κοινῇ Ἰωσι
 ἐπεσθαι, τῇ ἂν οὗτοι ἐξηγέωνται. 10

152 Ὡς δὲ ἀπικέατο εἰς τὴν Σπάρτην τῶν Ἰώνων καὶ
 Αἰολέων οἱ ἄγγελοι, (κατὰ γὰρ δὴ τάχος ἦν ταῦτα
 πρῆσσομένα,) εἶλοντο πρὸ πάντων λέγειν τὸν Φωκαέα,

se dispertitae, in civium numerum receperunt. (151.)
 Hae sunt igitur *Aeolensium* civitates in continente
 sitae, praeter eas quae Idam incolunt; hae enim ab
 illis seiunctae sunt. Qui vero insulas obtinent, eorum
 quinque civitates Lesbium incolunt: nam sextam,
 quam in Lesbo condiderant, Arisbam, Methymnaei
 in servitutem redegerunt, quum essent consanguini.
 In Tenedo vero una habitatur civitas; et in Cen-
 tum-insulis quae vocantur, itidem una. Lesbii igi-
 tur et Tenedii, quemadmodum Iones insulas incolen-
 tes, nihil metuebant: reliquis vero civitatibus com-
 muni consilio placuit Ionas sequi, quocumque hi
 ducerent.

(152.) *Spartam* ut venerunt *Ionum Aeolumque*
 legati, (celeriter enim haec conficiebantur) orato-
 rem qui nomine omnium verba faceret delegerunt.

τῷ οὐνόμα ἦν Πύθερμος. ὁ δὲ, πορφύρεόν τε εἶμα περι-
 5 βαλόμενος, ὡς ἂν πυνθανόμενοι πλεῖστοι συνέλθοιεν
 Σπαρτιητέων, καὶ καταστάς, ἔλεγε πολλὰ, τιμωρέειν
 ἑαυτοῖσι χρήζων. Λακεδαιμόνιοι δὲ οὐ κως ἤκουον, ἀλλ'
 ἀπέδοξέ σφι μὴ τιμωρέειν Ἴωσι. οἱ μὲν δὴ ἀπαλλάσ-
 σοντο· Λακεδαιμόνιοι δὲ ἀπώσάμενοι τῶν Ἰώνων τοὺς
 10 ἀγγέλους, ὅμως ἀπέστειλαν πεντηκοντέρῳ ἄνδρα, ὡς
 μὲν ἐμοὶ δοκέει, κατασκόπους τῶν τε Κύρου πρηγμα-
 των καὶ Ἰωνίης. ἀπικόμενοι δὲ οὗτοι ἐς Φώκαιαν, ἔπεμ-
 παν ἐς Σάρδις σφέων αὐτέων, τὸν δοκιμώτατον, τῷ
 οὐνόμα ἦν Λακρίνης, ἀπερέοντα Κύρῳ Λακεδαιμονίων
 15 ῥῆσιν „γῆς τῆς Ἑλλάδος μηδεμίην πόλιν σιναμωρέειν,
 „ὡς αὐτῶν οὐ περιοψομένων.“ Ταῦτα εἰπόντος τοῦ 153
 κήρυκος, λέγεται Κύρον ἐπείρεσθαι τοὺς παρεόντας οἱ
 Ἑλλήνων „τίνες ἐόντες ἄνθρωποι Λακεδαιμόνιοι, καὶ κό-

civem Phocaeensem, cui nomen erat Pythermus. Et
 ille purpureo amictus pallio, quo major Sparta-
 norum numerus, adventu eorum cognito, conveni-
 ret, in medium progressus, multa fecit verba, orans
 ut ipsis succurrerent. At *Lacedaemonii* neutiquam
 audiebant, nec placebat eis opem ferre Ionibus. Ita-
 que illi discesserunt: *Lacedaemonii* vero, reiectis
 Ionum legatis, tamen quinquaginta remorum navī
 viros emisérunt, res Cyri Ioniaeque (ut mihi videtur)
 exploraturos. Qui quum Phocaeam adpulissent, Sar-
 des miserunt e suis virum probatissimum, *Lacrinē*
 nomine, qui *Lacedaemoniorum* verbis ediceret Cyro,
ne ulli civitati terrae Graeciae damnum inferret;
se enim eam rem non neglecturos. (153.) Hae quum
 dixisset legatus, fertur *Cyrus* ex praesentibus Graecis

„σοι πλήθος, ταῦτα ἐωυτῷ προαγορεύουσι.“ πυνθανόμενον δέ μιν, εἰπεῖν πρὸς τὸν κήρυκα τὸν Σπαρτιήτην·
 „Οὐκ ἔδειςά κω ἄνδρας τοιούτους, τοῖσι ἐστὶ χῶρος
 „ἐν μέσῃ τῇ πόλει ἀποδεδεγμένος, ἐς τὸν συλλεγόμενοι,
 „ἀλλήλους ὁμοῦντες ἔξαπατῶσι. τοῖσι, ἣν ἐγὼ
 „ὑγιαίνω, οὐ τὰ Ἰώνων πάθεα ἔσται ἔλλεσχα, ἀλλὰ
 „τὰ οἰκήϊα.“ Ταῦτα ἐς τοὺς πάντας Ἕλληνας 10
 ἀπερρίψε οὗτος Κῦρος τὰ ἔπεα, ὅτι ἀγορὰς κτησάμενοι, ὧν τε καὶ πρήσει χρέωνται. αὐτοὶ γὰρ οἱ Πέρσαι ἀγορῇσι οὐδὲν ἐώθασιν χρῆσθαι, οὐδέ σφί ἐστι τὸ παράπαν ἀγορῇ. Μετὰ ταῦτα ἐπιτρέψας τὰς μὲν Σάρδεις 15
 Ταβάλῳ ἀνδρὶ Πέρσῃ, τὸν δὲ χρυσὸν, τὸν τε Κροῖσου καὶ τὸν τῶν ἄλλων Λυδῶν, Πακτύῃ ἀνδρὶ Λυδῷ κομίζειν, ἀπήλαυνε αὐτὸς ἐς Ἀγβάτανα, Κροῖσόν τε

quaesisse, *quinam homines essent Lacedaemonii, quantaque illorum multitudo, qui haec ei edicerent.* Quae postquam ex his cognovit, legato Spartiatae respondit: *Numquam timui tales viros, qui in medio oppido locum habent designatum, in quo congregati, interposito iuramento, sese invicem decipiunt: quibus, si ego valebo, accidet, ut non de his quae Ionibus, sed quae sibi impendent, sint confabulaturi.* Haec Cyrus in universos coniecit Graecos, eo quod fora publica habent, in quibus emtioni et venditioni dant operam: Persae autem foris non utuntur, nec est omnino apud illos forum rerum venalium. Post haec vero, Sardium custodiâ Tabalo traditâ, homini Persae, et auri transferendi curâ, quod Croesi aliorumque Lydorum fuerat, Pactyae commissâ, Lydo homini, ipse Agbatana pro-

ἄμα ἀγόμενος, καὶ τοὺς Ἴωνας ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιη-
 σάμενος τὴν πρώτην εἶναι. ἢ τε γὰρ Βαβυλῶν οἱ ἦν ἐμ-
 20 πόδιος, καὶ τὸ Βάκτριον ἔθνος, καὶ Σάκαι τε καὶ Αἰ-
 γύπτιοι, ἐπ' οὓς ἐπέϊχέ τε στρατηλατέειν αὐτοῖς, ἐπὶ
 δὲ Ἴωνας ἄλλον πέμπειν στρατηγόν. Ὡς δὲ ἀπήλασε 154
 ὁ Κῦρος ἐκ τῶν Σαρδίων, τοὺς Λυδοὺς ἀπέστησε ὁ
 Πακτύης ἀπὸ τε Ταβάλου καὶ Κύρου· καταβάς δὲ
 ἐπὶ θάλασσαν, ἄτε τὸν χρυσὸν ἔχων πάντα τὸν ἐκ
 τῶν Σαρδίων, ἐπικούρους τε ἐμισθοῦτο, καὶ τοὺς ἐπι-
 5 θάλασσίους ἀνθρώπους ἐπειθε σὺν ἑωυτῷ στρατεύεσθαι.
 ἐλάσας δὲ ἐπὶ τὰς Σάρδεις, ἐπολιόρκειε Τάβαλον,
 ἀπεργαζόμενον ἐν τῇ ἀκροπόλει.

Πυθόμενος δὲ κατ' ὁδὸν ταῦτα ὁ Κῦρος, εἶπε πρὸς 155
 Κροῖσον τάδε. „Κροῖσε, τί ἔσται τὸ τέλος τῶν γινο-
 „μένων τούτων ἐμοί; οὐ παύσονται Λυδοὶ, ὥς οἴκασι,

proficiscitur, Croesum secum ducens, nil adtinere in
 praesentiâ ratus ut continuo adversus Ionas iret.
 Obstabat enim Babylon, et Bactriana gens, et Sacae
 atque Aegyptii, in quos ipse expeditionem cogitabat
 suscipere, adversus Ionas vero alium mittere ducem.
 (154.) Ut vero Sardibus discesserat Cyrus, Lydos
Pactyas ad desciscendum a Tabalo et Cyro permovit:
 et ad mare profectus, quum aurum omne ex Sardi-
 bus in potestate haberet, auxilia mercede conduxit,
 maritimisque hominibus ut secum militarent persua-
 sit. Tum exercitu adversus *Sardes* ducto, Tabalum
 oppugnavit, in arce conclusum.

(155.) Eâ re in itinere cognitâ, *Cyrus* his verbis
 Croesum compellavit. *Croese, quis mihi erit ha-
 rum rerum finis? Non desinent Lydi, uti videtur,*

„πρήγματα παρέχοντες, καὶ αὐτοὶ ἔχοντες. Φροντίζω,
 „μὴ ἀρίστον ἢ ἑξάνδραποδίσασθαί σφεας. ὁμοίως γάρ 5
 „μοι νῦν γε φαίνομαι πεποικέναι, ὡς εἴ τις πατέρα
 „ἀποκτείνας, τῶν παίδων αὐτοῦ Φείσαιοτο· ὡς δὲ καὶ
 „ἐγὼ Λυδῶν τὸν μὲν πλεόν τι ἢ πατέρα ἔοντα σὲ
 „λαβὼν ἄγω, αὐτοῖσι δὲ Λυδοῖσι τὴν πόλιν παρέδω-
 „κα· καὶ ἔπειτα θαυμάζω εἴ μοι ἀπεσταῖσι;“ Ὁ 10
 μὲν δὴ τὰ περ νόεε, ἔλεγε· ὁ δ' ἀμείβετο τοῖσδε, δείσας
 μὴ ἀναστάτους ποιήσῃ τὰς Σάρδεις· „ὦ βασιλεῦ,
 „τὰ μὲν οἰκότα εἶρηκας· σὺ μέντοι μὴ πάντα θυμῷ
 „χρέω, μηδὲ πόλιν ἀρχαίην ἑξαναστήσης, ἀναμάρτη-
 „τον εὐῶσαν καὶ τῶν πρότερον, καὶ τῶν νῦν ἑστέων. 15
 „τὰ μὲν γὰρ πρότερον ἐγὼ τε ἔπρηξα, καὶ ἐγὼ ἐμῇ
 „κεφαλῇ ἀναμάξας φέρω. τὰ δὲ νῦν παρεόντα Πακ-

et molestiam creare mihi, et ipsi sibi exhibere?
Subit animum cogitatio, optimum fore, ut prorsus in servitutem eos redigam. Similiter enim nunc mihi videor fecisse, atque si quis, quorum patrem occidisset, filiis pepercerit. Sic nempe et ego, quum te in potestate habens tecum ducam, qui amplius etiam aliquid quam pater illis fuisti, ipsis Lydis urbem tradidi: ac dein miror, a me eos descivisse! Sic ille quae sentiebat dixit. Cui Croesus, veritus ne funditus everteret Sardes, his verbis respondit. Aequa sunt, inquit, Rex, quae dixisti. At tu tamen ne prorsus indulgeas irae, nec penitus evertas antiquam urbem, quae et ante actorum insons est, et eorum quae nunc aguntur. Nam, quae ante acta sunt, ea ego feci, et meo capite culpam luo. Quae vero nunc aguntur, eorum reus Pactias est, cuius

„τύης γάρ ἐστι ὁ ἀδικέων, τῷ σὺ ἐπέτρεψας Σάρδεις,
 „οὗτος δότω τοι δίκην. Λυδοῖσι δὲ συγγνώμην ἔχων,
 10 „τάδε αὐτοῖσι ἐπίταξον, ὥς μήτε ἀποστέωσι, μήτε
 „δεινοί τοι ἔωσι. ἄπειπε μὲν σφι πέμψας, ὅπλα
 „ἀρήϊα μὴ ἐκτῆσθαι· κέλευε δὲ σφέας κιθῶνάς τε
 „ὑποδύνειν τοῖσι εἵμασι, καὶ κοθόρουνους ὑποδέεσθαι·
 „πρόειπε δ' αὐτοῖσι κιθαρίζειν τε καὶ ψάλλειν καὶ κα-
 25 „πηλεύειν παιδεύειν τοὺς παῖδας. καὶ ταχέως σφέας,
 „ὦ βασιλεῦ, γυναῖκας ἀντ' ἀνδρῶν ὄψαι γεγονότας,
 „ὥστε οὐδὲν δεινοί τοι ἔσονται μὴ ἀποστέωσι.“ Κροῖ- 156
 σος μὲν δὴ ταῦτά οἱ ὑπετίθετο, αἰρετώτερα ταῦτα εὐ-
 ρίσκων Λυδοῖσι, ἢ ἀνδραποδισθέντας πρηθῆναι σφέας·
 ἐπιστάμενος ὅτι ἦν μὴ ἀξιοχρεῶν πρόφασιν προτείνει,
 5 οὐκ ἀναπείσει μὴ μεταβουλεύσασθαι· ἀρρωδέων δὲ, μὴ

tu fidei Sardes commisisti; hic tibi det poenas.
Lydis vero dans veniam, haec illis impone, ne post-
hac a te deficiant, aut ullo modo metuendi sint.
Missis nunciis interdicito illis, ne arma possi-
deant bellica; et tunicas iube eos sub palliis gesta-
re, cothurnosque pro calceis induere: denique edic-
ut pueros suos instituant citharam pulsare, et
canere, et mercaturam exercere: et mox videbis
eos, ὁ Rex, foeminas ex viris factos, ut porro
non sit quod verearis ne a te deficiant. (156.)
Haec Cyro Croesus suasit, optabiliora Lydis ratus,
quam in servitutem redigi et pro mancipiis vendi:
pulcre quippe intelligebat, nisi probabilem adferret
rationem non persuasurum se esse Cyro, ut mutaret
consilium; simul vero timebat, ne in posterum ali-
quando Lydi, si praesens periculum evasisent, de-

καὶ ὕστερόν ποτε οἱ Λυδοὶ, ἣν τὸ παρεὸν ὑπεκδράμωσι, ἀποστάντες ἀπὸ τῶν Περσέων ἀπόλωνται. Κῦρος δὲ ἡσθεὶς τῇ ὑποθήκῃ, καὶ ὑπεὶς τῆς ὀργῆς, ἔφη οἱ πείθεσθαι. καλέσας δὲ Μαζάρεα ἄνδρα Μῆδον, ταῦτά οἱ ἐνετείλατο προειπεῖν Λυδοῖσι, τὰ ὃ Κροῖσος ὑπετί- 10
θετο· καὶ πρὸς, ἐξανδραποδίσασθαι τοὺς ἄλλους πάντας, οἱ μετὰ Λυδῶν ἐπὶ Σάρδεις ἐστρατεύσαντο, αὐτὸν
157 δὲ Πακτύην πάντως ζῶντα ἀγαγεῖν παρ' ἐαυτόν. Ὁ μὲν δὴ ταῦτα ἐκ τῆς ὁδοῦ ἐντειλάμενος, ἀπήλαυε ἐς ἦβρα τὰ Περσέων. Πακτύης δὲ πυβόμενος ἀγχοῦ εἶναι στρατὸν ἐπ' ἐαυτὸν ἰόντα, δείσας ᾤχετο Φεύγων ἐς Κύμην. Μαζάρης δὲ ὃ Μῆδος ἐλάσας ἐπὶ τὰς Σάρ- 5
δεις, τοῦ Κύρου στρατοῦ μοῖραν ὅσῃν δὴ ποτε ἔχων, ὥς οὐκ εὔρε ἔτι ὄντας τοὺς ἀμφὶ Πακτύην ἐν Σάρδισι, πρῶτα μὲν τοὺς Λυδοὺς ἠνάγκασε τὰς Κύρου ἐντολὰς

sciscerent a Persis seseque perditum irent. *Cyrus* admonitione *Croesi* gavisus, se ei pariturum ait: et vocato ad se Mazari, homini Medo, dat mandatum, ut, quae ipsi *Croesus* suaserat, illis imperaret; caeterum alios omnes, qui cum Lydis contra Sardes militassent, sub hasta venderet, ipsum autem Pactyan utique vivum ad se adduceret. (157.) His ille mandatis ex itinere datis, Persarum in sedes properavit. Pactyas autem, ubi rescivit in propinquo esse exercitum adversus se proficiscentem, timens sibi fugam capessivit, et Cymen pervenit. Mazares, cum probabili parte copiarum Cyri Medos adversus Sardes ducens, ubi Pactyan non amplius Sardibus invenit, primum *Lydos* coëgit Cyri mandata exsequi: cuius mandati consequens erat, ut omnem vitae rationem

ἐπιτελείειν· ἐκ τούτου δὲ κελευσμασύνῃς Λυδοὶ τὴν πα-
σαν δίαίταν τῆς ζῆς μετέβαλον. Μαζάρης δὲ μετὰ
τοῦτο ἔπεμπε εἰς τὴν Κύμην ἀγγέλους, ἐκδιδόναι κε-
λεύων Πακτύην· οἱ δὲ Κυμαῖοι ἐγνώσαν, συμβουλῆς
πéρι εἰς Θεὸν ἀνῶσαι τὸν ἐν Βραγχίδῃσι. ἦν γὰρ αὐ-
τόθι μαντήϊον ἐκ παλαιοῦ ἰδρυμένον, τῷ Ἰωνέσι τε πάν-
τες καὶ Αἰολέσι εἰσέειπεν χρέεσθαι. ὁ δὲ χῶρος οὗτος
ἐστὶ τῆς Μιλησίου ὑπὲρ Πανόρμου λιμένος. Πέμψαν- 158
τες ὧν οἱ Κυμαῖοι εἰς τοὺς Βραγχίδας Θεοπρόπους, εἰρω-
τευν „περὶ Πακτύην ὁκοῖόν τι ποιέοντες Θεοῖσι μέλλοιεν
„χαριεῖσθαι.“ ἐπειρωτῶσι δὲ σφι ταῦτα χρηστήριον
ἐγένετο „ἐκδιδόναι Πακτύην Πέρσῃσι.“ Ταῦτα δὲ ὡς
ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, ὀρμέατο ἐκδιδόναι.
ὀρμεωμένου δὲ ταύτῃ τοῦ πλήθους, Ἀριστόδικος ὁ Ἡρα-
κλείδῃ, ἀνὴρ τῶν ἀστῶν ἐὼν δόκιμος, ἔσχε μὴ ποιῇ-

*Lydi mutarent. Dein nuncios Cymen misit Mazares,
tradi Pactyam iubens. Cymaei vero statuerunt ea de
re ad Deum referre qui in Branchidis oracula edit,
eumque consulere. Erat enim ibi oraculum ab anti-
quis temporibus constitutum, quo et Iones omnes et
Aeoles uti consueverant. Est autem locus ille in Mile-
siorum ditione, supra Panormum portum. (158.)
Missis igitur ad Branchidas legatis Cymaei quaesive-
runt, de Pactya quidnam facientes gratum maxi-
me diis essent facturi? Et interrogantibus respondit
oraculum, dederent Pactyam Persis. Quod respon-
sum ubi ad se relatum audivere Cymaei, tradere
illum pararunt. Quam in partem quum ferretur mul-
titude, Aristodicus Heraclidae filius, probatus vir in-
ter cives, inhibuit eos ne id facerent, fidem non adhi-*

σαι ταῦτα Κυμαίους, ἀπιστέων τε τῷ χρησμῷ, καὶ
δοκέων τοὺς Θεοπρόπους οὐ λέγειν ἀληθέως· ἐς δὲ, τὸ 10
δεύτερον περὶ Πακτύεω ἐπειρησόμενοι, ἤεσαν ἄλλοι Θεο-
159 πρόποι, τῶν καὶ Ἀριστόδικος ἦν. Ἀπικομένων δὲ ἐς
Βραγχίδας, ἐχρηστηριάζετο ἐκ πάντων Ἀριστόδικος,
ἐπειρωτέων τάδε· „ὦ ἄναξ, ἦλθε παρ' ἡμέας ἰκέτης
„Πακτύης ὁ Λυδὸς, Φεύγων θάνατον βίαιον πρὸς
„Περσέων· οἱ δέ μιν ἐξαιτέονται, προεῖναι Κυμαίους 5
„κελεύοντες. ἡμεῖς δὲ δειμαίνοντες τὴν Περσέων δύνα-
„μιν, τὸν ἰκέτην ἐς τόδε οὐ τετολμήκαμεν ἐκδιδόναι·
„πρὶν ἂν τὸ ἀπὸ σεῦ ἡμῖν δηλωθῇ ἀτρεκέως ὁκότερα
„ποιέωμεν.“ Ὁ μὲν ταῦτα ἐπειρώτα· ὁ δ' αὖτις τὸν
αὐτὸν σφί χρησμόν ἔφαινε, κελεύων ἐκδιδόναι Πακ- 10
τύην Πέρσησι. πρὸς ταῦτα ὁ Ἀριστόδικος ἐκ προνοίας
ἐποίηε τάδε· περιῶν τὸν νηὸν κύκλω, ἐξαίρει τοὺς στρου-

bens effato oraculi, existimansque vera non retulisse consultores. Denique alii denuo mittuntur legati, qui de Pactye iterum consultarent, quorum in numero Aristodicus erat. (159.) Hi ubi ad Branchidas venerunt, unus ex omnibus Aristodicus oraculum consuluit interrogavitque his verbis: *O rex, venit ad nos supplex Pactyas Lydus, mortem effugiens violentam, a Persis sibi imminentem. Hunc illi repetunt, Cymaeos illum sibi tradere iubentes. Nos vero, Persarum metuentes potentiam, tradere illum adhuc non sustinuimus, priusquam a te liquido nobis, utrum facere debeamus, declaretur. Hic postquam ita interrogavit, rursus idem responsum deus dedit, tradere iubens Pactyam Persis. Tum Aristodicus hoc, a se praemeditatum, instituit facere:*

φῶς, καὶ ἄλλα ὅσα ἦν νεοσσευμένα ὀρνίθων γένεα ἐν
 τῷ νηῷ. ποιέοντος δὲ αὐτοῦ ταῦτα, λέγεται Φωνὴν ἐκ
 5 τοῦ αἰθέρος γενέσθαι, φέρουσαν μὲν πρὸς τὸν Ἀριστό-
 δικον, λέγουσαν δὲ τὰδε· „Ἀνοσιώτατε ἀνθρώπων, τί
 „τὰδε τολμᾷς ποιέειν; τοὺς ἱκέτας μου ἐκ τοῦ νηοῦ
 „κεραΐζεις;“ Ἀριστόδικον δὲ, οὐκ ἀπορήσαντα, πρὸς
 ταῦτα εἰπεῖν· „ὦ ἄναξ, αὐτὸς μὲν οὕτω τοῖσι ἱκέτησι
 10 „βοηθείς· Κυμαίους δὲ κελεύεις τὴν ἱκέτην ἐκδιδόναι;“
 Τὸν δὲ αὖτις ἀμείψασθαι τοῖσδε· „Ναὶ κελεύω, ἵνα
 „γε ἀσεβήσαντες, θᾶσσον ἀπόλησθε· ὥς μὴ τὸ λοι-
 „πὸν περὶ ἱκετέων ἐκδόσιος ἔλθῃτε ἐπὶ τὸ χρηστήριον.“
 Ταῦτα ὥς ἀπενειχθέντα ἤκουσαν οἱ Κυμαῖοι, οὐ βου- 160
 λόμενοι οὔτε ἐκδόντες ἀπολέσθαι, οὔτε παρ' ἐαυτοῖσι
 ἔχοντες πολιορκέεσθαι, ἐς Μυτιλήνην αὐτὸν ἐκπέμπουσι.
 οἱ δὲ Μυτιληναῖοι, ἐπιπέμποντος τοῦ Μαζάρεος ἀγγε-

circa templum circummeans, passeris disturbavit
 aliaque avium genera, quae in templo nidificaverant.
 Dum ille hoc facit, aiunt ex adyto prodiisse vocem,
 ad Aristodicum directam, haec dicentem: *Scelestis-*
sime mortalium, quid est quod hic facere audes?
Supplices meos ex meo templo evertis! Et Aristo-
 dicus, nil dubitans, respondisse ad haec fertur: *O*
Rex, tu tuos supplices ipse ita tueris: Cymaeos
vero iubes tradere supplicem! Cui rursus deus re-
 gessit: *Immo iubeo, quo vos impii ocyus pereatis;*
ne dehinc de prodendis supplicibus adeatis oracu-
lum. (160.) Haec relata ubi audierunt Cymaei,
 quum nec prodendo hominem vellent ipsi perire,
 nec apud se servando oppugnari, Mytilenen eum
 emiscent. Mytilenaei vero, quum missis nunciis

λίας ἐκδιδόναι τὸν Πακτύην, παρεσκευάζοντο ἐπὶ μισθῶ 5
 ὅσα δὴ. οὐ γὰρ ἔχω τοῦτό γε εἰπεῖν ἀτρεκέως· οὐ γὰρ
 ἐτελεώθη. Κυμαῖοι γὰρ, ὡς ἔμαθον ταῦτα πρησό-
 μενα ἐκ τῶν Μυτιληναίων, πέμψαντες πλοῖον ἐς Λέ-
 σβον, ἐκκομίζουσι Πακτύην ἐς Χίον. ἐνθεῦτεν δὲ, ἐξ
 ἱεροῦ Ἀθηναίης Πολιούχου ἀποσπασθεῖς ὑπὸ Χίων, ἐξε- 10
 δέθη· ἐξέδωσαν δὲ οἱ Χῖοι ἐπὶ τῷ Ἀταρνέϊ μισθῶ· τοῦ
 δὲ Ἀταρνέος τούτου ἔστι χῶρος τῆς Μυσίης, Λέσβου
 ἀντίος. Πακτύην μὲν νυν παραδεξάμενοι οἱ Πέρσαι
 εἶχον ἐν Φυλακῇ, θέλοντες Κύρῳ ἀποδέξαι. ἦν δὲ
 χρόνος οὗτος οὐκ ὀλίγος γεγόμενος, ὅτε Χίων οὐδεὶς ἐκ 15
 τοῦ Ἀταρνέος τούτου οὔτε οὐλὰς κριθῶν πρόχυσιν ἐποιέε-
 το θεῶν οὐδενί, οὔτε πέμματα ἐπέσσετο καρποῦ τοῦ
 ἐνθεῦτεν, ἀπείχετό τε τῶν πάντων ἱρῶν τὰ πάντα ἐκ
 161 τῆς χώρας ταύτης γινόμενα. Χῖοι μὲν νυν Πακτύην

Mazares eum repetiisset, parati erant eum tradere,
 pacti mercedem nescio quam; nec enim hoc perspi-
 cue traditum est, nec res effectum habuit: nam
 Cymaei, ut intellexerunt id agere Mytilenaeos, navī
 Lesbum missā, in Chium Pactyam transportarunt.
 Inde vero, ex Minervae templo urbis Praesidis ex-
 tractus a Chiis, et Persis traditus est: tradiderunt
 eum autem Chiī, mercedem pacti Atarneum; est au-
 tem Atarnensis hic ager in Mysia, ex adverso Lesbi.
 Pactyan igitur sibi deditum Persae in custodia habue-
 runt, Cyri in conspectum volentes eum producere.
 Exinde vero multum effluxit temporis, quo nemo
 Chiorum molā ex hordeo Atarnensis illius agri deo-
 rum ulli litavit, aut ex frumento illinc adlato libum
 coxit; quidquid ille progenuit ager, id ab omnibus

ἔξεδσαν. Μαζάρης δὲ μετὰ ταῦτα ἐστρατεύετο ἐπὶ
τοὺς συμπολιορκήσαντας Τάβαλον. καὶ τοῦτο μὲν,
Πριηνέας ἐξηνδραποδίσατο· τοῦτο δὲ, Μαιάνδρου πεδίον
5 πᾶν ἐπέδραμε, λήϊν ποιεύμενος τῷ στρατῷ· Μαγνησίην
δὲ ὡσαύτως. μετὰ δὲ ταῦτα, αὐτίκα νοῦσω τελευτᾷ.

Ἀποθανόντος δὲ τούτου, Ἄσπαγος κατέβη διάδοχος 162
τῆς στρατηγίης, γένος καὶ αὐτὸς ἑὼν Μῆδος, τὸν δὲ
Μήδων βασιλεὺς Ἀστυάγης ἀνόμῳ τραπέζῃ ἔδαισε,
ὁ τῷ Κύρῳ τὴν βασιληίην συγκατεργασάμενος. οὗτος
5 ὡς ἤνῃ τότε ὑπὸ Κυρίου στρατηγὸς ἀποδεχθεὶς, ὡς ἀπί-
κετο εἰς τὴν Ἰωνίην, αἶρεε τὰς πόλεις χῶμασι· ὅπως
γὰρ τειχήρεας ποιήσειε, τὸ ἐνθεῦτεν χῶματα χῶν πρὸς
τὰ τείχεα ἐπόρθεε. πρώτη δὲ Φωκαίη Ἰωνίης ἐπεχείρησε.

sacrificiis procul habitum est. (161.) Postquam
Pactyan Chii tradiderant, bello adgressus est Mazares
eos qui cum illo Tabalum oppugnaverant. Et Prie-
nenses quidem devictos sub corona vendidit; Maean-
dri vero campum universum incursans, itemque Mag-
nesiam, exercitum praedâ ditavit. His autem rebus
gestis, paulo post morbo vitam finiit.

(162.) Mortuo Mazare, advenit imperii in inferiore
Asiâ successor *Harpagus*, natione itidem Medus; is
qui a rege Medorum Astyage nefario epulo erat ex-
ceptus, quique Cyro in comparando regno sociam
praestiterat operam. Hic vir tunc a Cyro dux copia-
rum nominatus, ut in Ioniam pervenit, oppida agge-
ribus iactis capere instituit: scilicet oppidanos intra
muros statim compulit, deinde adgestis ad muros
aggeribus oppugnavit. Et primum quidem Ioniae op-
pidum, quod adgressus est, *Phocaea* fuit.

163 Οἱ δὲ Φωκαῖέες οὗτοι ναυτιλίῃσι μακρῇσι πρῶτοι Ἑλλήνων ἐχρήσαντο· καὶ τὸν τε Ἀδρίην καὶ τὴν Τυρσηνίην καὶ τὴν Ἰβηρίην καὶ τὸν Ταρτησσὸν οὗτοί εἰσι οἱ καταδέξαντες. ἐναυτίλλοντο δὲ οὐ στρογγύλῃσι νηυσὶ, ἀλλὰ πεντηκοντέροισι. ἀπικόμενοι δὲ εἰς τὸν Ταρτησσὸν, προσφιλέες ἐγένοντο τῷ βασιλεῖ τῶν Ταρτησίων, τῷ οὐνομα μὲν ἦν Ἀργανθώνιος· ἐτυράννευσε δὲ Ταρτησσοῦ ὀγδῶκοντα ἔτεα, ἐβίωσε δὲ πάντα εἴκοσι καὶ ἑκατόν. τούτῳ δὴ τῷ ἀνδρὶ προσφιλέες οἱ Φωκαῖέες οὕτω δὴ τι ἐγένοντο, ὥς τὰ μὲν πρῶτά σφεας ἐκλιπόντας Ἰωνίην ἐκέλευε τῆς ἑαυτοῦ χώρης οἰκῆσαι ὅκου βούλονται· μετὰ δὲ, ὥς τοῦτό γε οὐκ ἔπειθε τοὺς Φωκαῖέας, ὁ δὲ πυθόμενος τὸν Μῆδον παρ' αὐτῶν ὥς αὖξοιτο, ἐδίδου σφι χρήματα τείχος περιβαλέσθαι τὴν πόλιν. ἐδίδου δὲ ἀφειδέως· καὶ γὰρ καὶ ἡ περίοδος τοῦ τείχεος οὐκ ὀλίγοι στάδιοί εἰσι· τοῦτο δὲ πᾶν, λίθων

(163.) *Phocaeenses* hi longinquis navigationibus primi Graecorum usi erant: et Adriaticum mare et Tyrheniam et Iberiam et Tartessum Graecis ostenderunt. Ac Tartessum quidem postquam venerunt, cari fuerunt regi Tartessiorum, cui erat nomen *Arganthonius*, qui octoginta annos Tartessiorum regno praefuit, vixit autem in universum annos centum et viginti. Huic viro ita cari fuerunt Phocaeenses, ut primum quidem eos hortaretur, Ioniam relinquerent, et qua parte suae ditionis vellent, habitatum concederent: dein, ut hoc eis non persuasit, ex eisdem vero cognovit de ingruente Medorum potentiâ, pecuniam illis dedit ex qua murum urbi circumdarent; et largiter quidem dedit: nam circuitus muri haud pauca sunt

μεγάλων καὶ εὖ συναρμοσμένων. Τὸ μὲν δὴ τείχος 164
τοῖσι Φωκαieiῦσι τρόπῳ τοιῷδε ἐξεποιήθη. ὁ δὲ Ἄρπα-
γος ὡς ἐπήλασε τὴν στρατιὴν, ἐπολιόρκει αὐτοὺς,
προϊσχύμενος ἔπεα „ὡς οἱ καταχρᾶ, εἰ βούλονται
5 „Φωκαίῃς προμαχεῶνα ἓνα μῦνον τοῦ τείχεος ἐρεῖ-
„ψαι, καὶ αἶκημα ἐν κατιρᾶσαι.“ οἱ δὲ Φωκαίῃς,
περιημεκτέοντες τῇ δουλοσύνῃ, ἔφασαν „θέλειν βου-
„λεύσασθαι ἡμέρην μίην, καὶ ἔπειτα ὑποκρινέεσθαι.
„ἐν ᾧ δὲ βουλευόνται αὐτοὶ, ἀπαγαγεῖν ἐκεῖνον ἐκέ-
10 „λευσὴν τὴν στρατιὴν ἀπὸ τοῦ τείχεος.“ Ὁ δὲ Ἄρπαγος
ἔφη „εἶδέναι μὲν εὖ τὰ ἐκεῖνοι μέλλοιεν παιεῖν, ὅμως
„δέ σφε παριέναι βουλεύσασθαι.“ Ἐν ᾧ ὦν ὁ Ἄρ-
παγος ἀπὸ τοῦ τείχεος ἀπήγαγε τὴν στρατιὴν, οἱ Φω-
καίῃς ἐν τούτῳ κατασπᾶσαντες τὰς πεντηκοντέρους,

stadia, et totus hic murus ex magnis lapidibus, eis-
que bene coaptatis, est exstructus. (164.) Tali igitur
modo perfectus erat Phocaeensium murus. Har-
pagus vero admoto exercitu urbem obsidens, condi-
tionem proposuit, *satis sibi fore*, dicens, *si unum*
modo propugnaculum muri deicere Phocaeenses
voluissent, et unam habitationem [regi] dedicare,
Phocaeenses vero, aegerrime ferentes servitutem,
unum diem se deliberaturos aiebant, ac deinde re-
sponsuros: *interim vero dum deliberarent*, postu-
labant ut exercitum a muro abduceret. Quibus Har-
pagus, probe quidem se nosse, ait, quid essent fa-
cturi; verumtamen tempus illis ad deliberandum
concedere. Igitur dum a muro exercitum abducit
Harpagus, Phocaeenses interim deductis actuariis
quas habebant navibus, liberos, et uxores, et quae

ἐσθέμενοι τέκνα καὶ γυναῖκας καὶ ἐπιπλα πάντα, πρὸς 15
 δὲ καὶ τὰ ἀγάλματα τὰ ἐκ τῶν ἱρῶν, καὶ τὰ ἄλλα
 ἀναθήματα, χωρὶς ὅ τι χαλκὸς ἢ λίθος ἢ γραφὴ ἦν, τὰ
 δὲ ἄλλα πάντα ἐσθέντες, καὶ αὐτοὶ ἐσβάντες, ἐπλεον
 ἐπὶ Χίου. τὴν δὲ Φωκαίην ἐρμηωθεῖσαν ἀνδρῶν ἔσχον
 165 οἱ Πέρσαι. Οἱ δὲ Φωκαῖές, ἐπεὶ τε σφί Χιοὶ τὰς
 νῆσους τὰς Οἰνούσσας καλεομένας οὐκ ἐβούλοντο ὠνεσ-
 μένοισι πωλέειν, δειμαίνοντες μὴ αἱ μὲν ἐμπόριον γέ-
 νωνται, ἡ δὲ αὐτέων νῆσος ἀποκληισθῇ τούτου εἵνεκα,
 πρὸς ταῦτα οἱ Φωκαῖές ἐστέλλοντο ἐς Κύρνον. ἐν γὰρ 5
 τῇ Κύρῳ εἴκοσι ἔτεσι πρότερον τούτων ἐκ Θεσπροπίου
 ἀνεστήσαντο πόλιν, τῇ οὖνομα ἦν Ἀλαλίη. Ἀργανθώ-
 νιος δὲ τηνικαῦτα ἤδη τετελευτήκει. στελλόμενοι δὲ ἐπὶ
 τὴν Κύρνον, πρῶτα καταπλεύσαντες ἐς τὴν Φωκαίην,

moveri poterant omnia; eis imponunt; ad haec ima-
 ginibus ex deorum templis, aliisque donariis, prae-
 terquam quidquid aes aut lapis aut pictura esset,
 reliquis omnibus in naves inpositis, ipsi eas conscen-
 dunt, et Chium versus navigant. Phocaeam autem
 hominibus vacuam Persae tenuerunt. (165.) Consti-
 tuerant *Phocaeenses* a Chiis dato pretio Oenussas quae
 vocantur insulas emere. Sed quum vendere eas nol-
 lent Chii, metuentes ne emporium fierent hae insu-
 lae, eaque re ipsorum insulae mercatu excluderen-
 tur, super hacc in Corsicam [*Cyrnum* Graeci vocant]
Phocaeenses sunt profecti. In Corsica enim vicesimo
 ante anno, oraculi monitu, oppidum condiderant;
 cui nomen Alalia. Arganthonius vero illo tempore e
 vita iam discesserat. In Corsicam vero profecturi, prius
 ad Phocaeam adpulsis navibus, Persarum praesi-

10 κατεφόνευσαν τῶν Περσέων τὴν Φυλακὴν, ἣ ἐφρούρει
 παραδεξαμένη παρὰ Ἀρπάγου τὴν πόλιν. μετὰ δὲ,
 ὡς τοῦτο σφι ἐξέργαστο, ἐποίησαντο ἰσχυράς κατάρας
 τῷ ὑπολειπομένῳ ἑαυτῶν τοῦ στόλου. πρὸς δὲ ταύτησι,
 καὶ μύδρον σιδήρεον κατεπόντωσαν, καὶ ὤμοσαν „μὴ
 15 „πρὶν ἐς Φωκαίην ἔξειν, πρὶν ἢ τὸν μύδρον τοῦτον ἀνα-
 „Φῆναι.“ Στελλομένων δὲ αὐτῶν ἐπὶ τὴν Κύρνον,
 ὑπὲρ ἡμίσεας τῶν ἀστῶν ἔλαβε πόθος τε καὶ οἶκτος
 τῆς πόλιος καὶ τῶν ἡβέων τῆς χώρας· ψευδόρκιοι δὲ γε-
 νόμενοι, ἀπέπλεον ὀπίσω ἐς τὴν Φωκαίην. οἱ δὲ αὐτῶν
 20 τὸ ὄρκιον ἐφύλασσον, ἀερθέντες ἐκ τῶν Οἰνουσσέων
 ἔπλεον. Ἐπεὶ τε δὲ ἐς τὴν Κύρνον ἀπίκοντο, οἶκεον 166
 κοινῇ μετὰ τῶν πρότερον ἀπικομένων ἐπ’ ἕτεα πέντε,
 καὶ ἰσὰ ἐνιδρύσαντο. καὶ, ἄγον γὰρ δὴ καὶ ἔφερον τοὺς
 περὶοίκους ἅπαντας, στρατεύονται ὧν ἐπ’ αὐτοὺς καινῶ

dium, cui ab Harpago custodia urbis mandata erat,
 interficiunt; dein, hoc patrato, atroces diras impre-
 cantur sicut quis ipsorum classem desereret. Ad haec
 ingentem ferri massam mari demergunt; iurantes *non*
prius Phocaeam se redituros, quam massa illa e
mari emersisset. Sed dum in Corsicam abire parant,
 ultra dimidium civium desiderium cepit et miseri-
 cordia urbis et consuetarum in patria terra sedium.
 Igitur hi, violato iuramento, retro navigant Pho-
 caeam. Caeteri vero, iusiurandum servantes, sublatis
 ancoris ex Oenussis insulis sunt profecti. (166.) Hi
 postquam in *Corsicam* peruenere, quinque annos una
 cum eis qui antea eo migraverant habitarunt, et tem-
 pla ibi constituerunt. Caeterum quum vicinos omnes
 incursionibus praedationibusque molestant, bellum

λόγῳ χρησάμεναι Τυρσηνοὶ καὶ Καρχηδόνιοι, νηυσὶ 5
 ἑκάτεροι ἐξήκοντα. οἱ δὲ Φωκαῖέες πληρώσαντες καὶ
 αὐτοὶ τὰ πλοῖα, ἔοντα ἀριθμὸν ἐξήκοντα, ἀντίαζον ἐς
 τὸ Σαρδόνιον καλεόμενον πέλαγος. συμμισγόντων δὲ
 τῇ ναυμαχίῃ, Καδμεΐη τις νίκη τοῖσι Φωκαιεῦσι ἐγέ-
 νετο. αἱ μὲν γὰρ τεσσεράκοντά σφι νῆες διεφθάρησαν· 10
 αἱ δὲ εἴκοσι αἱ περιεοῦσαι, ἦσαν ἄχρηστοι· ἀπεστρά-
 φατο γὰρ τοὺς ἐμβόλους. καταπλώσαντες δὲ ἐς τὴν
 Ἀλαλίην, ἀνέλαβον τὰ τέκνα καὶ τὰς γυναῖκας, καὶ
 τὴν ἄλλην κτήσιν ὅσῃν οἰαί τε ἐγίνοντο αἱ νῆες σφι ἄγειν·
 καὶ ἔπειτα ἀφέντες τὴν Κύρνον, ἐπλεον ἐς Ῥήγιον. 15
 167 Τῶν δὲ διαφθαρευσέων νεῶν τοὺς ἄνδρας, οἱ τε Καρχη-
 δόνιοι καὶ οἱ Τυρσηνοὶ ἔλαχόν τε αὐτέων πολλῶ πλείους,
 καὶ τούτους ἐξαγαγόντες κατέλευσαν. μετὰ δὲ Ἀγυλ-
 λαίοισι πάντα τὰ παριόντα τὸν χῶρον, ἐν τῷ οἱ Φω-

eis communi consilio intulerunt Tyrrheni et Carthagi-
 nienses, utrique navibus sexaginta. Quibus *Phocaeen-*
ses, impletis suis navigiis, quae erant numero sexa-
 ginta, obviam ivere in Sardonium quod vocatur mare.
 Tum commisso praelio navali, Cadmea quaedam vi-
 ctoria obtigit Phocaeensibus: nam quadraginta ex
 eorum navibus perierunt; viginti autem reliquae, de-
 tortis rostris, inutiles sunt factae. Inde Alaliam revecti,
 adsumtis liberis et uxoribus, et quidquid ex eorum
 facultatibus ferre naves possent, relictâ Corsicâ, Rhe-
 gium navigarunt. (167.) Hominum vero, qui navibus
 depressis vecti erant, multo maiorem numerum Cartha-
 ginenses et Tyrrheni, quam ipsi, ceperant; quos illi
 inter se partiti, in terram eductos, lapidibus obrue-
 runt. Quo facto, quidquid deinde praeter eum locum,

5 καίῃς καταλευσθέντες ἐκέατο, ἐγίνετο διάστροφα καὶ
 ἔμπηρα καὶ ἀπόπληκτα, ὁμοίως πρόβατα καὶ ὑπο-
 ζύγια καὶ ἄνθρωποι. οἱ δὲ Ἀγυλλαῖοι ἐς Δελφοὺς ἔπεμ-
 πον, βουλόμενοι ἀκέσασθαι τὴν ἀμαρτάδα. ἡ δὲ Πυθίη
 σφέας ἐκέλευσε ποιέειν τὰ καὶ νῦν οἱ Ἀγυλλαῖοι ἐτι
 10 ἐπιτελέουσι· καὶ γὰρ ἐναγίζουσί σφι μεγάλως, καὶ
 ἀγῶνα γυμνικὸν καὶ ἵππικὸν ἐπιστᾶσι. καὶ οὗτοι μὲν
 τῶν Φωκαίων τιοῦτῳ μὶν δὲ αὐτῶν
 ἐς τὸ Ῥήγιον καταφυγόντες, ἐνθεῦτεν ὀρμεώμενοι, ἐκτῆ-
 σαντο πόλιν γῆς τῆς Οἰνωτρίας ταύτην, ἥτις νῦν Ὑέλη
 15 καλεῖται. ἐκτίσαν δὲ ταύτην, πρὸς ἀνδρὸς Ποσειδω-
 νιῆτῳ μαβόντες, ὡς τὸν Κύρον σφι ἡ Πυθίη ἔχρησε
 κτίσαι ἥρων ἑόντα, ἀλλ' οὐ τὴν νῆσον. Φωκαίης
 μὲν νυν περὶ τῆς ἐν Ἰωνίῃ οὕτῳ ἔσχε. Παραπλήσια 168

in quo lapidati Phocaeenses iacebant, praeteribat,
 (in Agyllaeorum agro is locus erat) id omne distor-
 tum, mutilum, aut membris captum reddebatur,
 perinde pecudes, iumenta, homines. Itaque Delphos
 Agyllaei mittebant quaesituros quo pacto delictum
 possent expiare. Quos Pythia id facere iussit, quod
 etiam nunc Agyllaei faciunt: nempe magnifice illis
 parentant, et in eorum honorem ludos agunt gymni-
 cos et equestres. Igitur hi quidem ex Phocaeensium
 numero fato tali functi sunt. Qui vero eorum Rhegium
 se receperunt, ii oppidum in terrâ Oenotriâ condi-
 derunt illud, quod nunc Hyela [sive Velia] nomina-
 tur. Condiderunt illud autem, ab homine Posidoniata
 edocli iussos se esse Pythiae oraculo *Cyrnum* Heroëm
 colere, non insulam. Et haec quidem hactenus de re-
 bus *Phocaeensium*, Ionicae civitatis. (168.) Simi-

δὲ τούτοισι καὶ Τηϊοὶ ἐποίησαν. ἐπεὶ τε γὰρ σφεων
 εἴλε χώματι τὸ τεῖχος Ἄρπαγος, ἐσβάντες πάντες ἐς
 τὰ πλοῖα, οἷχοντο πλέοντες ἐπὶ τῆς Θρηϊκίης, καὶ ἐν-
 θαῦτα ἐκτίσαν πόλιν Ἀβδηρα· τὴν πρότερος τούτων 5
 Κλαζομένιος Τιμήσιος κτίσας, οὐκ ἀπώνητο, ἀλλ' ὑπὸ
 Θρηϊκῶν ἐξελαθεῖς, τιμαῖς νῦν ὑπὸ Τηϊῶν τῶν ἐν Ἀβδή-
 ροισι ὡς ἥρως ἔχει.

169 Οὗτοι μὲν νυν Ἰωνῶν μοῦνοι, τὴν δουλοσύνην οὐκ ἀνε-
 χόμενοι, ἐξέλιπον τὰς πατρίδας. οἱ δ' ἄλλοι Ἴωνες,
 πλὴν Μιλησίων, διὰ μάχης μὲν ἀπικέατο Ἀρπάγω,
 κατάπερ οἱ ἐκλιπόντες, καὶ ἄνδρες ἐγένοντο ἀγαθοὶ,
 περὶ τῆς ἐωυτοῦ ἕκαστος μαχόμενοι· ἐσσωθέντες δὲ καὶ 5
 αἰλόντες, ἔμενον κατὰ χώραν ἕκαστοι, καὶ τὰ ἐπιτασ-
 σόμενα ἐπετέλεον. Μιλησίοι δὲ, ὡς καὶ πρότερόν μοι

liter vero, atque hi, *Teii* etiam fecerunt. Nam post-
 quam murum illorum, aggere iacto, cepit Harpagus,
 cuncti navibus conscensis abierunt, in Thraciamque
 navigarunt, et ibi *Abderam* condiderunt coloniam:
 quam quum ante eos Clazomenius Timesius condi-
 disset, operae fructum non perceperat, sed a Thraci-
 bus erat eiectus; cui nunc honorem, ut heroi, habent
Teii *Abderam* habitantes.

(169.) Isti igitur soli ex Ionibus fuere, qui servi-
 tutem non sustinentes, patrias sedes reliquerunt. Cae-
 teri Iones, exceptis Milesiis, armis cum Harpago
 dimicarunt, quemadmodum hi qui terra excessere,
 fortesque viri fuerunt, quique pro suâ patriâ pug-
 nantes: sed victi expugnatique, in sua quique patria
 manentes imperata fecerunt. Milesii vero, qui, ut
 praedictum est, cum ipso Cyro foedus pepigerant,

80, 76.

εἶρηται, αὐτῷ Κύρῳ ὄρκιον ποιησάμενοι, ἡσυχίην ἄγον.
 Οὕτω δὴ τὸ δεύτερον Ἰωνίη ἐδεδούλωτο. ὥς δὲ τοὺς ἐν
 10 τῇ ἡπείρῳ Ἰωνας ἐχειρώσατο Ἄρπαγος, οἱ τὰς νήσους
 ἔχοντες Ἴωνες, καταρρώδησαντες ταῦτα, σφέας αὐτοὺς
 ἔδωσαν Κύρῳ. Κεκακωμένων δὲ Ἰώνων, καὶ συλλε- 170
 γομένων οὐδὲν ἦσσαν ἐς τὸ Πανιώνιον, πυνθάνομαι γνώ-
 μην Βιάντα ἄνδρα Πριηνέα ἀποδέξασθαι Ἰωσι χρησι-
 ματάτην· τῇ εἰ ἐπείθοντο, παρεῖχε ἂν σφι εὐδαιμονέειν
 5 Ἑλλήνων μάλιστα· ὃς ἐκέλευε „κοινῷ στόλῳ Ἰωνας
 „ἀεθθέντας πλέειν ἐς Σαρδῶν, καὶ ἔπειτα πόλιν μίαν
 „κτίζειν πάντων Ἰώνων. καὶ οὕτω ἀπαλλαχθέντας
 „σφέας δουλασύνης, εὐδαιμονήσειν, νήσων τε αἰπασέων
 „μεγίστην νεμομένους, καὶ ἀρχοντας ἄλλων μένουσι
 10 „δὲ σφι ἐν τῇ Ἰωνίῃ οὐκ, ἔφη, ἐνορεῖν ἐλευθερίην ἔτι

quietem habuerunt. Atque ita quidem *Ionia* iterum
in servitutem redacta est. Postquam vero *Ionas* con-
 tinentem incolentes subegit *Harpagus*, insulani *Iones*,
 horum exemplo perterriti, ultro se *Cyro* tradiderunt.
 (170.) His malis afflicti *Iones* quum nihilo minus
 ad *Panionium* convenirent, *Biantem* civem *Prie-*
nensem audio saluberrimam illis aperdisse senten-
 tiam; quam si essent secuti, potuerant *Graecorum*
 omnium esse opulentissimi. Hortabatur ille, ut so-
 ciata classe *Iones* vela darent ventis, et in *Sar-*
diniam navigarent, ibique unam *Ionum* omnium
 conderent civitatem: ita servitute liberatos, opu-
 lentos fore, insulam omnium maximam obtinen-
 tes, aliisque imperantes: qui si in *Ionia* manerent,
 non videre se, ait, quo pacto libertatem umquam
 sint recuperaturi. Haec fuit *Biantis* sententia, quum

„ἐσομένην,“ Αὕτη μὲν Βίαντος τοῦ Πριηνέος γνώμη, ἐπὶ διεφθαρμένοισι Ἴωσι γενομένη. χρηστὴ δὲ καὶ πρὶν ἢ διαφθαρῆναι Ἰωνίην, Θάλεω ἀνδρὸς Μιλησίου ἐγένετο, τὸ ἀνέκαθεν γένος ἑόντος Φοίνικος· ὃς ἐκέλευε ἐν βουλευτήριον Ἴωνας ἐκτῆσθαι, τὸ δὲ εἶναι ἐν Τέῳ· Τέων 15 γὰρ μέσον εἶναι Ἰωνίης. τὰς δὲ ἄλλας πόλιας οἰκοόμενας, μηδὲν ἥσσον νομίζεσθαι κατὰπερ εἰ δῆμοι εἶεν. οὕτω μὲν δὴ σφι γνώμας τοιαύσδε ἀπεδέξαντο.

- 171 Ἄρπαγος δὲ καταστρεψάμενος Ἰωνίην, ἐποιέετο στρατηίην ἐπὶ Κᾶρας καὶ Καυνίους καὶ Λυκίους, ἅμα ἀγόμενος καὶ Ἴωνας καὶ Αἰολέας. Εἰσὶ δὲ τούτων Κᾶρες μὲν ἀπικυμένοι ἐς τὴν ἡπειρον ἐκ τῶν νήσων. τὸ γὰρ παλαιὸν ἑόντες Μίνω τε κατήκοι, καὶ καλεόμενοι Λέ- 5 λεγες, εἶχον τὰς νήσους, Φόρον μὲν οὐδένα ὑποτελέον-

iam perditae essent res Ionum. Sed etiam, priusquam pessum iret Ionia, salutaris fuerat Thaletis sententia, civis Milesii, qui generis originem e Phoenicia repetebat. Is Ionas erat hortatus, ut unam communem curiam haberent, quae esset Tei: Teum enim meditullium esse Ioniae: reliquae autem civitates, a Ionibus habitatae, nihilo minus suis uterentur institutis, perinde ac si singuli essent populi. Tales illis sententias duo hi viri in medium proposuerunt.

(171.) Ioniâ subactâ *Harpagus* bellum intulit Caribus, Cauniis, atque Lyciis, simul et Ionas et Aeolenses secum ducens. CARES, quos dixi, ex insulis in continentem olim advenerant. Prius enim *Minois* imperio subiecti, Lelegesque nominati, insulas incoluerant: et tributum quidem, quoad ego auditu, ul-

10 τες, ὅσον καὶ ἐγὼ δυνατός εἰμι μακρότατον ἐξικέσθαι
 ἀκοῇ· οἱ δὲ, ὅπως Μίνως δέοιτο, ἐπλήρουν οἱ τὰς νέας.
 ἄτε δὲ δὴ Μίνω τε κατεστραμμένου γῆν πολλήν, καὶ
 15 εὐτυχεόντος τῷ πολέμῳ, τὸ Καρικὸν ἦν ἔθνος λογιμώ-
 τατον τῶν ἐθνέων αἰπάντων κατὰ τοῦτον ἅμα τὸν χρόνον
 μακρῷ μάλιστα. καὶ σφι τριζὰ ἐξευρήματα ἐγένετο,
 τοῖσι οἱ Ἕλληνες ἐχρήσαντο. καὶ γὰρ ἐπὶ τὰ κράνεα
 λόφους ἐπιδέεσθαι Κᾶρες εἰσι οἱ καταδέξαντες, καὶ ἐπὶ
 20 τὰς ἀσπίδας τὰ σημεῖα ποιέεσθαι. καὶ ὄχανα ἀσπίσι
 οὗτοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι πρῶτοι· τέως δὲ ἄνευ ὀχάνων
 ἐφόρεον τὰς ἀσπίδας πάντες οἵπερ ἑώθεσαν ἀσπίσι χρεέ-
 σθαι, τελαμῶσι σκυτίνοισι οἰηκίζοντες, περὶ τοῖσι αὐ-
 χέσι τε καὶ τοῖσι ἀριστεροῖσι ὤμοισι περικείμενοι. Μετὰ
 20 δὲ, τοὺς Κᾶρας χρόνῳ ὕστερον πολλῷ Δωριεὺς τε καὶ
 Ἴωνες ἐξανέστησαν ἐκ τῶν νήσων· καὶ οὕτω ἐς τὴν ἡπει-

tima tempora repetens, potui cognoscere, nullum
 pependerant; sed, quoties Minos eorum operâ indi-
 gebat, naves eius compleverant. Quandoquidem igitur
 multos terrae tractus Minos sibi subiecit, et felici-
 tate usus est in bello, *Carica gens* omnium gentium
 per id tempus longe fuerat clarissima. Ac tria illis in-
 venta debentur, quibus Graeci usi sunt: nam et galeis
 cristas inponere primi Cares docuere, et signa clypeis
 insculpere; denique, qui clypeis ansas adiungerent,
 hi primi fuere, quum antea clypeos absque ansis
 gestassent quicumque clypeis consueverant uti, cori-
 accis loris illos regentes, quae cervici et dextero
 humero circumligata habebant. Deinde, multo tem-
 pore interiecto, Cares a Doriensibus et Ionibus ex
 insulis sunt eiecti, atque ita in continentem pervene-

ρον ἀπίκοντο. Κατὰ μὲν δὴ Κᾶρας οὕτω Κρήτες λέγου-
 σι γενέσθαι. οὐ μὲν τοι αὐτοὶ γε ὁμολογέουσιν τούτοις
 οἱ Κᾶρες· ἀλλὰ νομίζουσι αὐτοὶ ἑαυτοὺς εἶναι αὐτά-
 χθονας ἡπειρώτας, καὶ τῷ οὐνόματι τῷ αὐτῷ αἰεὶ δια- 25
 χρεωμένους τῷπερ νῦν. ἀποδεικνῦσι δὲ ἐν Μυλάσοι-
 σι Διὸς Καρίου ἱερὸν ἀρχαῖον, τοῦ Μυσοῖσι μὲν καὶ
 Λυδοῖσι μέτεστι, ὥς κασιγνήτοις ἐοῦσι τοῖσι Καρσί.
 τὸν γὰρ Λυδὸν καὶ τὸν Μυσὸν λέγουσι εἶναι Καρὸς
 ἀδελφεούς. τούτοις μὲν δὴ μέτεστι· ὅσοι δὲ, ἔόντες 30
 ἄλλου ἔθνους, ὁμόγλωσσοι τοῖσι Καρσί ἐγένοντο, τού-
 172 τοῖσι δὲ οὐ μέτα. Οἱ δὲ Καύνιοι, αὐτόχθονες, δο-
 κέειν ἐμοί, εἰσὶ αὐτοὶ μέντοι ἐκ Κρήτης Φασὶ εἶναι.
 προσκεχωρήκασιν δὲ γλῶσσαν μὲν πρὸς τὸ Καρικὸν
 ἔθνος, ἢ οἱ Κᾶρες πρὸς τὸ Καυνικόν· τοῦτο γὰρ οὐκ

runt. Haec quidem de Caribus Cretenses memorant;
 at *Cares* ipsi his non adsentiantur; sed a prima gentis
 origine continentem se autumant incoluisse, eodem-
 que nomine semper fuisse adpellatos, quo nunc utun-
 tur. Ostenduntque in oppido, cui *Mylasa* nomen,
 priscum *Iovis Carii* templum, quod quidem cum
 Mysis atque Lydis commune habent, ut qui consan-
 guinei sint Carum; Lydum enim et Mysum fratres
 Caris aiunt fuisse. Cum his igitur templum illud com-
 mune habent; sed quicumque ex alia gente sunt,
 quamvis eâdem cum Caribus linguâ utentes, ad hos
 communio illa nihil pertinet. (172.) *Caunii* vero ex
 eâdem, quam incolunt, terrâ oriundi mihi videntur,
 quamquam ipsi se Cretenses esse affirmant. Linguam
 vero aut ipsi ad Caricum populum adcommodarunt,
 aut Cares ad Caunium; nec enim hoc diiudicare li-

5 ἔχω ἀτρεκέως διακρίναι. νόμοισι δὲ χρέωνται κέχωρισ-
 μένοισι πολλὸν τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων καὶ Καρῶν.
 τοῖσι γὰρ κάλλιστόν ἐστι, κατ' ἡλικίην τε καὶ Φιλότητα
 εἰλαδὸν συγγίνεσθαι ἐς πόσιν, καὶ ἀνδράσι καὶ γυναιξὶ
 καὶ παισὶ. ἰδρυνθέντων δὲ σφι ἱρῶν ξεινικῶν, μετέπει-
 10 τα ὥς σφι ἀπέδοξε, (ἔδοξε δὲ τοῖσι πατρίοισι μοῦνον
 χρᾶσθαι θεοῖσι,) ἐνδύντες τὰ ὅπλα ἅπαντες Καύνιοι
 ἠβηδῶν, τύπτοντες δούρασι τὸν ἥερα, μέχρι οὐρανὸν τῶν
 Καλυνδικῶν ἔποντο, καὶ ἔφασαν ἐκβάλλειν τοὺς ξεινι-
 κούς θεούς. καὶ οὗτοι μὲν τρόποισι τοιοῦτοισι χρέωνται.
 Οἱ δὲ Λύκιοι ἐκ Κρήτης τὰρχαῖον γεγόνασι. τὴν γὰρ 173
 Κρήτην εἶχον τὸ παλαιὸν πᾶσαν βάρβαροι. διενειχθέν-
 των δὲ ἐν Κρήτῃ περὶ τῆς βασιλείης τῶν Εὐρώπης παί-
 δων, Σαρπηδόνοσ τε καὶ Μίνω, ὥς ἐπεκράτησε τῇ στά-
 5 σει Μίνωσ, ἐξήλασε αὐτόν τε Σαρπηδόνα καὶ τοὺς

quido possum. Institutis autem utuntur longe et ab
 aliis populis et a Caribus discrepantibus; habetur
 enim apud illos honestissimum, ut secundum aetatem
 et amicitiam catervatim ad compotationes conveniant
 viri, et mulieres, et pueri. Iidem, quum prius tem-
 pla constituta habuissent peregrinorum deorum,
 deinde mutatâ sententiâ, postquam eis placuit non-
 nisi patriis uti diis, arma capessiverunt cuncti, senes
 iuvenesque, et hastis aërem ferientes usque ad Calyn-
 dicos montes progressi sunt, dicentes se peregrinos
 eiicere deos. Talibus institutis Caunii utuntur. (173.)
 Lycii vero antiquitus ex Cretâ erant oriundi. Cretam
 enim omnem olim barbari tenebant. Quum vero de
 regno in Creta dissiderent Europae filii, Sarpedon et
 Minos, superior ex contentione discedens Minos, Sar-

στασιώτας αὐτοῦ· οἱ δὲ ἀπωσθέντες, ἀπίκοντο τῆς Ἀσίης ἐς γῆν τὴν Μιλυάδα· τὴν γὰρ νῦν Λύκιοι νέμονται, αὕτη τὸ παλαιὸν ἦν Μιλυάς· οἱ δὲ Μιλύαι, τότε Σόλυμοι ἐκαλέοντο. τέως μὲν δὴ αὐτέων Σαρπηδὸν ἦρχε· οἱ δὲ ἐκαλέοντο, τό περ τε ἡνείκαντο οὐνομα, καὶ 10 νῦν ἐτι καλέονται ὑπὸ τῶν περιόικων οἱ Λύκιοι, Τερμίλαι. ὥς δὲ ἐξ Ἀθηνέων Λύκος ὁ Πανδίωνος, ἐξελαθεῖς καὶ οὗτος ὑπὸ τοῦ ἀδελφεοῦ Αἰγέως, ἀπίκετο ἐς τοὺς Τερμίλας παρὰ Σαρπηδόνᾳ, οὕτω δὴ κατὰ τοῦ Λύκου τὴν ἐπαυμίνην Λύκιοι ἀνὰ χρόνον ἐκλήθησαν. 15 νόμοισι δὲ, τὰ μὲν Κρητικοῖσι, τὰ δὲ Καρικοῖσι χρέωνται. ἐν δὲ τὸδε ἴδιον νενομίκασι, καὶ οὐδαμοῖσι ἄλλοισι συμφέρονται ἀνθρώπων· καλέουσι ἀπὸ τῶν μήτε-ρων ἑαυτοὺς, καὶ οὐκ ἀπὸ τῶν πατέρων. εἰρομένου δὲ

pedonem eiusque asseclas eiecit. Tum hi, insulâ expulsi, in Asiam pervenerunt, in terram Milyadem: nam, quam regionem nunc *Lycii* incolunt, haec olim *Milyas* erat: Milyae vero Solymi olim nominabantur. Aliquantum igitur temporis regnum in eos obtinuit Sarpedon: ipsi vero nominabantur, quod et olim nomen obtinuerant, et quo etiam nunc Lycii a finitimis adpellantur, *Termilae*. Ut vero Athenis *Lycus*, Pandionis filius, et ipse a fratre expulsus Aegeo, in Termilas ad Sarpedonem pervenit, inde demum, a Lyci nomine, successu temporis, *Lycii* sunt adpellati. Institutis autem utuntur partim Cre-
ticis, partim Caricis. Unum autem hocce proprium habent, nec cum ullis aliis hominibus commune: sese ipsi a matribus nominant, non a patribus. Si quis ex altero, quis sit, quaerit; respondebit illi hic, esse

20 ἑτέρου τὸν πλησίον, τίς εἴη, καταλέξει ἑαυτὸν μητρόθεν,
καὶ τῆς μητρὸς ἀνανεμέεται τὰς μητέρας. καὶ ἦν μὲν
γε γυνὴ ἀστὴ δούλῳ συνοικήσῃ, γενναῖα τὰ τέκνα νεό-
μισται· ἦν δὲ ἀνὴρ ἀστὸς, καὶ ὁ πρῶτος αὐτέων, γυ-
ναῖκα ξείνην ἢ παλλακὴν ἔχῃ, ἄτιμα τὰ τέκνα γίνεται.

Οἱ μὲν γυν Κᾶρες οὐδὲν λαμπρὸν ἔργον ἀποδεξά- 174
μενοι, ἐδουλώθησαν ὑπὸ Ἀρπάγου· οὔτε αὐτοὶ οἱ Κᾶρες
ἀποδεξάμενοι οὐδὲν, οὔτε ὅσοι Ἑλλήνων ταύτην τὴν χώ-
ρην οἰκέουσι. οἰκέουσι δὲ καὶ ἄλλοι, καὶ Λακεδαιμο-
5 νίων ἀποικοὶ Κνίδιοι, τῆς χώρας τῆς σφετέρης τετραμ-
μένης ἐς πόντον, τὸ δὲ Τριόπιον καλεῖται. ἀργμένης
δὲ ἐκ τῆς χερσονήσου τῆς Βυβασσίνης, εὐούσης τε πά-
σης τῆς Κνιδίης, πλὴν ὀλίγης, περιρρόου· (τὰ μὲν γὰρ
αὐτῆς πρὸς βορῇν ἄνεμον, ὁ Κεραμεικὸς κόλπος ἀπέρ-

*ae huius vel illius matris filium, et matris suae
matres a superioribus temporibus repetet. Porro, si
mulier, quae civis sit, servo nupserit, honesto loco
nati censentur liberi: sin vir civis, atque etiam prin-
ceps civium, peregrinam aut uxorem aut pellicem
habet, ignobiles erunt liberi.*

(174.) Iam Cares quidem, nullo cláro edito faci-
nore, subiugati sunt ab Harpago: nec vel Cares ipsi
memorable quidquam tunc gesserunt, nec quicum-
que natione Graeci illam regionem incolunt. Inco-
lunt autem quum alii, tum Lacedaemoniorum coloni
Cnidii, quorum ager mari est obversus, Triopium-
que vocatur. Initium capit Cnidiorum ditio a Bybas-
siâ peninsulâ, et est tota, exiguo excepto spatio, mari
circumflua: nam quae pars eius ad septemtrionem
spectat, eam Ceramicus sinus includit; quae vero ad

γεί· τὰ δὲ πρὸς νότον, ἢ κατὰ Σύμην τε καὶ Ῥόδον 10
 θάλασσα·) τὸ ὧν δὴ ὀλίγον τοῦτο, ἐὼν ὅσον τε ἐπὶ
 πέντε στάδια, ὥρυσσον οἱ Κνίδιοι, ἐν ὧσιν Ἀρπαγος
 τὴν Ἰωνίην κατεστρέφετο, βουλόμενοι νῆσον τὴν χώρην
 ποιῆσαι. ἐντὸς δὲ πᾶσά σφι ἐγένετο· τῇ γὰρ ἡ Κνιδίη
 χώρῃ ἐς τὴν ἡπειρον τελευτᾷ, ταύτῃ ὁ ἰσθμός ἐστι τὸν 15
 ὥρυσσον. καὶ δὴ πολλῇ χειρὶ ἐργαζομένων τῶν Κνι-
 δίων· μᾶλλον γάρ τι καὶ θειότερον ἐφαίνοντο τιτρώσκε-
 σθαι οἱ ἐργαζόμενοι τοῦ οἰκότος τὰ τε ἄλλα τοῦ σώ-
 ματος, καὶ μάλιστα τὰ περὶ τοὺς ὀφθαλμούς, θραυσ-
 μένης τῆς πέτρης· ἐπεμπον ἐς Δελφοὺς θεοπρόπους 20
 ἐπερησομένους τὸ ἀντίξουν. ἡ δὲ Πυθίη σφι, ὡς αὐτοὶ
 Κνίδιοι λέγουσι, χροῶ ἐν τριμέτρῳ τόνῳ τάδε·
 Ἴσθμόν δὲ μὴ πυργοῦτε, μὴδ' ὀρύσσετε·

meridiem, mare quod ad Symen et Rhodum est.
 Istud igitur exiguum spatium, quod quinque fere
 stadiorum est, perfodere instituerunt Cnidii per id
 tempus quo Ioniam Harpagus subegit, cupientes ex
 agro suo insulam facere. Erat autem universa eo-
 rum ditio intra isthmum; nam ubi illa versus conti-
 nentem desinit, ibi is isthmus est, quem perfodie-
 bant. Multorum igitur hominum manibus in opere
 occupatis, quum magis quam consentaneum erat vul-
 nerarentur et alia corporis membra et maxime oculi
 eorum qui opus faciebant et petram perfringebant, ita
 ut adpareret non sine deorum numine id fieri; mise-
 runt Delphos qui consulerent oraculum *quidnam*
esset quod ipsis adversaretur. Quibus Pythia, ut
 ipsi fatentur Cnidii, trimetro tenore haecce respondit:
Nec aggerate, nec vel isthmum fodite;

Ζεὺς γὰρ κ' ἔθηκε νῆσον, εἴ κ' ἐβούλετο.

5 Κνίδιοι μὲν, ταῦτα τῆς Πυθίης χρησάσης, τοῦ τε ὀρύγ-
ματος ἐπαύσαντο· καὶ Ἀρπάγω, ἐπιόντι σὺν τῷ στρα-
τῷ, ἀμαχητί σφεας αὐτοὺς παρέδωκαν. Ἦσαν δὲ 175
Πηδασεῖς οἰκοῦντες ὑπὲρ Ἀλικαρνησσοῦ μεσόγαιαν·
τοῖσι ὅπως τι μέλλοι ἀνεπιτήδεον ἔσεσθαι, αὐτοῖσί τε
καὶ τοῖσι περιοίκοις, ἡ ἱερεΐη τῆς Ἀθηναίης πῶγωνα
5 μέγαν ἴσχει. τρίς σφι τοῦτο ἐγένετο. οὗτοι τῶν περὶ
Καρίην ἀνδρῶν μούνοί τε ἀντέσχον χρόνον Ἀρπάγω,
καὶ πρήγματα παρέσχον πλεῖστα, ὅρος τειχίσαντες,
τῷ οὐνομά ἐστι Λίδη. Πηδασεῖς μὲν νυν χρόνῳ ἐξαι-
ρέθησαν. Λύκιοι δὲ, ὡς ἐς τὸ Ξάνθιον πεδίον ἤλασε 176
ὁ Ἀρπάγος τὸν στρατὸν, ὑπεξιόντες, καὶ μαχόμενοι
ὀλίγοι πρὸς πολλοὺς, ἀρετὰς ἀπεδείκνυντο· ἐσσωθέντες

nam, si placuisset, insulam dederat Deus.

Quo accepto responso, Cnidii a fodiendo destitere;
et Harpago cum exercitu advenienti ultro sese, nullâ
initâ pugnâ, dediderunt. (175.) Fuere autem *Peda-*
senses, mediterranea super Halicarnassum habitan-
tes: quibus quoties publice imminet aliquod incom-
modum, sacerdos foemina Minervae ingentem emit-
tit barbam; quae res illis tribus separatis temporibus
accidit. Hi soli ex omnibus Cariam habitantibus Har-
pago aliquamdiu restitere, et plurimam illi mole-
stiam crearunt; quum montem, cui Lida nomen,
muro muniissent. Sed et hi haud multo post sunt ex-
pugnati. (176.) *Lycii* vero, ut in *Xanthium* cam-
pum Harpagus promovit exercitum, eductis copiis
pugnam inierunt, pauci adversus multos, et egregia
virtutis specimina edidere. Sed praelio superati, et

δὲ, καὶ κατειληθέντες ἐς τὸ ἄστυ, συνήλυσαν ἐς τὴν αἰκρόπολιν τὰς τε γυναῖκας καὶ τὰ τέκνα καὶ τὰ χρήματα καὶ τοὺς οἰκέτας· καὶ ἔπειτα ὑπῆψαν τὴν αἰκρόπολιν πᾶσαν ταύτην καίεσθαι. ταῦτα δὲ ποιήσαντες καὶ συνομόσαντες ὅρκους δεινούς, ὑπέξελθόντες ἀπέθανον πάντες Ξάνθιοι μαχόμενοι. τῶν δὲ νῦν Λυκίων Φαμένων Ξανθίων εἶναι, οἱ πολλοὶ, πλὴν ὀγδώκοντα ἰστιάων, εἰσὶ ἐπήλυδες· αἱ δὲ ὀγδώκοντα ἰστίαι αὗται ἔτυχον τηνικαῦτα ἐκδημέουσαι, καὶ οὕτω περιεγένοντο. τὴν μὲν δὴ Ξάνθον οὕτως ἔσχε ὁ Ἄρπαγος. παραπλησίως δὲ καὶ τὴν Καῦνον ἔσχε. καὶ γὰρ οἱ Καύνιοι τοὺς Λυκίους ἐμιμήσαντο τὰ πλέω.

177 ΤΑ μὲν νυν κάτω τῆς Ἀσίας Ἄρπαγος ἀνάστατα ἐποίηε· τὰ δὲ ἄνω αὐτῆς, αὐτὸς Κῦρος, πᾶν ἔθνος καταστρεφόμενος, καὶ οὐδὲν παρίεις. τὰ μὲν νυν αὐτέων

in oppidum compulsi, congregatis in arcem uxoribus liberisque et rebus pretiosis et servis, ignem subiecerunt arci, ut tota concremaretur. His factis, diris iuramentis invicem adstricti, egressi sunt, et fortiter pugnantes Xanthii omnes obierunt. Eorum Lyciorum, qui nostra aetate *Xanthios* se esse praedicant, advenae sunt plerique, exceptis octoginta familiis; quae familiae tunc temporis forte domo aberant, atque ita superfuerunt. Xantho igitur tali modo potitus Harpagus est. Simili vero ratione etiam *Cauno* est potitus; nam et Caunii maiori ex parte Lycios sunt imitati.

(177.) Inferiorem igitur Asiam subegit Harpagus, superiora autem Asiae *Cyrus* ipse; singulos populos in potestatem suam redigens, nullumque praeter-

πλέω παρήσομεν· τὰ δὲ οἱ παρέσχε πόνον τε πλείστον,
5 καὶ ἀξιαπηγητότατά ἐστι, τούτων ἐπιμνήσομαι.

Κυρος ἐπεὶ τε τὰ πάντα τῆς ἡπείρου ὑποχείρια ἐποίη- 178
σατο, Ἀσσυρίοισι ἐπετίθετο. Τῆς δὲ Ἀσσυρίας ἐστὶ τὰ
μέν κου καὶ ἄλλα πολίσματα μεγάλα πολλά· τὸ δὲ
ὀνομαστότατον καὶ ἰσχυρότατον, καὶ ἔνθα σφι, Νίνου
5 ἀναστάτου γενομένης, τὰ βασιλῆϊα κατεστήκεε, ἣν
ΒΑΒΥΛΩΝ' εὐῖσα τοιαύτη δὴ τις. πόλις κέεται ἐν πε-
δίῳ μεγάλῳ, μέγαθος εὐῖσα μέτωπον ἕκαστον, ἑξήσσι
καὶ ἑκατὸν σταδίων, εὐσῆς τετραγώνου· οὗτοι στάδιοι
τῆς περιόδου τῆς πόλιος γίνονται συνάπαντες ὀγδῶκοντα
10 καὶ τετρακόσιοι. τὸ μὲν νυν μέγαθος τοσοῦτόν ἐστι τοῦ
ἄστεος τοῦ Βαβυλωνίου. ἐκεκόςμητο δὲ ὥς οὐδὲν ἄλλα
πόλισμα τῶν ἡμεῖς ἴδμεν. τάφρος μὲν πρῶτά μιν βα-

mittens. Cuius res gestas plerasque quidem silentio
nos praeteribimus: quae vero plurimo cum labore
gessit, quaeve prae caeteris maxime sunt memorabi-
lia, eorum faciam mentionem.

(178) Universo continente inferioris Asiae pote-
stati suae subiecto, *Assyrios* CYRUS adgressus est.
Sunt autem Assyriae quum aliae urbes insignes multae,
tum clarissima omnium et munitissima, quae post
Ninum eversam regia sedes erat, *Babylon*; cuius
haec erat conditio. Sita in ampla planitie, formam
habet quadratam, cuius quodque latus centum et vi-
ginti stadia metitur: ita totius urbis circuitus confi-
citur quadringentorum octoginta stadiorum. Haec
amplitudo est urbis Babyloniae. Exornata vero in-
structaque erat ita, ut nulla alia cuius ad nos notitia
pervenit. Statim fossa eam circumdat alta lataque,

Θέα τε καὶ εὐρέα καὶ πλήη ὕδατος περιβέει· μετὰ δὲ,
 τείχος πεντήκοντα μὲν πηχέων βασιλῆϊων ἐὼν τὸ εὖρος,
 ὕψος δὲ, διηκοσίῳ πηχέων. ὁ δὲ βασιλῆϊος πῆχυς τοῦ 15
 179 μετρίου ἐστὶ πῆχεος μέζων τρισὶ δακτύλοισι. Δεῖ δὴ
 ' με πρὸς τούτοισι ἐπιφράσαι, ἵνα τε ἐκ τῆς τάφρου ἡ
 γῆ ἀναισιρῶθῃ, καὶ τὸ τείχος ὄντινα τρόπον ἔργαστο.
 ὀρύσσοντες ἅμα τὴν τάφρον, ἐπλίνθουσιν τὴν γῆν τὴν ἐκ
 τοῦ ὀρύγματος ἐκφερομένην· ἐλκύσαντες δὲ πλίνθους 5
 ἱκανὰς, ὥπτησαν αὐτάς ἐν καμίνοις. μετὰ δὲ, τέλ-
 ματι χρεώμενοι ἀσφάλτῳ θερμῇ, καὶ διὰ τριήκοντα
 δόμων πλίνθου ταρσοὺς καλάμων διαστοιβάζοντες, ἔδει-
 μαν πρῶτα μὲν τῆς τάφρου τὰ χεῖλεα· δεύτερα δὲ,
 αὐτὸ τὸ τείχος τὸν αὐτὸν τρόπον. ἐπάνω δὲ τοῦ τείχεος 10
 παρὰ τὰ ἔσχατα, οἰκήματα μουνόκωλα ἔδειμαν, τε-
 τραμμένα ἐς ἄλληλα· τὸ μέσον δὲ τῶν οἰκημάτων ἐλι-

et aquâ numquam non repleta: dein murus, cuius
 latitudo quinquaginta cubitorum regionum est, alti-
 titudo ducentorum cubitorum. Est autem cubitus re-
 gius maior vulgari tribus digitis. (179.) Oportet me
 vero ad haec declarare, quem in usum insumta sit
 terra e fossâ egesta, et murus ille quo pacto fuerit
 confectus. Ut fossam fodiebant, ita simul terram e
 fossâ egestam formabant in lateres: utque laterum
 probabilem numerum duxerant, ita eos in fornacibus
 coquebant. Tum loco calcis asphalto calidâ utentes,
 et tricesimò cuique laterum ordini arundinum alas
 interstipantes, primum labia construxerunt fossae,
 deinde ipsum murum eodem modo. Super muro vero
 in utriusque lateris orâ, contiguas aedificarunt do-
 munculas, sibi invicem obversas; medium autem

πον τεθρίππῳ περέλασιν. πύλαι δὲ ἐνεστᾶσι πέριξ τοῦ
 τείχεος ἑκατὸν, χάλκεαι πᾶσαι· καὶ σταθμοὶ τε καὶ
 15 ὑπέρθυρα ὡσαύτως. ἔστι δὲ ἄλλη πόλις ἀπέχουσα
 ὀκτὼ ἡμερέων ὁδὸν ἀπὸ Βαβυλῶνος· Ἴς οὖνομα αὐτῇ.
 ἔνθα ἐστὶ ποταμὸς οὐ μέγας· Ἴς καὶ τῷ ποταμῷ τὸ
 οὖνομα· ἐσβάλλει δὲ οὗτος ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν
 τὸ ρέεθρον. οὗτος ὢν ὁ Ἴς ποταμὸς, ἀμὰ τῷ ὕδατι
 20 θρόμβους ἀσφάλτου ἀναδιδόι πολλούς· ἔνθεν ἡ ἀσφαλ-
 τος ἐς τὸ ἐν Βαβυλῶνι τεῖχος ἐκομίσθη. Τετείχιστο 180
 μὲν νυν ἡ Βαβυλὼν τρόπῳ τοιῷδε. ἔστι δὲ δύο Φάρσεα
 τῆς πόλιος· τὸ γὰρ μέσον αὐτῆς ποταμὸς διέργει, τῷ
 οὖνομά ἐστι Εὐφρήτης. ῥέει δὲ ἐξ Ἀρμενίων, ἐὼν μέ-
 5 γας, καὶ βαθύς, καὶ ταχύς· ἐξίει δὲ οὗτος ἐς τὴν Ἐρυ-
 θρὴν θάλασσαν. τὸ ὢν δὴ τεῖχος ἐκάτερον τοὺς ἀγκῶ-
 νας ἐς τὸν ποταμὸν ἐλήλαται. τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, αἰ

spatium tantum reliquerunt, ut circumagi quadri-
 gae possent. In muro circumcirca centum sunt por-
 tae, aeneae omnes; et postes etiam, et superiora li-
 mina, itidem ex aere. Est autem aliud oppidum, octo
 dierum itinere distans a Babylone, cui nomen Is.
 Ibi fluvius est, non magnus, cui et ipsi Is nomen,
 qui in Euphratem undam suam infundit. Hic igitur
 Is fluvius simul cum undâ suâ complures edit gru-
 mos asphalti: unde ad aedificandum murum Babylo-
 nis asphaltus devecta est. (180.) Tali igitur modo
 munita *Babylon* est. Sunt autem duae urbis regio-
 nes: mediam enim perfluit et in duas partes dividit
 flumen, cui nomen *Euphrates*. Is ex Armenia fluit
 amplus et altus atque rapidus; exonerat se autem in
 Erythraeum mare. Murus igitur utrimque brachia ad

ἐπικαμπαὶ παρὰ χεῖλος ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ, αἵμα-
 σιὴ πλίνθων ὀπτέων παρατείνει. τὸ δὲ ἄστυ αὐτὸ, ἐὼν
 πλῆρες οἰκιέων τριορόφων τε καὶ τετρωρόφων, κατα- 10
 τέμνεται τὰς ὁδοὺς ἰθείας, τὰς τε ἄλλας, καὶ τὰς
 ἐπικαρσίας τὰς ἐπὶ τὸν ποταμὸν ἐχούσας. κατὰ δὴ ὧν
 ἐκάστην ὁδὸν ἐν τῇ αἵμασιῇ τῇ παρὰ τὸν ποταμὸν πυ-
 λίδες ἐπῆσαν, ὅσαι περ αἱ λαῦραι, τοσαῦται ἀριθμὸν.
 ἦσαν δὲ καὶ αὗται χάλκεαι, φέρουσai καὶ αὐταὶ ἐς 15
 181 αὐτὸν τὸν ποταμὸν. Τοῦτο μὲν δὴ τὸ τεῖχος θωρόξ
 ἐστί. ἕτερον δὲ ἔσωθεν τεῖχος περιθεῖ, οὐ πολλῶ τέω
 ἀσθενέστερον τοῦ ἑτέρου τεύχεος, στεινότερον δέ. Ἐν δὲ
 Φάρσει ἐκατέρω τῆς πόλιος τετείχιστο ἐν μέσῳ· ἐν τῷ
 ἦεν τὰ βασιλῆϊα, περιβόλῳ μεγάλῳ τε καὶ ἰσχυρῷ 5

CLXXXI. 5. ἦεν. εἶεν. unus cod. ms. μὲν corrigunt viri docti.
Poteras ei ἐν τῷ ἐνὶ suspicari.

flumen usque ducta habet: inde inflexa procedit
 utrimque maceria ex coctili latere, quae utrique flu-
 minis labio praetenditur. Urbs ipsa domibus repleta
 est trium aut quatuor tabulatorum; per eamque du-
 ctae sunt viae ad lineam directae, quum aliae, tum
 eae quae e transverso ad flumen pertinent. Ad quam-
 que harum viarum apertae sunt in maceria iuxta flu-
 men decurrente portae minores, totidem numero quot
 viae sunt: atque etiam hae portae ex aere sunt, per
 • quas ad ipsum flumen transitur. (181.) Murus quem
 dixi, robur praecipuum munimenti est: circumdu-
 ctus est autem interius alius murus, haud multo in-
 firmior altero, sed angustior. In medio autem utrius-
 que regionis, in quas urbs dividitur, exstructa erat,
 in alterâ quidem regia aula, vasto circuitu validoque;

85, 76.

ἐν δὲ τῷ ἑτέρῳ, Διὸς Βήλου ἱερὸν χαλκόφυλον, καὶ ἐς
 ἐμὲ τοῦτο ἔτι ἑὸν, δύο στάδιον πάντη, ἑὸν τετράγω-
 νον. ἐν μέσῳ δὲ τοῦ ἱεροῦ πύργος στερεὰς οἰκοδόμηται,
 σταδίου καὶ τὸ μῆκος καὶ τὸ εὖρος· καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ
 10 πύργῳ ἄλλος πύργος ἐπιβέβηκε, καὶ ἕτερος μάλα ἐπὶ
 τούτῳ, μέχρις οὗ ὀκτὼ πύργων. ἀναβάσις δὲ ἐς αὐ-
 τοὺς ἔξωθεν κύκλῳ περὶ πάντας τοὺς πύργους ἔχουσα
 πεποιήται. μεσοῦντι δὲ κου τῆς ἀναβάσιος, ἔστι κατα-
 γωγὴ τε καὶ θῶκοι ἀμπαυστήριοι, ἐν τοῖσι κατίζοντες
 15 ἀμπαύονται οἱ ἀναβαίνοντες. ἐν δὲ τῷ τελευταίῳ πύρ-
 γῳ νηὸς ἔπεστι μέγας· ἐν δὲ τῷ νηῷ κλίνη μεγάλη
 κέεται εὖ ἐστρωμένη, καὶ οἱ τράπεζα παρακείμεται χρυ-
 σέη. ἄγαλμα δὲ οὐκ ἐνὶ οὐδὲν αὐτόθι ἐνιδρυμένον· οὐδὲ
 νύκτα οὐδεὶς ἐναυλίζεται ἀνθρώπων, ὅτι μὴ γυνὴ μούνη
 20 τῶν ἐπιχωρίων, τὴν αὖ ὁ θεὸς ἔληται ἐκ πασέων, ὥς

in alterâ, Iovis Beli templum aeneis portis instru-
 ctum, quod nunc etiam superest, duo stadia quaqua-
 versum metiens, formâ quadratâ. Huius in templi
 medio turris solida exstructa est, unum stadium tam
 in longitudinem quam in latitudinem patens: et su-
 per hac turri erecta est alia, iterumque super hac alia
 ad octo turres numero. Hae turres conscenduntur ex-
 trinsecus, viâ circum omnes sursum ducente: in me-
 dio vero adscensu diversorium est, et sellae in qui-
 bus residentes requiescere possint qui adscendunt.
 Extremae turri templum superstructum est amplum:
 quo in templo stratus lectus magnus, iuxtaque eum
 adposita mensa aurea. Imago autem aut statua nulla
 inest, neque pernoctat ibi quisquam mortalium,
 praeter unam mulierum ex indigenis, quamcumque

- λέγουσι οἱ Χαλδαῖοι, ἔόντες ἱερεῖς τούτου τοῦ Θεοῦ.
 182 Φασὶ δὲ οἱ αὐτοὶ οὗτοι, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες,
 τὸν Θεὸν αὐτὸν Φοιτᾶν τε εἰς τὸν νηὸν, καὶ ἀμπαύεσθαι
 ἐπὶ τῆς κλίνης, κατὰπερ ἐν Θήβησι τῇσι Αἰγυπτίῃσι
 κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὡς λέγουσι οἱ Αἰγύπτιοι· καὶ
 γὰρ δὴ ἐκεῖθι κοιμᾶται ἐν τῷ τοῦ Διὸς τοῦ Θηβαίου 5
 γυνή· ἀμφοτέραι δὲ αὗται λέγονται ἀνδρῶν οὐδαμῶν
 εἰς ἑμίλῃν Φοιτᾶν· καὶ κατὰπερ ἐν Πατάροισι τῆς Λυ-
 κίας ἡ πρόμαντις τοῦ Θεοῦ, ἐπεὰν γένηται· οὐ γὰρ ὧν
 αἰεὶ ἐστὶ χρηστήριον αὐτόθι· ἐπεὰν δὲ γένηται, τότε ὧν
 183 συγκατακληίεται τὰς νύκτας ἔσω ἐν τῷ νηῷ. Ἔστι
 δὲ τοῦ ἐν Βαβυλῶνι ἱεροῦ καὶ ἄλλος κάτω νηὸς· ἐνθα
 ἄγαλμα μέγα τοῦ Διὸς ἐνὶ κατήμενον χρύσειον, καὶ
 οἱ τράπεζα μεγάλη παρακέεται χρυσῇ, καὶ τὸ βά-
 θρον οἱ καὶ ὁ θρόνος χρυσεός ἐστι· καὶ, ὡς ἔλεγον οἱ 5
 Χαλδαῖοι, ταλάντων ὀκτακοσίων χρυσοῦ πεποιήται

ex omnibus selegerit deus, ut Chaldaei aiunt, qui sunt huius dei sacerdotes. (182.) Narrant autem iidem, quod mihi quidem non persuadent, ventitare hunc deum in istud templum, et in lecto illo quiescere, sicut Thebis Aegyptiis fit eodem modo, ut Aegyptii narrant, nam et ibi in Iovis Thebani templo decumbit mulier: utrumque autem harum cum nullo viro aiunt habere consuetudinem. Simile institutum Pataris in Lycia obtinet, quando ibi fatidica Dei sacerdos est; nec enim constanter ibi est oraculum: quod si est, tunc qualibet nocte cum deo illa in templo includitur. (183.) Est autem in Babylonico templo alia etiam aedes inferne: ubi magnum est simulacrum Iovis sedentis, cui mensa adposita aurea, et scabellum et sella ex auro: omnia, ut narraverunt

ταῦτα. ἔξω δὲ τοῦ νηοῦ, βωμός ἐστι χρύσεος. ἐστὶ δὲ
καὶ ἄλλος βωμός μέγας, ὅπου θύεται τὰ τέλεα τῶν
προβάτων. ἐπὶ γὰρ τοῦ χρυσεοῦ βωμοῦ οὐκ ἔξεστι
10 θύειν, ὅτι μὴ γαλαθηνὰ μοῦνα. ἐπὶ δὲ τοῦ μέζονος
βωμοῦ καὶ καταγίζουσι λιβανωτοῦ χίλια τάλαντα
ἑτέος ἐκάστου οἱ Χαλδαῖοι, τότε ἐπεὰν τὴν ὁρτὴν ἄγω-
σι τῷ θεῷ τούτῳ. Ἦν δὲ ἐν τῷ τεμένει τούτῳ ἔτι τὸν
χρόνον ἐκεῖνον καὶ ἀνδριάς δυώδεκα πηχέων, χρύσεος,
15 στερεός. ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον· τὰ δὲ λέγεται ὑπὸ
Χαλδαίων, ταῦτα λέγω, τούτῳ τῷ ἀνδριάντι Δαρεῖος
μὲν ὁ Ὑστάσπεος ἐπιβουλεύσας, οὐκ ἐτόλμησε λα-
βεῖν· Ξέρξης δὲ ὁ Δαρείου ἔλαβε, καὶ τὸν ἱερεῖα ἀπέ-
κτενε, ἀπαγορεύοντα μὴ κινέειν τὸν ἀνδριάντα. τὸ μὲν
20 δὴ ἱερὸν τοῦτο οὕτω κεκόσμητο. ἐστὶ δὲ καὶ ἴδια ἀναθή-
ματα πολλά.

Chaldaei, ex octingentis auri talentis confecta. Extra
templum vero altare est aureum: estque praeterea alia
ara ingens, ubi iustae aetatis mactantur victimae;
nam ad auream illam aram non nisi lactentes macta-
re pecudes fas est. In maiore ara vero adolent etiam
singulis annis Chaldaei mille thuris talenta, quo
tempore festos dies huic deo agunt. Erat autem illâ
adhuc aetate in eodem templo statua solida ex auro,
duodecim cubitorum: quam ego quidem non vidi,
refero autem quae a Chaldaeis narrantur. Huic sta-
tuae insidiatus Darius, Hystaspis filius, non tamen
ausus est eam auferre: Xerxes vero abstulit, occiso
sacerdote, qui, ut statuam loco moveret, conatus
erat prohibere. Atque ita quidem exornatum illud
templum erat: exstant vero in eodem complura
etiam privata donaria.

- 184 Τῆς δὲ Βαβυλῶνος ταύτης πολλοὶ μὲν κού καὶ ἄλ-
 λοι ἐγένοντο βασιλῆες, τῶν ἐν τοῖσι Ἀσσυρίοισι λόγοισι.
 μνήμην ποιήσομαι, οἱ τὰ τεῖχεά τε ἐπεκόσμησαν καὶ
 τὰ ἱρά· ἐν δὲ δὴ καὶ γυναῖκες δύο ἡ μὲν πρότερον ἄρ-
 ξασα, τῆς ὕστερον γενεῇσι πέντε πρότερον γενομένη, τῇ 5
 οὖνομα ἦν Σεμίραμις. αὕτη μὲν ἀπεδέξατο χώματα
 ἀνὰ τὸ πεδῖον ἑόντα ἀξιοβέητα· πρότερον δὲ ἐώθεε ὁ πο-
 185 ταμὸς ἀνὰ τὸ πεδῖον πᾶν πελαγίζειν. Ἡ δὲ δὴ δεύ-
 τερον γενομένη ταύτης βασιλεία, τῇ οὖνομα ἦν Νίτω-
 κρις, (αὕτη δὲ συνετωτέρη γενομένη τῆς πρότερον ἀρξά-
 σης,) τοῦτο μὲν, μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ ἐγὼ ἀπηγῆ-
 σομαι· τοῦτο δὲ, τὴν Μήδων ὀρώσα ἀρχὴν μεγάλην τε 5
 καὶ οὐκ ἀτρεμίζουσαν, ἄλλα τε ἀραιρημένα ἄσπεα
 αὐτοῖσι, ἐν δὲ δὴ καὶ τὴν Νίνον, προεφυλάξατο ὅσα
 ἐδύνατο μάλιστα. Πρῶτα μὲν τὸν Εὐφρῆτην ποταμὸν,

(184.) *Babylonis* huius quum multi alii fuerant *Reges*, qui et urbem et templa exornarunt, quorum in *Assyriarum rerum Historiâ* faciam mentionem: tum in his etiam duae mulieres. Harum illa, quae prior regnavit, posteriorem quinque generationibus antecessit, cui nomen fuit *Semiramis*; quae aggeres per planitiem excitavit spectatu dignos, quum antea fluvius per universum campum solitus esset restagnare. (185.) Altera, quae post hanc regnavit, nomine *Nitocris*, quae priori fuit intelligentior, partim monumenta reliquit, quae commemorabo; partim, quum Medorum imperium amplum videret, nec agens quietem, quod et alia multa oppida ab illis capta essent, et in his Ninus, praemunivit se adversus illos quam maxime potuit. Primum quidem Eu-

ῥέοντα πρότερον ἰθὺν, ὅς σφι διὰ τῆς πόλιος μέσης ῥέει;
 10 τοῦτον, ἀνωθεν διώρυχας ὀρύξασα, οὕτω δὴ τι ἐποίησέ
 σκολιόν, ὥστε δὴ τρεῖς ἐς τῶν τινα κωμέων τῶν ἐν τῇ
 Ἀσσυρίῃ ἀπικνέεται ῥέων. τῇ δὲ κώμῃ οὐνομά ἐστι, ἐς
 τὴν ἀπικνέεται ὁ Εὐφρήτης, Ἀρδέρικκα. καὶ νῦν οἱ ἀν
 κομίζονται ἀπὸ τῆσδε τῆς θαλάσσης ἐς Βαβυλῶνα,
 15 καταπλέοντες ἐς τὸν Εὐφρήτην ποταμόν, τρεῖς τε ἐς τὴν
 αὐτὴν ταύτην κώμην παραγίνονται, καὶ ἐν τρισὶ ἡμέ-
 ρησι. τοῦτο μὲν δὴ τοιοῦτο ἐποίησε. Χῶμα δὲ παρέ-
 χωσε παρ' ἐκάτερον τοῦ ποταμοῦ τὸ χεῖλος, ἄξιον
 θαύματος, μέγας καὶ ὕψος ὅσον τί ἐστι. κατύπερθε
 20 δὲ πολλῷ Βαβυλῶνος ὥρυσε ἑλυτρον λίμνη, ὀλίγον τι
 παρατείνουσα ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ, βάθος μὲν ἐς τὸ ὕδωρ
 αἰεὶ ὀρύσσουσα, εὖρος δὲ τὸ περίμετρον αὐτοῦ ποιῶσα
 εἰκοσί τε καὶ τετρακοσίων σταδίων· τὸν δὲ ὀρυσσόμενον

phratem fluvium, qui Babylonem perfluit, quum an-
 tea recto cursu fluxisset, hunc illa, fossis superne
 ductis, ita tortuosum reddidit, ut ter in suo cursu ad
 quempiam Assyriae vicum perveniat. Ardericca vici
 nomen est, ad quem ita Euphrates accedit. Et nunc,
 qui ab hoc nostro mari Babylonem proficiscuntur,
 quum Euphrate fluvio versus illam descendunt, ter
 ad eundem vicum accedunt, et quidem tribus dein-
 ceptis diebus. Hoc tale ab illa effectum est. Praeterea
 aggerem ad utramque fluvii ripam adgressit miratu
 dignum, quum latitudinis caussâ, tum altitudinis.
 Longe vero supra Babylonem alveum effodit reci-
 piendo lacui, nonnihil deflectens a flumine; et in
 altitudinem quidem ubique fodit usque dum aqua
 scaturiret, in amplitudinem vero circuitum alvei

χοῦν ἐκ τούτου τοῦ ὀρύγματος ἀναισίμου παρὰ τὰ χεῖ-
 λεα τοῦ ποταμοῦ παραχέουσα. ἐπεὶ τε δὲ οἱ ὄρυκτο, 25
 λίθους ἀγαγομένη, κρηπῖδα κύκλῳ περὶ αὐτὴν ἤλασε.
 Ἐποίηε δὲ ἀμφοτέρα ταῦτα, τὸν τε ποταμὸν σκολιὸν,
 καὶ τὸ ὄρυγμα πᾶν ἔλος· ὥς ὅ τε ποταμὸς βραδυ-
 τερος εἴη, περὶ καμπὰς πολλὰς ἀγνύμενος, καὶ οἱ
 πλόοι ἕωσι σκολιοὶ ἐς τὴν Βαβυλῶνα· ἐκ τε τῶν πλόων 30
 ἐκδέχεται περίοδος τῆς λίμνης μακρῆ. κατὰ τοῦτο δὲ
 εἰργάζετο τῆς χάρις τῇ αἰ τε ἐσβολαὶ ἦσαν, καὶ τὰ
 σύντομα τῆς ἐκ Μήδων ὁδοῦ, ἵνα μὴ ἐπιμπαγέμενοι οἱ
 186 Μῆδοι ἐκμανθάνοιεν αὐτῆς τὰ πρήγματα. Ταῦτα μὲν
 δὴ ἐκ βάβειος περιεβάλετο· τοιήνδε δὲ ἐξ αὐτῶν παρεν-
 δήκην ἐποίησατο. Τῆς πόλιος εὐούσης δύο Φαρσέων,

fecit quadringentorum et viginti stadiorum : terram
 autem ex fossa egestam insumsit in aggeres iuxta ri-
 pam fluvii iaciendos. Tum, absoluto effodiendi la-
 bore, advectis lapidibus, totum alveum circumcirca
 crepidine munivit. Duo autem ista opera fecit, flu-
 men tortuosum, et ex effosso alveo lacunam, hoc
 consilio, ut lentior flueret flumen, multis flexibus fra-
 cto illius impetu, utque flexuosa fieret navigatio, aut,
 si navibus vellent exscendere hostes, exciperet illos
 longus circa lacunam anfractus. Ab ea autem parte
 terrae Babyloniae fecit haec Nitocris, quâ erat ex
 Media introitus et iter brevissimum; ne Medi sese
 ingerentes, res ipsius specularentur. (186.) Has igitur
 munitiones illa ex profundo sibi circumdedit: qui-
 bus tale quoddam corollarium, alteri instituto veluti
 medium interponens, adiecit. Quum in duas regio-
 nes divisa urbs esset, quarum medium fluvius obti-

87, 61.

τοῦ δὲ ποταμοῦ μέσον ἔχοντος, ἐπὶ τῶν πρότερον βα-
 5 σιλέων ὅπως τις ἐθέλοι ἐκ τοῦ ἑτέρου Φάρσεος εἰς τοῦ-
 τερον διαβῆναι, χρῆν πλοία διαβαίνειν. καὶ ἦν, ὡς ἐγὼ
 δοκέω, ὀχληρὸν τοῦτο· αὕτη δὲ καὶ τοῦτο προεῖδε. ἐπεὶ
 τε γὰρ ὤρυσσε τὸ ἑλυτρον τῇ λίμνῃ, μνημόσυνον τόδε
 ἄλλο ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ ἔργου ἐλίπετο. ἐτάμνετο λίθους
 10 περιμήκεας· ὡς δὲ οἱ ἦσαν οἱ λίθοι ἐτοῖμοι, καὶ τὸ
 χωρίον ὁρώρυκτο, ἐκτρέψασα τοῦ ποταμοῦ τὸ ρέεθρον
 πᾶν εἰς τὸ ὤρυσσε χωρίον· ἐν τῷ ἐπίμπλατο τοῦτο, ἐν
 ταύτῃ ἀπέξηρασμένου τοῦ ἀρχαίου ρέεθρου, τοῦτο μὲν,
 τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὰς κα-
 15 ταβάσις, τὰς ἐκ τῶν πυλίδων εἰς τὸν ποταμὸν Φερού-
 σας, ἀνοικοδόμησεν πλίνθοισι ὀπτῆσι, κατὰ τὸν αὐτὸν
 λόγον τῷ τείχεϊ· τοῦτο δὲ, κατὰ μέσσην καὶ μάλιστα
 τὴν πόλιν, τοῖσι λίθοισι, τοὺς ὠρύξατο, οἰκοδόμει γέφυ-

nebat; superiorum regum ætate, quoties ex una re-
 gione in alteram vellet aliquis transire, navigio erat
 transeundum. Quod quum, ut equidem existimo,
 esset molestum, illa huic rei providit. Ut enim al-
 veum stagno recipiendo effodit, simul aliud hoc mo-
 numentum eiusdem operis reliquit. Lapidēs caeden-
 dos curavit permagnos: qui postquam fuere parati,
 effossusque locus fuit quem dixi, in hunc ipsum effos-
 sum locum cursum omnem fluminis avertit; qui locus
 ut implebatur, ita vetus fluminis alveus exsiccabatur.
 Igitur per id tempus partim fluvii labia, qua is per
 urbem decurrit, ac descensus qui ex minoribus por-
 tis ad flumen ducunt, coctis lateribus eodem modo,
 quo murus structus erat, exaedificavit: partim, in
 mediâ fere urbe, ex lapidibus, quos exscindi iusse-

ραν, δέουσα τοὺς λίθους σιδήρῳ τε καὶ μολίβδῳ. ἐπι-
 τείνεσκε δὲ ἐπ' αὐτὴν, ὅπως μὲν ἡμέρη γένοιτο, ξύλα 20
 τετράγωνα, ἐπ' ὧν τὴν διάβασιν ἐποιεῦντο οἱ Βαβυ-
 λῶνιοι· τὰς δὲ νύκτας τὰ ξύλα ταῦτα ἀπαίρεσκον,
 τοῦδε εἵνεκα, ἵνα μὴ διαφοιτέοντες τὰς νύκτας κλέπ-
 τοιεν παρ' ἀλλήλων. ὥς δὲ τό τε ὄρυχθὲν λίμνη πλήρης
 ἐγεγόνεε ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ, καὶ τὰ περὶ τὴν γέφυραν 25
 ἐκεκόσμητο, τὸν Εὐφρήτην ποταμὸν ἐς τὰ ἀρχαῖα ῥέε-
 θρα ἐκ τῆς λίμνης ἐξάγαγε· καὶ οὕτω τὸ ὄρυχθὲν, ἑλὸς
 γεγόμενον, ἐς δέον ἐδόκεε γεγονέναι, καὶ τοῖσι πολὺ-
 187 τῇσι γέφυρα ἦν κατεσκευασμένη. Ἡ δ' αὐτὴ αὐτὴ
 βασιλεία καὶ ἀπάτην τοιήνδε τινα ἐμηχανήσατο. Ὑπὲρ
 τῶν μάλιστα λεωφόρων πυλέων τοῦ ἄστεος τάφον
 ἐωυτῇ κατεσκευάσατο μετέωρον ἐπιπολῆς αὐτέων τῶν
 πυλέων. ἐνεκόλαιψε δὲ ἐς τὸν τάφον γράμματα λέ- 5

rat, pontem aedificavit, ferro et plumbo lapides vin-
 ciens. Eo super ponte interdum quotidie tigna quadra-
 ta intendebantur, quibus transirent Babylonii; noctu
 vero tollebantur haec tigna, eâ caussâ, ne per no-
 ctem ex altera urbis regione in alteram transeuntes
 furta exercerent. Postquam fossa lacus fuerat factus
 aquâ fluminis repletus, perfectusque pons fuerat; tum
 deinde Euphrates fluvius in pristinum alveum iterum
 est derivatus: atque ita, quum effossus locus palus
 fieret, commode hoc recteque factum visum est, et
 civibus pons erat exstructus. (187.) Eadem regina
 dolum etiam quempiam machinata est huiusmodi.
 Super porta urbis celeberrima sepulcrum exstrui sibi
 iussit sublime, in summo ipsius portae. Ei sepulcro
 inscriptionem incidi curavit in hanc sententiam: Si

γοντα τὰδε· ΤΩΝ ΤΙΣ ἙΜΕΥ ὙΣΤΕΡΟΝ ΓΙΝΟΜΕ-
 ΝΩΝ ΒΑΒΥΛΩΝΟΣ ΒΑΣΙΛΕΩΝ, ἮΝ ΣΠΑΝΙΣΗΙ ΧΡΗ-
 ΜΑΤΩΝ, ἈΝΟΙΞΑΣ ΤΟΝ ΤΑΦΟΝ, ΛΑΒΕΤΩ ὍΚΟΣΑ
 ΒΟΥΛΕΤΑΙ ΧΡΗΜΑΤΑ. ΜΗ ΜΕΝΤΟΙ ΓΕ ΜΗ ΣΠΑΝΙ-
 10 ΣΑΣ ΓΕ, ἈΛΛΩΣ ἈΝΟΙΞΗΙ. ὍΤ ΓΑΡ ἈΜΕΙΝΟΝ.
 Οὗτος ὁ τάφος ἦν ἀκίνητος, μέχρι οὗ ἐς Δαρεῖον πε-
 ριῆλθε ἡ βασιλήϊη. Δαρείῳ δὲ καὶ δεινὸν ἐδόκεε εἶναι
 τῇσι πύλῃσι ταύτῃσι μηδὲν χρεέσθαι· καὶ χρημάτων
 πεμμένων, καὶ αὐτῶν τῶν χρημάτων ἐπικαλεομένων,
 15 μὴ οὐ λαβεῖν αὐτά. τῇσι δὲ πύλῃσι ταύτῃσι οὐδὲν
 ἐχρᾶτο, τοῦδε εἵνεκα, ὅτι ὑπὲρ κεφαλῆς οἱ ἐγίνετο ὁ
 νεκρὸς διεξελαύνοντι. ἀνοίξας δὲ τὸν τάφον, εὔρε χρημα-
 τα μὲν οὐ, τὸν δὲ νεκρὸν, καὶ γράμματα λέγοντα τὰδε·
 ἘΙ ΜΗ ἈΠΑΗΣΤΟΣ ΤΕ ἙΑΣ ΧΡΗΜΑΤΩΝ ΚΑΙ Αἰ-
 20 ΣΧΡΟΚΕΡΔΗΣ, ΟΥΚ ἈΝ ΝΕΚΡΩΝ ΘΗΚΑΣ ἈΝΕΩ-

QUIS EORUM, QUI POST ME REGES ERUNT BABYLONIS;
 PECUNIA INDIGUERIT, APERIAT HOC SEPULCRUM, ET
 SUMAT QUANTUM VOLUERIT PECUNIAE. AT, NISI AD-
 MODUM INDIGUERIT, UTIQUE NON APERIAT. NEC
 ENIM ID ILLI PROFUERIT. Hoc sepulcrum intactum
 stetit, donec regnum ad Darium pervenit. Dario vero
 indigna res esse videbatur, hac portâ non uti, et pe-
 cuniam quae ibi deposita esset, atque etiam ipsa in-
 vîaret, non auferre. Portâ hac autem non uteba-
 tur eo, quod per illam transeunti cadaver capiti im-
 mineret. Igitur aperuit sepulcrum: at pecuniam qui-
 dem reperit nullam, sed cadaver, et aliam inscriptio-
 nem, in hanc sententiam: NISI INSATIABILIS ESSES
 ET TURPI LUCRO INHANS, DEFUNCTORUM LOCULOS

ΓΕΣ, Αὕτη μὲν νυν ἡ βασιλεία, τοιαύτη τις λέγεται γενέσθαι.

- 188 Ὁ δὲ δὴ Κῦρος ἐπὶ ταύτης τῆς γυναικὸς τὸν παῖδα ἐστρατεύετο, ἔχοντά τε τοῦ πατρὸς τοῦ ἑωυτοῦ τὸν ὄνομα Λαβυνήτου καὶ τὴν Ἀσσυρίων ἀρχήν. Στρατεύεται δὲ δὴ βασιλεὺς ὁ μέγας καὶ σιτίοισι εὖ ἐσκευασμένοισι ἐξ οἴκου, καὶ προβάτοισι· καὶ δὴ καὶ ὕδωρ ἀπὸ τοῦ 5 Χοάσπεω ποταμοῦ ἅμα ἄγεται τοῦ παρὰ Σοῦσα ῥέοντος, τοῦ μούνου πίνει βασιλεὺς, καὶ ἄλλου οὐδενὸς ποταμοῦ. τούτου δὲ τοῦ Χοάσπεω τοῦ ὕδατος ἀπειψή- μένου πολλὰ καὶ ἄμαξαι τετράκυκλοι ἡμιόνειαι, κο- μίζουσιν ἐν ἀγγείοισι ἀργυρέοισι, ἔπονται ὅπη αὖ ἐλαύ- 10 νησι ἐκάστοτε. Ἐπεὶ τε δὲ ὁ Κῦρος πορευόμενος ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα ἐγένετο ἐπὶ Γύνδῃ ποταμῷ, τοῦ αἰ μὲν πηγαὶ ἐν Ματιηνοῖσι οὖρεσι, ῥέει δὲ διὰ Δαρδανέων,

CLXXXIX. 3. Δαρδανέων. Δαρνέων *forsan*.

NON APERUISSSES. Haec sunt quae de regione hae memorantur.

(188.) Eiusdem huius reginae filium, Assyriae regem, cui nomen erat *Labynetus*, idem quod patri, bello petiit *Cyrus*. Proficiscitur autem in bellum Rex magnus, bene instructus domo farinaceis cibariis et pecudibus: atque etiam aquam ex Choaspe fluvio secum vehit, qui Susa praeterfluit, ex quo solo rex bibit. Hoc ex Choaspe aquam decoctam vehentes in vasis argenteis quam plurimae quadrigae mulis iunctae constanter eum sequuntur quocumque proficiscitur. (189.) Cyrus igitur, adversus Babylonem profectus, ubi ad Gyndem amnem pervenit; qui fontes in Matianis habens, postquam per Dardanenses

89, 20.

ἐκδιδοῖ δὲ εἰς ἕτερον ποταμὸν Τίγριν· ὃ δὲ παρὰ Ὠπιν
 5 πόλιν ῥέων εἰς τὴν Ἐρυθρὴν θάλασσαν ἐκδιδοῖ τοῦτον
 δὴ τὸν Γύνδην ποταμὸν ὡς διαβαίνειν ἐπειρᾷτο ὁ Κῦ-
 ρος, εἶντα νηυσὶ περητὸν, ἐνθαῦτά οἱ τῶν τις ἱρῶν ἵπ-
 πων τῶν λευκῶν ὑπὸ ὕβριος ἐσβὰς εἰς τὸν ποταμὸν,
 διαβαίνειν ἐπειρᾷτο. ὃ δὲ μιν συμψήσας, ὑποβρούχιον
 10 οἰχώκεε φέρων. κάρτα τε δὴ ἐχαλέπαινε τῷ ποταμῷ
 ὁ Κῦρος τοῦτο ὑβρίσαντι, καὶ οἱ ἐπηπείλησε, οὔτω δὴ
 μιν ἀσθενέα ποιήσῃν, ὥστε τοῦ λοιποῦ καὶ γυναῖκάς
 μιν εὐπετέως, τὸ γόνυ οὐ βρεχρύσας, διαβήσεσθαι.
 μετὰ δὲ τὴν ἀπειλὴν, μετεῖς τὴν ἐπὶ Βαβυλῶνα στρα-
 15 τευσιν, διαίρειε τὴν στρατιὴν δίχα. διελὼν δὲ, κατέτελλε
 σχοινοτενέας ὑποδέξας διάρυχας ὀγδῶκοντα καὶ ἑκατὸν
 παρ' ἑκάτερον τὸ χεῖλος τετραμμένας τοῦ Γύνδεω πάν-
 τα τρόπον. διατάξας δὲ τὸν στρατὸν, ὀρύσσειν ἐκέλευε.

perfluit, in alium fluvium Tigrin sese exonerat, qui
 Opin oppidum praeterfluens in Erythraeum mare
 infunditur; hunc *Gyndem* fluvium, qui navibus erat
 traiciendus, quum transire Cyrus conaretur; ibi
 tunc unus e sacris equis candidis, ferox et petulans
 ut erat, ingressus flumen, transire conabatur: at flu-
 minis impetus, illum contorquens, demersum abri-
 puit. Cui fluvio vehementer ob hanc contumeliam
 iratus Cyrus, minatus est, ita tenuem illum se effe-
 cturum, ut posthac mulieres etiam, ne genu quidem
 madeficientes, possint transire. Haec minatus, omis-
 sâ adversus Babylonem expeditione, exercitum bifa-
 riam divisit: eoque facto, intentis funibus designavit
 ab utraque fluminis ripâ centum et octoginta fossas,
 quaquaversum ducendas; distributumque exercitum

οἷα δὲ ὁμίλου πολλοῦ ἐργαζομένου, ἦνετο μὲν τὸ ἔργον,
 ὅμως μέντοι τὴν θερεῖν πᾶσαν αὐτοῦ ταύτῃ διέτριψαν 20
 190 ἐργαζόμενοι. Ὡς δὲ τὸν Γύνδην ποταμὸν ἐτίσατο Κῦ-
 ρος, εἰς τριηκοσίας καὶ ἐξήκοντά μιν διώρυχας διαλα-
 βῶν, καὶ τὸ δεύτερον ἑαυτὴν ὑπέλαμπε, οὕτω δὲ ἤλαυνε
 ἐπὶ τὴν Βαβυλῶνα. οἱ δὲ Βαβυλώνιοι ἐκστρατευσάμε-
 νοι, ἔμενον αὐτόν. ἐπεὶ δὲ ἐγένετο ἐλαύνων ἀγχοῦ τῆς 5
 πόλιος, συνέβαλόν τε οἱ Βαβυλώνιοι, καὶ ἐσσωθέντες
 τῇ μάχῃ, κατειλῆθησαν εἰς τὸ ἄστυ. οἷα δὲ ἐξεπιστά-
 μενοι ἔτι πρότερον τὸν Κῦρον οὐκ ἀτρεμίζοντα, ἀλλ'
 ὀρέοντες αὐτὸν παντὶ ἔθνει ὁμοίως ἐπιχειρόντα, προσά-
 ξαντο σιτία ἐτέων κάρτα πολλῶν. Ἐνθαῦτα οὗτοι μὲν 10
 λόγον εἶχον τῆς πολιορκίης οὐδένα· Κῦρος δὲ ἀπορίῃσι
 ἐνείχετο, ἅτε χρόνου τε ἐγγινομένου συχνοῦ, ἀνωτέρω

has fossas fodere iussit. Igitur, magnâ hominum mul-
 titudine opus faciente, effectum quidem est opus;
 verumtamen totam aestatem in eodem hoc loco opus
 facientes consumsere. (190.) Postquam Gyndae flu-
 vio hanc poenam inflixit *Cyrus*, ut in trecentos sexa-
 ginta canales esset diductus, altero demum adpetente
 vere adversus *Babylonem* exercitum duxit. Et Baby-
 lonii, copiis extra urbem eductis, eum exspectarunt.
 Ubi propius urbem accessit, praelio cum eo confli-
 xerunt Babylonii; quo praelio superati, in urbem
 sunt compulsi. Iam pridem vero, bene gnari non
 quieturum *Cyrum*, quum vidissent eum cunctos pa-
 riter populos adgredi, permultorum annorum com-
 meatum in urbem comportaverant. Quare hi quidem
 non admodum graviter ferebant obsidionem: at *Cyrus*
 difficultatibus premebatur, quandoquidem multo iam

90, 49.

τε οὐδὲν τῶν πρηγμαμάτων προκοπτομένων. Εἴτε δὲ ὦν 191
 ἄλλος οἱ ἀπορέοντι ὑπεθήκατο, εἴτε καὶ αὐτὸς ἔμαθε
 τὸ ποιητέον οἱ ἦν, ἐποίηε δὲ τοιόνδε. τάξας τὴν στρα-
 τὴν ἅπασαν ἐξ ἐμβολῆς τοῦ ποταμοῦ, τῇ ἐς τὴν πό-
 5 λιν ἐσβάλλει, καὶ ὀπίσθε αὐτὶς τῆς πόλιος τάξας
 ἑτέρους, τῇ ἐξίει ἐκ τῆς πόλιος ὁ ποταμός· προεῖπε
 τῷ στρατῷ, ὅταν διαβατὸν τὸ ῥέεθρον ἰδῶνται γενό-
 μενον, ἐσίειναι ταύτῃ ἐς τὴν πόλιν. οὕτω τε δὲ τάξας,
 καὶ κατὰ ταῦτα παραινέσας, ἀπήλαυνε αὐτὸς σὺν
 10 τῷ ἀρχηγῷ τοῦ στρατοῦ. Ἀπικόμενος δὲ ἐπὶ τὴν λίμνην,
 τὰ περὶ ἣ τῶν Βαβυλωνίων βασιλεία ἐποίησε κατὰ τε
 τὸν ποταμὸν καὶ κατὰ τὴν λίμνην, ἐποίηε καὶ ὁ Κῦ-
 ρος ἑτέρα τοιαῦτα. τὸν γὰρ ποταμὸν διώρυχι ἐσαγα-
 γὼν ἐς τὴν λίμνην ἐοῦσαν ἕλος, τὸ ἀρχαῖον ῥέεθρον δια-
 15 βατὸν εἶναι ἐποίησε, ὑπονοστήσαντος τοῦ ποταμοῦ. γε-

tempore circumactō nihil admodum promotae res
 eius erant. (191.) Igitur, sive quis alius ei dubitanti
 consilium subgessit, sive ipse quid faciendum esset
 intellexit, hoc facere instituit. Universo exercitu cir-
 ca flumen disposito, ab ea maxime parte qua urbem
 influit, partim vero etiam a tergo ubi ex urbe egre-
 ditur, praedixit militibus, ut, quum viderint vado
 transiri flumen posse, tunc eâ viâ urbem ingrediantur.
 Hoc dato mandato, ipse cum inutili copiarum parte
 abiit, et ad lacunam contendit. Quo ut pervenit, quod
 Babyloniorum regina circa flumen et circa paludem
 fecerat, idem nunc ipse *Cyrus* fecit. Fluvio per fos-
 sam in eum locum, qui nunc palus erat, derivato,
 pristinum alveum vado pervium reddidit, subsidente

νομένου δὲ τούτου τοιούτου, οἱ Πέρσαι, οἵπερ ἐτετάχα-
 το ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, κατὰ τὸ ῥέεθρον τοῦ Εὐφρήτεω
 ποταμοῦ, ὑπονενοστηκότος ἀνδρὶ ὡς ἐς μέσον μηρὸν μά-
 λιστα κη, κατὰ τοῦτο ἐσῆσαν ἐς τὴν Βαβυλῶνα. Εἰ
 μὲν νυν προεπύθοντο, ἢ ἔμαθον οἱ Βαβυλωνῖοι τὸ ἐκ τοῦ 20
 Κύρου ποιούμενον, οὐκ ἂν, περιϊόντες τοὺς Πέρσας
 ἐσελθεῖν ἐς τὴν πόλιν, διέφθειραν κάκιστα. κατακλή-
 σαντες γὰρ ἂν πάσας τὰς ἐς τὸν ποταμὸν πυλίδας
 ἐχούσας, καὶ αὐτοὶ ἐπὶ τὰς αἰμασῖας ἀναβάντες τὰς
 παρὰ τὰ χεῖλεα τοῦ ποταμοῦ ἐληλαμένας, ἔλαβον 25
 ἂν σφεας ὡς ἐν κύρτῃ· νῦν δὲ ἐξ ἀπροσδοκήτου σφι
 παρέστησαν οἱ Πέρσαι. ὑπὸ δὲ μεγάλῃ τῆς πόλιος,
 ὡς λέγεται ὑπὸ τῶν ταύτῃ οἰκημένων, τῶν περὶ τὰ
 ἔσχατα τῆς πόλιος ἐαλωκότων, τοὺς τὸ μέσον οἰκέον-
 τας τῶν Βαβυλωνίων οὐ μανθάνειν ἐαλωκότας· ἀλλὰ 30

aquâ. Quo facto Persae, qui ad hoc ipsum ibi dispo-
 siti erant, per alveum Euphratis fluvii, cuius aqua
 in tantum retrogressa erat, ut vix medium femur ho-
 minis adtingeret, per hunc alveum Babylonem sunt
 ingressi. Quod si igitur aut ante cognovissent aut
 animadvertissent Babylonii quae *Cyros* instituebat,
 sane non passi essent Persas urbem intrare, neque ita
 misere periissent. Quippe si portulas omnes, quae ad
 flumen pertinent, clausissent, ipsique macerias conscen-
 dissent secundum utramque fluminis ripam ductas,
 veluti in nassâ capturi illos fuerant. Nunc ex inopinato
 adstiterunt eis Persae. Propter amplitudinem vero
 urbis, ut aiunt oppidani, postquam captae iam erant
 extremae urbis partes, qui mediam Babylonem inco-
 lebant, non animadverterunt captos se esse; sed,

90, 78.

(τυχεῖν γάρ σφι εὐῶσαν ὀρτήν) χορεύειν τε τοῦτον τὸν χρόνον, καὶ ἐν εὐπαθείῃσι εἶναι, ἐς ὃ δὴ καὶ τὸ κάρτα ἐπύθοντο. καὶ Βαβυλὼν μὲν οὕτω τότε πρῶτον ἀραιήτο.

Τὴν δὲ δύναμιν τῶν Βαβυλωνίων πολλοῖσι μὲν καὶ 192
ἄλλοισι δηλώσω ὅση τίς ἐστι, ἐν δὲ δὴ καὶ τῷδε. Βα-
σιλεῖ τῷ μεγάλῳ ἐς τροφὴν αὐτοῦ τε καὶ τῆς στρατιῆς
διαραιήται, πάρεξ τοῦ φόρου, γῆ πᾶσα ὅσης ἀρχεῖ.
5 δυνάδεκα ὦν μηνῶν ἑόντων ἐς τὸν ἐνιαυτὸν, τοὺς τέσσερας
μῆνας τρέφει μιν ἡ Βαβυλωνίη χώρα· τοὺς δὲ ὀκτὼ
τῶν μηνῶν, ἡ λοιπὴ πᾶσα Ἀσίη. οὕτω τριτημορίη ἡ
Ἀσσυρίη χώρα τῇ δυνάμει τῆς ἄλλης Ἀσίας· καὶ ἡ ἀρ-
χή τῆς χώρας ταύτης, τὴν οἱ Πέρσαι σατραπήην κα-
10 λέουσι, ἐστὶ ἀπασέων τῶν ἀρχέων πολλόν τι κρατί-
στη· ὅκου Τριτανταίχμη τῷ Ἀρταβάζου ἐκ βασιλείως

quum festus forte tunc ageretur dies, saltabant per id tempus et voluptatibus indulgebant, donec tandem verum resciverunt. Atque ita quidem tunc primum *capta est Babylon.*

(192.) *Opes* autem quantae sint *Babyloniorum*, quum aliis documentis declarabo, tum hoc. Magno Regi, praeter tributa quae ei penduntur, universa terra cui imperat, ad alendum ipsum et exercitum eius, in certas partes est distributa. Iam quum in anno duodecim sint menses; per quatuor menses alit eum *Babylonica* terra; per octo reliquos menses, tota reliqua *Asia*. Ita *Assyria* haec terra tertiam partem possidet opum totius *Asiae*: et praefectura huius regionis (*Satrapias Persae* vocant) omnium praefecturarum longe est praestantissima; quandoquidem Tri-

ἔχοντι τὸν νομὸν τοῦτον, ἀργυρίου μὲν προσήει ἐκάστης
 ἡμέρης ἀρτάβη μεστή· ἡ δὲ ἀρτάβη, μέτρον ἐὼν Περ-
 σικόν, χωρεῖ μεδίμνου Ἀττικῆς πλεῖον χοίνιξι τρισὶ
 Ἀττικῇσι. ἵπποι δὲ οἱ αὐτοῦ ἦσαν ἰδίη, πάρεξ τῶν πο- 15
 λεμιστηρίων, οἱ μὲν ἀναβαίνοντες τὰς θηλέας, ὀκτα-
 κόσιοι· αἱ δὲ βαινομέναι, ἑξακισχίλιαι καὶ μύριαι.
 ἀνέβαινε γὰρ ἕκαστος τῶν ἐρσένων τούτων εἴκοσι ἵπ-
 πους. κυνῶν δὲ Ἰνδικῶν τοσοῦτο δὴ τι πλήθος ἐτρέφετο,
 ὥστε τέσσερες τῶν ἐν τῷ πεδίῳ κῶμαι μεγάλαι, τῶν 20
 ἄλλων ἐοῦσαι ἀτελέες, τοῖσι κυσὶ προσετετάχατο σι-
 τία παρέχειν. τοιαῦτα μὲν τῷ ἄρχοντι τῆς Βαβυλωνί-
 193 νος ὑπῆρχε ὄντα. Ἡ δὲ γῆ τῶν Ἀσσυρίων ὕεται μὲν
 ὀλίγῳ, καὶ τὸ ἐκτρέφον τὴν ρίζαν τοῦ σίτου ἐστὶ τοῦτο.
 ἀρδόμενον μέντοι ἐκ τοῦ ποταμοῦ αἰδρύνεται τε τὸ λήϊον,

tantaechmae, Artabazi filio, cui hic districtus a rege
 commissus erat, quotidie redibat artaba pecuniâ re-
 pleta: est autem *artaba* mensura Persica, capiens
 medimnum Atticum cum tribus choenicibus Atticis.
 Equos autem ibidem rex suum in usum alebat, ex-
 ceptis his qui ad belli usum erant destinati, admis-
 sarios quidem octingentos, equas autem, quibus illi
 admittebantur, decies sexies mille; nam singuli ma-
 res vicenis foeminis admittebantur. Canum autem
 Indicorum tanta alebatur multitudo, ut quatuor es-
 sent ampli vici in planitie siti, aliorum tributorum
 immunes, quibus hoc iniunctum erat, ut canes illos
 alerent. Has opes possidebat is, qui Babylo ni impe-
 rabat. (193.) In agro Assyriaco pluit quidem ali-
 quantulum, et hoc est ex quo radix frumenti primum
 capit nutrimentum; dein vero ex fluvio irrigata seges

καὶ παραγίνεται ὁ σῖτος οὐ, κατάπερ ἐν Αἰγύπτῳ,
5 αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ ἀναβαίνοντος ἐς τὰς ἀρούρας, ἀλ-
λὰ χερσὶ τε καὶ κηλωνήϊοσι ἀρδόμενος. ἡ γὰρ Βαβυ-
λωνίη χώρα πᾶσα, κατάπερ ἡ Αἰγυπτία, κατατέτμηται
ἐς διώρυχας· καὶ ἡ μεγίστη τῶν διωρύχων ἐστὶ νησι-
πέριτος, πρὸς ἥλιον τετραμμένη τὸν χειμερινόν· ἐσέχει
10 δὲ ἐς ἄλλον ποταμὸν ἐκ τοῦ Εὐφρήτεω, ἐς τὸν Τίγριν,
παρ' ὃν Νῖνος πόλις οἰκητὸ. ἐστὶ δὲ χωρέων αὕτη ἀπα-
σέων μακρῷ ἀρίστη, τῶν ἡμεῖς ἴδμεν, Δήμητρος καρ-
πὸν ἐκφέρειν. τὰ γὰρ δὴ ἄλλα δένδρεα οὐδὲ πειράται
ἀρχὴν φέρειν, οὔτε συκῆν, οὔτε ἄμπελον, οὔτε ἐλαίην.
15 τὸν δὲ τῆς Δήμητρος καρπὸν ὧδε ἀγαθὴ ἐκφέρειν ἐστὶ,
ὥστε ἐπὶ διηκόσια μὲν τὸ παράπαν ἀποδοῖ· ἐπεὰν δὲ
ἀρίστα αὐτὴ ἐωυτῆς ἐνεῖκη, ἐπὶ τριηκόσια ἐκφέρει. τὰ
δὲ φύλλα αὐτόθι τῶν τε πυρῶν καὶ τῶν κριθέων τὸ

augetur, et maturescit triticum; non quod fluvius ipse, sicut in Aegypto, arva inundet, sed manibus hominum et tollenonibus haec irrigantur. Est enim tota *Babylonica terra* fossis discissa: quarum fossarum maxima, orienti hiberno obversa, navibus traicitur; influit autem ex Euphrate in alium fluvium Tigrin, ad quem Ninus urbs aedificata erat. Est autem haec regio omnium, quas quidem novimus, longe fertilissima ferendo cereali frumento. Nam alias fruges ex arboribus ne conatur quidem proferre, nec ficum, nec vitem progignens, nec oleam. Sed cereali frumento progignendo ita opportunum solum est, ut ducena plerumque reddat: quando vero plurimum, etiam tricena profert. Folia autem tritici at-

πλάτος γίνεται τεσσέρων εὐπετέως δακτύλων. ἐκ δὲ
 κέγχρου καὶ σησάμου ὅσον τι δένδρον μέγας γίνεται, 20
 ἐξεπιστάμενος, μνήμην οὐ ποιήσομαι· εὖ εἰδὼς ὅτι
 τοῖσι μὴ ἀπιγμένοισι ἐς τὴν Βαβυλωνίην χώραν, καὶ
 τὰ εἰρημένα καρπῶν ἐχόμενα ἐς ἀπιστίην πολλὴν ἀπίκ-
 ται. χρέωνται δὲ οὐδὲν ἐλαίῳ, ἀλλ' ἐκ τῶν σησάμων
 ποιεῦντες. εἰσὶ δὲ σφι Φοίνικες πεφυκότες ἀνὰ πᾶν τὸ 25
 πεδίον· οἱ πλεῦνες αὐτέων καρποφόροι, ἐκ τῶν καὶ σι-
 τία καὶ οἶνον καὶ μέλι ποιεῦνται. τοὺς συκέων τρόπον
 θεραπεύουσι, τὰ τε ἄλλα, καὶ Φοινίκων τοὺς ἔρσηνας
 Ἕλληνες καλέουσι, τούτων τὸν καρπὸν περιδέουσι τῇσι
 βαλανηφόροισι τῶν Φοινίκων, ἵνα πεπαίνῃ τέ σφι ὁ 30
 ψῆν τὴν βάλανον ἐσδύνων, καὶ μὴ ἀπορρέῃ ὁ καρπὸς ὁ
 τοῦ Φοίνικος. ψῆνας γὰρ δὴ φορέουσι ἐν τῷ καρπῷ οἱ
 ἔρσηνες, κατὰπερ δὴ οἱ ὀλυνθοί.

que hordei quatuor admodum digitorum latitudinem
 habent. Ex milio et sesamo quantae magnitudinis
 arbor existat, bene equidem cognitum habens, com-
 memorare nolo; satis gnarus, eos qui Babyloniam
 terram non adierunt, ne his quidem, quae de aliis
 frumenti generibus dicta sunt, fidem adhibituros.
 Oleo non utuntur, nisi quod e sesamo paratur. *Pal-*
mas vero arbores habent, per totam planitiem plan-
 tatas: quarum pleraeque frugiferae sunt, e quibus et
 cibum et vinum et mel parant. Has arbores colunt
 ficuum more, quum aliis rebus, tum quod mascula-
 rum quas Graeci vocant palmarum fructum glandife-
 ris palmis circumligant, quo glandem maturet culex
 sese insinuans, nec decidat fructus palmae. Nam cu-
 lices in suo fructu generant masculae palmae, simili-
 ter ut apud nos caprificorum grossi.

Τὸ δὲ αἰπάντων θῶμα μέγιστόν μοι ἔστι τῶν ταύ- 194
 τη, μετὰ γε αὐτὴν τὴν πόλιν, ἔρχομαι Φράσων. τὰ
 πλοῖα αὐτοῖσι ἔστι τὰ κατὰ τὸν ποταμὸν πορευόμενα
 εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἔοντα κυκλοτερέα, πάντα σκύτινα.
 5 ἔπεα ν γὰρ ἐν τοῖσι Ἀρμενίοισι, τοῖσι κατύπερθε Ἀσ-
 συρίων οἰκημένοισι, νομέας ἰτέης ταμόμενοι ποιήσονται,
 περιτείνουσι τούτοισι διφθέρας στεγαστρίδας ἔζωθεν,
 ἐδάφεος τρόπον, οὔτε πρύμνην ἀποκρίνοντες, οὔτε πρῶ-
 ρην συνάγοντες, ἀλλ' ἀσπίδος τρόπον κυκλοτερέα ποιή-
 10 σαντες. καὶ καλάμης πλήσαντες πᾶν τὸ πλοῖον τοῦ-
 το, ἀπιάσι κατὰ τὸν ποταμὸν φέρεσθαι, φορτίων πλή-
 σαντες· μάλιστα δὲ βίκους Φοινικῆίου κατάγουσι οἴ-
 νου πλέους. ἰθύνεται δὲ ὑπὸ τε δύο πλήκτρων, καὶ
 δύο ἀνδρῶν ὀρθῶν ἑστεώτων· καὶ ὁ μὲν ἔσω ἔλκει τὸ
 15 πλήκτρον, ὁ δὲ ἔξω ὠθέει. ποιεῖται δὲ καὶ κάρτα με-

(194.) Quod vero eorum quae sunt in illa regione, post ipsam quidem urbem, maxime mihi mirabile visum est, exponere adgredior. *Navigia*, quibus utuntur qui secundo flumine Babylonem proficiscuntur, rotunda sunt, et ex corio confecta cuncta. Scilicet in Armeniis, qui supra Assyrios incolunt, ex sectis salicibus costas conficiunt: his, fundi loco, pelles extrinsecus tectorias praetendunt, nec puppim distinguentes, nec proram in angustius contrahentes, sed clypei instar rotunda facientes navigia. Tale navigium, mercibus inpositis, totum stramine complent, et flumini permittunt deferendum: maxime vero dolia palmeo vino onusta devehunt. Regitur autem navis duobus remis, a duobus viris, quorum alter introrsus trahit remum, alter extrorsus pellit, uterque stans rectus.

γάλα ταῦτα τὰ πλοῖα, καὶ ἐλάσσω· τὰ δὲ μέγιστα αὐτέων, καὶ πεντακισχιλίων ταλάντων γόμον ἔχει. ἐν ἐκάστω δὲ πλοίῳ ὄνος ζωὸς ἔνεστι, ἐν δὲ τοῖσι μέζοσι πλεῦνες. ἐπεὰν ὦν ἀπίκωνται πλέοντες ἐς τὴν Βαβυλῶνα, καὶ διαβέωνται τὸν φόρτον, νομέας μὲν 20 τοῦ πλοίου καὶ τὴν καλάρμην πᾶσαν ἀπ' ὧν ἐκήρυξαν· τὰς δὲ διφθέρας ἐπισάξαντες ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνουσι ἐς τοὺς Ἀρμενίους. ἀνα τὸν ποταμὸν γὰρ δὴ οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν οὐδενὶ τρόπῳ, ὑπὸ τάχεος τοῦ ποταμοῦ. διὰ γὰρ ταῦτα καὶ οὐκ ἐκ ξύλων ποιεῦνται τὰ 25 πλοῖα, ἀλλ' ἐκ διφθερέων. ἐπεὰν δὲ τοὺς ὄνους ἐλαύνοντες ἀπίκωνται ὀπίσω ἐς τοὺς Ἀρμενίους, ἄλλα τρόπῳ τῷ αὐτῷ ποιεῦνται πλοῖα. τὰ μὲν δὴ πλοῖα αὐ-
 195 τοῖσί ἐστι τοιαῦτα. Ἐσθῆτι δὲ τοιῇδε χρέωνται, κιθῶνι ποδηνεκείῳ λινέῳ· καὶ ἐπὶ τοῦτον ἄλλον εἰρίνεον κιθῶ-

Conficiuntur autem huiusmodi navigia etiam admodum magna, itemque minora: et maxima quidem onus ferunt quinque millium talentorum. In quoque navigio asinus inest vivus, in maioribus plures. Postquam igitur navi Babylonem pervenerunt, mercesque distraxerunt, tum et costas navigii et stramentum venumdant; pelles vero asinis imponunt, hosque retro agunt in Armeniam. Nam adverso flumine navigari nullo pacto potest, propter fluminis impetum: quam ob causam etiam non ex ligno, sed ex pelli-
 bus, conficiunt navigia. Postquam asinos agitando in Armeniam redierunt, alia navigia eodem modo conficiunt. Talis igitur illis est navigiorum ratio.
 (195.) Vestimento autem utuntur huiusmodi: tunica ad pedes promissâ lineâ, cui aliam superinduunt

να ἐπενδύνει, καὶ χλανίδιον λευκὸν περιβαλλόμενος,
ὑποδήματα ἔχων ἐπιχώρια, παραπλήσια τῇσι Βοιω-
5 τήσι ἐμβάσι. κομῶντες δὲ, τὰς κεφαλὰς μήτρῃσι ἀνα-
δεύονται, μεμυρισμένοι πᾶν τὸ σῶμα. σφρηγίδα δ' ἑκά-
στος ἔχει, καὶ σκῆπτρον χειροποίητον· ἐπ' ἑκάστῳ δὲ
σκῆπτρῳ ἔπεστι πέποιημένον ἢ μῆλον, ἢ ῥόδον, ἢ κρί-
νον, ἢ αἰετὸς, ἢ ἄλλο τι. ἀνευ γὰρ ἐπισήμου οὐ σφι
10 νόμος ἐστὶ ἔχειν σκῆπτρον. αὕτη μὲν δὴ σφι ἄριστις
περὶ τὸ σῶμα ἐστὶ.

Νόμοι δὲ αὐτοῖσι ὥδε κατεστέαται. ὁ μὲν σοφώτα- 196
τος ὁδὲ, κατὰ γνώμην τὴν ἡμετέραν, τῷ καὶ Ἰλλυριῶν
ἔνετους πυνθάνομαι χρῆσθαι. κατὰ κώμας ἑκάστας
ἅπαξ τοῦ ἔτεος ἑκάστου ἐποιέετο τάδε. ὥς ἂν αἱ παρ-
5 θέναι γινοῖατο γάμων ὥραϊαι, ταύτας ὅπως συναγά-
γοιεν πάσας, ἐς ἓν χωρίον ἐσάγεσκον αἰλέας· πέριξ δὲ

tunicam laneam, tum candidam paenulam superne
circumiiiciunt. Calceamenta gestant sui moris, Boeo-
tiis soccis fere similia. Comam alunt; mitris caput
redimiunt: toto corpore unguntur. Annulum signato-
rium unusquisque gestat, et baculum arte factum:
in quoque baculo superne vel malum est arte factum,
vel rosa, vel lilium, vel aquila, aut aliud quidpiam:
nec enim illis mos est baculum absque insigni gesta-
re. Talis igitur illis est corporis cultus.

(196.) *Institutis* vero utuntur huiusmodi. Uno
quidem hoc, ut mea fert sententia, prudentissimo;
quo etiam Venetos uti, Illyricum populum, fando
accepi. In singulis vicis semel quotannis, haec facie-
bant. Virgines, quotquot viro maturae essent, con-
gregatas simul omnes, in unum locum deducebant:

αὐτὰς ἴστατο ὁμίλος ἀνδρῶν. ἀνίστας δὲ κατὰ μίην
 ἐκάστην κήρυξ πωλέεσκε, πρῶτα μὲν τὴν εὐειδεστάτην
 ἐκ πασέων· μετὰ δὲ, ὅπως αὕτη εὐροῦσα πολλὸν
 χρυσίον πρῆβείη, ἄλλην ἀνεκήρυσσε, ἢ μετ' ἐκείνην 10
 ἔσκε εὐειδεστάτη. ἐπωλέοντο δὲ ἐπὶ συνοικῆσει. ὅσοι
 μὲν δὴ ἔσκον εὐδαίμονες τῶν Βαβυλωνίων ἐπίγαμοι,
 ὑπερβάλλοντες ἀλλήλους ἐξωνέοντο τὰς καλλιστευού-
 σας· ὅσοι δὲ τοῦ δήμου ἔσκον ἐπίγαμοι, οὗτοι δὲ εὔ-
 δεος μὲν οὐδὲν ἐδέοντο χρηστοῦ, εἰ δ' ἂν χρήματά τε 15
 καὶ αἰσχίονας παρθένους ἐλάμβανον. ὥς γὰρ δὴ διεξ-
 ἔλθοι ὁ κήρυξ πωλέων τὰς εὐειδεστάτας τῶν παρθέ-
 νων, ἀνίστη ἂν τὴν ἀμορφεστάτην, ἢ εἴ τις αὐτέων ἔμ-
 πηρος ᾗε, καὶ ταύτην ἀνεκήρυσσε, ὅστις θέλοι, ἐλά-
 χιστον χρυσίον λαβὼν, συνοικέειν αὐτῇ· ἐς δ' τῷ τὸ 20

ibi eas virorum circulus circumstabat. Tunc praeco singulas deinceps, quamque sigillatim, in medio statuens venum exponebat; incipiens ab ea quae omnium pulcerrima esset: deinde, hac magno auri pretio venum datâ, aliam proclamabat, quae huic venustate formae proxima erat. Vendebantur autem hac conditione, ut matrimonio iungerentur. Igitur ex Babylo niis nuptiarum cupidis quicumque erant locupletiores, hi licitando quisque alterum superantes emebant sibi formosissimas: qui vero de plebe erant, hi formae speciem nihil curantes, pecuniam accipiebant et virgines deformiores. Nam praeco, postquam speciosissimarum virginum peregerat venditionem, tum vero deformissimam excitabat, aut si qua illarum manca esset, et hanc proclamabat quis vellet, accepto minimo auri pondere, in matrimo-

93, 92.

ἐλάχιστον ὑπισταμένῳ προσεκέετο. τὸ δὲ ἂν χρυσίον
 ἐγίνετο ἀπὸ τῶν εὐειδέων παρθένων· καὶ οὕτω αἱ εὐ-
 μορφοὶ τὰς ἀμόρφους καὶ ἐμπήρους ἐξεδίδουσιν. ἐκδοῦ-
 ναι δὲ τὴν ἑαυτοῦ θυγατέρα ὅτε βούλοιτο ἕκαστος
 οὐκ ἐξῆν, οὐδὲ ἄνευ ἐγγυητέᾳ ἀπαγαγέσθαι τὴν παρ-
 θένον πριάμενον, ἀλλ' ἐγγυητὰς χρῆν καταστήσαντα,
 ἥ μὴν συνοικήσειν αὐτῇ, οὕτω ἂν ἄγεσθαι· εἰ δὲ μὴ
 συμφεροίατο, ἀποφέρειν τὸ χρυσίον ἐκέετο νόμος. ἐξῆν
 δὲ καὶ ἐξ ἄλλης ἐλθόντα κώμης τὸν βουλόμενον ὠνέε-
 σθαι. ὁ μὲν νυν κάλλιστος νόμος, οὗτός σφι ἦν· οὐ
 μέντοι νῦν γε διετέλεσε ἑὼν. ἄλλο δὲ τι ἐξευρήκασιν
 νεωστὶ γενέσθαι, ἵνα μὴ ἀδικοῖεν αὐτάς, μὴδ' ἐς ἐτέ-
 ρην πόλιν ἄγονται· ἐπεὶ τε γὰρ αἰλόντες ἐκακώθησαν

nium ducere; et, qui minimo se contentum fore decla-
 rasset, ei haec tradebatur. Aurum autem conficieba-
 tur a formosioribus virginibus: atque ita formosiores
 elocabant deformes et mancas. Nemini autem licitum
 erat, filiam suam cui ipse vellet in matrimonium
 dare: neque absque fideiussore domum ducere vir-
 nem emtam licebat; sed dato praede spondere quis-
 que tenebatur, *in matrimonium se eam utique ac-*
cepturum, et sic demum abducere secum licebat:
 si sibi mutuo non convenissent, lege cautum erat ut
 pecuniam acceptam sponsus repraesentaret. Licitum
 vero etiam erat homini, qui ex alio vico adfuisset,
 aliquam ex virginibus, si quam vellet, sibi emere.
 Hoc igitur pulcerrimum institutum apud eos olim
 valebat. At nunc quidem non amplius est in usu.
 Sed recens aliud' quiddam invenerunt, ne iniuriâ
 adficerentur filiae aut in aliam civitatem abduceren-

καὶ οἰκοφθορήθησαν, πᾶς τις τοῦ δήμου, βίου σπανί-
 197 ζων, καταπορνεύει τὰ θήλεα τέκνα. Δεύτερος δὲ σο-
 Φίῃ ὁδὲ ἄλλος σφί νόμος κατεστήκει. τοὺς κάμνοντας
 εἰς τὴν ἀγορὴν ἐκφορέουσι· οὐ γὰρ δὴ χρέωνται ἱητροῖσι.
 προσιόντες ὧν πρὸς τὸν κάμνοντα, συμβουλεύουσι περὶ
 τῆς νόσου, εἴ τις καὶ αὐτὸς τοιοῦτο ἔπαθε, ὁκοῖον ἔχει 5
 ὁ κάμνων, ἢ ἄλλον εἶδε παθόντα. ταῦτα προσιόντες
 συμβουλεύουσι, καὶ παραινέουσι ἅσσα αὐτὸς ποιήσας
 ἐξέφυγε ὁμοίῳ νοῦσον, ἢ ἄλλον εἶδε ἐκφυγόντα. σιγῇ
 δὲ παρεξελθεῖν τὸν κάμνοντα οὐ σφί ἔξεστι, πρὶν ἂν
 198 ἐπειρήται ἥντινα νοῦσον ἔχει. Ταφαὶ δὲ σφί ἐν μέλιτι.
 θρήνοι δὲ παραπλήσιοι τοῖσι ἐν Αἰγύπτῳ. ὁσάκις δ' ἂν
 μιχθῇ γυναικὶ τῇ ἑαυτοῦ ἀνὴρ Βαβυλωνίος, περὶ θυ-
 μίημα καταγιζόμενον ἵζει· ἐτέρωθι δὲ ἡ γυνὴ τὰυτό τοῦτο

tur: ex quo captâ urbe malis premi coeperunt, res-
 que eorum perditae sunt, quilibet homo de plebe,
 inopiâ victus laborans, filias suas ad quaestum cor-
 pore faciendum adigit. (197.) Alio, post istud, pru-
 denti instituto utuntur hocce. Aegrotos in forum pu-
 blicum exportant; medicis enim non utuntur: ibi
 accedunt ad aegrotum, eique de curando morbo con-
 sultunt, si quis vel eodem morbo, quo ille, olim la-
 boravit, aut alium vidit laborantem. Adeuntes igitur
 consunt huic ea suadentque, quibus quisque reme-
 diis adhibitis vel ipse morbum evaserat, vel alium vi-
 dit evasisse. Silentio vero praeterire aegrotum nemini
 licet, quin eum interrogaverit quonam morbo laboret.
 (198.) Mortuos melle condunt. Luctus funebres, Aegy-
 ptii similes. Quoties cum uxore concubuit vir Baby-
 lonius, incenso thuri adsidet, et ex aliâ parte idem

94, 20.

5 παίει. ὀρθρου δὲ γενομένου, λούνται καὶ ἀμφοτέροι·
 ἀγγεος γὰρ οὐδενὸς αἴψονται πρὶν ἂν λούσωνται. ταῦ-
 τὰ δὲ ταῦτα καὶ Ἀράβιοι ποιεῦσι.

Ὁ δὲ δὴ αἰσχιστος τῶν νόμων, ἔστι τοῖσι Βαβυλω- 199
 νίοισι ὅδε. δεῖ πᾶσαν γυναῖκα ἐπιχωρὴν ἰσομένην εἰς
 ἱερὸν Ἀφροδίτης, ἀπαξ ἐν τῇ ζῳῃ μιχθῆναι ἀνδρὶ ξείνῳ.
 πολλαὶ δὲ καὶ, οὐκ ἀξιεύμεναι ἀναμίσγεσθαι τῇσι ἄλ-
 5 λησι, οἷα πλούτῳ ὑπερφρονέουσai, ἐπὶ ζευγέων ἐν κα-
 μάρεσι ἐλάσασαι, πρὸς τὸ ἱερὸν ἐστᾶσι. θερραπήν δὲ
 σφι ἄπισθεν ἔπεται πολλή. αἱ δὲ πλεῦνες ποιεῦσι ὧδε.
 ἐν τεμένει Ἀφροδίτης κατέαται, στέφανον περὶ τῇσι
 κεφαλῇσι ἔχουσαι θάμιγγος, πολλαὶ γυναῖκες· αἱ
 10 μὲν γὰρ προσέρχονται, αἱ δὲ ἀπέρχονται. σχοινοτενέες
 δὲ διέξοδοι πάντα τρόπον ὁδῶν ἔχουσι διὰ τῶν γυναι-

CXCIX. 11. ὁδῶν. Al. ὁδόν. Prorsus fors. delendum vocab.

facit mulier: tum, ubi illucescit, lavantur ambo; nul-
 lum enim vas tangunt priusquam se abluerint. Idem
 institutum Arabes sequuntur.

(199.) Est autem aliud *institutum turpissimum*,
 quo *Babylonii* utuntur, huiusmodi. Quamlibet in-
 digenam mulierem oportet, in Veneris templo seden-
 tem, semel in vitâ cum peregrino viro consuetudi-
 nem habere. Multae igitur, dedignantur aliis se im-
 miscere mulieribus, quippe divitiis superbientes,
 plaustis vectae in camaris stant ad templum, et in-
 gens illas famularum numerus sequitur. Pleraeque
 autem hoc modo faciunt. In septo Veneri consecrato
 sedent coronâ funiculi modo tortâ caput redimitae
 mulieres numero multae; aliae enim adveniunt, aliae
 abeunt. Sunt autem per medias mulieres transitus

Herod. T. I. P. I.

Q

κῶν, δι' ὧν οἱ ξεῖνοι διεξιόντες ἐκλέγονται. ἐνθα ἐπεὶ
 ἔζηται γυνή, οὐ πρότερον ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ οἰκία,
 ἢ τίς οἱ ξείνων ἀργύριον ἐμβαλὼν ἐς τὰ γούνατα, μιχθῇ
 ἔξω τοῦ ἱεροῦ. ἐμβαλόντα δὲ δεῖ εἰπεῖν τοσόνδε· „Ἐπι- 15
 „καλέω τοι τὴν θεὸν Μύλιττα.“ Μύλιττα δὲ καλέου-
 σι τὴν Ἀφροδίτην Ἀσσύριοι. τὸ δὲ ἀργύριον μέγαθός
 ἐστὶ ὅσον ὦν· οὐ γὰρ μὴ ἀπώσεται· οὐ γὰρ οἱ θεμῖς
 ἐστὶ γίνεται γὰρ ἱερὸν τοῦτο τὸ ἀργύριον. τῷ δὲ πρώτῳ
 ἐμβαλόντι ἐπεται, οὐδὲ ἀποδοκιμαῖ οὐδένα. ἐπεὶ δὲ 20
 μιχθῇ, ἀποσιωσαμένη τῇ θεῷ, ἀπαλλάσσεται ἐς τὰ
 οἰκία· καὶ τὰπὸ τούτου οὐκ οὕτω μέγα τί οἱ δώσεις
 ὥς μιν λάμψαι. ὅσαι μὲν νυν εἰδέος τε ἐπαμμέναι εἰσὶ
 καὶ μεγάθεος, ταχὺ ἀπαλλάσσονται· ὅσαι δὲ ἄμορ-
 φοι αὐτέων εἰσὶ, χρόνον πολλὸν προσμένουσι, οὐ δυνά- 25

viarum ad lineam quaquaversum directi, quibus
 transeuntes viri seligunt quas volunt. Ibi postquam
 consedit mulier, non prius domum abit, quam pe-
 regrinorum quispiam, pecuniâ in sinum coniectâ,
 cum eâ extra fanum concubuit. Qui pecuniam ei pro-
 iicit, is compellare eam his verbis debet: *Mylitta*
deam, ut tibi adsit, precor. *Mylitta* autem Vene-
 rem vocant Assyrii. Pecunia vero quantulacumque
 fuerit, nefas est mulieri eam reiicere; fit enim sacra
 pecunia. Sequitur igitur eum qui primus pecuniam
 proiecit, nec enim ullum repudiat. Postquam vero
 cum illo rem habuit, deam testata se religioni illius
 satisfecisse, domum abit: ab eoque tempore, quan-
 tumcumque sit quod ei offeras, frustra eris. Quae
 igitur speciosâ sunt formâ et staturâ, eae cito re-
 deunt: quae vero deformes, multum manent tempo-

μέναι τὸν νόμον ἐκπλήσαι· καὶ γὰρ τριέτεα καὶ τετραέ-
 τεα μετεξέτεραι χρόνον μένουσι. Ἐνιαχῇ δὲ καὶ τῆς Κύ-
 πρου ἐστὶ παραπλήσιος τούτῳ νόμος. Νόμοι μὲν δὴ 200
 τοῖσι Βαβυλωνίοισι οὗτοι κατεστέασι. Εἰσὶ δὲ αὐτέων
 πατριαὶ τρεῖς, αἱ οὐδὲν ἄλλο σιτέονται εἰ μὴ ἰχθῦς
 μούνον· τοὺς ἐπεὶ τε ἂν θηρεύσαντες αὐήνωσι πρὸς ἥλιον,
 5 ποιεῦσι τάδε· ἐσβάλλουσι ἐς ὄλμον, καὶ λεήναντες
 ὑπέρουσι, σῶσι διὰ σινδόνης· καὶ ὃς μὲν ἂν βούληται
 αὐτέων, ἄτε μάζαν μαζάμενος ἔχει· ὁ δὲ, ἄρτου τρώ-
 πον ὀπτήσας.

Ὡς δὲ τῷ Κύρῳ καὶ τοῦτο τὸ ἔθνος κατέργαστο, 201
 ἐπεθύμησε Μασσαγέτας ὑπ' ἐαυτῷ ποιήσασθαι. τὸ
 δὲ ἔθνος τοῦτο, καὶ μέγα λέγεται εἶναι καὶ ἄλκιμον,
 οἰκημένον δὲ πρὸς ἧν τε καὶ ἡλίου ἀνατολᾶς, πέραν τοῦ
 5 Ἀράξειω ποταμοῦ, ἀντίον δὲ Ἰσσηδόνων ἀνδρῶν. εἰσὶ

ris, priusquam legi possint satisfacere; manent enim
 nonnullae ad tres et quatuor annos. Obtinet autem
 alicubi etiam in Cypro simile institutum. (200.) Sed
 de institutis Babyloniorum haec hactenus. Sunt au-
 tem inter illos tres familiae sive tribus, quae nullâ re
 aliâ, nisi piscibus vescuntur. Hos illi postquam cepe-
 runt, siccant ad solem, deinde tali modo parant. In
 mortarium coniectos, et pistillis contusos, per sin-
 donem tamquam cribro incernunt. Tum, qui his vesci
 cupit, vel tamquam mazam subigit, vel coquit veluti
 panem.

(201.) Iam *Cyrum*, hoc etiam subacto populo, in-
 cessit cupido *Massagetas* sub potestatem suam redi-
 gendi. Populus hic et magnus dicitur esse et validus,
 habitans versus orientem trans Araxen fluvium, ex

δὲ οἱ τινες καὶ Σκυθικὸν λέγουσι, τοῦτο τὸ ἔθνος εἶναι.
 202 Ὁ δὲ Ἀράξης λέγεται καὶ μέζων καὶ ἐλάσσων εἶναι
 τοῦ Ἰστροῦ· νήσους δ' ἐν αὐτῷ, Λέσβω μεγάλα πα-
 ραπλησίας, συχνὰς Φασι εἶναι. ἐν δὲ αὐτῇσι ἀνθρώ-
 πους, οἱ σιτέονται μὲν ρίζας τὸ θέρος ὀρύσσοντες παν-
 τοίας· καρποὺς δὲ ἀπὸ δενδρέων ἐξευρημένους σφι ἐς 5
 Φορβὴν κατατίθεσθαι ὡραίους, καὶ τούτους σιτέεσθαι
 τὴν χειμερινήν. ἄλλα δὲ σφι ἐξευρῆσθαι δένδρεα, καρ-
 ποὺς τοιούσδε τινὰς φέροντα, τοὺς, ἐπεὶ τε ἂν ἐς τῶν-
 τὸ συνέλθωσι κατὰ εἶλας, καὶ πῦρ ἀνακαύσωνται,
 κύκλῳ περιιζομένους ἐπιβάλλειν ἐπὶ τὸ πῦρ· ὅσφραι 10
 νομένους δὲ καταγιζομένου τοῦ καρποῦ τοῦ ἐπιβαλλο-
 μένου, μεθύσκεσθαι τῇ ὁσμῇ, κατὰπερ Ἕλληνας τῷ
 οἴνῳ. πλεῦνος δὲ ἐπιβαλλομένου τοῦ καρποῦ, μᾶλλον
 μεθύσκεσθαι· ἐς ὃ ἐς ὄρχησίν τε ἀνίστασθαι, καὶ ἐς

adverso Issedonum. Aiuntque etiam nonnulli, esse
 Scythicum hunc populum. (202.) *Araxes* autem ab
 aliis maior, ab aliis minor esse perhibetur Istro: esse
 autem in illo aiunt insulas frequentes, Lesbi fere
 magnitudine. In his habitare homines, qui aestate
 radicibus vescantur cuiusque generis, quas e terra
 effodiunt; fruges arborum, quas maturas re-
 periunt, in cibum seponant, eisque vescantur per
 hiemem. Repertas autem ab his etiam esse alias ar-
 bores, huiusmodi fructus ferentes, quos catervatim
 congressi, accensoque igni circumsedentes, in ignem
 coniiciant, tum olfacientes fructum in igne arden-
 tem, odore inebrientur, perinde atque Graeci vino:
 maiore vero copiâ iniecto fructu, magis inebriari;
 denique ad saltandum surgere, et ad canendum pro-

96, 77.

15 αἰδιὸν ἀπικνέεσθαι. τούτων μὲν αὕτη λέγεται δίαίτα
 εἶναι. Ὁ δὲ Ἀράξης παταμὸς ῥέει μὲν ἐκ Ματινηῶν,
 ὅθεν περ ὁ Γύνδης, τὸν ἐς τὰς διάρυχας τὰς ἐξήκοντά τε
 καὶ τριηκοσίας διέλαβε ὁ Κῦρος· στόμασι δὲ ἐξερεύ-
 20 ῖναι τεσσαράκοντα, τῶν τὰ πάντα, πλὴν ἑνὸς, ἐς
 ἑλέα τε καὶ τενάγεια ἐκδιδόι. ἐν τοῖσι ἀνθρώπους κατοικ-
 κῆσθαι λέγουσι ἰχθῦς ὠμοὺς σιτεομένους, ἐσθῆτι δὲ
 νομίζοντας χρᾶσθαι Φωκέων δέρμασι. τὸ δὲ ἐν τῶν στο-
 μάτων τοῦ Ἀράξεω ῥέει διὰ καθαροῦ ἐς τὴν Κασπίνην
 θάλασσαν. ἡ δὲ Κασπίνη θάλασσα, ἔστι ἐπ' ἐωυτῆς,
 25 οὐ συμμίσγουσα τῇ ἐτέρῃ θαλάσῃ. τὴν μὲν γὰρ Ἑλ-
 ληνες ναυτίλλονται πᾶσαν, καὶ ἡ ἔξω στηλέων θά-
 λασσα ἡ Ἀτλαντὶς καλεομένη, καὶ ἡ Ἐρυθρὴ, μία
 τυγχάνει εὐῶσα. Ἡ δὲ Κασπίνη, ἔστι ἐτέρῃ ἐπ' ἐωυ- 203
 τῆς· εὐῶσα μῆκος μὲν πλόου, εἰρεσίῃ χρεωμένῳ, περ-

gredi. Talem his esse vitae rationem narrant. Fluit
 autem Araxes ex Matianis, indidem atque Gyndes
 ille quem in trecentos sexaginta fossas Cyrus diduxit.
 Erumpit autem ex quadraginta orificiis, quae omnia,
 uno excepto, in paludes et lacunas exeunt; quibus
 in paludibus habitare aiunt homines, nudis piscibus
 vescentes, et pro vestimento pellibus utentes phoca-
 rum. Unus ille, quem dixi, alveorum Araxis nullo
 obstante impedimento in Caspium mare influit. Exsi-
 stit autem *Caspium mare* seorsim per se, et cum reli-
 quo mari non miscetur. Nam et totum quod Graeci na-
 vigant mare, et quod est extra columnas, quod Atlan-
 ticum vocatur, et Erythraeum, haec omnia unum
 sunt mare et continuum. (203.) Caspium autem
 aliud est, ab illo disiunctum; longitudinem habens

τεκαίδεκα ἡμερέων· εὖρος δὲ, τῇ εὐρυτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ
 ἑαυτῆς, ὀκτὼ ἡμερέων. Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὴν ἐσπέρην
 Φέροντα τῆς θαλάσσης ταύτης ὁ Καύκασος παρατείνει, 5
 ἑὸν οὐρέων καὶ πλήθει μέγιστον, καὶ μεγάλῃ ὑψηλό-
 τατον. ἔθνεα δὲ ἀνθρώπων πολλὰ καὶ παντοῖα ἐν ἑω-
 τῷ ἔχει ὁ Καύκασος· τὰ πολλὰ πάντα ἀπ' ὕλης
 αἰγρίας ζῶντα. ἐν τοῖσι καὶ δένδρεα φύλλα τοιῶσδε
 ἰδέης παρεχόμενα εἶναι λέγεται, τὰ τρίβοντάς τε καὶ 10
 παραμίσγοντας ὕδωρ, ζῶα ἑωυτοῖσι ἐς τὴν ἐσθῆτα
 ἐγγράφειν· τὰ δὲ ζῶα οὐκ ἐκπλύνεσθαι, ἀλλὰ συγ-
 καταγηρεάσκειν τῷ ἄλλῳ εἰρίῳ, κατάπερ ἐνυφανθέντα
 ἀρχήν. μίξιν δὲ τούτων τῶν ἀνθρώπων εἶναι ἐμφανέα,
 204 κατάπερ τοῖσι προβάτοισι. Τὰ μὲν δὴ πρὸς ἐσπέρην
 τῆς θαλάσσης ταύτης, τῆς Κασπίης καλεομένης, ὁ
 Καύκασος ἀπέργει· τὰ δὲ πρὸς ἡῶ τε καὶ ἥλιον ἀνα-

navigationis dierum quindecim, navi remis agitata;
 latitudinem, ubi latissime patet, octo dierum. Et ei
 quidem parti huius maris quae ad occidentem spectat,
Caucasus mons praetenditur, montium omnium et
 amplissimus et altissimus. Populos enim multos et
 multiplicis generis in se comprehendit *Caucasus*; quo-
 rum plerique fructibus sylvestrium arborum arbusto-
 rumque vitam sustentant. In his aiunt esse arbores,
 folia huiusmodi ferentes, quibus contritis, admixtâ
 aquâ, varias in vestimentis figuras pingant; easque
 figuras non elui, sed cum reliqua lana senescere, tales
 manentes, quales initio intextae fuissent. Concubi-
 tum autem horum hominum in propatulo fieri aiunt,
 veluti pecudum. (204.) Occidentalem igitur pla-
 gam huius maris, quod *Caspium* vocatur, *Caucasus*

97, 6.

τέλλοντα, πεδῖον ἐκδέκεται, πλήθος ἄπειρον ἐς ἄπο-
 5 ψιν. τοῦ ὧν δὴ πεδίου τοῦ μεγάλου οὐκ ἐλαχίστην
 μοῖρην μετέχουσι οἱ Μασσαγέται, ἐπ' οὓς ὁ Κῦρος
 ἔσχε προθυμίην στρατεύσασθαι. πολλά τε γάρ μιν
 καὶ μεγάλα τὰ ἐπαίροντα καὶ ἐποτρύνοντα ἦν. πρῶ-
 τον μὲν ἡ γένεσις, τὸ δοκέειν πλεον τι εἶναι ἀνθρώπου
 10 δευτέρα δὲ, ἡ εὐτυχίη ἡ κατὰ τοὺς πολέμους γενομένη
 ὅκη γὰρ ἰθύσειε στρατεύεσθαι Κῦρος, ἀμήχανον ἦν
 ἐκείνῳ τὸ ἔθνος διαφυγέειν.

Ἦν δὲ, τοῦ ἀνδρὸς ἀποθανόντος, γυνὴ τῶν Μασσαγε- 205
 τέων βασίλεια· Τόμυρίς οἱ ἦν οὐνομα. ταύτην πέμ-
 πων ὁ Κῦρος ἐμναῖτο τῷ λόγῳ, θέλων γυναῖκα ἦν
 ἔχειν. ἡ δὲ Τόμυρις συνιῆσα οὐκ αὐτὴν μιν μνώμενον.

mons includit: versus auroram vero et orientem so-
 lem, excipit planities, immensae amplitudinis pro-
 spectu: cuius amplae planitiei haud minimam partem
 tenebant hi *Massagetae*, quos *Cyrus* bello adgredi
 ingenti studio parabat. Fuerunt autem multae res
 magnaeque, quae ad hoc bellum illum excitaverant
 atque stimulaverant. Primum quidem, ipsius ortus,
 quo fiebat ut aliquid amplius quam hominem se esse
 existimaret: tum vero felicitas, qua in bellis usus
 erat; nam quocumque arma sua *Cyrus* direxisset,
 nullo pacto fieri poterat ut ea gens vim illius effugeret.

(205.) Erat ea tempestate Massagetarum regnum
 penes foeminam, quam mortuus rex viduam reli-
 querat: *Tomyris* reginae nomen fuit. Hanc *Cyrus*,
 missis legatis, voluit sibi (ut aiebat) despondere, cu-
 piens in matrimonio habere. At *Tomyris* intelligens,
 non se, sed regnum ambiri Massagetarum, aditu

ἀλλὰ τὴν Μασσαγετέων βασιλήϊν, ἀπείπατο τὴν 5
 πρόσοδον. Κῦρος δὲ μετὰ τοῦτο, ὥς οἱ δόλω οὐ προε-
 χώρει, ἐλάσας ἐπὶ τὸν Ἀράξεα, ἐποιέετο ἐκ τοῦ ἐμ-
 φανέος ἐπὶ τοὺς Μασσαγέτας στρατήϊν, γεφύρας τε
 ζευγνύων ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ, διάβασιν τῷ στρατῷ, καὶ
 πύργους ἐπὶ πλοίων τῶν διαπορθμευόντων τὸν ποτα- 10
 206 μὸν οἰκοδομεύμενος. Ἐχοντι δὲ οἱ τοῦτον τὸν πόνον,
 πέμψασα ἡ Τόμυρις κήρυκα, ἔλεγε τάδε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ Μήδων, παῦσαι σπεύδων τὰ σπεύδεις· οὐ
 „γὰρ ἂν εἰδείης εἴ τοι ἐς καιρὸν ἔσται ταῦτα τελεύ-
 „μενα· παυσάμενος δὲ, βασίλευε τῶν σεωτοῦ, καὶ 5
 „ἡμέας ἀνέχου ὁρέων ἀρχόντας τῶν περ ἀρχομεν. Οὐκ-
 „ων ἐβελήσεις ὑποθήκησι τῇσίδε χρέεσθαι, ἀλλὰ πάν-
 „τα μᾶλλον ἢ δι' ἡσυχίης εἶναι. σὺ δὲ εἰ μεγάλως
 „προθυμέαι Μασσαγετέων πειρηθῆναι, φέρε, μόχθον

illi interdixit. Post haec *Cyrus*, ut dolo res non suc-
 cessit, exercitu ad Araxem ducto, aperto bello *Mas-*
sagetas adortus est, fluvium pontibus iungens, quibus
 traduceret copias, et turres in navigiis aedificans,
 quibus pars copiarum transveheretur. (206.) Qui
 dum his rebus occupatur, mittit ad eum *Tomyris*
 caduceatorem, qui reginae verbis haec Cyro diceret:
O rex Medorum, desine urgere quae tu urges: nec
enim nosti an tuo commodo sit futurum ut haec
perficiantur. His vero omissis, regna in tuis, et
patere ut nos videas regnare apud hos quibus im-
peramus. Noles autem meis monitis uti; immo
quidlibet potius, quam quietem agere, voles. Quod
si ergo vehementer cupis pugnae discrimen cum
Massagetis experiri; age, omisso labore quem iun-

97, 32.

10 „μὲν, τὸν ἔχεις ζευγνύς τὸν ποταμὸν, ἄφες· σὺ δὲ,
 „ἡμέων ἀναχωρησάντων ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τριῶν ἡμε-
 „ρέων ὁδὸν, διάβαινε εἰς τὴν ἡμετέραν. εἰ δ' ἡμέας βού-
 „λelai ἐσδέξασθαι μᾶλλον εἰς τὴν ὑμετέραν, σὺ ταῦ-
 „τὸ τοῦτο ποίει.“ Ταῦτα δὲ ἀκούσας ὁ Κῦρος, συνε-
 15 κάλεσε Περσέων τοὺς πρώτους· συναγείρας δὲ τούτους,
 εἰς μέσον σφί προετίθει τὸ πρῆγμα, συμβουλευόμενος
 ἑκότερα ποιεῖν. τῶν δὲ κατὰ ταῦτό αἱ γνώμαι συνεξέ-
 πικτον, κελευόντων ἐσδέκεσθαι Τόμυρὸν τε καὶ τὸν
 στρατὸν αὐτῆς εἰς τὴν χώραν. Παρεὼν δὲ καὶ μεμφό- 207
 μένος τὴν γνώμην ταύτην Κροῖσος ὁ Λυδός, ἀπεδείκνυτο
 ἐναντίην τῇ προκειμένῃ γνώμῃ, λέγων τάδε· „ὦ βα-
 „σιλεῦ, εἶπον μὲν καὶ πρότερόν τοι, ὅτι ἐπεὶ με Ζεὺς
 5 „ἔδωκέ τοι, τὸ ἂν ὀρῶ σφάλμα ἐὼν οἴκῳ τῷ σῷ, κα-
 „τὰ δύναμιν ἀποτρέψειν. τὰ δέ μοι παθήματα, ἐόν-

gendo flumini impendis, ingredere nostram terram, nos interim trium dierum itinere a fluvio recedemus. Sin malueris nos in vestram recipere, tu similiter fac. His auditis Cyrus, convocatis Persarum primatibus, rem in medium proposuit, una cum eis deliberaturus quidnam faceret. Quorum cunctorum sententiae in hoc consentiebant, ut illum iuberent Tomyrin eiusque exercitum in suam regionem recipere. (207.) At consilio quum interesset Croesus Lydus, hanc ille sententiam improbens, contrariam proposuit, his usus verbis: *O Rex, iam aliàs tibi professus sum, quoniam me Deus tibi in manus tradidit, si quem videro casum domui tuae impendere, pro viribus me illum aversurum. Quae mihi acciderant tristitia, documenta mihi fuere.*

„τα ἀχάρिता, μαθήματα γεγόνει. Εἰ μὲν ἀθάνατος
 „δοκέεις εἶναι, καὶ στρατιῆς τοιαύτης ἄρχειν, οὐδὲν ἂν
 „εἴη πρῆγμα γνώμας ἐμέ σοι ἀποφαίνεσθαι. εἰ δ'
 „ἔγνωκας ὅτι ἄνθρωπος καὶ σύ εἷς, καὶ ἐτέρων τοιῶν- 10
 „δε ἄρχεις, ἐκεῖνο πρῶτον μάθε, ὥς κύκλος τῶν ἀν-
 „θρωπήϊων ἐστὶ πρηγμάτων· περιφερόμενος δὲ, οὐκ
 „ἐᾷ αἰεὶ τοὺς αὐτοὺς εὐτυχεῖν. ἤδη ὦν ἐγὼ γνώμην
 „ἔχω περὶ τοῦ προκειμένου πρηγματος τὰ ἔμπαλιν ἢ
 „οὔτοι. εἰ γὰρ ἐβελήσομεν ἐσδέξασθαι τοὺς πολεμίους 15
 „ἐς τὴν χώραν, ὅδε τοι ἐν αὐτῷ κίνδυνος ἐνι· ἐσσωθεῖς
 „μὲν, προσαπολλύεις πᾶσαν τὴν ἀρχήν· δῆλα γὰρ
 „δὴ, ὅτι νικῶντες Μασσαγέται, οὐ τὸ ὀπίσω Φεύ-
 „ξονται, ἀλλ' ἐπ' ἀρχὰς τὰς σὰς ἐλῶσι. νικῶν δὲ,
 „οὐ νικᾷς τοσοῦτον, ὅσον εἰ διαβὰς ἐς τὴν ἐκείνων, 20

CCVII. 6 seq. ἔόντα ἀχάρिता. τὰ ἔόντα habent libri fere omnes, et dein unus ἄριστα μαθήματα, optima documenta, optima monita.

*Quod si immortalis existimas esse, et exercitui
 imperare immortalī, nil opus fuerit me team
 tibi sententiam declarare. Sin et te hominem esse
 intelligis, et hominibus imperare; illud primum
 cogita, orbem quemdam esse rerum humanarum,
 qui dum convertitur, non sinit eosdem semper
 esse felices. Iam igitur ego de re propositā con-
 tra, quam hi, sentio. Si enim hostes voluerimus
 in nostram recipere terram, hoc tibi in ea re pe-
 riculum inest: si inferior discesseris, simul uni-
 versum regnum perdes; manifestum est enim, vi-
 ctores Massagetarum non retro fugituros, sed in tua
 regna irrupturos: sin viceris, non tanta erit vi-*

„νικῶν Μασσαγέτας, ἔποιο Φεύγουσι· τὸ αὐτὸ γὰρ ἀν-
 „τιθήσω ἐκείνῳ, ὅτι νικήσας τοὺς ἀντιουμένους ἐλάῃς
 „ἰθὺ τῆς ἀρχῆς τῆς Τομύριος. Χωρὶς τε τοῦ ἀπηγη-
 „μένου, αἰσχρὸν καὶ οὐκ ἀνασχετὸν, τὸν Κῦρόν γε
 25 „τὸν Καμβύσειω γυναικὶ εἴζαντα ὑποχωρῆσαι τῆς χῶ-
 „ρης. Νῦν ὦν μοι δοκέει, διαβάοντας προελθεῖν ὅσον ἂν
 „ἐκεῖνοι διεξίωσι· ἐνβέβηκεν δὲ τὰδε ποιεῦντας, πειρᾶ-
 „σθαι ἐκείνων περιγενέσθαι. ὥς γὰρ ἐγὼ πυνθάνομαι,
 „Μασσαγέται εἰσὶ ἀγαθῶν τε Περσικῶν ἀπείροι, καὶ
 30 „καλῶν μεγάλων ἀπαθές. τούτοισι ὦν τοῖσι ἀνδρά-
 „σι, τῶν προβάτων ἀφειδέως πολλὰ κατακόψαντας,
 „καὶ σκευάσαντας, προθεῖναι ἐν τῷ στρατοπέδῳ τῷ
 „ἡμετέρῳ δαῖτα· πρὸς δὲ, καὶ κρητῆρας ἀφειδέως οἴ-
 „νου ἀκρήτου, καὶ σιτία παντοῖα. ποιήσαντας δὲ ταῦ-

ctoria, quanta si traiecto flumine viceris Massagetas, et fugientes fueris insecutus; nam hoc idem priori oppono, victorem te continuo in medium illorum regnum ducturum exercitum. Sed, praeter haec quae exposui, turpe est, nec ferendum, ut Cyrus Cambysis filius, foeminae cedens, pedem referat ex regione quam occupavit. Nunc ergo mihi videtur, traiecto fluvio progrediendum esse quantum illi recesserint, ac deinde operam dandam ut illos superes tali initâ ratione. Scilicet quum Massagetae, ut equidem audio, bonorum Persicorum sint insueti, et magnorum vitae commodorum expertes; hisce hominibus, caesâ parâque magnâ pecudum copiâ, ad haec vini meri crateribus et farinaceis omnis generis cibariis largiter adpositis, epulum parandum est nostris in

„τα, ὑπολειπομένους τῆς στρατιῆς τὸ Φλαυρότατον, 35
 „τοὺς λοιποὺς αὐτῖς ἐξαναχωρεῖν ἐπὶ τὸν ποταμὸν.
 „ἦν γὰρ ἐγὼ γνώμης μὴ ἀμάρτω, κεῖνοι ἰδόμενοι ἀγα-
 „θα πολλὰ, τρέφονταί τε πρὸς αὐτὰ, καὶ ἡμῶν τὸ
 „ἐνθεῦτεν λείπεται ἀπόδεξις ἔργων μεγάλων.“

208 Γνώμαι μὲν αὗται συνέστασαν. Κῦρος δὲ, μετεῖς
 τὴν προτέραν γνώμην, τὴν Κροΐσου δὲ ἐλόμενος, προηγά-
 ρευε Τομύρι ἐξαναχωρεῖν, ὥς αὐτοῦ διαβησομένου ἐπ’
 ἐκείνην. ἡ μὲν δὴ ἐξαναχώρεε, κατὰ ὑπέσχετο πρῶτα.
 Κῦρος δὲ, Κροῖσον ἐς τὰς χεῖρας ἐσθεις τῷ ἑωυτοῦ 5
 παιδὶ Καμβύσῃ, τῷ περ τὴν βασιληίην ἐδίδου, καὶ
 πολλὰ ἐντειλάμενός οἱ τιμᾶν τε αὐτὸν καὶ εὖ ποιεῖν,
 ἦν ἡ διάβασις ἡ ἐπὶ Μασσαγέτας μὴ ὀρθωθῇ· ταῦ-
 τα ἐντειλάμενος, καὶ ἀποστείλας τούτους ἐς Πέρσας,

*castris; ac deinde, relictâ vilissimâ copiarum par-
 te, cum reliquis versus fluvium retrogrediendum.
 Nisi enim me fallit sententia, illi conspecto bo-
 narum rerum adparatu, in has se coniciant, et
 nobis oblata erit magnorum edendorum facinorum
 occasio.*

(208.) Hæc quum inter se oppositæ essent sen-
 tentiæ, *Cyrus* repudiâtâ priorē, *Croesi* sen-
 tentiā amplexus est, et *Tomyri* prædixit, ut *retro
 cederet*; se enim, *traiecto flumine, illi occur-
 surum*. Illa igitur retro cessit, quemadmodum prius
 pollicita erat. Et *Cyrus*, postquam *Croesum* in ma-
 nus filii sui *Cambysis*, cui etiam regnum reliquit,
 tradidisset, multisque verbis filio mandasset, ut illum
 in honore haberet, beneque ei faceret, si transitus in
Massagetæ minus prospere cessisset; hisce datis man-

αὐτὸς διέβαινε τὸν ποταμὸν, καὶ ὁ στρατὸς αὐτοῦ.
 Ἐπεὶ τε δὲ ἐπεραιώθη τὸν Ἀράξια, νυκτὸς ἐπελθού- 209
 σης, εἶδε ὄψιν, εὐδὼν ἐν τῶν Μασσαγετέων τῇ χώρῃ,
 τοιήνδε. ἐδόκεε ὁ Κῦρος ἐν τῷ ὕπνῳ ὁρᾶν τῶν Ὑστά-
 σπεος παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων
 5 πτέρυγας· καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν
 Εὐρώπην ἐπισκιάζειν. Ὑστάσπεϊ δὲ τῷ Ἀρσάμεος,
 ὄντι ἀνδρὶ Ἀχαιμενίδῃ, ἦν τῶν παίδων Δαρεῖος πρεσ-
 βύτατος, ἑὸν τότε ἡλικίην ἐς εἰκοσὶ κου μάλιστα ἔτεα.
 καὶ οὗτος καταλέλειπτο ἐν Πέρσῃσι· οὐ γὰρ εἶχε καὶ
 10 ἡλικίην στρατεύεσθαι. ἐπεὶ ὧν δὴ ἐξεγέρθη ὁ Κῦρος,
 ἐδίδου λόγον ἑαυτῷ περὶ τῆς ὄψιος. ὥς δὲ οἱ ἐδόκεε με-
 γάλῃ εἶναι ἡ ὄψις, καλέσας Ὑστάσπεα, καὶ ἀπο-
 λαβὼν μούνον, εἶπε· „Ὑστάσπεες, παῖς σὸς ἐπίβου-
 „λεύων ἐμοί τε καὶ τῇ ἐμῇ ἀρχῇ ἐάλωκε· ὥς δὲ ἀτρε-

datis, illos remisit in Persiam, ipse vero cum exer-
 citu flumen traiecit. (209.) Traiecto Araxe, prima
 nocte in Massagetarum terrâ quiescenti Cyro visum
 oblatum est tale. Visus sibi est per somnum conspi-
 cere filiorum Hystapis maximum natu, alas in hume-
 ris habentem, et harum alterâ Asiam obumbrantem,
 alterâ Europam. Erat autem Hystaspi, Arsamis filio,
 ex Achaemenidarum familiâ, filius natu maximus
 Darius, iuvenis tunc temporis viginti maxime anno-
 rum: isque relictus erat in Perside, quippe milita-
 rem nondum habens aetatem. E somno experrectus
 Cyrus, de oblato viso secum cogitabat: quod quum
 illi magni videretur esse momenti, Hystaspen ad se
 vocat, remotisque arbitris ei dicit: *Hystaspes! filius*
tuus deprehensus est mihi et meo regno insidiari:

„κέως ταῦτα αἶδα, ἐγὼ σημανέω. ἐμεῦ θεοὶ κήδον- 15
 „ται, καὶ μοι πάντα προδεικνύουσι τὰ ἐπιφερόμενα·
 „ἤδη ὦν ἐν τῇ παροιχομένη νυκτὶ εὐδων, εἶδον τῶν σῶν
 „παίδων τὸν πρεσβύτατον ἔχοντα ἐπὶ τῶν ὤμων πτέ-
 „ρυγας· καὶ τουτέων τῇ μὲν τὴν Ἀσίην, τῇ δὲ τὴν Εὐ-
 „ρώπην ἐπισκιάζειν. οὐκ ἔστι μηχανὴ ἀπὸ τῆς οὐσίας 20
 „ταύτης οὐδεμίῃ, τὸ μὴ κείνῳ ἐπιβουλεύειν ἐμοί. σὺ
 „τοίνυν τὴν ταχίστην πορεύεο ὀπίσω εἰς Πέρσας, καὶ
 „ποίηε ὅπως ἐπεὰν ἐγὼ τάδε καταστρεφάμενος ἔλθω
 „ἐκεῖ, ὥς μοι καταστήσης τὸν παῖδα εἰς ἔλεγχον.“

210 Κύρος μὲν δοκέων Δαρεῖόν οἱ ἐπιβουλεύειν, ἔλεγε τά-
 δε· τῷ δὲ ὁ δαίμων προέφαινε, ὥς αὐτὸς μὲν τελευτή-
 σειν αὐτοῦ ταύτῃ μέλλοι, ἡ δὲ βασιληΐη αὐτοῦ περι-
 χωρέοι εἰς Δαρεῖον. Ἀμείβεται δὲ ὦν ὁ Ὑστάσπης τοῖς-

id qua ratione certo cognoverim, tibi dicam. Mei curam gerunt dii, mihique ante significant omnia quae imminet. Nunc igitur proximâ nocte per quietem vidi filiorum tuorum natu maximum alas in humeris habentem, earumque alterâ Asiam obumbrantem, alterâ Europam. Quod quum mihi oblatum sit visum, fieri prorsus nullo modo potest quin mihi illum insidiari intelligam. Quare tu ocyus retro proficiscere in Persidem, et fac, postquam rebus hîc bene gestis illuc rediero, filium tuum mihi sistas, ut eius causam cognoscam.
 (210.) Haec Cyrus Dario, ratus illius filium sibi insidias struere, dixit: at illi deus significaverat, ipsum eodem loco, ubi erat, peritulum, regnumque ipsius ad Darium transiturum. Hystaspes illi his verbis respon-

5 δὲ „Ω βασιλεῦ, μὴ εἴη ἀνὴρ Πέρσης γεγωναῖς,
 „ὅστις τοι ἐπιβουλεύσει· εἰ δ' ἔστι, ἀπόλοιτο ὡς τά-
 „χιστα· ὅς ἀντὶ μὲν δούλων, ἐποίησας ἐλευθέρους Πέρ-
 „σας εἶναι· ἀντὶ δὲ ἄρχεσθαι ὑπ' ἄλλων, ἄρχειν ἀπάν-
 „των. εἰ δέ τις τοι ὄψις ἀπαγγέλλει παῖδα τὸν ἐμὸν
 10 „νεώτερα βουλευεῖν περὶ σέο, ἐγὼ τοι παραδίδωμι
 „χρῆσθαι αὐτῷ τοῦτο ὅ τι σὺ βούλει.“ Ὑστάσπης
 μὲν τούτοισι ἀμειψάμενος, καὶ διαβάς τὸν Ἀράξεια,
 ἥϊε ἐς Πέρσας, φυλάξων Κύρω τὸν παῖδα Δαρεῖον.

Κῦρος δὲ προελθὼν ἀπὸ τοῦ Ἀράξεω ἡμέρης ὁδὸν, 211
 ἐποίηε τὰς Κροίσου ὑποθήκας. μετὰ δὲ ταῦτα, Κύρου
 τε καὶ Περσέων τοῦ καθαροῦ στρατοῦ ἀπελάσαντος
 ἐπίσω ἐπὶ τὸν Ἀράξεια, λειφθέντος δὲ τοῦ ἀχρηίου,
 5 ἐπελθοῦσα τῶν Μασσαγετέων τριτημορὶς τοῦ στρατοῦ,

dit: *O Rex, ne sit is homo Persa, si quis tibi in-*
sidias est structurus! Sin fuerit, pereat quam
primum! Tibi-ne insidiari, qui Persas ex servi-
tute in libertatem vindicasti; et, quum aliis fuis-
sent subiecti, fecisti ut imperent omnibus! Quod
si vero visum aliquod tibi significat, filium meum
res novas adversus te moliri, ego illum tibi tra-
dam, ut de eo facias quodcumque placuerit. Haec
 postquam respondit Hystaspes, traiecto Araxe in Per-
 sas profectus est, Cyro filium suum Darium custo-
 diturus.

(211.) *Cyrus* ab Araxe unius diei itinere progres-
 sus, fecit quod Croesus illum monuerat. Deinde post-
 quam ipse, inutili copiarum parte in castris relictâ,
 cum reliquo exercitu, quotquot natione Persae erant,
 ad Araxem regressus est, adcurrit castra invadens ter-

τούς τε λειφθέντας τῆς Κύρου στρατιῆς ἐφόνευσεν ἀλεξο-
 μένους, καὶ τὴν προκειμένην ἰδόντες δαῖτα, ὡς ἐχειρώ-
 σαντο τοὺς ἐναντίους, κλιθέντες δαίνυντο· πληρωθέντες
 δὲ Φορβῆς καὶ οἴνου, εὖδον. οἱ δὲ Πέρσαι ἐπελθόντες
 πολλοὺς μὲν σφέων ἐφόνευσαν, πολλῶ δ' ἔτι πλεῦνας 10
 ἐξώγρησαν, καὶ ἄλλους, καὶ τὸν τῆς βασιλείης Το-
 μύριος παῖδα, στρατηγέαντα Μασσαγετέων, τῷ οὔνο-
 212 μα ἦν Σπαργαπίσης. Ἡ δὲ, πυβομένη τὰ τε περὶ
 τὴν στρατιὴν γεγονότα καὶ τὰ περὶ τὸν παῖδα, πέμ-
 πουσα κήρυκα παρὰ Κύρον, ἔλεγε τάδε· „ Ἀπληστε
 „ αἵματος Κύρε, μηδὲν ἐπαρθῆς τῷ γεγονότι τῷδε
 „ πρήγματι, εἰ ἀμπελίνῳ καρπῷ, τῷ περ αὐτοῖ ἐμ- 5
 „ πιπλάμενοι μαίνεσθε οὕτω, ὥστε κατιόντος τοῦ οἴνου
 „ ἐς τὸ σῶμα, ἐπαναπλώειν ὑμῖν ἔπεα κακὰ, τοιούτω
 „ Φαρμάκῳ δολώσας, ἐκράτησας παιδὸς τοῦ ἐμοῦ,

tia pars exercitus Massagetarum. Hi eos, qui de Cyri exercitu relictī erant, repugnantes occidunt; tum, paratum conspicati epulum, superatis adversariis, ad epulandum discumbunt; denique cibo potuque repleti, sopore opprimuntur. Inter haec supervenientes Persae magnum eorum numerum interficiunt, multo vero plures vivos capiunt, quum alios, tum reginae Tomyrios filium, ducem Massagetarum, cui nomen erat Spargapises. (212.) Tum illa, cognitis quae et exercitui et filio suo acciderant, misso ad Cyrum legato, haec ei edixit: *Inexplebilis sanguine Cyre! ne utique efferaris re gestā, quod viteo fructu, quo repleti vos ita insanitis, ut, postquam vinum in corpus descendit, scelestis vocibus exundetis, tali veneno deceptum filium meum su-*

παλλ' οὐ μάχη κατὰ τὸ καρτερόν. νῦν ὦν μευ εὖ πα-
 10 „ραυνούσης ὑπόλαβε τὸν λόγον. ἀποδούς μοι τὸν παῖ-
 „δα, ἀπιθι ἐκ τῆσδε τῆς χώρης ἀζήμιος, Μασσαγε-
 „τέων τριτημορίδι τοῦ στρατοῦ κατυβρίσας. εἰ δὲ μὴ
 „ταῦτα σὺ ποιήσεις, ἥλιον ἐπόμενυμί τοι τὸν Μασσα-
 „γετέων δεσπότην, ἢ μὴν σὲ ἐγώ, καὶ ἀπληστον ἐόν-
 „τα, αἵματος κορέσω.“ Κῦρος μὲν νυν τῶν ἐπέων οὐ- 213
 δένα τουτέων ἀνενειχθέντων ἐποιέετο λόγον. ὁ δὲ τῆς
 βασιλείης Τομύριος παῖς Σπαργαπίσης, ὥς μιν ὁ τε
 οἶνος ἀνῆκε, καὶ ἔμαθε ἵνα ἦν κακοῦ, δεηθεὶς Κύρου
 5 ἐκ τῶν δεσμῶν λυθῆναι, ἔτυχε· ὥς δὲ ἐλύθη τε τά-
 χιστα καὶ τῶν χειρῶν ἐκράτησε, διεργάζεται ἐαυτόν.
 καὶ δὴ οὗτος μὲν τρόπῳ τοιούτῳ τελευτᾷ. Τόμυρις 214
 δὲ, ὥς οἱ ὁ Κῦρος οὐκ ἐσήκουσε, συλλέξασα πᾶσαν

*perasti, non iusto praelio et bellica virtute vici-
 sti. Nunc ergo consilium, quod tibi bono animo
 profero, accipe. Redde mihi filium, et abi ex hac
 terra, impune ferens quod tertiam exercitus Mas-
 sagetarum partem hac contumeliâ adfecisti. Quod
 si haec non feceris, Solem iuro, dominum Massa-
 getarum, certe me te, quamvis inexplebilem, san-
 guine satiaturam. (213.)* Horum verborum ad se
 relatorum nullam Cyrus habuit rationem. Reginae
 autem Tomyrios filius Spargapises, postquam re-
 missâ vi vini didicit quonam in malo esset, oravit
 Cyrum ut vinculis solveretur, idque ei rex indulsit.
 At simulatque solutus erat et manuum suarum po-
 tens, se ipse interemit: et hoc vitae exitu ille usus
 est. (214.) Sed Tomyris, ubi ei morem non gessit
 Cyrus, contractis omnibus copiis, praelio cum illo

τὴν ἑαυτῆς δύναμιν, συνέβαλε Κύρω. ταύτην τὴν μά-
 χην, ὅσαι δὴ βαρβάρων ἀνδρῶν μάχαι ἐγένοντο, κρί-
 νω ἰσχυροτάτην γενέσθαι· καὶ δὴ καὶ πυνθάνομαι οὕτω 5
 τοῦτο γυνόμενον. πρῶτα μὲν γὰρ λέγεται αὐτοὺς δια-
 στάντας ἐς ἀλλήλους τοξεύειν· μετὰ δὲ, ὥς σφι τὰ
 βέλεα ἐξετετόξευτο, συμπεσόντας τῇσι αἰχμῇσί τε καὶ
 τοῖσι ἐγχειρίδιοις συνέχεσθαι· χρόνον τε δὴ ἐπὶ πολ-
 λὸν συνεστάναι μαχομένους, καὶ οὐδετέρους ἐβέλειν Φεύ- 10
 γειν· τέλος δὲ, οἱ Μασσαγέται περιεγενέατο. ἥ τε δὴ
 πολλὴ τῆς Περσικῆς στρατιῆς αὐτοῦ ταύτῃ διεφθάρη,
 καὶ δὴ καὶ αὐτὸς Κῦρος τελευτᾷ, βασιλεύσας τὰ
 πάντα ἑνὸς δέοντα τριήκοντα ἔτεα. ἀσκὸν δὲ πλήσασα
 αἵματος ἀνθρωπείου Τόμυρις, ἐδίζητο ἐν τοῖσι τεθνεῶσι 15
 τῶν Περσέων τὸν Κύρου νέκυν. ὥς δὲ εὔρε, ἐναπῆπτε
 αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν ἐς τὸν ἀσκόν· λυμαινομένη δὲ τῷ νε-

CCXIV. 16. ἐναπῆπτε. Alii ἐναπῆκε.

confluxit. Hoc praelium, quotquot a barbaris homini-
 bus praelia commissa sunt, equidem existimo omnium
 fuisse acerrimum; rem enim tali modo gestam esse ac-
 cepi. Primum ex aliquo spatio distantes, tela invicem
 coniecisse; dein, absumtis telis, concurrisse, et ha-
 stis conflixisse gladiisque; atque diutius ita consertis
 manibus pugnasse, neutris fugam capessere volenti-
 bus. Ad extremum vero superiores Massagetae dis-
 cesserunt. Igitur maxima pars Persici exercitus eo-
 dem in loco est interemta, et ipse *Cyrus obiit*, post-
 quam annos regnasset undetriginta. Tum *Tomiris*,
 sacco sanguine repleto humano, *Cyri* cadaver inter
 caesorum Persarum stragem iussit perquiri: reperti-
 que caput in sacco suspendit, [*sive*, in saccum de-

αὐτῷ, ἐπέλεγε τάδε· „Σὺ μὲν ἐμὲ ζώουσάν τε καὶ νικῶ-
 „σάν σε μάχῃ ἀπώλεσας, παῖδα τὸν ἐμὸν ἐλὼν δόλω·
 20 „σέ δ' ἐγὼ, κατὰπερ ἠπείλησα, αἵματος κορέσω.“
 Τὰ μὲν δὴ κατὰ τὴν Κύρου τελευτὴν τοῦ βίου, πολ-
 λῶν λόγων λεγομένων, ὅδε μοι ὁ πιθανώτατος εἴρηται.

Μασσαγέται δὲ ἐσθῆτά τε ὁμοίην τῇ Σκυθικῇ Φο- 215
 ρέουσι, καὶ δίαιταν ἔχουσι. ἵπποται δὲ εἰσι καὶ ἀνιπ-
 ποι· ἀμφοτέρων γὰρ μετέχουσι. καὶ τοξόται τε καὶ
 αἰχμοφόροι, σαγάρεις νομίζοντες ἔχειν. χρυσῷ δὲ καὶ
 5 χαλκῷ τὰ πάντα χρέωνται· ὅσα μὲν γὰρ εἰς αἰχμάς,
 καὶ ἄρδεις, καὶ σαγάρεις, χαλκῷ τὰ πάντα χρέων-
 ται· ὅσα δὲ περὶ κεφαλὴν, καὶ ζωστήρας, καὶ μί-
 σχαλιστήρας, χρυσῷ κοσμέονται. ὡς δ' αὐτῶς τῶν ἵπ-
 πων τὰ μὲν περὶ τὰ στέρνα, χαλκέους θώρακας περι-
 10 βάλλουσι· τὰ δὲ περὶ τοὺς χαλινούς καὶ στόμια καὶ

misit,] mortuo his verbis insultans: *Tu me vivam, tuique victricem, perdidisti, qui filium meum dolo cepisti: te vero ego, sicuti minata sum, sanguine satiabo.* Quod igitur ad *vitae finem Cyri* spectat, multa quidem alia diversaue narrantur, sed ista mihi maxime verisimilis visa erat narratio.

(215.) Utuntur *Massagetae* et vestimento et vitae ratione simili *Scytharum*. Ex equis pugnant, et pedites: nam utroque genere valent. Et arcu et hastis utuntur, bipennesque gestare consuerunt. Ad omnia auro utuntur aut aere. Ad hastas, ad sagittarum cuspides, ad bipennes non nisi aere utuntur; ad capitibus ornatum, et ad eینگula circum lumbos et circa axillas, auro. Similiter equis circa pectus aeneos circumponunt thoraces: habenarum autem ornatum et

Φάλαρα, χρυσῶ. σιδήρῳ δὲ οὐδ' ἀργύρῳ χρέωνται
οὐδέν· οὐδὲ γὰρ οὐδέ σφί ἐστι ἐν τῇ χώρῃ· ὁ δὲ χαλ-
216 κὸς καὶ ὁ χρυσὸς, ἄπλετος. Νόμοισι δὲ χρέωνται
τοιούσδε· γυναῖκα μὲν γαμέει ἕκαστος, ταύτησι δὲ ἐπί-
κοινα χρέωνται. ὁ γὰρ Σκύθας φασὶ Ἕλληνες ποιεῖν,
οὐ Σκύθαι εἰσὶ οἱ ποιέοντες, ἀλλὰ Μασσαγέται· τῆς
γὰρ ἐπιθυμήσει γυναικὸς Μασσαγέτης αἰῆρ, τὸν Φα- 5
ρετρεῶνα ἀποκρεμάσας πρὸ τῆς ἀμάξης, μίσγεται
ἀδεῶς. Οὖρος δὲ ἡλικίης σφι προκείται ἄλλος μὲν
οὐδεὶς· ἐπεὰν δὲ γέρων γένηται κάρτα, οἱ προσήκοντές
οἱ πάντες συνελθόντες θύουσί μιν, καὶ ἄλλα πρόβατα
ἀμα αὐτῶ· ἐψήσαντες δὲ τὰ κρέα, κατευωχέονται. 10
ταῦτα μὲν τὰ ὀλβιώτατά σφι νενόμισται. τὸν δὲ νοῦ-
σω τελευτήσαντα οὐ κατασιτέονται, ἀλλὰ γῇ κρύπ-

frenos et phaleras ex auro habent. Argento vero et ferro nihil utuntur; nec enim in eorum terrâ metalla haec reperiuntur, sed aeris et auri immensa copia. (216.) Institutis utuntur hisce. Uxorem quidem duxit unusquisque; his autem in commune utuntur. Nam, quod Graeci aiunt a Scythis fieri, id non Scythae faciunt, sed *Massagetae*: nempe cuiuscumque mulieris cupido incessit Massagetam, cum eâ, pharetrâ pro plaustro suspensâ, impune concumbit. Terminum quidem aetatis nullum statutum habent: sed quando quis admodum aetate provectus est, convenientes propinqui mactant eum, et alias simul cum eo pecudes, coctisque carnibus laute epulantur. Et haec eis sors felicissima habetur. Qui vero morbo obiit, eum non comedunt, sed terrâ condunt; mi-

ποιεῖ, συμφορὴν ποιούμενοι, ὅτι οὐκ ἴκετο εἰς τὸ τυθῆ-
 ναι. Σπείρουσι δὲ οὐδὲν, ἀλλ' ἀπὸ κτηνέων ζώουσι
 15 καὶ ἰχθύων· οἱ δὲ, ἄφθονοί σφι ἐκ τοῦ Ἀράξεω πο-
 ταμοῦ παραγίνονται· γαλακτοπόται δὲ εἰσὶ. Θεῶν δὲ
 μοῦνον ἥλιον σέβονται, τῷ θύουσι ἵππους. νόμος δὲ οὗ-
 τος τῆς θυσίης· τῶν θεῶν τῷ ταχίστῳ, πάντων τῶν
 θνητῶν τὸ τάχιστον δατέονται.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Α΄.

serum reputantes quod eo non pervenit ut immola-
 retur. Sementem nullam faciunt, sed pecoribus victi-
 tant, et piscibus, quos ingenti copiâ Araxes fluvius
 illis suppeditat: lacte pro potu utuntur. Deorum
 unum Solem colunt, cui equos immolant. Lex autem
 et ratio huius sacrificii haec est, deorum pernicissi-
 mo tribuunt pernicissimum mortalium.

FINIS LIBRI PRIMI.

ΗΡΟΔΟΤΟΥ ΙΣΤΟΡΙΩΝ ΔΕΥΤΕΡΗ.

ΕΥΤΕΡΠΗ.

1 ΤΕΛΕΥΤΗΣΑΝΤΟΣ δὲ Κύρου, παρέλαβε τὴν βασιλείην Καμβύσης, Κύρου ἐὼν παῖς καὶ Κασσανδάνης, τῆς Φαρνάσπew θυγατρὸς τῆς προαποθανούσης, Κῦρος αὐτός τε μέγα πένθος ἐποίησατο, καὶ τοῖσι ἄλλοις προεῖπε πᾶσι, τῶν ἥρχε, πένθος ποιέεσθαι. ταύτης δὲ τῆς γυναικὸς ἐὼν παῖς καὶ Κύρου Καμβύσης, 5

HERODOTI HISTORIARUM

LIBER SECUNDUS.

EUTERPE.

(1.) **V**itâ functo Cyro, regnum suscepit **CAMBYSSES**, Cyri filius et Cassandanae, Pharnaspis filiae; quae quum antea fato esset functa, ingenti luctu eam Cyrus erat prosequutus, et aliis omnibus, quibus imperabat, luctu eam prosequi praeceperat. Huius igitur mulieris et Cyri filius *Cambyses*, quum *Ionas* et *Aeo-*

Ἰωνας μὲν καὶ Αἰολέας ὡς δούλους πατρῷους ἔοντας ἐνόμιζε· ἐπὶ δὲ Αἴγυπτον ἐποιέετο στρατηλασίην, ἄλλους τε παραλαβὼν τῶν ἤρχε, καὶ δὴ καὶ Ἑλλήνων,
10 τῶν ἐπεκράτεε.

Οἱ δὲ Αἰγύπτιοι, πρὶν μὲν ἢ Ψαμμίτιχον σφέων 2
Βασιλεῦσαι, ἐνόμιζον ἑαυτοὺς πρῶτους γενέσθαι πάν-
των ἀνθρώπων. ἐπειδὴ δὲ Ψαμμίτιχος βασιλεύσας
ἠθέλησε εἰδέναι, οἱ τινες γενοῖατο πρῶτοι, ἀπὸ τούτου
5 νομίζουσι Φρύγας προτέρους γενέσθαι ἑαυτῶν, τῶν δὲ
ἄλλων ἑαυτοὺς. Ψαμμίτιχος δὲ ὡς οὐκ ἐδύνατο πυν-
θανόμενος πόρον οὐδένα τούτου ἀνευρεῖν, οἱ γενοῖατο
πρῶτοι ἀνθρώπων, ἐπιτεχνᾶται τοιάνδε. Παιδιά δύο
νεογνὰ ἀνθρώπων τῶν ἐπιτυχόντων διδοῖ ποιμένι τρέ-
10 φειν ἐς τὰ ποιμνία τροφὴν τινα τοιήνδε· ἐντειλάμενος

lenses pro servis a patre acceptis haberet, adversus Aegyptum expeditionem suscepit, quum alios ad id bellum faciendum ducens, quibus imperabat, tum nimirum et Graecos qui ipsius potestati erant subiecti.

(2.) AEGYPTII, priusquam apud eos regnum obtinisset Psammitichus, *antiquissimos sese omnium hominum esse* existimaverant. Postquam vero Psammitichus, regnum adeptus, voluit cognoscere, quoniam fuerint primi et antiquissimi, ab illo tempore *Phrygas* sese priores arbitrantur, se autem reliquis omnibus. *Psammitichus* autem, quum perquisitione institutâ nullum exitum huius quaestionis, *quoniam essent primi hominum*, potuisset reperire, tale quiddam est machinatus. Duo pueros recens natos ex humilis sortis parentibus tradidit pastori, qui eos apud greges tali modo aleret. Praecepit ut nemo

μηδένα αντίον αὐτέων μηδεμίην Φωνὴν ἰέναι, ἐν στέγῃ δὲ ἐρήμῃ ἐπ' ἐωυτῶν κέεσθαι αὐτὰ, καὶ τὴν ὥρην ἐπα-
 γινέειν σφι αἰγας. πλήσαντα δὲ τοῦ γάλακτος, τάλ-
 λα διαπρήσσεσθαι. ταῦτα δ' ἐποίεε τε καὶ ἐνετέλλετο
 ὁ Ψαρμμίτιχος, θέλων ἀκοῦσαι τῶν παιδίων, ἀπαλ- 15
 λαχθέντων τῶν ἀσῆμων κνυζημάτων, ἥντινα Φωνὴν ῥή-
 ξουσι πρώτην. τάπερ ὦν καὶ ἐγένετο. ὡς γὰρ διέτης
 χρόνος ἐγεγόνεε ταῦτα τῷ ποιμένι πρήσσοντι. ἀνοίγοντι
 τὴν θύρην καὶ ἐσιόντι τὰ παιδία ἀμφοτέρω προσπίπ-
 τοντα βεκοὺς ἐφώνεον, ὀρέγοντα τὰς χεῖρας. τὰ μὲν δὴ 20
 πρῶτα ἀκούσας, ἥσυχος ἦν ὁ ποιμήν. ὡς δὲ πολλάκι
 φοιτέοντι καὶ ἐπιμελομένῳ πολλὸν ἦν τοῦτο τὸ ἔπος,
 οὕτω δὴ σημήνας τῷ δεσπότῃ, ἤγαγε τὰ παιδία κε-
 λεύσαντος ἐς ὅψιν τὴν ἐκείνου. ἀκούσας δὲ καὶ αὐτὸς ὁ
 Ψαρμμίτιχος, ἐπυνθάνετο οἵτινες ἀνθρώπων βεκοὺς τί κα- 25

coram illis vocem ullam ederet, sed iacerent in soli-
 taria casa seorsim, et iustis temporibus caprae ad eos
 adducerentur: ubi lacte expleti forent, alia omnia
 pastor ageret. Haec fecit praecepitque Psammitichus,
 cupiens cognoscere, quamnam post obscuros infan-
 tum vagitus primam vocem essent edituri. Atque id
 etiam factum est. Nam postquam per duos continuos
 annos mandata exsecutus erat pastor, aperienti ia-
 nuam intrantique adlabentes ambo pueruli *becos* cla-
 mabant, manusque porrigebant. Quod pastor pri-
 mum audiens, tacuit: sed, quum crebrius adeunti
 puerosque curanti idem semper verbum repeteretur,
 ita demum significavit hero, eiusque iussu pueros in
 conspectum eius produxit. Quod ubi ipse etiam Psam-
 mitichus cognovit, sciscitatus est, quinam hominum

λέουσι. πυθανόμενος δὲ, εὗρισκε Φρύγας καλέοντας
 τὸν ἄρτον. οὕτω συνεχώρησαν Αἰγύπτιοι, καὶ τοιοῦτω
 σταθμησάμενοι πρήγματι, τοὺς Φρύγας πρεσβυτέρους
 εἶναι ἐαυτῶν. Ὡς δὲ μὲν γενέσθαι τῶν ἱερέων τοῦ Ἡφαί- 3
 στου ἐν Μέρμφι ἤκουον. Ἕλληνες δὲ λέγουσι ἄλλα τε
 μάταια πολλὰ, καὶ ὡς γυναικῶν τὰς γλώσσας ὁ
 Ψαμμίτιχος ἐκταμών, τὴν δίαίταν οὕτως ἐποίησατο
 5 τῶν παιδῶν παρὰ ταύτησι τῇσι γυναιξί. κατὰ μὲν δὴ
 τὴν τροφὴν τῶν παιδῶν τοσαῦτα ἔλεγον. Ἦκουσα δὲ καὶ
 ἄλλα ἐν Μέρμφι, ἐλθὼν ἐς λόγους τοῖσι ἱερεῦσι τοῦ
 Ἡφαίστου. καὶ δὴ καὶ ἐς Θήβας τε καὶ ἐς Ἡλιούπο-
 λιν αὐτέων τουτέων εἵνεκε ἐτραπόμην, ἐθέλων εἰδέναι
 10 εἰ συμβήσονται τοῖσι λόγοις τοῖσι ἐν Μέρμφι. οἱ γὰρ
 Ἡλιουπολῖται λέγονται Αἰγυπτίων εἶναι λογιώτατοι.

hoc vocabulo uterentur, quidve eo indigitarent: et
 sciscitando comperit, apud Phrygas eo vocabulo *pa-*
nem significari. Ita *Aegyptii*, ex eo ducto argumen-
 to, *Phrygibus* concessere, *esse illos se antiquiores.*
 (3.) Ita quidem rem actam esse, ex Vulcani sacerdoti-
 bus Memphi audivi. Graeci vero et alia narrant vana
 multa, et in his, mulierum linguas excidisse Psam-
 mitichum, hisque mulieribus pueros illos tradidisse
 nutriendos. De puerorum igitur illorum nutritione
 mihi ista narrata sunt. Sed et alia [*ad Aegyptiorum*
antiquitatem pertinentia] Memphi audivi, cum
 Vulcani sacerdotibus sermones miscens. Atque earum-
 dem nempe rerum causa Thebas etiam et Heliopo-
 lim me contuli, scire cupiens, an illorum narrationes
 conveniant cum his quae Memphi narrantur. He-
 liopolitae enim dicuntur ex omnibus Aegyptiis pe-

Τὰ μὲν νυν θεῖα τῶν ἀπηγημάτων οἷα ἤκουον, οὐκ εἰμὶ πρόθυμος ἐξηγέσθαι, ἔξω ἢ τὰ οὐνόματα αὐτέων μοῦνον· νομίζων πάντας ἀνθρώπους ἴσον περὶ αὐτέων ἐπίστασθαι· τὰ δ' ἂν ἐπιμνησθῶ αὐτέων, ὑπὸ τοῦ λό- 15 γου ἐξαναγκαζόμενος ἐπιμνησθήσομαι.

- 4 Ὅσα δὲ ἀνθρωπὴία πρήγματα, ὧδε ἔλεγον ὁμολογέοντες σφίσι. Πρώτους Αἰγυπτίους ἀνθρώπων ἀπάντων ἐξευρέειν τὸν ἐνιαυτὸν, δωδέκα μέρεα δασαμένους τῶν ὥρέων ἐς αὐτόν. Ταῦτα δὲ ἐξευρέειν ἐκ τῶν ἀστρῶν ἔλεγον. ἄγουσι δὲ τοσῶδε σοφώτερον Ἑλλήνων, ἐμοὶ 5 δοκεῖν, ὅσα Ἕλληνες μὲν διὰ τρίτου ἔτεος ἐμβόλιμον ἐπεμβάλλουσι, τῶν ὥρέων εἵνεκε· Αἰγύπτιοι δὲ τριηκοντημέρους ἄγοντες τοὺς δωδέκα μῆνας, ἐπάγουσι αἰνὰ πᾶν ἔτος πέντε ἡμέρας πάρεξ τοῦ ἀριθμοῦ, καὶ

ritissimi antiquitatis. Quae igitur audiui ad res divinas spectantia, ea non est mihi animus in publicum edere, exceptis deorum nominibus, existimans omnes [in Aegypto] homines idem de his nosse: quaecumque vero de illis rebus commemoravero, eorum nonnisi a narrationis ratione coactus faciam mentionem.

(4.) Quod ad res humanas spectat, haec illi secum consentientes dixerunt. Primos hominum omnium *Aegyptios annum invenisse*, duodecim partes succedentium invicem temporum per illum distribuentes. Haec autem illos ex astris invenisse aiebant. Agunt autem annum Aegyptii tanto prudentius, ut equidem arbitror, quam Graeci; quod Graeci tertio quoque anno, vicissitudinis temporum caussâ, intercalarem mensem coguntur adiicere; Aegyptii vero duodecim menses tricenorum dierum agentes, singulis annis

10 σφι ὁ κύκλος τῶν ὥρέων ἐς τὸ αὐτὸ περιῖων παραγί-
 νεται. Δωδέκα τε θεῶν ἐπωνυμίας ἔλεγον πρώτους Αἰ-
 γυπτίους νομίσαι, καὶ Ἑλλήνας παρὰ σφέων ἀναλα-
 βεῖν. Βωμούς τε καὶ ἀγάλματα καὶ νηοὺς θεοῖσι ἀπο-
 νεῖμαι σφέας πρώτους, καὶ ζῶα ἐν λίθοις ἐγγλύψαι.
 15 καὶ τούτων μὲν νυν τὰ πλέω ἔργα ἐδήλουν οὕτω γενό-
 μενα. Βασιλεῦσαι δὲ πρώτον Αἰγύπτου ἀνθρώπων ἔλε-
 γον Μῆνα. ἐπὶ τούτου, πλὴν τοῦ Θηβαϊκοῦ νομοῦ,
 πᾶσαν Αἴγυπτον εἶναι ἕλος· καὶ αὐτῆς εἶναι οὐδὲν
 ὑπερέχον τῶν νῦν ἐνερθε λίμνης τῆς Μοίριος ὄντων· ἐς
 20 τὴν ἀνάπλους ἀπὸ θαλάσσης ἑπτὰ ἡμερέων ἐστὶ ἀνα-
 τὸν ποταμόν. Καὶ εὖ μοι ἐδόκεον λέγειν περὶ τῆς χώ- 5
 ρης. δῆλα γὰρ δὴ καὶ μὴ προακούσαντι, ἰδόντι δὲ, ὅς

quinque dies extra numerum adiiciunt, atque ita illis circumactus vicissitudinum anniversariarum circulus eodem semper tempore redit. Ad haec *duodecim deorum nomina* Aegyptios primos aiebant instituisse, et ab illis Graecos accepisse: aras item et imagines et templa diis primos eosdem tribuisse, et figuras lapidibus insculpsisse. Et horum pleraque re ipsâ demonstrabant ita se habere. *Regnasse* autem in Aegypto, ex hominum numero, primum dixere *Menem*. Hoc regnante totam Aegyptum, excepto Thebano districtu, paludem fuisse; et tunc temporis nihil ex aqua eminuisse eorum, quae nunc sunt infra Moeridem lacum, ad quem est ex mari navigatio adverso flumine septem dierum. (5.) Et recte quidem hoc, quod ad terram spectat, dixisse mihi visi sunt. Etenim cuilibet, qui, etiam si non ante audiverit, tamen oculis suis hanc terram adspexerit, si modo non pror-

τίς γε σύνεσιν ἔχει, ὅτι Αἴγυπτος ἐς τὴν Ἑλλήνες ναυτίλλονται, ἔστι Αἴγυπτίοισι ἐπικτητός τε γῆ, καὶ δῶρον τοῦ ποταμοῦ· καὶ τὰ κατ' ὑπερθεῖ ἐτι τῆς λίμνης 5 ταύτης, μέχρι τριῶν ἡμερέων πλόου, τῆς περὶ ἐκεῖνοι οὐδὲν ἐτι τοιόνδε ἔλεγον, ἔστι δ' ἕτερον τοιοῦτον.

Αἰγύπτου γὰρ Φύσις τῆς χώρης ἐστὶ τοιήδε. Πρῶτα μὲν προσπλέων, ἐτι καὶ ἡμέρης δρόμον ἀπέχων ἀπὸ γῆς, κατεῖς καταπειρητήρην, πηλὸν τε ἀνοΐσεις, καὶ 10 ἐν ἑνδεκά ὀργυῖσι ἔσεαι. τοῦτο μὲν ἐπὶ τοσοῦτον δη- 6 λοῖ πρόχυσιν τῆς γῆς εὐῶσαν. Αὐτῆς δὲ τῆς Αἰγύπτου ἐστὶ μῆκος τὸ παρὰ θάλασσαν, ἐξήκοντα σχοῖνοι, κατὰ ἡμέες διαιρέομεν εἶναι Αἴγυπτον ἀπὸ τοῦ Πλινθινήτεω κόλπου μέχρι Σερβωνίδος λίμνης, παρ'

V. 11. ἐν ἑνδεκά. *Alii ἐν δέκα, in decem orgyis.*

sus destitutus fuerit intelligentia, manifestum est, *Aegyptum hanc, quam Graeci navibus adeunt, acquisitam Aegyptiis terram esse, et fluminis donum; atque etiam eorum, quae supra hunc lacum sita sunt ad trium dierum navigationem, eandem esse rationem; quamquam de hoc tractu nihil amplius tale illi narraverunt.*

Est enim *natura* huius regionis, quae *Aegyptus* vocatur, huiusmodi. Primum quidem, navi eam petens, quando unius etiam diei cursu adhuc abfueris a terra, si bolidem demiseris, limum extrahes, et in undecim orgyis eris: quod quidem ostendit, in tantum progredi telluris profusionem. (6.) Ipsius autem Aegypti longitudo secundum mare est sexaginta *schoenorum*, quatenus quidem nos Aegyptum definimus, ut a Plinthinete sinu pertineat usque ad Ser-

5 ἢ τὸ Κάσιον ὄρος τείνει ταύτης ὧν ἀπο οἱ ἐξήκοντα
 σχοῖνοί εἰσι. ὅσοι μὲν γὰρ γεωπεῖναι εἰσι ἀνθρώπων,
 ὀργυῖῃσι μεμετρήκασι τὴν χώραν· ὅσοι δὲ ἦσσαν γεω-
 πεῖναι, σταδίοισι· οἱ δὲ πολλὴν ἔχουσι, παρασάγγῃσι·
 οἱ δὲ ἄφθονον λίην, σχοῖνοισι. δύναται δὲ ὁ μὲν πα-
 0 ρασάγγῃς τριήκοντα στάδια· ὁ δὲ σχοῖνος ἕκαστος,
 μέτρον ἑὸν Αἰγύπτιον, ἐξήκοντα στάδια. οὕτω ἂν εἴη-
 σαν Αἰγύπτου στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, τὸ
 παρὰ θάλασσαν. Ἐνθεῦτεν μὲν καὶ μέχρι Ἡλίου- 7
 πόλιος ἐς τὴν μεσόγαιαν, ἔστι εὐρέα Αἴγυπτος, εὐῶσα
 πᾶσα ὑπὲρ τε καὶ εὐδρος, καὶ ἰλὺς. ἔστι δὲ ὁδὸς ἐς
 τὴν Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης ἀνω ἰόντι, παραπλη-
 5 στή τὸ μῆκος τῇ ἐξ Ἀθηνέων ὁδῷ, τῇ ἀπὸ τῶν δωάδε-
 κα θεῶν τοῦ βωμοῦ Φερούση ἐς τε Πίσαν καὶ ἐπὶ

VII. 3. εὐδρος. *Fors.* ἔνυδρος. *Vulgo omnes* ἄνυδρος, aqua-
 rum inops.

bonidem lacum, ad quem Casius mons porrigitur:
 ab hoc igitur lacu sunt sexaginta schoeni. Nam qui
 haud multum terrae possident homines, hi eam or-
 gyis metiuntur; qui paulo plus, stadiis; qui multum
 possident, parasangis; qui valde amplam regionem,
 hi schoenis eam metiuntur. Valet autem *parasanga*
 triginta stadia; *schoenus* vero unusquisque (quae
 Aegyptia est mensura) sexaginta stadia. Ita *Aegypti*
longitudo secundum mare ter mille sexcentorum fue-
 rit stadiorum. (7.) Inde versus interiora, usque He-
 liopolin, in latitudinem patet Aegyptus, tota plana
 est, aquis irrigua, limosa. Est autem iter a mari He-
 liopolin adscendenti par fere longitudine viae ei, quae
 Athenis a duodecim deorum ara Pisam ducit ad Olym-

τὸν νηὸν τοῦ Διὸς τοῦ Ὀλυμπίου. σμικρόν τι τὸ διά-
 Φoron εὐροί τις ἂν λογιζόμενος τῶν οὐδῶν τουτέων, τὸ
 μὴ ἴσας μῆκος εἶναι, οὐ πλέον πεντεκαίδεκα σταδίων·
 ἢ μὲν γὰρ εἰς Πίσαν ἐξ Ἀθηνέων, καταδεῖ πεντεκαί- 10
 δεκα σταδίων, ὥς μὴ εἶναι πεντακοσίων καὶ χιλίων·
 ἢ δὲ εἰς Ἡλιούπολιν ἀπὸ θαλάσσης, πληροὶ εἰς τὸν
 8 ἀριθμὸν τοῦτον. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἄνω ἰόντι, στει-
 νή ἐστὶ Αἴγυπτος. τῇ μὲν γὰρ, τῆς Ἀραβίης ὄρος πα-
 ρατέταται, Φέρον ἀπ' ἀρκτου πρὸς μεσαμβρίας τε καὶ
 νότου, αἰεὶ ἄνω τεῖνον εἰς τὴν Ἐρυθρὴν καλεομένην θα-
 λασσαν· ἐν τῷ αἰ λιβθοτομίαι ἐνεῖσι, αἰ εἰς τὰς πυρα- 5
 μίδας κατατμηθεῖσαι τὰς ἐν Μέμφι. ταύτῃ μὲν λῆ-
 γον, ἀνακάρμπει εἰς τὰ εἴρηται, τὸ ὄρος. τῇ δὲ αὐτῷ
 ἑωυτοῦ ἐστὶ μακρότατον, ὥς ἐγὼ ἐπυνθανόμην δύο μη-
 νῶν αὐτὸ εἶναι τῆς ὁδοῦ ἀπὸ ἡοῦς πρὸς ἐσπέρην· τὰ δὲ

pri Iovis templum. Exiguum quiddam interesse repe-
 riet, si quis computaverit, quin aequalis sit longi-
 tudo utriusque itineris; haud amplius quam quin-
 decim stadia: nam via Athenis Pisam est mille quin-
 gentorum stadiorum, minus quindecim; a mari au-
 tem Heliopolim plenus hic numerus est. (8.) Ab
 Heliopoli superiora petenti angusta Aegyptus est:
 nam ab alterâ parte mons Arabiae praetenditur, a
 septemtrione versus meridiem et austrum excurrans,
 semper in altius tendens ad Erythraeum quod vocatur
 mare; quo in monte lapicidinae sunt, unde Memphim
 ducti sunt lapides ad extruendas pyramides. Hoc
 loco desinens mons flectitur in eam quam dixi par-
 tem. Qua vero est maxima eius longitudo, duorum
 mensium itineris esse accepi ab oriente versus occi-

πρὸς τὴν ἡῶ, λιβαντοφόρα αὐτοῦ τὰ τέρματα εἶναι.
 τοῦτο μὲν νυν τὸ ὅρος τοιοῦτο ἐστί. Τὸ δὲ πρὸς Λιβύης
 τῆς Αἰγύπτου, ὅρος ἄλλο πέτρινον τείνει, ἐν τῷ αἰ πυ-
 ραμίδες ἐνεῖσι, ψάμμω κατειλυμένον, τεταμμένον τὸν
 αὐτὸν τρόπον τὸν καὶ τοῦ Ἀραβίου τὰ πρὸς μεσαμ-
 15 βρίην φέροντα. Τὸ ὧν δὴ ἀπὸ Ἡλιουπόλιος, οὐκέτι
 πολλὸν χωρίον, ὡς εἶναι Αἰγύπτου· ἀλλ' ὅσον τε ἡμε-
 ρέων τεσσέρων ἀναπλόου στενὴ ἐστὶ Αἴγυπτος ἐοῦσα.
 τῶν δὲ οὐρέων τῶν εἰρημένων τὸ μεταξὺ, πεδιάς μὲν
 γῆ· στάδιοι δὲ μάλιστα ἐδόκεόν μοι εἶναι, τῇ στενό-
 20 τατόν ἐστι, διηκοσίων οὐ πλείους, ἐκ τοῦ Ἀραβίου οὐ-
 ρεος ἐς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον. τὸ δὲ ἐνθεῦτεν αὐτίς
 εὐρέα Αἴγυπτός ἐστι. Πέφυκε μὲν νυν ἡ χώρα αὕτη
 οὕτω. Ἀπὸ δὲ Ἡλιουπόλιος ἐς Θήβας, ἐστὶ ἀνά-9
 πλοος ἐννέα ἡμερέων· στάδιοι δὲ τῆς ὁδοῦ, ἐξήκοντα

dentem; et extrema quidem illius, orientem spectan-
 tia, thuris esse feracia. Haec igitur huius montis ra-
 tio est. Ab alterâ Aegypti parte, Lybiam versus,
 alius mons praetenditur saxeus, in quo pyramides
 exstructae sunt, arenâ obvolutus, pari modo porrectus
 atque ea pars Arabici montis quae ad meridiem ten-
 dit. Ab Heliopoli igitur non multum in latitudinem
 patet regio quae Aegyptus esse censetur, sed ad qua-
 tuor dierum adverso flumine navigationem angusta
 Aegyptus est. Est autem regio, inter duos quos dixi
 montes interiecta, campestris; cuius latitudo, ubi
 minima, ducentorum admodum stadiorum esse, haud
 amplius, mihi visa est, ab Arabico monte ad Lybicum:
 exinde vero rursus fit latior Aegyptus. Haec igitur est
 huius regionis natura. (9.) Est vero Heliopoli The-
 bas naviganti iter novem dierum: stadia sunt autem

καὶ ὀκτακόσιοι καὶ τετρακισχίλιοι, σχοίωνων ἑνὸς καὶ ὀγδῶκοντα ἑόντων. οὗτοι συντιθέμενοι οἱ στάδιοι Αἰγύπτου, τὸ μὲν παρὰ θάλασσαν, ἥδη μοι καὶ πρότερον 5
 δεδήλωται ὅτι ἑξακοσίων τέ ἐστὶ σταδίων καὶ τρισχιλίων ὅσον δέ τι ἀπὸ θαλάσσης ἐς μεσόγαίαν μέχρι Θηβέων ἐστὶ, σημανέω. στάδιοι γὰρ εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκατὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. τὸ δὲ ἀπὸ Θηβέων ἐς Ἐλεφαντίνην καλεομένην πόλιν, στάδιοι χίλιοι καὶ ὀκτα- 10
 κόσιοι εἰσὶ.

- 10 Ταύτης ὦν τῆς χώρας τῆς εἰρημένης ἡ πολλή, κατὰπερ οἱ ἱερεῖς ἔλεγον, ἐδόκεε δὲ καὶ αὐτῷ μοι εἶναι ἐπίκτητος Αἰγυπτίοισι. τῶν γὰρ οὐρέων τῶν εἰρημένων τῶν ὑπὲρ Μέμφιν πόλιν κειμένων τὸ μεταξύ ἐφαίνετό μοι εἶναί ποτε κόλπος θαλάσσης, ὥσπερ γε τὰ περὶ 5

quater mille octingenta et sexaginta; schoeni enim numerantur octoginta et unus. Haec stadia si inter se componantur, quum latitudinem secundum mare porrectam iam supra dixerim esse trium millium sexcentorum stadiorum, quatenam sit longitudo a mari versus mediterranea Thebas usque, nunc declarabo: est nempe stadiorum sexies mille centum et viginti. Thebis autem usque Elephantinen sunt mille et octingenta stadia.

(10.) Huius igitur quam dixi regionis plurima pars, quemadmodum et narrarunt sacerdotes, et mihi ipsi visum erat, adquisita Aegyptiis terra est. Etenim, quod inter praedictos montes supra Memphin sitos interiectum est, id mihi visum erat olim sinus maris fuisse, quemadmodum ea quae circa Ilium

Ἴλιον καὶ Τευθρανίην, καὶ Ἐφεσόν τε καὶ Μαιάνδρου
πεδίον· ὥστε εἶναι σμικρὰ ταῦτα μεγάλοισι συμβα-
λέειν. τῶν γὰρ ταῦτα τὰ χωρία προσχωσάντων ποτα-
μῶν, ἐνὶ τῶν στομάτων τοῦ Νείλου, ἑόντος πενταστό-
μου, οὐδεὶς αὐτῶν πλήθεος πέρι ἄξιος συμβληθῆναι
ἐστί. εἰσὶ δὲ καὶ ἄλλοι ποταμοὶ οὐ κατὰ τὸν Νεῖλον
ἑόντες μεγάλα, οἱ τινὲς ἔργα ἀποδεξάμενοι μεγάλα
εἰσὶ τῶν ἐγὼ φράσαι ἔχω οὐνόματα, καὶ ἄλλων,
καὶ οὐκ ἥκιστα Ἀχελώου· ὃς ῥέων δι' Ἀκαρνανίης, καὶ
ἐξεῖς ἐς Θάλασσαν, τῶν Ἐχινάδων νήσων τὰς ἡμί-
σεας ἤδη ἠπείρον πεποίηκε. Ἔστι δὲ τῆς Ἀραβίης 11
χωρῆς, Αἰγύπτου δὲ οὐ πρόσω, κόλπος θαλάσσης ἐσέ-
χων ἐκ τῆς Ἐρυθρῆς καλεομένης θαλάσσης, μακρὸς
οὕτω δὴ τι καὶ στενὸς, ὥς ἔρχομαι φράσων. μῆκος

sunt et Teuthraniam, et quæ circa Ephesum et
Maeandri campum, si licet parva conferre cum mag-
nis: nam neuter eorum fluviorum, quorum ex pro-
lucie hæc loca enata sunt, ne cum uno quidem ex
Nili ostiis, quæ numero quinque sunt, magnitudi-
nem si spectes, meretur comparari. Sunt vero etiam
alii fluvii, magnitudine cum Nilo neutiquam confe-
rendi, qui tamen res maximas efficiunt: quorum ego
nomina edere possum, quum aliorum, tum maxime
Acheloï; qui Acarnaniam perfluens, ibique in mare
se exonerans, Echinadum iam dimidiam partem ex
insulis fecit continentem. (11.) Est autem in Arabiâ;
haud procul ab Aegypto, maris sinus, ex Rubro quod
vocatur mari in terram pertinens, ita longus et an-
gustus, uti dicturus sum. Longitudo navigationis,

μὲν πλόου, ἀρξαμένῳ ἐκ μυχοῦ διεκπλῶσαι ἐς τὴν 5
 εὐρέην θάλασσαν, ἡμέραι ἀναισιμιοῦνται τεσσαράκον-
 τα, εἰρεσίῃ χρεωμένῳ· εὖρος δὲ, τῇ εὐρύτατός ἐστι ὁ
 κόλπος, ἥμισυ ἡμέρης πλόου. ῥηχὴ δ' ἐν αὐτῷ καὶ ἄμ-
 πωτις ἀναὰ πᾶσαν ἡμέρην γίνεται. ἕτερον τοιοῦτον κόλ-
 πον καὶ τὴν Αἴγυπτον δοκέω γενέσθαι· τὸν μὲν, ἐκ 10
 τῆς βορείης θαλάσσης κόλπον ἐσέχοντα ἐπὶ Αἰθιοπίας·
 τὸν δὲ [Ἀράβιον, τὸν ἔρχομαι λέξων,] ἐκ τῆς νοτίης
 φέροντα ἐπὶ Συρίας· σχεδὸν μὲν ἀλλήλοισι συντετραί-
 νοντας τοὺς μυχοὺς, ὀλίγον δέ τι παραλλάσσοντας
 τῆς χώρας. εἰ ἂν δὴ ἐβελήσει ἐκτρέψαι τὸ ρέεθρον ὁ 15
 Νεῖλος ἐς τοῦτον τὸν Ἀράβιον κόλπον, τί μιν καλύψει
 ῥέοντος τούτου ἐκχλωσθῆναι ἐντὸς γε δισμυρίων ἐτέων;
 ἐγὼ μὲν γὰρ ἔλπομαί γε καὶ μυρίων ἐντὸς χλωσθῆναι

si ab intimo sinus recessu proficiscaris navi remis
 agitātā, donec in mare apertum perveneris, tanta est
 ut dies in eā consumantur quadraginta: latitudo au-
 tem, ubi latissimus sinus, dimidii unius diei naviga-
 tio. Obtinet autem in illo quotidie fluxus maris et
 refluxus. Alium igitur similem fere huic sinum olim
 Aegyptum fuisse existimo, e septentrionali mari ver-
 sus Aethiopiam influentem, sicut Arabius [de quo me
 dicturum esse professus sum,] ex australi mari Sy-
 riam versus tendit; ambo propemodum sibi invicem
 recessus suos perforantes, exiguo terrae spatio inter-
 iecto. Quod si igitur Nilus in hunc Arabium sinum
 voluerit alveum suum avertere, quid impedit quo-
 minus hic sinus intra viginti annorum millia ingesto
 limo compleatur? Ego quidem arbitror, etiam intra
 decem millia annorum posse compleri. Cur igitur

108, 77.

ἂν. κοῦ γέ δὴ, ἐν τῷ προαναισιμαμένῳ χρόνῳ πρότε-
 20 ρον ἢ ἐμὲ γενέσθαι, οὐκ ἂν χωσθεῖη κόλπος καὶ πολ-
 λῷ μέζων ἔτι τούτου, ὑπὸ τοσούτου τε ποταμοῦ καὶ
 οὕτως ἐργατικοῦ; Τὰ περὶ Αἴγυπτον ὧν καὶ τοῖσι λέ- 12
 γουσι αὐτὰ πείβομαι, καὶ αὐτὸς οὕτω κάρτα δοκέω
 εἶναι, ἰδὼν τε τὴν Αἴγυπτον προκείμενην τῆς ἐχομένης
 γῆς, κογχυλιά τε Φαινόμενα ἐπὶ τοῖσι οὖρεσι, καὶ
 5 ἄλμην ἐπανθέουσιν, ὥστε καὶ τὰς πυραμίδας δηλέε-
 σθαι· καὶ ψάμμον μούνον Αἰγύπτου ὅρος τοῦτο τὸ ὑπὲρ
 Μέμφιος ἔχον· πρὸς δὲ, τῇ χώρῃ οὔτε τῇ Ἀραβίῃ
 προσοῦρω εὐούση τὴν Αἴγυπτον προσεικέλην, οὔτε τῇ Λι-
 βύῃ, οὐ μὴν οὐδὲ τῇ Συρίῃ, (τῆς γὰρ Ἀραβίης τὰ
 10 παρὰ θάλασσαν Σύριοι νέμονται,) ἀλλὰ μελαῖγγαιόν
 τε καὶ κατερῆγνυμένην, ὥστε εὐούσαν ἰλὺν τε καὶ πρό-

intra temporis spatium, quod ante meam aetatem ef-
 fluxit, sinus multo etiam maior quam hic non potue-
 rit compleri a fluvio tam ingente tamque valido?
 (12.) Itaque haec, quae de Aegypto retuli, et his
 qui ea referunt credo, et ipse per me ita se habere
 existimo; quum et prominere in mare videam Ae-
 gyptum ultra regionem utrique adiacentem, et con-
 chylia videam reperiri in montibus, et salsuginem
 ubique efflorescere, ita ut ab ea etiam pyramides
 corrodantur, et cum solummodo montem, qui su-
 pra Memphin est, arenâ obtectum: adhaec nec fini-
 timae regioni Arabicae similem Aegyptum vide-
 mus, nec Lybicae, nec vero etiam Syriacae; (nam
 Arabiae partem secundum mare porrectam Syrii te-
 nent;) sed nigram terram atque confractam, utpote

χυσιν ἐξ Αἰθιοπίας κατενηνευγμένην ὑπὸ τοῦ ποταμοῦ.
τὴν δὲ Λιβύην ἰδμεν ἐρυθροτέρην τε γῆν, καὶ ὑποψαμ-
μωτέραν· τὴν δὲ Ἀραβίην τε καὶ Συρίην ἀργιλωδεστέ-
ρην τε καὶ ὑπόπετρον εὐῶσαν.

- 13 Ἐλεγον δὲ καὶ τότε μοι μέγα τεκμήριον περὶ τῆς
χώρης ταύτης οἱ ἱεεῖς, ὥς ἐπὶ Μοίριος βασιλῆος,
ὅπως ἔλθοι ὁ ποταμὸς ἐπὶ ὀκτῶ πήχεας τὸ ἐλάχιστον,
ἀρδεσκε Αἴγυπτον τὴν ἑνερθε Μέμφιος. καὶ Μοίρι οὐκ ᾔ-
σῃ ἔτεα εἰνακόσια τετελευτηκότι, ὅτε τῶν ἱερέων ταῦτα
ἐγὼ ἤκουον. νῦν δὲ, ἣν μὴ ἐπ' ἐκκαίδεκα ἢ πεντεκαί-
δεκα πήχεας ἀναβῇ τὸ ἐλάχιστον ὁ ποταμὸς, οὐκ
ὑπερβαίνει εἰς τὴν χώραν. δοκέουσί τέ μοι Αἰγυπτίῳν
οἱ ἑνερθε τῆς λίμνης τῆς Μοίριος οἰκέοντες τὰ τε ἄλλα
χωρία καὶ τὸ καλεόμενον Δέλτα, ἣν οὕτω ἡ χώρα αὖ-

limum et proluviem ex Aethiopiâ a fluvio delatam :
contra, Libyae solum videmus rubicundum et areno-
siorem, Arabiae vero et Syriae magis argillosum pe-
trosumque.

(13.) Magnum vero etiam mihi documentum hoc
memorarunt sacerdotes, ex quo de huius terrae natu-
ra possit iudicari: scilicet regnante Moeri, quando
fluvius ad octo saltem cubitos auctus erat, irrigabat
Aegyptum quae infra Memphin est: a Moeridis au-
tem obitu usque ad id tempus, quo ego hoc e sacer-
dotibus audiui, nondum effluxerant anni nongenti.
Nunc vero, nisi ad sedecim, aut ad quindecim mini-
mum, cubitos augeatur, in terram non exundat. Vi-
denturque mihi ex Aegyptiis hi, qui infra Moeridem
lacum quum alia loca, tum *Delta* quod vocatur, in-

109, 4.

τη κατὰ λόγον ἐπιδιδόει ἐς ὕψος, καὶ τὸ ὁμοῖον ἀποδο-
 δάει ἐς αὐξήσιν, μὴ κατακλύζοντος αὐτὴν τοῦ Νείλου
 πείσεσθαι τὸν πάντα χρόνον τὸν ἐπίλοιπον Αἰγύπτιοι,
 τὸ κατε αὐτοὶ Ἕλληνας ἔφασαν πείσεσθαι. πυθόμενοι
 15 γὰρ ὡς ἔεται πᾶσα ἡ χώρα τῶν Ἑλλήνων, ἀλλ' οὐ
 ποταμοῖσι ἄρδεται, κατὰπερ ἡ σφετέρη, ἔφασαν
 „Ἕλληνας ψευθέντας κοτὲ ἐλπίδος μεγάλης, κακῶς
 πεινήσειν.“ τὸ δὲ ἔπος τοῦτο ἐθέλει λέγειν, ὡς „εἰ
 μὴ ἐβελήσει σφι ἕιν οἱ θεὸς, ἀλλ' αὐχμῶ διαχρᾶ-
 20 σθαι, λιμῶ οἱ Ἕλληνες αἰρεθήσονται· οὐ γὰρ δὴ σφί
 ἐστὶ ὕδατος οὐδεμὴ ἄλλη ἀποστροφὴ, ὅτι μὴ ἐκ τοῦ
 Διὸς μῶνον.“ Καὶ ταῦτα μὲν ἐς Ἕλληνας Αἰγυ- 14
 πτίοισι ὀρθῶς ἔχοντα εἴρηται. Φέρε δὲ νῦν, καὶ αὐτοῖσι

XIII. 11. καὶ τὸ ὁμοῖον etc. *Susplicatus eram* καὶ μὴ ὁ ποτα-
 μὸς τὸ ὁμοῖον etc.

cōlunt, si pro eādē portione paulatim exaltabitur
 terra, et magis magisque augebitur; [*sive potius,*
 nisi simul fluvius pari ratione magis magisque auge-
 bitur;] videntur, inquam, mihi Aegyptii, quum ter-
 ram eorum non amplius inundare Nilus potuerit,
 tunc per omne reliquum aevum idem passuri esse,
 quod ipsi aiebant Graecos aliquando passuros. Nam
 quum audissent, universam Graecorum terram pluviā
 irrigari, non fluviis, quemadmodum Aegyptus; dixe-
 runt, fore ut Graeci aliquando, magna spe frustra-
 ti, misere esuriant. Quod verbum eo valebat, si quan-
 do ipsis deus noluerit pluere, sed siccitatem im-
 mittere; fame pressum iri Graecos; nec enim aliud
 illis esse refugium unde aquam petant, nisi a solo
 Iove. (14.) Et hoc quidem, ad Graecos spectans,
 recte dixere Aegyptii. Age vero, ipsorum etiam Ae-

Αἰγυπτίοισι ὡς ἔχει, Φράσω. εἴ σφι ἐβελήσει, ὡς καὶ
 πρότερον εἶπον, ἡ χώρα ἡ ἑνεργε Μέμφιος (αὕτη γὰρ
 ἐστὶ ἡ αὐξανομένη) κατὰ λόγον τοῦ παροισχομένου χρό- 5
 νου ἐς ὕψος αὐξάνεσθαι, ἄλλο τι ἢ οἱ ταύτη οἰκέοντες
 Αἰγυπτίων πεινήσουσι; εἰ μήτε γε ὕσεται σφι ἡ χώρα,
 μήτε ὁ ποταμὸς οἷός τ' ἔσται ἐς τὰς ἀρούρας ὑπερβαί-
 νειν. Ἡ γὰρ δὴ νῦν γε οὗτοι ἀπονητότατα καρπὸν κομί-
 ζονται ἐκ γῆς, τῶν τε ἄλλων ἀνθρώπων ἀπάντων, 10
 καὶ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων· οἱ οὔτε ἀρότρῳ ἀναρρήγνυν-
 τες ἀύλακας, ἔχουσι πόνους, οὔτε σκάλλοντες, οὔτε
 ἄλλο ἐργαζόμενοι οὐδὲν τῶν ἄλλοι ἀνθρώποι περὶ λήϊον
 πονέουσι· ἀλλ' ἐπεὰν σφι ὁ ποταμὸς αὐτόματος ἐπελ-
 θῶν ἄρσῃ τὰς ἀρούρας, ἄρσας δὲ ἀπολείπη ὁπίσω, 15
 τότε σπεύρας ἕκαστος τὴν ἐωυτοῦ ἀρουραν, ἐσβάλλει

gyptiorum quatenam conditio sit, dicam.² Si accide-
 rit, quod paulo ante dixi, ut regio infra Memphin
 sita (haec est enim quae augetur) eadem ratione, qua
 praeterito tempore, in altitudinem augeatur, quid
 aliud eveniet, nisi ut fame premantur Aegyptii re-
 gionem illam incolentes? quandoquidem nec pluviâ ir-
 rigabitur illorum terra, nec fluvius poterit arva inun-
 dare. Nam profecto nunc quidem hi, prae aliis homi-
 nibus cunctis, et prae reliquis Aegyptiis, minimo labore
 fructum e terra percipiunt: qui neque aratro sulcos
 findendo, nec terram fodiendo molestiam habent,
 nec opus ullum faciunt eorum, quibus alii omnes
 homines circa segetem multo cum labore occupan-
 tur: sed, postquam fluvius sponte accedens arva in-
 undavit, et irrigata rursus reliquit, semen quisque
 in arvum suum spargit, tum sues in illud immittit;

110, 31.

ἐς αὐτὴν ὕς. ἐπεὰν δὲ καταπατήσῃ τῇσι ὑσὶ τὸ σπέρμα, ἄμητον τὸ ἀπὸ τούτου μένει. ἀποδυνήσας δὲ τῇσι ὑσὶ τὸν σῖτον, οὕτω κομίζεται.

Εἰ ὧν βουλόμεθα γνῶμῃσι τῇσι Ἰωνῶν χρᾶσθαι τὰ 15
περὶ Αἴγυπτον, οἱ Φασὶ τὸ Δέλτα μῶνον εἶναι Αἴγυ-
πτον, ἀπὸ Περσέος καλεομένης σκοπιῆς λέγοντες τὸ
παρὰ θαλάσσαν εἶναι αὐτῆς μέχρι Ταριχηϊῶν τῶν
5 Πηλουσιακῶν; τῇ δὲ τεσσαράκοντά εἰσι σχοῖνοι· τὸ δὲ
ἀπὸ θαλάσσης λεγόντων ἐς μεσόγαιαν τείνειν αὐτὴν
μέχρι Κερκασώρου πόλιος, κατ' ἣν σχίζεται ὁ Νεῖλος,
ἐς τε Πηλούσιον ῥέων καὶ ἐς Κάνωβον· τὰ δὲ ἄλλα
λεγόντων τῆς Αἰγύπτου, τὰ μὲν Λιβύης, τὰ δὲ Ἀρα-
10 βίης εἶναι· ἀποδεικνύοιμεν ἂν, τούτῳ τῷ λόγῳ χρᾶ-
μενοι, Αἰγυπτίοισι οὐκ ἐοῦσαν πρότερον χώραν. ἤδη γάρ

XIV. 17. Pro ὕς et ὑσὶ ex coniect. corrigunt viri docti βοῦς
et βοῦσι, boves, bobus. Equidem tenendum ὕς, sed ὑσὶ in
βοῦσι mutandum, arbitror.

deinde, conculcato a suis semine, messis tempus exspectat: denique, postquam per suos [*ni potius*, per boves] frumentum protrivit, ita illud domum comportat.

(15.) Quod si igitur Ionum de Aegypto sequi vellemus sententiam, qui *Delta solum* aiunt esse *Aegyptum*, quam secundum mare a Persei quae vocatur speculâ usque ad Pelusiaca Tarichea porrigi dicunt; qua sunt quadraginta schoeni; a mari vero versus mediterranea pertinere Aegyptum aiunt usque ad Cercasurum oppidum, ad quod scinditur Nilus, partim Pelusium versus fluens, partim Canobum; reliquos autem omnes Aegypti tractus, alios Lybiae esse aiunt, alios Arabiae: hac, inquam, ratione utendo demonstrare possemus, nullam olim terram ha-

σφι τό γε Δέλτα, ὡς αὐτοὶ λέγουσι Αἰγύπτιοι, καὶ
 ἐμαὶ δοκεῖ, ἔστι κατάρρυτόν τε καὶ νεωστὶ (ὡς λόγῳ
 εἰπεῖν) ἀναπεφηνός. εἰ τοίνυν σφι χώρα γε μηδεμίῃ
 ὑπῆρχε, τί περιειργάζοντο δοκέοντες πρῶτοι ἀνθρώπων 15
 γεγονέναι; οὐ δὲ ἔδει σφέας ἐς διάπειραν τῶν παιδῶν
 ἵεναι, τίνα γλῶσσαν πρώτην ἀπήσουσι. Ἄλλ' οὔτε
 Αἰγυπτίους δοκέω ἅμα τῷ Δέλτα τῷ ὑπ' Ἰώνων κα-
 λεομένῳ γενέσθαι, αἰεὶ τε εἶναι, ἐξ οὗ ἀνθρώπων γένος
 ἐγένετο· προϊούσης δὲ τῆς χώρας, πολλοὺς μὲν τοὺς 20
 ὑπολειπομένους αὐτέων γενέσθαι, πολλοὺς δὲ τοὺς ὑπο-
 καταβαίνοντας. τὸ δ' ὧν πάλαι αἱ Θῆβαι, Αἴγυπτος
 ἐκαλέετο· τῆς τὸ περίμετρον σταδίοι εἰσι εἴκοσι καὶ ἑκα-
 16 τὸν καὶ ἑξακισχίλιοι. Εἰ ὧν ἡμεῖς ὀρθῶς περὶ αὐτέων
 γινώσκομεν, Ἴωνες οὐκ εὖ φρονέουσι περὶ Αἰγύπτου,

buisse Aegyptios; quandoquidem Delta hoc, ut ipsi
 adfirmant Aegyptii, utque mihi videtur, adluta terra
 est, et (verbo ut dicam) nuper enata. Quod si igitur
 nulla olim fuit Aegyptiorum terra, quas tandem nu-
 gas egerunt, primos se hominum fuisse existimantes?
 Nec vero oportebat eos experimentum facere in pue-
 rulis, quemnam sermonem primum essent emissuri.
 Ego vero existimo, Aegyptios non simul cum Delta,
 quod Iones vocant, originem cepisse, quin potius
 semper exstitisse, ex quo hominum exstitit genus;
 postquam vero proluvione aucta fuit eorum terra,
 multos quidem eorum in pristinis sedibus mansisse,
 alios vero paulatim versus inferiora descendisse. Olim
 igitur Thebais, *Aegyptus* nominabatur; cuius est
 circuitus sexies mille centum et viginti stadiorum.
 (16.) Quod si igitur nos recte de his statuimus, Io-
 nes non recte de Aegypto sentiunt. Sin vera est Iq-

εἰ δὲ ὀρθή ἐστι ἡ τῶν Ἰωνῶν γνώμη, Ἑλληνας τε καὶ αὐτοὺς Ἴωνας ἀποδείκνυμι οὐκ ἐπισταμένους λογίζεσθαι· οἱ Φασὶ τρία μόρια εἶναι γῆν πᾶσαν, Εὐρώπην τε καὶ Ἀσίην καὶ Λιβύην. τέταρτον γὰρ δὴ σφεας δεῖ προσλογίζεσθαι, Αἰγύπτου τὸ Δέλτα· εἰ μὴ τι γέ ἐστι τῆς Ἀσίας, μήτε τῆς Λιβύης. οὐ γὰρ δὴ ὁ Νεῖλος γέ ἐστι, κατὰ τοῦτον τὸν λόγον, ὁ τὴν Ἀσίην οὐρίζων τῆς Λιβύης· τοῦ Δέλτα δὲ τούτου κατὰ τὸ ὅξυ περιρρήγνυται ὁ Νεῖλος, ὥστε ἐν τῷ μεταξὺ Ἀσίας τε καὶ Λιβύης γίνοιτ' ἂν. Καὶ τὴν μὲν Ἰωνῶν γνώμην 17 ἀπίεμεν· ἡμεῖς δὲ ὧδε καὶ περὶ τούτων λέγομεν. Αἰγυπτον μὲν πᾶσαν εἶναι ταύτην τὴν ὑπ' Αἰγυπτίων οἰκωμένην, κατὰπερ Κιλικίην, τὴν ὑπὸ Κιλικίων, καὶ Ἀσσυρίην, τὴν ὑπὸ Ἀσσυρίων. οὐρίσμα δὲ Ἀσίῃ καὶ Λιβύῃ οὔδαμεν οὐδὲν ἔον ὀρθῶ λόγῳ, εἰ μὴ τοὺς Αἰγυ-

num sententia, demonstrabo equidem, Graecos et ipsos Ionas nescire computare numeros. Nam quum tres esse dicant universae terrae partes, Europam, Asiam, et Libyam; oportebat sane his quartam adnumerare, Delta Aegyptiacum; si quidem (ut iidem hi aiunt) nec Asiae illud est, nec Libyae. Nam, secundum hanc utique rationem, non Nilus est qui Asiam a Libya disternat: sed, quum circa apicem huius Delta in duas partes frangatur Nilus, consequens est ut inter Asiam et Libyam medium Delta sit interlectum. (17.) Sed Ionum omittamus opinionem: nos vero de his ita statuimus. *Aegyptum* dicimus esse universam hanc regionem ab Aegyptiis habitatam, quemadmodum Ciliciam quae a Cilicibus, et Assyriam quae ab Assyriis. Limitem vero qui Asiam a Libya disternet, rectam si sequamur rationem, nullum alium

πτίων ούρους. εἰ δὲ τῷ ὑπ' Ἑλλήνων νενομισμένῳ χρη-
 σόμεθα, νομιούμεν Αἴγυπτον πᾶσαν, ἀρξάμενῃ ἀπὸ
 Καταδούπων τε καὶ Ἐλεφαντίνης πόλιος, δίχα διαιρέε-
 σθαι, καὶ ἀμφοτέρων τῶν ἐπωνυμιέων ἔχεισθαι· τὰ 10
 μὲν γὰρ αὐτῆς, εἶναι τῆς Λιβύης· τὰ δὲ, τῆς Ἀσίας.
 ὁ γὰρ δὴ Νεῖλος ἀρξάμενος ἐκ τῶν Καταδούπων, ῥέει,
 μέσσην Αἴγυπτον σχίζων, ἐς Θάλασσαν. μέχρι μὲν νῦν
 Κερκασώρου πόλιος ῥέει εἰς ἑὸν ὁ Νεῖλος· τὸ δὲ ἀπὸ
 ταύτης τῆς πόλιος, σχίζεται τριφασίας ὁδοῦς· καὶ ἡ 15
 μὲν πρὸς ἡῶν τρέπεται, τὸ καλέεται Πηλούσιον στόμα·
 ἡ δὲ ἐτέρη τῶν ὁδῶν πρὸς ἐσπέρην ἔχει· τοῦτο δὲ Καν-
 ωβικὸν στόμα κέκληται. ἡ δὲ δὴ ἰδέα τῶν ὁδῶν τῷ
 Νείλῳ ἐστὶ ἥδε· ἀνωθεν φερόμενος, ἐς τὸ ὄξυ τοῦ Δέλ-
 τα ἀπικνέεται· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου, σχίζων μέσον τὸ 20
 Δέλτα, ἐς Θάλασσαν ἐξίει, οὔτε ἐλαχίστην μοῖρην τοῦ

novimus, nisi Aegyptiorum fines. Sin eâ ratione uta-
 mur, quam Graeci sequuntur, statuemus Aegyptum
 universam, initium sumentem a Catadupis et Ele-
 phantine oppido, in duas secari partes, et utrumque
 nomen participare; alteram enim eius partem Afri-
 cae esse, alteram Asiae. *Nilus* enim, postquam ad
 Catadupa Aegyptum primum intravit, mediam illam
 dividens fuit in mare. Usque ad Cercasorum igitur
 oppidum nonnisi uno alveo fuit: ab hoc vero oppido
 tres in vias scinditur, quarum una orientem versus
 tendit, quod *Pelusium ostium* vocatur; altera via
 occidentem versus tendens, *Canobicum* nominatur
ostium. Quae autem Nili via recta progreditur, haec
 est: postquam e superiore regione delatus, ad api-
 cem illius Delta pervenit, inde medium Delta scin-

ὕδατος παρεχόμενος ταύτῃ, οὔτε ἥκιστα οὐνόμαστήν·
 τὸ καλέεται Σεβεννυτικὸν στόμα. ἔστι δὲ καὶ ἕτερα
 διφάσια στόματα, ἀπὸ τοῦ Σεβεννυτικοῦ ἀποσχι-
 5 σθέντα, φέροντα ἐς θάλασσαν· ταῖσι οὐνόματα κέε-
 ται τάδε, τῷ μὲν Σαῖτικόν αὐτέων, τῷ δὲ, Μενδή-
 σιον. τὸ δὲ Βολβίτινον στόμα καὶ τὸ Βουκολικὸν οὐκ
 ἰθαγενέα στόματά ἐστι, ἀλλ' ὀρυκτά. Μαρτυρεῖ δὲ 18
 μοι τῇ γνώμῃ, ὅτι τοσαύτη ἐστὶ Αἴγυπτος ὅσην τινα
 ἐγὼ ἀποδείκνυμι τῷ λόγῳ, καὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστή-
 ριον γενόμενον· τὸ ἐγὼ τῆς ἐμεωυτοῦ γνώμης ὕστερον
 5 περὶ Αἴγυπτον ἐπυθόμην. οἱ γὰρ δὴ ἐκ Μαρῆς τε πό-
 λις καὶ Ἀπιος, οἰκέοντες Αἰγύπτου τὰ πρόσσυρα Λι-
 βύη, αὐτοὶ τε δοκέοντες εἶναι Λίβυες, καὶ οὐκ Αἰγύ-
 πτιοι, καὶ ἀχθόμενοι τῇ περὶ τὰ ἱερὰ θρησκίῃ, βουλό-

dens in mare undas suas exonerat, nec minimam
 aquarum portionem, nec minime notabilem, huic
 viae tribuens : quae *Sebennyticum ostium* vocatur.
 Sunt vero etiam duo alia ostia a Sebennytico diremta,
 et per se in mare exeuntia, quorum alterum *Saiti-*
cum, alterum nominatur *Mendesium*. *Bolbitinum*
 vero ostium et *Bucolicum*, non nativa sunt ostia;
 sed manu effossa. (18.) Confirmatur autem mea
 sententia, tantam esse Aegyptum quantam ego ratio-
 ne demonstravi, effato etiam quod Ammonis oracu-
 lum edidit; quod effatum ego tum demum cognovi,
 postquam meam de Aegypto sententiam mecum iam
 constitutam habueram. Scilicet Mareae oppidi et Api-
 dis incolae, quorum ager Libyae est confinis, ipsi
 sese Libyes existimantes esse, non Aegyptios; quum
 aegre ferrent caerimonias sacrorum quae in Aegypto

μενοι Θηλέων βοῶν μὴ ἔργεσθαι, ἔπεμψαν εἰς Ἀμμωνα, Φάμενοι „οὐδὲν σφίσι τε καὶ Αἰγυπτίοισι κοινὸν εἶναι· 10 οἰκέειν τε γὰρ ἔξω τοῦ Δέλτα, καὶ οὐκ ὁμολογέειν αὐτοῖσι· βούλεσθαι τε πάντων σφίσι ἐξεῖναι γεύεσθαι.“ ὁ δὲ θεὸς σφεας οὐκ ἔα ποιέειν ταῦτα, Φὰς „Αἴγυπτον εἶναι ταύτην τὴν ὃ Νεῖλος ἐπιὼν ἄρδει· καὶ Αἰγυπτίους εἶναι τούτους, οἱ ἐνερθε Ἐλεφαντίνης πόλιος 15 οἰκέοντες, ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ τούτου πίνουσι.“ οὕτω σφι 19 ταῦτα ἐχρήσθη. ἐπέρχεται δὲ ὁ Νεῖλος, ἐπεὰν πληθύῃ, οὐ μόνον τὸ Δέλτα, ἀλλὰ καὶ τοῦ Λιβυκοῦ τε λεγομένου χώρου εἶναι, καὶ τοῦ Ἀραβίου, ἐνιαχῇ καὶ ἐπὶ δύο ἡμερέων ἐκατέρωθι ὁδὸν, καὶ πλεῦν ἔτι τούτου, καὶ ἔλασσον. 5

Τοῦ ποταμοῦ δὲ φύσιος πέρι, οὗ τε τὶ τῶν ἱερέων,

observantur, cuperentque non prohiberi esu boum foeminarum; ad Ammonem miserunt, dicentes, *sibi nihil cum Aegyptiis esse commune; habitare enim extra Delta, nec sibi cum illis convenire, postulareque ut sibi liceat omni genere carniū vesci.* Hoc vero eos deus vetuit facere, dicens, *Aegyptum esse hanc terram quam Nilus irriget: et Aegyptios esse hos, qui infra Elephantinen habitantes, ex hoc fluvio bibant.* Hoc illis oraculum editum est. (19.) Inundat autem Nilus, ubi iustum augmentum cepit, non modo Delta, verum etiam eas regiones, quae vel Libyae dicuntur esse, vel Arabiae, et quidem alibi ad bidui utrimque viam, alibi etiam amplius, alibi minus.

De naturā autem huius fluvii nec a sacerdotibus,

οὔτε ἄλλου οὐδενὸς παραλαβεῖν ἐδυνάσθην. πρόθυμος δὲ
 ἔα τάδε παρ' αὐτέων πυθέσθαι, ὅτι κατέρχεται μὲν
 ὁ Νεῖλος πληθύων, ἀπὸ τροπέων τῶν Θερινέων ἀρξά-
 0 μένος, ἐπὶ ἑκατὸν ἡμέρας· πελάσας δ' εἰς τὸν ἀριθμὸν
 τούτων τῶν ἡμερέων, ὀπίσω ἀπέρχεται ἀπολείπων τὸ
 ῥέεθρον· ὥστε βραχὺς τὸν χειμῶνα ἅπαντα διατελεῖ
 ἑὼν, μέχρι οὗ αὐτὶς τροπέων τῶν Θερινέων. τούτων
 ὧν περὶ οὐδενὸς οὐδὲν οἶός τ' ἐγενόμην παραλαβεῖν πα-
 5 ρὰ τῶν Αἰγυπτίων, ιστορέων αὐτοὺς ἦντινα δύναμιν ἔχει
 ὁ Νεῖλος τὰ ἐμπάλιν πεφυκέναι τῶν ἄλλων ποταμῶν.
 ταῦτά τε δὴ τὰ λελεγμένα βουλόμενος εἰδέναι, ιστο-
 ρεῶν· καὶ ὅτι αὐρας ἀποπνεούσας μῶνος ποταμῶν πάν-
 των οὐ παρέχεται. Ἄλλα Ἑλλήνων μὲν τινες, ἐπὶ 20
 σημοὶ βουλόμενοι γενέσθαι σοφίην, ἔλεξαν περὶ τοῦ
 ὕδατος τούτου τριφασίας ὁδοῦς· τῶν τὰς μὲν δύο τῶν

nec ab alio quoquam discere quidquam potui. Cupi-
 dus autem eram ex illis cognoscere, cur Nilus de-
 scendat augmentum capiens inde a solstitio aesti-
 vo ad centum dies, dein, expletō fere hoc numero
 dierum, retro cedat, diminutā paulatim aquae
 copiā; ita ut constanter per totam hiemem brevis
 sit, donec redeat aestivum solstitium. De his igitur
 nihil quidquam potui comperire ab Aegyptiis, quum
 ex eis quaererem, quamnam vim habeat Nilus quod
 naturā contrariā esset atque reliqui fluvii. Haec igi-
 tur, quae dixi, cognoscere cupiens, sciscitatus sum,
 tum vero etiam, cur unus omnium fluviorum nullas
 efflantes auras praeberet. (20.) Graecorum vero
 nonnulli, insignes esse cupientes sapientiae nomine,
 triplices vias explicandae fluvii huius naturae inie-

ὁδῶν οὐδ' ἄξιῳ μνησθῆναι, εἰ μὴ ὅσον σημῆναι βουλόμενος
 μοῦνον. τῶν ἡ ἑτέρα μὲν λέγει τοὺς ἐτησίας ἀνέ- 5
 μους εἶναι αἰτίους πληθύνειν τὸν ποταμὸν, καλύοντας εἰς
 θάλασσαν ἐκρέειν τὸν Νεῖλον. πολλάκις δὲ ἐτησίαί
 μὲν οὐκῶν ἐπνευσαν, ὁ δὲ Νεῖλος τῷτ' ἐργάζεται.
 πρὸς δὲ, εἰ ἐτησίαί αἰτίοι ἦσαν, χρῆν καὶ τοὺς ἄλλους
 ποταμοὺς, ὅσοι τοῖσι ἐτησίησι ἀντίοι ῥέουσι, ὁμοίως 10
 πάσχειν καὶ κατὰ τὰ αὐτὰ τῷ Νεῖλῳ· καὶ μᾶλλον
 ἔτι τοσούτῳ, ὅσῳ ἐλάσσονες εἶντες, ἀσθενέστερα τὰ
 ῥεύματα παρέχονται. εἰσὶ δὲ πολλοὶ μὲν ἐν τῇ Συρίῃ
 ποταμοὶ, πολλοὶ δὲ ἐν τῇ Λιβύῃ, οἱ οὐδὲν τοιοῦτον
 21 πάσχουσι οἷόν τι καὶ ὁ Νεῖλος. Ἡ δ' ἑτέρα, ἀνεπι-
 στημονεστέρα μὲν ἐστὶ τῆς λελεγμένης, λόγῳ δὲ εἰπεῖν,
 θωυμασιωτέρα· ἡ λέγει ἀπὸ τοῦ Ὠκεανοῦ ῥέοντα αὐ-
 τὸν ταῦτα μηχανᾶσθαι, τὸν δ' Ὠκεανὸν γῆν περὶ πᾶ-

runt: quarum viarum duas ne commemorare quidem
 operae pretium duco, nisi quod nude significare eas
 volo. Nempe earum altera ait, *ventos etesias efficere
 ut augeatur flumen*, prohibentes Nilum quo minus
 in mare influat. At saepius accidisse novimus, ut
 non flarent etesiae, et idem tamen fecerit Nilus. Ad
 haec, si etesiae in causâ essent, oporteret ut aliis
 etiam fluviis, qui adversus etesias fluunt, idem quod
 Nilo accideret; atque eo etiam magis, quo minores
 sunt illi, adeoque cursum habent debiliorem. Sunt
 autem in Syriâ multi fluvii, sunt item in Libyâ, quî-
 bus nihil tale accidit quale Nilo. (21.) Altera via in-
 scitior est quidem, quam praedicta, sed (ut ita dicam)
 mirabilior: ait enim, *eo id facere Nilum, quod ab
 Oceano fluat*; Oceanum autem totam circumfluere

σαν ῥέειν. Ἡ δὲ τρίτη τῶν ὁδῶν, πολλὸν ἐπιεικεστάτη 22
 ἐρῶσα, μάλιστα ἐψευσται. λέγει γὰρ δὴ οὐδ' αὐτὴ
 οὐδέν, Φαμένη τὸν Νεῖλον ῥέειν ἀπὸ τηκομένης χιόνος·
 ὃς ῥέει μὲν ἐκ Λιβύης διὰ μέσων Αἰθιοπῶν, ἐκδιδοῖ
 5 δὲ ἐς Αἴγυπτον. κῶς ὦν δῆτα ῥέει ἀν' ἀπὸ χιόνος, ἀπὸ
 τῶν θερματάτων τόπων ῥέων ἐς τὰ ψυχρότερα; τῶν τὰ
 πολλά ἐστι ἀνδρὶ γε λογίζεσθαι τοιούτων πέρι οἷα τε
 εἶναι, ὥς οὐδὲ εἰκὸς ἀπὸ χιόνος μιν ῥέειν. πρῶτον μὲν
 καὶ μέγιστον μαρτύριον οἱ ἄνεμοι παρέχονται, πνέοντες
 0 ἀπὸ τῶν χωρίων τούτων θερμαί. δεύτερον δὲ, ὅτι ἀνομ-
 βρος ἡ χώρα καὶ ἀκρύσταλλος διατελεῖ ἐοῦσα· ἐπὶ
 δὲ χιόνι πεσοῦση, πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ὕσαι ἐν πέντε
 ἡμέρησι· ὥστε εἰ ἐχιόνιζε, ὕετο ἀν' ταῦτα τὰ χωρία.
 τρίτα δὲ, οἱ ἄνθρωποι ὑπὸ τοῦ καύματος μέλανες εἶν-

terram. (22.) Iam tertia illarum viarum, quum
 maxime speciosa sit, maxime omnium a vero aber-
 rat. Nam et haec nihil dicit, quum ait, *e liquefacta ni-
 ve fluere Nilum*; quem quidem novimus, priusquam
 in Aegyptum intret, ex Libyâ per mediam fluere
 Aethiopiam. Quo igitur pacto e nive fluat, qui e ca-
 lidissimis locis fluit in frigidiora? Ac sunt sane per-
 multa; ex quibus homo, qui quidem iudicare de ta-
 libus rebus valet, colligat, nullo modo probabile esse
 ut e nive Nilus fluat. Primum quidem et maximum
 documentum exhibent venti, qui ex illis locis calidi
 perflant. Deinde hoc, quod constanter illa regio abs-
 que imbribus et absque glacie est: postquam autem
 nix decidit, omnino necesse est ut intra quinque dies
 pluat; quare, si ningeret in illis regionibus, plueret
 etiam. Tertium documentum sunt homines, ab aestu

- 15
 23
 24
- τες. ἰκτῖνοι δὲ καὶ χελιδόνες δι' ἔτεος ἔοντες οὐκ ἀπολεί-
 πουσιν· γέρανοι δὲ Φεύγουσαι τὸν χειμῶνα τὸν ἐν τῇ
 Σκυθικῇ χώρῃ γινόμενον, Φοιτέωσι ἐς χειμασίην ἐς τοὺς
 τόπους τούτους. εἰ τοίνυν ἐχιόνιζε καὶ ὄσονῶν ταύτην τὴν
 χώραν, δι' ἧς τε ῥέει καὶ ἐκ τῆς ἄρχεται ῥέων ὁ Νεῖ-
 λος, ἦν ἂν τούτων οὐδὲν, ὥς ἡ ἀνάγκη ἐλέγχει. Ὁ
 δὲ περὶ τοῦ Ὠκεανοῦ λέξας, ἐς ἀφανὲς τὸν μῦθον ἀνε-
 νείκας, οὐκ ἔχει ἐλεγχον. οὐ γὰρ τινα ἔγω γε οἶδα
 ποταμὸν Ὠκεανὸν ἔοντα· Ὅμηρον δὲ, ἢ τινα τῶν πρό-
 τερον γενομένων ποιητέων, δοκέω τοῦνομα εὐρόντα ἐς τὴν 5
 ποίησιν ἐσενείκασθαι.
 Εἰ δὲ δεῖ μεμιψάμενον γνώμας τὰς προκειμένας,
 αὐτὸν περὶ τῶν ἀφανέων γνώμην ἀποδέξασθαι, Φράσω
 διότι μοι δοκεῖ πληθύνεσθαι ὁ Νεῖλος τοῦ θέρους. τὴν

nigri: tum quod milvi et hirundines non desinunt istic
 perennes esse; grues vero, hiemem Scythicae terrae
 fugientes, in haec loca tamquam in hiberna con-
 fugiunt. Quod si ergo ningeret, vel quantulumcum-
 que, in hac regione per quam fluit et ubi initium
 capit Nilus, nihil horum esset futurum; quemad-
 modum necessitas arguit. (23.) Qui vero de Oceano
 dixit, is quum rem, de qua quaeritur, in obscurum
 reiecerit, refutari non meretur. Ego enim *fluvium*
Oceanum nullum novi: Homerum vero, aut alium
 ex antiquioribus poëtis, puto invenisse nomen, et in
 poësin introduxisse.

(24.) Iam quod si, improbatis sententiis quae ab
 aliis sunt propositae, nunc meam de rebus tam oc-
 cultis debeo declarare, dicam qua de causâ fieri
 mihi videatur, ut aestate Nilus augeatur. Hiberno.

χειμερινὴν ὥρην ἀπελαυνόμενος ὁ ἥλιος ἐκ τῆς ἀρχαίης
 διεξόδου ὑπὸ τῶν χειμῶνων, ἔρχεται τῆς Λιβύης τὰ
 ἄνω. ὡς μὲν νυν ἐν ἐλαχίστῳ δηλῶσαι, πᾶν εἴρηται·
 τῆς γὰρ ἂν ἀγχοτάτῳ ἢ χώρης οὗτος ὁ θεός, καὶ κατὰ
 ἤν τινα, ταύτην οἶκός διψῇν τε ὑδάτων μάλιστα, καὶ
 τὰ ἐγχώρια ρεύματα μαραίνεισθαι τῶν ποταμῶν. Ὡς 25
 δὲ ἐν πλεονί λόγῳ δηλῶσαι, ὧδε ἔχει. διεξιὼν τῆς Λι-
 βύης τὰ ἄνω ὁ ἥλιος, τὰδε ποιεῖ· ἅτε διὰ παντός τοῦ
 χρόνου αἰθρίου τε ἔοντος τοῦ ἡέρος τοῦ κατὰ ταῦτα τὰ
 χωρία, καὶ ἀλεεινῆς τῆς χώρης ἐούσης, οὐκ ἔοντων ἀνέ-
 μων ψυχρῶν, διεξιὼν ποιεῖ οἷον περ καὶ τὸ θέρος ἔωθε
 ποιεῖν, ἰὼν τὸ μέσον τοῦ οὐρανοῦ. ἔλκει γὰρ ἐπ' ἐω-
 τὸν τὸ ὑδῶρ· ἔλκυσας δὲ, ἀπῶθῆει ἐς τὰ ἄνω χωρία·
 ὑπολαμβάνοντες δὲ οἱ ἄνεμοι, καὶ διασκιδνάντες, τή-
 κουσι· καὶ εἰσι οἰκάτως οἱ ἀπὸ ταύτης τῆς χώρης πνέον-

tempore sol, a priore cursu per hiemes depulsus,
 per superiora Libyae transit. Ita brevissimis verbis
 res tota declarata est: cui enim regioni proximus est
 hic deus, et supra quam ille transit, eam consenta-
 neum est maxime sitire et aquae inopiam pati, adeo-
 que maxime exsiccari fluviorum scaturigines quae
 sunt in ea regione. (25.) Ut vero pluribus verbis rem
 declararem, ita se habet. Sol, per superiora Libyae
 transiens, facit hocce: quum in illis locis constanter
 serenus sit aër, quumque calida sit ipsa regio, nec
 venti frigidi; per ea loca transiens sol facit idem, quod
 aestate facere consuevit, quando per medium coelum
 transit. Scilicet attrahit ad se aquam, attractamque
 in superiora loca dispellit, quam suscipientes venti
 dissipantesque liquefaciunt; ex quo consequitur, ut

τες, ὅτε νότος, καὶ ὁ λίψ, ἀνέμων πολλὸν τῶν πάν-
 των ὑετώτατοι. δοκέει δέ μοι οὐδὲ πᾶν τὸ ὕδωρ τὸ ἐπέ-
 τειον ἐκάστοτε ἀποπέμπεσθαι τοῦ Νείλου ὁ ἥλιος,
 ἀλλὰ καὶ ὑπολείπεσθαι περὶ ἑαυτόν. πρηγνόμενου δὲ
 τοῦ χειμῶνος, ἀπέρχεται ὁ ἥλιος εἰς μέσον τὸν οὐρανὸν 15
 ὀπίσω· καὶ τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁμοίως ἀπὸ πάντων ἔλκει
 τῶν ποταμῶν. τέως δὲ οἱ μὲν, ὀμβρίου ὕδατος συμ-
 μισγομένου πολλοῦ αὐτοῖσι, ἄτε ὑομένης τε τῆς χώρας
 καὶ κεχαρδρωμένης, ρέουσι μεγάλοι· τοῦ δὲ θέρους,
 τῶν τε ὀμβρῶν ἐπιλειπόντων αὐτούς, καὶ ὑπὸ τοῦ ἡλίου 20
 ἐλκόμενοι, ἀσθενέες εἰσὶ. ὁ δὲ Νεῖλος ἐὼν ἄνομβρος,
 ἐλκόμενος δὲ ὑπὸ τοῦ ἡλίου, μῶνος ποταμῶν τοῦτον
 τὸν χρόνον οἰκότως αὐτὸς ἑαυτοῦ ρέει πολλῶ ὑποδεέστε-
 ρος ἢ τοῦ θέρους· τότε μὲν γὰρ μετὰ πάντων τῶν ὑδά-
 των ἴσον ἔλκεται, τὸν δὲ χειμῶνα, μῶνος πιέζεται. 25

venti ex illa regione flantes, notus et africanus, omnium
 ventorum maxime sint pluvii. Videtur autem mihi sol
 ne omnem quidem Nili aquam, quam quotannis at-
 trahit, semper demittere, sed partem etiam circum
 se retinere. Mitescente vero hieme, redit sol in me-
 dium coelum, et ab eo inde tempore pariter ex om-
 nibus fluminibus aquam attrahit. Ante id tempus igitur,
 quum multa de coelo aqua fluviiis misceatur,
 quippe imbribus perfusa terra, torrentibusque exca-
 vata, grandes illi fluunt: aestate vero, cessantibus
 imbribus, et sole aquam fluviorum attrahente, fluunt
 tenues. Quare consentaneum est, ut Nilus, quum im-
 bribus non augeatur, aqua vero eius a sole attrahatur,
 per hiemem multo tenuior fluat quam aestate: aestate
 enim pariter atque aliae omnes aquae attrahitur,

114, 100.

οὕτω τὸν ἥλιον νενόμικα τούτων αἴτιον εἶναι. Αἴτιος δὲ 26
 αὐτὸς οὗτος, κατὰ γνώμην τὴν ἐμὴν, καὶ τὸν ἥερα ξη-
 ρὸν τὸν ταύτη εἶναι, διακαίων τὴν διέξοδον αὐτοῦ· οὕτω
 τῆς Λιβύης τὰ ἄνω θέρος αἰεὶ κατέχει. Εἰ δὲ ἡ στά-
 5 σις ἤλλακτο τῶν ὠρέων, καὶ τοῦ οὐρανοῦ τῇ μὲν νῦν ὁ
 βορέης τε καὶ ὁ χειμῶν ἐστάσι, ταύτη μὲν τοῦ νότου
 ἦν ἡ στάσις καὶ τῆς μεσαμβροῖς, τῇ δὲ ὁ νότος νῦν
 ἐστήκε, ταύτη δὲ ὁ βορέης· εἰ ταῦτα οὕτω εἶχε, ὁ
 ἥλιος ἂν ἀπελαυνόμενος ἐκ μέσου τοῦ οὐρανοῦ ὑπὸ τοῦ
 0 χειμῶνος καὶ τοῦ βορέως, ἥϊε ἂν τὰ ἄνω τῆς Εὐρώπης,
 κατάπερ νῦν τῆς Λιβύης ἔρχεται. διεξιόντα δ' ἂν μιν
 διὰ πάσης Εὐρώπης, ἔλπομαι ποιεῖν ἂν τὸν Ἴστρον
 τὰ περ νῦν ἐργάζεται τὸν Νεῖλον. Τῆς αὐρῆς δὲ πέρι, 27
 ὅτι οὐκ ἀποπνέει, τήνδ' ἔχω γνώμην, ὡς κάρτα ἀπὸ

hieme vero solus hoc patitur. Ita equidem mihi per-
 suasi, solem esse huius rei caussam. (26.) Est au-
 tem, ut mea fert opinio, idem sol etiam caussa, quae
 ut aër ibi siccus sit efficit, omnia qua transit exu-
 rans: unde fit, ut superiora Libyae perpetuo aestu
 premantur. Quod si permutaretur statio plagarum
 coeli; si in ea parte, qua nunc stat boreas et hiems,
 foret notus et meridies; contra, ubi nunc notus, ibi
 boreas staret: haec si ita haberent, sol ab hieme et
 borea e medio coelo depulsus, transiturus esset su-
 periora Europae, quemadmodum nunc superiora
 Libyae. Quod si ergo per Europam omnem transiret,
 existimo eum Istro flumini idem esse facturum quod
 nunc Nilo facit. (27.) De aura vero, quod ex Nilo
 non perflat, haec est mea sententia: nullo modo esse

θερμῶν χωρέων οὐκ οἶκός ἐστι οὐδὲν ἀποπνέειν· ἀόρη δὲ ἀπὸ ψυχροῦ τινος φιλέει πνέειν.

- 28 Ταῦτα μὲν νυν ἔστω ὥς ἐστι τε καὶ ὥς ἀρχὴν ἐγένετο. Τοῦ δὲ Νείλου τὰς πηγὰς οὔτε Αἰγυπτίων, οὔτε Λιβύων, οὔτε Ἑλλήνων τῶν ἐμοὶ ἀπικομένων ἐς λόγους, οὐδεὶς ὑπέσχετο εἰδέναι, εἰ μὴ ἐν Αἰγύπτῳ ἐν Σαΐ πόλει ὁ γραμματιστής τῶν ἱρῶν χρημάτων τῆς 5 Ἀθηναίης. οὗτος δ' ἐμοὶ γε παίζειν ἐδόκεε, Φάμενος εἰδέναι ἀτρεκέως. ἔλεγε δὲ ὥδε· „Εἶναι δύο οὐρεα ἐς ὅξυ τὰς κορυφαὶς ἀπιγμένα, μεταξὺ Συήνης τε πόλιος κείμενα τῆς Θηβαίδος, καὶ Ἐλεφαντίνης· οὐνόματα δὲ εἶναι τοῖσι οὐρεσι, τῷ μὲν, Κρῶφι, τῷ δὲ, 10 Μῶφι. τὰς ὧν δὴ πηγὰς τοῦ Νείλου, εἰούσας ἀβύσσους, ἐκ τοῦ μέσου τῶν οὐρέων τούτων ῥέειν· καὶ τὸ μὲν ἥμισυ τοῦ ὕδατος, ἐπ' Αἰγύπτου ῥέειν καὶ πρὸς

consentaneum, ut e calidis locis aura perfleret: aura enim e frigido aliquo spirat.

(28.) Sed sint haec uti sunt, utque a principio fuerunt. *Fontes vero Nili nemo neque Aegyptiorum, nec Libyum, nec Graecorum, quibuscum ego sermones miscui, se scire professus est, nisi in Aegypto, in Sai oppido, scriba rerum pretiosarum quae Minervae consecratae sunt. At is ludere mihi visus est, dicens adcurate se nosse. Dixit autem hoc modo: Esse duos montes, cacuminibus in acutum desinentibus, inter Syenen Thebaidis oppidum et inter Elephantinen sitos; quorum alter Crophii, alter Mophii nominetur. E medio horum montium fluere Nili fontes, fundum nullum habentes; et dimidium quidem aquarum versus Aegyptum et septem-*

Βαρέην ἄνεμον· τὸ δ' ἕτερον ἥμισυ, ἐπὶ Αἰθιοπίας τε καὶ
 5 νότου. ὥς δὲ ἄβυσσοί εἰσι αἱ πῆγαι, ἐς διάπειραν
 ἔφη τούτου Ψαμμίτιχον Αἰγύπτου βασιλέα ἀπικέσθαι.
 πολλέων γὰρ αὐτὸν χιλιάδων ὀργυιέων πλεξάμενον κά-
 λον, κατεῖναι ταύτη, καὶ οὐκ ἐξικέσθαι ἐς βυσσόν. “
 Οὕτω μὲν δὴ ὁ γραμματιστής, εἰ ἄρα ταῦτα γενό-
 10 μενα ἔλεγε, ἀπέφαινε· ὥς ἐμὲ καταναόειν, διὰ δῖνας
 τινὰς ταύτη· εὐσας ἰσχυρὰς καὶ παλιρροίην, οἷα ἐμ-
 βάλλοντος τοῦ ὕδατος τοῖσι οὖρεσι, μὴ δύνασθαι κα-
 τιεμένην καταπειρητηρίην ἐς βυσσὸν ἵεναι. Ἄλλου δὲ 29
 οὐδενὸς οὐδὲν ἐδυνάμην πυθέσθαι. ἀλλὰ τοσόνδε μὲν ἄλ-
 λο ἐπὶ μακρότατον ἐπυθόμην, μέχρι μὲν Ἐλεφαντίνης
 πόλιος αὐτόπτης ἐλθὼν, τὸ δ' ἀπὸ τούτου, ἀκοῇ ἤδη

XXVIII. 20. διὰ δῖνας. Praepositio διὰ ex nostrâ coniect.
 adiecta.

*trionem fluere, alterum dimidium versus Aethio-
 piam et meridiem. Quod autem fundo careant hi
 fontes, id experimento cognovisse, aiebat, Psam-
 mitichum Aegypti regem; etenim funem eo loci de-
 misisse, multa millia orgyarum continentem, neque
 ad fundum pervenisse. Ita scriba ille, si modo vera
 sunt quae dixit, declaravit, (ut equidem intelligo)
 propter validos quosdam gurgites et aquarum reper-
 cussionem, quippe quae montibus illidantur, descen-
 dere in fundum non potuisse demissam bolidem.
 (29.) Ex alio vero nemine nihil quidquam potui
 comperire. Sed alia, quae ad superiorem Aegyptum
 spectant, quoad longissime porrigitur, perquirendo
 cognovi; quum usque ad Elephantinen oppidum ipse
 spectator accesserim, ulteriora vero auditu accepe-*

ιστορέων. Ἀπὸ Ἐλεφαντίνης πόλιος ἄνω ἰόντι, ἄναντές 5
 ἐστὶ χωρίον· ταύτῃ ὧν δεῖ τὸ πλοῖον διαδήσαντας ἀμ-
 φοτέρωθεν, κατὰπερ βοῦν, πορεύεσθαι· ἣν δὲ ἀπορρά-
 γῃ, τὸ πλοῖον οἴχεται φερόμενον ὑπὸ ἰσχύος τοῦ ῥοῦ.
 τὸ δὲ χωρίον τοῦτο, ἐστὶ ἐπὶ ἡμέρας τέσσαρας πλόος·
 σκολιὸς δὲ ταύτῃ, κατὰπερ ὁ Μαϊάνδρος, ἐστὶ ὁ Νεῖ- 10
 λος. σχοῖνοι δὲ δωδέκα εἰσι οὗτοι, τοὺς δεῖ τούτῳ τῷ
 τρόπῳ διεκπλῶσαι. καὶ ἔπειτα ἀπίξεαι ἐς πεδίον λεῖον,
 ἐν τῷ νῆσον περιῖρρει ὁ Νεῖλος· Ταχομψῷ οὖνομα αὐ-
 τῇ ἐστὶ. οἰκέουσι δὲ τὰ ἀπὸ Ἐλεφαντίνης ἄνω Αἰθίοπες
 ἤδη, καὶ τῆς νήσου τὸ ἥμισυ· τὸ δὲ ἥμισυ, Αἰγύπτιοι. 15
 ἔχεται δὲ τῆς νήσου λίμνη μεγάλη, τὴν πέριξ νομάδες
 Αἰθίοπες νέμονται· τὴν διεκπλώσας, ἐς τοῦ Νείλου τὸ
 ῥέεθρον ἕξεις, τὸ ἐς τὴν λίμνην ταύτην ἐκδιδόι. καὶ

rim. Ab *Elephantine* oppido superiora petenti accli-
 vis locus est. Eo igitur loci navi utrimque, veluti
 bove, adligatâ oportet iter facere: quod si rumpatur
 funis, retrogreditur navigium, vi fluminis abreptum.
 Est autem ille locus, quatuor dierum navigatio; et
 tortuosus ibi Nilus est, quemadmodum Maeander:
 schoeni autem sunt duodecim, per quos isto modo
 navigare oportet. Inde in planum pervenis campum,
 in quo insulam Nilus circumfluit, cui nomen est
Tachompso. Iam regionem supra Elephantinen si-
 tam, et insulae, quam dixi, dimidiam partem, Ae-
 thiopes incolunt; alteram insulae partem Aegyptii.
 Insulae contiguus est lacus ingens, circum quem no-
 mades incolunt Aethiopes: hunc lacum ubi pernavi-
 gaveris, rursus in alveum Nili pervenies, qui in hunc
 lacum perfluit. Inde progrediens, secundum flumen

ἔπειτα ἀποβάς, παρὰ τὸν ποταμὸν ὁδοιπορίην ποιή-
 10 σαι ἡμερέων τεσσεράκοντα· σκόπελοί τε γὰρ ἐν τῷ
 Νείλῳ ὅξεις ἀνέχουσι, καὶ χοιράδες πολλαί εἰσι, δι'
 ὧν οὐκ οἶά τέ ἐστι πλέειν. διεξελθὼν δὲ ἐν τῇσι τεσσε-
 ράκοντα ἡμέρησι τοῦτο τὸ χωρίον, αὗτις ἐς ἕτερον πλοῖον
 ἐμβάς, δώδεκα ἡμέρας πλεύσας· καὶ ἔπειτα ἵξας
 25 ἐς πόλιν μεγάλην, τῇ οὐνομά ἐστι Μερὸν. λέγεται δὲ
 αὕτῃ ἢ πόλις εἶναι μητρόπολις τῶν ἄλλων Αἰθιοπῶν. οἱ
 δ' ἐν ταύτῃ, Δία Θεῶν καὶ Διόνυσον μούρους σέβονται,
 τούτους τε μεγάλως τιμῶσι· καὶ σφι μαντήιον Διὸς
 κατέστηκε. στρατεύονται δ' ἐπεὰν σφεας ὁ Θεὸς οὗτος
 30 κελεύῃ διὰ Θεσπισμάτων· καὶ, τῇ αὖ κελεύῃ, ἐκείσε.
 Ἀπὸ δὲ ταύτης τῆς πόλιος πλέων, ἐν ἴσῳ χρόνῳ ἄλ- 30
 λω ἤξεις ἐς τοὺς Αὐτομόλους, ἐν ὅσῳ περ ἐξ Ἐλεφαν-
 τίνης ἦλθες ἐς τὴν μητρόπολιν τὴν Αἰθιοπῶν. τοῖσι δὲ

iter facies quadraginta dierum: eminent enim ex Nilo
 scopuli acuti, frequentiaque saxa sunt, per quae na-
 vigare non licet. Hoc tractu intra quadraginta dies
 peragrato, rursus aliud navigium conscendes, et post
 dierum duodecim navigationem ad magnum perve-
 nies oppidum, cui nomen *Meroë*; quod oppidum
 dicitur esse metropolis reliquorum Aethiopum. In
 hoc ex diis omnibus unum Iovem colunt et Bacchum:
 estque ibi Iovis oraculum constitutum. Bellum hi
 Aethiopes faciunt, quando Deus illos per oraculum
 iussit; et quo ille iubet, eo bellum inferunt. (30.)
 Ab hoc oppido navi profectus, eodem temporis spa-
 tio, quo ex Elephantine ad metropolin pervenisti Ae-
 thiopum, ad *Automolos* [id est, *Transfugas*] per-

Αὐτομόλοισι τούτοισι οὐνομά ἐστι Ἀσμάχ· δύναται δὲ
 τοῦτο τὸ ἔπος κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσαν, οἱ ἐξ ἀρι- 5
 στερῆς χειρὸς παριστάμενοι βασιλεῖ. ἀπέστησαν δὲ αὐ-
 ται τέσσερες καὶ εἴκοσι μυριάδες Αἰγυπτίων τῶν μαχί-
 μων ἐς τοὺς Αἰθίοπας τούτους, δι' αἰτίνην τοιήνδε. ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου βασιλέος Φυλακαὶ κατέστασαν ἐν τε
 Ἐλεφαντίνῃ πόλει πρὸς Αἰθίοπων, καὶ ἐν Δάφνησι 10
 τῇσι Πηλουσίῃσι ἄλλη δὲ πρὸς Ἀραβίων καὶ Σύρων,
 καὶ ἐν Μαρῇ πρὸς Λιβύης ἄλλη. ἔτι δὲ ἐπ' ἐμεῦ καὶ
 Περσέων κατὰ ταῦτα αἱ Φυλακαὶ ἔχουσι, ὡς καὶ ἐπὶ
 Ψαμμιτίχου ἦσαν· καὶ γὰρ ἐν Ἐλεφαντίνῃ Πέρσαι
 Φρουρέουσι, καὶ ἐν Δάφνησι. τοὺς αἶν δὴ Αἰγυπτίους 15
 τρία ἔτεα Φρουρήσαντας ἀπέλυε οὐδεὶς τῆς Φρουρῆς· οἱ
 δὲ, βουλευσάμενοι καὶ κοινῇ λόγῳ χρησάμενοι, πάν-

venies. Automolis his nomen est *Asmach*; quod vo-
 cabulum nostro sermone significat *Regi a sinistrâ*
manu stantes. Erant autem hi Aegyptii, ex bellato-
 rum ordine, numero ducenta quadraginta millia,
 qui ad Aethiopes defecerant hac de caussâ. Regnante
 Psammiticho praesidia constituta erant Aegyptiorum,
 adversus Aethiopas, in Elephantine oppido; adver-
 sus Arabes vero et Syros aliud praesidium Daphnis
 Pelusiâcis; rursusque aliud Mareae, adversus Li-
 byam. Et mea etiam aetate adhuc eodem modo se
 habent Persarum praesidia atque olim sub Psammi-
 ticho erant: nam et Elephantinae in praesidio sunt
 Persae, et Daphnis. Iam Aegyptiis, qui tunc Ele-
 phantinen tribus continuis annis praesidio tenuerant,
 nemo advenit qui eis in praesidium succederet: ita-
 que hi, re deliberata, communi consilio omnes a

τες ἀπὸ τοῦ Ψαμμίτιχου ἀποστάντες, ἤϊσαν εἰς Αἰθιο-
πίν. Ψαμμίτιχος δὲ πυθόμενος, ἐδίωκε. ὡς δὲ κατέ-
20 λαβε, ἐδέετο, πολλὰ λέγων, καὶ σφέας θεοὺς πα-
τρῶους ἀπολιπεῖν οὐκ ἔα, καὶ τέκνα, καὶ γυναῖκας.
τῶν δὲ τινα λέγεται δείξαντα τὸ αἰδοῖον εἰπεῖν „ἐνθα
ἂν τοῦτο ἦ, ἔσεσθαι αὐτοῖσι ἐνθαῦτα καὶ τέκνα καὶ
γυναῖκας.“ Οὗτοι ἐπεὶ τε εἰς Αἰθιοπίν ἀπίκοντο, δι-
25 δοῦσι σφέας αὐτοὺς τῷ Αἰθίοπων βασιλεῖ. ὁ δὲ σφέας
τῷδε ἀντιδωρέεται. ἦσαν οἱ διάφοροί τινες γεγονότες τῶν
Αἰθίοπων· τούτους ἐκέλευε ἐξελόντας, τὴν ἐκείνων γῆν
οἰκέειν. τούτων δὲ ἐσοικισθέντων εἰς τοὺς Αἰθίοπας, ἡμε-
ρῶτεροι γεγόνασι Αἰθίοπες, ἥθεα μαθόντες Αἰγύπτια.
Μέχρι μὲν νυν τεσσέρων μηνῶν πλόου καὶ ὁδοῦ 31
γινώσκεται ὁ Νεῖλος, πάρεξ τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ ρεύμα-

Psammiticho desciscentes, ad Aethiopas transierunt.
Qua re cognitâ, Psammitichus illos persecutus est:
adsecutusque multis verbis oravit obtestatusque est,
patrios ne desererent deos, et liberos, atque uxores.
Cui unum ex his, pudenda ostendentem, respondisse
ferunt, *ubi haec essent, ibi non defore ipsis libe-*
ros, nec uxores. Hi postquam in Aethiopiam perve-
nere, tradiderunt se regi Aethiopiae: qui illos ita
remuneratus est. Erat illi cum nonnullis Aethiopum
contentio: iussit igitur, ut hos sedibus suis pellerent,
et eorum terram habitarent. Ita, Aegyptiis intra
Aethiopum fines receptis, mitiores facti sunt Aethio-
pes, mores Aegyptiacos edocti.

(31.) Ad quatuor igitur mensium navigationem
viamque cognitus est *Nilus*, ultra eum cursum quem

5
 5
 32
 5

τος. τοσοῦτοι γὰρ συμβαλλομένῳ μῆνες εὐρίσκονται
 ἀναισιμούμενοι ἐξ Ἐλεφαντίνης πορευομένῳ ἐς τοὺς Αὐ-
 τομόλους τούτους. ῥέει δὲ ἀπὸ ἐσπέρης τε καὶ ἡλίου
 δυσμέων. Τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, οὐδεὶς ἔχει σαφέως φρά-
 σαι· ἐρῆμος γάρ ἐστι ἡ χώρα αὕτη ὑπὸ καύματος.
 Ἀλλὰ τὰδε μὲν ἤκουσα ἀνδρῶν Κυρηναίων, Φαμένων
 ἐλθεῖν τε ἐπὶ τὸ Ἀμμωνος χρηστήριον, καὶ ἀπικέσθαι
 ἐς λόγους Ἐτεάρχῳ τῷ Ἀμμωνίων βασιλεῖ· καὶ πως
 ἐκ λόγων ἄλλων ἀπικέσθαι ἐς λέσχην περὶ τοῦ Νεί-
 λου, ὥς οὐδεὶς αὐτοῦ οἶδε τὰς πηγὰς· καὶ τὸν Ἐτεάρ-
 χον φάναι ἐλθεῖν ποτε παρ' αὐτὸν Νασαμῶνας ἀνδρας.
 τὸ δὲ ἔθνος τοῦτο, ἐστὶ μὲν Λιβυκόν, νέμεται δὲ τὴν
 Σύρτιν τε καὶ τὴν πρὸς ἡῶν χώραν τῆς Σύρτιος οὐκ ἐπὶ
 πολλόν. ἀπικομένους δὲ τοὺς Νασαμῶνας, καὶ εἰρω-

per Aegyptum conficit. Etenim dierum summam col-
 ligendo, reperies, tot insumendos esse menses, si
 quis ab Elephantine ad hos Automolos voluerit pro-
 ficisci. Fluit autem Nilus a vesperâ et solis occasu.
 Quae vero ultra sunt, nemo novit: est enim deserta
 terra ob solis fervorem. (32.) Verumtamen haecce
 audiui ex hominibus nonnullis Cyrenaeis, qui se dice-
 bant ad Ammonis venisse oraculum, ibique sermo-
 nes miscuisse cum *Etearcho*, rege *Ammoniorum*.
 Tum forte, ex aliis sermonibus incidisse se, aiebant,
 in confabulationem de Nilo, cuius fontes nemini
 sint cogniti: et dixisse Etearchum, *venisse ad se
 olim homines Nasamonas*: (est autem hic Libycus
 populus, Syrtin incolens, et terrae tractum a Syrti
 orientem versus haud ita magnum.) *hos Nasamonas,
 ubi ex eis quaesisset an aliquid amplius haberent*

10 τρωμένους εἴ τι ἔχουσι πλέον λέγειν περὶ τῶν ἐρήμων
 τῆς Λιβύης, φάναι, παρὰ σφίσι γενέσθαι ἀνδρῶν
 δυναστέων παῖδας ὑβριστάς· τοὺς ἄλλα τε μηχανᾶ-
 σθαι ἀνδρωθέντας περισσὰ, καὶ δὴ καὶ ἀποκληρῶσαι
 πέντε ἐωυτῶν, ὀψομένους τὰ ἐρῆμα τῆς Λιβύης, καὶ
 15 εἴ τι πλέον ἴδοιεν τῶν τὰ μακρότατα ἰδομένων· “ (Τῆς
 γὰρ Λιβύης τὰ μὲν κατὰ τὴν βορρῆϊν θάλασσαν, ἀπ’
 Αἰγύπτου ἀρξάμενοι μέχρι Σολοέντος ἄκρης, ἥ τελευ-
 τὰ τὰ τῆς Λιβύης, παρήκουσι παρὰ πᾶσαν Λίβυες,
 καὶ Λιβύων ἔθνηα πολλὰ, πλὴν ὅσον Ἕλληνες καὶ
 20 Φοίνικες ἔχουσι. τὰ δὲ ὑπὲρ θαλάσσης τε καὶ τῶν ἐπὶ
 θάλασσαν κατηκόντων ἀνθρώπων, τὰ κατύπερθε θη-
 ριώδης ἐστὶ ἡ Λιβύη· τὰ δὲ κατύπερθε τῆς θηριώδους,

quae de desertis dicerent Libyae, narrasse, Fuisse apud se dynastarum quorundam filios petulantes; qui, postquam virilem attigissent aetatem, quum alia curiosius machinati sint, tum vero quinque e suo numero sorte designaverint, solitudines Africae lustraturos, operamque datuos, ut aliquid amplius viderent quam hi qui eas quam longissime inspexissent. (Nam Libyae totum tractum secundum mare boreale porrectum, ab Aegypto inde usque ad Soloëntem promontorium, ubi desinit Africa, Libyes incolunt, et multi quidem Libyci populi, praeter eas partes quas Graeci atque Phoenices obtinent. Quae vero supra oram maritimam sita sunt, et supra eorum hominum ditionem quorum sedes usque ad mare pertinent; superiora ista Libyae a feris habitantur: supra vero tractum feris refertum, arena est,

ψάμμος τέ ἐστι, ἄνυδρος δεινῶς, καὶ ἐρήμος πάντων.)
 „Ἐπεὶ ὦν τοὺς νεηνίας ἀποπεμπομένους ὑπὸ τῶν ἡλί-
 κων, ὕδασι τε καὶ σιτίοισι εὖ ἐξηρτυμένους, ἰέναι τὰ 25
 πρῶτα μὲν διὰ τῆς οἰκεομένης· ταύτην δὲ διεξελθόντας,
 εἰς τὴν Θηριώδεα ἀπικέσθαι· ἐκ δὲ ταύτης, τὴν ἐρήμον
 διεξιέναι, τὴν ὁδὸν ποιευμένους πρὸς ζέφυρον ἄνεμον.
 διεξελθόντας δὲ χῶρον πολλὸν ψαμμώδεα, καὶ ἐν πολ-
 λῇσι ἡμέρησι, ἰδεῖν δὴ κοτε δένδρεα ἐν πεδίῳ πεφυκό- 30
 τα· καὶ σφέας προσελθόντας, ἄπτεσθαι τοῦ ἐπείντος
 ἐπὶ τῶν δενδρέων καρποῦ. ἀπτομένοισι δὲ σφι ἐπελθεῖν
 ἄνδρας μικροὺς, μετρίων ἐλάσσονας ἀνδρῶν, λαβόντας
 δὲ ἄγειν σφέας· Φωνῆς δὲ οὔτε τι τῆς ἐκείνων τοὺς
 Νασαμῶνας γινώσκειν, οὔτε τοὺς ἄγοντας τῶν Νασα- 35
 μῶνων. ἄγειν τε δὴ αὐτοὺς δι' ἐλέων μεγίστων, καὶ

XXXII. 24. Ἐπεὶ ὦν. Εἶπεν ὦν ed. Reiz. ex coniect.

arida prorsus et aquâ carens terra, denique omnino deserta.) *Iuvenes igitur illos, ab aequalibus suis emissos, aquâ et cibariis bene instructos, primum terram peragrassae habitatae: eaque traiectâ, pervenisse in eam quae feris referta; tum ex hac transisse in desertam, iter occidentem versus facientes. Postquam multum terrae arenosae compluribus diebus permeassent, conspexisse tandem aliquando arbores, accessisseque et fructum arborum gustasse. Gustantibus vero supervenisse homines parvos, minores modicâ staturâ, qui eos prehensos abduxissent: sermonem vero illorum non intellexisse Nasamonas, nec illos sermonem ipsorum. Ab his igitur abductos esse per maximas paludes, eas-*

ἀπεξελθόντας ταῦτα, ἀπικέσθαι ἐς πόλιν, ἐν τῇ ἅπαν-
 τας εἶναι τοῖσι ἄγουσι τὸ μέγαθος ἴσους, χρῶμα δὲ
 μέλανας. παρὰ δὲ τὴν πόλιν ῥέειν ποταμὸν μέγαν·
 ῥέειν δὲ ἀπὸ ἐσπέρης αὐτὸν πρὸς ἥλιον ἀνατέλλοντα·
 φαίνεσθαι δὲ ἐν αὐτῷ κροκοδείλους.“ Ὁ μὲν δὴ τοῦ 33
 Ἀμμωνίου Ἐτεάρχου λόγος ἐς τοῦτό μοι δεδηλώσθω·
 πλὴν ὅτι „ἀπονοστήσαί τε ἔφασκε τοὺς Νασαμῶνας,
 ὡς οἱ Κυρηναῖοι ἔλεγον· καὶ ἐς τοὺς οὗτοι ἀπίκοντο ἀν-
 5 θρώπους, γόητας εἶναι πάντας,“ Τὸν δὲ δὴ ποταμὸν
 τούτον τὸν παραρρέοντα καὶ Ἐτέαρχος συνεβάλλετο
 εἶναι τὸν Νεῖλον· καὶ δὴ καὶ ὁ λόγος οὕτω αἰρέει. ῥέει
 γὰρ ἐκ Λιβύης ὁ Νεῖλος, καὶ μέσσην τάμνων Λιβύην·
 καὶ (ὡς ἐγὼ συμβάλλομαι, τοῖσι ἐμφανέσι τὰ μὴ γι-
 0 νωσκόμενα τεκμαιρόμενος) τῷ Ἰστρῷ ἐκ τῶν ἴσων μέ-
 τρων ὁρμάται. Ἰστρὸς τε γὰρ ποταμὸς ἀρξάμενος ἐκ

*que praetergressos pervenisse in oppidum, in qua
 cunctos fuisse his, qui illos abduxerant, staturā
 aequales, nigros autem colore. Ad oppidum illud
 fluere flumen ingens: fluere autem ab occidente
 versus orientem, in eoque reperiri crocodilos. (33.)*

Hactenus igitur a me exposita sit Ammonii Etearchi
 narratio: hoc unum adiciam, dixisse eum, *redisse
 hos Nasamonas, ut quidem narraverint Cyrenaei;
 et homines illos, ad quos pervenissent, praesti-
 giatores esse omnes.* Iam vero fluvium illum prae-
 terfluentem et Etearchus coniectabat esse *Nilum*, at-
 que etiam ratio ita suadet. Fluit enim ex Libyā Nilus,
 mediam illam secans; et (ut ego coniicio, ex manifestis
 de his quae minus cognita sunt coniecturam capiens)
 parallelum Istro cursum habet. Nam Ister fluvius,

Κελτῶν καὶ Πυρήνης πόλιος, ῥέει μέσσην σχίζων τὴν Εὐρώπην. οἱ δὲ Κελτοὶ εἰσι ἔξω Ἡρακληῖων στηλέων ὁμουρέουσι δὲ Κυνησίοισι, οἱ ἔσχατοι πρὸς δυσμέων οἰκέουσι τῶν ἐν τῇ Εὐρώπῃ κατοικημένων. τελευτᾷ δὲ ὁ Ἰστρος, ἐς Θάλασσαν ῥέων τὴν τοῦ Εὐξείνου πόντου διὰ πάσης Εὐρώπης, τῇ Ἰστρίῃν οἱ Μιλησίων οἰκέουσι ἄπο-
 34 κοι. Ὁ μὲν δὴ Ἰστρος, ῥέει γὰρ δι' οἰκευμένης, πρὸς πολλῶν γινώσκεται. περὶ δὲ τῶν τοῦ Νείλου πηγέων οὐδεὶς ἔχει λέγειν· αἰοίκητός τε γὰρ ἐστὶ καὶ ἐρήμος ἡ Λιβύη, δι' ἧς ῥέει. περὶ δὲ τοῦ ρεύματος αὐτοῦ, ἐπ' ὅσον μακρότατον ἱστορεῦντα ἦν ἐξικέσθαι, εἴρηται. ἐκ-
 5 δίδοι δὲ ἐς Αἴγυπτον. ἡ δὲ Αἴγυπτος τῆς ὀρεινῆς Κιλικίης μάλιστά κη ἀντίη κέεται· ἐνθεῦτεν δὲ, ἐς Σινώπην τὴν ἐν τῷ Εὐξείνῳ πόντῳ πέντε ἡμερέων ἰβεῖα ὁδὸς

a Celtis et Pyrene oppido initium sumens, mediam perfluit scinditque Europam. Habitant autem Celtae extra Herculis columnas, finitimique sunt Cynesiorum, qui sunt extremus populus versus occidentem eorum qui Europam incolunt. Desinit autem Ister, totam Europam emensus, in mare influens Ponti Euxini, ubi Istriam habitant coloni Milesiorum. (34.) Ister igitur, quum per habitatam fluat terram, multis hominibus notus est. Nili autem fontes docere nemo nos potest, quoniam non habitata desertaque est Libya, quam perfluit. De eius cursu vero, quoad longissime eum cognoscere percunctando potui, dictum est. Exit autem Nilus in Aegyptum: sita est autem Aegyptus ex adverso maxime montanae Ciliciae, unde ad Sinopen oppidum ad Pontum Euxinum via

εὐζώνῳ ἀνδρί· ἡ δὲ Σινώπη τῷ Ἰστρῷ ἐκιδόντι ἐς θαλάσσαν ἀντίον κέεται. οὕτω τὸν Νεῖλον δοκέω διὰ πάσης τῆς Λιβύης διεξιόντα ἐξισοῦσθαι τῷ Ἰστρῷ. Νείλου μὲν νυν περὶ τασαῦτα εἰρήσθω.

ἘΡΧΟΜΑΙ δὲ περὶ Αἰγύπτου μηχανέων τὸν λόγον, 35
ὅτι πλεῖστα θωυμάσια ἔχει ἢ ἄλλη πᾶσα χώρα, καὶ ἔργα λόγου μέζω παρέχεται πρὸς πᾶσαν χώραν· τούτων εἵνεκα πλέω περὶ αὐτῆς εἰρήσεται. Αἰγύπτιοι ἅμα τῷ οὐρανῷ τῷ κατὰ σφέας ἔοντι ἑτεροίῳ, καὶ τῷ ποταμῷ φύσιν ἀλλοίην παρεχομένῳ ἢ οἱ ἄλλοι ποταμοί, καὶ πολλὰ πάντα ἔμπαλιν τοῖσι ἄλλοισι ἀνθρώποισι ἐστήσαντο ἥθεά τε καὶ νόμους. ἐν τοῖσι αἱ μὲν γυναῖκες ἀγορεύουσι καὶ καπηλεύουσι· οἱ δὲ ἄνδρες, κατ' οἴκους ἔόντες, ὑφαίνουσι. ὑφαίνουσι δὲ οἱ μὲν ἄλ' ἅλοι, ἀνα τὴν κρόκην αἰθέοντες, Αἰγύπτιοι δὲ, κάτω. τὰ ἀχθεα οἱ μὲν

recta est expedito homini quinque dierum : Sinope autem est ex adverso Istri, qua is in mare influit. Ita Nilum quidem, qui totam Libyam percurrit, aequalem censeo Istro. Sed de Nilo haec dicta sufficiant.

(35.) Progredior nunc, longiorem *de AEGYPTO* narrationem exordiens, quoniam et plures res mirabiles habet, et opera exhibet memorabiliora, quam alia quaelibet regio : qua de causâ copiosius de ea exponam. *Aegyptii*, quemadmodum apud eos coelum diversum est, et fluvii natura longe differt ab aliorum naturâ fluviorum, sic et ipsi plerisque omnibus in rebus mores sequuntur et instituta aliis hominibus contraria. Apud eos mulieres forum frequentant et mercantur; viri autem, domi sedentes, telam texunt. Texunt autem alii homines, tramam superne

ἄνδρες ἐπὶ τῶν κεφαλῶν Φορέουσι, αἱ δὲ γυναῖκες
 ἐπὶ τῶν ὤμων οὐρέουσι, αἱ μὲν γυναῖκες, ὀρβαί· οἱ δὲ
 ἄνδρες, κατήμενοι. εὐμαρέη χρέωνται ἐν τοῖσι οἴκοις,
 ἐσθίουσι δὲ ἔξω ἐν τῇσι ὁδοῖσι· ἐπιλέγοντες, ὥς τὰ 15
 μὲν αἰσχρὰ, ἀναγκαῖα δὲ, ἐν ἀποκρύφῳ ἐστὶ ποιεῖν
 χρεῶν· τὰ δὲ μὴ αἰσχρὰ, ἀναφανδόν. ἱρᾶται γυνὴ μὲν
 οὐδεμίῃ οὔτε ἔρσενος Θεοῦ, οὔτε Θελήης· ἄνδρες δὲ, πάν-
 των τε καὶ πασέων. τρέφειν τοὺς τοκέας τοῖσι μὲν παισὶ
 οὐδεμίῃ ἀνάγκη, μὴ βουλομένοις· τῇσι δὲ θυγατράσι 20
 36 πᾶσα ἀνάγκη, καὶ μὴ βουλομένησι. Οἱ ἱερεῖς Θεῶν
 τῇ μὲν ἄλλῃ κομέουσι· ἐν Αἰγύπτῳ δὲ, ξυρεῦνται.
 τοῖσι ἄλλοις ἀνθρώποισι νόμος, ἅμα κῆδεϊ κεκάρθαι
 τὰς κεφαλὰς τοὺς μάλιστα ἰκνέεται· Αἰγύπτιοι δὲ ὑπὸ
 τοὺς θανάτους ἀνιέισι τὰς τρίχας αὖξεσθαι, τὰς τε ἐν 5
 τῇ κεφαλῇ καὶ τῷ γενεῖῳ, τέως ἐξυρημένοι. τοῖσι μὲν

adigentes, Aegyptii inferne. Onera viri capitibus fe-
 runt; foeminae sub humeris. Mingunt foeminae, re-
 ctae stantes; viri, residentes. Alvum exonerant intra
 domos; cibum vero capiunt extra, in viis publicis:
 dicentes, *quae turpia quidem sint, sed necessaria,*
ea in occulto facienda; quae vero non turpia, in
aperto. Foemina nulla sacerdotio fungitur, nec dei
 ullius, nec deae: viri sacerdotes sunt tam dearum
 omnium, quam deorum. Nutrire parentes non tenen-
 tur filii, nisi ultro id faciant: filiae vero, etiam si
 nolint, lege tenentur. (36.) Deorum sacerdotes aliis
 in terris comam alunt; in Aegypto tondentur. Apud
 alios homines institutum est, ut in propinquorum
 funeribus tondeant caput: Aegyptii, mortuo aliquo
 suorum, capillos et barbam augeri sinunt, antea

ἄλλοισι ἀνθρώποισι χωρὶς θηρίων δίαίτα ἀποκένεῖται·
 Αἰγυπτίοισι δὲ ὁμοῦ θηρίοισι ἡ δίαίτα ἔστι. ἀπὸ πυ-
 ρέων καὶ κριθέων ἄλλοι ζῶουσι· Αἰγυπτίων δὲ τῶ ποιευ-
 0 μένω ἀπὸ τούτων τὴν ζῴην, ὄνειδος μέγιστόν ἐστι· ἀλ-
 λά ἀπὸ ὀλυρέων ποιεῦνται σιτία, τὰς ζείας μετεξέτεροι
 καλέουσι. Φυρῶσι τὸ μὲν σταῖς τοῖσι ποσί· τὸν δὲ πη-
 λὸν τῇσι χερσὶ, καὶ τὴν κόπρον ἀναιρέονται. τὰ αἰδοῖα
 ἄλλοι μὲν ἐῷσι ὡς ἐγένοντο, πλὴν ὅσοι ἀπὸ τούτων
 5 ἐμάθον· Αἰγύπτιοι δὲ περιτάμνονται. εἴματα, τῶν μὲν
 ἀνδρῶν ἕκαστος ἔχει δύο· τῶν δὲ γυναικῶν ἐν ἑκάστη.
 τῶν ἰστίων τοὺς κρίκους καὶ κάλους, οἱ μὲν ἄλλοι ἐξω-
 θεν προσδέουσι· Αἰγύπτιοι δὲ, ἔσωθεν. γράμματα γρά-
 0 φουσι καὶ λογίζονται ψήφοισι, Ἕλληνες μὲν, ἀπὸ τῶν
 ἀριστερῶν ἐπὶ τὰ δεξιά φέροντες τὴν χεῖρα· Αἰγύπτιοι
 δὲ, ἀπὸ τῶν δεξιῶν ἐπὶ τὰ ἀριστερά· καὶ ποιεῦντες

tonsi. Alii homines seorsim ab animalibus vitam
 agunt: Aegyptii una cum animalibus degunt. Alii
 tritico et hordeo vescuntur: apud Aegyptios, qui
 hisce vitam sustentat, ei id maximo probro est; ex
olyra vero panem et alia farinacea parant, quam
 nonnulli *zeam* vocant. Farinam Aegyptii pedibus
 subigunt, lutum vero manibus; manibus item ster-
 cus tollunt. Pudenda alii homines sinunt uti naturâ
 sunt, nisi qui ab his didicere; Aegyptii ea circum-
 cidunt. Vestes vir quilibet binas habet; femina unam.
 Velorum annulos et funes alii extrinsecus adligant,
 Aegyptii intrinsecus. Literarum elementa scribunt,
 et calculis computant, Graeci a sinistrâ parte ad dex-
 tram promoventes manum: Aegyptii a dextrâ ad si-
 nistram; atque id facientes, dextrorsum se scribere

ταῦτα, αὐτοὶ μὲν Φασι ἐπὶ δεξιὰ ποιεῖν, Ἕλληνας δὲ ἐπ' ἀριστερά. διφασίοισι δὲ γράμμασι χρέωνται· καὶ τὰ μὲν αὐτῶν, ἱρά· τὰ δὲ, δημοτικά καλέεται.

- 37 Θεοσεβέες δὲ περισσῶς ἑόντες μάλιστα πάντων ἀνθρώπων, νόμοισι τοιοσίδε χρέωνται. Ἐκ χαλκέων ποτηρίων πίνουσι, διασμέωντες ἀνα πᾶσαν ἡμέρην· οὐκ ὁ μὲν, ὁ δ' οὐ, ἀλλὰ πάντες. εἴματα δὲ λίνεα φορέουσι, αἰεὶ νεόπλυτα· ἐπιτηδεύοντες τοῦτο μάλιστα. 5 τὰ τε αἰδοῖα περιτάμνονται καθαριότητος εἵνεκε· προτιμῶντες καθαροὶ εἶναι ἢ εὐπρεπέστεροι. Οἱ δὲ ἱερεῖς ξυρεῦνται πᾶν τὸ σῶμα διὰ τρίτης ἡμέρης, ἵνα μήτε Φθεῖρ, μήτε ἄλλο μυσαρὸν μηδὲν ἐγγίνηταί σφι. Φεραπέουσι τοὺς θεοὺς. ἐσθῆτα δὲ φορέουσι οἱ ἱερεῖς λινὴν 10 μούνην, καὶ ὑποδήματα βύβλιν· ἄλλην δὲ σφι ἐσθῆ-

XXXVI. 22 seq. Nonnulli ἐπιδέξια, i. e. dextre : et dein ἐπαρίστερα, sinistre.

dicunt, Graecos autem ad sinistram. Utuntur autem *duplici genere scripturae*; quorum alterum *sacrum* vocatur, alterum *populare*.

(37.) *Religiosi* quum sint supra modum, et magis quam alii omnes homines, *ritibus* utuntur huiusmodi. Ex aeneis bibunt poculis, eaque quotidie operose eluunt exterguntque; non hic, nec vero ille; sed ad unum omnes. Vestimenta gestant lineae, semper recens lota; hoc enim quam maxime curant. Pudenda autem circumcidunt munditiei caussâ; maluntque mundi esse, quam decori. *Sacerdotes* tertio quoque die totum radunt corpus, ne aut pediculus aut aliud quid sordidum illis insit, dum diis officia praestant. Vestem sacerdotes nonnisi lineam gestant,

121, 26.

τα οὐκ ἔξεστι λαβεῖν, οὐδὲ ὑποδήματα ἄλλα. λούν-
 ται δὲ δις τῆς ἡμέρης ἐκάστης ψυχρῶ, καὶ δις ἐκάστης
 νυκτός. ἄλλας τε θρησκείας ἐπιτελέουσι μυρίας, ὥς
 5 εἰπεῖν λόγῳ. πάσχουσι δὲ καὶ ἀγαθὰ οὐκ ὀλίγα. οὐ-
 τε τι γὰρ τῶν οἰκηρίων τρίβουσι, οὔτε δαπανέωνται· ἀλ-
 λά καὶ σιτία σφί ἐστι ἱρὰ πεσσομένα, καὶ κρεῶν βοέων
 καὶ χηνέων πλήθος τι ἐκάστῳ γίνεται πολλόν, ἡμέρης
 ἐκάστης· δίδοται δὲ σφί καὶ οἶνος ἀμπέλινος. ἰχθύων
 10 δὲ οὐ σφί ἔξεστι πάσασθαι. κυάμους δὲ οὔτε τι μάλα
 σπείρουσι Αἰγύπτιοι ἐν τῇ χώρῃ, τοὺς τε γενομένους
 οὔτε τρώγουσι, οὔτε ἔφοντες πατέονται. οἱ δὲ δὴ ἱερεῖς
 οὐδὲ ὀρέοντες ἀνέχονται, νομίζοντες οὐ καθαρὸν μιν εἶναι
 ὅσπριον. ἱρᾶται δὲ οὐκ εἰς ἐκάστου τῶν θεῶν, ἀλλὰ
 15 πολλοί, τῶν εἰς ἐστὶ ἀρχιέρεως· ἐπεὰν δέ τις ἀποθάνῃ,

et calceamenta ex papyro; aliam vestem, aut alia
 calceamenta gestare, non est illis licitum. Bis quoti-
 die lavantur frigidâ, et bis unaquaque nocte. Deni-
 que alias observant caerimonias, verbo ut dicam, in-
 finitas. Fruuntur vero etiam commodis haud paucis.
 Nihil enim suarum rerum vel usu deterunt vel con-
 sumunt: sed adponuntur illis quotidie sacri cibi cocti,
 et carnis bovinae et anserinae copia quaedam haud
 exigua: etiamque vinum viteum eisdem praebetur.
 Piscibus autem vesci nefas illis est. Fabas nullas uti-
 que serunt Aegyptii, et, si quae nascuntur, has nec
 crudas manducant, nec coctis vescuntur: sacerdotes
 vero ne adspicere quidem eas sustinent, immundum
 esse legumen existimantes. Non est autem cuique
 deo sacerdos unus; sed plures, quorum unus est
 princeps sacerdos: qui si moritur, ei succedit filius.

- 38 τούτου ὁ παῖς ἀντικατίσταται. Τοὺς δὲ βοῦς τοὺς ἔρσενας τοῦ Ἐπάφου εἶναι νομίζουσι, καὶ τούτου εἵνεκα δοκιμάζουσι αὐτοὺς ὥδε. τρίχα ἦν καὶ μῖν ἴδηται ἐπεοῦσαν μέλαιναν, οὐ καθαρὸν εἶναι νομίζει. δίζηται δὲ ταῦτα ἐπὶ τούτῳ τεταγμένος τῶν τις ἱρέων, καὶ ὀρθοῦ ἐστεῶτος τοῦ κτήνεος καὶ ὑπτίου, καὶ τὴν γλῶσσαν ἐξειρύσας, εἰ καθαρὴ τῶν προκειμένων σημείων, τὰ ἐγὼ ἐν ἄλλῳ λόγῳ ἐρέω. κατορθᾷ δὲ καὶ τὰς τρίχας τῆς οὐρῆς, εἰ κατὰ φύσιν ἔχει πεφυκυίας. ἦν δὲ τούτων πάντων ἡ καθαρὸς, σημαίνεται βύβλω περὶ τὰ κέρα εἰλίσσων· καὶ ἔπειτα γῆν σημαντρίδα ἐπιπλάσας, ἐπιβάλλει τὸν δακτύλιον· καὶ οὕτω ἀπάγουσι. αἰσήμαντον δὲ θύσαντι θάνατος ἢ ζημὴ ἐπικέεται. δοκιμάζεται μὲν νυν τὸ κτήνος τρόπῳ τοιῷδε.
- 39 Θυσίῃ δὲ σφι ἡδε κατέστηκε. ἀγαγόντες τὸ σεσημασ-

(38.) Boves mares Epapho sacros esse aestimant; et hac de caussâ in hunc modum eos explorant. Si vel unum pilum nigrum in bove conspicit is qui explorat, hunc non censet esse mundum. Est autem sacerdos ad id constitutus, qui et recto stante bove, et resupinato, et linguâ eius exsertâ, inquirat an mundus sit respectu praescriptorum signorum, quae ego alibi exponam. Inspicitque ille etiam caudae pilos, an habeat illos bos secundum naturam constitutos. Quod si his omnibus rebus mundus bos est, tum notat illum sacerdos papyro cornibus circumvoluto, deinde inlitâ terrâ signatoriâ annulum inprimit; atque ita bos abducitur: non signatum autem immolanti, capitis poena dicta est. Hic est ritus, quo exploratur victima. (39.) *Sacrificium* autem tali modo inistî-

μένον κτήνος πρὸς τὸν βωμὸν, ὅκου ἂν θύωσι, πυρὴν
καίουσιν. ἔπειτα δὲ ἐπ' αὐτοῦ οἶνον κατὰ τοῦ ἱρηίου ἐπι-
σπείσαντες, καὶ ἐπικαλέσαντες τὸν θεὸν, σφάζουσι·
5 σφάζαντες δὲ, ἀποτάμνουσι τὴν κεφαλὴν. σῶμα μὲν
δὴ τοῦ κτήνεος δείρουσι· κεφαλῇ δὲ κείνῃ πολλὰ κατα-
ρησάμενοι, φέρουσι, τοῖσι μὲν ἂν ἡ ἀγορὴ, καὶ Ἕλλη-
νὲς σφίσι ἕως ἐπιδήμιοι ἔμποροι, οἱ δὲ φέροντες ἐς τὴν
ἀγορὴν, ἀπ' ὧν ἔδοντο· τοῖσι δὲ ἂν μὴ παρέωσι Ἕλλη-
10 νες, οἱ δ' ἐκβάλλουσι ἐς τὸν ποταμὸν. καταρέονται
δὲ, τὰδε λέγοντες, τῇσι κεφαλῇσι „εἴ τι μέλλοι ἢ
σφίσι τοῖσι θύουσι, ἢ Αἰγύπτῳ τῇ συναπάσῃ κακὸν γε-
νεῖσθαι, ἐς κεφαλὴν ταύτην τραπέσθαι.“ Κατὰ μὲν
νυν τὰς κεφαλὰς τῶν θυομένων κτηνέων, καὶ τὴν ἐπί-
15 σπεισιν τοῦ οἶνου, πάντες Αἰγύπτιοι νόμοισι τοῖσι αὐ-

tuitur. Postquam iustâ notâ signatus bos ad aram
adductus est, ad quam peragitur sacrificium, pyram
accendunt. Deinde super arâ vinum adversus victi-
mam libant, invocatoque deo illam mactant, macta-
tæque caput abscindunt. Tum corpus quidem pecu-
dis excoriant; capiti vero illi multa mala imprecan-
tur, eoque facto, qui forum venale habent, et quo-
rum in oppido Graeci cum ipsis habitant, hi caput
illud in forum ferunt venduntque; quibus vero non
adsunt Graeci, hi illud in fluvium abiiciunt. Impre-
cantur autem capitibus, haec verba pronunciantes:
*Si quid mali aut nobis sacrificantibus aut univer-
sae imminet Aegypto, illud in hoc caput vertito!*
Quod igitur ad capita mactatarum victimarum adii-
net, et ad vinum super eas effusum, Aegyptii omnes,
omnibus in sacrificiis, eisdem ritibus perinde utun-

τοῖσι χρέωνται ὁμοίως ἐς πάντα τὰ ἱρά· καὶ, ἀπὸ
 τούτου τοῦ νόμου, οὐδὲ ἄλλου οὐδενὸς ἐμφύχου κεφα-
 40 λῆς γεύεται Αἰγυπτίων οὐδεῖς. Ἡ δὲ δὴ ἐξαίρεσις
 τῶν ἱρῶν καὶ ἡ καῦσις, ἄλλη περὶ ἄλλο ἱρόν σφι κα-
 τέστηκε. τὴν δ' ὧν μεγίστην τε δαίμονα ἡγνῆται εἶναι,
 καὶ μεγίστην οἱ ὀρθὴν ἀνάγουσι, ταύτῃ ἐρχομαι ἐρέων.
 ἐπεὰν ἀποδεύρωσι τὸν βοῦν, κατευξάμενοι, κοιλίην μὲν 5
 κεινὴν πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον, σπλάγχνα δὲ αὐτοῦ λεί-
 πουσιν ἐν τῷ σώματι καὶ τὴν πιμελήν· σκέλεα δὲ ἀπο-
 τάμνουσι, καὶ τὴν ὀσφὺν ἄκρην, καὶ τοὺς ὠμούς τε
 καὶ τὸν τράχηλον. ταῦτα δὲ ποιήσαντες, τὸ ἄλλο σῶ-
 μα τοῦ βοῦς πιμπλάσιν ἄρτων καθαρῶν, καὶ μέλι- 10
 τος, καὶ ἀσταφίδος, καὶ σύκων, καὶ λιβανωτοῦ, καὶ

XL. 4. ταύτῃ ex ms. ubi intell. τίς κατέστηκε. Vulgo alii
 ταύτην.

XL. 5 seq. ἐπεὰν ἀποδεύρωσι etc. Vulgo sic legebatur: ἐπὶ πρὸ-
 νηστεύσωσι τῇ Ἰσι, καὶ ἐπὶ κατεύξωνται, θύουσιν τὸν βοῦν·
 καὶ ἀποδεύραντες, κοιλίην μὲν ἐκείνην πᾶσαν ἐξ ὧν εἶλον.

tur: atque inde fit, ut nullius animantis capite quis-
 quam Aegyptius vescatur. (40.) Exenteratio autem
 victimae et crematio, pro diversis sacris, diversa est.
 Quam igitur maximam deam censent esse, cui item
 maximum agunt festum, huic [quo ritu fiat exente-
 ratio et crematio] dicam. Postquam excoriarunt bo-
 vem, peractis precibus, totam inferiorem alvum exi-
 munt, viscera vero et adipem in corpore relinquunt:
 pedes vero amputant, et extremam coxam, armosque,
 et cervicem. His factis, reliquum bovis corpus im-
 plent panibus mundis, melle, uvâ passâ, ficis, thu-
 re, myrrhâ, aliisque aromatibus. Tum ita repletum

φμύρης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων. πλῆσαντες δὲ
 τούτων, καταγίζουσι, ἔλαιον ἄφθονον καταχέοντες. προ-
 ηστοεύσαντες δὲ, θύουσι. καιομένων δὲ τῶν ἱρῶν, τύπ-
 15 τονται πάντες· ἑπεὰν δὲ ἀποτύψωνται, δαῖτά προτί-
 θενται τὰ ἐλίποντο τῶν ἱρῶν.

Τοὺς μὲν νυν καθαροὺς βοῦς τοὺς ἔρσενας καὶ τοὺς 41
 μόσχους οἱ πάντες Αἰγύπτιοι θύουσι· τὰς δὲ θηλέας
 οὐ σφι ἔξεστι θύειν, ἀλλὰ ἱραὶ εἰσι τῆς Ἰσίδος. τὸ γὰρ
 τῆς Ἰσίδος ἄγαλμα ἐὼν γυναικῆιον, βούκεράν ἐστι, κα-
 5 τάπερ Ἕλληνες τὴν Ἰοῦν γράφουσι· καὶ τὰς βοῦς τὰς
 θηλέας Αἰγύπτιοι πάντες ὁμοίως σέβονται προβάτων
 πάντων μάλιστα μακρῶ. τῶν ἐνέκα οὐτ' ἀνὴρ Αἰγύ-
 πτιος, οὔτε γυνή, ἀνδρὰ Ἕλληνα φιλήσειε ἀν τῷ στό-
 ματι, οὔδ' μαχαίρῃ ἀνδρὸς Ἕλληνος χρήσεται, οὔδ'
 10 ὀβελῶσι, οὔδ' λέβητι, οὔδ' κρέως καθαροῦ βοὸς δια-

incendunt, oleum largiter infundentes. Priusquam
 autem id sacrum faciant, ieiunium agunt. Dum ardet
 victima, plangunt omnes: denique, plangendi fine
 facto, epulum adponunt ex victimarum reliquiis.

(41.) Mundos igitur boves mares et vitulos immo-
 lant Aegyptii omnes: foeminas vero immolare nefas
 est, sed sacrae illae sunt Isidi. Est enim *Isidis* imago
 muliebris, bubulis instructa cornibus, quemadmo-
 dum *Io* pingitur a Graecis: et boves foeminas cuncti
 perinde colunt Aegyptii pecudum omnium longe
 maxime. Quapropter nec vir Aegyptius, neque mu-
 lier, Graecum virum osculabitur, aut cultro ho-
 minis Graeci aut veru aut ollâ utetur; et ne mundi
 quidem bovis carnem, quae graeco cultro dissecta
 fuerit, gustabit. Mortuos vero boves hoc modo sepe-

τετμημένου Ἑλληνικῇ μαχαίρῃ γεύσεται. Θάπτουσι δὲ τοὺς ἀποθνήσκοντας βοῦς, τρόπον τόνδε. τὰς μὲν θηλέας εἰς τὸν ποταμὸν ἀπιᾶσι· τοὺς δὲ ἔρσενας κατορύσσουσι ἕκαστοι ἐν τοῖσι προαστείοισι, τὸ κέρας τὸ ἕτερον ἢ καὶ ἀμφοτέρω ὑπερέχοντα, σημηίου εἵνεκε. ἐπεὰν δὲ 15 σαπῇ, καὶ προσήῃ ὁ τεταγμένος χρόνος, ἀπικνέεται εἰς ἑκάστην πόλιν βάρις ἐκ τῆς Προσωπίτιδος καλευμένης νήσου. ἡ δ' ἐστὶ μὲν ἐν τῷ Δέλτα, περίμετρον δὲ αὐτῆς εἰσὶ σχοῖνοι ἑννέα. ἐν ταύτῃ ὦν τῇ Προσωπίτιδι νήσῳ ἔνεισι μὲν καὶ ἄλλαι πόλεις συχναί· ἐκ τῆς δὲ αἰ βά- 20 ρις παραγίνονται ἀναιρεσόμεναι τὰ ὀστέα τῶν βοῶν, οὐνομα τῇ πόλει Ἀτάρβηχis· ἐν δ' αὐτῇ Ἀφροδίτης ἱερὸν ἅγιον ἵδρυται. ἐκ ταύτης τῆς πόλιος πλανέονται πολλοὶ ἄλλοι εἰς ἄλλας πόλεις· ἀνορύξαντες δὲ τὰ ὀστέα, ἀπάγουσι καὶ θάπτουσι εἰς ἓνα χῶρον πάντες. κατὰ 25 ταῦτα δὲ τοῖσι βοῦσι καὶ τᾶλλα κτήνεα θάπτουσι

liunt. Foeminas quidem in fluvium coniiciunt: mares autem defodiunt quique in suis suburbiis, ita ut alterum cornu aut etiam utrumque emineat e terrâ signi caussa. Putrefacto cadavere, quando statutum adest tempus, venit in unumquodque oppidum navis ex Prosopitide quae vocatur insula, quae in Delta est, novem schoenos in circuitu habens. In hac igitur Prosopitide insula quum alia insunt oppida multa, tum illud e quo naves circummittuntur boum ossa ablaturae, cui nomen Atarbechis; in qua est templum Veneri sacrum. Ex hoc igitur oppido multi homines, alii in alia oppida, circumvehuntur, qui ossa illa effodiunt, et abducta sepeliunt unum in locum cuncta. Eodem vero modo, atque boves, sepeliunt

ἀπαβνήσκοντα· καὶ γὰρ περὶ ταῦτα οὕτω σφι νενομο-
 θέτῃται· κτείνουσι γὰρ δὴ οὐδὲ ταῦτα. Ὅσοι μὲν δὴ 42
 Διὸς Θηβαίεος ἱδρυνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ τοῦ Θηβαίου εἰσὶ,
 οὗτοι μὲν νυν πάντες οἷων ἀπεχόμενοι, αἶγας θύουσι.
 θεοὺς γὰρ δὴ οὐ τοὺς αὐτοὺς ἅπαντες ὁμοίως Αἰγύ-
 5 πτιοι σέβονται, πλὴν Ἰσίδος τε καὶ Ὀσίριος, τὸν δὴ
 Διόνυσον εἶναι λέγουσι· τούτους δὲ ὁμοίως ἅπαντες σέ-
 βονται. ὅσοι δὲ τοῦ Μένδητος ἐκτῇνται ἱρὸν, ἢ νομοῦ
 τοῦ Μενδησίου εἰσὶ, οὗτοι δὲ αἰγῶν ἀπεχόμενοι, οἷς
 θύουσι. Θηβαῖοι μὲν νυν, καὶ ὅσοι διὰ τούτους οἷων
 10 ἀπέχονται, διὰ τὰδε λέγουσι τὸν νόμον τόνδε σφι τε-
 θῆναι· „Ἡρακλέα θελῆσαι πάντως ιδέσθαι τὸν Δία,
 καὶ τὸν οὐκ ἐθέλειν ὀφθῆναι ὑπ' αὐτοῦ. τέλος δὲ, ἐπεὶ
 τε λιπαρέειν τὸν Ἡρακλέα, τὸν Δία μηχανήσασθαι,

etiam alia pecora mortua: est enim etiam de his ita
 lege cautum; nam ne haec quidem mactant. (42.)
 Iam quicumque templum habent *Iovi Thebano* sa-
 crum, aut qui praefecturam incolunt Thebanam,
 hi omnes *ovibus* abstinent, capras vero immolant.
 Nec enim omnes Aegyptii eosdem perinde deos co-
 lunt, exceptis Iside et Osiride, quem esse Bacchum
 aiunt: hos enim pariter colunt omnes. Qui vero tem-
 plum habent Mendeti sacrum, aut qui ex Mendesiâ
 sunt praefecturâ, hi capris abstinent, oves vero im-
 molant. Thebani igitur, et quicumque alii, horum
 sacra sequentes, ovibus abstinent, hac de caussa
 legem illam sibi constitutam dicunt. *Cupivisse Her-
 culem utique conspici Iovem, hunc autem ab
 illo conspici noluisse. Ad extremum, quum assi-
 due rogaret Hercules, hoc invento usum esse Io-*

κρίον ἐκδείραντα, προέχουσαί τε τὴν κεφαλὴν ἀποτα-
 μόντα τοῦ κριοῦ, καὶ ἐνδύντα τὸ νάκος, οὕτω οἱ ἔω- 15
 τὸν ἐπιδέξαι. “ Ἀπὸ τούτου κριοπρόσωπον τοῦ Διὸς
 τῷ γάλμα ποιεῦσι Αἰγύπτιοι· ἀπὸ δὲ Αἰγυπτίων, Ἀμ-
 μώνιοι, ἔοντες Αἰγυπτίων τε καὶ Αἰθιοπῶν ἀποικοι, καὶ
 Φωνὴν μεταξὺ ἀμφοτέρων νομίζοντες. δοκέειν δ’ ἐμοί,
 καὶ τὸ οὐνομα Ἀμμώνιοι ἀπὸ τοῦδε σφι τὴν ἐπὶ 20
 νυμῖν ἐποιήσαντο· Ἀμμοῦν γὰρ Αἰγύπτιοι καλέουσι
 τὸν Δία. τοὺς δὲ κριοὺς οὐ θύουσι Θηβαῖοι, ἀλλ’ εἰσὶ
 σφι ἱερεῖς διὰ τοῦτο· μὴ δὲ ἡμέρη τοῦ ἐνιαυτοῦ, ἐν ὁρῇ
 τοῦ Διὸς, κρίον ἓνα κατακόψαντες καὶ ἀποδείραντες,
 κατὰ τὸν τρόπον ἐνδύουσι τῷ γάλμα τοῦ Διὸς, καὶ ἔπειτα 25
 ἄλλο ἄγαλμα Ἡρακλέος προσάγουσι πρὸς αὐτά. ταῦ-
 τα δὲ ποιήσαντες, τύπτονται οἱ περὶ τὸν ἱερεῖον ἅπαντες
 τὸν κρίον, καὶ ἔπειτα ἐν ἱερῇ θήκῃ θάπτουσι αὐτόν.

*venit: excoriat arietem, tum abscissum arietis
 caput sibi praetendentem, et vellere eius indutum,
 ita se ei ostendisse. Inde Iovis imaginem faciunt
 Aegyptii arietinâ facie; et ab Aegyptiis hoc accipere
 Ammonii, qui sunt Aegyptiorum Aethiopumque
 colonia, et sermone utuntur ex utrisque mixto. Vide-
 turque mihi ipsum etiam nomen Ammoniorum indi-
 dem originem cepisse; nam Iovem Aegyptii Am-
 moun vocant. Thebani igitur arietes non mactant:
 sed sacros eos istam ob causam habent. Verumtamen
 uno die quotannis, in Iovis festo, unum arietem
 caedunt; cuius detracto vellere similiter induunt
 Iovis simulacrum, deinde aliud simulacrum Hercu-
 lis ad illud adducunt: eoque facto omnes, qui circa
 templum sunt, plangunt hircum, et deinde sacro in
 loculo eum sepeliunt.*

Ἡρακλέος δὲ πέρι τόνδε τὸν λόγον ἤκουσα, ὅτι εἴη 43
 τῶν δωδέκα Θεῶν. τοῦ ἑτέρου δὲ πέρι Ἡρακλέος, τὸν
 Ἕλληνες οἶδασι, οὐδαμῇ Αἰγύπτου ἐδυνάσθην ἀκοῦσαι.
 καὶ μὴν ὅτι γε οὐ παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον τὸ οὐνομα
 5 τοῦ Ἡρακλέος Αἰγύπτιοι, ἀλλὰ Ἕλληνες μᾶλλον
 παρ' Αἰγυπτίων, καὶ Ἑλλήνων οὗτοι οἱ θέμενοι τῷ
 Ἀμφιτρυῶνος γόνῳ τὸ οὐνομα Ἡρακλέα, πολλά μοι
 καὶ ἄλλα τεκμήρια ἔστι τοῦτο οὕτω ἔχειν, ἐν δὲ καὶ
 τόδε, ὅτι τε τοῦ Ἡρακλέος τούτου οἱ γονεὲς ἀμφοτέρω
 10 ἦσαν, Ἀμφιτρυῶν καὶ Ἀλκμήνη, γεγονότες τὸ ἀνέ-
 καθεν ἀπ' Αἰγύπτου, καὶ διότι Αἰγύπτιοι οὔτε Ποσει-
 δέωνος οὔτε Διοσκούρων τὰ οὐνόματά φασι εἰδέναι,
 οὐδέ σφι Θεοὶ οὗτοι ἐν τοῖσι ἄλλοις Θεοῖσι ἀποδεδέ-
 χεται. καὶ μὴν εἰ γε παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον οὐνομά
 15 τευ δαίμονος, τούτων οὐκ ἥκιστα, ἀλλὰ μάλιστα ἔμελ-

(43.) *Ad Herculem* vero quod spectat, hunc ser-
 monem audiui, *esse eum ex duodecim deorum nu-
 mero*. De altero vero Hercule, quem Graeci norunt,
 nusquam in Aegypto comperire quidquam potui.
 Ac sane, nomen Herculis non a Graecis accepisse
 Aegyptios, sed Graecos potius ab Aegyptiis, et Grae-
 corum eos ipsos qui Amphitryonis filio nomen Her-
 culis imposuerunt; hoc, inquam, ita esse, quum alia
 multa documenta habeo, tum vero et hoc, quod hu-
 ius Herculis parentes ambo, Amphitryo et Alcmena,
 origine Aegyptii fuere, et quod Aegyptii nec Neptu-
 ni nomen, nec Dioscurorum, se nosse aiunt, neque
 hi dii ab illis in reliquorum deorum numerum sunt
 relati. Atqui si a Graecis ullius dei nomen acce-
 pissent, horum haud minime, immo vel maxime,

λον μνήμην ἔξειν, εἴπερ καὶ τότε ναυτιλίῃσι ἐχρέωντο, καὶ ἦσαν Ἑλλήνων τινὲς ναυτίλοι· ὥς ἔλπομαί τε καὶ ἐμὴ γνώμη αἰρέει, ὥστε τούτέων ἂν καὶ μᾶλλον τῶν θεῶν τὰ οὐνόματα ἐξεπιστέατο Αἰγύπτιοι ἢ τοῦ Ἡρακλέος. Ἀλλὰ τις ἀρχαῖός ἐστι θεὸς Αἰγυπτίοισι Ἡρα- 20 κλέης· ὥς δὲ αὐτοὶ λέγουσι, ἑτά ἐστι ἑπτακισχίλια καὶ μύρια ἐς Ἀμασιν βασιλεύσαντα, ἐπεὶ τε ἐκ τῶν ὀκτῶ θεῶν οἱ δωδέκα θεοὶ ἐγένοντο, τῶν Ἡρακλέα 44 ἓνα νομίζουσι. Καὶ θέλων δὲ τούτων περὶ σαφές τι εἰδέναι ἐξ ἧν οἶόν τε ἦν, ἐπλευσα καὶ ἐς Τύρον τῆς Φοινίκης, πυνθανόμενος αὐτόθι εἶναι ἱερὸν Ἡρακλέος ἁγίον· καὶ ἶδον πλουσίως κατεσκευασμένον ἄλλοισί τε πολλοῖσι ἀναθήμασι, καὶ ἐν αὐτῷ ἦσαν στῆλαι δύο, 5 ἡ μὲν, χρυσοῦ ἀπέφθου· ἡ δὲ, σμαράγδου λίθου, λάμ-

memoriam erant conservaturi; quandoquidem iam tunc navigationibus utebantur, atque etiam Graecorum nonnulli mare exercebant; quare existimo equidem, et non temere persuasum habeo, horum deorum nomina magis etiam, quam Herculis, ad Aegyptiorum notitiam fuisse perventura. At est Aegyptiis antiquus aliquis deus Hercules: nam, ut ipsi dicunt, septemdecim millia annorum usque ad Amasidis regnum effluxerant, postquam ex primis octo diis exstiterunt illi duodecim, quorum in numero Herculem ponunt. (44.) Qua de re cupiens certius aliquid, undecumque possem, cognoscere, *Tyrum* etiam navigavi in Phoeniciam, quum audivissem esse ibi *Herculis templum* praecipuâ religione cultum: conspexique id templum, quum aliis multis donariis largiter instructum, tum duae inibi columnae erant,

πόντος τὰς νύκτας μέγας. ἐς λόγους δὲ ἐλθὼν τοῖσι
 ἱεῦσι τοῦ θεοῦ εἰρόμην ὁκόσος χρόνος εἴη ἐξ οὗ σφι
 τὸ ἱεὸν ἰδρυταί. εὖρον δὲ οὐδὲ τούτους τοῖσι Ἑλλήσι συμ-
 10 φερομένους. ἔφασαν γὰρ ἅμα Τύρῳ οἰκισομένη καὶ τὸ
 ἱεὸν τοῦ θεοῦ ἰδρυθῆναι· εἶναι δὲ ἕτεα ἂν οὗ Τύρον οἰ-
 κέουσιν, τριηκόσια καὶ δισχίλια. εἶδον δὲ ἐν τῇ Τύρῳ
 καὶ ἄλλο ἱεὸν Ἡρακλέος, ἐπώνυμὴν ἔχοντος Θασίου
 εἶναι. ἀπικόμην δὲ καὶ ἐς Θάσον, ἐν τῇ εὖρον ἱεὸν
 15 Ἡρακλέος ὑπὸ Φοινίκων ἰδρυμένον, οἱ κατ' Εὐρώπης
 ζήτησιν ἐκπλώσαντες, Θάσον ἔκτισαν καὶ ταῦτα καὶ
 πέντε γενεῇσι ἀνδρῶν πρότερά ἐστι ἢ τὸν Ἀμφιτρυώ-
 νος Ἡρακλέα ἐν τῇ Ἑλλάδι γενέσθαι. Τὰ μὲν νυν
 ἱστορημένα δηλοῖ σαφέως παλαιὸν θεὸν τὸν Ἡρακλέα

altera purissimo ex auro, altera ex smaragdo lapide,
 quae noctu eximie splendebat. Sermones autem mis-
 cens cum illius dei sacerdotibus, quaesivi ex eis
 quantum temporis esset ex quo id templum esset
 statutum. Reperi autem, ne his quidem convenire
 cum Graecis: dixerunt enim, *simul cum Tyro con-*
ditâ templum etiam illud esse constitutum; esse
autem, ex quo condita Tyrus sit, annos bis mille
et trecentos. Vidi vero Tyri aliud etiam *Herculis*
 templum, cognomine *Thasii*. Adii autem etiam Tha-
 sum, ibique templum reperi a Phoenicibus illis ex-
 structum, qui, quum ad quaerendam Europam, na-
 vibus essent profecti, Thasum condiderunt: quod
 quidem quinque hominum generationibus prius ac-
 cidit, quam in Graeciâ natus est Hercules, Amphi-
 tryonis filius. Ex hactenus igitur expositis clare patet,
 antiquum deum Herculem esse. Quare rectissime mi-

ἔοντα. καὶ δοκέουσι δέ μοι οὗτοι ὀρθότατα Ἑλλήνων 20
 ποιεῖν, οἱ διζὰ Ἡράκλεια ἰδρυσάμενοι ἔκتهται· καὶ
 τῷ μὲν, ὡς ἀθανάτῳ, Ὀλυμπίῳ δὲ ἐπωνυμίην, Θύου-
 45 σι· τῷ δὲ ἐτέρῳ, ὡς ἥρωϊ ἐναγίζουσι. Λέγουσι δὲ
 πολλὰ καὶ ἄλλα ἀνεπισκέπτως οἱ Ἕλληνες. εὐήθης
 δὲ αὐτέων καὶ ὅδε ὁ μῦθος ἐστὶ, τὸν περὶ τοῦ Ἡρα-
 κλέος λέγουσι· ὡς „αὐτὸν ἀπικόμενον εἰς Αἴγυπτον
 στέψαντες οἱ Αἰγύπτιοι, ὑπὸ πομπῆς ἐξῆγον ὡς Θύ- 5
 σοντες τῷ Διί· τὸν δὲ, τέως μὲν ἡσυχίην ἔχειν· ἐπεὶ
 δὲ αὐτοῦ πρὸς τῷ βωμῷ κατάρχοντο, εἰς αἰκὴν τρα-
 πόμενον, πάντας σφέας καταφονεῦσαι.“ Ἐμοὶ μὲν
 νυν δοκέουσι, ταῦτα λέγοντες, τῆς Αἰγυπτίων φύσεως
 καὶ τῶν νόμων πάμπαν ἀπείρως ἔχειν οἱ Ἕλληνες. τοῖσι 10
 γὰρ οὐδὲ κτήνεα ὅσῃ θύειν ἐστὶ, χωρὶς οἴων, καὶ ἐρσε-

XLV. 11. οἴων. Vulgo alii ὤων, praeter sues.

hi videntur illi ex Graecis facere, qui bina Herculis
 templa constituta habent; et alteri Herculi ut im-
 mortali, cognomine Olympio, sacra faciunt; alterum
 heroicis honoribus prosequeuntur. (45.) Narrant au-
 tem Graeci quum alia multa inconsiderate, tum et
 haec fatua eorum fabula est, quam de *Hercule* me-
 morant; dicentes, *quum in Aegyptum venisset, co-*
ronatum ab Aegyptiis veluti victimam fuisse, et
cum pompâ eductum, ut Iovi immolaretur: illum-
que initio quidem quietem egisse, deinde vero quum
ad altare auspicarentur sacrificium, exserto ro-
bore cunctos interfecisse. Mihi vero haec dicentes
 Graeci prorsus ignari videntur esse naturae Aegyp-
 tiorum, institutorumque quibus illi utuntur. Quibus
 enim nefas est pecudes mactare, exceptis ovibus et

125, 95.

νων βρω̃ν καὶ μούσχαν, ὅσοι ἂν καθαροὶ ἔωσι, καὶ
 χηνέων· κῶς ἂν οὗτοι ἀνθρώπους θύοιεν; ἔτι δὲ ἓνα
 ἔοντα τὸν Ἡρακλέα, καὶ ἔτι ἄνθρωπον, ὡς δὴ Φασι,
 15 κῶς φύσιν ἔχει πολλὰς μυριάδας φονεῦσαι; Καὶ περὶ
 μὲν τούτων τσαῦτα ἡμῖν εἰποῦσι, καὶ παρὰ τῶν θεῶν
 καὶ παρὰ τῶν ἡρώων εὐμένεια εἴη.

Τὰς δὲ δὴ αἰγας καὶ τὰς τράγους τῶνδε εἵνεκα οὐ 46
 θύουσι Αἰγυπτίων οἱ εἰρημένοι. τὸν Πᾶνα τῶν ὀκτῶ
 θεῶν λογίζονται εἶναι οἱ Μενδήσιοι· τοὺς δὲ ὀκτῶ θεοὺς
 τούτους, προτέρους τῶν δωδέκα θεῶν Φασι γενέσθαι.
 5 γράφουσί τε δὴ καὶ γλύφουσι οἱ ζωγράφοι καὶ οἱ
 ἀγαλματοποιοὶ τοῦ Πανὸς τῷγαλμα, κατὰ περ' Ἑλ-
 ληνες, αἰγοπρόσωπον καὶ τραγοσκελέα· οὐ τι τοιούτον
 νομίζοντες εἶναί μιν; ἀλλ' ὁμοῖον τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι.
 ὅτεν δὲ εἵνεκα τοιοῦτον γράφουσι αὐτὸν, οὐ μοι ἡδίων

bobus maribus vitulisque, si mundi fuerint, et anse-
 ribus; hi quo pacto hominem mactarent? Praeterea,
 quum unus fuerit Hercules, atque etiam tum homo,
 ut ipsi aiunt; quo pacto fieri potuit, ut multas ho-
 minum myriades occideret? Sed haec a me hactenus
 hisce de rebus dicta Dii et Heroës, quaeso, in bo-
 nam partem accipiant!

(46.) *Capras* autem et *hircos* hac de caussâ non
 mactant ii ex Aegyptiis, quos supra dixi. *Pan* in
 octo deorum numero habetur apud *Mendesios*: quos
 octo deos priores aiunt fuisse duodecim diis. Pin-
 gunt autem et exsculpunt pictores et sculptores simu-
 lacrum Panis prorsus ut Graeci, facie caprinâ, et pe-
 dibus hirci: non quod eum talem esse arbitrentur;
 sed similem illum aliis diis existimant. Cur autem

ἔστι λέγειν. σέβονται δὲ πάντας τοὺς αἰγας οἱ Μεν- 10
 δῆσιοι, καὶ μᾶλλον τοὺς ἔρσενας τῶν Θηλέων, καὶ τού-
 των οἱ αἰπόλοι τιμὰς μέζονας ἔχουσι. ἐκ δὲ τούτων εἰς
 μάλιστα, ὅστις ἐπεὰν ἀποθάνῃ, πένθος μέγα παντὶ
 τῷ Μενδησίῳ νομῷ τίθεται. καλέεται δὲ ὁ τε τράγος
 καὶ ὁ Πὰν Αἰγυπτιστὶ, Μένδης. ἐγένετο δ' ἐν τῷ νομῷ 15
 τούτῳ ἐπ' ἐμεῦ τοῦτο τὸ τέρας· γυναικὶ τράγος ἐμίσ-
 γετο ἀναφανδόν. τοῦτο ἐς ἐπίδεξιν ἀνθρώπων ἀπίκετο.
 47 Ὡν δὲ Αἰγύπτιοι μιὰρὸν ἡγνῆται Θηρίον εἶναι, καὶ
 τοῦτο μὲν, ἥν τις ψαύσῃ αὐτῶν παριὰν ὑὸς αὐτοῖσι
 ἱματίοις, ἀπ' ὧν ἔβαψε ἑαυτὸν, βὰς ἐπὶ τὸν ποτα-
 μόν· τοῦτο δὲ, οἱ συβῶνται, εὐόντες Αἰγύπτιοι ἐγγε-

XLVII. 2. αὐτοῖσι ἱματίοις) *Alii αὐτοῖσι τοῖσι ἱματ. hoc sen-
 su, cum ipsis vestimentis se immergit.*

ita pingant, non in animo mihi est exponere. Reli-
 giose autem colunt Mendesii caprarum omne genus,
 sed magis etiam mares quam foeminas; et hos ma-
 iore in honore habent pastores. [*sive: et horum
 pastores maiore sunt in honore.*] Ex his autem unus
 est maxime, qui quando moritur, universa Mendesia
 praefectura ingenti in luctu versatur. Nominatur vero
 et hircus et Pan sermone Aegyptiorum *Mendes*. Acci-
 dit autem in hac praefectura meâ aetate hoc prodi-
 gium: hircus cum muliere coit propalam: eaque res
 ad omnium hominum notitiam pervenit. (47.)
Suem vero sordidum animal esse censent Aegyptii;
 ita quidem, ut, si quis inter transeundum vel solis
 vestimentis suem tetigerit, ad flumen abeat, et im-
 mergens sese abluit. Itaque etiam subulci, quamvis
 sint indigenae Aegyptii, soli ex omnibus Aegyptiis

126, 22.

δυνάες, ἐς ἱρὸν οὐδὲν τῶν ἐν Αἰγύπτῳ ἐσέρχονται μούνοι
 πάντων· οὐδέ σφι ἐκδίδουσαι θυγατέρα οὐδεὶς ἐθέλει,
 οὐδ' ἀγεσθαι ἐξ αὐτέων· ἀλλ' ἐκδιδάταί τε οἱ συβῶ-
 ται καὶ ἀγέεται ἐξ ἀλλήλων. τοῖσι μὲν νυν ἄλλοισι
 θεοῖσι θύειν ὅς οὐ δικαιοῦσι Αἰγύπτιοι· Σελήνῃ δὲ καὶ
 10 Διονύσῳ μούνοισι, τοῦ αὐτοῦ χρόνου, τῇ αὐτῇ παν-
 σελήνῳ, τοὺς ὅς θύσαντες, πατέονται τῶν κρεῶν. διότι
 δὲ τοὺς ὅς ἐν μὲν τῇσι ἄλλῃσι ὀρετῇσι ἀπεστυγήκασι,
 ἐν δὲ ταύτῃ θύουσι, ἔστι μὲν λόγος περὶ αὐτοῦ ὑπ'
 Αἰγυπτίων λεγόμενος· ἐμοὶ μέντοι ἐπισταμένῳ οὐκ εὐ-
 15 πρεπέστερός ἐστι λέγεσθαι. θυσίῃ δὲ ἥδε τῶν ὑῶν τῇ
 Σελήνῃ ποιεῖται· ἐπεὰν θύσῃ, τὴν οὐρὴν ἄκρην καὶ τὸν
 σπλῆνα καὶ τὸν ἐπίπλοον συνθεῖς ὁμοῦ, κατ' ὧν ἐκά-
 λυψε πάσῃ τοῦ κτήνεος τῇ πιμελῇ τῇ περὶ τὴν νηδὺν
 γινομένη· καὶ ἔπειτα καταγίξει πυρί. τὰ δὲ ἄλλα

nullum templum ingrediuntur: neque quisquam illis
 filiam vult elocare, nec illorum filiam ducere uxo-
 rem: sed inter se subulci filias elocant, et matrimo-
 nia incunt. Aliis igitur diis sues immolare nefas du-
 cunt Aegyptii: Lunae vero et Baccho solis, eodem
 tempore, eodem plenilunio, sues immolant, et car-
 ne eorum vescuntur. Cur autem aliis in festis a sui-
 bus abhorreant, in hoc vero eas immolent, causam
 huius rei adferunt Aegyptii; quam licet noverim,
 non me decet referre. Sacrificantur autem sues *Lunae*
 in hunc modum. Qui sacrum facit, is mactatâ sue ex-
 tremam eius caudam, splenem, et omentum, in unum
 componit, omnique adipe, qui in pecudis abdomine
 est, obtegit, tum accenso igne adolet. Deinde reli-
 quâ carne vescuntur eodem plenilunii die, quo sacra

κρέα σιτέονται ἐν τῇ πανσελήνῳ, ἐν τῇ αὖ τὰ ἱρὰ θύ- 20
 σωσι· ἐν ἄλλῃ δὲ ἡμέρῃ οὐκ αὖ ἐτι γευσαίαιτο. οἱ δὲ
 πένητες αὐτῶν ὑπ' ἀσθeneίης βίου σταιτῖνας πλάσαν-
 48 τες ὤς, καὶ ὀπτήσαντες ταύτας, θύουσι. Τῷ δὲ Δι-
 ούσῳ, τῆς ὀρθῆς τῇ δορπῇ, χοῖρον πρὸ τῶν θυρέων
 σφάξας ἕκαστος, διδοῖ ἀποφέρεισθαι τὸν χοῖρον αὐτῷ
 τῷ ἀποδομένῳ τῶν συβωτέων. τὴν δὲ ἄλλην ἀνάγουσι
 ὀρθὴν τῷ Διούσῳ οἱ Αἰγύπτιοι, πλὴν χορῶν, κατὰ 5
 ταύτῃ σχεδὸν πάντα Ἑλλήσι. ἀντὶ δὲ Φαλλῶν, ἄλλα
 σφί ἐστι ἐξευρημένα ὅσον τε πηχυαῖα ἀγάλματα νευ-
 ρόσπαστα, τὰ περιφορέουσι κατὰ κώμας γυναῖκες,
 νεῦον τὸ αἰδοῖον, οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσον ἔον τοῦ ἄλ-
 λου σώματος. προηγέεται δὲ αὐλός· αἱ δὲ ἔπονται 10
 αἰδίδουσαι τὸν Διόνυσον. διότι δὲ μέζον τε ἔχει τὸ αἰ-
 δοῖον, καὶ κινεῖ μοῦνον τοῦ σώματος, ἐστὶ λόγος περὶ

XLVIII. 5. *Alii πλὴν χοίρων, exceptis porcis.*

fecerunt: alio vero die nemo amplius gustaverit. Pauperes vero, ob victus tenuitatem, farinaceas fingunt sues, easque coctas offerunt. (48.) *Baccho* vero, vesperâ quae festum antecedit, unusquisque suam ante ianuam aedium suarum mactat; mactatam vero eidem homini, qui illi eam vendiderat, tradit auferendam. Reliquum vero festum *Baccho*, choros si excipias, eodem prorsus modo agunt atque Graeci. Loco phallorum autem alio invento utuntur; imaginibus fere cubitalibus, nervo mobilibus, quas per vicus circumferunt mulieres, nutante veretro, haud multo minori quam reliquum totum corpus. Praecedit tibia, sequunturque mulieres, *Baccho* carmina canentes. Cur autem veretrum sit maius, et hoc unum in cor-

αὐτοῦ ἱρὸς λεγόμενος. Ἦδη ὦν δοκέει μοι Μελάμ- 49
 πους ὁ Ἀμυθέωνος τῆς Θυσίης ταύτης οὐκ εἶναι ἀδαῆς,
 ἀλλ' ἐμπειρος. Ἑλλησι γὰρ δὴ Μελάμπους ἐστὶ ὁ
 ἐξηγησάμενος τοῦ Διονύσου τό τε οὐνομα, καὶ τὴν θυ-
 5 σίην, καὶ τὴν πομπὴν τοῦ Φαλλοῦ. ἀτρεκέως μὲν οὐ
 πάντα συλλαβὼν τὸν λόγον ἔφηνε· ἀλλ' οἱ ἐπιγενόμε-
 νοι τούτῳ σοφισταὶ μεζόνως ἐξέφηναν. τὸν δ' ὦν Φαλ-
 λὸν τὸν τῷ Διονύσῳ πεμπούμενον Μελάμπους ἐστὶ ὁ
 κατηγησάμενος· καὶ ἀπὸ τούτου μαθόντες ποιεῦσι τὰ
 οἱ ποιεῦσιν Ἑλληνας. Ἐγὼ μὲν νῦν φημι Μελάμποδα γε-
 νόμενον ἄνδρα σοφὸν, μαντικὴν τε ἑωυτῷ συστήσαι,
 καὶ, πυθόμενον ἀπ' Αἰγύπτου, ἄλλα τε πολλὰ ἐση-
 γήσασθαι Ἑλλησι, καὶ τὰ περὶ τὸν Διόνυσον, ὀλίγα
 αὐτῶν παραλλάξαντα. οὐ γὰρ δὴ συμπεσέειν γε φήσω

pore moveatur, eius rei sacra quaedam redditur ra-
 tio. (49.) Iam igitur huius sacri videtur mihi *Me-
 lampus*, Amytheonis filius, non fuisse ignarus, sed
 cognitum illud habuisse. Qui enim Graecos et no-
 men et sacra Bacchi et phalli pompam docuit, is *Me-
 lampus* est. Sed non totam rem recte perceptam
 aperuit: alii autem post eum docti viri amplius illam
 patefecerunt. Phallum certe, qui in Bacchi pompâ
 circumfertur, Melampus instituit; et ab illo edocti
 faciunt Graeci quae faciunt. Ego itaque adfirmo, *Me-
 lampodem*, quum esset vir doctrinâ et ingenio prae-
 stans, et divinandi artem sibi comparasse, et quum
 alia multa, quae ex Aegypto cognoverat, tum ea quae
 ad Bacchum spectant, Graecos docuisse, pauca im-
 mutantem. Nec enim dicam equidem, fortuito coin-

τά τε ἐν Αἰγύπτῳ ποιούμενα τῷ Θεῷ, καὶ τὰ ἐν τοῖσι 15
 Ἑλλήσι· ὁμότροπα γὰρ αὖ ἦν τοῖσι Ἑλλήσι, καὶ οὐ
 νεωστὶ ἐσαγμένα. οὐ μὴν οὐδὲ Φήσω ὅπως Αἰγύπτιοι
 παρ' Ἑλλήνων ἔλαβον ἢ τοῦτο, ἢ ἄλλο κού τι νόμισον.
 πυθέσθαι δέ μοι δοκееί μάλιστα Μελάμπους τὰ περὶ
 τὸν Διόνυσον παρὰ Κάδμου τε τοῦ Τυρίου, καὶ τῶν σὺν 20
 αὐτῷ ἐκ Φοινίκης ἀπικομένων ἐς τὴν νῦν Βοιωτὴν κα-
 λεομένην χώραν.

- 50 Σχεδὸν δὲ καὶ πάντα τὰ οὐνόματα τῶν Θεῶν ἐξ
 Αἰγύπτου ἐλήλυθε ἐς τὴν Ἑλλάδα. διότι μὲν γὰρ ἐκ
 τῶν βαρβάρων ἦκει, πυνθανόμενος οὕτω εὐρίσκω ἐόν-
 δοκέω δ' αὖ μάλιστα ἀπ' Αἰγύπτου ἀπῆχθαι. ὅτι γὰρ 5
 δὴ μὴ Ποσειδέωνος, καὶ Διοσκούρων, ὡς καὶ πρότερόν
 μοι ταῦτα εἴρηται, καὶ Ἥρης, καὶ Ἰστίης, καὶ Θέ-
 μιος, καὶ Χαρίτων, καὶ Νηρηίδων, τῶν ἄλλων Θεῶν

eidisse [*sive*: eodem tempore ortum cepisse] ea quae
 in Aegypto peraguntur huic deo, et quae apud Grae-
 cos: forent enim reliquis Graecorum moribus insti-
 tutisque conformia, nec recens introducta: nec vero
 rursus dicam, a Graecis accepisse Aegyptios sive hoc,
 sive aliud ullum institutum. Accepisse autem Melam-
 pus haec, quae ad Bacchi cultum spectant, maxime
 a Cadmo Týrio mihi videtur, et ab his qui cum eo
 ex Phoenicia in hanc terram, quae nunc Boeotia vo-
 catur, advenerant.

(50.) Enimvero omnia propemodum *deorum no-
 mina ex Aegypto* in Graeciam pervenerunt. Nam,
 a barbaris advenisse, perquirendo compertum habeo:
 puto autem, ex Aegypto maxime fuisse adlata. Ete-
 nim si Neptunum et Dioscuros excipias, ut iam ante
 dixi, tum Iunonem, Vestam, Themitem, Charitas et

128, 79.

Αἰγυπτίοισι αἰεὶ κοτε τὰ οὐνόματά ἐστι ἐν τῇ χώρῃ.
 λέγω δὴ τὰ λέγουσι αὐτοὶ Αἰγύπτιοι. τῶν δὲ οὐ Φασα
 10 θεῶν γινώσκεν τὰ οὐνόματα, οὗτοι δέ μοι δοκέουσι
 ὑπὸ Πελασγῶν ὀνομασθῆναι, πλὴν Ποσειδέωνος. τοῦ-
 τόν δὲ τὸν θεὸν παρὰ Λιβύων ἐπύθοντο. εὐδαμοὶ γὰρ
 ἀπ' ἀρχῆς Ποσειδέωνος οὐνομα ἐκτείναν, εἰ μὴ Λίβυες
 καὶ τιμῶσι τὸν θεὸν τοῦτον αἰεὶ. νομίζουσι δ' ὧν Αἰ-
 γύπτιοι οὐδ' ἤρωσι οὐδέν. Ταῦτα μὲν νυν, καὶ ἄλλα 51
 πρὸς τούτοις τὰ ἐγὼ φράσω, Ἕλληνες ἀπ' Αἰγυπτίων
 νενομίσασιν. τοῦ δὲ Ἑρμέω τὰ ἀγάλματα ὄρθα ἔχειν
 τὰ αἰδοῖα ποιεῦντες, οὐκ ἀπ' Αἰγυπτίων μεμαθήκασι,
 5 ἀλλ' ἀπὸ Πελασγῶν· πρῶτοι μὲν Ἕλλήνων ἀπάντων
 Ἀθηναῖοι παραλαβόντες, παρὰ δὲ τούτων ἄλλοι. Ἀθη-
 ναίοισι γὰρ, ἥδη τηνικαῦτα ἐς Ἑλληνας τελέουσι, Πε-

Nereidas; reliquorum deorum omnium nomina ab
 omni retrō tempore in Aegypto exstiterē. Dico au-
 tem quae dieunt ipsi Aegyptii. Quorum vero deo-
 rum ignorare se nomina aiunt, his mihi videntur
 Pelasgi nomina imposuisse, excepto Neptuno: huius
 autem dei notitia ex Libyā ad Graecos pervenit:
 nullus enim populus, praeter Libyes, Neptuni olim
 nomen habuit: Libyes vero deum hunc perpetuo co-
 luerunt. Porro nec Heroas ullo cultu prosequuntur
 Aegyptii. (51.) Ista igitur, quae dixi, et praeterea
 alia, de quibus dicturus sum, ab Aegyptiis accepe-
 runt Graeci. Quod vero *Mercurii* imagines faciunt
 erecta pudenda habentes, id non ab Aegyptiis didi-
 cerunt; sed a Pelasgis acceperunt primi Graecorum
 omnium Athenienses, ac deinde ab his caeteri. Nam
 cum Atheniensibus, qui iam tum Hellenibus accen-

λασγοὶ σύνοικοι ἐγένοντο ἐν τῇ χώρῃ· ὅθεν περ καὶ Ἑλ-
 ληνες ἤρξαντο νομισθῆναι. ὅστις δὲ τὰ Καβείρων ὄργια
 μεμύηται, τὰ Σαμοθρήικες ἐπιτελέουσι, παραλαβόν- 10
 τες παρὰ Πελασγῶν, οὗτος ὧν ἡ οἶδε τὸ λέγω. τὴν
 γὰρ Σαμοθρήικην οἶκεον πρότερον Πελασγοὶ οὗτοι, τοί
 περ Ἀθηναίοισι σύνοικοι ἐγένοντο, καὶ παρὰ τούτων Σα-
 μοθρήικες τὰ ὄργια παραλαμβάνουσι. ὁρᾷ ὧν ἔχειν
 τὰ αἰδοῖα τὰ γάλματα τοῦ Ἑρμέω, Ἀθηναῖοι πρῶτοι 15
 Ἑλλήνων, μαθόντες παρὰ Πελασγῶν, ἐποίησαντο. οἱ
 δὲ Πελασγοὶ ἰρὸν τινα λόγον περὶ αὐτοῦ ἔλεξαν, τὰ
 52 ἐν τοῖσι ἐν Σαμοθρήικῃ μυστηρίοισι δεδῆλωται. Ἔθυον
 δὲ πάντα πρότερον οἱ Πελασγοὶ θεοῖσι ἐπευχόμενοι,
 ὡς ἐγὼ ἐν Δωδώνῃ οἶδα αἰκούσας· ἐπωνυμίην δὲ οὐδ'
 οὐνομα ἐποιεῦντο οὐδενὶ αὐτέων· οὐ γὰρ ἀκηκόεσάν κω.
 Θεοὺς δὲ προσωνόμασάν σφεας ἀπὸ τοῦ τοιούτου, ὅτι 5

sebantur, simul in eadem regione habitabant *Pelasgi*; unde etiam ipsi coeperunt in Hellenum numero haberi. Quisquis mysteriis *Cabirorum* initiatus est, quae Samothracae celebrant, is novit quid sit quod dico. Samothraciam enim prius incoluerant hi Pelasgi, qui cum Atheniensibus habitaverunt: et ab his Samothracae mysteria acceperunt. Igitur Mercurii imagines pudendis erectis primi Graccorum Athenienses fecerunt, a Pelasgis edocti. Pelasgi vero eius rei sacram quamdam rationem adferebant, quae in Samothracicis mysteriis explicatur. (52.) Sacrificia autem omnia olim peragebant *Pelasgi* deos precantes, ut ego Dodonae mihi adfirmatum cognovi: sed cognomento aut nomine nullum eorum compellabant; nec dum enim audiverant. Solum *Deos* adpel-

πᾶσι θεῖντες τὰ πάντα πράγματα καὶ πάσας νομὰς
 εἶχον. ἔπειτεν δὲ, χρόνου πολλοῦ διεξελθόντος, ἐπύθοντο
 ἐκ τῆς Αἰγύπτου ἀπικόμενα τὰ οὐνόματα τῶν θεῶν τῶν
 ἄλλων, Διονύσου δὲ ὕστερον πολλῶ ἐπύθοντο. καὶ με-
 10 τὰ χρόνον ἐχρηστηρίαζοντο περὶ τῶν οὐνομάτων ἐν Δω-
 δώνῃ· τὸ γὰρ δὴ μαντήϊον τοῦτο νενομίσταί ἀρχαιότα-
 τον τῶν ἐν Ἑλλήσι χρηστηρίων εἶναι, καὶ ἦν τὸν χρό-
 νον τοῦτον μῶνον. ἐπεὶ ὦν ἐχρηστηρίαζοντο ἐν τῇ Δω-
 δώνῃ οἱ Πελασγοὶ „εἰ ἀνέλωνται τὰ οὐνόματα τὰ ἀπὸ
 15 τῶν βαρβάρων ἤκοντα.“ ἀνεῖλε τὸ μαντήϊον „χρᾶ-
 σθαι.“ ἀπὸ μὲν δὴ τούτου τοῦ χρόνου ἔθουν, τοῖσι οὐ-
 νόμασι τῶν θεῶν χρεώμενοι. παρὰ δὲ Πελασγῶν Ἑλ-
 ληνες ἐξεδέξαντο ὕστερον. Ἐνθεν δὲ ἐγένετο ἕκαστος τῶν 53
 θεῶν, εἴ τε δ' αἰεὶ ἦσαν πάντες, ὁκοῖοί τε τινες τὰ εἶδεα,

labant, (θεοὺς a verbo θεῖναι, *ponere*,) eo quod om-
 nes res ordine posuissent, ac distribuissent.
 Deinde vero, multo interiecto tempore, didicerunt
 ex Aegypto adlata aliorum deorum nomina; Bacchi
 vero nomen multo post cognoverunt. Aliquanto post,
Dodonam miserunt, horum nominum caussâ oracu-
 lum consulentes: est enim antiquissimum Graecis
 oraculum hoc constitutum, et tunc temporis nullum
 aliud praeter hoc erat. Consulentibus igitur Dodonae
 oraculum Pelasgis, *an nomina susciperent deorum,*
a barbaris adlata? datum est responsum, *Uteren-*
tur illis. Ab hoc igitur tempore in sacris faciendis
 usi sunt Pelasgi nominibus deorum: a Pelasgis vero
 postmodum acceperunt ea Hellenes. (53.) Unde
 autem exstiterit unusquisque deorum, an vero sem-
 per fuerint omnes, tum qua sint specie, ignorarunt.

οὐκ ἠπιστάτο μέχρι οὗ πρῶν τε καὶ χθές, ὡς εἰπεῖν λόγῳ. Ἡσίοδον γὰρ καὶ Ὅμηρον ἡλικίην τετρακοσίοισι ἔτεσι δοκέω μεν πρεσβυτέρους γενέσθαι, καὶ οὐ πλέοσι. 5 οὗτοι δὲ εἰσι οἱ ποιήσαντες Θεογονίην Ἑλλήσι, καὶ τοῖσι Θεοῖσι τὰς ἐπωνυμίας δόντες, καὶ τιμὰς τε καὶ τέχνας διελόντες, καὶ εἶδεα αὐτῶν σημνῆντες. οἱ δὲ πρότερον ποιηταὶ λεγόμενοι τούτων τῶν ἀνδρῶν γενέσθαι, ὕστερον, ἐμοί γε δοκέειν, ἐγένοντο τούτων. καὶ 10 τὰ μὲν πρῶτα αἱ Δωδωνίδες ἱρήϊαι λέγουσι· τὰ δὲ ὕστερα, τὰ ἐς Ἡσίοδον τε καὶ Ὅμηρον ἔχοντα, ἐγὼ λέγω.

54 Χρηστηρίων δὲ πέρι, τοῦ τε ἐν Ἑλλήσι, καὶ τοῦ ἐν Λιβύῃ, τόνδε Αἰγύπτιοι λόγον λέγουσι. ἔφασαν οἱ ἱεῖες τοῦ Θηβαίου Διὸς „ δύο γυναῖκας ἱρήϊας ἐκ Θη-

Graeci, usque ad nuperrimum diem, ut verbo dicam. *Hesiodum* enim et *Homerum* quadringentis annis me antiquiores esse existimo, non amplius. Hi sunt autem qui *Deorum generationem* Graecis condiderunt, et cognomina ac nomina diis imposuerunt, et honores artesque distribuerunt, et eorum formas delineaverunt. Qui vero dicuntur his antiquiores fuisse poëtae, hi post illos, ut equidem puto, exstiterunt. Iam quae prius dixi, ea ex ore Dodonidarum sacerdotum retuli; quae vero deinde, ad Hesiodum et Homerum spectantia, ea meis verbis dico.

:(54.) De *Oraculis* autem, quum de illo quod apud Graecos (*Dodonaë*) est, tum eo quod in *Libya*, hancce historiam narrant Aegyptii. Dixerunt mihi Iovis Thebani sacerdotes, *duas mulieres, templi ministras, Thebis olim abductas fuisse a Phoe-*

βέων ἐξαχθῆναι ὑπὸ Φοινίκων· καὶ τὴν μὲν αὐτέων πυ-
 5 θέσθαι ἐς Λιβύην πρηθεῖσαν, τὴν δὲ ἐς τοὺς Ἑλληνας·
 ταύτας δὲ τὰς γυναῖκας εἶναι τὰς ἰδρυσαμένας τὰ
 μαντήια πρώτας ἐν τοῖσι εἰρημένοισι ἔθνεσι.“ Εἰρομέ-
 νου δέ μευ, ὁκόθεν οὕτω ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι λέγουσι,
 ἔφασαν πρὸς ταῦτα „ζήτησιν μεγάλην ἀπὸ σφέων
 10 γενέσθαι τῶν γυναικῶν τούτων· καὶ ἀνευρεῖν μὲν σφέας
 αὐτοὶ δυνατοὶ γενέσθαι· πυθέσθαι δὲ ὕστερον ταῦτα περὶ
 αὐτέων τάπερ δὴ ἔλεγον.“ Ταῦτα μὲν νυν τῶν ἐν Θῇ- 55
 βησι ἱρέων ἤκουον· τάδε δὲ Δαδωναίων Φασὶ αἱ προ-
 μάντιες· „Δύο πελειάδας μελαίνας ἐκ Θηβέων τῶν
 Αἰγυπτίεων ἀναπταμένας, τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην,
 5 τὴν δὲ παρὰ σφέας ἀπικέσθαι. ἰζομένην δὲ μιν ἐπὶ
 Φηγόν, αὐδάξασθαι Φωνῇ ἀνθρωπηίῃ, ὥς χρεὼν εἶη
 μαντήϊον αὐτοῖσι Διὸς γενέσθαι. καὶ αὐτοὺς ὑπολαβεῖν

nicibus; compertumque esse, alteram earum ven-
ditam fuisse in Libyam, alteram in Graeciam:
hasque esse mulieres, quae oracula illa apud prae-
dictos populos primum instituissent. Quum vero
ex illis quaesissem, unde haec, quae adfirmant, tam
adcurate nossent, responderunt ad haec: magnam
curam fuisse adhibitam ad investigandas mulieres,
sed reperiri eas non potuisse: deinde vero com-
pertum esse id quod dixissent. (55.) Ista igitur ex
 Thebanis audiui sacerdotibus; Dodonaeorum vero
 prophetissae haec narrant: *Duas nigras columbas*
Thebis Aegyptiis avolasse, earum alteram in Li-
byam, alteram ad se venisse. Et hanc quidem in
sago residentem, humanâ linguâ locutam dixisse,
instituendum ibi esse Iovis oraculum. Dodonaeos

θεῖον εἶναι τὸ ἐπαγγελλόμενον αὐτοῖσι, καὶ σφεας
 ἐκ τούτου ποιῆσαι. τὴν δὲ ἐς τοὺς Λίβυας οἰχομένην
 πελειάδα, λέγουσι Ἀμμωνος χρηστήριον κελεῦσαι τοὺς 10
 Λίβυας ποιεῖν. “ ἔστι δὲ καὶ τοῦτο Διός. Δωδωναίων
 δὲ αἱ ἱερίαι, τῶν τῇ πρεσβυτάτῃ οὐνομα ἦν Προμένηα,
 τῇ δὲ μετὰ ταύτην, Τιμαρέτῃ, τῇ δὲ νεωτάτῃ, Νικάν-
 δρῃ, ἔλεγον ταῦτα. συνωμολόγεον δὲ σφι καὶ οἱ ἄλ-
 56 λοι Δωδωναῖοι οἱ περὶ τὸ ἱερόν. Ἐγὼ δ’ ἔχω περὶ αὐ-
 τέων γνώμην τήνδε. εἰ ἀληθῆως οἱ Φοίνικες ἐξήγαγον
 τὰς ἱεράς γυναῖκας, καὶ τὴν μὲν αὐτέων ἐς Λιβύην,
 τὴν δὲ ἐς τὴν Ἑλλάδα ἀπέδοντο, δοκέει ἐμοὶ ἡ γυνὴ
 αὕτη τῆς νῦν Ἑλλάδος, πρότερον δὲ Πελασγίης καλεῖ- 5
 μένης τῆς αὐτῆς ταύτης, πρὴβῆναι ἐς Θεσπρωτοὺς·
 ἔπειτα δουλεύουσα αὐτόθι, ἰδρύσασθαι ὑπὸ Φηγῶ πε-

*igitur existimasse, divinitus id sibi praecipi, et
 continuo mandata fecisse. Illam autem columbam
 quae in Libyam abierat, dicunt, iussisse Libyas,
 ut Ammonis instituerent oraculum. Est autem
 et hoc, Iovis oraculum. Haec mihi dixerunt mulie-
 res quae apud Dodonacos sacerdotio funguntur; qua-
 rum natu maximae nomen est Promencae; alteri,
 Timaretae; natu minimae, Nicandrae. Atque his con-
 sentiebant alii Dodonaei, qui circa id templum mi-
 nistrant. (56.) Quibus de rebus haec est mea sen-
 tentia. Quod si revera Phoenices sacras mulieres ab-
 duxerunt, earumque alteram in Lybiam vendiderunt,
 alteram in Graeciam; videtur mihi haec altera in
 huius terrae, quae nunc Graecia, olim vero Pelas-
 gia vocabatur, eam regionem vendita fuisse, quam
 Thesprotii incolunt; deinde vero, quum ibi serviret,*

Φυκίῃ Διὸς ἱρόν· ὥσπερ ἦν οἶκος, ἀμφοπολεύουσιν ἐν
Θήβησι ἱρόν Διὸς, ἐνθα ἀπίκετο, ἐνθαῦτα μνήμην αὐ-
10 τοῦ ἔχειν. ἐκ δὲ τούτου, χρηστήριον κατηγήσατο, ἐπεὶ
τε συνέλαβε τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν. Φάναι δὲ οἱ
ἀδελφεὴν ἐν Λιβύῃ πεπρῆσθαι ὑπὸ τῶν αὐτῶν Φοινί-
κων, ὑπ' ὧν καὶ αὐτὴ ἐπρήθη. Πελειάδες δέ μοι δο- 57
κέουσι κληθῆναι πρὸς Δωδωναίων ἐπὶ τοῦδε αἱ γυναῖ-
κες, διότι βάρβαροι ἦσαν· ἐδόκεον δὲ σφι ὁμοίως ὄρνισι
φθέγγεσθαι. μετὰ δὲ χρόνον τὴν πελειάδα ἀνθρωπῆν
5 Φωνῇ αὐδάσθαι λέγουσι, ἐπεὶ τε συνετά σφι ἡῦδα
ἡ γυνή· ἕως δὲ ἐβαρβαρίζε, ὄρνιθος τρόπον ἐδόκεέ σφι
φθέγγεσθαι. ἐπεὶ τέω τρόπῳ αὖ πελειάς γε ἀνθρωπῆν
Φωνῇ φθέγγαιτο; μέλαιναν δὲ λέγοντες εἶναι τὴν πε-

sub fago arbore aedem Iovi statuisset: quemadmo-
dum consentaneum est, eam quae Thebis in Iovis
templo famulata esset, eo in loco, quo nunc delata
esset, memoriam illius servasse. Deinde, postquam
Graecum addidicit sermonem, oraculum ibidem in-
stituit. Probabile est etiam, dixisse eam, sororem
suam in Libyam esse venditam ab eisdem Phoenici-
bus, a quibus et ipsa vendita fuisset. (57.) Quod
autem *columbae* nominatae sint a Dodonaeis istae
mulieres, id ea re factum mihi videtur, quod barba-
rae fuissent: eo enim visae illis erant vocem edere
similem avibus. Post aliquod tempus autem humanâ
voce aiunt locutam esse columbam; scilicet postquam
eo sermone, quem ipsi intelligebant, loqui coepit:
quoad vero barbare loquebatur, avium more sonum
edere illis visa erat. Nam quo pacto columba huma-
nâ linguâ loqueretur? Quod vero *nigram* fuisse di-

λειάδα, σημαίνουσι ὅτι Αἰγυπτίη ἡ γυνὴ ἦν. Ἡ δὲ μα-
τηίη ἢ τε ἐν Θήβησι τῇσι Αἰγυπτίησι καὶ ἐν Δωδώνῃ, 10
παραπλήσιαι ἀλλήλησι τυγχάνουσι εἶναι. Ἔστι δὲ
καὶ τῶν ἱεῶν ἡ μαντικὴ ἀπ' Αἰγύπτου ἀπιγμένη.

58 Πανηγύρις δὲ ἄρα καὶ πομπὰς καὶ προσαγωγὰς
πρῶτοι ἀνθρώπων Αἰγύπτιοί εἰσι οἱ ποιησάμενοι· καὶ
παρὰ τούτων Ἕλληνες μεμαθήκασι. τεκμήριον δέ μοι
τούτου, τόδε· αἱ μὲν γὰρ φαίνονται ἐκ πολλοῦ τεύ 5
χρόνου ποιεῦμεναι· αἱ δὲ Ἑλληνικαὶ νεωστὶ ἐποιήθησαν.

59 Πανηγυρίζουσι δὲ Αἰγύπτιοι οὐκ ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ,
πανηγύρις δὲ συχνὰς. μάλιστα μὲν καὶ προθυμώτατα
ἐς Βούβαστιν πόλιν, τῇ Ἀρτέμιδι. δεύτερα ἐς Βούσιρην
πόλιν, τῇ Ἴσι· ἐν ταύτῃ γὰρ δὴ τῇ πόλει ἐστὶ μέγ-
στον Ἴσιος ἱεὸν. ἱδρύται δὲ ἡ πόλις αὕτη τῆς Αἰγύπτου 5

cunt columbam, significant *Aegyptiam* fuisse mulie-
rem. Est autem modus quo oracula redduntur similis
Thebis Aegyptiacis atque Dodonae. Est vero etiam
divinatio in templis ab Aegyptiis profecta.

(58.) Iam *Panegyres* (id est, *Sacros conventus*,)
et *Pompas* et *Supplicationes* primi utique Aegyptii
instituerunt; et ab his Graeci acceperunt. Cuius rei
documentum mihi hoc est, quod apud illos ab longo
inde tempore instituti sunt hi ritus; apud Graecos
autem nuper introducti. (59.) Celebrant autem pa-
negyres Aegyptii non semel quotannis, sed frequen-
tius. Maxime quidem et praecipuo cum studio pane-
gyrin agunt Bubastin oppidum, in Dianae honorem.
Deinde Busirin, Isidi: est enim in hoc oppido maxi-
mum Isidis templum. Situm est autem id oppidum
in medio Delta Aegyptiaco. *Isis* vero graeco ser-

132, 93.

ἐν μέσω τῷ Δέλτα. Ἴσις δέ ἐστι κατὰ τὴν Ἑλλήνων
 γλῶσσαν Δημήτηρ, τρίτα δ' ἐς Σαῖν πόλιν τῇ Ἀθη-
 ναίῃ πανηγυρίζουσι· τέταρτα δέ, ἐς Ἡλιούπολιν τῷ
 Ἡλίῳ· πέμπτα δέ, ἐς Βουτοῦν πόλιν τῇ Λητοῖ· ἕκτα
 δέ, ἐς Πάπρημιν πόλιν τῷ Ἀρεῖ. Ἐς μὲν νυν Βού-60
 βαστιν πόλιν ἐπεὰν κομίζονται, ποιεῦσι τοιάδε. πλέου-
 σί τε γὰρ δὴ ἅμα ἄνδρες γυναιξί, καὶ πολλόν τι πλῆ-
 θος ἐκατέρων ἐν ἐκάστη βάρι. αἱ μὲν τινες τῶν γυναικῶν
 5 κρόταλα ἔχουσαι κροταλίζουσι, οἱ δὲ αὐλέουσι, κατὰ
 πάντα τὸν πλόον· αἱ δὲ λοιπαὶ γυναῖκες καὶ ἄνδρες
 αἰδούσι, καὶ τὰς χεῖρας κροτεύουσι. ἐπεὰν δὲ πλέον-
 τες κατὰ τινα πόλιν ἄλλην γένωνται, ἐγχερίμψαντες
 τὴν βάριν τῇ γῇ, ποιεῦσι τοιάδε. αἱ μὲν τινες τῶν γυ-
 10 ναικῶν ποιεῦσι τάπερ εἶρηκα· αἱ δὲ τωθάζουσι, βοᾷ-
 σαι, τὰς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γυναῖκας· αἱ δ' ὀρχέον-

mone *Demeter* (*Ceres*) est. Tertiam panegyrim in
 Sain oppidum agunt Minervae: quartam, Heliopolin,
 Soli: quintam, in oppidum cui Buto nomen, Lato-
 nae: sextam, Papremin oppidum, Marti. (60.) Quae
Bubastin agitur *panegyris*, tali modo instituitur.
 Navigant unâ viri et mulieres, et quidem magna
 utrorumque multitudo in quaque navi. Per totum
 navigationis cursum, mulierum aliae crotala pulsant,
 viri vero tibiis canunt: reliquae mulieres virique ca-
 nunt, et manibus plaudunt. Quoties inter navigan-
 dum prope aliud oppidum accedunt, navi ad terram
 adpulsâ, talia agunt: ex mulieribus aliae pergunt
 ea facere quae dixi; aliae clamantes, dicteriis inces-
 sunt oppidi illius mulieres; aliae tripudiant; aliae

ται· αἱ δ' ἀνασύρονται ἀνιστάμεναι. ταῦτα παρὰ
 πᾶσαν πόλιν παραποταμὴν ποιεῦσι. ἔπεαν δὲ ἀπί-
 κωνται ἐς τὴν Βούβαστιν, ὀρτάζουσι, μεγάλας ἀνά-
 γοντες θυσίας· καὶ οἶνος ἀμπέλινος ἀναισιμοῦται πλέον 15
 ἐν τῇ ὀρτῇ ταύτῃ ἢ ἐν τῷ ἅπαντι ἐνιαυτῷ τῷ ἐπιλο-
 πῳ. συμφοιτέωσι δὲ, ὅτι ἀνὴρ καὶ γυνή ἐστι, πλὴν
 παιδίων, καὶ ἐς ἐβδομήκοντα μυριάδας, ὡς οἱ ἐπι-
 61 χάριοι λέγουσι. ταῦτα μὲν δὴ ταύτῃ ποιεέται. Ἐν δὲ
 Βουσίρι πόλει ὡς ἀνάγουσι τῇ Ἰσί τὴν ὀρτὴν, εἴρηται
 πρότερόν μοι. τύπτονται μὲν γὰρ δὴ μετὰ τὴν θυσίην
 πάντες καὶ πᾶσαι, μυριάδες κάρτα πολλαὶ ἀνθρώπων.
 τὸν δὲ τύπτονται, οὐ μοι ὀσιόν ἐστι λέγειν. ὅσοι δὲ 5
 Καρῶν εἰσὶ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες, οὗτοι δὲ τοσούτῳ ἔτι
 πλέω ποιεῦσι τούτων, ὅσω καὶ τὰ μέτωπα κόπτονται
 μαχαίρησι· καὶ τούτῳ εἰσὶ δῆλοι ὅτι εἰσὶ ξεῖνοι καὶ οὐκ

stantes attractâ veste corpora nudant. Haec ad quodli-
 bet oppidum iuxta fluvium situm faciunt. Ubi vero Bu-
 bastin venerunt, festum celebrant, magna sacrificia
 offerentes: et vini vitei in illo festo plus absumitur,
 quam reliquo toto anno. Conveniunt autem, viri et
 mulieres, exceptis pueris puellisque, ad septingenta
 utique millia, ut aiunt indigenae. Haec igitur ita
 peragunt. (61.) In *Busiride* vero oppido qua ratio-
 ne *Isidi* festum agant, supra dixi. Plangunt ibi, post
 peractum sacrificium, viri omnes mulieresque, mul-
 tae admodum myriades hominum: quis sit vero quem
 plangunt, nefas mihi est declarare. Qui vero Cares
 natione in Aegypto habitant, hi tanto etiam amplius
 faciunt quam caeteri, ut frontes quoque cultris con-
 cidant; et eâ re produnt se peregrinos esse, non Ae-

Αἰγύπτιοι. Ἐς Σαῖν δὲ πόλιν ἔπεαν συλλεχθέωσι 62
 τῇσι θυσίῃσι, ἐν τινι νυκτὶ λύχνα καίουσι πάντες πολ-
 λὰ ὑπαίθρια περὶ τὰ δώματα κύκλῳ. τὰ δὲ λύχνα
 ἐστὶ ἐμβάφια ἔμπλεα αἰλὸς καὶ ἐλαίου· ἐπιπολῆς δὲ
 5 ἔπεστι αὐτὸ τὸ ἐλλύχνιον. καὶ τοῦτο καίεται παννύ-
 χιον· καὶ τῇ ὀρθῇ οὐνομα κέεται Λυχνοκαΐη. οἱ δ' ἂν
 μὴ ἔλθωσι τῶν Αἰγυπτίων εἰς τὴν πανήγυριν ταύτην,
 φυλάσσοντες τὴν νύκτα τῆς θυσίης, καίουσι καὶ αὐτοὶ
 πάντες τὰ λύχνα· καὶ οὕτω οὐκ ἐν Σαῖ μούνη καίε-
 10 ται, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν Αἴγυπτον. ὅτεν δὲ εἵνεκα
 φῶς ἔλαχε καὶ τιμὴν ἣ νῦν αὕτη, ἐστὶ ἱρὸς περὶ αὐ-
 τοῦ λόγος λεγόμενος. Ἐς δὲ Ἡλίου πόλιν καὶ Βου- 63
 τοῦν θυσίας μούνας ἐπιτελέουσιν φοιτέοντες. ἐν δὲ Πα-
 πρήμι θυσίας μὲν καὶ ἱερά, κατὰπερ καὶ τῇ ἄλλῃ,
 πσιεῦσι. εὐτ' ἂν δὲ γίνηται καταφερῆς ὁ ἥλιος, ὀλίγοι

gyptios. (62.) Quum in *Sain* oppidum solennis sa-
 crificii caussâ conveniunt, certâ quadam nocte lucer-
 nas accendunt omnes sub dio circum domos suas.
 Sunt autem hae lucernae vascula sale repleta et oleo;
 superne est ellychnium, quod per totam noctem ar-
 det; adpellantque festum illud, *Accensionem lucer-
 narum*. Alii autem Aegyptii, qui conventui non in-
 tersunt, observantes noctem sacrificii, lucernas et
 ipsi accendunt: ita fit, ut non solum in Sai oppido,
 sed per totam Aegyptum lucernae ardeant. Qua vero
 de caussa nox haec lumine ita honoretur, ea de re
 sacra quaedam ratio adfertur. (63.) *Heliopolin* et in
Buto oppidum quum conveniunt, nonnisi sacrificia
 peragunt: *Papremi* vero et sacrificia et alios sacros
 ritus celebrant, sicut alibi. Ibi vero, quando sol oc-

μέν τινες τῶν ἱρέων περὶ τῷγαλμα πεπονέσθαι· οἱ δὲ 5
 πολλοὶ αὐτέων, ξύλων κορύνας ἔχοντες, ἐστᾶσι τοῦ
 ἱεροῦ ἐν τῇ ἐσόδῳ· ἄλλοι δὲ εὐχωλας ἐπιτελέοντες, πλεῖ-
 νες χιλίων ἀνδρῶν, ἕκαστοι ἔχοντες ξύλα, καὶ οὗτοι ἐπὶ
 τὰ ἕτερα αἰέες ἐστᾶσι. τὸ δὲ ἄγαλμα, ἐὼν ἐν νηῷ μι-
 κρῷ ξυλίνῳ κατακεχρυσωμένῳ, προεκκομίζουσι τῇ προ- 10
 τεραίῃ ἐς ἄλλο οἶκημα ἱρόν. οἱ μὲν δὲ ὀλίγοι οἱ περὶ
 τῷγαλμα λελειμμένοι, ἔλκουσι τετράκυκλον ἄμαξαν,
 ἄγουσαν τὸν νηόν τε καὶ τὸ ἐν τῷ νηῷ ἐνεὸν ἄγαλμα.
 οἱ δὲ οὐκ ἐῷσι, ἐν τοῖσι προπυλαίοισι ἐστεῶτες, ἐσιέ-
 ναι· οἱ δὲ εὐχωλιμαῖοι, τιμωρέοντες τῷ θεῷ, παίουσιν 15
 αὐτοὺς ἀλεξόμενοι. ἐνθαῦτα μάχη ξύλοισι καρτερῇ γί-
 νεται· κεφαλὰς τε συναράσσονται, καὶ, ὥς ἐγὼ δο-
 κέω, πολλοὶ καὶ ἀποθνήσκουσι ἐκ τῶν τρωμάτων· οὐ

casui vicinus est, pauci nonnulli ex sacerdotibus cir-
 ca dei simulacrum occupantur; plerique vero eorum,
 ligneis clavis instructi, stant in templi introitu; alii
 vero, susceptum votum exsequentes, ad mille homi-
 nes, ex adverso stant, fuste quisque instructus. Si-
 mulacrum autem dei, quod in parvâ aediculâ inest
 ligneâ deauratâ, pridie eius diei in aliam sacram ae-
 dem est translata. Iam pauci illi, qui apud simula-
 crum relictî sunt, trahunt plastrum quatuor rota-
 rum, cui inposita est aedicula et quod ei inest si-
 mulacrum: isti vero, qui in propylaeo stant, hos non
 sinunt intrare. Itaque hi, qui vota susceperunt, deo
 opem ferentes, pugnam ineunt, illosque fustibus
 caedunt; fitque ibi acre praelium, multisque contun-
 duntur capita; nec pauci, ut equidem arbitror, mo-
 riuntur etiam ex vulneribus; quamquam adfirmant

133, 53.

μέντοι οἱ γε Αἰγύπτιοι ἔφασαν ἀποθνήσκειν οὐδένα.
 Τὴν δὲ πανήγυριν ταύτην ἐκ τοῦδε νομίσαι Φασὶ οἱ 64
 ἐπιχώριοι. οἰκέειν ἐν τῷ ἱερῷ τούτῳ τοῦ Ἄρεος τὴν μη-
 τέρα· καὶ τὸν Ἄρεα ἀπότροφον γενόμενον, ἐλθεῖν ἑξαν-
 δρωμένον, ἐθέλοντα τῇ μητρὶ συμμίξαι· καὶ τοὺς προ-
 5 πόλους τῆς μητρὸς, οἷα οὐκ ὁπωπότεας αὐτὸν πρότερον,
 οὐ περιορᾶν παριέναι, ἀλλ' ἀπερύκειν· τὸν δ' ἐξ ἄλ-
 λης πόλιος ἀγαγόμενον ἀνθρώπους, τοὺς τε προπόλους
 τρηχέως περισπείν, καὶ ἐσελθεῖν παρὰ τὴν μητέρα. ἀπὸ
 τούτου τῷ Ἀρεῖ ταύτην τὴν πληγὴν ἐν τῇ ὁρτῇ νενομι-
 10 κέναι Φασί.

Καὶ τὸ μὴ μίσγεσθαι γυναῖξιν ἐν ἱεροῖσι, μηδὲ αἰλού-
 τας ἀπὸ γυναικῶν εἰς ἱερὰ εἰσέναι, οὗτοί εἰσι οἱ πρῶ-
 ται θρησκευσάντες. οἱ μὲν γὰρ ἄλλοι σχεδὸν πάντες
 ἄνθρωποι, πλὴν Αἰγυπτίων καὶ Ἑλλήνων, μίσγονται

Aegyptii neminem interire. (64.) Hanc autem pa-
 negyrin hac caussâ institutam esse aiunt indigenae.
 Habitasse in illo templo matrem Martis: Martem au-
 tem, alibi educatum, postquam ad virilem pervenit
 aetatem, voluisse matri in colloquium venire: mini-
 stros autem matris, ut qui illum numquam ante vi-
 dissent, non sivisse eum accedere, sed prohibuisse:
 tum illum, adductis secum ex alio oppido hominibus,
 male multasse ministros, et ad matrem introivisse.
 In eius rei memoriam, hanc verberationem in festo
 Marti sacro a se aiunt esse institutam.

Etiam hanc religionem primi coluerunt Aegyptii,
 ut nefas ducant in templo coire cum mulieribus, aut a
 concubitu intrare in templa illotum. Alii enim fere om-
 nes homines, exceptis Aegyptiis et Graecis, coeunt in

ἐν ἱροῖσι· καὶ ἀπὸ γυναικῶν ἀνιστάμενοι, ἄλουτοι ἐσέ- 15
 χονται ἐς ἱρόν· νομίζοντες ἀνθρώπους εἶναι κατὰπερ τα
 ἄλλα κτήνεα. καὶ γὰρ τὰ ἄλλα κτήνεα ὀράν καὶ ὀρί-
 θων γένεα ὀχευόμενα ἐν τε τοῖσι νηοῖσι τῶν θεῶν καὶ
 ἐν τοῖσι τεμένεσι. εἰ ὦν εἶναι τῷ θεῷ τοῦτο μὴ Φίλον,
 οὐκ ἂν οὐδὲ τὰ κτήνεα ποιέειν. οὗτοι μὲν νυν. τοιαῦτα 20
 ἐπιλέγοντες, ποιεῦσι ἐμοί γε οὐκ ἀρεστά. Αἰγύπτιοι
 δὲ θρησκευούσι περισσῶς τὰ τε ἄλλα περὶ τὰ ἱερά,
 καὶ δὴ καὶ τὰδε.

65 Ἐοῦσα δὲ Αἴγυπτος ὁμοῦρος τῇ Λιβύῃ, οὐ μάλα
 θρηιάδης ἐστί. τὰ δὲ ἔόντα σφι ἅπαντα ἱερά νενόμι-
 σται· καὶ τὰ μὲν, σύντροφα αὐτοῖσι τοῖσι ἀνθρώποισι·
 τὰ δὲ, οὐ. τῶν δὲ εἵνεκεν ἀνεῖται τὰ ἱερά, εἰ λέγοιμι,
 καταβαίην ἂν τῷ λόγῳ ἐς τὰ θεῖα πρῆγματα, τὰ 5

locis sacris; et ab uxoribus surgentes, templum intrant
 illoti: existimantes nihil inter homines et alias pecu-
 des differre. Videre se enim alias pecudes et avium
 varia genera coire in ipsis deorum aedibus et in lo-
 cis deo alicui consecratis: id si ingratum esset deo,
 pecudes non esse facturās. Talia illi praetexentes fa-
 ciunt ista, mihi quidem minime probata. Sed Aegyp-
 tii, quum aliis in rebus, tum nimirum et hac in
 parte, curiose colunt templorum religionem.

(65.) Aegyptus, quamvis sit Libyae confinis, non
 est tamen *bestiis* frequens. Quae vero in ea repe-
 riuntur, sacrae habentur omnes: et illarum quidem
 aliae cum ipsis hominibus aluntur; aliae non item.
 Quod si vero declarare vellem, cur deorum alicui con-
 secratae sunt hae quae sacrae habentur, descenderem
 ad sermonem faciendum de divinis rebus, quas ex-

134, 80.

ἔχω Φεύγω μάλιστα ἀπηγέσθαι, τὰ δὲ καὶ εἰρηκὰ
 αὐτῶν ἐπιψάυσας, ἀναγκαίῃ καταλαμβανόμενος εἶπον.
 Νόμος δέ ἐστι περὶ τῶν θηρίων ὧδε ἔχων. μελεδωνοὶ
 ἀποδέδεχεται τῆς τροφῆς χωρὶς ἐκάστων, καὶ ἔρσενες
 10 καὶ θήλειαι τῶν Αἰγυπτίων, τῶν παῖς παρὰ πατρὸς
 ἐκδέκεται τὴν τιμὴν. οἱ δὲ ἐν τῇσι πόλισι ἕκαστοι εὐ-
 χὰς τάσδε σφί ἀποτελέουσιν· εὐχόμενοι τῷ θεῷ τοῦ
 ἂν ἡ τὸ θηρίον, ξυροῦντες τῶν παιδίων ἢ πᾶσαν τὴν
 κεφαλὴν, ἢ τὸ ἥμισυ, ἢ τὸ τρίτον μέρος τῆς κεφαλῆς,
 15 ἵστασθαι σταθμῷ πρὸς ἀργύριον τὰς τρίχας· τὸ δ' ἂν
 ἐλκύσῃ, τοῦτο τῇ μελεδωνῷ τῶν θηρίων δίδοι. ἢ δ' ἂν τ'
 αὐτοῦ τάρνουσα ἰχθῦς, παρέχει βορρὴν τοῖσι θηρίοις.
 τροφή μὲν δὴ αὐτοῖσι τοιαύτη ἀποδέδεκται. Τὸ δ' ἂν τις
 τῶν θηρίων τούτων ἀποκτείνῃ, ἣν μὲν ἐκὼν, θάνατος ἢ

ponere equidem inprimis devito: quarum si quas ego
 in narratione meâ tetigi, necessitate adductus de
 eis sum locutus. Obtinet autem, quod ad hasce be-
 stias spectat, institutum huiusmodi. Constituti sunt,
 quibus earum alendarum, et quidem cuiusque gene-
 ris sigillatim, cura commissa est, viri Aegyptii mu-
 lieresque; quo in munere patri filius succedit. Prae-
 terea singuli oppidorum incolae vota his exsolvunt,
 quae deo ei fecerunt cui sacrata est bestia: scilicet
 liberorum suorum sive totum caput, sive dimidium,
 aut tertiam radunt partem; deinde capillos in trutinâ
 argentum contra pendunt; et, quantum fuerit capil-
 lorum pondus, tantum argenti solvunt curatrici bestia-
 rum; illaque, pro hoc, escam bestiis concisos pisces
 praebet; hoc enim eis alimentum genus adsignatum est.
 Si quis vero harum bestiarum quampiam occiderit,

ζημίῃ ἥν δὲ αἰέκων, ἀποτίνει ζημίην τὴν ἂν οἱ ἱερεῖς τὰ 20
 ζῶνται. ὃς δ' ἂν ἴβιν ἢ ἱρηκα ἀποκτείνῃ, ἥν τε ἐκῶν, ἥν
 66 τε αἰέκων, τεθνάναι ἀνάγκη. Πολλῶν δὲ ἑόντων ὁμο-
 τρόφων τοῖσι ἀνθρώποισι θηρίων, πολλῶν ἂν ἔτι πλέω
 ἐγίνετο, εἰ μὴ κατελάμβανε τοὺς αἰελούρους τοιαύδε.
 Ἐπεὰν τέκωσι αἱ θήλειαι, οὐκέτι φοιτέουσι παρὰ τοὺς
 ἔρσενας· οἱ δὲ, διζήμενοι μίσγεσθαι αὐτῇσι, οὐκ ἔχου- 5
 σι. πρὸς ὧν ταῦτα σοφίζονται τάδε· ἀρπάζοντες ἀπὸ
 τῶν θηλέων καὶ ὑπαιρεόμενοι τὰ τέκνα, κτείνουσι. κτεί-
 ναντες μέντοι, οὐ πατέονται. αἱ δὲ, στερισκόμεναι τῶν
 τέκνων, ἄλλων δὲ ἐπιθυμέουσai, οὕτω δὴ ἀπικνέονται
 παρὰ τοὺς ἔρσενας· Φιλότεκνον δὲ τὸ θηρίον. πυρκαϊῆς 10
 δὲ γενομένης, θεῖα πρήγματα καταλαμβάνει τοὺς
 αἰελούρους. οἱ μὲν γὰρ Αἰγύπτιοι διαστάντες φυλακὰς
 ἔχουσι τῶν αἰελούρων, ἀμελήσαντες σβεννύναι τὸ καιό-

si sponte id fecerit, capite delictum luit; sin invitus,
 mulctam pendit, quantam irrogaverint sacerdotes.
 Qui vero *ibin* aut *accipitrem* necavit, sive volens,
 sive invitus, eum mori necesse est. (66.) Quamvis
 autem multae sint bestiae, quae cum hominibus alun-
 tur vitamque agunt; multo etiam plures forent, nisi
felibus accideret hocce. Postquam peperunt foemi-
 nae, non amplius accedunt ad mares: at hi, coire
 cum illis concupiscentes, quum non possint, tali
 utuntur invento. Rapiunt illarum foetus, raptosque
 interficiunt; nec tamen comedunt occisos. Tum illae,
 foetu privatae, et alium desiderantes, sic demum ite-
 rum ad mares accedunt: est enim amans prolis bestia.
 Quod si vero incidit incendium, mira res accidit fe-
 libus. Nam Aegyptii quidem, per intervalla dispo-
 siti, custodiam felium agunt, incendium interim ni-

μενον· οἱ δὲ αἰέλουροι, διαδύοντες καὶ ὑπερβράσκοντες
 15 τοὺς ἀνθρώπους, ἐσάλλονται ἐς τὸ πῦρ. ταῦτα δὲ γινόμενα,
 πένθεα μεγάλα τοὺς Αἰγυπτίους καταλαμβάνει. ἐν ὅτέοισι δ' ἂν οἰκίοισι αἰέλουρος ἀποθάνῃ ἀπὸ τοῦ
 αὐτομάτου, οἱ ἐνοικέοντες πάντες ξυρέονται τὰς ὀφρύας
 μούνας· παρ' ὅτέοισι δ' ἂν κύων, πᾶν τὸ σῶμα καὶ τὴν
 κεφαλὴν. Ἀπαγέεται δὲ οἱ αἰέλουροι ἀποθανόντες ἐς 67
 ἱρὰς στέγας, ἔνθα θάπτονται ταριχευθέντες ἐν Βουβά-
 στι πόλει. τὰς δὲ κύνας ἐν τῇ ἐωυτῶν ἕκαστοι πόλει
 θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. ὥς δὲ αὐτῶς τῇσι κυσὶ οἱ
 5 ἰχνευταὶ θάπτονται. τὰς δὲ μυγαλὰς καὶ τοὺς ἱρηκας
 ἀπάγουσι ἐς Βουτοῦν πόλιν· τὰς δὲ ἴβις, εἰούσας ἱρὰς,
 ἐς Ἑρμέω πόλιν. τὰς δὲ ἄρκτους, εἰούσας σπανίας,
 καὶ τοὺς λύκους, οὐ πολλῶν τέων ὄντας ἀλωπέκων μέ-
 ζονας, αὐτοῦ θάπτουσι τῇ ἂν εὐρεθῶσι κείμενοι.

hil curantes; at feles, aut sese insinuan-
 tes per hominum intervalla, aut superne transsilientes, in ignem
 insiliunt: quod ubi fit, ingens luctus capit Aegyptios.
 Quod si ultro in domo quadam moritur *felis*, omnes
 aedium illarum incolae supercilia sola radunt; apud
 quos vero *canis* mortuus fuerit, hi totum radunt cor-
 pus et caput. (67.) Abducuntur autem *mortuae fe-
 les* in sacra sepulcra, quae in Bubasti sunt oppido,
 ubi conditae sepeliuntur. *Canes* autem mortuos, in
 suo quisque oppido sacris in conditoriis sepeliunt;
 et similiter, atque canes, sepeliuntur *ichneumones*.
Mures autem *araneos* et *accipitres* in Buto oppidum
 deducunt: *ibes* vero, Mercurio sacras, Hermopolin.
Ursos autem, raros illos quidem in Aegypto, et
lupos, qui vulpibus haud multo sunt maiores, ibi
 sepeliunt, ubi mortui reperiuntur.

68 Τῶν δὲ κροκοδείλων φύσις ἐστὶ τοιήδε. τοὺς χειμῶ-
 ριωτάτους μῆνας τέσσερας ἐσθίει οὐδέν. ἐὼν δὲ τετρά-
 πουν, χερσαῖον καὶ λιμναῖον ἐστὶ· τίκτει μὲν γὰρ ὡὰ
 ἐν γῇ, καὶ ἐκλέπει, καὶ τὸ πολλὸν τῆς ἡμέρας διατρί-
 βει ἐν τῷ ξηρῷ, τὴν δὲ νύκτα πᾶσαν ἐν τῷ ποταμῷ· 5
 θερμότερον γὰρ δὴ ἐστὶ τὸ ὕδωρ τῆς τε αἰθρίας καὶ τῆς
 δρόσου. πάντων δὲ τῶν ἡμεῖς ἴδμεν θηητῶν, τοῦτο ἐξ
 ἐλαχίστου μέγιστον γίνεται. τὰ μὲν γὰρ ὡὰ, χηνέων
 οὐ πολλῶ μέζονα τίκτει· καὶ ὁ νεοσσὸς κατὰ λόγον τοῦ
 ὠοῦ γίνεται· αὐξανόμενος δὲ, γίνεται καὶ ἐς ἑπτακαί- 10
 δεκα πήχεας, καὶ μέζων ἔτι. ἔχει δὲ ὀφθαλμοὺς μὲν
 ὑὸς, ἐδόντας δὲ μεγάλους καὶ χαυλιόδοντας, κατὰ λό-
 γον τοῦ σώματος. γλῶσσαν δὲ μόνον θηρίων οὐκ ἔφυ-
 σε· οὐδὲ τὴν κάτω κινεῖ γνάβον, ἀλλὰ καὶ τοῦτο μού-

(68.) *Crocodylorum* autem haec natura est. Per quinque menses maxime hibernos nullum cibum capiunt. Quadrupes est, terram pariter et aquam habitans: ova enim parit excluditque in terrâ, et maiorem diei partem in sicco versatur, noctu vero in fluvio: est enim aqua noctu magis calida quam serenum coelum et ros. Omnium vero, quae novimus, animalium hoc ex minimo fit maximum. Ova enim haud multo maiora sunt anserinis, et exclusus foetus pro ovi portione; at, ubi incrementum cepit, pervenit ad septemdecim cubitorum longitudinem, et ultra. Habet autem oculos porci, dentes vero magnos et exsertos, pro ratione magnitudinis corporis. Linguam naturâ non habet, unum ex omnibus animalibus: neque inferiorem movet maxillam, sed ex omnibus item animalibus unum est quod superiorem

136, 38.

- 15 γὰρ θηρίων τὴν ἄνω γνάθον προσάγει τῇ κάτω. ἔχει δὲ
καὶ ὄνυχας καρτεροὺς, καὶ δέρμα λεπιδωτὸν, ἀρρήκτον
ἐπὶ τοῦ σώματος. τυφλὸν δὲ ἐν ὕδατι, ἐν δὲ τῇ αἰθρῇ
ὀξυτερκεστάτον. ἄτε δὴ ὧν ἐν ὕδατι διαίταν ποιούμε-
νον, τὸ στόμα ἐνδοθεν φορεῖ πᾶν μεστὸν βδελλέων.
20 τὰ μὲν δὴ ἄλλα ὄρεα καὶ θηρία φεύγει μιν· ὁ δὲ
τροχίλος εἰρηναῖόν οἱ ἐστὶ, ἄτε ὠφελεσμένῳ πρὸς αὐ-
τοῦ. ἔπειτ' ἄν εἰς τὴν γῆν ἐκβῇ ἐκ τοῦ ὕδατος ὁ κρο-
κόδειλος, καὶ ἔπειτα χάνῃ, (ἔωθε γὰρ τοῦτο ὡς ἐπί-
παν ποιεῖν πρὸς τὸν ζέφυρον,) ἐνθαῦτα ὁ τροχίλος
25 ἐσδύνων εἰς τὸ στόμα αὐτοῦ, καταπίνει τὰς βδέλλας·
ὁ δὲ, ὠφελεύμενος ἥδεται, καὶ οὐδὲν σίνεται τὸν τρο-
χίλον. Τοῖσι μὲν δὴ τῶν Αἰγυπτίων ἱεροὶ εἰσὶ οἱ κροκό- 69
δελαι· τοῖσι δ' οὐ, ἀλλ' ἄτε πολεμίους περιέπουσι.
οἱ δὲ περὶ τε Θήβας καὶ τὴν Μοίριος λίμνην οἰκῶντες,

maxillam admoveat inferiori. Habet autem ungues robustos, et cutem squammatam, quae in tergo per-rumpi non potest. In aqua quidem caecus est, in aëre vero perspicacissimus. Quum igitur in aqua degat, os intus oppletum habet hirudinibus. Iam aliae quidem aves at bestiae illum fugiunt: cum trochilo autem pacem colit, quippe qui utilem ei operam prae-
stat: nam postquam ex aqua in terram exiit croco-
dilus, ibique ore hianti recubat; (quod facere ille plerumque contra zephyrum consuevit,) tum tro-
chilus in os eius sese insinuans, hirudines devorat; atque ille hac operâ sibi praesitâ gaudens, neuti-
quam laedit trochilum. (69.) Sunt autem *croco-*
dili aliis Aegyptiis *sacri*; aliis non item, sed hi illos
ut hostes persequuntur. Qui circa Thebas et Moeri-

καὶ κάρτα ἡγῆνται αὐτοὺς εἶναι ἱρούς. ἐκ πάντων δὲ
 ἓνα ἐκάτεροι τρέφουσι κροκόδειλον, δεδιδαγμένον εἶναι 5
 χειροῦθα· ἀρτήματα τε λίθινα χυτὰ καὶ χρύσεια ἐς
 τὰ ὦτα ἐνθέντες, καὶ ἀμφιδέας περὶ τοὺς προσθίους
 πόδας, καὶ σιτία ἀποτακτὰ δίδόντες καὶ ἱρήϊα, καὶ
 περιέποντες ὡς κάλλιστα ζῶντας· ἀποθανόντας δὲ τα- 10
 ριχεύοντες θάπτουσι ἐν ἱρῇσι θήκησι. οἱ δὲ περὶ Ἐλε-
 Φαντίνην πόλιν οἰκέοντες, καὶ ἐσθίουσι αὐτοὺς, οὐκ ἡγεό-
 μνοι ἱρούς εἶναι. Καλέονται δὲ οὐ κροκόδειλοι, ἀλλὰ
 χάμψαι. κροκοδείλους δὲ Ἴωνες ὠνόμασαν, εἰκάζοντες
 αὐτῶν τὰ εἶδεα τοῖσι παρὰ σφίσι γινομένοισι κροκοδεί-
 70 λοῖσι τοῖσι ἐν τῇσι αἵμασιῇσι. Ἄγραι δὲ σφῶν πολ-
 λαὶ κατεστέασι, καὶ παντοῖαι· ἢ δ' ὧν ἐμοί γε δοκέει
 ἀξιοτάτη ἀπηγήσιος εἶναι, ταύτην γράφω. ἐπεὰν νῶ-

dis lacum habitant, hi vel maxime sacros illos du-
 cunt: et horum utrique unum maxime crocodilum
 alunt, manu tractari edoctum; cuius auribus inaures
 ex fuis lapidibus et auro inserunt, et anteriores pe-
 des aureis ornant armillis; demensoque cibo, quum
 farinaceo, tum ex victimis, eundem pascunt, curan-
 tes ut quam lautissime vivat; denique mortuum con-
 diunt, et sacro in sepulcro sepeliunt. Qui vero cir-
 ca Elephantinen habitant, hi non modo non sacros
 habent crocodilos, sed et carne eorum vescuntur.
 Vocantur autem ab Aegyptiis, non *crocodili*, sed
champsae. *Crocodilos* enim (id est, *lacertas*) Iones
 illos nominarunt, formam illorum conferentes cum
 lacertis, quae apud illos in maceriis versantur. (70.)
Venatio crocodilorum multis atque variis modis
 instituitur; quorum ego illum, qui maxime mihi

137, 67.

τὸν υἱὸς δελεάσῃ περὶ ἄγκιστρον, μετίει ἐς μέσον τὸν
 5 ποταμόν· αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοῦ χεῖλεος τοῦ ποταμοῦ ἔχων
 δέλφακα ζωνήν, ταύτην τύπτει. ἐπακούσας δὲ τῆς Φω-
 νῆς ὁ κροκόδειλος, ἵεται κατὰ τὴν Φωνήν· ἐντυχὼν δὲ
 τῷ νώτῳ, καταπίνει· οἱ δὲ, ἔλκουσι. ἐπεὰν δὲ ἐξελ-
 κυσθῇ ἐς γῆν, πρῶτον ἀπάντων ὁ θηρευτὴς πηλῶ κατ'
 10 ὧν ἔπλασε αὐτοῦ τοὺς ὀφθαλμούς· τοῦτο δὲ ποιήσας,
 κάρτα εὐπετέως τὰ λοιπὰ χειροῦται· μὴ ποιήσας δὲ
 τοῦτο, σὺν πόνῳ. Οἱ δὲ ἵπποι οἱ ποτάμιοι νομῶ μὲν 71
 τῷ Παπρημίτῃ ἱεοὶ εἰσι, τοῖσι δὲ ἄλλοισι Αἰγυπτίοισι
 οὐκ ἱεοὶ. φύσιν δὲ παρέχονται ἰδέης τοιήνδε· τετράπουν
 ἐστὶ, δίχηλον, ὀπλαὶ βοῶς, σιμόν, λοφίην ἔχον ἵππου,
 5 χαυλιόδοντας Φαῖνον, οὐρὴν ἵππου καὶ Φωνήν· μέγα-
 ρος, ὅσον τε βοῦς ὁ μέγιστος· τὸ δέρμα δ' αὐτοῦ οὐ-

memoratu dignis videtur, exponam. Suis tergus, pro
 escâ hamo insertum, in medium flumen demittit ve-
 nator: ipse in ripa fluminis vivum habet porcellum,
 quem ferit. C rocodilus, auditâ voce, ad eius sonum
 adcurrit; in tergus vero suis incidens, illud deglutit;
 moxque in terram attrahitur. Postquam in terram ex-
 tractus est, primum omnium oculos eius luto obli-
 nit venator: eo facto, facile admodum reliqua ad-
 ministrat; si facere non potuit, difficulter. (71.)

Hippopotami in Papremite praefecturâ sacri habentur; reliquis vero Aegyptiis non sunt sacri. Horum natura atque species talis est. Quadrupes animal, bisulcum, ungulis bovinis, simo naso, iubâ equinâ, dentibus prominentibus, caudâ et voce equinâ; magnitudine maximi tauri; corio ita crasso, ut ex arefa-

τω δὴ τι παχύ ἐστι, ὥστε αὐτοῦ γενομένου, ξυστὰ ποιεῖ-
 72 σθαι ἀκόντια ἐξ αὐτοῦ. Γίνονται δὲ καὶ ἐνύδριες ἐν τῷ
 ποταμῷ, τὰς ἱρὰς ἡγῆνται εἶναι. νομίζουσι δὲ καὶ πάν-
 των ἰχθύων τὸν καλούμενον λεπιδωτὸν, ἱρὸν εἶναι, καὶ
 τὴν ἔγχελυν. ἱρούς δὲ τούτους τοῦ Νείλου Φασὶ εἶναι
 καὶ τῶν ὀρνίθων τοὺς χηναλώπεκας.

73 Ἔστι δὲ καὶ ἄλλος ὄρνις ἱρὸς, τῷ οὐνομα Φοῖνιξ·
 ἐγὼ μὲν μιν οὐκ εἶδον, εἰ μὴ ὅσον γραφῇ· καὶ γὰρ δὴ
 καὶ σπάνιος ἐπιφοιτᾷ σφι, διὰ ἐτέων (ὡς Ἡλιουπο-
 λῖται λέγουσι) πεντακοσίων. Φοιτᾷν δὲ τότε Φασί,
 ἐπεὰν οἱ ἀποθάνῃ ὁ πατήρ. ἔστι δὲ, εἰ τῇ γραφῇ πα- 5
 ρόμοιος, τοσόσδε καὶ τοιόσδε· τὰ μὲν αὐτοῦ χρυσόκο-
 μα τῶν πτερῶν, τὰ δὲ, ἐρυθρά· ἐς τὰ μάλιστα αἰετῶ
 περιήγησιν ὁμοιότατος, καὶ τὸ μέγαθος. Τοῦτον δὲ λέ-

cto conficiantur polita iacula. (72.) Gignuntur in
 fluvio etiam *lutrae*, quas sacras ducunt Aegyptii. Ex
piscium autem universo genere sacros reputant esse
 eum qui *lepidotus* vocatur, et *anguillam*: quos pisces
Nilo sacros esse aiunt; itemque ex avium genere
vulpsaneres.

(73.) Est autem etiam alia avis sacra, cui nomen
phoenix: quem ego quidem non vidi, nisi pictum;
 perraro enim Aegyptum visitat, nonnisi ex quingen-
 torum, ut Heliopolitae aiunt, annorum intervallo:
 advenit autem tunc, quum pater eius obiit. Est au-
 tem, si modo pictura recte eius formam refert, tan-
 tus atque talis: pennarum color, aliarum aureus,
 aliarum ruber; caeterum tota avis, habitu et magni-
 tudine, aquilae maxime simillima. Phoenicem hunc

137, 94.

γουσι μηχανᾶσθαι τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστὰ λέγοντες·
 10 ἐξ Ἀραβίης ὀρμεώμενον, ἐς τὸ ἱρὸν τοῦ Ἡλίου κομίζειν
 τὸν πατέρα, ἐν σμύρῃ ἐμπλάσσοντα, καὶ θάπτειν
 ἐν τοῦ Ἡλίου τῷ ἱρῷ. κομίζειν δὲ οὕτω· πρῶτον, τῆς
 σμύρνης ὥν πλάσσειν ὅσον τε δυνατός ἐστι φέρειν·
 μετὰ δὲ, πειρᾶσθαι αὐτὸ φορέοντα· ἐπεὰν δὲ ἀποπει-
 15 ρηθῇ, οὕτω δὴ κοιλήναντα τὸ ὥν, τὸν πατέρα ἐς αὐτὸ
 ἐντιθέναι, σμύρῃ δὲ ἄλλῃ ἐμπλάσσειν τοῦτο κατ' ὅ τι
 τοῦ ὥου ἐγκοιλήνας ἐνέθηκε τὸν πατέρα· ἐσκευμένου δὲ
 τοῦ πατρὸς, γίνεσθαι τὸν βάρος· ἐμπλάσαντα δὲ,
 κομίζειν μιν ἐπ' Αἰγύπτου ἐς τοῦ Ἡλίου τὸ ἱρὸν. ταῦ-
 20 τα μὲν τοῦτον τὸν ὄρνιν λέγουσι ποιεῖν.

Εἰσὶ δὲ περὶ Θήβας ἱροὶ ὄφεις, ἀνθρώπων οὐδαμῶς 74
 δηλήμονες· οἱ μεγάθει ἔόντες μικροὶ, δύο κέρα φορέου-
 σι, πεφυκότα ἐξ ἄκρης τῆς κεφαλῆς. τοὺς θάπτουσι

aiunt, mihi quidem parum credibilia narrantes, haec-
 ce machinari: ex Arabia proficiscentem, in Solis tem-
 plum portare patrem suum, myrrha circumlitum, et
 in templo Solis sepelire. Portare autem eum hoc mo-
 do: primum myrrham in ovi formam fingere tanti
 ponderis, quantum ferre ipse possit; dein ferendo il-
 lud experiri; factoque experimento, excavare ovum,
 et patrem intus ponere, et qua parte ovi excavati pa-
 trem inseruit, eam aliâ myrrhâ oblinere: ita pondus
 inpositi patris idem esse atque fuerat ovi pondus:
 hoc denique modo circumlitum patrem gestare eum
 in Solis templum. Haec facere avem illam narrant.

(74.) Sunt autem circa Thebas sacri serpentes;
 nihil hominibus noxii, haud sane magni, duobus
 cornibus instructi, e summo capite enatis. Hos, post-

ἀποθανόντας ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Διός· τούτου γὰρ σφεας
 75 τοῦ θεοῦ Φασὶ εἶναι ἱρούς. Ἔστι δὲ χώρος τῆς Ἀρα-
 βίης, κατὰ Βουτούην πόλιν μάλιστά κη κείμενος· καὶ ἐς
 τοῦτο τὸ χωρίων ἦλθον, πυθθανόμενος περὶ τῶν πτερωτῶν
 ὀφίων. ἀπικόμενος δὲ, εἶδον ὅστέα ὀφίων καὶ ἀκάν-
 θας, πλήθει μὲν ἀδύνατα ἀπηγήσασθαι· σωροὶ δὲ ἦσαν 5
 ἀκανθέων καὶ μεγάλοι, καὶ ὑποδεέστεροι, καὶ ἐλάσ-
 σονες ἔτι τούτων· πολλοὶ δὲ ἦσαν οὔτοι. ἔστι δὲ ὁ χῶ-
 ρος οὗτος, ἐν τῷ αἰ ἀκανθαὶ κατακεχύαται, τοιόσδε
 τις· ἐσβολὴ ἐξ οὐρέων στεινῶν ἐς πεδίον μέγα· τὸ δὲ
 πεδίον τοῦτο συνάπτει τῷ Αἰγυπτίῳ πεδίῳ. λόγος δέ 10
 ἐστὶ, ἅμα τῷ ἔαρι πτερωτοῦς ὄφιν ἐκ τῆς Ἀραβίης
 πέτεσθαι ἐπ' Αἰγύπτου· τὰς δὲ ἴβιν τὰς ὀρνίθας ἀπαν-
 τήσας ἐς τὴν ἐσβολὴν ταύτης τῆς χώρας, οὐ παοιέναι
 τοὺς ὄφιν, ἀλλὰ κατακτείνειν. καὶ τὴν ἴβιν διὰ τοῦτο

quam mortui sunt, in Iovis templo sepeliunt; huic enim Deo sacros esse dicunt. (75.) Est vero in Arabia locus, ex adverso oppidi Buto maxime situs; quem locum ipse adii, quum audissem quae de *serpentibus volucribus* narrantur. Eo ut perveni, vidi ossa et spinas serpentum, ineffabili multitudine: erant enim spinarum acervi, maiores alii, alii minores, atque minores, ingenti numero. Est autem locus, ubi effusae hae spinae iacent, huiusmodi: ex angustis montibus introitus est in magnam planitiem, agro Aegyptio contiguam. Narrant igitur, in-eunte vere ex Arabia Aegyptum versus advolare volucres serpentes; *ibes* autem aves, occurrentes illis in faucibus huius regionis, aditu prohibere serpentes, illosque necare. Et hanc ob causam magno in

15 τὸ ἔργον τετιμῆσθαι λέγουσι Ἀράβιοι μεγάλως πρὸς
 Αἰγυπτίων· ὁμολογέουσι δὲ καὶ Αἰγύπτιοι διὰ ταῦτα
 τιμᾶν τὰς ὄρνιθας ταύτας. Εἶδος δὲ τῆς μὲν ἰβίος τό- 76
 δε. μέλαινα δεινῶς πᾶσα, σκέλεα δὲ Φορέει γεράνου,
 πρόσωπον δὲ ἐς τὰ μάλιστα ἐπίγρυπον, μέγαθος ὅσον
 κρέξ. τῶν μὲν δὴ μελαινέων, τῶν μαχομένων πρὸς τοὺς
 5 ὄφεις, ἥδε ἰδέη. τῶν δ' ἐν ποσὶ μᾶλλον εἰλευμένων τοῖσι
 ἀνθρώποισι· (διζαὶ γὰρ δὴ εἰσι αἱ ἰβιες·) ψιλὴ τὴν κε-
 φαλὴν, καὶ τὴν δειρὴν πᾶσαν· λευκὴ πτεροῖσι, πλὴν
 κεφαλῆς καὶ τοῦ αὐχένος καὶ ἄκρων τῶν πτερύγων
 καὶ τοῦ πυγαίου ἄκρου· ταῦτα δὲ τὰ εἶπον πάντα,
 10 μέλαινά ἐστι δεινῶς· σκέλεα δὲ καὶ πρόσωπον, ἐμΦε-
 ρῆς τῇ ἐτέρῃ. τοῦ δὲ ὄφιος ἡ μορφὴ, οἷη περ τῶν ὕδρων.
 πτίλα δὲ οὐ πτερωτὰ Φορέει, ἀλλὰ τοῖσι τῆς νυκτερί-

honore ab Aegyptiis haberi *ibin*, aiunt Arabes; et
 profitentur etiam Aegyptii, eâ caussâ se hasce aves
 in honore habere. (76.) Species autem *ibidis* talis
 est: colore admodum nigro avis est per totum cor-
 pus, pedibus gruis, rostro quam maxime adunco,
 magnitudine quantâ crex. Nigrarum scilicet, quae
 cum serpentibus pugnant, haec species est: sed,
 quae ante pedes hominum magis versantur, (*duo*
enim sunt ibium genera) hae capite et cervice totâ
 nudae sunt; pennae quidem corporis albae, sed ca-
 put et cervix et extremae alae extremaque cauda,
 omnia haec nigra admodum: crura et rostrum simile
 alteri generi. Porro serpentum forma, quos dixi,
 similis est hydrarum: alas autem habent non pen-

δος πτεροῖσι μάλιστα καὶ ἐμφερέστατα. Τοσαῦτα μὲν
Θηρίων περὶ ἱρῶν εἰρήσθω.

- 77 Αὐτῶν δὲ δὴ Αἰγυπτίων, οἱ μὲν περὶ τὴν σπειρομένην
Αἴγυπτον οἰκεῖουσιν, μνήμην ἀνθρώπων πάντων ἐπασκέον-
τες μάλιστα, λογιώτατοί εἰσι μακρῶ τῶν ἐγὼ εἰς διά-
πειραν ἀπικόμην. Τρόπῳ δὲ ζῆς τοιῶδε διαχρέωνται.
Συρμαίζουσι τρεῖς ἡμέρας ἐπέξῃς μηνὸς ἐκάστου, ἐμέ- 5
τοισι Θηρώμενοι τὴν ὑγιεῖν καὶ κλύσμασι, νομίζοντες
ἀπὸ τῶν τρεφόντων σιτίων πάσας τὰς νοῦσους τοῖσι
ἀνθρώποισι γίνεσθαι. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ ἄλλως Αἰγύ-
πτιοι μετὰ Λίβυας ὑγιερέστατοι πάντων ἀνθρώπων,
τῶν ὠρέων (δοκέειν ἐμοὶ) εἴνεκεν, ὅτι οὐ μεταλλάσσουσι 10
αἱ ὥραι. ἐν γὰρ τῇσι μεταβολῇσι τοῖσι ἀνθρώποισι αἱ
νοῦσοι μάλιστα γίνονται, τῶν τε ἄλλων πάντων, καὶ

natas, sed vesperilionis alis admodum similes. Et
haec quidem hactenus de sacris bestiis dicta sunt.

(77.) Ad AEGYPTIOS ipsos quod attinet, hi qui
eam Aegypti partem incolunt, quae seminari solet,
omnium hominum maxime memoriae rerum gesta-
rum dant operam; suntque longe omnium, cum qui-
bus aliquam notitiam contraxerim, eruditissimi. Vi-
tae autem ratione utuntur tali. Singulis mensibus
per tres continuos dies purgant corpus, vomitibus et
clysteribus sanitatem sectantes, rati a cibis, quos
sumunt homines, oriri morborum omne genus. Sunt
enim caeteroquin Aegyptii, post Libyas, prae caete-
ris omnibus populis robustissimâ valetudine, ob coeli
puto temperiem, tempestatemque nullis mutationi-
bus obnoxiam. Ex mutationibus enim, quum alia-
rum rerum, tum praesertim ex tempestatis vicissitu-

δὴ καὶ τῶν ὠρέων μάλιστα. ἈρτοΦαγέουσι δὲ, ἐκ τῶν
 ὀλυρέων ποιεῦντες ἄρτους, τοὺς ἐκεῖνοι κυλλήστις ὄνο-
 15 μάζουσι. οἶνω δ' ἐκ κριθέων πεπονημένῳ διαχρέωνται·
 οὐ γὰρ σφί εἰσι ἐν τῇ χώρῃ ἄμπελοι. ἰχθύων δὲ τοὺς
 μὲν, πρὸς ἥλιον αὐτῆσαντες, ὠμοὺς σιτέονται· τοὺς δὲ,
 ἐξ ἁλμῆς τεταριχευμένους. ὀρνίθων δὲ τοὺς τε ὀρτυγας,
 καὶ τὰς ἡσσας, καὶ τὰ σμικρὰ τῶν ὀρνίθων, ὡμὰ σι-
 20 τέονται, προταριχεύσαντες. τὰ δὲ ἄλλα ὅσα ἢ ὀρνίθων
 ἢ ἰχθύων ἐστί σφι ἐχόμενα, χωρὶς ἢ ὀκόσοι σφι ἱροὶ
 ἀποδεδέχεται, τοὺς λοιποὺς ὀπτοὺς καὶ ἐφθούς σιτέον-
 ται. Ἐν δὲ τῇσι συνουσίῃσι, τοῖσι εὐδαίμοσι αὐτέων, 78
 ἐπεὰν ἀπὸ δείπνου γένωνται, περιφέρει ἀνὴρ νεκρὸν ἐν
 σορῶ ξύλινον πεπονημένον, μεμιμημένον ἐς τὰ μάλιστα
 καὶ γραφῇ καὶ ἔργῳ· μέγαθος ὅσον τε πάντη πη-
 5 χυαῖον, ἢ δίπηχυν· δεικνὺς δὲ ἐκάστῳ τῶν συμποτέων,

dinibus, maxime in morbos incidunt homines. Ve-
 seuntur autem panibus, ex zea coctis, quos *cyllestes*
 nominant. Vino vulgo utuntur ex hordeo confecto,
 quum vites non ferat regio. Pisces alios comedunt
 crudos, in sole siccatos; alios sale conditos. Ex avi-
 bus coturnices et anates et minores aviculas crudas
 edunt, sale quidem ante conditas; reliqua autem vel
 avium genera vel piscium, exceptis his quae sacra
 habentur, partim assata comedunt, partim elixa.
 (78.) In *conviviis* opulentiorum, postquam coenare
 desierunt, circumfert aliquis in loculo *mortui* homi-
 nis *simulacrum* ex ligno factum, picturâ et opere
 maxime ad naturam expressum, longitudine cubitali
 omnino, aut duorum cubitorum. Hoc simulacrum
 ostendens ille unicuique, ait: *In hunc intuens bibe*

λέγει· „Ἐς τοῦτον ὀρέων, πῖνέ τε καὶ τέρπευ' ἔσσαι
„γὰρ ἀποθαῶν τοιοῦτος.“ Ταῦτα μὲν παρὰ τὰ συμ-
πόσια ποιεῦσι.

- 79 Πατρίοισι δὲ χρεώμενοι νόμοισι, ἄλλον αὐδένα ἐπι-
κτέωνται. τοῖσι ἄλλα τε ἐπάξιά ἐστι νόμιμα, καὶ δὴ
καὶ αἶσμα ἓν ἐστι, Λίνος, ὅσπερ ἓν τε Φοινίκη αἰοί-
διμός ἐστι καὶ ἐν Κύπρῳ, καὶ ἄλλῃ κατα μέντοι ἔθνεα
ὄνομα ἔχει, συμφέρεται δὲ αὐτὸς εἶναι τὸν οἱ Ἕλλη- 5
νες Λίνον ὀνομάζοντες αἰεῖδουσι. ὥστε πολλὰ μὲν καὶ
ἄλλα ἀποθαυμάζειν με τῶν περὶ Αἴγυπτον ὄντων, ἐν
δὲ δὴ καὶ τὸν Λίνον ὁκόθεν ἔλαβον φαίνονται δὲ αἰεῖ
κοτε τοῦτον αἰεῖδοντες. ἐστὶ δὲ Αἰγυπτιστὶ ὁ Λίνος κα-
λέμενος Μανέρως. ἔφασαν δὲ μιν Αἰγύπτιοι τοῦ πρώ- 10

LXXIX. 3. ἓν ἐστὶ ex coniectura, pro ἓνεστι, quod dederant
veteres libri scripti et editi.

lin. 8. ἔλαβον. τοῦνομα vel τὸ ὄνομα addunt mss. omnes, et
edd. plerique.

*et delectare; post mortem enim talis eris. Hoc in
conviviis faciunt.*

(79.) Patriis institutis ita sunt dediti, ut alienum
nullum adsciscant. Habent autem quum alia instituta
memorabilia, tum est apud illos in usu cantilena
quaedam, *Linus*, qui et in Phoenicia et in Cyp-
ro cantatur et alibi; pro diversis autem populis nomen
habet diversum, congruit vero atque adeo idem est
quem Graeci cantant, *Linum* nominantes. Quare,
ut multa alia eorum quae in Aegypto sunt, sic et
hoc mirabor, Linum unde acceperint: satis vero com-
pertum est, ab antiquissimis temporibus hunc ab illis
cani solitum. Nominatur autem Linus Aegyptiorum
linguâ *Maneros*. Dicunt vero Aegyptii, fuisse illum

του Βασιλεύσαντος Αιγύπτου παῖδα μονογενέα γενέ-
 σθαι· ἀποθανόντα δ' αὐτὸν ἄνωρον, θρήνοισι τούτοις
 ὑπ' Αἰγυπτίων τιμηθῆναι· καὶ αἰοῖν τε ταύτην πρώτην
 καὶ μούνην σφίσι γενέσθαι. Συμφέρονται δὲ καὶ τότε 80
 ἄλλοι Αἰγύπτιοι Ἑλλήνων μούνοισι Λακεδαιμονίοισι· οἱ
 νεώτεροι αὐτέων τοῖσι πρεσβυτέροισι συντυγχάνοντες, εἴ-
 κουσι τῆς ὁδοῦ καὶ ἐκτράπονται καὶ ἐπιούσι, ἐξ ἑδρῆς
 5 ὑπανιστέαται. Τότε μέντοι ἄλλοισι Ἑλλήνων οὐδαμοῖσι
 συμφέρονται· ἀντὶ τοῦ προσαγορεύειν ἀλλήλους ἐν τῇσι
 ὁδοῖσι, προσκυνέουσι κατιέντες μέχοι τοῦ γούνατος τὴν
 χεῖρα. Ἐνδεδύκασι δὲ κιθῶνας λινέους, περὶ τὰ σκέ- 81
 λεα θυσανωτοὺς, οὓς καλέουσι καλασίρις· ἐπὶ τούτοις
 δὲ εἰρίνεα εἴματα λευκὰ ἐπαναβληθὸν φορέουσι. οὐ μέν
 τοι ἔς γε τὰ ἱρὰ ἐσφέρεται εἰρίνεα, οὐδὲ συγκαταθάπτε-
 5 ται σφί· οὐ γὰρ ὅσιον. ὁμολογέουσι δὲ ταῦτα τοῖσι Ὀρ-

primi regis, qui in Aegypto regnarit, filium unicum:
 hunc, ante pubertatem mortuum, lamentis his prose-
 qui Aegyptios: et esse hanc apud se primam et uni-
 cam cantilenam. (80.) Etiam hoc commune habent
 Aegyptii cum Graecorum nonnullis, cum solis quidem
 Lacedaemoniis: *iuniores* apud illos ubi obviam ve-
 niunt *senioribus*, cedunt his viâ, ac deflectunt; et
 advenientibus, e sedili adsurgunt. Hoc vero a Grae-
 corum omnium moribus abhorrens habent: in viâ
 publicâ, loco salutationis, *adorant* alter alterum,
 manum usque ad genua demittens. (81.) *Vesti-*
būs utuntur lineis, circa crura fimbriatis, quas *ca-*
lasires vocant: super his candida gestant amicula
 lanea superiniecta. Nec vero templa ingrediuntur
 cum laneis amiculis, nec his induti sepeliuntur: ne-

Φικοῖσι καλεομένοισι καὶ Βακχικοῖσι, ἐοῦσι δὲ Αἰγυπτίοισι, καὶ Πυθαγορείοισι. οὐδὲ γὰρ τούτων τῶν ὀργίων μετέχοντα ὅσιόν ἐστι ἐν εἰρηνείοισι εἶμασι θαφθῆναι. ἐστὶ δὲ περὶ αὐτῶν ἱρὸς λόγος λεγόμενος.

- 82 Καὶ τάδε ἄλλα Αἰγυπτίοισι ἐστὶ ἐξευρημένα· μείς τε καὶ ἡμέρη ἐκάστη θεῶν ὅτεν ἐστὶ καὶ τῇ ἐκαστος ἡμέρη γινόμενος, ὁτέοισι ἐγκυρήσει, καὶ ὅπως τελευτήσει, καὶ ὁκοῖός τις ἐσται. καὶ τούτοις τῶν Ἑλλήνων οἱ ἐν ποιήσει γινόμενοι ἐχρήσαντο. Τέρατά τε πλέω σφι ἀνεύρηται ἢ τοῖσι ἄλλοις ἅπασιν ἀνθρώποισι. γινόμενου γὰρ τέρατος, φυλάσσουσι γραφόμενοι τῷ ποβαῖνον· καὶ ἦν κοτε ὕστερον παραπλήσιον τούτῳ γίνονται, κατὰ τὸν νόμον νομίζουσι ἀποβήσεσθαι. Μαντικὴ

fas est enim. Qui mos congruit cum Orphicis (quae vocantur) et Bacchicis institutis, quae sunt eadem Aegyptiaca et Pythagorica. Nam, qui horum sacrorum est particeps, eum nefas est in laneis vestimentis sepeliri: cuius rei sacra quaedam redditur ratio.

(82.) Sunt porro alia ab Aegyptiis inventa, haecce: *mensium* et *dierum* unusquisque cuinam ex Diis sit consecratus; et, quo quisque die natus est, quae nam sint huius hominis fata futura, quo mortis genere periturus, quodnam eius futurum sit ingenium et natura: quibus rebus etiam Graecorum nonnulli, qui poësin tractarunt, usi sunt. *Prodigia* etiam plura ab his inventa sunt, quam ab aliis omnibus hominibus. Incidente enim prodigio, observant scriptoque consignant ea quae deinde eveniunt: et, si quando postea aliud simile huic incidit, similia existimant eventura. (83.) Quod ad *divinationem* spe-

241, 4.

δὲ αὐτοῖσι ᾧδε διακέεται. ἀνθρώπων μὲν οὐδενὶ προσκέ-
ται ἡ τέχνη, τῶν δὲ θεῶν μετεξετέροισι. καὶ γὰρ Ἡρα-
κλέος μαντήϊον αὐτόθι ἐστὶ, καὶ Ἀπόλλωνος, καὶ Ἀθη-
5 ναίης, καὶ Ἀρτέμιδος, καὶ Ἄρεος, καὶ Διός· καὶ, ὅγε
μάλιστα ἐν τιμῇ ἄγονται πάντων τῶν μαντήϊων, Λη-
τούς ἐν Βουτοῖ πόλει ἐστὶ. οὐ μέντοι αἱ γε μαντήϊαι σφι
κατὰ ταῦτ' ἐστάσι, ἀλλὰ διάφοροί εἰσι. Ἡ δὲ ἱητρι- 84
κὴ κατὰ τὰδε σφι δέδασται. μιῆς νούσου ἕκαστος ἱητρὺς
ἐστὶ, καὶ οὐ πλεόνων. πάντα δ' ἱητρῶν ἐστὶ πλέα. οἱ
μὲν γὰρ, ὀφθαλμῶν ἱητροὶ κατεστέασι· οἱ δὲ, κεφα-
5 λῆς· οἱ δὲ, ὀδόντων· οἱ δὲ, τῶν κατὰ νηδύν· οἱ δὲ, τῶν
ἀφανέων νούσων.

Θρῆνοι δὲ καὶ ταφαὶ σφεων, εἰς αἶδε. τοῖσι ἂν ἀπο- 85
γίνεται ἐκ τῶν οἰκίων ἄνθρωπος, τοῦ τις καὶ λόγος ἦ,

ctant, eius apud illos haec ratio est. Hominum nulli
ars divinandi inesse putatur, sed deorum quibus-
dam. Nam et Herculis in Aegypto oraculum est, et
Apollinis, et Minervae, et Dianae, et Martis, et Io-
vis; denique id, quod maxime omnium in honore
habent, *Latoniae oraculum* in Buto oppido. Modus
vero quo eduntur oracula, non idem illis ubique est,
sed diversus. (84.) *Ars medica* apud eos in hunc
modum distributa est, ut singulorum morborum sin-
guli sint medici, nec plura morborum genera unus
idemque curet. Suntque apud illos medicorum plena
omnia: nam alii oculorum sunt medici, capitis alii,
alii dentium, alii alvi, alii occultorum morborum.

(85.) *Lamenta et sepulturae* in hunc modum in-
stituuntur. Quando ex domo quadam decessit homo,

τὸ θῆλυ γένος πᾶν τὸ ἐκ τῶν οἰκίῶν τούτων κατ' ὥν
ἐπλάσατο τὴν κεφαλὴν πηλῷ ἢ καὶ τὸ πρόσωπον. καί-
πειτα ἐν τοῖσι οἰκίοισι λιπούσαι τὸν νεκρὸν, αὐταὶ ἀνά 5
τὴν πόλιν στρωφώμεναι, τύπτονται ἐπεζωσμένοι, καὶ
φαίνουσαι τοὺς μαζούς· σὺν δέ σφι αἱ προσήκουσαι
πᾶσαι. ἐτέρωθεν δὲ οἱ ἄνδρες τύπτονται, ἐπεζωσμένοι
καὶ οὗτοι. ἐπεὰν δὲ ταῦτα ποιήσωσι, οὕτω ἐς τὴν τα-
86 ρίχευσιν κομίζουσι. Εἰσὶ δὲ οἱ ἐπ' αὐτῷ τούτῳ κα-
τέαται, καὶ τέχνην ἔχουσι ταύτην. οὗτοι ἐπεὰν σφι
κομισθῇ νεκρὸς, δεικνύασι τοῖσι κομίσασι παραδείγμα-
τα νεκρῶν ξύλινα, τῇ γραφῇ μεμιμημένα. καὶ τὴν
μὲν σπουδαιοτάτην αὐτέων Φασὶ εἶναι, τοῦ οὐκ ὅσιον 5
ποιεῦμαι τὸ οὐνομα ἐπὶ τοιούτῳ πρῆγματι ὀνομάζειν.
τὴν δὲ δευτέραν δεικνύασι ὑποδεστέραν τε ταύτης καὶ
εὐτελεστέραν· τὴν δὲ τρίτην, εὐτελεστάτην. Φράσαντες

cuius aliqua ratio habetur, foeminae ex ea domo
omnes luto oblinunt caput aut ipsam etiam faciem,
ac dein, relicto domi cadavere, ipsae per urbem
discurrentes plangunt, succinctae, mammasque ex-
serentes, et cum his propinquae omnes. Aliâque ex
parte viri plangunt, et ipsi succincti. Haec postquam
fecerunt, ita demum ad condiendum efferunt. (86.)
Sunt autem ad hoc ipsum certi homines, qui *artem*
hanc *condiendi mortuos* exercent. Hi, ubi illis ad-
latum est cadaver, ostendunt his qui illud adferunt
exemplaria lignea cadaverum, picturâ verum imi-
tantia. Et praestantissimam quidem condiendi ra-
tionem dicunt eius esse, cuius nomen in tali re ef-
fari nefas duco. Monstrant vero et exemplar alterius,
quae huic inferior est et minus pretiosa; denique

δὲ, πυνθάνονται παρ' αὐτέων κατὰ ἣν τινα βούλονται·
 20 σφι σκευασθῆναι τὸν νεκρόν. οἱ μὲν δὴ ἐκποδῶν, μισθῶ
 ὁμολογήσαντες, ἀπαλλάσσονται· οἱ δὲ ὑπαλειπόμενοι
 ἐν οἰκήμασι, ὥδε τὰ σπουδαιότατα ταριχεύουσι. πρῶ-
 τα μὲν σκολιῶ σιδήρῳ διὰ τῶν μυζωτήρων ἐξάγουσι
 τὸν ἐγκέφαλον, τὰ μὲν αὐτοῦ οὕτω ἐξάγοντες, τὰ δὲ
 15 ἐγχεόντες Φάρμακα. μετὰ δὲ, λίθῳ Αἰθιοπικῶ ὀξείῳ
 παρασχίσαντες παρὰ τὴν λαπάρην, ἐξ ὧν εἶλον τὴν
 κοιλίην πᾶσαν· ἐκκαθήραντες δὲ αὐτὴν, καὶ διηθήσαν-
 τες οἶνῳ Φοινικίῳ, αὐτὶς διηθέουσι θυμῆμασι τετριμ-
 μένοισι. ἔπειτα τὴν νηδὺν σμύρνης ἀκηράτου τετριμμέ-
 20 νης, καὶ κασίης, καὶ τῶν ἄλλων θυωμάτων, πλήν
 λιβανωτοῦ, πλήσαντες, συρράπτουσι ὀπίσω. ταῦτα
 δὲ ποιήσαντες, ταριχεύουσι λίτρῳ, κρύψαντες ἡμέρας
 ἐβδομήκοντα· πλεῦνας δὲ τούτέων οὐκ ἔξεστι ταρι-

tertiam, vilissimam. Quibus expositis, quaerunt ex il-
 lis, quonam genere parari velint cadaver. Tum hi,
 postquam de mercede convenit, abeunt: et illi, suis
 in aedibus manentes, si *praestantissimâ ratione*
condiendum cadaver fuerit, rem ita peragunt. Pri-
 mum, incurvo ferro per nares extrahunt cerebrum;
 et partem quidem cerebri ita extrahunt, partim vero
 infusis medicamentis. Deinde acuto lapide aethiopi-
 eo circa ilia incidunt cadaver, et totam alvum exen-
 terant, et purgatam eluunt vino palmeo, iterum-
 que tritis aromatibus extergunt: tum tritâ purissimâ
 myrrhâ et casiâ aliisque odoribus, thure excepto,
 alvum complent, atque completam rursus consuunt.
 His ita factis, nitro condiunt, conduntque cadaver per
 dies septuaginta; nec enim licet diutius. Elapsis sep-

χεύειν. ἑπεὰν δὲ παρέλθωσι αἱ ἐβδομήκοντα, λούσαν-
 τες τὸν νεκρὸν, κατειλίσσουσι πᾶν αὐτοῦ τὸ σῶμα σιν- 25
 δόνος βυσσίνης τελαμῶσι κατατετμημένοισι, ὑποχρίον-
 τες τῷ κόμμι, τῷ δὲ ἀντὶ κόλλης τὰ πολλὰ χρέωνται
 Αἰγύπτιοι. ἐνθεῦτεν δὲ παραδεξάμενοί μιν οἱ προσήκον-
 τες, ποιεῦνται ξύλινον τύπον ἀνθρωποειδέα· ποιησάμε-
 νοι δὲ, ἐσεργυνῷσι τὸν νεκρὸν· καὶ κατακλήϊσαντες οὕτω, 30
 θησαυρίζουσι ἐν οἰκῇματι θηκαίῳ, ἱστάντες ὀρθὸν πρὸς
 τοῖχον. οὕτω μὲν τοὺς τὰ πολυτελέστατα σκευάζουσι
 87 νεκρούς. Τοὺς δὲ τὰ μέσα βουλομένους, τὴν δὲ πο-
 λυτελήϊν Φεύγοντας, σκευάζουσι ὥδε. ἑπεὰν τοὺς κλυ-
 στῆρας πλήσωνται τοῦ ἀπὸ κέδρου ἀλείφατος γνωμέ-
 νου, ἐν ᾧ ἐπλησαν τοῦ νεκροῦ τὴν κοιλίην, οὔτε ἀνα-
 ταμόντες αὐτὸν, οὔτε ἐξελόντες τὴν νηδὺν, κατὰ δὲ τὴν 5
 ἐδρην ἐσηθῆσαντες· καὶ ἐπιλαβόντες τὸ κλύσμα τῆς ὀπί-

tuaginta diebus, lavant cadaver, et totum corpus
 sectis ex syndone byssina fasciis involvunt, gum-
 mi sublitis, quo pro glutine maxime utuntur Aegy-
 ptii. Inde ubi cadaver receperunt propinqui, capsam
 conficiendam curant hominis figurâ, cui includunt
 cadaver; atque inclusum reponunt in conditorio se-
 pulcrali, rectum statuentes ad parietem. Hacc est ra-
 tio adparandi ea cadavera, quae pretiosissime con-
 dita volunt. (87.) Qui vero *mediam rationem* cu-
 piunt, nimium sumtum fugientes, eorum cadavera
 ita instruunt. Clysteribus adhibitis, implent cadave-
 ris ventrem oleo cedrino, non incidentes ventrem,
 nec alvum exenterantes, sed per anum ingerentes:
 tum cohibentes illud lavacrum ne eâdem viâ retro

σαυτοῦ, ταριχεύουσι τὰς προκειμένας ἡμέρας· τῇ δὲ
 τελευταίῃ ἐξιῶσι ἐκ τῆς κοιλίης τὴν κεδρίην, τὴν ἐσῆ-
 καν πρότερον· ἡ δὲ ἔχει τασαύτην δύναμιν, ὥστε ἅμα
 10 ἐαυτῇ τὴν νηδὺν καὶ τὰ σπλάγχνα κατατετηκότα ἐξά-
 γει· τὰς δὲ σάρκας τὸ λίτρον κατατῆκει· καὶ δὴ λεί-
 πεται τοῦ νεκροῦ τὸ δέριμα μοῦνον, καὶ τὰ ὀστέα. ἐπεὰν
 δὲ ταῦτα ποιήσωσι, ἀπ' ὧν ἔδωκαν οὕτω τὸν νεκρὸν,
 οὐδὲν ἔτι πρηγματευθέντες. Ἡ δὲ τρίτη ταρίχευσις 88
 ἐστὶ ἥδε, ἡ τοὺς χρήμασι ἀσθενεστέρους σκευάζει. συρ-
 μαίῃ διηθήσαντες τὴν κοιλίην, ταριχεύουσι τὰς ἐβδομή-
 κοντα ἡμέρας, καὶ ἔπειτα ἀπ' ὧν ἔδωκαν ἀποφέρεισθαι.
 Τὰς δὲ γυναῖκας τῶν ἐπιφανέων ἀνδρῶν, ἐπεὰν τελευ- 89
 τήσωσι, οὐ παραντίκα διδοῦσι ταριχεύειν, οὐδὲ ὅσαι ἀν-
 ῶσι εὐειδέες κάρτα καὶ λόγου. πλεῖνος γυναῖκες· ἀλλ'

exeat, nitro condunt cadaver, per statutum dierum
 numerum. Horum dierum postremo cedriam, prius
 ingestam, e ventre emittunt; cuius tanta vis est, ut
 secum et intestina et viscera prorsus commacerata
 educat: carnes autem consumit nitrum; atque ita re-
 linquitur cadaveris cutis tantum et ossa. His ita per-
 aetis, reddunt cadaver propinquis, nihil amplius ne-
 gotii suscipientes. (88.) *Tertia condiendi ratio*
haec est, qua adparantur eorum cadavera, quibus
tenuis admodum res familiaris est. Vulgari liquore
purgatorio eluunt ventrem, tum per septuaginta
dies nitro condiunt cadaver, atque ita dein propin-
quis reddunt auferendum. (89.) Uxores vero illu-
strium virorum, postquam decesserunt, non statim
condiendas tradunt; nec si quae formosae admodum
et in aestimatione fuerunt: sed post tres demum aut

ἐπεὰν τριταῖαι ἢ τεταρταῖαι γένωνται, οὕτω παραδιδούσι τοῖσι ταριχεύουσι. τοῦτο δὲ ποιέουσι οὕτω τοῦδε 5 εἵνεκεν, ἵνα μὴ σφι οἱ ταριχευταὶ μίσγωνται τῇσι γυναιξί. λαμβθῆναι γάρ τινα Φασι μισγόμενον νεκρῶ
 90 προσφάτω γυναικός· κατεῖπαι δὲ τὸν ἐμότηχον. Ὅς δ' ἂν ἢ αὐτῶν Αἰγυπτίων, ἢ ξείνων ὁμοίως, ὑπὸ κροκοδείλου ἀρπαχθεῖς ἢ ὑπ' αὐτοῦ τοῦ ποταμοῦ φαίνεται τεθνηώς, κατ' ἣν ἂν πόλιν ἐξενειχθῇ, τούτους πᾶσα ἀνάγκη ἐστὶ ταριχεύσαντας αὐτὸν, καὶ περιστεί- 5 λιντας ὡς κάλλιστα, θάψαι ἐν ἱρῇσι θήκησι. οὐδὲ ψαῦσαι ἔξεστι αὐτοῦ ἄλλον οὐδένα, οὔτε τῶν προσηκόντων, οὔτε τῶν φίλων· ἀλλὰ μιν οἱ ἱερεῖς αὐτοὶ οἱ τοῦ Νείλου, ἅτε πλέον τι ἢ ἀνθρώπου νεκρὸν, χειραπτάζοντες θάπτουσι.

quatuor dies unctoribus hae traduntur. Id faciunt ea caussâ, ne cum his mulieribus coëant unctores. Deprehensum enim esse aiunt eorum aliquem, cum cadavere recens defunctae mulieris coëuntem, delatumque esse ab artificii socio. (90.) Quod si quis vero reperitur, sive Aegyptius, sive perinde peregrinus homo, qui a crocodilo raptus, aut ab ipso flumine haustus periit; apud quodcumque oppidum cadaver eius in terram fuerit eiectum, eius oppidi incolae necessario tenentur condiendum illud curare, et quam maximo honore adfectum, in sacris conditoriis sepelire: neque alii cuiquam, nec cognato, nec amico, licitum est tangere tale cadaver; sed soli sacerdotes Nili, tamquam aliquid amplius quam hominis cadaver, tractant illud atque sepeliunt.

Ἕλλητικοῖσι δὲ νομαίοισι Φεύγουσι χρᾶσθαι· τὸ δὲ 91
 σύμπαν εἰπεῖν, μὴδ' ἄλλων μηδαμᾶ μηδαμῶν ἀνθρώ-
 πων νομαίοισι. οἱ μὲν νυν ἄλλοι Αἰγύπτιοι οὕτω τοῦτο
 φυλάσσουσι. ἔστι δὲ Χέμμις πόλις μεγάλη νομοῦ τοῦ
 5 Θηβαϊκοῦ, ἐγγὺς Νέης πόλιος. ἐν ταύτῃ τῇ πόλει ἔστι
 Περσεὺς τοῦ Δαναΐης ἱερὸν τετράγωνον· πέριξ δὲ αὐτοῦ
 Φοῖνικες πεφύκασι· τὰ δὲ πρόπυλα τοῦ ἱεροῦ λίθινά
 ἔστι, κάρτα μεγάλα· ἐπὶ δὲ αὐτοῖσι ἀνδριάντες δύο
 ἑστᾶσι λίθινοι μεγάλοι. ἐν δὲ τῷ περιβεβλημένῳ τού-
 10 τῳ νηὸς τε ἓν, καὶ ἄγαλμα ἐν αὐτῷ ἐνέστηκε τοῦ Περ-
 σεὺς. οὗτοι οἱ Χερμῖται λέγουσι τὸν Περσεῖα πολλάκι
 μὲν ἀνὰ τὴν γῆν φαίνεσθαι σφί, πολλάκι δὲ ἔσω τοῦ
 ἱεροῦ. σανδάλιον τε αὐτοῦ πεφορημένον εὐρίσκεισθαι, ὅν
 τὸ μέγας δῖπην· τὸ ἐπεὰν Φανῇ, εὐθηνεῖν ἅπασαν
 15 Αἴγυπτον. ταῦτα μὲν λέγουσι. ποιεῦσι δὲ τὰδε Ἕλλη-

(91.) Graecorum institutis recusant uti, et, verbo
 ut dicam, aliorum etiam populorum quorumcum-
 que. Et hoc quidem reliqui Aegyptii ita observant.
 Est autem *Chemmis*, oppidum magnum Thebaidis
 praefecturae, prope Neapolin; in quo *templum* inest
Persei, *Danaae* filii, quadratum, palmeto circum-
 datum: propylaea templi lapidea, ingentia admo-
 dum; super quibus duae collocatae sunt statuae lapi-
 deae ingenti mole. Intra hoc septum aedes est, in
 qua est Persei simulacrum: narrantque hi Chemmi-
 tae, saepius in ea regione adparere Perseum, fre-
 quenter vero intra aedem, reperiri subinde san-
 dalium quod ille gestaverit, magnitudine bicubitali;
 quod quoties adpareat, tunc florenti rerum statu uni-
 versam uti Aegyptum. Hoc illi narrant: sacra autem

νικὰ τῷ Περσείῳ ἀγῶνα γυμνικὸν τιθεῖσι διὰ πάσης
 ἀγωνίης ἔχοντα· παρέχοντες ἄεθλα, κτήνεα καὶ χλαί-
 νας καὶ δέρματα. εἰρομένου δέ μεν ὅτι σφι μούνοισι
 ἔωθε ὁ Περσεύς ἐπιφαίνεσθαι, καὶ ὅτι κεχωρίδαται
 Αἰγυπτίων τῶν ἄλλων, ἀγῶνα γυμνικὸν τιθέντες, ἔφα- 20
 σαν „τὸν Περσέα ἐκ τῆς ἐωυτῶν πόλιος γεγονέναι·
 τὸν γὰρ Δαναὸν καὶ τὸν Λυγκέα, ἔοντας Χερμίτας,
 ἐκπλῶσαι ἐς τὴν Ἑλλάδα.“ ἀπὸ δὲ τούτων γενελο-
 γέοντες, κατέβαινον ἐς τὸν Περσέα. „ἀπικόμενον δὲ
 αὐτὸν ἐς Αἴγυπτον, κατ' αἰτίνην τὴν καὶ Ἑλληνες λέ- 25
 γουσι, οἴσοντα ἐκ Λιβύης τὴν Γοργοῦς κεφαλὴν ἔφα-
 σαν, ἐλθεῖν καὶ παρὰ σφέας, καὶ ἀναγνῶναι τοὺς
 συγγενέας πάντας· ἐκμεμαθηκότα δέ μιν ἀπικέσθαι ἐς
 Αἴγυπτον τὸ τῆς Χέρμιος οὐνομα, πεπυσμένον παρὰ

faciunt Perseo, Graecanicis similia, huiusmodi: lu-
 dos gymnicos celebrant, omnia certaminum genera
 continentes; praemioque proponunt pecudes, et lac-
 nas, et pelles. Interroganti vero mihi, cur ipsis solis
 adparere Perseus consuesset, et cur singulare hoc
 prae aliis omnibus Aegyptiis ipsi haberent, ut gym-
 nicos ludos ei instituant, dixerunt, suo ex oppido
 oriundum esse Perseum: Danaum enim et Lyn-
 ceum, qui in Graeciam navigassent, Chemmitas
 fuisse: et horum deinde genus recensentes, descen-
 derunt usque ad Perseum. Hunc autem, aiebant,
 quum ob eam caussam (quam eandem Graeci me-
 morant) Aegyptum adisset, ut Gorgonis caput ex
 Libya adferret, etiam ad se venisse, et cognatos
 omnes agnovisse; adisse autem Aegyptum cogni-

30 τῆς μητρὸς ἀγῶνα δὲ οἱ γυμνικὸν, αὐτοῦ κελεύσαν-
τος, ἐπιτελέειν. “

Ταῦτα μὲν πάντα οἱ κατ' ὑπερθε τῶν ἐλέων οἰκέοντες 92
Αἰγύπτιοι νομίζουσι. οἱ δὲ δὴ ἐν τοῖσι ἔλεσι κατοικημέ-
νοι, τοῖσι μὲν αὐτοῖσι νόμοισι χρέωνται τοῖσι καὶ ἄλλοι
Αἰγύπτιοι καὶ τὰ ἄλλα, καὶ γυναικὶ μὴ ἕκαστος
5 αὐτέων συνοικέει, κατὰ περ Ἑλλήνες. Ἀτὰρ πρὸς εὐτε-
λέην τῶν σιτίων τάδε σφι ἄλλα ἐξεύρηται. ἐπεὰν πλῆ-
ρης γένηται ὁ ποταμὸς, καὶ τὰ πεδία πελαγίσῃ, φύε-
ται ἐν τῷ ὕδατι κρίνεα πολλὰ, τὰ Αἰγύπτιοι καλέου-
σι λωτόν· ταῦτα ἐπεὰν ὀρέψωσι, αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον
10 καὶ ἔπειτα τὸ ἐκ τοῦ μέσου τοῦ λωτοῦ, τῇ μήκωνι
ἔον ἐμφορὲς, πτίσαντες, ποιεῦνται ἐξ αὐτοῦ ἄρτους
ὀπτοὺς πυρί. ἔστι δὲ καὶ ἡ ρίζα τοῦ λωτοῦ τούτου ἐδω-

*to Chemmios nomine, quod ei mater indicasset.
Huic igitur se ludos gymnicos celebrare, ipsius
iussu.*

(92.) Istis quae exposui institutis utuntur ii Ae-
gyptii, qui supra paludes habitant. Qui verò *palu-
des incolunt*, eisdem quidem utuntur quibus reliqui
Aegyptii, quum aliis in rebus, tum quod non nisi
unam quisque uxorem in matrimonio habet, quem-
admodum Graeci. Caeterum ad victus facilitatem alia
haec ab iis inventa sunt. Postquam auctus est flu-
vius, camposque inundavit, nascuntur in aquâ lilia
multa, quae ab Aegyptiis *lotus* vocantur. Haec ubi
demessuerunt, siccant ad solem: deinde, quod in
loto intus est, papaveri simile, id pinsunt, panes-
que ex eo coquunt. Est vero etiam radix huius loti
esculenta, dulcis admodum, rotunda, magnitudine

δίμη, καὶ ἐγγλύσσει ἐπιεικέως, ἐὼν στρογγύλον, μέ-
 γαθος κατὰ μῆλον. Ἔστι δὲ καὶ ἄλλα κρίνεα ῥόδοις
 ἐμφερέα, ἐν τῷ ποταμῷ γινόμενα καὶ ταῦτα ἐξ ὧν 15
 ὁ καρπὸς ἐν ἄλλῃ κάλυκι παραφυομένη ἐκ τῆς ρίζης
 γίνεται, κηρίῳ σφηκῶν ἰδέην ὁμοιότατον. ἐν τούτῳ τρα-
 κτὰ ὅσον τε πυρὴν ἐλαίης ἐγγίνεται συχνά. τρώγεται
 δὲ καὶ αἶπαλα ταῦτα καὶ αὔα. Τὴν δὲ βύβλον τὴν
 ἐπέτειον γινομένην, ἐπεὰν ἀνασπάσῃσι ἐκ τῶν ἐλέων, 20
 τὰ μὲν ἄνω αὐτῆς ἀποτάμνοντες, εἰς ἄλλο τι τράπουσι·
 τὸ δὲ κάτω λελειμμένον ὅσον τε ἐπὶ πῆχυν, τρώγουσι,
 καὶ πωλέουσι. οἱ δὲ ἂν καὶ κάρτα βούλωνται χρηστῇ
 τῇ βύβλῳ χρᾶσθαι, ἐν κλιβάνῳ διαφανεῖ πνίξαντες,
 οὕτω τρώγουσι. Οἱ δὲ τινες αὐτῶν ζῶσι ἀπὸ τῶν ἰχθύων 25
 μούνων· τοὺς ἐπεὰν λάβωσι, καὶ ἐξέλωσι τὴν κοιλίην.
 αὐαίνουσι πρὸς ἥλιον, καὶ ἔπειτα αὔους ἐόντας σιτέονται.

mali. Sunt et alia lilia, rosis similia, quae et ipsa in
 flumine nascuntur: quorum fructus in alio calice in-
 est, ex radice adnato, specie favo vesparum similli-
 ma; in quo insunt (haccae sive grana) esculenta
 permulta, magnitudine nuclei olivae, quae vel tene-
 ra comeduntur, vel siccata. Porro *Byblum*, (id est,
Papyrus) quae quotannis in paludibus nascitur,
 postquam extraxerunt, superiora abscindunt, in alios-
 que usus convertunt; quod vero inferius relinquitur
 ad cubiti longitudinem, id partim manducant, par-
 tim vendunt. Qui vero delicata admodum hyblo vo-
 lunt uti, hi eam in ardente furno torrefactam man-
 ducant. Nonnulli vero nonnisi *piscibus* vitam su-
 stentant, quibus capiendis dant operam: hi post-
 quam captos exenterarunt, ad solem eos siccant, et
 ita siccatos comedunt.

Οἱ δὲ ἰχθύες οἱ ἀγελαῖοι, ἐν μὲν τοῖσι ποταμοῖσι 93
 οὐ μάλα γίνονται· τρεφόμενοι δὲ ἐν τῇσι λίμνῃσι, τοιά-
 θε ποιεῦσι. ἐπεὰν σφραῖς ἐσὶν οἷστρος κυίσκεσθαι, ἀγε-
 ληδὸν ἐκπλώουσι εἰς τὴν θάλασσαν. ἡγέονται δὲ οἱ ἔρ-
 9 σενες, ἀπορραίνοντες τοῦ θοροῦ· αἱ δὲ, ἐπόμεναι ἀνα-
 κάπτουσι, καὶ ἐξ αὐτοῦ κυίσκονται. ἐπεὰν δὲ πλήρεις
 γένωνται ἐν τῇ θαλάσῃ, ἀναπλώουσι ὀπίσω εἰς ἡθεα
 τὰ ἐαυτῶν ἕκαστοι. ἡγέονται μέντοι γε οὐκέτι οἱ αὐ-
 τοὶ, ἀλλὰ τῶν θηλέων γίνεται ἡ ἡγεμονίη. ἡγεύμεναι
 10 δὲ ἀγεληδὸν, ποιεῦσι οἷόν περ ἐποίουν οἱ ἔρσενες· τῶν
 γὰρ ὧν ἀπορραίνουσι κατ' ὀλίγους τῶν κέγχρων, οἱ
 δὲ ἔρσενες καταπίνουσι ἐπόμενοι. εἰσὶ δὲ οἱ κέγχροι
 οὔτοι, ἰχθύες. ἐκ δὲ τῶν περιγινομένων καὶ μὴ κατα-
 πινομένων κέγχρων οἱ τρεφόμενοι ἰχθύες γίνονται. αἱ δ'
 15 ἂν αὐτέων αἰλῶσι ἐκπλώοντες εἰς θάλασσαν, φαίνονται

(93.) *Gregales pisces in fluminibus non fere gi-
 gnuntur; sed, postquam in stagnis enutriti sunt, fa-
 ciunt haec quae dicam. Ubi incessit eos gignendi li-
 bido, gregatim enatant in mare. Gregem ducunt
 mares, genituram spargentes: sequuntur foeminae,
 quae illam deglutiant, atque inde concipiunt. Post-
 quam gravidae factae sunt in mari, retro natant in
 suos quodque genus sedes. Tum vero non iam ma-
 res praeceunt, sed foeminae ducunt gregem: quae
 dum praeceunt, similiter faciunt atque antea mares
 fecerant; spargunt paulatim ovorum grana, sequun-
 turque mares illa deglutientes. Sunt autem grana
 ista, pisces: et ex reliquis granis, quae non sunt de-
 glutita, existunt pisces qui deinde enutrientur. Qui
 ex gregibus illis, quum in mare enatant, capiuntur*

τετριμμένοι τὰ ἐπ' ἀριστερὰ τῶν κεφαλῶν· οἱ δ' αὖ
ὀπίσω ἀναπλώνοντες, τὰ ἐπὶ δεξιὰ τετρίφονται. πάν-
σχούσι δὲ ταῦτα διὰ τὸδε. ἐχόμενοι τῆς γῆς ἐπ' ἀρι-
στερὰ καταπλάουσι ἐς θάλασσαν· καὶ ἀναπλώνοντες
ὀπίσω, τῆς αὐτῆς ἀντέχονται, ἐγχριμπτόμενοι καὶ 20
ψαύοντες ὡς μάλιστα, ἵνα δὴ μὴ ἀμάργοιεν τῆς οἰκίας διὰ
τὸν ῥόον. Ἐπεὰν δὲ πληθύνῃται ἀρχεται ὁ Νεῖλος, τὰ
τε κρῖλα τῆς γῆς, καὶ τὰ τέλματα, τὰ παρὰ τὸν
ποταμὸν, πρῶτα ἀρχεται πίμπλασθαι, διηθέοντος τοῦ
ὑδατος ἐκ τοῦ ποταμοῦ· καὶ αὐτίκα τε πλέα γίνεται 25
ταῦτα, καὶ παραχρῆμα ἰχθύων σμικρῶν πίμπλαται
πάντα. κόθεν δὲ οἶκός αὐτοῦς γίνεσθαι, ἐγὼ μοι δοκέω
κατανοέειν τοῦτο. τοῦ προτέρου ἔτεος ἐπεὰν ἀπολίπη ὁ
Νεῖλος, οἱ ἰχθύες ἐντεκόντες ὡς ἐς τὴν ἰλὺν, ἅμα τῷ
ἐσχάτῳ ὑδατι ἀπαλλάσσονται· ἐπεὰν δὲ περιελθόντος 30

pisces, horum capita a laevo latere adtrita reperiun-
tur; qui in renatando capiuntur, dextrum latus ad-
tritum habent. Accidit hoc autem illis hac de caussâ.
Quum in mare enatant, presse legunt terram a parte
sinistrâ : ubi retro natant, rursus ad eandem sese ad-
plicant, illamque adtingunt quam proxime possunt,
ne a viâ aberrarent propter fluminis cursum. Quando
vero augeri incipit Nilus, tum cava terrae loca et la-
cunae fluvio vicinae primum incipiunt repleri, per-
colante aqua ex flumine : et prout illa loca implen-
tur, continuo minutis pisciculis plena sunt omnia.
Hi pisciculi si unde oriantur quaeris, videor mihi
equidem verisimillimam hanc caussam intellexisse.
Superiore anno, postquam deficere coepit Nilus, pi-
sces ova in limum deposuerunt, et simul cum po-

245, 74.

τῷ χρόνῳ πάλιν ἐπέλθῃ τὸ ὕδωρ, ἐκ τῶν ὣων τούτων
 παρ' αὐτὰ γίνονται οἱ ἰχθύες. καὶ περὶ μὲν τοὺς ἰχθύς
 αὕτω ἔχει.

Ἀλείφατι δὲ χρέωνται Αἰγυπτίων οἱ περὶ τὰ ἔλαια 94
 οἰκέοντες, ἀπὸ τῶν σιλλικυπρίων τοῦ καρποῦ, τὸ κα-
 λεῦσι μὲν Αἰγύπτιοι κίκι· ποιεῦσι δὲ ὧδε. παρὰ τὰ
 χεῖlea τῶν τε ποταμῶν καὶ τῶν λιμνέων σπείρουσι τὰ
 5 σιλλικύπρια ταῦτα, τὰ ἐν Ἑλλησι αὐτόματα ἄγρια
 φύεται. ταῦτα ἐν τῇ Αἰγύπτῳ σπειρόμενα, καρπὸν
 φέρει πολλὸν μὲν, δυσώδεα δέ. τοῦτον ἔπεαν συλλέ-
 ξονται, οἱ μὲν κόψαντες ἀπιποῦσι· οἱ δὲ καὶ Φρύξαν-
 τες ἀπέψουσι, καὶ τὸ ἀπορρέον ἀπ' αὐτοῦ συγκομί-
 10 ζονται. ἔστι δὲ πῖον, καὶ οὐδὲν ἥσσον τοῦ ἐλαίου τῷ
 λύχνῳ προσηνές· ὁδμὴν δὲ βαρέαν παρέχεται. Πρὸς 95
 δὲ τοὺς κώνωπας, ἀφθόνους ἑόντας, τάδε σφί ἐστι με-

stremâ aquâ abierunt: nunc, quando tempore cir-
 cumacto redit aqua, ex ovis istis protinus hi pisciculi
 nascuntur. Et circa pisces quidem ita se res habet.

(94.) Oleo utuntur hi ex Aegyptiis qui circa pa-
 ludes habitant, ex fructu sillicypriorum, quod *Kiki*
 vocant Aegyptii, parantque in hunc modum. Ad flu-
 minum et stagnorum ripas serunt haec sillicypria,
 quae apud Graecos sponte nascuntur. Haec in Aegy-
 pto sata, fructum ferunt magnâ copiâ, sed graveo-
 10 lentum. Hunc illi colligunt, et contusum exprimunt;
 nonnulli etiam tostum excoquunt, et quod defluit
 eolligunt. Est autem pingue, et lucernae non minus
 commodum quam olivarium oleum; sed gravem spar-
 git odorem. (95.) Adversus *culices*, quorum ma-
 gna vis est, hoc utuntur invento. Qui regiones palu-

μηχανημένα. τοὺς μὲν τὰ ἄνω τῶν ἐλέων οἰκέοντας οἱ
 πύργοι ὠφελέουσι, ἐς οὓς ἀναβαίνοντες κοιμέονται· οἱ
 γὰρ κώνωπες ὑπὸ τῶν ἀνέμων οὐκ οἶοί τε εἶσι ὑψοῦ 5
 πέτεσθαι. τοῖσι δὲ περὶ τὰ ἔλεα οἰκέουσι τὰδε ἀντὶ τῶν
 πύργων ἄλλα μεμηχάνηται. πᾶς ἀνὴρ αὐτέων ἀμφί-
 βληστρον ἔκτῃται, τῷ τῆς μὲν ἡμέρης ἰχθῦς ἀγρεύει,
 τὴν δὲ νύκτα αὐτῷ χρᾶται ἐν τῇ ἀναπαύεται κοίτῃ·
 περὶ ταύτην ἴστησι τὸ ἀμφίβληστρον, καὶ ἔπειτα ἐνδύς, 10
 ὑπ' αὐτῷ καθεύδει. οἱ δὲ κώνωπες, ἣν μὲν ἐν ἱματίῳ
 ἐνελεξάμενος εὐδῇ ἢ σινδόνι, διὰ τούτων δάκνουσι· διὰ δὲ
 τοῦ δικτύου οὐδὲ πειρῶνται ἀρχήν.

- 96 Τὰ δὲ δὴ πλοῖα σφι, τοῖσι φορτηγέουσι, ἔστι ἐκ
 τῆς ἀκάνθης ποιούμενα· τῆς ἢ μορφῇ μὲν ἔστι ὁμοιοτά-
 τη τῷ Κυρηναίῳ λωτῷ, τὸ δὲ δάκρυον κόμμι ἐστί. ἐκ
 ταύτης ὦν τῆς ἀκάνθης κοψάμενοι ξύλα ὅσον τε διπλή-

dibus superiores incolunt, hos iuvant turrets, in quas
 dormituri adscendunt; nam a ventis prohibentur cu-
 lices altius volare. Qui vero circa paludes habitant;
 hi turrium loco hac ratione sese muniunt. Quilibet
 vir rete possidet, quo per diem pisces venatur, noctu
 autem eodem utitur in cubili ubi quiescit: lecto cir-
 cumponit rete; deinde subrepens, sub illo dormit.
 Culices enim, si quis pallio aut sindoni involutus
 cubitum ivit, per haec vestimenta eum mordent; per
 rete vero ne conantur quidem omnino.

(96.) Naves illorum onerariae ex *spina arbore*
 confectae sunt, cuius species simillima loto Cyre-
 naico, lacryma autem gummi est. Ex hac igitur spi-
 na caedunt ligna fere bicubitalia, quae laterum in
 morem componunt, ex eisque naves fabricantur tali

5 **ἡ** **π**λῆθος συντιθεῖσι, ναυπηγεύμενοι τρόπον τοῖονδε.
 περὶ γόμφους πυκνοὺς καὶ μακροὺς περιείρουσι τὰ δι-
 πήχεα ξύλα· ἐπεὰν δὲ τῷ τρόπῳ τούτῳ ναυπηγήσαν-
 ται, ζυγὰ ἐπιπολῆς τείνουσι αὐτῶν· νομεῦσι δὲ οὐδὲν
 χρέωνται, ἔσωθεν δὲ τὰς ἀρμονίας ἐν ᾧ ἐπάκτωσαν
 10 τῇ βύβλῳ· πηδάλιον δὲ ἐν ποιεῦνται, καὶ τοῦτο διὰ
 τῆς τρέπιος διαβύνεται· ἰστῶ δὲ ἀκανθίνῳ χρέωνται,
 ἰστίοισι δὲ βυβλίνοισι. ταῦτα τὰ πλοῖα ἀνά μὲν τὸν
 ποταμὸν οὐ δύνανται πλέειν, ἢν μὴ λαμπρὸς ἄνεμος
 ἐπέχη, ἐκ γῆς δὲ παρέλκεται. κατὰ ῥόον δὲ κομίζεται
 15 ᾧδε· ἔστι ἐκ μυρίκης πεποιημένη θύρη, κατερράμμενη
 ῥίπτει καλάμων, καὶ λίθος τετρημένος διτάλαντος μά-
 λιστα κη σταθμόν· τούτων τὴν μὲν θύρην, δεδεμένην
 κάλω, ἔμπροσθε τοῦ πλοίου ἀπείει ἐπιφέρεισθαι, τὸν

modo. Bicubitalia illa ligna circum frequentes prae-
 longosque clavos ligneos circumnectunt, illisque ita
 compactis tigna transversa superne intendunt. Costis
 vero non utuntur, commissuras autem intus byblō
 obturant. Gubernaculum unum faciunt, et hoc per
 carinam traiciunt. Malo utuntur ex spinâ arbore,
 velis ex papyro. Haec navigia adverso flumine, nisi
 secundus ventus, isque satis validus, obtineat, na-
 vigare non possunt, sed ex terra iuxta ripam tra-
 huntur. Secundo vero flumine deferuntur hoc modo.
 Tabula sive crates oblonga est ianuae formâ, ex my-
 ricâ frutice [*tamaricen* latine vocant] confecta, et
 vimine ex arundinibus consuta; tum lapis perfora-
 tus, duorum fere talentorum pondere. Ianuam illam,
 fune religatam, in fluvium demittit nauta, ut ante
 navem secundo flumine deferatur; lapidem vero ex

δὲ λίθον ἄλλω κάλῳ ὀπίσθε. ἡ μὲν δὲ Θύρη, τοῦ ῥόου
 ἐμπίπτοντος, χωρέει ταχέως, καὶ ἔλκει τὴν βάριν 20
 (τοῦτο γὰρ δὴ οὐνομά ἐστι τοῖσι πλοίοισι τούτοις) ὁ
 δὲ λίθος ὀπίσθεν ἐπελκόμενος, καὶ ἐὼν ἐν βυσσῶ, κα-
 τιθύνει τὸν πλόον. ἔστι δέ σφι τὰ πλοῖα ταῦτα πλήθει
 πολλὰ, καὶ ἄγει ἔνια πολλὰς χιλιάδας ταλάντων.
 97 Ἐπεὰν δὲ ἐπέλθῃ ὁ Νεῖλος τὴν χώραν, αἱ πόλεις μούναι
 φαίνονται ὑπερέχουσai, μάλιστα κη ἐμΦερέες τῆσι ἐν
 τῷ Αἰγαίῳ πόντῳ νήσοισι. τὰ μὲν γὰρ ἄλλα τῆς Αἰ-
 γύπτου, πέλαγος γίνεται· αἱ δὲ πόλεις μούναι ὑπερέ-
 χουσι. πορθμεύονται ὧν, ἐπεὰν τοῦτο γένηται, οὐκέτι 5
 κατὰ τὰ ῥέεθρα τοῦ ποταμοῦ, ἀλλὰ διὰ μέσου τοῦ
 πεδίου. ἐς μὲν γε Μέμφιν ἐκ Ναυκράτιος ἀναπλώνοντι,
 παρ' αὐταῖς τὰς πυραμίδας γίνεται ὁ πλόος· ἔστι δὲ
 οὐκ οὗτος, ἀλλὰ παρὰ τὸ ὄξυ τοῦ Δέλτα, καὶ παρὰ

alio fune a posticâ parte demittit. Itaque ianua, in-
 cidente aquae impetu, celeriter progreditur, et tra-
 hit *barin*; (hoc enim his navigiis nomen est:) lapis
 vero, dum a tergo trahitur, et in fundo est, dirigit
 eursum. Habent Aegyptii navigiorum horum ingen-
 tem multitudinem, vehuntque illarum nonnulla mul-
 ta millia talentorum. (97.) Postquam vero terram
 Nilus inundavit, sola oppida conspiciuntur ex aquis
 eminentia, insulis Aegei maris admodum similia.
 Reliqua enim omnis Aegyptus tunc pelagus est, so-
 laque oppida eminent. Hoc ubi fit, non iam per flu-
 vii alveos navigant, sed medios per campos. Nam,
 qui Naucrati Memphin proficiscitur, is praeter ipsas
 pyramides navigat; quum alioquin non hac sit iter,
 sed praeter apicem τοῦ Delta et iuxta Cercasorum op-

147, 31.

20 Κερκασῶρον πόλιν. ἐς δὲ Ναύκρατιν ἀπὸ θαλάσσης
καὶ Κανώβου διὰ πεδίου πλέων, ἥξεις κατ' Ἀνθυλλάν
τε πόλιν, καὶ τὴν Ἀρχάνδρου καλεωμένην. Τούτέων 98
δὲ ἡ μὲν Ἀνθυλλα, εὖσα λογίμη πόλις, ἐς ὑποδή-
ματα ἐξαίρετος δίδεται τοῦ αἰεὶ βασιλεύοντος Αἰγύ-
πτου τῇ γυναικί. τοῦτο δὲ γίνεται, ἐξ ὅσου ὑπὸ Πέρ-
5 σῆς ἐστὶ Αἴγυπτος. ἡ δὲ ἑτέρα πόλις δοκεῖ μοι τὸ οὐ-
νομα ἔχειν ἀπὸ τοῦ Δαναοῦ γαμβροῦ, Ἀρχάνδρου τοῦ
Φθίου, τοῦ Ἀχαιοῦ· καλεῖται γὰρ δὴ Ἀρχάνδρου πό-
λις. εἴη δ' αὖ καὶ ἄλλος τις Ἀρχάνδρος· οὐ μέντοι γε
Αἰγύπτιον τὸ οὐνομα.

ΜΕΧΡΙ μὲν τούτου, ὅψις τε ἐμὴ, καὶ γνώμη, 99
καὶ ἱστορίη ταῦτα λέγουσά ἐστι. τὸ δὲ ἀπὸ τοῦδε, Αἰ-
γυπτίους ἔρχομαι λόγους ἐρέων, κατὰ τὰ ἤκουον. προσέ-

pidum: et Canobo e mari Naucratin tendens, per
campos navigas, iuxtaque Anthyllam et Archandro-
polin praeterveheris. (98.) *Anthylla*, quam modo
nominavi, nobile oppidum, singulariter adtributa
semper est uxori regis qui in Aegypto regnat, ex
cuius redditibus illa sibi comparet calceamenta: idque
ita obtinet, ex quo sub Persarum imperio Aegyptus
est. Alterum, quod dixi, oppidum videtur ab Archan-
dro Phthio nomen accepisse, Achael filio, Danaï ge-
nero; quare etiam *Archandri oppidum* nominatur.
Fuerit quidem fortasse etiam alius Archander: at, Ae-
gyptium certe nomen non est.

(99.) HACTENUS ea dixi, quae partim ipse vidi,
partim quae equidem sentio, partim quae sciscitan-
do cognovi. Accedo nunc ad exponendas *Aegyptio-
rum historias, resque gestas*, quemadmodum nar-

σται δὲ αὐτοῖσί τι καὶ τῆς ἐμῆς ὄψιος. Τὸν ΜῆΝΑ,
 τὸν πρῶτον βασιλεύσαντα Αἰγύπτου, οἱ ἱερεῖς ἔλεγον. 5
 τοῦτο μὲν, ἀπογεφυρῶσαι καὶ τὴν Μέμφιν. τὰν γὰρ
 ποταμὸν πάντα ῥέειν παρὰ τὸ ὄρος τὸ Ψάμμινον πρὸς
 Λιβύης· τὸν δὲ Μῆνα ἀνωθεν, ὅσον τε ἑκατὸν σταδίους
 ἀπὸ Μέμφιος, τὸν πρὸς μεσαμβρίας ἀγκῶνα προσχώ-
 σαντα, τὸ μὲν ἀρχαῖον ῥέεθρον ἀποξηράναι, τὸν δὲ πο- 10
 ταμὸν ὀχετεῦσαι, τὸ μέσον τῶν οὐρέων ῥέειν. ἔτι δὲ
 καὶ νῦν ὑπὸ Περσέων ὁ ἀγκὼν αὗτος τοῦ Νείλου, ὃς
 ἀπεργγμένος ῥέει, ἐν Φυλακῇσι μεγάλῃσι ἔχεται, Φρασ-
 σόμενος ἀνὰ πᾶν ἔτος. εἰ γὰρ ἐβελήσει ῥήξας ὑπερβῆ-
 ναι ὁ ποταμὸς ταύτῃ, κίνδυνος πάσῃ Μέμφι κατα- 15
 κλυσθῆναί ἐστι. ὥς δὲ τῷ Μῆνι τούτῳ τῷ πρώτῳ γε-

ratas audiui; quibus tamen nonnulla etiam, quae
 ipse meis oculis vidi, adiciam. MENEN illum, qui
 primus in Aegypto regnavit, quum alia fecisse, aie-
 bant sacerdotes, tum hoc primum, quod Memphin.
 iactis aggeribus a Nili inundatione secluserit. Olim
 enim fluvium iuxta ipsum montem arena obsitum
 a parte Libyae fluxisse; Menen vero superne, cen-
 tum fere stadia a Memphi, Nili brachium illud, quod
 meridiem versus tendebat, humo adgesta complese;
 atque ita, exsiccatō prisco alveo, alium duxisse, qui
 inter montes medius interflueret. Atque etiam nunc
 Persae brachium illud, quod nunc fluit ab altero
 seclusum, magna cura observant, et quotannis cum
 (eo loco, ubi a vetere alveo deflexit) adgesta humo
 muniunt; quoniam, si eo loci perrumpens fluvius
 exundaret, timendum foret ne universa Memphis
 inundaretur. Deinde vero eundem Menen, primum

κομμένῳ βασιλεῖ χέρσον γεγονέναι τὸ ἀπεργμένον, τοῦτο
 μὲν, ἐν αὐτῷ πόλιν κτίσαι ταύτην, ἣτις νῦν Μέρφισ
 καλέεται· ἐστὶ γὰρ καὶ ἡ Μέρφισ ἐν τῷ στενωῷ τῆς
 20 Αἰγύπτου· ἔξωθεν δὲ αὐτῆς περιορύξαι λίμνην ἐκ τοῦ
 ποταμοῦ πρὸς βορέην τε καὶ πρὸς ἐσπέρην· τὸ γὰρ πρὸς
 τὴν ἡῶ αὐτὸς ὁ Νεῖλος ἀπέργει. τοῦτο δὲ, τοῦ Ἡφαί-
 στου τὸ ἱὸν ἰδρῦσασθαι ἐν αὐτῇ, εὐὸν μέγα τε καὶ
 ἀξιαπηγητότατον. Μετὰ δὲ τοῦτον, κατέλεγον οἱ ἱερεῖς 100
 ἐκ βύβλου ἄλλων βασιλῆων τριηκοσίων τε καὶ τριήκον-
 τα οὐνόματα. ἐν τοσαύτησι γενεῇσι ἀνθρώπων, ὀκτώ-
 καίδεκα μὲν Αἰθίοπες ἦσαν, μίῃ δὲ γυνὴ ἐπιχωρὶή· οἱ
 5 δὲ ἄλλοι, ἄνδρες Αἰγύπτιοι. τῇ δὲ γυναικὶ οὐνομα ἦν
 ἣτις ἐβασίλευσε, τόπερ τῇ Βαβυλωνίῃ, Νίτωκρῖς.
 τὴν ἔλεγον τιμωρέουσιν ἀδελφεῶ, τὸν Αἰγύπτιοι βα-

Aegypti regem, aiunt, postquam regionem circa
 Memphin in sicco posuisset, in eadem regione ur-
 bem hanc, quae nunc *Memphis* vocatur, condidisse:
 (est enim Memphis etiam in angusta Aegypti par-
 te:) extra illam vero circumfodisse lacum ex fluvio
 versus septentrionem et versus occidentem, nam
 versus orientem ipse Nilus eam praestringit. Porro
 eundem in ipsa urbe Vulcani templum, quod ma-
 gnum ibi et memorabile est, statuisset. (100.) Post
 hunc ex libro recensuerunt mihi sacerdotes regum
 trecentorum et triginta nomina. In tot generationibus
 hominum octodecim Aethiopes erant, et una mulier
 indigena. Mulieri, quae in Aegypto regnavit, idem
 nomen fuit atque Babyloniae, *Nitocris*. Hanc me-
 morant ultam esse fratrem, quem Aegyptii, quum
 apud eos regnasset, occiderant, post eiusque caedem

σιλεύοντα σφέων ἀπέκτειναν· ἀποκτείναντες δὲ, οὕτως
 ἐκείνη ἀπέδωσαν τὴν βασιληίην· τούτῳ τιμωρέουσιν, πολ-
 λούς Αἰγυπτίων διαφθεῖραι δόλω. ποιησαμένην γὰρ μὲν 10
 οἴκημα περίμηκες, ὑπόγαιον, καινοῦν τῷ λόγῳ, νόῳ
 δὲ ἄλλα μηχανᾶσθαι. καλέσασαν δὲ μιν Αἰγυπτίων,
 τοὺς μάλιστα μεταίτιους τοῦ Φόνου ἤδεε, πολλοὺς
 ἐστιᾶν· δαινυμένοισι δὲ ἐπεῖναι τὸν ποταμὸν δι' αὐλῶ-
 νος κρυπτοῦ μεγάλου. ταύτης μὲν περὶ τοσαῦτα ἔλε- 15
 γον. πλὴν ὅτι αὐτὴν μιν, ὥς τοῦτο ἐξέργαστο, ρίψαι
 ἐς οἴκημα σποδοῦ πλέον, ὅπως ἀτιμώρητος γένηται.
 101 Τῶν δὲ ἄλλων βασιλέων, οὐ γὰρ ἔλεγον οὐδεμίην ἔρ-
 γων ἀπόδεξιν, κατ' οὐδὲν εἶναι λαμπρότητος, πλὴν ἑνὸς
 τοῦ ἐσχάτου αὐτῶν Μοίριος. τοῦτον δὲ ἀποδέξασθαι
 μνημόσυνα, τοῦ Ἡφαίστου τὰ πρὸς βορρὴν ἀνεμὸν τε-

regnum ipsi tradiderant: huius ulciscendi caussa mul-
 tos Aegyptios dolo interfecisse. Fecisse scilicet con-
 clave praelongum subterraneum, novum quiddam
 se moliri dicentem, animo autem aliud cogitantem.
 Tum Aegyptiorum magnum numerum, quos caedis
 maxime auctores fuisse noverat, ad coenam voca-
 tos, epulo ibidem excepisse; inter coenandum vero
 fluvium in conclave immisisse per occultum ingen-
 tem canalem. De hac igitur haec memorarunt, istud
 adiicientes, post id factum reginam se ipsam in
 conclave cineribus repletum coniecisse, quo vindi-
 ctam effugeret. (101.) Reliquorum regum nullum
 vel opus memorabile reliquisse dixerunt, vel re ulla
 insignem fuisse, praeter postremum eorum, *Μοε-
 ριν*. Hunc memorabilia edidisse opera, propylaea
 ad Vulcani templum, septentrionem spectantia; la-

5 **φ**ραμμένα προπύλαια· λίμνην τε ὀρύξαι, τῆς ἡ περιό-
δος ὅσων ἐστὶ σταδίων ὕστερον δηλώσω· πυραμίδας τε
ἐν αὐτῇ οἰκοδομῆσαι, τῶν τοῦ μεγάρου πέρι, ὁμοῦ αὐ-
τῇ τῇ λίμνῃ ἐπιμνήσομαι. τοῦτον μὲν τοσαῦτα ἀποδέ-
ξασθαι· τῶν δὲ οὐδένα ἄλλων οὐδέν.

Παραμειψάμενος ὧν τούτους, τοῦ ἐπὶ τούτοις γενο- 102
μένου βασιλέως, τῷ ὄνυμα ἦν Σέσωστρις, τούτου
μνήμην ποιήσομαι. τὸν ἔλεγον οἱ ἱερεῖς πρῶτον μὲν πλοίοι-
σι μακροῖσι ὀρμηθέντα ἐκ τοῦ Ἀραβίου κόλπου, τοὺς
5 παρὰ τὴν Εὐθρὴν Θάλασσαν κατοικημένους καταστρέ-
φεισθαι· ἐς ὃ πλεοντά μιν πρόσω, ἀπικέσθαι ἐς Θά-
λασσαν οὐκέτι πλωτὴν ὑπὸ βραχέων. ἐνθεῦτεν δὲ ὡς
ὀπίσω ἀπίκετο ἐς Αἴγυπτον, κατὰ τῶν ἱερέων τὴν Φά-
τιν, στρατιὴν πολλὴν λαβὼν ἤλαυνε διὰ τῆς ἡπείρου,
10 πᾶν ἔθνος τὸ ἐμποδὼν καταστρεφόμενος. ὁτέοις μὲν

cumque effodisse, cuius quantus sit circuitus, dein-
de exponam; pyramidesque in eo extruxisse, qua-
rum de magnitudine simul cum ipso lacu faciam
mentionem. Hunc igitur ista edidisse opera; reliquo-
rum autem nullum quidquam.

(102.) Igitur hos omittens, alium memorabo, qui
post illos regnavit, cui nomen *Sesostris* fuit. Hunc
dixere sacerdotes primum navibus longis ex Arabico
sinu profectum, adcolas Erythraei maris subegisse;
donec, quum ulterius esset navigaturus, in mare per-
venisset quod propter brevia non amplius potuerit
navigari. Inde in Aegyptum reversus, ut narrant sa-
cerdotes, ingentem contractum exercitum per con-
tinentem duxit, omnesque quos adiit populos armis
subegit. Quod si quos offendisset fortes populos, et

νυν αὐτέων ἀλκίμοισι ἐνετύγχανε, καὶ δεινῶς γλιχο-
 μένοισι περὶ τῆς ἐλευθερίας, τούτοις μὲν στήλας ἐνίστη-
 ἐς τὰς χώρας, διὰ γραμμάτων λεγούσας τό τε ἔω-
 τοῦ οὐνομα καὶ τῆς πάτρης, καὶ ὥς δυνάμι τῇ ἑωυτοῦ
 κατεστρέψατο σφεας. ὁτέων δὲ ἀμαχητὶ καὶ εὐπε- 15
 τέως παρέλαβε τὰς πόλεις, τούτοις δὲ ἐνέγραφε ἐν
 τῇσι στήλησι κατὰ ταῦτα καὶ τοῖσι ἀνδρηίοισι τῶν
 ἔθνέων γενομένοις· καὶ ὃ καὶ αἰδοῖα γυναικὸς προσ-
 ἐνέγραφε, δῆλα βουλόμενος πείθειν ὥς εἴσαν ἀνάγκη.
 103 δεσ. Ταῦτα δὲ ποιέων, διεξῆλθε τὴν ἡπειρον· ἐς ὃ ἐκ
 τῆς Ἀσίας ἐς τὴν Εὐρώπην διαβάς, τοὺς τε Σκύθας
 κατεστρέψατο καὶ τοὺς Θρήκας. ἐς τούτους δὲ μοι
 δοκεῖ καὶ προσώτατα ἀπικέσθαι ὁ Αἰγύπτιος στρα-
 τὸς· ἐν μὲν γὰρ τῇ τούτων χώρῃ φαίνονται σταβεῖσαι 5
 αἱ στήλαι· τὸ δὲ προσωτέρω τούτων, οὐκέτι. ἐνθεῦτεν
 δὲ ἐπιστρέψας ὀπίσω ἦιε· καὶ ἐπεὶ τε ἐγένετο ἐπὶ Φά-

libertatis vehementer studiosos, in horum terris co-
 lumnas erigebat, quarum inscriptio declarabat, quum
 regis nomen atque patriam, tum hos vi ab ipso es-
 se subactos. Quorum vero oppida citra pugnam et
 facile cepisset, in horum columnis eadem quidem,
 quae in fortium virorum columnis, inscribebat; in-
 super vero pudenda insculpi iussit muliebria, mol-
 les eos esse atque ignavos significans. (103.) Haec
 igitur faciens continentem obiit, donec ex Asia in
 Europam transgressus, Scythas subegit et Thraces.
 Hi, ut mihi videtur, extremi fuerunt, ad quos per-
 venerit Aegyptius exercitus: nam in horum terrâ con-
 spiciuntur columnae ab illo erectae, non vero ulte-
 rius. Inde converso itinere domum repetiit: sed ubi

10 **καὶ ποταμῷ, οὐκ ἔχω τὸ ἐνθεῦτεν ἀτρεκέως εἰπεῖν, εἴτε αὐτὸς ὁ βασιλεὺς Σέσωστρις ἀποδασάμενος τῆς ἐω-**
τοῦ στρατιῆς μόριον ὅσον δὴ, αὐτοῦ κατέλιπε τῆς χώ-
ρης οἰκήτορας· εἴτε τῶν τινὲς στρατιωτῶν τῇ πλάνῃ αὐτοῦ
ἀχθεσθέντες, περὶ Φάσιν ποταμὸν κατέμειναν. Φαί- 104
νονται μὲν γὰρ ὄντες οἱ Κόλχοι Αἰγύπτιοι νοήσας δὲ
πρότερον αὐτὸς, ἢ ἀκούσας ἄλλων, λέγω. ὥς δέ μοι
ἐν Φροντίδι ἐγένετο, εἰρόμην ἀμφοτέρους· καὶ μᾶλλον
5 οἱ Κόλχοι ἐμεμνέατο τῶν Αἰγυπτίων, ἢ οἱ Αἰγύπτιοι
τῶν Κόλχων. νομίζειν δ' ἔφασαν Αἰγύπτιοι τῆς Σε-
σώστριος στρατιῆς εἶναι τοὺς Κόλχους· αὐτὸς δὲ εἴκα-
σα τῇδε, καὶ ὅτι μελάγχροές εἰσι καὶ οὐλότριχες. καὶ
τοῦτο μὲν ἐς οὐδὲν ἀνήκει· εἰσὶ γὰρ καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι.
 10 **ἀλλὰ τοισίδε καὶ μᾶλλον, ὅτι μῦθοι πάντων ἀνθρώ-**
πων Κόλχοι καὶ Αἰγύπτιοι καὶ Αἰθίοπες περιτάμνον-

ad Phasin fluvium fuit, haud satis certo adfirmare
 possum, ipse-ne rex Sesostris, designatam aliquam
 quantamcumque partem sui exercitus ibi reliquerit,
 an milites nonnulli, itinerum errores pertaesi, circa
 Phasin flumen remanserint. (104.) *Colchi* enim
 mihi videntur *Aegyptii* esse: idque dico, ut qui prius
 hoc ipsum mecum cogitaverim, quam ex aliis audiui.
 Quum vero curae mihi haec res esset, quaesivi ex
 utrisque: et magis *Colchi* recordabantur *Aegyptio-*
rum, quum *Aegyptii* *Colchorum*. Ego vero coniecta-
 veram partim ex hoc, quod nigro colore et crispis ca-
 pillis sint *Colchi*: quamquam hoc parum valet, quum
 et alii sint populi tales: hoc igitur potius argumen-
 to id collegeram, quod soli omnium hominum *Col-*
chi, praeter *Aegyptios* et *Aethiopes*, ab antiquissi-

ται ἀπ' ἀρχῆς τὰ αἰδοῖα. Φοίνικες δὲ καὶ Σύροι οἱ ἐν τῇ Παλαιστίνῃ, καὶ αὐτοὶ ὁμολογέουσι παρ' Αἰγυπτίων μεμαθηκέναι· Σύριοι δὲ οἱ περὶ Θερμῶντα καὶ Παρθένιον ποταμὸν, καὶ Μάκρωνες οἱ τούτοις ἀστυ- 15 γείτονες ὄντες, ἀπὸ Κόλχων Φασὶ νεωστὶ μεμαθηκέναι. οὗτοι γάρ εἰσι οἱ περιταμνόμενοι ἀνθρώπων μῦνοι· καὶ οὗτοι Αἰγυπτίοις φαίνονται ποιεῦντες κατὰ τὰ αὐτά. αὐτῶν δὲ Αἰγυπτίων καὶ Αἰθιοπῶν οὐκ ἔχω εἰπεῖν ὁκότεροι παρὰ τῶν ἐτέρων ἐξέμαθον· ἀρχαῖον γὰρ δὴ 20 τι φαίνεται εἶναι. ὥς δ' ἐπιμισγόμενοι Αἰγύπτῳ ἐξέμαθον, μέγα μοι καὶ τόδε τεκμήριον γίνεται· Φοινίκων ὁκόσοι τῇ Ἑλλάδι ἐπιμίσγονται, οὐκέτι Αἰγυπτίους μιμέονται κατὰ τὰ αἰδοῖα, ἀλλὰ τῶν ἐπιγινομένων 105 οὐ περιτάμνουσι τὰ αἰδοῖα. Φέρε νυν καὶ ἄλλο εἶπαι

mis temporibus circumcidant pudenda. Nam Phoenices, et Syri Palaestinam incolentes, profitentur ipsi, ab Aegyptiis se hoc accepisse. Syrii vero, qui circa Thermodontem et Parthenium fluvium habitant, et Macrones, horum finitimi, a Colchis nuper se accepisse fatentur. Hi enim sunt soli ex omnibus hominibus circumcisi; et hi manifeste Aegyptios in hac re imitantur. Aegyptii vero utrum ab Aethiopibus, an hi ab illis acceperint, adfirmare non possum; perantiquum enim ritum esse adparet. Istos autem ex Aegyptiorum commercio hunc ritum adoptasse, magnum mihi etiam documentum videtur hoc esse: Phoenices, qui inter Graecos vivunt, in hoc ritu ad pudenda pertinente non amplius imitantur Aegyptios, et eorum qui post nascuntur non circumcidunt virilia. (105.) Age vero, etiam aliud de Col-

περὶ τῶν Κόλχων, ὡς Αἰγυπτίοισι προσΦερέες εἰσὶ. λῖνον μούνοι οὗτοί τε καὶ Αἰγύπτιοι ἐργάζονται κατὰ τὰ αὐτά. καὶ ἡ ζῶη πᾶσα καὶ ἡ γλῶσσα ἐμΦερής ἐστὶ 5 ἀλλήλοισι. λῖνον δὲ τὸ μὲν Κολχικόν, ὑπὸ Ἑλλήνων Σαρδονικὸν κέκληται· τὸ μέντοι ἀπ' Αἰγύπτου ἀπικνεύμενον, καλέεται Αἰγύπτιον. Τὰς δὲ στήλας τὰς ἴστας 106 κατὰ τὰς χώρας ὁ Αἰγύπτου βασιλεὺς Σέσωστρις, αἱ μὲν πλεῦνες οὐκέτι φαίνονται περιεοῦσαι· ἐν δὲ τῇ Παλαιστίνῃ Συρίῃ αὐτὸς ὄρεον εὔσας, καὶ τὰ γράμματα τὰ εἰρημένα ἐνεόντα, καὶ γυναικὸς αἰδοῖα. εἰσὶ δὲ καὶ περὶ Ἰωνίην δύο τύποι ἐν πέτρῃσι ἐγκεκολαμμένοι τούτου τοῦ ἀνδρός, τῇ τε ἐκ τῆς Ἐφεσῆς ἐς Φώκαιαν 5 ἔρχονται, καὶ τῇ ἐκ Σαρδίων ἐς Σμύρνην. ἐκατέρωθεν δὲ ἀνὴρ ἐγγέγλυπται, μέγας πέμπτης σπιθαμῆς,

CV. 3 seq. ἐργάζονται κατὰ τὰ αὐτά. καὶ ἡ ζῶη etc. Probat nonnulli codd. sic habent: ἐργάζονται. καὶ κατὰ ταῦτά καὶ ἡ ζῶη etc.

chis commemorabo, in quo Aegyptiis similes sunt. Linum soli hi et Aegyptii fabricantur eodem modo: atque etiam tota vitae ratio et sermo utrorumque similis est. *Linum* quidem *Colchium* a Graecis *Sardonium* vocatur; illud vero quod ex Aegypto adferitur, *Aegyptium* nominatur. (106.) Columnarum quas variis in regionibus posuit Aegyptius rex *Sesostris*, pleraeque non amplius supersunt: in Syria vero Palaestina ipse superstites vidi, in quibus erat praedicta inscriptio, et pudenda muliebria. Sunt etiam in Ioniâ duae imagines huius viri saxi insculptae, altera in viâ qua Epheso Phocaeam itur, altera qua Sardibus Smyrnam. Utrobique vir exsculptus est, magnitudine quatuor cubitorum cum unâ

τῇ μὲν δεξιῇ χειρὶ ἔχων αἰχμὴν, τῇ δὲ ἀριστερῇ τόξον, 10
καὶ τὴν ἄλλην σκευὴν ὡσαύτως· καὶ γὰρ Αἰγυπτίην
καὶ Αἰθιοπίδα ἔχει· ἐκ δὲ τοῦ ὤμου ἐς τὸν ἕτερον ὤμον
διὰ τῶν στηθέων γράμματα ἰσὰ Αἰγύπτια διήκει ἐγ-
κεκολαμμένα, λέγοντα τάδε· ΕΓΩ ΤΗΝΔΕ ΤΗΝ
ΧΩΡΗΝ ὩΜΟΙΣΙ ΤΟΙΣΙ ἙΜΟΙΣΙ ἘΚΤΗΣΑ- 15
ΜΗΝ. ὅστις δὲ καὶ ὁκόθεν ἐστὶ, ἐνθαῦτα μὲν οὐ δηλοῖ,
ἐτέρωθι δὲ δεδήλωκε. τὰ δὲ καὶ μετεξέτεροι τῶν Θε-
σαμένων, Μέμνονος εἰκόνα εἰκάζουσί μιν εἶναι, πολὺ
τῆς ἀληθείης ἀπολελειμμένοι.

- 107 Τοῦτον δὲ τὸν Αἰγύπτιον Σέσωστριν ἀναχωρέοντα,
καὶ ἀνάγοντα πολέας ἀνθρώπους τῶν ἐθνέων τῶν τὰς χώ-
ρας κατεστρέψατο, ἔλεγον οἱ ἱερεῖς, ἐπεὶ τε ἐγένετο ἀνα-
κομιζόμενος ἐν Δάφνησι τῇσι Πηλουσίησι, τὸν ἀδελ-
φὸν ἑαυτοῦ τῷ ἐπέτρεψε Σέσωστρις τὴν Αἴγυπτον, τοῦ- 5

spithamâ, dextrâ manu hastam tenens, sinistrâ sagittas, et reliquo cultu simili; habet enim partim Aegyptiacum cultum, partim Aethiopicum: ab altero vero humero ad alterum per pectus pertinet insculpta inscriptio in hanc sententiam: *Ego hanc regionem meis humeris mihi adquisivi*. Quis vero, aut unde sit, ibi non declarat: alibi vero declaravit. Itaque istas nonnulli, qui viderunt, Memnonis coniiiciunt imagines esse, longe a vero aberrantes.

(107.) Hunc Aegyptium *Sesostrin*, dicebant sacerdotes, redeuntem, multosque homines ex gentibus subactis secum ducentem, eundem, postquam in reditu ad Daphnin Pelusiacam pervenisset, a fratre, cuius fidei Aegyptum commiserat, una cum fi-

52, 75.

τὸν ἐπὶ ξείνια αὐτὸν καλέσαντα, καὶ πρὸς αὐτῷ τοὺς
 παῖδας, περηνῆσαι ἔξωθεν τὴν οἰκίην ὕλη· περηνῆσαντα
 δὲ, ὑποπρῆσαι. τὸν δὲ ὡς μαθεῖν τοῦτο, αὐτίκα συμ-
 βουλευέσθαι τῇ γυναικί· καὶ γὰρ δὴ καὶ τὴν γυναῖκα
 10 αὐτὸν ἅμα ἄγεσθαι. τὴν δὲ οἱ συμβουλευῖσαι, τῶν
 παίδων ἑόντων ἕξ, τοὺς δύο ἐπὶ τὴν πυρὴν ἐκτείναντα,
 γεφυρῶσαι τὸ καιόμενον, αὐτοὺς δ' ἐπ' ἐκείνων ἐπιβαί-
 νοντας ἐκσῶζεσθαι. ταῦτα ποιῆσαι τὸν Σέσωστριν· καὶ
 δύο μὲν τῶν παίδων κατακαῆναι τρόπῳ τοιούτῳ· τοὺς
 δὲ λοιποὺς ἀποσωθῆναι ἅμα τῷ πατρί. Νουστήσας δὲ 108
 ὁ Σέσωστρις εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ τισάμενος τὸν ἀδελ-
 φεὸν, τῷ μὲν ὁμίλῳ τὸν ἐπηγάγετο, τῶν τὰς χώρας
 κατεστρέψατο, τούτῳ μὲν τὰδε ἐχρήσατο. τοὺς τέ οἱ
 5 λίθους, τοὺς ἐπὶ τούτου τοῦ βασιλέως κομισθέντας εἰς τοῦ
 Ἡφαίστου τὸ ἱερόν, ἑόντας μεγάθει περιμήκειας, οὗτοι
 ἦσαν οἱ ἐλκύσαντες· καὶ τὰς διώρυχας τὰς νῦν εἰού-

liis hospitio esse exceptum: at illum circa domum,
 in qua rex erat, materiam congeri, congestamque
 iussisse incendi. Qua re animadversâ, deliberasse re-
 gem cum uxore, quippe illam comitem secum ha-
 buisse. Hanc ei suasisse, quum sex essent filii, duo-
 bus ex his super pyram extensis pontem sic in ardente
 materia faceret, quem ipsi superantes effugerent. Id
 fecisse Sesostrin, et duos filios ita igne fuisse ab-
 sumptos, reliquos vero una cum patre fugâ servatos.
 (108.) Postquam in Aegyptum advenit, poenasque
 de fratre sumsit, tum verò multitudine hominum,
 quos e terris subactis adduxerat, in hunc modum usus
 est. Lapides eos, qui hoc regnante ad Vulcani tem-
 plum congesti sunt, immani magnitudine, hi sunt

σας ἐν Αἰγύπτῳ πάσας οὗτοι ἀναγκαζόμενοι ὥρυσσθ' ἐποίησαν τε οὐκ ἔχοντες Αἴγυπτον, τὸ πρὶν εὐῶσαν ἱππασίμην καὶ ἀμαξευομένην πᾶσαν, ἐνδεᾶ τούτων. ἀπὸ 10
 γὰρ τούτου τοῦ χρόνου Αἴγυπτος, εὐῶσα πεδιάς πᾶσα, ἀνίππος καὶ ἀναμάξευτος γέγονε· αἰτίαι δὲ τούτων αἱ διώρυχες γεγόνασι, εὐῶσαι πολλαί, καὶ παντοίους τρόπους ἔχουσαι. κατέταμνε δὲ τοῦδε εἵνεκα τὴν χώραν ὁ βασιλεύς· ὅσοι τῶν Αἰγυπτίων μὴ ἐπὶ τῷ ποταμῷ 15
 ἔκτηντο τὰς πόλεις, ἀλλ' ἀναμέσους, οὗτοι ὅπως τε ἀπίοι ὁ ποταμὸς, σπανίζοντες ὑδάτων, πλατυτέροις ἐχρέοντο τοῖσι πόμασι, ἐκ Φρεάτων χροόμενοι. τούτων 109
 μὲν δὴ εἵνεκα κατετμήθη ἡ Αἴγυπτος. Κατανεῖμαι δὲ τὴν χώραν Αἰγυπτίοις ἅπασιν αὐτὸν ἔλεγον τὸν βασιλέα, κληῖρον ἴσον ἐκάστῳ τετράγωνον δίδοντα· καὶ ἀπὸ

qui traxerunt: iidemque canales cunctos, qui nunc in Aegypto sunt, coacti foderunt; atque ita invitique quidem fecerunt, ut Aegyptus, quae ante id tempus tota equis et plaustis opportuna fuerat, hoc commodo careret. Nam ab illo tempore Aegyptus, tota licet plana et campestris, equis et plaustis inhabilis facta est: cuius rei caussa est multitudo fossarum, variis modis omnes in partes ductarum. Regionem autem ita fossis discidit rex ille hac caussa. Quicumque ex Aegyptiis oppida habitabant quae non sunt ad fluvium sita, sed in media regione; hi, postquam recessit Nilus, aquae inopiâ laborantes, salsiore potu usi erant, ex puteis hausto. Huius rei caussâ discissa est Aegyptus. (109.) Porro hunc regem, aiebant, *distribuisse regionem inter omnes Aegyptios*, singulisque sortem aequalem dedisse quadratam; et ab hac sorte reditus sibi constituisse.

ταύτου τὰς προσόδους ποιήσασθαι, ἐπιτάξαντα ἀποφο-
 ρὴν ἐπιτελέειν κατ' ἐνιαυτόν. εἰ δέ τινος τοῦ κλήρου ὁ
 ποταμός τι παρέλοιτο, ἐλθὼν ἂν πρὸς αὐτόν, ἐσημαίνε
 τὸ γεγενημένον· ὁ δὲ, ἔπεμπε τοὺς ἐπισκεψομένους καὶ
 ἀναμετρήσοντάς ὅσω ἐλάσσων ὁ χῶρος γέγονε, ὅπως
 τοῦ λοιποῦ κατὰ λόγον τῆς τεταγμένης ἀποφορῆς τε-
 λέοι. δοκέει δέ μοι ἐνθεῦτεν γεωμετρίῃ εὐρεθεῖσα, ἐς τὴν
 Ἑλλάδα ἐπανελθεῖν. πόλον μὲν γάρ, καὶ γνώμονα,
 καὶ τὰ δώδεκα μέρη τῆς ἡμέρης, παρὰ Βαβυλωνίων
 ἔμαθον οἱ Ἕλληνες. Βασιλεὺς μὲν δὴ οὗτος μῦθος Αἰ- 110
 γύπτιος Αἰθιοπῆς ἦρξε. Μνημόσυνα δὲ ἐλίπετο πρὸ τοῦ
 Ἡφαιστείου, ἀνδριάντας λιθίνους· δύο μὲν, τριήκοντα
 πηχέων, ἑαυτόν τε καὶ τὴν γυναῖκα· τοὺς δὲ παῖδας
 5 ἑόντας τέσσαρας, εἴκοσι πηχέων ἕκαστον. τῶν δὴ ὁ

imperato tributo quotannis pendendo. Quod si de
 cuiuspiam sorte fluvius aliquid abstraxisset, is regem
 adiens indicabat factum; et rex, missis qui rem prae-
 sentem inspicerent, dimetirenturque quanto minor fa-
 ctus fuerit ager, in posterum tributi partem pro portio-
 ne remittebat. Videturque mihi ex hoc negotio inven-
 ta esse *geometria* apud Aegyptios, indeque ad Grae-
 cos transiisse. Nam polum quidem et gnomonem et
 duodecim diei partes a Babyloniis Graeci acceperunt,
 (110.) Idem rex *Sesostris*, unus ex Aegypti regi-
 bus, Aethiopiae etiam regnum obtinuit. Monumenta
 autem sui reliquit statuas lapideas ante Vulcani tem-
 plum positas: quarum duae, triginta cubitorum quae-
 que, ipsius et uxoris referebant imagines; tum qua-
 tuor, viginti cubitorum quaeque, totidem numero
 filiorum. Ante has statuas quum multo post tempore

ἱρεὺς τοῦ Ἡφαίστου χρόνῳ μετέπειτα πολλῶ Δαρεῖος
 τὸν Πέρσῃ οὐ περιεῖδε ἰστάντα ἔμπροσθεν ἀνδριάντα,
 Φὰς „οὐ οἱ πεποιῆσθαι ἔργα οἷά περ Σεσώστρι τῷ Αἰ-
 γυπτίῳ. Σέσωστριν μὲν γὰρ ἄλλα τε καταστρέψα-
 σθαι ἔθνεα οὐκ ἐλάσσω ἐκείνου, καὶ δὴ καὶ Σκύθας· 10
 Δαρεῖον δὲ οὐ δυνασθῆναι Σκύθας ἐλεῖν. οὐκὼν δίκαιον
 εἶναι ἰστάναι ἔμπροσθε τῶν ἐκείνου ἀναθημάτων, μὴ οὐκ
 ὑπερβαλλόμενον τοῖσι ἔργοισι.“ Δαρεῖον μὲν νυν λέ-
 γουσι πρὸς ταῦτα συγγνώμην ποιήσασθαι.

- 111 Σεσώστριος δὲ τελευτήσαντος, ἐκδέξασθαι ἔλεγον τὴν
 βασιληίην τὸν παῖδα αὐτοῦ Φερῶν· τὸν ἀποδέξασθαι
 μὲν οὐδεμίην στρατηίην, συνενειχθῆναι δέ οἱ τυφλὸν γε-
 νέσθαι, διὰ τοιόνδε πρῆγμα. τοῦ ποταμοῦ κατελθόντος
 μέγιστα δὴ τότε ἐπ' ὀκτωκαίδεκα πήχεας, ὥς ὑπερέ- 5
 βαλε τὰς αἰρούρας, πνεύματος ἐμπεσόντος, κυματῆς ὁ

Darius Persa sibi vellet statuam ponere, vetuit Vul-
 cani sacerdos, dicens *non edita ab illo esse facta
 qualia a Sesostri Aegyptio: Sesostrin enim quum
 alias gentes nihilo vel pauciores vel inferiores,
 quam ipse, tum vero et Scythas, subegisse, quos
 Darius subigere non potuisset. Quare non esse
 aequum, ut ante illius monumenta statuam ponat
 is qui illius facta non superarit.* Aiuntque Darium
 sacerdoti haec dicenti ignovisse.

(111.) Sesostri vitâ functo, aiebant, regnum susce-
 pisse filium eius *Pherôn*: eumque nullum militare
 facinus praeclarum edidisse; accidisse quippe ei ut
 caecus fieret, et quidem ob factum huiusmodi. Quum
 flumen eo tempore copiosissimum descendisset ad
 octodecim pedum altitudinem, camposque inundas-

ποταμὸς ἐγένετο· τὸν δὲ βασιλέα λέγουσι τοῦτον ἀτα-
σθαλίῃ χρησάμενον, λαβόντα αἰχμὴν, βαλέειν ἐς μέσας
τὰς δῖνας τοῦ ποταμοῦ· μετὰ δὲ, αὐτίκα καμόντα αὐ-
τὸν τοὺς ὀφθαλμοὺς, τυφλωθῆναι. δέκα μὲν δὴ ἔτεα
εἶναι μιν τυφλόν· ἐνδεκάτῳ δὲ ἔτει ἀπικέσθαι οἱ μαν-
τήϊον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „ἐξήκει τέ οἱ ὁ χρόνος τῆς
ζημίας, καὶ ἀναβλέψει, γυναικὸς οὐρῶ νιψάμενος τοὺς
ὀφθαλμοὺς, ἥτις παρὰ τὸν ἑαυτῆς ἄνδρα μοῦνον πεφοί-
τηκε, ἄλλων ἀνδρῶν ἐοῦσα ἀπειρος.“ καὶ τὸν πρῶτης
τῆς ἑαυτοῦ γυναικὸς πειρᾶσθαι· μετὰ δὲ, ὡς οὐκ ἀνέ-
βλεπε, ἐπεξῆς πασέων πειρᾶσθαι. ἀναβλέψαντα δὲ,
συναγαγεῖν τὰς γυναῖκας τῶν ἐπειρήθη, πλὴν ἢ τῆς
τῷ οὐρῶ νιψάμενος ἀνέβλεψε, ἐς μίην πόλιν, ἢ νῦν

set, ingruente vento ingentes fluctus ciere flumen
coepit. Ibi tunc regem hunc, improbâ vesaniâ cor-
reptum, sumsisse spiculum, et in medios fluminis
gurgites coniecisse: dein protinus oculis coepisse la-
borare, prorsusque usum oculorum amisisse. Post-
quam decem annis caecus fuisset, advenisse ei, un-
decimo anno, ex Butø oppido oraculi responsum,
*exactum esse mulctae tempus; oculorum usum re-
cepturum eum esse, si oculos eluisset lotio mu-
lieris, quae non nisi cum suo marito coiisset, et
cum nullo alio viro habuisset consuetudinem.* Il-
lum igitur ante omnia uxoris urinam esse expertum;
deinde vero, quum visum non recepisset, aliarum
omnium atque aliarum experimentum fecisse. Ad
extremum, postquam visum recepisset, mulieres cun-
ctas, quarum experimentum fecerat, exceptâ unâ
illâ cuius urinâ lotus visum recepit, in unum oppi-

καλέεται Ἐρυθρὴ βῶλος· ἐς ταύτην συναλίσσαντα, ὑπο- 20
 πρῆσαι πάσας σὺν αὐτῇ τῇ πόλι. τῆς δὲ νηψάμενος
 τῷ οὐρῷ ἀνέβλεψε, ταύτην δὲ εἶχε αὐτὸς γυναῖκα.
 Ἀναθήματα δὲ, ἀποφυγὼν τὴν πάθην τῶν ὀφθαλμῶν,
 ἄλλα τε ἀνὰ τὰ ἱρὰ πάντα τὰ λόγισμα ἀνέθηκε, καὶ
 τοῦ γε λόγον μάλιστα ἄξιόν ἐστι ἔχειν, ἐς τοῦ Ἡλίου 25
 τὸ ἱρὸν ἀξιοθέητα ἀνέθηκε ἔργα, ὀβελούς δύο λιθίνους,
 ἐξ ἐνὸς ἑόντα ἑκάτερον λίθου, μῆκος μὲν ἑκάτερον πη-
 χέων ἑκατὸν, εὖρος δὲ ὀκτῶ πηχέων.

112 Τούτου δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιλῆην ἔλεγον ἄνδρα
 Μεμφοίτην, τῷ κατὰ τὴν τῶν Ἑλλήνων γλῶσσαν οὐνο-
 μα Πρωτέα εἶναι· τοῦ νῦν τέμενός ἐστι ἐν Μέμφι
 κάρτα καλόν τε καὶ εὖ ἐσκευασμένον, τοῦ Ἡφαιστήϊου

dum congregasse, cui nomen nunc Erythrobolus est,
 (quasi *Rubrum solum* diceret) atque ita congrega-
 tas, subiecto igne, simul cum oppido concremasse;
 illam vero, cuius urinâ lotus visum receperat, in
 matrimonium duxisse. Donaria autem, postquam
 oculorum calamitate est liberatus, quum alia in no-
 tabilioribus quibusque templis consecravit, tum,
 quod maxime memorari prae caeteris meretur, in
 Solis templo opera posuit spectatu digna, duo sa-
 xeos *obelos*, utrumque ex uno saxo, longitudine
 utrumque centum cubitorum, latitudine octo cubi-
 torum.

(112.) Huic in regnum successisse aiebant virum
 Memphiten, eum qui Graecorum sermone *Proteus*
 nominetur: cuius nunc delubrum est Memphi pul-
 chorum admodum et eximie instructum, a Vulcani

5 πρὸς νότον ἄνεμον κείμενον. περιοικέουσιν δὲ τὸ τέμενος
 τοῦτο Φοίνικες Τύριοι· καλέεται δὲ ὁ χώρος οὗτος ὁ
 συνάπας, Τυρίων στρατόπεδον. ἔστι δὲ ἐν τῷ τεμένει τοῦ
 Πρωτέος ἱερὸν, τὸ καλέεται Ξείνης Ἀφροδίτης· συμβάλ-
 10 λουμαι δὲ τοῦτο τὸ ἱερὸν εἶναι Ἑλένης τῆς Τυνδάρεω, καὶ
 τὸν λόγον ἀκηκοὺς ὡς διαίτηθῃ Ἑλένη παρὰ Πρωτεί,
 καὶ δὴ καὶ ὅτι Ξείνης Ἀφροδίτης ἐπωνύμιόν ἐστι· ὅσα
 γὰρ ἄλλα Ἀφροδίτης ἱρά ἐστι, οὐδαμῶς Ξείνης ἐπι-
 καλέεται Ἑλεγον δὲ μοι οἱ ἱερεῖς ἱστοροῦντι τὰ περὶ 113
 Ἑλένην, γενέσθαι ὧδε· Ἀλέξανδρον ἀρπάσαντα Ἑλέ-
 νην ἐκ Σπάρτης, ἀποπλέειν εἰς τὴν ἑαυτοῦ. καὶ μιν, ὡς
 ἐγένετο ἐν τῷ Αἰγαίῳ, ἐξῶσται ἄνεμοι ἐκβάλλουσι εἰς
 5 τὸ Αἰγύπτιον πέλαγος· ἐνθεῦτεν δὲ (οὐ γὰρ ἀνίει τὰ
 πνεύματα) ἀπικνέεται εἰς Αἴγυπτον, καὶ Αἰγύπτου εἰς

templo austrum versus situm. Circa delubrum illud
 Phoenices Tyrii habitant; vocaturque totus ille lo-
 cus, *Tyriorum castra*. Intra Protei delubrum ae-
 des est, quae vocatur *Veneris Hospitae*: quam ego
 aedem Helenae Tyndari filiae sacratam fuisse conii-
 cio, tum quod memoratum audivi vixisse Helenam
 apud Proteum, tum nempe ob hoc ipsum cogno-
 men *Hospitae Veneris*: quotquot enim alia sunt
 Veneris templa, eorum nullum est quod tale cogno-
 men habeat. (113.) Dixerunt autem mihi sacerdo-
 tes, sciscitanti quae ad Helenam spectant, gestam
 rem esse hunc in modum. Alexandrum, postquam
 Helenam ex Spartâ rapuisset, domum navigasse. Sed
 ubi in Aegaeum pervenit, violenti ex adverso venti
 in Aegyptium mare eum compulerunt: inde, quum
 non remitteret vis ventorum, Aegyptum tenuit; et

τὸ νῦν Κανωβικὸν καλούμενον στόμα τοῦ Νείλου, καὶ
 εἰς Ταριχείας. ἦν δὲ ἐπὶ τῆς ἡϊόνος, ὃ καὶ νῦν ἐστὶ,
 Ἡρακλέος ἱρόν· εἰς τὸ ἦν καταφυγὼν οἰκέτης ἄν-
 θρώπων ἐπιβάληται στίγματα ἱερά, ἑαυτὸν διδούς τῷ 10
 θεῷ, οὐκ ἔξεστι τούτου ἅψασθαι. ὁ νόμος οὗτος διατε-
 λείει ἐὼν ὁμοῖος μέχρι ἐμεῦ τῷ ἀπ' ἀρχῆς. τοῦ ὧν δὴ
 Ἀλεξάνδρου ἀπιστέαται θεράποντες, πυθόμενοι τὸν περὶ
 τὸ ἱρόν ἔχοντα νόμον· ἰκέται δὲ ἰζόμενοι τοῦ θεοῦ, κα-
 τηγόρεον τοῦ Ἀλεξάνδρου, βουλόμενοι βλάπτειν αὐτὸν, 15
 πάντα λόγον ἐξηγεύμενοι ὥς εἶχε περὶ τὴν Ἑλένην τε
 καὶ τὴν εἰς Μενέλεων ἀδικίην· κατηγόρεον δὲ ταῦτα πρὸς
 τε τοὺς ἱερεῖας καὶ τὸν τοῦ στόματος τούτου Φύλακον, τῷ
 114 οὐνομα ἦν Θῶνις. Ἀκούσας δὲ τούτων ὁ Θῶνις, πέμ-
 πει τὴν ταχίστην εἰς Μέμφιν παρὰ Πρωτέα ἀγγελίην,

in illud quidem Nili ostium, quod Canobicum nunc
 vocatur, ad Taricheas pervenit. Erat autem in litore
 Herculis templum, quod etiam nunc est: in quod
 si quis cuiuscumque hominis servus profugerit, et
 deo se tradens, sacras sibi imponi notas curaverit,
 hunc nemini fas est tangere. Lex ista eadem, quae
 olim fuit, ad meam usque aetatem manet. Ab Alex-
 andro igitur famuli nonnulli, cognita lege quae in
 hoc templo obtinet, desciscunt: sedentesque deo sup-
 plices, nocituri Alexandro, accusarunt eum; om-
 nemque iniquitatem, qua adversus Helenam et Me-
 nelaum usus ille erat, aperuerunt: renunciarunt haec
 autem quum sacerdotibus templi, tum praefecto huius
 ostii, cui *Thonis* nomen erat. (114.) Quibus cogni-
 tis Thonis celeriter Memphin ad *Proteum* nuncios

λέγουσαν τάδε· „Ἦκει ξείνος, γένος μὲν Τευκρὸς, ἔρ-
 „γον δὲ ἀνόσιον ἐν τῇ Ἑλλάδι ἐξεργασμένος· ξείνου
 5 „γὰρ τοῦ ἐωυτοῦ ἐξαπατήσας τὴν γυναῖκα, αὐτὴν τε
 „ταύτην ἄγων ἤκει, καὶ πολλὰ κάρτα χρήματα, ὑπὸ
 „ἀνέμων ἐς γῆν τὴν σὴν ἀπενειχθεῖς. κότερα δῆτα τοῦ-
 „τον ἐῶμεν ἀσινέα ἐκπλέειν, ἢ ἀφελώμεθα τὰ ἔχων
 „ἦλθε;“ Ἀντιπέμπει πρὸς ταῦτα ὁ Πρωτεύς λέγοντα
 10 τάδε· „Ἄνδρα τοῦτον, ὅστις κοτέ ἐστι ἀνόσια ἐργασ-
 „μένος ξείνον τὸν ἐωυτοῦ, συλλαβόντες, ἀπάγετε παρ'
 „ἐμὲ, ἵνα εἰδῶ ὅτι κοτέ καὶ λέξει.“ Ἀκούσας δὲ 115
 ταῦτα ὁ Θῶνις, συλλαμβάνει τὸν Ἀλέξανδρον, καὶ
 τὰς νέας αὐτοῦ κατίσχει· μετὰ δὲ, αὐτόν τε τοῦτον
 αἰνήγαγε ἐς Μέμφιν, καὶ τὴν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρή-
 5 ματα· πρὸς δὲ, καὶ τοὺς ἱκέτας. ἀνακομισθέντων δὲ
 πάντων, εἰσάτα τὸν Ἀλέξανδρον ὁ Πρωτεύς, τίς εἴη.

misit, qui haec ei dicerent: *Advenit huc peregrinus homo, natione Troianus, qui in Graecia improbum facinus commisit: quippe hospitis sui uxorem decepit, eamque et magnam simul rerum pretiosarum copiam secum vehens huc adpulit, ventorum vi tuam in terram compulsus. Hunc cine ergo sinemus illaesum abire; an, quae secum advexit, ei eripiemus?* Ad haec Proteus remittit nuncium, qui diceret: *Hunc hominem, quisquis sit, qui hospitem tam nefaria iniuriâ adsecit, prehendite, et ad me adducite, ut sciam quid tandem dicat.* (115.) His auditis Thonis prehendit Alexandrum, navesque eius retinet: dein et ipsum et Helenam et res pretiosas Memphin duxit, atque etiam fugitivos supplices. Qui ubi advenerunt, quaesivit ex

καὶ ὁκόθεν πλέοι. ὁ δὲ οἱ καὶ τὸ γένος κατέλεξε, καὶ
 τῆς πάτρης εἶπε τὸ οὔνομα· καὶ δὴ καὶ τὸν πλόον ἀπη-
 γήσατο ὁκόθεν πλέοι. μετὰ δέ, ὁ Πρωτεύς εἰρώτα αὐ-
 τὸν ὁκόθεν τὴν Ἑλένην λάβοι· πλανωμένου δὲ τοῦ Ἀλεξ- 10
 ἀνδρου ἐν τῷ λόγῳ, καὶ οὐ λέγοντος τὴν ἀληθείην,
 ἤλεγχον οἱ γενόμενοι ἰκέται, ἐξηγεύμενοι πάντα λόγον
 τοῦ ἀδικήματος. τέλος δὲ δὴ σφι λόγον τόνδε ἐκφαί-
 νει ὁ Πρωτεύς, λέγων ὅτι „Εἰ μὴ περὶ πολλοῦ
 „ἡγεύμην μηδένα ξείνων κτείνειν, ὅσοι ὑπ’ ἀνέμων ἦδη 15
 „ἀπολαμφθέντες ἦλθον ἐς χώραν τὴν ἐμὴν, ἐγὼ ἂν σε
 „ὑπὲρ τοῦ Ἑλληνος ἐτισάμην· ὅς, ὦ κακίστε ἀνδρῶν,
 „ξείνιων τυχῶν, ἔργον ἀνοσιώτατον ἐργάσαιο. παρὰ τοῦ
 „σεαυτοῦ ξείνου τὴν γυναῖκα ἤλθες· καὶ μάλα ταῦτά
 „τοι οὐκ ἤρκεσε, ἀλλὰ ἀναπτερώσας αὐτὴν, οἴχεαι 20

Alexandro Proteus, quis esset, et unde cum navibus
 suis advenisset. Et ille suum genus commemoravit,
 et patriae dixit nomen; atque navigationis cursum,
 et unde advenerit, exposuit. Deinde vero interro-
 gante Proteo, Helenam unde accepisset, titubantem
 in oratione, nec vera loquentem, coarguebant fugi-
 tivi supplices, et totam sceleris rationem regi ape-
 ruerunt. Ad extremum Proteus hanc sententiam pro-
 nunciavit: *Nisi ego, inquit, maximi ducerem, nul-
 lum hominem peregrinum occidere, qui ventorum
 vi compulsus meam terram accessisset, a te pro
 Graeco illo poenas sumturus eram, qui, ὁ homi-
 num scelestissime, hospitio benigne exceptus, faci-
 nus improbissimum admisisti. Ad tui hospitis
 uxorem intrasti; et hoc flagitio non contentus,
 tuis fraudibus excitatam raptamque abduxisti.*

156, 16.

ἔχων ἐκκλέψας. καὶ οὐδὲ ταῦτά τοι μοῦνα ἤρκεσε,
 ἀλλὰ καὶ τὰ οἰκία τοῦ ξείνου κεραΐσας ἤκεις. νῦν ὦν,
 ἐπεὶ δὴ περὶ πολλοῦ ἦγμαι μὴ ξεινοκτονέειν, γυναῖ-
 κα μὲν ταύτην καὶ τὰ χρήματα οὗ τοι προήσω ἀπά-
 25 γεσθαι, ἀλλὰ αὐτὰ ἐγὼ τῷ Ἑλληνι ξείνῳ φυλάξω,
 ἐς ὃ ἂν αὐτὸς ἐλθὼν ἐκεῖνος ἀπαγαγέσθαι ἐθέλῃ· αὐ-
 τὸν δὲ σὲ καὶ τοὺς σοὺς συμπλόους τριῶν ἡμερέων
 προαγορεύω ἐκ τῆς ἐμῆς γῆς ἐς ἄλλην τινὰ μετορμί-
 30 ζεσθαι· εἰ δὲ μὴ, ἄτε πολεμίους περιέψεσθαι.“

Ἑλένης μὲν ταύτην ἀπιῖν παρὰ Πρωτέα ἔλεγον οἱ 116
 ἱεῖες γενέσθαι. δοκεῖ δέ μοι καὶ Ὀμηρος τὸν λόγον
 τοῦτον πυθέσθαι· ἀλλ' οὐ γὰρ ὁμοίως ἐς τὴν ἐποποιίην
 εὐπρεπὴς ἦν τῷ ἑτέρῳ τῷ περ ἐχορήσατο· ἐς ὃ μετῆκε
 5 αὐτὸν, δηλώσας ὥς καὶ τοῦτον ἐπίσταιτο τὸν λόγον. δῆ-
 λον δὲ, κατὰ γὰρ ἐποίησε ἐν Ἰλιάδι (καὶ οὐδαμῇ ἄλ-

*Nec hoc tibi satis fuit, sed etiam domum tui ho-
 spitis exspoliasti, hisque cum spoliis huc venisti.
 Nunc, quoniam semper mihi curae fuit hospitem
 nullum occidere, mulierem quidem hanc atque
 opes non te sinam hinc abducere, sed haec ego
 Graeco illi servabo, donec ipse veniens recipere
 voluerit: tibi vero et navigationis sociis edico, ut
 intra triduum meâ e terrâ in aliam navigetis: sin
 minus, pro hostibus vos habebo.*

(116.) Hunc fuisse *Helenae apud Proteum adven-
 tum* dixere sacerdotes. Videtur autem mihi *Home-
 rus* eandem audivisse narrationem; sed, quoniam
 non similiter, atque altera narratio, adcommodata
 esset epico carmini, idcirco eam deseruisse, ita tamen
 ut significaret notam sibi eam fuisse. Adparet hoc

λη ἀνεπόδισε ἑαυτὸν) πλάνην τὴν Ἀλεξάνδρου, ὡς ἀπηνείχθη ἄγων Ἑλένην, τῇ τε δὴ ἄλλῃ πλαζόμενος, καὶ ὡς εἰς Σιδῶνα τῆς Φοινίκης ἀπίκητο. ἐπιμέμνηται δὲ αὐτοῦ ἐν Διομήδεος ἀριστείῃ, λέγει δὲ τὰ ἔπεα οὕτω 10

Ἐνθ' ἔσαν οἱ πέπλοι παμποίκιλοι, ἔργα γυναικῶν
Σιδονίων, τὰς αὐτὸς Ἀλέξανδρος Θεοειδῆς
ἤγαγε Σιδονίηθεν, ἐπιπλῶς εὐρέα πόντον,
τὴν ὁδὸν ἣν Ἑλένην περ ἀνήγαγεν εὐπατέρειαν.

Ἐπιμέμνηται δὲ καὶ ἐν Ὀδυσσεΐᾳ, ἐν τοῖσίδε τοῖσι ἔπεσι 15
Τοῖα Διὸς θυγάτηρ ἔχε Φάρμακα μητιόεντα,
ἐσθλὰ, τὰ οἱ Πολύδαμνα πόρεν, Θῶνος παράκκοιτις
Αἰγυπτίῃ· τῇ πλεῖστα Φέροι ξείδωρος ἄρουρα
Φάρμακα, πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα πολλὰ
δὲ λυγρά. 20

enim ex itinerum ratione Alexandri, quam in Iliade proposuit, (nec vero usquam alibi retractavit) ubi ait, quum per alia loca eum errasse, Helenam secum ducentem, tum Sidonem in Phoenicia adpulisse. Meminit autem huius rei in *Diomedis fortibus factis*, ubi hos posuit. versus:

*Picturata inerant ibi pallia, [pepla,] facta puellis
Sidoniis, quas ipse Paris formosus ab urbe
Sidoniâ duxit, sulcans freta lata carinis,
quum retulit magnis Helenam natalibus ortam.*
Meminit quoque in *Odysseâ*, his versibus:

*Haec habuit Iove nata perapte paratâ venena,
quae Polydamna sibi Thonis donaverat uxor
Aegyptia, ubi terra ferax fert plurima mixtim
multa quidem proba, multa etiam damnosa ve-*
nena.

καὶ τὰδε ἕτερα πρὸς Τηλέμαχον Μενέλεως λέγει·

Αἰγύπτῳ μ' ἔτι δεῦρο θεοὶ μεμαῶτα νέεσθαι
ἔσχον, ἐπεὶ οὐ σφιν ἔρεξα τελέσσας ἐκατόμβας.

Ἐν τούτοις τοῖσι ἔπεσι δηλοῖ, ὅτι ἠπίστατο τὴν εἰς Αἴ-
25 γυπτον Ἀλεξάνδρου πλάνην· ὁμουργεῖ γὰρ ἡ Συρίη Αἰ-
γύπτῳ· οἱ δὲ Φοῖνικες, τῶν ἐστὶ ἡ Σιδῶν, ἐν τῇ Συρίῃ
οἰκέουσι. Κατὰ ταῦτα δὲ τὰ ἔπεα, καὶ τόδε τὸ χω- 117
ρίον οὐκ ἦκιστα, ἀλλὰ μάλιστα, δῆλον ὅτι οὐκ Ὀμήρου
τὰ Κύπρια ἔπεα ἐστὶ, ἀλλ' ἄλλου τινός. ἐν μὲν γὰρ
τοῖσι Κυπρίοις εἴρηται, ὡς τριταῖος ἐκ Σπάρτης Ἀλέξ-
5 ἀνδρος ἀπῆκετο εἰς τὸ Ἴλιον ἄγων τὴν Ἑλένην, εὐαεῖ
τε πνεύματι χρῆσάμενος καὶ θαλάσῃ λείῃ· ἐν δὲ
Ἰλιάδι λέγει ὡς ἐπλάζετο ἄγων αὐτήν. Ὀμηρος μὲν
νυν, καὶ τὰ Κύπρια ἔπεα, χαιρέτω.

Tum etiam haec, eodem spectantia, Telemacho dicit Menelaus:

Huc etiam Aegypto dii me tenuere reverti

conantem, quibus haud tuleram solennia sacra.

Quibus versibus declarat poëta, cognitam sibi fuisse Alexandri, per maria errantis, adventum in Aegyptum: confinis enim est Syria Aegypto: Phoenices autem, quorum est Sidon, in Syria habitant. (117.)

Ex hisce autem versibus, et ex isto maxime loco, [quem ex Iliade adposui,] clarum est, non esse Homerum *Cypriorum carminum* auctorem, sed alium quempiam. Nam in Cypriis memoratur, tertio die Spartâ Ilium cum Helenâ pervenisse Alexandrum, secundo vento usum, et mari tranquillo: in Iliade vero ait poëta, errasse illum quum Helenam domum duceret. Sed valeat Homerus, valeantque Cypria carmina.

118 Εἰρομένου δέ μευ τοὺς ἱρέας, εἰ μάταιον λόγον λέγουσι οἱ Ἕλληνες τὰ περὶ Ἴλιον γενέσθαι, ἢ οὐκ ἔφασαν πρὸς ταῦτα τάδε, ἱστορίῃσι Φάμενοι εἰδέναι παρ' αὐτοῦ Μενέλεω. Ἐλθεῖν μὲν γάρ, μετὰ τὴν Ἑλένης ἀρπαγὴν, ἐς τὴν Τευκρίδα γῆν Ἑλλήνων στρατιὴν πολλήν, βοηθεῦσαν Μενέλεω· ἐκβᾶσαν δὲ ἐς γῆν καὶ ἰδὼν θείσαν τὴν στρατιὴν, πέμπειν ἐς τὸ Ἴλιον ἀγγέλους· σὺν δὲ σφί ἰέναι καὶ αὐτὸν Μενέλεων· τοὺς δ' ἐπεὶ τε ἐσελθεῖν ἐς τὸ τεῖχος, ἀπαιτέειν Ἑλένην τε καὶ τὰ χρήματα τὰ οἱ οἶχετο κλέψας Ἀλέξανδρος, τῶν τε ἀδικοημάτων δίκας αἰτέειν· τοὺς δὲ Τευκροὺς τὸν αὐτὸν λόγον λέγειν τότε καὶ μετέπειτα, καὶ ὀμνύντας καὶ ἀνωμοτι, μὴ μὲν ἔχειν Ἑλένην, μηδὲ τὰ ἐπικαλούμενα χρήματα, ἀλλ' εἶναι αὐτὰ πάντα ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ οὐκ ἂν δικαίως αὐτοὶ δίκας ὑπέχειν, ἀ Πρωτεύς ὁ Αἰ- 15

(118.) Interroganti vero mihi, utrum vanum fictumque sit, nec ne, quod Graeci *de bello ad Ilium gesto* narrant, responderunt mihi haecce, quae ex ipsius Menelai narratione sibi cognita esse adfirmarunt. Scilicet, venisse post Helenae raptum exercitum ingentem Graecorum in terram Troianam, Menelao opem laturum. Ab exercitu isto, exscensione factâ, positisque castris, missos esse Ilium legatos, et in ipsum Menelaum: qui postquam muros ingressi, repetiissent Helenam, et opes ab Alexandro subreptas, et satisfactionem iniuriarum postulassent; respondisse tunc Teucros id quod et deinde constanter adfirmaverint iurati et non iurati, non habere se Helenam, nec opes quae repeterentur, sed esse ista omnia in Aegypto; neque aequum esse, se earum rerum caussâ

157, 76.

γύπτιος βασιλεὺς ἔχει. οἱ δὲ Ἕλληνες καταγελαῖσθαι
δοκέοντες ὑπ' αὐτῶν, οὕτω δὴ ἐπολιόρκεον, ἐς ὃ ἐξεῖ-
λον. ἐλοῦσι δὲ τὸ τεῖχος ὥς οὐκ ἐφαίνετο ἡ Ἑλένη,
ἀλλὰ τὸν αὐτὸν λόγον τῷ προτέρῳ ἐπυνθάνοντο, οὕτω
20 δὴ πιστεύσαντες τῷ λόγῳ τῷ πρώτῳ οἱ Ἕλληνες, αὐ-
τὸν Μενέλεων ἀπαστέλλουσι παρὰ Πρωτέα. Ἀπικό- 119
μενος δὲ ὁ Μενέλεως ἐς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ἀναπλώ-
σας ἐς τὴν Μέμφιν, εἶπας τὴν ἀληθείην τῶν πρηγμά-
των, καὶ ξεινίων ἤτησε μεγάλων, καὶ Ἑλένην ἀπαθέα
5 κακῶν ἀπέλαβε· πρὸς δὲ, καὶ τὰ ἐωυτοῦ χρήματα
πάντα. Τυχῶν μέντοι τούτων, ἐγένετο Μενέλεως ἀνὴρ
ἀδίκος ἐς Αἰγυπτίους. ἀποπλέειν γὰρ ὠρμημένον αὐτὸν
ἰσχὸν ἀπλοῖαι· ἐπειδὴ δὲ τοῦτο ἐπὶ πολλὸν τοιοῦτο ἦν,
ἐπιτεχνᾶται πρῆγμα οὐκ ὅσιον· λαβὼν γὰρ δύο παι-

satisfactionem dare, quae essent in Protei manibus,
regis Aegyptii. At Graeci, ab his se rideri existiman-
tes, ea caussa obsedis urbem, donec cepissent.
Capta urbe, quum nusquam Helena reperiretur, et
constanter eundem sermonem, quem antea, audirent
Graeci; sic deinde fidem priori sermoni adhibentes,
Menelaum ipsum ad Proteum miserunt. (119.) Me-
nelaus ubi in Aegyptum pervenit, adverso fluvio
Memphin navigavit, ibique expositâ rei veritate, in-
signibus donis hospitalibus exceptus est, et Helenam
illaesam recepit, insuperque opes suas omnes. Ve-
rumtamen Menelaus, quamquam haec omnia conse-
cutus, inique cum Aegyptiis egit. Nam quum profi-
cisci vellet, nec per ventos posset, longiore interpo-
sitâ morâ, ad extremum rem adgressus est impiam
et nefariam: duos puerulos sumsit hominum indige-

δία ἀνδρῶν ἐπιχωρίων, ἔντομά σφρα ἐποίησε. μετὰ δὲ, 10
 ὡς ἐπαΐστος ἐγένετο τοῦτο ἐργασμένος, μισηθεὶς τε καὶ
 διωκόμενος, οἶχετο Φεύγων τῇσι νηυσὶ ἐπὶ Λιβύης. τὸ
 ἐνθεῦτεν δὲ ἔκου ἐτράπετο, οὐκέτι εἶχον εἰπεῖν Αἰγύ-
 πτιοι· τούτων δὲ τὰ μὲν ἱστορίῃσι ἔφασαν ἐπιστάσθαι,
 τὰ δὲ, παρ' ἐωυτοῖσι γενόμενα, ἀτρεκέως ἐπιστάμενοι 15
 120 λέγειν. Ταῦτα μὲν Αἰγυπτίων οἱ ἱερεῖς ἔλεγον· ἐγὼ
 δὲ τῷ λόγῳ τῷ περὶ Ἑλένης λεχθέντι καὶ αὐτὸς προσ-
 τίθεμαι, τὰδε ἐπιλεγόμενος· εἰ ἦν Ἑλένη ἐν Ἰλίῳ,
 ἀποδοθῆναι αὐτὴν τοῖσι Ἑλλησι, ἥτοι ἐκόντος γε ἢ
 ἄκοντος Ἀλεξάνδρου. οὐ γὰρ δὴ οὕτω γε φρενοβλαβὴς 5
 ἦν ὁ Πρίαμος, οὐδὲ οἱ ἄλλοι προσήκοντες αὐτῷ, ὥστε
 τοῖσι σφετέροισι σώμασι καὶ τοῖσι τέκνοισι καὶ τῇ πόλει
 κινδυνεύειν ἐβούλοντο, ὅπως Ἀλέξανδρος Ἑλένη συνοι-

narum, eosque placandis ventis immolavit. Deinde
 postquam evulgatum est facinus, invisus Aegyptiis,
 et ab eis exagitatus, profugit cum suis navibus, Li-
 byam versus iter intendens. Inde vero quonam per-
 venerit, non amplius dicere potuerunt Aegyptii: ista
 vero, quae dixi, partim sciscitando se cognovisse aie-
 bant, partim apud se gesta adcurate cognita habere.
 (120.) Haec mihi Aegyptiorum dixerunt sacerdo-
 tes: narrationi autem, quam *de Helena* fecerunt, ego
 etiam ipse adsentior, haecce mecum reputans: si in
 Ilio fuisset Helena, reddituros eam Graecis fuisse
 Troianos, sive volente Alexandro, sive nolente. Nam
 profecto non ita mente captus erat Priamus, neque
 caeteri illius propinqui, ut suis ipsorum capitibus et
 liberis et universa urbe voluissent periclitari, quo
 Alexander Helenam haberet uxorem. Quod si etiam

κῆν. εἰ δέ τοι καὶ ἐν τοῖσι πρῶτοισι χρόνοισι ταῦτα ἐγί-
νωσκον· ἐπεὶ πολλοὶ μὲν τῶν ἄλλων Τρώων, ὅκοτε συμ-
μίσγοιεν τοῖσι Ἑλλήσι, ἀπώλλυντο, αὐτοῦ δὲ Πριάμου
οὐκ ἔστι ὅτε οὐ δύο ἢ τρεῖς ἢ καὶ ἔτι πλείους τῶν παί-
δων, μάχης γινομένης, ἀπέθνησκον, εἰ χρή τι τοῖσι
ἐποποιῶσι χρεώμενον λέγειν· τούτων δὲ τοιούτων συμ-
βαινόντων, ἐγὼ μὲν ἔλπομαι, εἰ καὶ αὐτὸς Πριάμος
συνοίκεε Ἑλένη, ἀποδοῦναι ἂν αὐτὴν τοῖσι Ἀχαιοῖσι,
μέλλοντά γε δὴ τῶν παρεόντων κακῶν ἀπαλλαγῆσε-
σθαι. οὐ μὲν οὐδὲ ἡ βασιληΐη ἐς Ἀλέξανδρον περιήϊε,
ὥστε γέροντος Πριάμου ἑόντος, ἐπ' ἐκείνῳ τὰ πρήγμα-
τα εἶναι· ἀλλὰ Ἐκτωρ, καὶ πρεσβύτερος καὶ ἀνὴρ ἐκεί-
νου μᾶλλον ἑὼν, ἔμελλε αὐτὴν Πριάμου ἀποθανόντος
παραλάμψεσθαι· τὸν οὐ προσῆκε ἀδικέοντι τῷ ἀδελφεῷ
ἐπιτρέπειν, καὶ ταῦτα, μεγάλων κακῶν δι' αὐτὸν συμ-

initio ita secum statuissent, tamen deinde, postquam
et aliorum Troianorum complures, quoties cum Grae-
cis congressi sunt, perierunt, et ex ipsius Priami filiis
quolibet in praelio (si quidem epicorum poetarum
narrationi fides habenda) duo aut tres aut etiam plures
occubuerunt; his ita comparatis, puto equidem, si vel
ipse Priamus Helenam duxisset uxorem, redditurum
eam fuisse Graecis hac conditione, ut praesentibus
malis liberaretur. Porro ne regnum quidem ad Ale-
xandrum erat rediturum, ut, quum senex esset Pria-
mus, rerum summa penes illum fuerit: sed Hector,
et aetate maior et longe illo vir fortior, in regnum
mortuo Priamo erat successurus; quem non est con-
sentaneum indulgere voluisse fratri iniuste agenti,
quum praesertim illius caussa gravissima mala et pri-

βαινόντων, ἰδίῃ τε καὶ αὐτῶ, καὶ τοῖσι ἄλλοισι πᾶσι
 Τρωσί. Ἄλλ' οὐ γὰρ εἶχον Ἑλένην ἀποδοῦναι, οὐδὲ 25
 λέγουσι αὐτοῖσι τὴν ἀληθείην ἐπίστευον οἱ Ἕλληνες· ὥς
 μὲν ἐγὼ γνώμην ἀποφαινομαι, τοῦ δαιμονίου παρα-
 σκευάζοντος, ὅπως πανωλεθροῖν ἀπολόμενοι, καταφανές
 τοῦτο τοῖσι ἀνθρώποισι ποιήσωσι, ὥς τῶν μεγάλων ἀδι-
 κημάτων μεγάλαι εἰσὶ καὶ αἱ τιμωρίαι παρὰ τῶν Θεῶν. 30
 καὶ ταῦτα μὲν, τῇ ἐμοὶ δοκέει, εἴρηται.

- 121 Πρωτέος δὲ ἐκδέξασθαι τὴν βασιληίην Ῥαμψίνι-
 τον ἔλεγον· ὃς μνημόσυνα ἐλίπετο τὰ προπύλαια τὰ
 πρὸς ἐσπέρην τετραμμένα τοῦ Ἡφαιστείου. ἀντίους δὲ
 τῶν προπυλαίων ἔστησε ἀνδριάντας δύο, ὄντας τὸ μέ-
 γαθος πέντε καὶ ἐείκοσι πηχέων· τῶν Αἰγύπτιοι τὸν μὲν 5
 πρὸς βορέῳ ἐστεῶτα καλέουσι Θέρος· τὸν δὲ πρὸς νότον,
 χειμῶνα. καὶ τὸν μὲν καλέουσι Θέρος, τοῦτον μὲν πρὸς-

vatim ipsum, et publice Troianos omnes premerent. Sed enim non potuerant illi Helenam reddere, et verâ dicentibus fidem non adhibuerant Graeci: idque (ut dicam quod sentio) factum est divino numine ita moderante, ut illi, interneccione pereuntes, testatum facerent hominibus, graves iniurias gravibus etiam poenis vindicari a diis. Sed haec quidem pro mea dixi opinione.

(121.) Proteo in regno successisse memorarunt *Rampsinitum*: qui monumenta sui reliquit propylaea templi Vulcani, occidentem spectantia. Ex adverso vero propylaeorum duas posuit statuas, viginti quinque cubitorum magnitudine: quarum illam, quae stat a septentrione, *Aestatem* adpellant Aegyptii; alteram, quae a meridie, *Hiemem*: et illam quidem,

159, 33.

κυνέουσί τε, καὶ εὖ ποιέουσι· τὸν δὲ χειμῶνα καλεῖ-
 μενον, τὰ ἔμπαλιν τούτων ἔρδουσι. Πλούτον δὲ τούτῳ 121
 10 τῷ βασιλεῖ γενέσθαι ἀργύρου μέγαν, τὸν οὐδένα τῶν (1)
 ὕστερον ἐπιτραφέντων βασιλέων δύνασθαι ὑπερβαλέ-
 σθαι, οὐδ' ἐγγυὲς ἐλθεῖν. βουλόμενον δὲ αὐτὸν ἐν ἀσφα-
 λήῃ τὰ χρήματα θησαυρίζειν, οἰκοδομέεσθαι οἶκημα
 λίθινον· τοῦ τῶν τοίχων ἓνα ἕς τὸ ἔξω μέρος τῆς οἰκίης
 15 ἔχειν. τὸν δὲ ἐργαζόμενον, ἐπιβουλεύοντα, τὰδε μηχαν-
 νᾶσθαι· τῶν λίθων παρασκευάσασθαι ἓνα ἑξαιρετὸν εἶναι
 ἐκ τοῦ τοίχου ῥηιδίως καὶ ὑπὸ δύο ἀνδρῶν καὶ ὑπ' ἑνός.
 ὡς δὲ ἐπετελέσθη τὸ οἶκημα, τὸν μὲν βασιλῆα θησαυ-
 ρίσαι τὰ χρήματα ἐν αὐτῷ. χρόνου δὲ περιιόντος, τὸν
 20 οἰκοδόμον, περὶ τελευτὴν τοῦ βίου ἔοντα, ἀνακαλέσα-
 σθαι τοὺς παῖδας. (εἶναι γὰρ αὐτῷ δύο)· τούτοισι δὲ ἀπη-

quam *Aestatem* vocant, adorant et donis placant;
 adversus illam, quae *Hiems* nominatur, contrarium
 faciunt. (121. 1.) Hunc regem, dixerunt, tantas opes
 possedissee, tantamque vim argenti, ut posteriorum
 regum nullus, non dico superare eum opibus potue-
 rit, sed ne prope quidem accedere. Igitur in tuto repo-
 nere suas pecunias cupientem, conclave aedificandum
 curasse lapideam. Cuius aedificii quum unus paries ex-
 trorsum spectaret, eum cui mandatum opus erat, pe-
 cuniae insidiantem, hocce esse machinatum: ex lapidi-
 bus unum ita parasse, ut e muro facile eximi posset a
 duobus aut etiam ab uno homine. Absoluto aedificio,
 regem in illo divitias suas deposuisse. Interiecto autem
 tempore, quum is, qui conclave illud aedificaverat,
 prope vitae finem esset, hunc advocatis ad se duo-
 bus, qui ei erant, filiis exposuisse, in aedificando regis

γῆσασθαι, ὡς ἐκείνων προορέων ὅπως βίον ἄφθονον ἔχασ-
 σι, τεχνάσαιτο οἰκοδομέων τὸν θησαυρὸν τοῦ βασιλῆος.
 σαφέως δὲ αὐτοῖσι πάντα ἐξηγησάμενον τὰ περὶ τὴν
 ἐξαίρεσιν τοῦ λίθου, δοῦναι τὰ μέτρα αὐτοῦ, λέγοντα 25
 ὡς ταῦτα διαφυλάσσοντες, ταμίαι τῶν βασιλῆος χρη-
 μάτων ἔσονται. καὶ τὸν μὲν τελευτῆσαι τὸν βίον, τοὺς
 δὲ παῖδας αὐτοῦ οὐκ ἐς μακρὴν ἔργου ἔχεσθαι· ἐπελ-
 θόντας δὲ ἐπὶ τὰ βασιλῆα νυκτός, καὶ τὸν λίθον ἐπὶ
 τῷ οἰκοδομήματι ἀνευρόντας, ῥηϊδίως μεταχειρίσασθαι, 30
 121 καὶ τῶν χρημάτων πολλὰ ἐξενείκασθαι. Ὡς δὲ τυ-
 (2) χεῖν τὸν βασιλῆα ἀνοίξαντα τὸ οἶκημα, θωμάσαι,
 ἰδόντα τῶν χρημάτων καταδεᾶ τὰ ἀγγεῖα· οὐκ ἔχειν
 δὲ ὅν τινα ἐπαιτιάται, τῶν τε σημάντρων ἐόντων σώων,
 καὶ τοῦ οἰκήματος κεκλειμένου. ὡς δὲ αὐτῷ, καὶ δις καὶ 35
 τρεῖς ἀνοίξαντι, αἰεὶ ἐλάσσω φαίνεσθαι τὰ χρήματα,

thesauro usum se esse artificio, quo prospexisset ut
 opulentam haberent rem familiarem. Perspicue igi-
 tur illos docuisse quo pacto eximi lapis posset, et
 mensuras illis tradidisse, quas si observassent, futu-
 ros eos aiebat esse regiarum opum dispensatores.
 Hoc igitur vitâ functo, filios haud multo post operi
 admovisse manus: noctu ad regiam accedentes, la-
 pidem in aedificio a se inventum facili operâ tractas-
 se, multumque pecuniae extulisse. (121. 2.) Quum
 forte dein conclave rex aperuisset, videretque dimi-
 nutas in vasis pecunias, miratum esse; nec vero quem
 culparet habuisse, quum sigilla ianuae salva fuissent,
 et aedificium clausum. Ubi autem iterum et tertio
 aperiens, constanter minui vidit pecunias, (nec enim

160, 61.

(τοὺς γὰρ κλέπτας οὐκ ἀνιέναι κεραΐζοντας,) ποιῆσαι
 μιν τάδε· πάγας προστάξαι ἐργάσασθαι, καὶ ταύτας
 περὶ τὰ ἀγγήϊα, ἐν τοῖσι τὰ χρήματα ἐνῆν, στήσαι.
 10 τῶν δὲ Φωρῶν, ὥσπερ ἐν τῷ προτοῦ χρόνῳ, ἐλθόντων,
 καὶ ἐνδύντος τοῦ ἐτέρου αὐτῶν, ἐπεὶ πρὸς τὸ ἀγγὸς
 προσῆλθε, ἰθέως τῇ πάγῃ ἐνέχεσθαι· ὡς δὲ γινῶναι αὐτὸν
 ἐν οἷῳ κακῷ ἦν, ἰθέως καλέειν τὸν ἀδελφεόν, καὶ δη-
 λοῦν αὐτῷ τὰ παρεόντα, καὶ κελεύειν τὴν ταχίστην
 15 ἐσδύντα, ἀποτάμνειν αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν· ὅπως μὴ αὐ-
 τὸς ὀφθεῖς, καὶ γνωρισθεῖς ὅς εἴη, προσαπολέσει καὶ
 ἐκεῖνον. τῷ δὲ δοῦναι εὖ λέγειν, καὶ ποιῆσαί μιν πει-
 σθέντα ταῦτα· καὶ καταρμόσαντα τὸν λίθον, ἀπιέναι
 ἐπ' οἴκου, φέροντα τὴν κεφαλὴν τοῦ ἀδελφεοῦ. Ὡς 121
 20 δὲ ἡμέρῃ ἐγένετο, ἐσελθόντα τὸν βασιλῆα ἐς τὸ οἶκημα, (3)
 ἐκπεπλῆχθαι, ὀρέοντα τὸ σῶμα τοῦ Φωρὸς ἐν τῇ πά-

spoliare desiisse fures) hocce eum fecisse: laqueos
 confici iussisse, eosque circa vasa, in quibus inerant
 pecuniae, collocari. Ventitasse dein, ut antea, fures:
 quorum quum irrepsisset alter, et ad vas accessisset,
 continuo hunc laqueo esse captum. Eundem vero,
 videntem quo in malo esset, protinus vocato fratri
 significasse quid accidisset, iussisque eum ut conti-
 nuo ipse irreperet, sibique caput abscinderet; ne, sese
 conspecto, agnitoque quis esset, ille simul male esset
 periturus. Et illum, probato huius consilio, fecisse
 ut iusserat frater, adaptatoque iterum lapide domum
 abiisse, caput fratris asportantem. (121. 3.) Ut il-
 luxit, ingressum regem in conclave obstupuisse, con-
 specto corpore furis laqueo constricti, quum praeser-

γῇ ἀνευ τῆς κεφαλῆς ἔόν· τὸ δὲ οἶκημα, ἀσινές, καὶ
 οὔτε ἔσοδον οὔτε ἑκδυσιν οὐδεμίην ἔχον. ἀπορεύμενον δέ
 μιν, τὰδὲ ποιῆσαι· τοῦ Φωρὸς τὸν νέκυν κατὰ τοῦ τεί-
 χους κατακρεμάσαι· Φυλάκους δὲ αὐτοῦ καταστήσαν- 55
 τα, ἐντείλασθαί σφι, τὸν ἂν ἰδῶνται ἀποκλαύσαντα,
 ἢ κατοικτισάμενον, συλλαβόντας ἄγειν πρὸς ἑαυτόν.
 ἀνακρεμαμένου δὲ τοῦ νέκου, τὴν μητέρα δεινῶς φέ-
 ρειν· λόγους δὲ πρὸς τὸν περιέοντα παῖδα ποιουμένην,
 προστάσσειν αὐτῷ, ὅτεω τρόπῳ δύναται, μηχανᾶσθαι 60
 ὅπως τὸ σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλύσας κομιεῖ· εἰ δὲ
 τούτων ἀμελήσει, διαπειλέειν αὐτήν, ὥς ἐλθοῦσα πρὸς
 121 τὸν βασιλῆα, μηνύσει αὐτὸν ἔχοντα τὰ χρήματα. Ὡς
 (4) δὲ χαλεπῶς ἐλαμβάνετο ἡ μήτηρ τοῦ περιέοντος παι-
 δός, καὶ πολλὰ πρὸς αὐτήν λέγων οὐκ ἔπειθε, ἐπιτε- 65
 χνήσασθαι τοιαύδε μιν. ὄνους κατασκευασάμενον, καὶ

tim illaesum aedificium, nullumque vel introitum
 vel exitum, videret. Itaque haerentem animo, hocce
 fecisse: cadaver furis ex muro suspendisse, adposi-
 tisque custodibus imperasse, ut, si quem vidissent
 deplorantem aut lamentantem, hunc prehensum ad
 se adducerent. Interim suspenso furis cadavere vehe-
 menter dolentem matrem, collatis cum superstite
 filio sermonibus imperasse huic, ut, quoquo modo
 quibusve artibus posset, solvere cadaver fratris et
 sibi adferre conaretur; adiecisseque minas, eam rem
 si ille neglexisset, regem se adituram, ipsumque,
 ut qui illius pecunias habeat, delaturam. (121. 4.)
 Ita aspere a matre acceptum filium superstitem, post-
 quam nullo pacto illam potuisset commovere, dolum
 excogitasse huiusmodi. Instructis asinis utres impo-

αἰσκούς πλήσαντα οἴνου, ἐπιθεῖναι ἐπὶ τῶν ὄνων, καὶ
 ἔπειτα ἐλαύνειν αὐτούς· ὥς δὲ κατὰ τοὺς Φυλάσσον-
 τας ἦν τὸν κρεμάμενον νέκυν, ἐπισπάσαντα τῶν ἀσκήων
 δύο ἢ τρεῖς ποδεῶνας αὐτὸν λύειν ἀπαμμένους. ὥς δὲ
 ἔρρεε ὁ οἶνος, τὴν κεφαλὴν μιν κόπτεσθαι μεγάλα
 βοῶντα, ὥς οὐκ ἔχοντα πρὸς ὀκοῖον τῶν ὄνων πρῶτον
 τράπηται. τοὺς δὲ Φυλάκους, ὥς ἰδεῖν πολὺν ρέοντα
 τὸν οἶνον, συντρέχειν ἐς τὴν ὁδὸν, ἀγγήϊα ἔχοντας, καὶ
 τὸν ἐκκεχυμένον οἶνον συγκομίζειν, ἐν κέρδεϊ ποιευμέ-
 νους· τὸν δὲ διαλοιδορέεσθαι πᾶσι, ὀργὴν προσποιούμε-
 νον. παραμυθευμένων δὲ αὐτὸν τῶν Φυλάκων, χρόνῳ
 πρηγνέσθαι προσποιέεσθαι, καὶ ὑπῆσθαι τῆς ὀργῆς·
 τέλος δὲ, ἐξελάσαι αὐτὸν τοὺς ὄνους ἐκ τῆς ὁδοῦ, καὶ
 κατασκευάζειν. ὥς δὲ λόγους τε πλείους ἐγγίνεσθαι,
 καὶ τινα καὶ σκῶψαί μιν καὶ ἐς γέλωτα προαγαγέ-

suisse vino plenos, eosque per viam publicam agi-
 tasse: quumque prope locum fuisset ubi erant cada-
 veris suspensi custodes, attractos duorum aut trium
 utrium pendulos petiolos solvisse; tum, effluente
 vino, caput sibi pulsasse ingenti edito clamore, quasi
 incertum, ad quemnam ex asinis primum se conver-
 teret. Custodes, multum fluere vini videntes, in viam
 concurrissse, vasa tenentes, effluensque vinum, ut
 suum in lucrum cedens, colligentes; illum autem,
 vehementer se iratum simulantem, maledictis eos la-
 cerasse. Custodibus vero eum consolantibus, paula-
 tim mitigari simulantem, ab ira remisisse; denique
 a mediâ viâ exegisse asinos, eosque rursus instruxis-
 se. Ibi multis incidentibus sermonibus, quum unus
 ex custodibus facete cavillans etiam risum ei elicuis-

σθαι, ἐπιδοῦναι αὐτοῖσι τῶν ἀσκῶν ἕνα· τοὺς δὲ αὐ-
 τοῦ, ὥσπερ εἶχον, κατακλιθέντας πίνειν διανοέεσθαι,
 καὶ ἐκεῖνον παραλαμβάνειν, καὶ κελεύειν μετ' ἐωυτῶν
 μέιναντα συμπίνειν· τὸν δὲ πεισθῆναί τε δὴ, καὶ κατα- 85
 μέναι. ὥς δέ μιν παρὰ τὴν πόσιν Φιλοφρόνως ἡσπά-
 ζοντο, ἐπιδοῦναι αὐτοῖσι καὶ ἄλλον τῶν ἀσκῶν. δαΐφι-
 λέϊ δὲ τῷ ποτῷ χρησαμένους τοὺς Φυλάκους, ὑπερμε-
 θυσθῆναι· καὶ κρατηθέντας ὑπὸ τοῦ ὕπνου, αὐτοῦ ἐν-
 θάπερ ἔπινον κατακοιμηθῆναι. τὸν δὲ, ὥς πρόσω ἦν τῆς 90
 νυκτός, τό τε σῶμα τοῦ ἀδελφεοῦ καταλῦσαι, καὶ τῶν
 Φυλάκων ἐπὶ λύμῃ πάντων ξυρῆσαι τὰς δεξιὰς παρηί-
 δας· ἐπιθέντα δὲ τὸν νέκυν ἐπὶ τοὺς ὄνους, ἀπελαύνειν
 ἐπ' οἴκου, ἐπιτελέσαντα τῇ μητρὶ τὰ προσταχθέντα.
 121 Τὸν δὲ βασιλέα, ὥς αὐτῷ ἀπηγγέλλῃ τοῦ Φωρὸς ὁ 95
 (5) νέκυσ ἐκκεκλεμμένος, δεινὰ ποιεῖν· πάντως δὲ βουλό-

set, dono eum illis dedisse unum ex utribus: et illos
 e vestigio discumbentes compotationi animum ad-
 aplicuisse, ipsumque manu prehensum hortatos esse,
 ut secum maneret compotaretque: et illum, ut erat
 eonsentaneum, morem gessisse, apudque illos man-
 sisse. Qui quum inter potandum comiter salutarent
 hominem, hunc etiam alio ex utribus illos donasse:
 et copioso potu utentes custodes, ita fuisse inebriatos,
 ut somno oppressi, eodem loco ubi potaverant, ob-
 dormierint. Tum vero, nocte iam multum progressâ,
 hunc fratris corpus solvisse, et custodum dextas ge-
 nas contumeliae caussa rasisse; denique cadavere asi-
 nis imposito, mandata matris exsecutum, domum
 cum asinis rediisse. (121. 5.) Regem, postquam ei
 renunciatum esset furto ablatum esse cadaver, aeger-

μὲνον εὐρεθῆναι ὅστις κοτὲ εἴη ὁ ταῦτα μηχανώμενος, ποιῆσαι μιν τάδε, ἐμοὶ μὲν οὐ πιστά· τὴν δὲ θυγατέρα τὴν ἐωυτοῦ κατίσαι ἐπ' οἰκήματος, ἐντειλάμενον πάντας τε ὁμοίως προσδέκεσθαι, καὶ πρὶν συγγενέσθαι, ἀναγκάζειν λέγειν αὐτῇ ὅ τι δὴ ἐν τῷ βίῳ ἔργασται αὐτῷ σοφώτατον καὶ ἀνοσιώτατον· ὅς δ' ἂν ἀπηγήσεται τὰ περὶ τὸν Φῶρα γεγενημένα, τοῦτον συλλαμβάνειν, καὶ μὴ ἀπιέναι ἔξω. ὡς δὲ τὴν παῖδα ποιέειν
 105 τὰ ἐκ τοῦ πατρὸς προσταχθέντα, τὸν Φῶρα πυθόμενον τῶν εἵνεκα ταῦτα ἐπρήσσετο, βουλευθέντα πολυτροπίῃ τοῦ βασιλῆος περιγενέσθαι, ποιέειν τάδε. νεκροῦ προσφάτου ἀποταμόντα ἐν τῷ ὥμῳ τὴν χεῖρα, ἵεναι αὐτὸν ἔχοντα αὐτὴν ὑπὸ τῷ ἱματίῳ· ἐσελθόντα δὲ ἐς τοῦ βασιλῆος τὴν θυγατέρα, καὶ εἰρωτώμενον τάπερ καὶ οἱ ἄλλοι, ἀπηγήσασθαι ὡς ἀνοσιώτατον μὲν εἴη ἔργασ-

rime fulsisse; cupientemque quoquomodo reperire quis esset qui ista fuisset machinatus, hocce fecisse aiunt, mihi non credibile. Filiam suam iussisse in lupanari sedere, cunctosque homines pariter admittere, sed, priusquam coirent, cogere ut dicat quisque quid sit quod et callidissimum, et quod improbissimum, in vita patrauerit: quod si quis narrasset ea quae circa furem accidissent, hunc prehenderet, neque egredi pateretur. Iussis patris quum morem gereret puella, furem hunc, postquam cognosset cuius rei caussâ haec fierent, ouperetque regem superare versutiâ, haecce fecisse. Recens mortui hominis amputasse in humero manum, eâque sub pallio absconditâ ad regis filiam intrasse; tum ab eâ interrogatum sicuti alij, responsisse, *improbissimum se facinus pa-*

μένος, ὅτε τοῦ ἀδελφεοῦ ἐν τῷ θησαυρῷ τοῦ βασιλῆος
 ὑπὸ πάγης ἀλόντος ἀποτάμοι τὴν κεφαλὴν· σοφώτα-
 τον δὲ, ὅτι τοὺς Φυλάκους καταμεθύσας, καταλύσει
 τοῦ ἀδελφεοῦ κρεμάμενον τὸν νέκυν. τὴν δὲ, ὡς ἤκου- 115
 σε, ἀπτεσθαι αὐτοῦ. τὸν δὲ Φῶρα ἐν τῷ σκότει προ-
 τεῖναι αὐτῇ τοῦ νεκροῦ τὴν χεῖρα· τὴν δὲ, ἐπιλαβόμε-
 νην ἔχειν, νομίζουσιν αὐτοῦ ἐκείνου τῆς χειρὸς ἀντέχε-
 σθαι· τὸν δὲ Φῶρα προέμενον αὐτῇ, οἴχεσθαι διὰ θυ-
 122 ρέων Φεύγοντα. Ὡς δὲ καὶ ταῦτα ἐς τὸν βασιλέα 120
 (6) ἀνενεῖχθαι, ἐκπεπλῆχθαι μὲν ἐπὶ τῇ πολυφροσύνῃ τε
 καὶ τόλμῃ τὰνθρώπου. τέλος δὲ, διαπέμποντα ἐς πά-
 σας τὰς πόλεις, ἐπαγγέλλεσθαι ἀδειὰν τε δίδόντα, καὶ
 μεγάλα ὑποδεκόμενον ἐλθόντι ἐς ὅψιν τὴν ἑωυτοῦ. τὸν
 δὲ Φῶρα, πιστεύσαντα, ἐλθεῖν πρὸς αὐτόν· Ῥαμφίνι- 125
 τον δὲ μεγάλως θωυμάσαι, καὶ οἱ τὴν θυγατέρα ταύ-

*trasse, quum suspensum fratris caput abscidisset, laqueo capti in regis thesauro; callidissimum vero, quod inebriatis custodibus cadaver fratris solvisset. Tum illam, his auditis, prehendisse hominem: at furem in tenebris manum mortui porrexisset; quam dum illa prehenderet, manum illius ipsius se tenere existimans, furem missam illi eam fecisse, et per ianuam egressum profugisse. (121. 6.) Postquam igitur et haec regi essent renunciata, attonitum fuisse illum et versutiâ et audaciâ hominis. Ad extremum, circummissis per oppida praekonibus, edixisse et impunitatem se concessurum, et magna etiam dona adiecturum homini, si in conspectum suum venisset. Et edicto fidem adhibentem furem, ad regem accessisse: *Rampsinitumque*, magna hominis admiratione ductum, filiam*

162, 49.

τὴν συνοικίσαι, ὡς πλεῖστα ἐπισταμένῳ ἀνθρώπων· Αἰγυπτίους μὲν γὰρ τῶν ἄλλων προκεκρίσθαι, ἐκείνον δὲ Αἰγυπτίων.

Μετὰ δὲ ταῦτα, ἔλεγον, τοῦτον τὸν βασιλῆα ζῶν 122
καταβῆναι κάτω εἰς τὸν οἱ Ἕλληνες αἰδὼν νομίζουσι
εἶναι, καὶ κεῖθι συγκυβεύειν τῇ Δήμητρι· καὶ τὰ μὲν,
νικᾶν αὐτήν, τὰ δὲ, ἐσσοῦσθαι ὑπ' αὐτῆς· καὶ μιν πάλ-
5 λιν ἄνω ἀπικέσθαι, δῶρον ἔχοντα παρ' αὐτῆς χειρόμα-
κτρον χρύσειον. ἀπὸ δὲ τῆς Ῥαμψινίτου καταβάσιος,
ὡς πάλιν ἀπίκητο, ὁρτὴν δὴ ἀνάγειν Αἰγυπτίους ἔφα-
σαν· τὴν καὶ ἐγὼ οἶδα ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἐπιτελείοντας
αὐτούς· οὐ μέντοι, εἴτε δι' ἄλλο τι, εἴτε διὰ ταῦτα
10 ὁρτάζουσι, ἔχω λέγειν. Φᾶρος δὲ αὐτημερὸν ἐξυφῆναν-
τες οἱ ἱερεῖς, κατ' ὧν ἔδησαν ἐνὸς αὐτῶν μίση τοὺς
ὀφθαλμούς· ἀγαγόντες δὲ μιν ἔχοντα τὸ Φᾶρος εἰς ὁδὸν

ei hanc in matrimonium dedisse, ut hominum omnium scientissimo: Aegyptios enim omnibus aliis antecellere, ipsum vero Aegyptiis.

(122.) Post haec, eundem regem dixerunt vivum sub terram, quo loco Graeci inferos putant esse, descendisse, ibique cum Cerere aleâ luisse, et partim victorem, partim etiam ab illâ victum fuisse; denique rursus inde reversum, munus ab eadem retulisse mantile aureum. Ab hoc *Rampsiniti descensu ad inferos*, postquam reversus esset, festum aiebant agi ab Aegyptiis: quod festum ego quidem novi meâ etiam nunc aetate ab illis agi; utrum vero hac de causâ celebretur, an aliâ, adfirmare non possum. Unus e sacerdotibus pallium induit, eodem die ab illis contextum: huic reliqui mitrâ obligant oculos, eumque

Φέρουσαν ἐς ἱερὸν Δήμητρος, αὐτοὶ ἀπαλλάσσονται ὀπίσω. τὸν δὲ ἱερέα τοῦτον καταδεδεμένον τοὺς ὀφθαλμοὺς, λέγουσι ὑπὸ δύο λύκων ἄγεσθαι ἐς τὸ ἱερὸν τῆς Δήμη- 15
τρος, ἀπέχον τῆς πόλιος ἑείκοσι σταδίους· καὶ αὐτὶς ὀπίσω ἐκ τοῦ ἱεροῦ ἀπάγειν μιν τοὺς λύκους ἐς τὰντὸ
123 χωρίον. Τοῖσι μὲν νυν ὑπ' Αἰγυπτίων λεγομένοισι χρᾶ-
σθω ὅτεω τὰ τοιαῦτα πιθανά ἐστι· ἐμοὶ δὲ παρά πάν-
τα τὸν λόγον ὑπόκειται, ὅτι τὰ λεγόμενα ὑπὲρ ἐκά-
στων ἀκοῇ γράφω. ἀρχηγετεύειν δὲ τῶν κάτω Αἰγύ-
πτιοι λέγουσι Δήμητρα καὶ Διόνυσον. Πρῶτοι δὲ καὶ 5
τόνδε τὸν λόγον Αἰγύπτιοί εἰσι οἱ εἰπόντες, ὡς ἀνθρώ-
που ψυχὴ ἀθάνατός ἐστι· τοῦ σώματος δὲ καταφθίνον-
τός, ἐς ἄλλο ζῶον αἰεὶ γινόμενον ἐσδύεται· ἐπεὰν δὲ
περιέλθῃ πάντα τὰ χερσαῖα καὶ τὰ θαλάσσια καὶ τὰ
πετεινὰ, αὐτὶς ἐς ἀνθρώπου σῶμα γινόμενον ἐσδύνει· 10

in viam deducunt qua ad Cereris templum itur, tum ipsi retro discedunt. Hunc sacerdotem, cui obstricti oculi sunt, aiunt, a duobus lupis ad templum Cereris duci, quod abest ab urbe viginti stadia; rursusque eosdem lupos eum in eundem locum reducere. (123.) Iam utatur his, quae Aegyptii narrant, si cui probabilia fuerint visa: mihi per totam hanc Historiam propositum est, ut ea scribam quae de quaque re memorata audivi. Memorant autem Aegyptii, principatum apud inferos tenere Cererem et Bacchum. Primi etiam fuerunt Aegyptii, qui hoc praeceptum traderent, *esse animam hominis immortalem*; intereunte vero corpore in aliud animal, quod eo ipso tempore nascatur, intrare: quando vero circuitum absolvisset per omnia terrestria animalia et marina et volucra, tum rursus in hominis corpus, quod

τῇ περιήλυσιν δὲ αὐτῇ γίνεσθαι ἐν τρισχιλίοισι ἔτεσι. ταύτῳ τῷ λόγῳ εἰσὶ οἱ Ἑλλήνων ἐχρήσαντο, οἱ μὲν, πρότερον, οἱ δὲ, ὕστερον, ὡς ἰδίῳ ἑαυτῶν ἑόντι· τῶν ἐγὼ εἰδὼς τὰ οὐνόματα, οὐ γράφω.

Μέχρι μὲν νυν Ῥαμφινίτου βασιλῆος εἶναι ἐν Αἰ- 124
γύπτῳ πᾶσαν εὐνομίην ἔλεγον, καὶ εὐθηνέειν Αἴγυπτον
μεγάλως. μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεύσαντά σφεων Χέο-
πα, ἐς πᾶσαν κακότητα ἐλάσαι. κατακλήϊσαντα γάρ
5 μιν πάντα τὰ ἱερὰ, πρῶτα μὲν σφεας θυσιέων ἀπέρ-
ξαι· μετὰ δὲ, ἐργάζεσθαι ἑαυτῷ κελεύειν πάντας Αἰ-
γυπτίους. τοῖσι μὲν δὴ ἀποδεδέχθαι, ἐκ τῶν λιθοτο-
μέων τῶν ἐν τῷ Ἀραβίῳ οὐρεῖ, ἐκ τούτέων ἔλκειν λί-
θους μέχρι τοῦ Νείλου· διαπεραικνέοντας δὲ τὸν ποτα-
10 μὸν πλοίοισι τοὺς λίθους ἑτέροισι ἔταξε ἐκδέκεσθαι, καὶ

tunc nascatur, intrare: circuitum autem illum absolvi tribus annorum millibus. Hoc placito usi sunt deinde nonnulli e Graecorum philosophis, alii prius, alii posterius, tamquam suum esset inventum: quorum ego nomina, mihi quidem cognita, edere nolo.

(124.) Usque ad Rampsinitum igitur valuisse, dixerunt, in Aegypto leges, et rebus omnibus egregie floruisse Aegyptum. Post hunc vero, regnum apud eos tenentem *Cheopem* omni nequitiâ esse grassatum. Clausis enim templis omnibus, primum sacrificiis prohibuisse Aegyptios; tum cunctos iussisse sibi opus facere: aliis adsignatum fuisse, ut ex lapicidinibus in Arabio monte lapides traherent usque ad Nilum; aliis imperatum, ut navigiis cis flumen transvectos

πρὸς τὸ Λιβυκὸν καλούμενον ὄρος, πρὸς τοῦτο ἔλκειν.
 ἐργάζοντο δὲ κατὰ δέκα μυριάδας ἀνθρώπων αἰεὶ τὴν
 τρίμηνον ἐκάστην. χρόνον δὲ ἐγγενέσθαι τριβομένῳ τῷ
 λαῷ, δέκα μὲν ἔτεα τῆς ὁδοῦ κατὰ τὴν εἰλκὸν τοὺς λί-
 θους, τὴν ἔδειμαν· ἔργον ἔόν οὐ πολλῷ τέῳ ἔλασσαν 15
 τῆς πυραμίδος, ὥς ἐμοὶ δοκέειν· (τῆς γὰρ μῆκος μὲν
 εἰσι πέντε στάδιοι· εὖρος δὲ, δέκα ὀργυαί· ὕψος δὲ,
 τῇ ὑψηλοτάτῃ ἐστὶ αὐτῇ ἑωυτῆς, ὀκτῶ ὀργυαί· λίθου
 τε ξεστοῦ καὶ ζῶων ἐγγεγλυμμένων) ταύτης τε δὴ
 τὰ δέκα ἔτεα γενέσθαι, καὶ τῶν ἐπὶ τοῦ λόφου, ἐπ' οὗ 20
 ἐστᾶσι αἱ πυραμίδες, τῶν ὑπὸ γῆν οἰκημάτων, τὰς
 ἐποιέετο Θῆκας ἑαυτῷ ἐν νήσῳ, διώρυχα τοῦ Νεί-
 λου ἐσαγαγών. τῇ δὲ πυραμίδι αὐτῇ χρόνον γενέσθαι
 ἐείκοσι ἔτεα ποιευμένη· τῆς ἐστὶ παντακῇ μέτωπον ἑκα-

lapides exciperent, et ad Libycum quem vocant tra-
 herent montem. Opus autem faciebant per vices, quo-
 libet trimestri, centena hominum millia. Tempus au-
 tem, quo ita vexatus fuerit populus, primum decem
 fuisse annos, intra quos munierint viam qua traxe-
 runt lapides; opus, ut mihi videtur, haud multo in-
 ferius ipsâ pyramide: (est enim longitudo viae quin-
 que stadiorum; latitudo cubitorum quadraginta; al-
 titudo, qua est maxima, duorum et triginta cubito-
 rum: estque ex politis lapidibus confecta, et insculp-
 tis ornata figuris:) huic igitur muniendae viae in-
 sumtos decem annos fuisse, simulque conficiendis
 in eo colle, in quo stant pyramides, cameris sub-
 terraneis, quas ille sibi pro sepulcro destinavit in in-
 sulâ, fossâ ex Nilo intro actâ. In ipsius autem pyra-
 midis constructionem viginti annos esse insumtos.

5 ~~στα~~ ὀκτώ πλέθρα, εὔσης τετραγώνου, καὶ ὕψος ἴσον·
 λίθου δὲ ξεστοῦ τε καὶ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα· οὐδείς
 τῶν λίθων τριήκοντα ποδῶν ἐλάσσω. Ἐποιήθη δὲ ὧδε 125
 αὕτη ἡ πυραμὶς· ἀναβαθμῶν τρόπον, τὰς μετεξέτεροι
 κρόσσας, οἱ δὲ βωμίδας ὀνομάζουσι. τοιαύτην τὸ πρῶ-
 τον ἐπεὶ τε ἐποίησαν αὐτήν, ἥειρον τοὺς ἐπιλοίπους λί-
 5 θους μηχανῇσι ξύλων βραχέων πεποιημένῃσι· χαμά-
 δεν μὲν ἐπὶ τὸν πρῶτον στοῖχον τῶν ἀναβαθμῶν αἰείρον-
 τες· ὅπως δὲ ἀνίοι ὁ λίθος ἐπ' αὐτὸν, εἰς ἐτέραν μηχανὴν
 ἐτίθετο, ἕστεῶσαν ἐπὶ τοῦ πρώτου στοῖχου· ἀπὸ τούτου
 δὲ ἐπὶ τὸν δεύτερον ἔλκετο στοῖχον, ἐπ' ἄλλης μηχανῆς.
 10 ὅσοι γὰρ δὴ στοῖχοι ἦσαν τῶν ἀναβαθμῶν, τοσαῦται
 καὶ αἱ μηχαναὶ ἦσαν· εἴ τε καὶ τὴν αὐτὴν μηχανὴν,
 εἰσὺσαν μίην τε καὶ εὐβάστακτον, μετεφόρεον ἐπὶ στοῖ-

CXXV. 9. Post στοῖχον excidisse nonnihil videtur.

Quadrata illius forma est; latus quodque octingentos metitur pedes: altitudo eiusdem est mensurae: lapis politus et quam adcuratissime coagmentatus; nullus ex lapidibus minor triginta pedibus. (125.) Est autem sic constructa haec *pyramis*: statim in modum graduum quibus scalae adscenduntur, quos gradus alii *pinnas*, alii *arulas* vocant. Talem postquam primum eam fecerunt, in altum tollebant reliquos lapides machinis ex brevibus lignis confectis, ab humo statim in primum graduum ordinem eos tollentes: quo ubi pervenit lapis, alii machinae imponebatur, quae in primo graduum ordine stabat, et ab hoc ordine in secundum attrahebatur ordinem [rursusque ab hoc in tertium] super alia machina; nam quot erant graduum ordines, tot quoque machinae erant: sive etiam una eademque machina fuit portatu facilis, quam ex

χον ἑκάστων, ὅπως τὸν λίθον ἐξέλοιεν· λελέχθω γὰρ
 ἡμῖν ἐπ' ἀμφοτέρα, κατὰπερ λέγεται. Ἐξεποιήθη δ'
 ὦν τὰ ἀνώτατα αὐτῆς πρῶτα· μετὰ δέ, τὰ ἐπόμενα 15
 τούτων ἐξεποιέουν· τελευταῖα δὲ αὐτῆς τὰ ἐπίγαια καὶ
 τὰ κατωτάτω ἐξεποίησαν. Σεσήμανται δὲ διὰ γραμ-
 μάτων Αἰγυπτίων ἐν τῇ πυραμίδι, ὅσα ἔς τε συρμαίνην
 καὶ κρόμμυα καὶ σκόροδα ἀναισιμῶς τοῖσι ἐργαζομέ-
 νοισι· καὶ, ὡς ἐμὲ εὖ μεμνήσθαι τὰ ὁ ἑρμηνεύς μοι, 20
 ἐπιλεγόμενος τὰ γράμματα, ἔφη, ἑξακόσια καὶ χί-
 λια τάλαντα ἀργυρίου τετελέσθαι. εἰ δ' ἔστι οὕτως
 ἔχοντα ταῦτα, πόσα εἰκὸς ἄλλα δεδαπανῆσθαι ἔστι ἔς
 τε σίδηρον τῷ ἐργάζοντο, καὶ σιτία, καὶ ἐσθῆτα τοῖσι
 ἐργαζομένοισι; ὅκοτε χρόνον μὲν οἰκοδόμεον τὰ ἔργα 25
 τὸν εἰρημένον· ἄλλον δέ, ὡς ἐγὼ δοκέω, ἐν τῷ τοῦς

uno ordine in alterum promovebant, quoties lapi-
 dem in altum tollere vellent: nam in utramque par-
 tem, quemadmodum factum traditur, dictum a nobis
 esto. Perfici autem coeptum est opus a summo;
 dein inferiora paulatim absolverunt; et ad extre-
 mum imam partem et terrae proximam perfecerunt.
 Scripto autem in pyramide consignatum est literis
 Aegyptiis, quantum in raphanos, in cepas et in allia
 fuerit impensum, quibus usi sunt hi qui opus fece-
 runt: et recte memini quae mihi dixit interpres, quum
 scriptum legeret, summam fuisse mille et sexcento-
 rum talentorum. Quod si ita est, quantum putabimus
 impensum fuisse in ferrum, quo usi sint ad opus fa-
 ciendum, tum in cibaria, et in vestimenta operario-
 rum? quandoquidem tantum temporis, quantum di-
 xi, faciendo operi insumserunt, nec minus multum

λίθους ἔταμνον, καὶ ἄγον, καὶ τὸ ὑπὸ γῆν ὄρυγμα ἐργάζοντο, οὐκ ὀλίγον χρόνον. Ἐς τοῦτο δὲ ἐλθεῖν Χέο- 126
πα κακότητος, ὥστε χρημάτων δεόμενον, τὴν θυγα-
τέρα τὴν ἐαυτοῦ κατίσαντα ἐπ' οἰκήματος, προστάξαι
πρήσσεσθαι ἀργύριον, ὁκόσον δὴ τι· οὐ γὰρ δὴ τοῦτο
5 γέ ἐλεγον, τὴν δὲ, τὰ τε ὑπὸ τοῦ πατρὸς ταχθέντα
πρήσσεσθαι, ἰδίῃ δὲ καὶ αὐτὴν διανοηθῆναι μνημῆϊον κα-
ταλιπέσθαι, καὶ τοῦ ἐσιόντος πρὸς αὐτὴν ἐκάστου δέ-
εσθαι, ὅπως ἂν αὐτῇ ἓνα λίθον ἐν τοῖσι ἔργοισι δωρέοιτο.
ἐκ τούτων δὲ τῶν λίθων ἔφασαν τὴν πυραμίδα οἰκοδο-
10 μῆθῆναι, τὴν ἐν μέσῳ τῶν τριῶν ἐστηκυῖαν, ἔμπροσθε
τῆς μεγάλης πυραμίδος· τῆς ἐστὶ τὸ κῶλον ἕκαστον,
ἄλου καὶ ἡμίσεος πλέθρου. Βασιλεῦσαι δὲ τὸν Χέο- 127

temporis caedendis lapidibus, eisdemque promoven-
dis, et fossae subterraneae conficiendae. (126.) Eo
autem flagitii processisse *Cheopem* dixerunt, ut, quum
pecuniis indigeret, filiam etiam suam in lupanari ius-
serit considerare, et pecuniae summam quantam posset
maximam conficere. Quantum sit, quod illa hoc mo-
do collegerit, non memoratur: sed hoc memorant,
collegisse illam non modo pecuniam a patre impera-
tam; verum etiam, quum suo nomine privatim cuperet
monumentum relinquere, ab unoquoque qui ad eam
intrasset postulasse, ut unum lapidem, ad opus facien-
dum idoneum, sibi conferret: ex illisque lapidibus,
dixerunt, exstructam esse pyramidem quae in medio
stat trium, ante magnam pyramidem; cuius quodque
latus est longitudine pedum centum et quinquagin-
ta. (127.) *Cheopem* hunc dixere Aegyptii regnasse

πα τοῦτον Αἰγύπτιοι ἔλεγον πεντήκοντα ἔτα· τελευτή-
 σαντος δὲ τούτου, ἐκδέξασθαι τὴν βασιλὴν τὸν ἀδελ-
 Φεὸν αὐτοῦ Χεφρῆνα. καὶ τοῦτον δὲ τῷ αὐτῷ τρό-
 πῳ διαχρᾶσθαι τῷ ἐτέρῳ, τὰ τε ἄλλα, καὶ πυραμίδα 5
 ποιῆσαι, ἐς μὲν τὰ ἐκείνου μέτρα οὐκ ἀνήκουσαν· ταῦ-
 τα γὰρ ὧν καὶ ἡμεῖς ἐμετρήσαμεν. οὔτε γὰρ ὑπεστι
 οἰκήματα ὑπὸ γῆν, οὔτε ἐκ τοῦ Νείλου διώρυξ ἥκει ἐς
 αὐτὴν, ὥσπερ ἐς τὴν ἐτέραν, ρέουσα· διὰ οἰκοδομημένου
 δὲ αὐλῶνος ἔσω νῆσον περιῖρρει, ἐν τῇ αὐτὸν λέγουσι 10
 κεῖσθαι Χέοπα. ὑποδείμας δὲ τὸν πρῶτον δόμον λίθου
 Αἰθιοπικοῦ ποικίλου, τεσσεράκοντα πόδας ὑποβάς τῆς
 ἐτέρης τὰυτό μέγαθος, ἐχομένην τῆς μεγάλης οἰκοδό-
 μησε. ἐστᾶσι δὲ ἐπὶ λόφου τοῦ αὐτοῦ ἀμφοτέραι, μά-
 λιστα ἐς ἑκατὸν πόδας ὑψηλοῦ. βασιλεῦσαι δὲ ἔλε- 15
 128 γον Χεφρῆνα ἔξ καὶ πεντήκοντα ἔτα. Ταῦτα ἔξ τε

annos quinquaginta; eique defuncto successisse in
 regnum fratrem eius *Chephrenem*. Hunc quum
 in aliis rebus eodem instituto usum esse atque fra-
 trem, tum etiam pyramidem exstruxisse. Et haec
 quidem pyramis mensuram prioris illius non exae-
 quat; (nam mensuras etiam nos exegimus:) nec came-
 ras habet subterraneas, nec fossa ex Nilo derivata
 in hanc inferne influit, sicut in illam, in qua Nilus
 per canalem murario opere constructum insulam cir-
 cumluit, in qua sepultum Cheopem aiunt. Exstruxit
 autem hanc, magnae pyramidi proximam, quadragin-
 ta pedibus illâ minorem: primus lapidum ordo Aethio-
 pico lapide variegato substructus. Ambae super eo-
 dem stant clivo, centum fere pedes in altitudinem
 eminente. Regnasse autem Chephrenem aiunt annos

165, 64.

καὶ ἑκατὸν λογίζονται ἔτεα, ἐν τοῖσι Αἰγυπτίοισι τε
 πᾶσαν εἶναι κακότητα, καὶ τὰ ἰρὰ χρόνου τοσούτου
 κατακληϊσθέντα οὐκ ἀνοιχθῆναι. τούτους ὑπὸ μίσεος οὐ
 5 κάρτα θέλουσι Αἰγύπτιοι ὀνομάζειν, ἀλλὰ καὶ τὰς
 πυραμίδας καλέουσι ποιμένος Φιλιτίωνος, ὃς τοῦτον
 τὸν χρόνον ἔνεμε κτήνεα κατὰ ταῦτα τὰ χωρία.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι Αἰγύπτου Μυκερῖ- 129
 νον ἔλεγον, Χέοπος παῖδα· τῷ τὰ μὲν τοῦ πατρὸς
 ἔργα ἀπαθεῖν· τὸν δὲ τὰ τε ἰρὰ ἀνοῖξαι, καὶ τὸν λεῶν
 τετραμένον ἐς τὸ ἔσχατον κακοῦ, ἀνείναι πρὸς ἔργα τε
 5 καὶ θυσίας· δίκας δὲ σφι πάντων βασιλῆων δικαιοτά-
 τας κρίνειν. κατὰ τοῦτο μὲν νυν τὸ ἔργον, ἀπάντων
 ὅσοι ἤδη βασιλῆες ἐγένοντο Αἰγυπτίων, αἰνέουσι μάλι-
 στα τοῦτον· τὰ τε ἄλλα γὰρ μιν κρίνειν εὖ, καὶ δὴ

CXXVIII. 6. Φιλιτίωνος. *Alii* Φιλίτιος.

sex et quinquaginta. (128.) Hos centum et sex an-
 nos numerant Aegyptii, quibus per Aegyptum omne
 genus malorum invaluerit, clausaque templa per tan-
 tum temporis spatium non fuerint aperta. Istorum-
 que regum odio ne nomen quidem memorare volunt;
 sed pyramides etiam illas vocant *pastoris Philitionis*,
 qui per id tempus in illis locis pecora sua pavit.

(129.) Post hunc regnasse in Aegypto dicebant
Mycerinum, Cheopis filium. Huic patris displi-
 cuisse facta: itaque et templa eum aperuisse, et po-
 pulo, extremis malis vexato, indulxisse, ut suis quis-
 que negotiis et sacris operam daret: iusque etiam il-
 lis aequissime regum omnium dixisse. Hac quidem ex
 parte summis eum laudibus supra omnes, quotquot
 Aegypti reges umquam fuere, extollunt: nam et alio-

καὶ τῷ ἐπιμεμφομένῳ ἐκ τῆς δίκης παρ' ἐωυτοῦ διδόν-
 τα ἄλλα, ἀποπιμπλάναι αὐτοῦ τὸν θυμόν. Ἔοντι δὲ 10
 ἡπίῳ τῷ Μυκερίνῳ κατὰ τοὺς πολίητας, καὶ ταῦτα
 ἐπιτηδεύοντι, πρῶτον κακῶν ἀρξαι τὴν θυγατέρα ἀπο-
 θανούσαν αὐτοῦ, τὴν μούνον οἱ εἶναι ἐν τοῖσι οἰκίοισι
 τέκνον. τὸν δὲ, ὑπεραλγῆσαντά τε τῷ περιεπεπτῶκε
 πρήγματι, καὶ βουλόμενον περισσώτερόν τι τῶν ἄλλων 15
 θάψαι τὴν θυγατέρα, ποιήσασθαι βούν ξυλίνην κοί-
 λην. καὶ ἔπειτα καταχρυσώσαντά μιν ταύτην, ἔσω ἐν
 αὐτῇ θάψαι ταύτην δὴ τὴν ἀποθανούσαν θυγατέρα.
 130 Αὕτη ᾧν ἡ βοῦς γῇ οὐκ ἐκρύφθη, ἀλλ' ἔτι καὶ ἐς ἐμὲ
 ἦν φανερὴ ἐν Σαῖ μὲν πόλει εὐοῦσα, κειμένη δὲ ἐν τοῖσι
 βασιληίοισι, ἐν οἰκῇματι ἡσκημένῳ. θυμιάματα δὲ
 παρ' αὐτῇ παντοῖα καταγίζουσι ἀνὰ πᾶσαν ἡμέρην·
 νύκτα δὲ ἐκάστην πάννυχος λύχνος παρακαίεται. ἀγ- 5

quin ex aequo iudicasse caussas, et, si quis de sen-
 tentia ab illo lata esset conquestus, ei de suo donare
 solitum, quo iram illius mitigaret. Ita quum mitis
 adversus cives esset *Mycerinus*, talibusque uteretur
 institutis; primam ei calamitatem accidisse mortem
 filiae, quam unicam domi sobolem habebat. Quà ca-
 lamitate vehementer afflictum, quum vellet excellen-
 tiori quadam ratione sepelire filiam, conficiendam
 curasse bovem ligneam, intus cavam, extrinsecus
 inauratam, in eaque defunctam hanc filiam sepeli-
 visse. (130.) Bos ista non sub terrâ est recondita,
 sed meâ adhuc aetate in propatulo erat, in Sai oppi-
 do in regiâ posita, eleganti in conclavi: et quotidie
 apud illam suffimenta cuiusque generis adolentur, et
 singulis noctibus pernox ardet lucerna. Prope illam,

χροῦ δὲ τῆς βοῦς ταύτης ἐν ἄλλῳ οἰκήματι εἰκόνες τῶν
 παλλακέων τῶν Μυκερίνου ἐστᾶσι, ὡς ἔλεγον οἱ ἐν
 Σαῖ πόλι ἱεῖες· ἐστᾶσι μὲν γὰρ ξύλινοι κολοσσοί,
 εὐῶσαι ἀριθμὸν ὡς εἴκοσι μάλιστα καὶ, γυμναὶ ἐργασ-
 10 μέναι· αἱ τινες μέντοι εἰσὶ, οὐκ ἔχω εἰπεῖν, πλὴν ἢ τὰ
 λεγόμενα. Οἱ δὲ τίνες λέγουσι περὶ τῆς βοῦς ταύτης, 131
 καὶ τῶν κολοσσῶν, τόνδε τὸν λόγον· ὡς Μυκερίνος ἐρά-
 σθη τῆς ἑαυτοῦ θυγατρὸς, καὶ ἔπειτα ἐμίγη οἱ ἀκού-
 ση. μετὰ δὲ, λέγουσι ὡς ἡ παῖς ἀπήγξατο ὑπὸ ἄχρους·
 5 ὁ δὲ μὲν ἔθαψε ἐν τῇ βοῇ ταύτῃ· ἡ δὲ μήτηρ αὐτῆς τῶν
 ἀμφιπόλων τῶν προδουσέων τὴν θυγατέρα τῷ πατρὶ
 ἀπέταμε τὰς χεῖρας· καὶ νῦν τὰς εἰκόνας αὐτέων εἶναι
 πεπονθυῖας τάπερ αἱ ζῶαί ἔπαθον. ταῦτα δὲ λέγουσι
 Φλυηρέοντες, ὡς ἐγὼ δοκέω, τὰ τε ἄλλα, καὶ δὴ καὶ
 10 τὰ περὶ τὰς χεῖρας τῶν κολοσσῶν· ταῦτα γὰρ ὦν καὶ
 ἡμεῖς ὠρέομεν, ὅτι ὑπὸ χρόνου τὰς χεῖρας ἀποβεβλή-

in alio conclavi, stant certe ibi lignae statuæ (co-
 lossos Herodotus dicit) formâ muliebri, numero fere
 viginti, nudis corporibus. Quænam autem illæ sint,
 dicere non possum, nisi quæ narrantur. (131.) Sunt
 autem qui de bove illa et de statu is istis hæc narrant:
 Mycerinum amore filiae suae captum, vim ei intu-
 lisse; eoque facto puellam prae dolore vitam finisse
 suspendio, patrem vero in illa bove eam sepelisse;
 matrem autem famulis, quæ patri filiam prodidis-
 sent, manus praecidisse, et nunc imaginibus illarum
 idem accidisse quod ipsae vivae passae essent. Hæc
 vero, ut mihi videtur, dicunt nugantes, quum caetera,
 tum hoc de manibus statuarum: hoc enim nos etiam
 vidimus, vetustate temporis decidisse illis manus,

κασι, αἱ ἐν ποσὶ αὐτέων φαίνοντο ἐοῦσαι ἔτι καὶ ἐς
 132 ἐμέ. Ἡ δὲ βοῦς τὰ μὲν ἄλλα κατακέκρυπται φοι-
 νικέῳ εἵματι· τὸν αὐχένα δὲ καὶ τὴν κεφαλὴν φαίνει
 κεχρυσωμένα παχέϊ κάρτα χρυσῷ· μεταξὺ δὲ τῶν κε-
 ρέων, ὃ τοῦ ἡλίου κύκλος μεμιμημένος ἔπεστι χρύσεος.
 ἔστι δὲ ἡ βοῦς οὐκ ὀρθή, ἀλλ' ἐν γούνασι κειμένη· μέ- 5
 γαθος δὲ, ὅση περ μεγάλη βοῦς ζωή. ἐκφέρεται δὲ ἐκ
 τοῦ οἰκήματος ἀνὰ πάντα τὰ ἔτεα. ἐπεὰν τύπτωνται
 οἱ Αἰγύπτιοι τὸν οὐκ ὀνομαζόμενον θεὸν ὑπ' ἐμεῦ ἐπὶ
 τοιοῦτῳ πρήγματι, τότε ὦν καὶ τὴν βοῦν ἐκφέρουσι ἐς
 τὸ Φῶς. Φασὶ γὰρ δὴ αὐτὴν δεηθῆναι τοῦ πατρὸς Μυ- 10
 κρινου ἀποθνήσκουσιν, ἐν τῷ ἐνιαυτῷ ἅπαξ μιν τὸν
 133 ἥλιον κατιδεῖν. Μετὰ δὲ τῆς θυγατρος τὸ πάθος,
 δεύτερα τούτῳ τῷ βασιλεῖ τάδε γενέσθαι· ἐλθεῖν οἱ
 μαντήϊον ἐκ Βουτοῦς πόλιος, ὡς „μέλλοι ἐξ ἔτεα μου-

quae etiam nunc ad pedes imaginum iacentes con-
 spiciuntur. (132.) Bos autem corpus tectum habet
 purpureo pallio, sed collum et caput denso admo-
 dum auro inauratum: inter cornua eminet circuli so-
 lis aurea imago. Non stat recta bos, sed genibus in-
 cumbens: magnitudo quanta magnae bovis vivae.
 Quotannis semel extra conclave effertur. Quando
 plangunt Aegyptii deum illum, cuius nomen in
 tali re edere mihi nefas est, tum bovem hanc in lu-
 cem proferunt: dicunt enim, morientem filiam oras-
 se patrem Mycerinum, ut semel in anno solem ad-
 spicere sibi liceat. (133.) Post filiae mortem acci-
 disse, narrarunt, eidem regi alteram calamitatem
 hanc: oraculi effatum ex oppido Buto ei esse adla-
 tum, *nonnisi sex adhuc annos victurum illum,*

167, 21.

νον βιούς, τῷ ἐβδόμῳ τελευτήσῃν.“ τὸν δὲ, δεινὸν ποιη-
 5 σάμενον, πέμψαι εἰς τὸ μαντήϊον τῷ θεῷ ὀνειδισμα,
 ἀντιμεμφόμενον ὅτι „ὁ μὲν αὐτοῦ πατὴρ καὶ πάτριος,
 ἀποκληΐσαντες τὰ ἱερά, καὶ θεῶν οὐ μεμνημένοι, ἀλ-
 λὰ καὶ τοὺς ἀνθρώπους φθείροντες, ἐβίωσαν χρόνον ἐπὶ
 πολλόν· αὐτὸς δ' εὐσεβὴς ἔων, μέλλοι ταχέως οὕτω
 10 τελευτήσῃν.“ Ἐκ δὲ τοῦ χρηστηρίου αὐτῷ δεύτερα ἐλθεῖν
 λέγοντα „τούτων ἔνεκα καὶ συνταχύνειν αὐτῷ τὸν βίον.
 οὐ γὰρ ποιῆσαί μιν τὸ χρεὼν ἦν ποιεῖν· δεῖν γὰρ Αἴ-
 γυπτον κακοῦσθαι ἐπ' ἔτεα πεντήκοντά τε καὶ ἑκατόν·
 καὶ τοὺς μὲν δύο τοὺς πρὸ ἐκείνου γενομένους βασιλέας,
 15 μαθεῖν τοῦτο, κεῖνον δὲ οὐ.“ Ταῦτα ἀκούσαντα τὸν
 Μυκερῖνον, ὡς κατακεκριμένων ἤδη οἱ τούτων, λύχνα
 ποιησάμενον πολλὰ, ὅπως γίνοιτο νύξ, ἀνάψαντα αὐ-

septimo vitam finiturum. Tum illum, aegerrime hoc
 ferentem, misisse ad oraculum qui contumeliosis ver-
 bis deo exprobrarent, quod *pater ipsius et patruus,*
qui templa clausissent, deosque non curassent, atque
etiam homines perdidissent, tamen seros in annos
produxissent vitam; ipse autem, qui deos colat,
tam cito vitam esset finiturus. Super haec alterum
 ei responsum ab oraculo esse editum : *hac ipsâ causâ*
propere finiturum vitam, quod ea, quae in
fatis fuissent, non fecisset. Debuisset enim *Aegyptum*
malis vexari per annos centum et quinquaginta:
et duo reges, qui ipsum antecesserint, hoc intellexisse,
ipsum vero non intellexisse. His auditis
Mycerinum, quum sententiam contra se iam pro-
 nunciatam cognovisset, multas parari iussisse lucer-
 nas, eisque quotidie ingruente nocte accensis potasse,

τὰ, πίνειν τε καὶ εὐπαθέειν, οὔτε ἡμέρης οὔτε νυκτὸς ἀνιέντα, ἕς τε τὰ ἔλεα καὶ τὰ ἄλσεα πλανώμενον, καὶ ἵνα πυνθάνοιτο εἶναι γῆς ἐνηβητήρια ἐπιτηδεύματα. 20 ταῦτα δὲ ἐμηχανᾶτο, θέλων τὸ μαντήϊον ψευδόμενον ἀποδέξαι, ἵνα οἱ δυνάδεκα ἔτεα ἀντὶ ἐξ ἑτέων γένηται, αἱ νύκτες ἡμέραι ποιεύμεναι.

134 Πυραμίδα δὲ καὶ οὗτος ἀπελίπετο, πολλὸν ἐλάσσω τοῦ πατρὸς, εἴκοσι ποδῶν καταδέουσας κῶλον ἕκαστον τριῶν πλέθρων, εὐρύσης τετραγώνου; λίθου δὲ ἕς τὸ ἥμισυ Αἰθιοπικοῦ· τὴν δὲ μετεξέτεροί Φασι Ἑλλήνων Ῥοδώπιος ἐταίρης γυναικὸς εἶναι, οὐκ ὀρθῶς λέγοντες. 5 οὐ δὲ ὦν οὐδὲ εἰδότες μοι φαίνονται λέγειν οὔτοι ἥτις ἦν ἡ Ῥοδώπις· οὐ γὰρ αἶν οἱ πυραμίδα ἀνέθεσαν ποιήσασθαι τοιαύτην, ἕς τὴν ταλάντων χιλιάδες ἀναρίθμητοι,

voluptatibusque, nec die nec nocte ullâ intermissâ, indulsisse, per amoena inferioris Aegypti loca atque nemora vagantem, ubicumque cognosset voluptaria esse diverticula aptissima. Id eo consilio esse molitum, quo mendacii argueret oraculum, quum, loco sex annorum, duodecim sibi reliqui essent, noctibus in dies conversis.

(134.) Idem *Mycerinus* pyramidem etiam reliquit, multo quidem minorem eâ quam pater exstruxerat, unoquoque quatuor laterum ducentos octoginta pedes metiente: usque ad dimidiam altitudinem Aethiopicus lapis est. Hanc pyramidem Graecorum nonnulli putant esse *Rhodopidis* meretricis; multum falsi sententiae. Satis enim adparet, ne novisse quidem hos quaenam mulier fuerit Rhodopis: alioqui ad illam non retulissent constructionem pyramidis, quae in-

ὡς λόγῳ εἰπεῖν, ἀναισίωνται· πρὸς δὲ, ὅτι κατὰ
 10 Ἀμασιν βασιλεύοντα ἦν ἀκμάζουσα Ῥοδῶπις, ἀλλ'
 οὐ κατὰ τοῦτον. ἔτεσι γὰρ κάρτα πολλοῖσι ὕστερον του-
 τέων τῶν βασιλῆων τῶν τὰς πυραμίδας ταύτας ἦν λι-
 πομένων Ῥοδῶπις· γενεὴν μὲν, ἀπὸ Θρηίκης· δούλη δὲ
 ἦν Ἰάδμονος τοῦ Ἡφαιστοπόλιος, ἀνδρὸς Σαμίου, σύν-
 15 δουλός δὲ Αἰσώπου τοῦ λογοποιοῦ. καὶ γὰρ οὗτος Ἰάδ-
 μονος ἐγένετο, ὡς διέδεξε τῇδε οὐκ ἥκιστα· ἐπεὶ τε γὰρ
 πολλάκις κηρυσσόντων Δελφῶν ἐκ θεοπροπίου „ὅς βού-
 λαιτο ποιὴν τῆς Αἰσώπου ψυχῆς ἀνελεῖσθαι“ ἄλλος μὲν
 οὐδεὶς ἐφάνη, Ἰάδμονος δὲ παῖδός παῖς, ἄλλος Ἰάδ-
 20 μων, ἀνείλετο· οὕτω καὶ Αἰσώπος Ἰάδμονος ἐγένετο.
 Ῥοδῶπις δὲ ἐς Αἴγυπτον ἀτίκετο, Ξάνθεω τοῦ Σαμίου 135
 κομίσαντός μιν· ἀπικομένη δὲ κατ' ἐργασίην, ἐλύθη χρη-

numeris (ut verbo dicam) talentorum millibus con-
 stiterat: ignorareque eosdem adparet, regnante Ama-
 si floruisse Rhodopin, non huius regis aetate. Permul-
 tis enim annis post reges hos, qui istas pyramidas
 monumenta sui reliquerunt, vixit *Rhodopis*; genere
 Thressa, ancilla Iadmonis Samii, Hephaestopolios
 filii, conserva Aesopi, fabularum scriptoris. Nam et
Aesopum Iadmoni serviisse, quum aliunde constat,
 tum hoc maxime, quod, postquam Delphenses ex
 oraculi effato saepius proclamassent, *si quis vellet*
poenam repetere caedis Aesopi, nemo alius, qui
 illam repeteret, inventus sit, nisi Iadmonis ex filio
 nepos, cui et ipsi Iadmon nomen erat. Itaque Iad-
 monis servus Aesopus fuerat. (135.) *Rhodopis* vero
 in Aegyptum venit, adducta a Xantho Samio: addu-
 cta vero ut quaestum corpore faceret, magno pretio

μάτων μεγάλων ὑπὸ ἀνδρὸς Μιτυληναίου Χαραΐξου, τοῦ Σκαμανδρωνύμου παιδὸς, ἀδελφεοῦ δὲ Σαπφoῦς τῆς μουσσοποιoῦ. οὕτω δὴ ἡ Ῥοδῶπις ἐλευθερώθη, καὶ 5 κατέμεινέ τε ἐν Αἰγύπτῳ· καὶ κάρτα ἐπαφροδίτος γενομένη, μεγάλα ἐκτήσατο χρήματα, ὥς ἂν εἶναι Ῥοδῶπιν, ἀτὰρ οὐκ ὥς γε ἐς πυραμίδα τοιαύτην ἐξικέσθαι. τῆς γὰρ τὴν δεκάτην τῶν χρημάτων ἰδέσθαι ἐστὶ ἔτι καὶ ἐς τὸδε παντὶ τῷ βουλομένῳ, οὐδὲν δεῖ μεγάλα οἱ χρή- 10 ματα ἀναθεῖναι. ἐπεθύμησε γὰρ Ῥοδῶπις μνημῆιον ἐωυτῆς ἐν τῇ Ἑλλάδι καταλιπέσθαι, ποίημα ποιησαμένη τοῦτο, τὸ μὴ τυγχάνει ἄλλῳ ἐξευρημένον καὶ ἀνακείμενον ἐν ἱρῷ, τοῦτο ἀναθεῖναι ἐς Δελφοὺς μνημόσυνον ἐωυτῆς. τῆς ὧν δεκάτης τῶν χρημάτων ποιησαμένη ὀβε- 15 λoὺς βουπόρους πολλοὺς σιδηρέους, ὅσον ἐνεχώρεε ἡ δεκάτη οἱ, ἀπέπεμπε ἐς Δελφοὺς· οἱ καὶ νῦν ἔτι συννε-

redempta est a cive Mitylenaeo *Charaxo*, Scamandronymi filio, fratre Sapphūs poëtriae. Ita igitur servitute liberata Rhodopis, mansit in Aegypto: quumque venusta admodum esset, magnas comparavit sibi opes; ut quidem Rhodopis, nec vero ut quae talem extruere pyramidem posset. Nam, cuius opum decimam partem ad hunc usque diem conspiciere licet cuicumque volenti, ei non adeo ingentes opes oportet tribuere. Cupiens enim Rhodopis monumentum sui in Graeciâ relinquare, tale opus faciendum curavit, quale a nemine alio vel excogitatum vel in templo aliquo esset dedicatum, illudque Delphis in sui memoriam dedicavit. Ex decimâ opum suarum parte conficienda curavit complura, quot per decimam licuerat, ferrea verua assandis bobus idonea,

169, 78.

νέεται, ὅπισθε μὲν τοῦ βωμοῦ τὸν Χῖοι ἀνέθεσαν, ἀν-
 τὶον δὲ αὐτοῦ τοῦ νηοῦ. Φιλέουσι δὲ κως ἐν τῇ Ναυ-
 20 κράτι ἐπαφρόδιτοι γίνεσθαι αἱ ἐταῖραι. τοῦτο μὲν γὰρ
 αὕτη, τῆς πέρι λέγεται ὅδε ὁ λόγος, οὕτω δὴ τι κλεινὴ
 ἐγένετο, ὡς καὶ πάντες οἱ Ἕλληνες Ῥοδώπιος τὸ οὔνο-
 μα ἐξέμαθον· τοῦτο δὲ, ὕστερον ταύτης, τῇ οὔνομα ἦν
 Ἀρχιδίκη, αἰοίδιμος ἀνα τὴν Ἑλλάδα ἐγένετο, ἥσπον δὲ
 25 τῆς ἐτέρης περιλεσχήμεντος. Χάραξος δὲ ὡς λυσάμενος
 Ῥοδῶπιν ἀπενόστησε ἐς Μιτυλήνην, ἐν μέλει Σαπ-
 Φῶ πολλὰ κατεκερτόμησέ μιν. Ῥοδώπιος μὲν νυν πέρι
 πέπαυμαι.

Μετὰ δὲ Μυκερῖνον γενέσθαι Αἰγύπτου βασιλέα ἔλε- 136
 γον οἱ ἱερεῖς Ἀσυχίν, τὸν τὰ πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα παιῆ-
 σαι τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια, ἔοντα πολλῶ τε κάλ-

[*sive*, ferreos obeliscos,] eaque Delphos misit: quae
 etiam nunc in unum fasciculum collecta conspiciun-
 tur post aram quam Chii dedicarunt, ex adverso ip-
 sius aedis sacrae. Solent autem Naucrati versari ve-
 nustae meretrices: nam et haec, de qua hic sermo
 habetur, ita celebrata est, ut Graecis omnibus inno-
 tuerit Rhodopidis nomen: et post hanc alia, cui no-
 men Archidica, per Graeciam est nobilitata; minus
 tamen, quam ista, sermonibus hominum celebrata.
 Charaxum autem illum, qui Rhodopin servitute libe-
 ravit, Mitylenen reversum, multis conviciis *Sappho* in
 carminibus suis insectata est. Sed haec de Rhodopide
 hactenus.

(136.) Post Mycerinum, dixerunt sacerdotes, Ae-
 gypti regem fuisse *Asychin*, a quo constructa ad
 Vulcani templum propylaea, orientem solem spe-

λιστα καὶ πολλῶ μέγιστα. ἔχει μὲν γὰρ καὶ τὰ πάν-
 τα προπύλαια τύπους τε ἐγγεγλυμμένους, καὶ ἄλ- 5
 λην ὄψιν οἰκοδομημάτων μυρίην· ἐκείνα δὲ, καὶ μακροῦ
 μάλιστα. Ἐπὶ τούτου βασιλεύοντος, ἔλεγον, ἀμιξίης
 εἰούσης πολλῆς χρημάτων, γενέσθαι νόμον Αἰγυπτίοισι,
 ἀποδεικνύντα ἐνέχυρον τοῦ πατρὸς τὸν νέκυν, οὕτω λαμ-
 βάνειν τὸ χρέος· προστεθῆναι δὲ ἔτι τούτῳ τῷ νέμῳ τόνδε, 10
 τὸν δίδοντα τὸ χρέος καὶ ἀπάσης κρατέειν τῆς τοῦ λαμ-
 βάνοντος θήκης· τῷ δὲ ὑποτιθέντι τοῦτο τὸ ἐνέχυρον,
 τήνδε ἐπεῖναι ζημίην, μὴ βουλομένῳ ἀποδοῦναι τὸ χρέος,
 μηδὲ αὐτῷ ἐκείνῳ τελευτήσαντι εἶναι ταφῆς κυρῆσαι
 μήτ' ἐν ἐκείνῳ τῷ πατρὶ τάφῳ, μήτ' ἐν ἄλλῳ μη- 15
 δένι, μήτε ἄλλον μηδένα τῶν ἐωυτοῦ ἀπογενόμενον θά-
 ψαι. Ὑπερβαλέσθαι δὲ βουλούμενον τοῦτον τὸν βασι-
 λέα τοὺς πρότερον ἐωυτοῦ βασιλέας γενομένους Αἰγύ-

ctantia; longe ea pulcerrima et longe maxima. Ha-
 bent enim omnia quidem propylaea et figuras in-
 sculptas, et infinitam aedificiorum varietatem; haec
 autem, omnium maxime. Hoc, aiebant, regnante,
 quum magna in commerciis esset inopia pecuniae,
 legem latam esse Aegyptiis, uti, qui patris cadaver
 pignori daret, ei aes alienum crederetur: adiectam-
 que ei legem esse hanc, ut, qui dedisset aes alie-
 num, is totius etiam conditorii sepulchralis dominus
 esset illius qui accepisset: si quis vero, qui illud pig-
 nus dedisset, debitum solvere nollet, eum nec ipsum,
 quum vita functus esset, in paterno sepulcro aut in
 alio ullo sepeliri, nec ei licere quemquam suorum,
 qui defunctus esset, sepelire. Superare autem cupien-
 tem hunc regem eos qui ante ipsum in Aegypto reg-

170, 6.

πτοῦ, μνημόσυνον πυραμίδα λιπέσθαι, ἐκ πλίνθων ποιή-
 20 σάντα· ἐν τῇ γράμματα ἐν λίθῳ ἐγκεκολαμμένα τάδε
 λέγοντά ἐστι· ΜΗ ΜΕ ΚΑΤΟΝΟΣΘΗΣ ΠΡΟΣ
 ΤΑΣ ΛΙΘΙΝΑΣ ΠΥΡΑΜΙΔΑΣ. ΠΡΟΕΧΩ ΓΑΡ
 ΑΥΤΕΩΝ ΤΟΣΟΥΤΟΝ, ὅσον ὁ Ζεὺς τῶν
 ἄλλων θεῶν. ΚΟΝΤΩ, ΓΑΡ ὙΠΟΤΥΠΤΟΝ-
 25 ΤΕΣ ἘΣ ΛΙΜΝΗΝ, ὅτι προσσχοίτο τοῦ
 ΠΗΛΟΥ ΤΩ, ΚΟΝΤΩ, ΤΟΥΤΟ ΣΥΛΛΕΓΟΝ-
 ΤΕΣ, ΠΛΙΝΘΟΥΣ Εἴρυσαν, καὶ με τρο-
 πῶ, τοιοῦτῳ, ἔξεποίησαν. τοῦτον μὲν το-
 σαῦτα ἀποδέξασθαι.

Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι ἄνδρα τυφλὸν ἐξ Ἀνύ- 137
 σιος πόλιος, τῷ οὐνομα Ἄνυσιν εἶναι. ἐπὶ τούτου βα-
 σιλεύοντος ἐλάσαι ἐπ' Αἴγυπτον χειρὶ πολλῇ Αἰθίοπας
 τε καὶ Σαβακῶν τὸν Αἰθιοπῶν βασιλέα. τὸν μὲν
 5 δὴ τυφλὸν τοῦτον οἴχεσθαι Φεύγοντα ἐς τὰ ἔλεα· τὸν δὲ
 Αἰθίοπα βασιλεύειν Αἰγύπτου ἐπ' ἔτεα πενήκοντα· ἐν

nassent, monumentum sui reliquisse pyramidem e
 lateribus confectam, in qua est inscriptio lapidi in-
 sculpta, in hanc sententiam: *Ne me conferens cum
 lapideis pyramidibus contempnas: tanto enim illas
 antecello, quanto reliquos deos Iupiter. Nam con-
 to in paludis fundum subacto, quidquid luti con-
 to adhaesit colligentes, inde lateres finxerunt: at-
 que hoc modo me perfecerunt.* Haec ab illo gesta.

(137.) Post hunc vero regnasse virum caecum ex
 Anysi oppido, cui nomen *Anysis*. Hoc regnante,
 ingenti hominum manu Aegyptum invasisse Aethio-
 pes et *Sabakon*, regem Aethiopum. Caecum igitur
 hunc fugâ se in paludes recepisse, Aethiopemque in

τοῖσι αὐτὸν τάδε ἀποδέξασθαι. ὅπως τῶν τις Αἰγυπτίων
 αἰμάριοι τι, κτείνειν μὲν αὐτῶν οὐδένα ἐθέλειν· τὸν δέ,
 κατὰ μέγαθος τοῦ ἀδικήματος ἐκάστῳ δικάζειν, ἐπι-
 τάσσοντα χώματα χοῦν πρὸς τῇ ἐωυτῶν πόλι, ὅθεν 10
 ἕκαστος ἦν τῶν ἀδικούντων. καὶ οὕτω ἔτι αἱ πόλεις
 ἐγένοντο ὑψηλότεραι· τὸ μὲν γὰρ πρῶτον, ἐχώσθησαν
 ὑπὸ τῶν τοῖς διώρυχαις ἐρυζάντων, ἐπὶ Σισώστριος βα-
 σιλέος· δεύτερα δέ, ἐπὶ τοῦ Αἰθίοπος καὶ κάρτα ὑψη-
 λαὶ ἐγένοντο. Ὑψηλέων δὲ καὶ ἐτέρων τασσομένων ἐν 15
 τῇ Αἰγύπτῳ πολίων, ὡς ἐμοὶ δοκεῖ, μάλιστα μὲν Βου-
 βάστι πόλι ἐξεχώσθη, ἐν τῇ καὶ ἱὸν ἐστὶ Βουβάστιος
 ἀξιαπηγητότατον. μέζω μὲν γὰρ ἄλλα, καὶ πολυδα-
 πανώτερά ἐστι ἱρά· ἡδονῇ δὲ ιδέσθαι οὐδὲν τούτου μᾶλ-
 λον. ἡ δὲ Βούβαστις, κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν, ἐστὶ 20

Aegyptio regnasse annos quinquaginta; intra quos
 annos gesta ab eo esse haecce. Quoties aliquis Aegyptio-
 rorum quidpiam deliquisset, nullum eorum voluisse
 capite plectere; sed pro ratione delicti sententiam
 pronunciasset, imperantem ut quisque delinquentium
 aggerem adgereret ad oppidum unde esset. Atque
 ita oppida facta sunt sublimiora: etenim primo ad-
 gesta fuerat terra ab his, qui regnante Sesostri fossas
 effoderant; dein iterum sub Aethiope admodum sunt
 exaltata. Prae caeteris autem oppidis, quorum om-
 nium exaltatum est solum, maxime adgesta terra est
 ad Bubastin urbem; in qua est etiam templum Buba-
 stidis, memoratu dignissimum. Sunt enim et alia qui-
 dem templa ampliora et sumtuosiora; sed adspectu
 nullum hoc iucundius. Est autem *Bubastis*, Graeco-
 rum sermone, *Diana*. (138.) Cuius templum ita

171, 37.

Ἄρτεμις. Τὸ δὲ ἱρὸν αὐτῆς ὧδε ἔχει. πλὴν τῆς ἐσό- 138
 δου, τὸ ἄλλο νῆσός ἐστι· ἐκ γὰρ τοῦ Νείλου διώρυχες
 ἐσέχουσι, οὐ συμμίσγουσαι ἀλλήλησι, ἀλλ' ἄχρι τῆς
 ἐσόδου τοῦ ἱεροῦ ἐκατέρῃ ἐσέχει· ἡ μὲν, τῇ περιῖρρέουσα,
 5 ἡ δὲ, τῇ· εὖρος εὐῶσα ἐκατέρῃ ἐκατὸν ποδῶν, δένδρεσι
 κατασκιος. τὰ δὲ προπύλαια, ὕψος μὲν δέκα ὀργυιῶν
 ἐστὶ, τύποισι δὲ ἐξαπήχεσι ἐσκευάδαται ἀξίοισι λόγου.
 εὐὸν δ' ἐν μέσῃ τῇ πόλει τὸ ἱρὸν, κατοραῖται πάντοθεν πε-
 ριόντι· ἅτε γὰρ τῆς πόλιος μὲν ἐκκεχωσμένης ὕψου,
 10 τοῦ δ' ἱεροῦ οὐ κεκινημένου, ὡς ἀρχῇθεν ἐποιήθη, ἐσο-
 πτόν ἐστι. περιθέει δ' αὐτὸ αἵμασι καὶ ἐγγεγλυμμένη τύ-
 ποισι. ἐστὶ δὲ ἔσωθεν ἄλσος δενδρέων μεγίστων, πεφυ-
 τευράνον περὶ νηὸν μέγαν, ἐν τῷ δὴ τῷγαλμα ἐνι. εὖρος
 δὲ καὶ μῆκος τοῦ ἱεροῦ, πάντῃ σταδίου ἐστί. κατὰ μὲν

comparatum est. Praeter introitum, reliquum totum insula est: fossae enim ex Nilo circum ductae non miscentur altera alteri, sed utraque usque ad introitum pertinet templi; altera ab uno latere, altera ab altero circumfluens: utraque centum pedes patens in latitudinem, arboribus inumbrata. Propylaea ad quadraginta cubitorum altitudinem surgunt, figuris sexcubitalibus memoratu dignis ornata. Quum sit templum in media urbe, undique conspicitur ex toto circuitu: nam quum oppidi solum aggere adgesto sit exaltatum, templum autem, ex quo primum exstructum, non mutatum fuerit, undique conspectui patet. Circumductus est templo murus, figuris in-sculptis: est autem intus altissimarum arborum lucus, circa aedem magnam plantatus, in qua inest deae simulacrum. Latitudo et longitudo templi omni ex

δὴ τὴν ἑσοδὸν, ἐστρωμένη ἐστὶ ὁδὸς λίθου ἐπὶ σταδίαυς 15
 τρεῖς μάλιστα κη, διὰ τῆς ἀγορῆς φέρουσα ἐς τὸ πρὸς
 ἡῶ· εὐρὸς δὲ, ὡς τεσσέρων πλέθρων· τῇ δὲ καὶ τῇ τῆς
 ὁδοῦ, δένδρεα οὐρανομήκεα πέφυκε· φέρει δ' ἐς Ἑρμέω
 139 ἱρόν. τὸ μὲν δὴ ἱρὸν τοῦτο οὕτω ἔχει. Τέλος δὲ τῆς
 ἀπαλλαγῆς τοῦ Αἰθίοπος ὧδε ἔλεγον γενέσθαι. ὅψιν
 ἐν τῷ ὑπνω τοιήνδε ἰδόντα αὐτὸν, οἴχεσθαι φεύγοντα·
 ἐδόκεε οἱ ἄνδρα ἐπιστάντα συμβουλεύειν, τοὺς ἱεῖας τοὺς
 ἐν Αἰγύπτῳ συλλέξαντα πάντας, μέσους διαταμέειν 5
 ἰδόντα δὲ τὴν ὅψιν ταύτην λέγειν αὐτὸν, ὡς πρόφασιν οἱ
 δοκέοι ταύτην τοὺς θεοὺς προδεικνύναι, ἵνα ἀσεβήσας
 περὶ τὰ ἱερά, κακὸν τι πρὸς θεῶν ἢ πρὸς ἀνθρώπων
 λάβοι· οὐκ ἔστιν ποιήσειν ταῦτα· ἀλλὰ γὰρ οἱ ἐξεληλυ-
 θεῖναι τὸν χρόνον, ὁκόσον κεχρηῆσθαι ἀρξάντα Αἰγύπτου 10

parte stadium metitur. In introitu strata lapide via
 est trium fere stadiorum longitudine, per forum fe-
 rens orientem versus: quadringentos pedes patens in
 latitudinem, utrimque arboribus consita ad coelum
 porrectis; fert autem ad Mercurii templum. Haec est
 templi huius ratio. (139.) Ad extremum vero Ae-
 gypto excessisse aiebant Aethiopem hac occasione.
 Viso nocturno territum, fugâ se recepisse: visus quip-
 pe sibi erat adstantem videre hominem, qui ei sua-
 deret, ut sacerdotes omnes, qui in Aegypto essent,
 congregaret, et medios discinderet. Hac conspectâ
 visione dixisse eum, videri sibi Deos hanc ostendere
 voluisse occasionem, qua, piaculo in sacra admissio,
 aut a diis ipsis aut ab hominibus magno malo mul-
 ctaretur; se vero hoc facinus non admissurum: sed
 exiisse tempus, quo exacto, postquam interim in Ae-

ἐκχωρήσειν. ἐν γὰρ τῇ Αἰθιοπίῃ ἐόντι αὐτῷ τὰ μαντήια,
 τοῖσι χρέωνται Αἰθίοπες, ἀνείλε, ὡς δέοι αὐτὸν Αἰγύ-
 πτου βασιλεῦσαι ἕτεα πενήκοντα. ὡς ὧν ὁ χρόνος οὗ-
 τος ἐξήϊε, καὶ αὐτὸν ἡ ὄψις τοῦ ἐνυπνίου ἐπετάρασσε,
 15 ἐκὼν ἀπαλλάσσεται ἐκ τῆς Αἰγύπτου ὁ Σαβακῶς.
 Ὡς δ' ἄρα οἴχεσθαι τὸν Αἰθίοπα ἐξ Αἰγύπτου, αὐτὶς 140
 τὸν τυφλὸν ἄρχειν, ἐκ τῶν ἐλέων ἀπικόμενον ἔνθα πεν-
 τήκοντα ἕτεα, νῆσον χάσας σποδῶ τε καὶ γῇ, οἴκεε.
 ὅπως γὰρ οἱ Φοιτᾶν σῖτον ἄγοντας Αἰγυπτίων ὡς ἐκά-
 5 στοισι, προστετάχθαι σιγῇ τοῦ Αἰθίοπος, ἐς τὴν δωρεὴν
 κελεύειν σφέας καὶ σποδὸν κομίζειν. ταύτην τὴν νῆσον
 οὐδεὶς πρότερον ἐδυνάσθη Ἀμυρταίου ἐξευρεῖν· ἀλλὰ ἕτεα
 ἐπὶ πλέω ἢ ἑπτακόσια οὐκ οἶοί τε ἦσαν αὐτὴν ἀνευρεῖν

CXL. 8. ἑπτακόσια. *Corrigunt alii* τριηκόσια, CCC. *alii* πεν-
 τακόσια, quingentos annos.

gypto regnasset, discedendum sibi esset. Etenim,
 quum in Aethiopiâ etiam tum fuisset, oracula, qui-
 bus utuntur Aethiopes, edixerant, *regnare eum in*
Aegypto debere quinquaginta annos. Itaque finito
 hoc tempore, territus etiam nocturno viso, sponte
 ex Aegypto discessit *Sabacos*. (140.) Post cuius dis-
 cessum regnasse iterum dixerunt caecum illum, re-
 deuntem e paludibus, ubi quinquaginta annos insu-
 lam habitaverat, quam aggere ex cinere et terra adgesto
 circumdederat. Quoties enim advenissent Aegyptii,
 prout quibusque imperatum fuisset, inscio Aethiope
 frumentum ei adferentes, iussisse eum hos ut eum
 reliquo dono etiam cinerem sibi adferrent. Hanc in-
 sulam nemo ante Amyrtaeum potuit invenire: sed per
 septingentos annos et amplius anquisiverant eam su-

οἱ πρότεροι γεγόμενοι βασιλῆες Ἀμυρταίου· οὐνομα δὲ ταύτῃ τῇ νήσῳ Ἐλβώ· μέγας δ' ἐστὶ πάντῃ δέκα 10 σταδίων.

- 141 Μετὰ δὲ τοῦτον, βασιλεῦσαι τὸν ἱέρα τοῦ Ἡφαίστου, τῷ οὐνομα εἶναι Σεθών· τὸν ἐν ἀλογίῃσι ἔχειν παραχρησάμενον τῶν μαχίμων Αἰγυπτίων, ὥς οὐδὲν δεησόμενον αὐτῶν· ἄλλα τε δὴ ἄτιμα ποιεῦντα ἐς αὐτούς, καὶ σφεας ἀπελέσθαι τὰς ἀρούρας, τοῖσι ἐπὶ τῶν 5 προτέρων βασιλῶν δεδοσθαι ἐξαιρέτους ἐκάστῳ δωᾶ δέκα ἀρούρας. μετὰ δέ, ἐπ' Αἴγυπτον ἐλαύνειν στρατὸν μέγαν Σαναχάριβον βασιλέα Ἀραβίων τε καὶ Ἀσσυρίων. οὐκὼν δὴ ἐθέλειν τοὺς μαχίμους τῶν Αἰγυπτίων βοηθεῖν· τὸν δὲ ἱέρα ἐς ἀπορίην ἀπειλημένον, ἐσελθόν- 10 τα ἐς τὸ μέγαρον, πρὸς τῷγαλμα ἀποδύρεσθαι οἷα κινδυνεύει παθεῖν. ὀλοφυρόμενον δ' ἄρα μιν ἐπελθεῖν ὕπνον,

periores Amyrtaeo reges, nec reperire potuerant. Est autem nomen insulae Elbo: magnitudo decem stadiorum quaquaversum.

(141.) Post istum regnasse sacerdotem Vulcani, cui nomen *Sethon*. Hunc neglexisse, nec ullo loco habuisse bellatorum ordinem, quasi nihil his indigeret: et quum aliis rebus ignominiose eos tractasse, tum ademisse eis iugera, quae sub prioribus regibus eximia cuique duodecim fuerant adtributa. Deinde vero, quum adversus Aegyptum ingentem exercitum duceret *Sanacharibus*, Arabum et Assyriorum rex, noluisse pugnatum exire bellatores Aegyptiorum. Et sacerdotem, ad consilii inopiam redactum, aedem dei ingressum, apud simulacrum esse lamentatum, quantae calamitatis periculum adiret. Lamentanti ob-

172, 93.

καὶ οἱ δόξαι ἐν τῇ ὄψι, ἐπιστάντα τὸν θεὸν θαρσύνειν,
 ὥς οὐδὲν πείσεται ἄχαρι ἀντιάζων τὸν Ἀραβίων στρα-
 15 τὸν αὐτὸς γὰρ οἱ πέμψειν τιμωροὺς. τούτοισι δὴ μιν
 πίσυνον τοῖσι ἐνυπνίοισι, παραλαβόντα Αἰγυπτίων τοὺς
 βουλομένους οἱ ἐπεσθαι, στρατοπεδεύσασθαι ἐν Πηλου-
 σίῳ· ταύτῃ γάρ εἰσι αἱ ἐσβολαί· ἐπεσθαι δὲ οἱ τῶν
 μαχίμων μὲν οὐδένα ἀνδρῶν, καπήλους δὲ, καὶ χει-
 20 ρῶνακτας, καὶ ἀγοραίους ἀνθρώπους. ἐνθαῦτα ἀπικο-
 μένους, τοῖσι ἐναντίοισι αὐτοῖσι ἐπιχυθέντας νυκτὸς μῦς
 ἀρουραίους, κατὰ μὲν Φαγέειν τοὺς Φαρετρεῶνας αὐ-
 τέων, κατὰ δὲ τὰ τόξα· πρὸς δὲ, τῶν ἀσπίδων τὰ ὅχα-
 να, ὥστε τῇ ὑστεραίῃ Φευγόντων σφέων, γυμνῶν ὅπλων,
 25 πεσέειν πολλοὺς. καὶ νῦν οὗτος ὁ βασιλεὺς ἔστηκε ἐν
 τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου λίθινος, ἔχων ἐπὶ τῆς χειρὸς

repsisse somnum, et per quietem visum ei esse, ad-
 stantem deum iussisse eum confidere, quippe nihil
 incommodi passurum, si Arabico exercitui obviam
 isset: ipsum enim deum auxiliares ei copias missurum.
 Hoc insomnio fretum, adsumtis quicumque ex Ae-
 gyptiis sequi eum voluissent, castra Pelusii posuisse,
 ubi est in Aegyptum introitus: ex bellatorum vero
 ordine neminem signa eius esse secutum: nonnisi
 institores et operarios et ex foro homines secum ha-
 buisse. Eo postquam venissent, noctu sola hostium
 castra invasisse effusam murium agrestium multitu-
 dinem, qui illorum pharetras et arcus et scutorum
 ansas corrosissent; unde factum, ut postridie, quum
 armis nudati profugerent hostes, magna eorum mul-
 tudo concideretur. Atque etiam nunc Vulcani in
 templo stat regis huius statua lapidea, murem manu

μῦν, λέγων διὰ γραμμάτων τάδε· ἘΣ ἙΜΕ ΤΙΣ
 ὈΡΕΩΝ, ΕἴΤΣΕΒΗΣ ἙΣΤΩ.

- 142 ἘΣ ΜΕΝ τοσόνδε τοῦ λόγου Αἰγύπτιοί τε καὶ οἱ
 ἱερεῖς ἔλεγον, ἀποδεικνύντες, ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως,
 ἕς τοῦ Ἡφαίστου τὸν ἱεῖα τοῦτον τὸν τελευταῖον βα-
 σιλεύσαντα, μίῃν τε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίας
 ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτησι ἀρχιρέας 5
 καὶ βασιλέας ἑκατέρους τοσούτους γενομένους. καὶ τοὶ
 τριηκόσιοι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνέονται μύρια ἕτεα· γε-
 νεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν, ἑκατὸν ἕτεα ἔστι. μιῆς δὲ καὶ
 τεσσεράκοντα ἔτι τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ ἐπῆσαν
 τῇσι τριηκοσίῃσι, ἔστι τεσσεράκοντα καὶ τριηκόσια καὶ 10
 χίλια ἕτεα. οὕτω ἐν μυρίοισι τε ἕτεσι καὶ χιλίοισι,
 καὶ πρὸς, τριηκοσίοισι τε καὶ τεσσεράκοντα, ἔλεγον
 θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν τοι οὐδέ

tenentis, cum inscriptione in hanc sententiam: *Me
 intuens, deos colere disce!*

(142.) Αἰγύπτιοι καὶ ἱερεῖς ταῦτα ἐκτίθησαν, ἀποδεικνύοντες, ἀπὸ τοῦ πρώτου βασιλέως ἕως τοῦ Ἡφαίστου τοῦ τελευταίου βασιλεύσαντος, μίῃν τε καὶ τεσσεράκοντα καὶ τριηκοσίας ἀνθρώπων γενεὰς γενομένας, καὶ ἐν ταύτησι ἀρχιρέας καὶ βασιλεῖς ἑκατέρους τοσούτους γενομένους. καὶ οἱ τριηκόσιοι μὲν ἀνδρῶν γενεαὶ δυνέονται μύρια ἕτεα· γενεαὶ γὰρ τρεῖς ἀνδρῶν, ἑκατὸν ἕτεα ἔστι. μιῆς δὲ καὶ τεσσεράκοντα ἔτι τῶν ἐπιλοίπων γενεῶν, αἱ ἐπῆσαν τῇσι τριηκοσίῃσι, ἔστι τεσσεράκοντα καὶ τριηκόσια καὶ χίλια ἕτεα. οὕτω ἐν μυρίοισι τε ἕτεσι καὶ χιλίοισι, καὶ πρὸς, τριηκοσίοισι τε καὶ τεσσεράκοντα, ἔλεγον θεὸν ἀνθρωποειδέα οὐδένα γενέσθαι· οὐ μὲν τοι οὐδέ

πρότερον, οὐδὲ ὕστερον ἐν τοῖσι ὑπολοίποισι Αἰγύπτου
 15 βασιλεῦσι γενομένοισι, ἔλεγον ταιούτων οὐδέν. Ἐν τοί-
 κῳ τούτῳ τῷ χρόνῳ τετράκις ἔλεγον ἐξ ἡθέων τὸν ἥλιον
 ἀνατεῖλαι· ἔνθα τε νῦν καταδύεται, ἐνθεῦτεν δις ἐπαν-
 τεῖλαι· καὶ ἔνθεν νῦν ἀνατέλλει, ἐνθαῦτα δις καταδύ-
 ναι· καὶ οὐδὲν τῶν κατ' Αἴγυπτον ὑπὸ ταῦτα ἑτεροιω-
 20 θῆναι, οὔτε τὰ ἐκ τῆς γῆς, οὔτε τὰ ἐκ τοῦ ποταμοῦ
 σφι γινόμενα, οὔτε τὰ ἀμφὶ νούσους, οὔτε τὰ κατὰ
 τοὺς θανάτους. Πρότερον δὲ Ἑκαταίῳ τῷ λογοποιῷ 143
 ἐν Θήβῃσι γενεηλογήσαντί τε ἑαυτὸν, καὶ ἀναδήσαντι
 τὴν πατρίδα ἐς ἐκκαίδεκατον θεὸν, ἐποίησαν οἱ ἱερεῖς τοῦ
 Διὸς, οἷόν τι καὶ ἐμοὶ οὐ γενεηλογήσαντι ἑμεαυτόν.
 5 ἐσαγαγόντες ἐς τὸ μέγαρον ἔσω, ἐὼν μέγα, ἐξηρίθμεον
 δεικνύντες κολοσσούς ξυλίνους τοσαύτους ὅσους περ εἶπον·

que etiam nec antea, nec postea, in reliquis Aegypti
 regibus, tale quidquam fuisse. Intra vero illud tem-
 poris spatium, dixerunt, solem quater extra suam se-
 dem ortum esse; et, ubi nunc occidit, inde bis esse
 ortum; unde nunc oritur, ibi bis occidis: et in-
 ter haec tamen nihil eorum, quae in Aegypto esse
 consuerunt, fuisse mutatum; neque quod ad terrae
 proventus adtinet, nec quod ad ea quae fluvius ipsis
 largitur, nec quod ad morbos, nec quod ad mortali-
 tatem. (143.) Atque ante me *Hecataeo*, historiarum
 scriptori, Thebis originem generis sui recensenti,
 illamque ad deum tamquam decimum sextum proge-
 nitorem referenti, idem fecerunt sacerdotes Iovis,
 quod mihi, genus meum non recensenti. In aedem
 amplam me introducentes, monstrabant numerabant-
 que statuas ligneas tot quot dixerant. Ibi namque

ἀρχιρεὺς γὰρ ἕκαστος αὐτόθι ἴσταται ἐπὶ τῆς ἑωυτοῦ
ζῆς εἰκόνα ἑωυτοῦ. ἀριθμέοντες ὦν, καὶ δεικνύντες οἱ
ἱεῖς ἐμοὶ, ἀπεδείκνυσαν παῖδα πατρὸς ἑωυτῶν ἕκαστον
ἑόντα, ἐκ τοῦ ἀγχιιστα ἀποθανόντος τῆς εἰκόνος διεξιόν- 10
τες διὰ πασέων, ἕως οὗ ἀπέδεξαν ἀπάσας αὐτάς.
Ἑκαταίῳ δὲ γενεηλογήσαντι ἑωυτόν, καὶ ἀναδῆσαντι
εἰς ἑκκαιδέκατον θεόν, ἀντεγενεηλόγησαν ἐπὶ τῇ ἀριθ-
μήσει, οὐ δεκόμενοι παρ' αὐτοῦ, ἀπὸ θεοῦ γενέσθαι
ἄνθρωπον. ἀντεγενεηλόγησαν δὲ ὧδε, Φάμενοι ἕκαστον 15
τῶν κολοσσῶν Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γεγονέναι· εἰς ὃ
τούς πέντε καὶ τεσσαράκοντα καὶ τριηκοσίους ἀπέδεξαν
κολοσσούς, Πίρωμιν ἐκ Πιρώμιος γινόμενον, καὶ οὔτε
εἰς θεόν, οὔτε εἰς ἥρωα ἀνέδησαν αὐτούς. Πίρωμις δέ
ἐστι κατ' Ἑλλάδα γλῶσσαν καλὸς καὶ γαλῶς. 20
144 Ἦδη ὦν, τῶν αἱ εἰκόνες ἦσαν, τοιούτους ἀπεδείκνυσαν

quisque summus sacerdos, dum vivit, imaginem suam
ponit. Numerantes igitur monstrantesque mihi hasce
imagines, incipiendo ab eo qui proxime mortuus erat,
confirmarunt mihi, unumquemque esse filium alterius,
patrique successisse; atque ita omnes recensuerunt
imagines, donec mihi cunctas demonstrassent. Heca-
taeo vero genus suum recensenti, originemque suam
a sexto decimo deo progenitore repetenti, horum ge-
nealogiam, postquam omnes enumeraverant, oppo-
suerunt; non admittentes quod ille adfirmabat, ex deo
generari hominem: opposuerunt autem ita, ut dice-
rent, unumquemque horum esse *piromin*, ex *piromi*
natum; neque a deo aliquo, aut a semideo, genus illo-
rum repetentes. *Piromis* autem graeco sermone sig-
nificat *virum probum honestumque*. (144.) Igitur

φφας πάντας ἔοντας, θεῶν δὲ πολλὸν ἀπαλλαγμέ-
 νους. τὸ δὲ πρότερον τῶν ἀνδρῶν τούτων, θεοὺς εἶναι
 τοὺς ἐν Αἰγύπτῳ ἄρχοντας, οἰκέοντας ἅμα τοῖσι ἀν-
 5 θρώποισι· καὶ τούτων αἰεὶ ἓνα τὸν κρατέοντα εἶναι·
 ὕστατον δὲ αὐτῆς βασιλεῦσαι Ὠρον τὸν Ὀσίριος παῖ-
 δα, τὸν Ἀπόλλωνα Ἕλληνες ὀνομάζουσι· τοῦτον κατα-
 παύσαντα Τυφῶνα, βασιλεῦσαι ὕστατον Αἰγύπτου.
 Ὀσίρις δὲ ἐστὶ Διόνυσος κατὰ Ἑλλάδα γλῶσσαν.

Ἐν Ἑλλήσι μὲν νυν νεώτατοι τῶν θεῶν νομίζονται 145
 εἶναι Ἡρακλῆς τε καὶ Διόνυσος καὶ Πάν· παρ' Αἰγυ-
 πτίοισι δὲ, Πάν μὲν, ἀρχαιότατος, καὶ τῶν ὀκτὼ τῶν
 πρώτων λεγομένων θεῶν· Ἡρακλῆς δὲ, τῶν δευτέρων, τῶν
 5 δωδέκα λεγομένων εἶναι· Διόνυσος δὲ, τῶν τρίτων, ὃ

hos, quorum illae sunt imagines, fuisse tales adseve-
 rarunt, multumque a diis diversos. Ante homines au-
 tem istos, dixerunt, deos fuisse qui in Aegypto reg-
 nassent, simulque cum hominibus illam habitassent;
 et ex his semper unum fuisse, qui summum impe-
 rium teneret. Postremum horum in Aegypto regnasse
Orum, Osiridis filium, quem *Apollinem* Graeci no-
 minant: hunc finem fecisse *Typhonis* potentiae, po-
 5 *stremumque* ex deorum numero regem fuisse Aegypti.
Osiris autem, Graecorum sermone *Dionysos* (sive
Bacchus) est.

(145.) Iam apud Graecos quidem novissimi deo-
 rum censentur esse *Hercules* et *Bacchus* et *Pan*.
 Apud Aegyptios vero *Pan* antiquissimus: est enim
 ex octo *primorum*, qui dicuntur, *deorum* numero;
Hercules vero ex numero duodecim illorum, qui
secundi nominantur. *Bacchus* vero ex *tertiorum* nu-

ἐκ τῶν δωδέκα θεῶν ἐγένοντο. Ἡρακλεῖ μὲν δὴ ὅσα αὐτοὶ Αἰγύπτιοί Φασι εἶναι ἔτεα ἐς Ἀμασιν βασιλέα, δεδήλωταί μοι πρόσθε· Πανὶ δὲ ἔτι τούτων πλεόνα λέγεται εἶναι, Διονύσῳ δ' ἐλάχιστα τούτων· καὶ τούτῳ πεντακισχίλια καὶ μύρια λογίζονται εἶναι ἐς Ἀμασιν 10 βασιλέα. καὶ ταῦτα Αἰγύπτιοι ἀτρεκέως Φασὶ ἐπίστασθαι, αἰεὶ τε λογιζόμενοι, καὶ αἰεὶ ἀπογραφόμενοι τὰ ἔτεα. Διονύσῳ μὲν νῦν τῷ ἐκ Σεμέλης τῆς Κάδμου λεγομένῳ γενέσθαι, κατὰ ἑξακόσια ἔτεα καὶ χίλια μάλιστα ἔστι ἐς ἐμέ· Ἡρακλεῖ δὲ τῷ Ἀλκμήνης, 15 κατὰ εἰνακόσια ἔτεα· Πανὶ δὲ τῷ ἐκ Πηνελόπης, (ἐκ ταύτης γὰρ καὶ Ἑρμῆς λέγεται γενέσθαι ὑπὸ Ἑλλήνων ὁ Πάν) ἐλάσσῳ ἑτεᾷ ἔστι τῶν Τρωϊκῶν, κατὰ 146 τὰ ὀκτακόσια μάλιστα ἐς ἐμέ. Τούτων ὧν ἀμφότε-

CXLV. 14. ἑξακόσια. ἑξήκοντα corrigunt viri doctissimi.

mero, qui a duodecim diis generati sunt. Quot annos effluxisse dicant Aegyptii ab Hercule usque ad Amasin regem, supra memoravi: a Pane vero ad Amasin plures etiam numerantur anni; a Baccho vero minimus annorum numerus: atqui ab hoc, usque ad Amasin regem, numerantur quindecim annorum milia. Et haec se accurate nosse contendunt Aegyptii, quippe constanter numerum iniisse, et scripto consignasse annos. Atqui a Baccho, qui Semele natus perhibetur, Cadmi filiâ, ad meam aetatem, circiter mille et sexcenti admodum anni sunt; ab Hercule vero, Alcmenae filio, nongenti plus minus; a Pane vero, Penelopae filio, (ex hac enim et Mercurio prognatus Pan perhibetur a Graecis:) minor etiam annorum numerus quam a bello Troiano, anni circiter non-

ρων πάρεστι χρᾶσθαι τοῖσί τις πείσεται λεγομένοισι
 μᾶλλον ἐμοὶ δ' ὦν ἡ περὶ αὐτέων γνώμη ἀποδέδεκται.
 εἰ μὲν γὰρ Φανεροὶ τε ἐγένοντο καὶ κατεγήρασαν καὶ
 5 οὔτῳ ἐν τῇ Ἑλλάδι, κατὰ περ Ἡρακλῆς ὁ ἐξ Ἀμφι-
 τρύωνος γενόμενος, καὶ δὴ καὶ Διόνυσος ὁ ἐκ Σεμέλης,
 καὶ Πὰν ὁ ἐκ Πηνελόπης γενόμενος, ἔφη ἂν τις, καὶ
 τούτους ἄλλους, ἄνδρας γενομένους, ἔχειν τὰ ἐκείνων
 οὐνόματα τῶν προγεγονότων θεῶν. νῦν δὲ Διόνυσόν τε
 10 λέγουσι οἱ Ἕλληνες, ὥς αὐτίκα γενόμενον ἐς τὸν μηρὸν
 ἐνερράψατο Ζεὺς, καὶ ἤνεικε ἐς Νύσαν τὴν ὑπὲρ Αἰγύ-
 πτου εἰσεῖναι ἐν τῇ Αἰθιοπίῃ· καὶ Πανὸς γε πέρι οὐκ
 ἔχουσι εἰπεῖν ὅκη ἐτράπετο γενόμενος. δῆλὰ μοι ὦν γέ-
 γονε, ὅτι ὕστερον ἐπύθοντο οἱ Ἕλληνες τούτων τὰ οὐνό-

genti admodum, ad meam usque aetatem. (146.)
 Ex duabus igitur, quas dixi, rationibus utatur quisque
 eâ, quae probabilior quam altera ipsi visa fuerit:
 equidem, quae mea de his sententia sit, declaravi.
 Quod si enim et isti olim in Graecia conspicui fuis-
 sent, ibique consenuissent, quemadmodum Hercu-
 les Amphitryone genitus, et Bacchus Semeles filius,
 et Pan ex Penelope natus; dicere quispiam etiam pos-
 set, hosce alios, [hosce posteriores, illorum cogno-
 mines,] quum homines fuissent, nomina gessisse pris-
 corum istorum deorum. Nunc vero, quod ad Bacchum
 adtinet, dicunt Graeci, simulatque natus fuisset, ab
 Iove insutum esse femori, et Nysam deportatum,
 quae supra Aegyptum est in Aethiopiâ; de Pane vero,
 quonam delatus sit a partu, ne habent quidem quod
 dicant. Ex quo mihi manifestum factum est, Grae-
 cos deorum horum nomina posterius, quam reliquo-

ματα, ἢ τὰ τῶν ἄλλων θεῶν. ἀπ' οὗ δὲ ἐπύθοντο 15
χρόνου, ἀπὸ τούτου γενεηλογέουσι αὐτέων τὴν γένεσιν.

Ταῦτα μὲν νυν αὐτοὶ Αἰγύπτιοι λέγουσι.

147 ὍΣΑ ΔΕ οἱ τε ἄλλοι ἄνθρωποι καὶ Αἰγύπτιοι λέ-
γουσι, ὁμολογέοντες τοῖσι ἄλλοις, κατὰ ταύτην τὴν
χώρην γενέσθαι, ταῦτ' ἤδη φράσω· προσέσται δέ τι
αὐτοῖσι καὶ τῆς ἐμῆς ὄψιος. Ἐλευθερωθέντες Αἰγύπτιοι
μετὰ τὸν ἱεῖα τοῦ Ἡφαίστου βασιλεύσαντα, (οὐδένα 5
γὰρ χρόνον οἰοί τε ἦσαν ἄνευ βασιλῆος διαιτᾶσθαι,)
ἐστήσαντο δυώδεκα βασιλέας, δυώδεκα μοίρας
δασάμενοι Αἴγυπτον πᾶσαν. οὗτοι ἐπιγαμίας ποιησά-
μενοι, ἐβασίλευον, νόμοις τοισίδε χρεώμενοι, μήτε κα-
ταιρέειν ἀλλήλους, μήτε πλέον τι δίζησθαι ἔχειν τὸν 10
ἕτερον τοῦ ἑτέρου, εἶναί τε φίλους τὰ μάλιστα. τῶνδε
δὲ εἵνεκα τοὺς νόμους τούτους ἐποιεῦντο, ἰσχυρῶς περι-

rum deorum, cognovisse; ab illo autem tempore,
quo eos primum cognoverunt, genus eorum et nati-
vitatem repetiisse. Atque ista quidem dicunt soli Aeg-
gyptii.

(147.) Nunc vero, quae et alii homines, et Aegyptii
ipsi, illis consentientes, memorant gesta in Aegypto
esse, ea exponere adgredior: incunt autem his etiam
nonnulla quae ego ipse vidi. Post sacerdotis Vulcani
regnum libertatem adepti Aegyptii, quum nullo tem-
pore sine regibus vivere possent, *duodecim Reges*
constituerunt, universâ Aegypto in duodecim partes
distributâ. Hi, contractis inter se adfinitatibus, his-
que constitutis legibus regnabant, ut nullus alterum
opprimeret, nec plus alter altero cuperet habere,
essentque artissimâ amicitia inter se iuncti. Leges

175. 5.

ἀλλοῦντες ἐκέχρηστό σφι κατ' ἀρχὰς αὐτίκα ἐνιστα-
 μένοισι ἐς τὰς τυραννίδας „τὸν χαλκὴν Φιάλη σπείσαν-
 15 τα αὐτέων ἐν τῷ ἱρῷ τοῦ Ἡφαίστου, τοῦτον ἀπάσης
 βασιλεύσειν Αἰγύπτου.“ ἐς γὰρ δὴ τὰ πάντα ἱρὰ συνε-
 λέγοντο. Καὶ δὴ σφι μνημόσυνα ἔδοξε λιπέσθαι κρι- 148
 νῇ· δόξαν δέ σφι, ἐποίησαντο λαβύρινθον, ὀλίγον ὑπὲρ
 τῆς λίμνης τῆς Μοίριος, κατὰ προκοδείλων καλεομένην
 πόλιν μάλιστα κη κείμενον· τὸν ἐγὼ ἤδη ἶδον λόγου μέ-
 5 ζω. εἰ γάρ τις τὰ ἐξ Ἑλλήνων τείχεά τε καὶ ἔργων
 ἀπόδεξιν συλλογίσαιτο, ἐλάσσονος πόνου τε ἂν καὶ δα-
 πάνης Φανείη ἔοντα τοῦ λαβυρίνθου τούτου· καὶ τοι
 ἀξιόλογός γε καὶ ὁ ἐν Ἐφέσῳ ἐστὶ νηὸς, καὶ ὁ ἐν
 Σάμῳ ἦσαν μὲν νυν καὶ αἱ πυραμίδες λόγου μέζο-
 10 νες, καὶ πολλῶν ἐκάστη αὐτέων Ἑλληνικῶν ἔργων καὶ

autem istas et initio constituerant et magno studio
 tuebantur hac caussâ, quod in ipso statim initio,
 quum regna adgrederentur, edixerat illis oraculum:
*qui ex illorum numero aeneâ phialâ libaverit in
 Vulcani templo, eum totius Aegypti regno poti-*
turum. Namque in omnibus templis conveniebant.
 (148.) Monumentum etiam commune relinquere de-
 creverunt; ex eorumque decreto aedificatus est *La-*
byrinthus, paulo supra Moeridis lacum, ex adverso
 oppidi quod a Crocodilis nomen habet: quem ego
 vidi famâ etiam maiorem. Si quis enim aedificia om-
 nia atque opera a Graecis perfecta animo comprehen-
 derit, reperientur illa et labore et sumtu inferiora
 labyrintho; quamvis memorabilis utique sit Ephesi
 templum, itemque illud quod Sami est. Et erant qui-
 dem etiam pyramides opera famam superantia, et ea-

μεγάλων ἀνταξίῃ· ὁ δὲ δὴ λαβύρινθος καὶ τὰς πυρα-
μίδας ὑπερβάλλει. τοῦ γὰρ δωδέκα μὲν εἰσι αὐλαὶ
κατάστεγοι, ἀντίπυλοι ἀλλήλησι· ἐξ μὲν πρὸς βορέῳ,
ἐξ δὲ πρὸς νότον τετραμμέναι συνεχές· τοῖχος δὲ ἔξω-
θεν ὁ αὐτὸς σθεαὶς περιέρχει. οἰκήματα δ' ἐνεστί δι- 15
πλᾶ, τὰ μὲν, ὑπόγαια, τὰ δὲ, μετέωρα ἐπ' ἐκείνοι-
σι, τρισχίλια ἀριθμὸν, πεντακοσίων καὶ χιλίων ἑκά-
τερα. τὰ μὲν νυν μετέωρα τῶν οἰκημάτων αὐτοὶ τε ὀρέσ-
μεν διεξίόντες, καὶ αὐτοὶ θεησάμενοι λέγομεν· τὰ δὲ
αὐτέων ὑπόγαια λόγοισι ἐπυνθανόμεθα· οἱ γὰρ ἐπε- 20
στεῶτες τῶν Αἰγυπτίων δεικνύουσι αὐτὰ οὐδαμῶς ἠθε-
λον, Φάμενοι θῆκας αὐτόθι εἶναι τῶν τε ἀρχῆν τὸν
λαβύρινθον τοῦτον οἰκοδομησαμένων βασιλῆων, καὶ τῶν
ἱρῶν κροκοδείλων. οὕτω τῶν μὲν κάτω περὶ οἰκημάτων

rum quaelibet multis eisque magnis Graecorum ope-
ribus simul sumtis aequiparanda: sed labyrinthus
nimirum pyramides etiam superat. Habet enim duo-
decim aulas aedificiis cinctas, portis sibi mutuo ob-
versis, sex ad septentrionem, sex ad meridiem spe-
ctantes, omnes inter se contiguas: unus autem mu-
rus cunctas extrinsecus includit. Conclavia sunt du-
plicia, alia subterranea, alia super his in sublimi,
numero ter mille; cuiusque generis mille et quin-
genta. Quae supra terram sunt conclavia, ipsi vidi-
mus et transiimus, et oculati testes de his loquimur.
Quae vero sub terrâ sunt, auditu cognovimus: nam
Aegyptii, his praepositi, nullo pacto monstrare ea
nobis voluerunt, dicentes esse ibi sepulcra regum,
qui labyrinthum aedificarunt, et sacrorum crocodi-
lorum. Igitur de his subterraneis non nisi audita re-

176, 33.

25 ἀκοῇ παραλαβόντες λέγομεν· τὰ δὲ ἄνω, μέζονα ἀν-
 θρωπῆϊων ἔργων, αὐτοὶ ὀρέομεν. αἱ τε γὰρ ἔξοδοι διὰ
 τῶν στεγέων, καὶ οἱ ἐλιγμοὶ διὰ τῶν αὐλέων ἑόντες
 ποικιλώτατοι, θῶυμα μυρίον παρέχοντο ἐξ αὐλῆς τε ἐς
 τὰ οἰκήματα διεξιούσι, καὶ ἐκ τῶν οἰκημάτων ἐς πα-
 30 σταδας, ἐς στέγας τε ἄλλας ἐκ τῶν παστάδων, καὶ
 ἐς αὐλὰς ἄλλας ἐκ τῶν οἰκημάτων. ὄροφῇ δὲ πάντων
 τούτων, λιθίνη, κατὰπερ οἱ τοῖχοι· οἱ δὲ τοῖχοι, τύπων
 ἐγγεγλυμμένων πλέοι. αὐλὴ δὲ ἐκάστη, περίστυλος,
 λίθου λευκοῦ ἀρμοσμένου τὰ μάλιστα. τῆς δὲ γωνίης
 35 τελευτῶντος τοῦ λαβυρίνθου ἔχεται πυραμὶς τεσσαρα-
 κοντάργυιος, ἐν τῇ ζῶα μεγάλα ἐγγέγλυπται· ὁδὸς δ'
 ἐς αὐτὴν ὑπὸ γῆν πεποιήται.

Τοῦ δὲ λαβυρίνθου τούτου ἑόντος τοιούτου, θῶυμα 149
 ἔτι μέζον παρέχεται ἢ Μοίριος καλεομένη λίμνη, παρ'

ferimus: superiora vero ipsi vidimus, humanis ope-
 ribus maiora. Nam transitus per conclavia, et anfra-
 ctus per aulas, incredibili varietate infinitam nobis
 admirationem exprimebant, ex unâ aulâ in conclav-
 ia transeuntibus, et ex conclavibus in atria, rursus-
 que in alia aedificia ex atriis, et in alias aulas e con-
 clavibus. Lacunar conclavium omnium lapideum,
 perinde ac parietes: parietes vero insculptis figuris ple-
 ni. Aula quaelibet peristyllo circumdata, lapide albo
 artissime iuncto. Proxime angulum, in quo desinit
 labyrinthus, stat pyramis ducentorum quadraginta
 pedum, cui grandes insculptae figurae: introitus in
 illam sub terra constructus.

(149.) Talis quum sit labyrinthus, maiore etiam
 in admiratione esse debet *Moeridis lacus*, iuxta

ἣν ὁ λαβύρινθος οὗτος οἰκοδόμηται. τῆς τὸ περίμετρον τῆς
 περιόδου εἰσὶ στάδιοι ἑξακόσιοι καὶ τρισχίλιοι, σχοίνων
 ἑξήκοντα ἑόντων ἴσοι καὶ αὐτῆς Αἰγύπτου τὸ παρὰ θά- 6
 λασσαν. κέεται δὲ μακρὴ ἡ λίμνη πρὸς βορῇ τε καὶ
 νότον, ἐοῦσα βάθος, τῇ βαθυτάτῃ αὐτῇ ἑωυτῆς, πεν-
 τηκοντέργυιος. ὅτι δὲ χειροποίητός ἐστι καὶ ὀρυκτὴ, αὐ-
 τὴ δηλοῖ. ἐν γὰρ μέσῃ τῇ λίμνῃ μάλιστα κη ἐστᾶσι
 δύο πυραμίδες, τοῦ ὕδατος ὑπερέχουσαι πεντήκοντα ὀρ- 10
 γυιάς ἑκατέρῃ, καὶ τὸ κατ' ὕδατος οἰκοδόμηται ἕτερον
 τοσοῦτο· καὶ ἐπ' ἀμφοτέρῃσι ἔπεστι κολοσσὸς λίθινος,
 κατήμενος ἐν θρόνῳ. οὕτω αἱ μὲν πυραμίδες εἰσὶ ἑκατὸν
 ὀργυιέων. αἱ δ' ἑκατὸν ὀργυιαί δίκαιαί εἰσι στάδιον ἑξά-
 πλεθρον. ἑξαπέδου μὲν τῆς ὀργυιῆς μετρεομένης, καὶ τε- 15
 τραπλήχεος· τῶν ποδῶν μὲν τετραπαλαίστων ἑόντων.

CXLX. 5. ἴσοι. ἴσον corrigunt viri docti.

quem constructus est labyrinthus. Circuitus huius
 lacus ter mille sexcenta stadia metitur; sunt enim
 sexaginta schoeni: mensura aequalis ei quam collig-
 git universa Aegypti ora secundum mare porrecta.
 Lacus a parte boreali et australi oblongus est: alti-
 tudo, ubi maxima, quinquaginta ulnarum, quas
orgyias Graeci vocant. Esse autem manu factum ef-
 fossumque, ipse ostendit. Stant enim in medio fere
 lacu duae pyramides, quinquaginta orgyias utraque
 eminens ex aqua, et tantumdem sub aqua constructum
 est: super utraque collocatus est colossus lapideus,
 in sella residens. Ita sunt pyramides hae orgyiarum
 centum: centum autem orgyiae adcurate efficiunt sta-
 dium, sex plethris (sive iugeris) constans; quum
 orgyia metiatur sex pcdes, sive quatuor cubitos; pes

177, 62.

ταῦτα δὲ πῆχεος, ἑξαπαλαίστου. Τὸ δὲ ὕδωρ τὸ ἐν τῇ
 λίμνῃ, αὐθιγενὲς μὲν οὐκ ἔστι· ἄνδρος γὰρ δὴ δεινῶς
 ἐστὶ ταύτῃ· ἐκ τοῦ Νείλου δὲ κατὰ διώρυχα ἐσῆκται,
 20 καὶ ἐξ μὲν μῆνας ἕσω ῥέει εἰς τὴν λίμνην, ἐξ δὲ μῆνας
 ἕξω εἰς τὸν Νεῖλον αὐτῆς. καὶ ἐπεὶ μὲν ἐκρέη ἕξω, ἡ
 δὲ τότε τοὺς ἐξ μῆνας εἰς τὸ βασιλῆϊον καταβάλλει
 ἐπ' ἡμέρην ἐκάστην τάλαντον ἀργυρίου ἐκ τῶν ἰχθύων·
 ἐπεὶ δὲ ἐσῆ τὸ ὕδωρ εἰς αὐτὴν, εἴκοσι μνέας. Ἔλε- 150
 γον δὲ οἱ ἐπιχωριοὶ καὶ ὥς εἰς τὴν Σύρτιν τὴν ἐν Λι-
 βύῃ ἐκδιδούῃ ἡ λίμνη αὕτη ὑπὸ γῆν, τετραμμένη τὸ
 πρὸς ἐσπέρην εἰς τὴν μεσόγαλιαν παρὰ τὸ ὄρος τὸ ὑπὲρ
 5 Μέμφιος. Ἐπεὶ τε δὲ τοῦ ὀρύγματος τούτου οὐκ ὤρεον
 τὸν χοῦν οὐδαμοῦ ἔοντα, ἐπιμελὲς γὰρ δὴ μοι ἦν, εἰ-
 ρόμην τοὺς ἀγχιστα οἰκέοντας τῆς λίμνης, ὅκου εἴη ὁ
 χοῦς ὁ ἐξορυχθεῖς. οἱ δὲ ἔφρασαν μοι ἵνα ἐξεφορήθῃ,

autem quatuor constet palmis, cubitus sex palmis.
 Aqua autem huius lacus nativa non est: est enim
 prorsus arida illa regio: sed e Nilo per canalem de-
 rivata est aqua; et per sex quidem menses influit in
 lacum, tum sex mensibus rursus effluit in Nilum.
 Quo tempore effluit, per illos sex menses quotidie
 talentum argenti ex piscibus redit in regis aerarium;
 quum vero influit aqua in lacum, viginti minae.
 (150.) Dicunt horum locorum incolae, exitum sub
 terrâ in Syrtin, quae in Lybia est, habere hunc la-
 cum, qua parte versus occidentem in mediterraneâ
 Libyae spectat iuxta montem qui supra Memphin
 est. Quum vero terram ex ampla hac fossâ egestam,
 curiose quidem circumspiciens, nusquam viderim;
 quaesivi ex his qui proxime lacum adcolunt, ubi

καὶ εὐπετέως ἔπειθον· ἥδεα γὰρ λόγῳ καὶ ἐν Νίνῳ τῇ Ἀσσυρίων πόλει γεγόμενον ἕτερον τοιοῦτο. τὰ γὰρ Σαρ- 10
 δαναπάλλου τοῦ Νίνου βασιλῆος χρήματα, ὄντα με-
 γάλα, καὶ φυλασσόμενα ἐν θησαυροῖσι καταγαίοισι,
 ἐπενόησαν κλῶπες ἐκφορῆσαι. ἐκ δὲ ὧν τῶν σφετέρων
 οἰκίων ἀρξάμενοι οἱ κλῶπες, ὑπὸ γῆν σταθμεύοντες
 εἰς τὰ βασιλῆα οἰκία ὀρυσσον. τὸν δὲ χοῦν τὸν ἐκφο- 15
 ρούμενον ἐκ τοῦ ὀρύγματος, ὅπως γένοιτο νύξ, εἰς τὸν
 Τίγριν ποταμὸν, παραρρέοντα τὴν Νίνον, ἐξεφόρεον· εἰς
 ὃ κατεργάσαντο ὅ τι ἐβούλοντο. τοιοῦτον ἕτερον ἤκουσα
 καὶ τὸ τῆς ἐν Αἰγύπτῳ λίμνης ὀρύγμα γενέσθαι· πλὴν
 οὐ νυκτὸς, ἀλλὰ μετ' ἡμέρην ποιούμενον· ὀρύσσοντας 20
 γὰρ τὸν χοῦν τοὺς Αἰγυπτίους, εἰς τὸν Νεῖλον φορέειν·
 ὃ δὲ, ὑπολαμβάνων, ἐμελλε διαχέειν. ἡ μὲν νυν λίμνη
 αὕτη αὐτῷ λέγεται ὀρυχθῆναι.

esset humus effossa. Et illi mihi dixerunt quo delata
 fuerit, facileque persuaserunt; quum auditu cogni-
 tum haberem simile quiddam Nini, Assyriae urbe,
 factum. Nam Sardanapalli, Assyriae regis, opes in-
 gentes, thesauris subterraneis conditas, quum furto
 auferre constituissent nonnulli; ex suis aedibus fo-
 diendi initio facto, sub terrâ progressi sunt, fossam
 versus regiam dirigentes: humum vero effossam quo-
 tidie sub noctem in Tigrin amnem, qui Ninum prae-
 terfluit, egresserunt, donec perfecissent quod insti-
 tuerant. Idem prorsus in fodiendâ hac in Aegypto
 fossâ factum esse audiui; nisi quod non noctu, sed
 interdiu sit factum: terram enim effossam in Nilum
 egressisse Aegyptios; quam fluvijs, exceptam, diffu-
 surus erat. Hac igitur ratione effossum hunc lacum
 narrant.

178, 93.

Τῶν δὲ δώδεκα βασιλῶν δικαιοσύνη χρεωμένων, 151
 ἀνὰ χρόνον ὡς ἔθυσαν ἐν τῷ ἱερῷ τοῦ Ἡφαίστου, τῇ
 ὑστάτῃ τῆς ὁρτῆς μελλόντων κατασπείσειν, ὁ ἀρχιεὺς
 ἐξένεικέ σφι Φιάλας χρυσέας, τῇσί περ ἑώθεσαν σπέν-
 5 δειν, αἵμαρτῶν τοῦ ἀριθμοῦ, ἑνδεκα, δώδεκα ἐοῦσι.
 ἐμβαῦτα ὡς οὐκ εἶχε Φιάλην ὁ ἔσχατος ἐστὼς αὐτέων
 Ψαμμίτιχος, περιελόμενος τὴν κυνέην, ἐοῦσαν χαλ-
 κέην, ὑπέσχε τε καὶ ἔσπενδε. κυνέας δὲ καὶ οἱ ἄλλοι
 ἅπαντες ἐφόρεόν τε βασιλῆες, καὶ ἐτύγχανον τότε
 10 ἔχοντες. Ψαμμίτιχος μὲν νυν οὐδενὶ δολερῷ νόῳ χρεώ-
 μενος, ὑπέσχε τὴν κυνέην. οἱ δὲ, ἐν φρενὶ λαβόντες τό-
 τε ποιηθέν ἐκ Ψαμμιτίχου, καὶ τὸ χρηστήριον ὅ τι ἐκέ-
 χρηστό σφι, τὸν χαλκήν σπείσαντα αὐτῶν Φιάλη,
 τοῦτον βασιλῆα ἔσεσθαι μόνον Αἰγύπτου· ἀναμνησθέν-

(151.) *Duodecim* quos dixi *Reges* dum regnant
iustitiam colentes, accidit interiecto tempore, ut,
 quum sacrificium solenne in Vulcani templo perage-
 rent, festorum dierum postremo libaturis phialas au-
 reas exhibens summus sacerdos, e quibus libarent,
 aberrans numero, undecim exhiberet phialas, quum
 essent ipsi duodecim. Ibi tum *Psammitichus*, stans
 postremus omnium, quum phialam non haberet, ga-
 leam de capite detractam porrexit, ex eaque libavit.
 Galeas autem etiam reliqui reges omnes, quum alio-
 qui, tum eo ipso tempore, gestabant. *Psammitichus*
 igitur nullo quidem dolo malo usus, galeam porre-
 xerat. Sed reliqui undecim animum ad hoc *Psammi-*
tichi factum advertentes, cōgitantesque oraculum,
 quod ipsis editum fuisset, qui ex aeneâ phialâ libas-
 set, eum solum regem futurum totius *Aegypti*;

τες τοῦ χρησμοῦ, κτεῖναι μὲν οὐκ ἐδικαίωσαν Ψαμ- 15
μίτιχον, ὡς ἀνεύρισκον βασανίζοντες ἐξ οὐδεμιῆς προ-
νοίης αὐτὸν ποιήσαντα· ἐς δὲ τὰ ἔλεα ἔδοξε σφί διώ-
ξαι, ψιλώσαντας τὰ πλεῖστα τῆς δυνάμιος· ἐκ δὲ τῶν
ἐλέων ὀρμεώμενον μὴ ἐπιμίσγεσθαι τῇ ἄλλῃ Αἰγύπτῳ.

152 Τὸν δὲ Ψαμμίτιχον τοῦτον, πρότερον Φεύγοντα τὸν Αἰ-
θίοπα Σαβακῶν, ὅς οἱ τὸν πατέρα Νεκῶν ἀπέκτεινε,
τοῦτον Φεύγοντα τότε ἐς Συρίην, ὡς ἀπαλλάχθῃ ἐκ
τῆς ὀψιος τοῦ ὀνείρου ὁ Αἰθίοψ, κατήγαγον Αἰγυπτίων
οὗτοι οἱ ἐκ νομοῦ Σαίτεώ εἰσι. μετὰ δὲ, βασιλεύον- 5
τα, τὸ δεύτερον πρὸς τῶν ἑνδέκα βασιλέων καταλαμ-
βάνει μιν διὰ τὴν κυνέην Φεύγειν ἐς τὰ ἔλεα. Ἐπιστά-
μενος ὢν ὡς περιυβρισμένος εἴη πρὸς αὐτῶν, ἐπενέεε
τίσασθαι τοὺς διώξαντας. πέμψαντι δὲ οἱ ἐς Βουτοῦν

huius oraculi memores, quum institutâ perquisitione
reperissent non deliberato id a Psammiticho esse fa-
ctum, aequum quidem non censebant ut morte plecte-
retur; sed placuit eum in paludes relegari, maiori
potestatis parte exutum, neque ei licere paludibus
excedere et reliquis Aegypti rebus sese immiscere.
(152.) Idem *Psammitichus* ante id tempus, Saba-
conem Aethiopem metuens, qui patrem ipsius Necon
occiderat, in Syriam profugerat: sed, postquam Ae-
thiops nocturno viso territus Aegypto excessisset, ab
Aegyptiis Saiten praefecturam incolentibus in pa-
triam erat reductus. Nunc igitur iterum, postquam
regnavit, ab undecim regibus in exilium missus
est in paludes propter galeam. Ratus autem iniuste
secum esse actum, vindictam capere de persecutoribus
cogitavit: quumque eâ causâ in Buto oppidum ad

10 πόλιν ἐς τὸ χρηστήριον τῆς Λητοῦς, ἔνθα δὴ Αἰγυπτίοι-
 σί ἐστι μαντήϊον αἰψευδέστατον, ἦλθε χρησμός, ὡς τίσις
 ἦξει ἀπὸ θαλάσσης χαλκῆων ἀνδρῶν ἐπιφανέντων. καὶ
 τῷ μὲν δὴ ἀπιστίῃ μεγάλη ὑπεκέχυτο, χαλκίους οἱ
 ἀνδρας ἦξειν ἐπικούρους. χρόνου δὲ οὐ πολλοῦ διελθόν-
 15 τος, ἀναγκαίῃ κατέλαβε Ἴωνάς τε καὶ Κᾶρας ἀνδρας,
 κατὰ λήϊν ἐκπλώσαντας, ἀπενειχθῆναι ἐς Αἴγυπτον·
 ἐκβάντας δὲ ἐς γῆν, καὶ ὀπλισθέντας χαλκῷ, ἀγγέλ-
 λειτῶν τις Αἰγυπτίων ἐς τὰ ἔλεα ἀπικόμενος τῷ Ψαμ-
 μίτῳ, (ὡς οὐκ ἰδὼν πρότερον χαλκῷ ἀνδρας ὀπλι-
 20 σθέντας,) ὡς χάλκιοι ἀνδρες ἀπιγμένοι ἀπὸ θαλάσ-
 σης λεηλατεῦσι τὸ πεδῖον. ὁ δὲ, μαθὼν τὸ χρηστήριον
 ἐπιτελεύμενον, Φίλα τε τοῖσι Ἴωσι καὶ Κᾶρσι ποιεέ-
 ται καὶ σφεας, μεγάλα ὑπισχνεύμενος, πείθει μετ'
 ἑαυτοῦ γενέσθαι. ὡς δὲ ἔπεισε, οὕτω ἅμα τοῖσι μετ'

Latonae oraculum misisset, quod veracissimum Aegyptii habent, adlatum est ei responsum, *venturam vindictam a mari, quando aenei viri sint adparituri*. Cui responso quum ille fidem vix ullam adhiberet, venturos aeneos viros opem sibi laturos; accidit haud multo interiecto tempore, ut Iones Caresque homines, praedatum navibus profecti, ad Aegyptum deferrentur, tempestatibus compulsi: qui quum aere armati in terram exscendissent, Aegyptiorum aliquis, ut qui numquam antea viros aere armatos vidisset, nunciatum ivit Psammiticho, *aeneos viros advenisse a mari, qui praedam ex terrâ agerent*. Tum ille, impletum esse intelligens oraculum, benigne Ionas Caresque excepit, magnisque promissis persuadere illis, ut secum manerent, conatus est. Quibus ut id

ἑαυτοῦ βουλομένοισι Αἰγυπτίοισι, καὶ τοῖσι ἐπικούροισι, 25
καταιρέει τοὺς βασιλέας.

- 153 Κρατήσας δὲ Αἰγύπτου πάσης ὁ Ψαμμίτιχος, ἐποίη-
σε τῷ Ἡφαίστῳ προπύλαια ἐν Μέμφι, τὰ πρὸς νότον
ἄνεμον τετραμμένα· αὐλὴν τε τῷ Ἄπι, ἐν τῇ τρέφεται
ἐπεὰν Φανῇ ὁ Ἄπις, οἰκοδόμησε, ἐναντίον τῶν προπυ-
λαίων, πᾶσάν τε περίστυλον εὐοῦσαν, καὶ τύπων πλέην 5
ἀντὶ δὲ κίωνων, ὑπεστᾶσι κολοσσοὶ δυωδεκαπῆχες τῇ
αὐλῇ. ὁ δὲ Ἄπις, κατὰ τὴν Ἑλλήνων γλῶσσάν ἐστι
154 Ἐπαφος. Τοῖσι δὲ Ἰωσι καὶ τοῖσι συγκατεργασα-
μένοισι αὐτῷ, ὁ Ψαμμίτιχος δίδωσι χώρους ἐνοικῆσαι
ἀντίους ἀλλήλων, τοῦ Νείλου τὸ μέσον ἔχοντος· τοῖσι
οὐνόματα ἐτέθη Στρατόπεδα. τούτους τε δὴ σφι τοὺς
χώρους δίδωσι, καὶ τᾶλλα τὰ ὑπέσχετο πάντα ἀπέ- 5

persuasit, simul cum Aegyptiis, qui cum ipso sentiebant, et cum his auxiliaribus, reliquos reges oppressit.

(153.) Ita totius Aegypti regno potitus *Psammitichus*, construxit Memphi propylaea Vulcani ad meridiem spectantia: et aulam aedificavit Apidi, in in qua aleretur apis sicubi adparuisset. Ea aula ex adverso propylaeorum est, tota peristylis circumdata, et figuris omni ex parte exornata: pro columnis suppositi sunt colossi duodenarium cubitorum. *Apis* autem, Graecorum sermone *Epaphus* est. (154.) Ionibus vero et Caribus, quorum operam usus erat, agros habitandos Psammitichus concessit, sibi mutuo obversos, interfluente Nilo: qui agri *Castra Ionum Carumque* nominabantur. Postquam has sedes eis concessit, reliquaque promissa exsolvit; pueros eisdem

179, 50.

δωκεῖ καὶ δὴ καὶ παῖδας παρέβαλε αὐτοῖσι Αἰγυπτίους, τὴν Ἑλλάδα γλῶσσαν ἐκδιδάσκεισθαι. ἀπὸ δὲ τούτων ἐκμαθόντων τὴν γλῶσσαν, οἱ νῦν ἑρμηνέες ἐν Αἰγύπτῳ γεγόνασι. οἱ δὲ Ἰωνές τε καὶ οἱ Κᾶρες τούτους
 10 τοὺς χώρους οἰκησαν χρόνον ἐπὶ πολλόν· εἰσὶ δὲ οὗτοι οἱ χώροι πρὸς Θαλάσσης, ὀλίγον ἐνερθε Βουβάστιος πόλιος, ἐπὶ τῷ Πηλουσίῳ καλευμένῳ στόματι τοῦ Νέλου. τούτους μὲν δὴ χρόνῳ ὕστερον βασιλεὺς Ἀμασις ἐξαναστήσας, ἐνθεῦτεν κατοίκησε ἐς Μέμφιν, Φυλα
 15 καὶ ἑαυτοῦ ποιεύμενος πρὸς Αἰγυπτίων. Τούτων δὲ οἰκισθέντων ἐν Αἰγύπτῳ, οἱ Ἕλληνες οὕτω ἐπιμισγόμενοι τούτοις, τὰ περὶ Αἴγυπτον γινόμενα, ἀπὸ Ψαμμιτίχου βασιλῆος ἀρξάμενοι, πάντα καὶ τὰ ὕστερον ἐπιστάμεθα ἀτρεκέως. πρῶτοι γὰρ οὗτοι ἐν Αἰγύπτῳ ἀλ
 20 λόγλωσσοι κατοικίσθησαν. ἐξ ὧν δὲ ἐξανέστησαν χώρων, ἐν τούτοις δὴ οἱ τε ὅλκοι τῶν νεῶν καὶ τὰ ἐρεί-

Aegyptios tradidit, qui ab illis Graecum edicerent sermonem: et ex his pueris, sermonem edoctis, nati sunt qui nunc *Interpretes* sunt in Aegypto. Agrosistos longo tempore Iones Caresque habitarunt, situs versus mare paulo infra Bubastin oppidum, ad Pelusium quod vocatur Nili ostium. Sed insequente tempore Amasis rex, sedibus illis excitos, Memphin habitatum concedere iussit, ut essent sibi custodes corporis adversus Aegyptios. Iam ex quo hi Aegyptum habitare coeperunt, nos Graeci, cum his commercia habentes, res in Aegypto gestas, inde a Psammiticho rege, et quae deinde gestae sunt, adcurate cunctas novimus. Hi enim primi, aliâ linguâ loquentes, Aegyptum incoluerunt. In eis autem locis, e quibus ab Amasi exciti

πια τῶν οἰκημάτων τὸ μέχρι ἐμεῦ ἦσαν. Ψαμμίτιχος
 μὲν νυν οὕτω ἔσχε τὴν Αἴγυπτον.

- 155 Τοῦ δὲ χρηστήριου τοῦ ἐν Αἰγύπτῳ πολλὰ ἐπεμνή-
 σθην ἤδη· καὶ δὴ λόγον περὶ αὐτοῦ ὡς ἀξίου ἔοντος ποιή-
 σομαι. τὸ γὰρ χρηστήριον τοῦτο τὸ ἐν Αἰγύπτῳ, ἔστι μὲν
 Λητοῦς ἱερόν, ἐν πόλει δὲ μεγάλη ἰδρυμένον, κατὰ τὸ
 Σεβεννυτικὸν καλεόμενον στόμα τοῦ Νείλου, ἀναπλέσκει 5
 τι ἀπὸ θαλάσσης ἄνω. οὐνομα δὲ τῇ πόλει ταύτῃ ὅκου
 τὸ χρηστήριον ἔστι, Βουτῶν, ὡς καὶ πρότερον οὐνόμασται
 μοι. ἱερόν δὲ ἔστι ἐν τῇ Βουτοῖ ταύτῃ Ἀπόλλωνος καὶ
 Ἀρτέμιδος. καὶ ὁ γε νηὸς τῆς Λητοῦς, ἐν τῷ δὴ τὸ χρη-
 στήριον ἐνι, αὐτὸς τε τυγχάνει ἐὼν μέγας, καὶ τὰ προ- 10
 πύλαια ἔχει ἐς ὕψος δέκα ὀργυιέων. τὸ δὲ μοι τῶν Φα-
 νερῶν θῶμα μέγιστον παρεχόμενον, Φράσω. ἔστι ἐν

sunt, vestigia navalium, quibus usi erant, et aedifi-
 ciorum rudera ad meam adhuc aetatem superfuerunt.
 Isto igitur modo *Psammitichus* Aegypto potitus est.

(155.) Oraculi, quod in Aegypto est, iam saepius
 feci mentionem; et de eodem, quippe memoratu dig-
 no, copiosius etiam exponam. Est autem hoc *oracu-
 lum*, *Latoniae* templum, in magno oppido situm, ad
 Sebenniticum quod vocatur Nili ostium, adversò flu-
 mine ex mari navigantibus. Nomen oppidi *Buto* est,
 ut iam ante demonstravi. Est autem in eadem urbe
 etiam Apollinis templum, et templum Dianae. *Lato-
 nae* vero templum, in quo est oraculum, quoniam ipsum
 magnum est, tum propylaea habet quadraginta cubi-
 torum altitudine. Quod vero ex his, quae ibi conspi-
 ciuntur, maximâ me admiratione adfecit, hoc dicam.
 Est in eodem loco sacro *aedes* *Latoniae* ex uno lapide

πῶς τεμένει τούτῳ Λητοῦς νηὸς ἐξ ἑνὸς λίθου πεποιημέ-
 νος, ἑς τε ὕψος, καὶ ἑς μῆκος· καὶ τοῖχος ἑκάστος τού-
 15 τῶσι ἴσος· τεσσαράκοντα πηχέων τούτέων ἑκάστων ἐστί.
 τὸ δὲ καταστέγασμα τῆς ὀροφῆς, ἄλλος ἐπικέεται λί-
 θος, ἔχων τὴν παρωροφίδα τετράπηχυν. Οὕτω μὲν 156
 νυν ὁ νηὸς τῶν Φανεράων μοι τῶν περὶ τοῦτο τὸ ἱερόν ἐστι
 θαυμάσιότατον· τῶν δὲ δευτέρων, νῆσος ἡ Χέρμις κα-
 λευμένη, ἐστὶ μὲν ἐν λίμνῃ βαθέῃ καὶ πλατῇ κειμένη
 5 παρὰ τὸ ἐν Βουτοῖ ἱερόν· λέγεται δὲ ὑπ' Αἰγυπτίων
 εἶναι αὕτη ἡ νῆσος πλωτή. αὐτὸς μὲν ἔγωγε οὔτε
 πλέουσιν, οὔτε κινηθεῖσαν εἶδον· τέθηπα δὲ ἀκούων, εἰ
 νῆσος ἀληθέως ἐστὶ πλωτή. ἐν δὲ ᾧ ταύτῃ νηὸς τε
 Ἀπόλλωνος μέγας ἐνι, καὶ βωμοὶ τριφάσιοι ἐνιδρύα-
 10 ται. ἐμπεφύκασιν δ' ἐν αὐτῇ φοίνικες συχνοὶ, καὶ ἄλ-
 λα δένδρεα, καὶ κάρποφόρα καὶ ἄφροα, πολλὰ. λό-

confecta, quum in altitudinem, tum in longitudinem;
 quilibet paries aequali est longitudine et altitudine,
 et quidem quadragenorum cubitorum: pro tecto alius
 impositus est lapis, qui ad quatuor cubitos praeter
 reliquam aedem prominet. (156.) Eorum igitur qui
 circa hoc templum conspiciuntur, maximae mihi
 admirationi fuit aedes illa: secundo autem loco, in-
 sula quae *Chemmis* nominatur. Sita haec est in lacu
 alto amploque iuxta templum quod in Buto est: di-
 cuntque Aegyptii, esse eam natantem. Et ego qui-
 dem eam nec nantem vidi, nec motam: sed istud au-
 diens obstupui, insulam ullam vere esse nantem. In
 hac vero insula est Apollinis templum amplum, in
 quo tres arae erectae. Nascuntur in eadem palmae
 magno numero, aliaeque arbores multae, tam frugi-

γον δὲ τόνδε ἐπιλέγοντες οἱ Αἰγύπτιοι, Φασὶ εἶναι αὐ-
 τὴν πλωτὴν. ὥς ἐν τῇ νήσῳ ταύτῃ οὐκ εὐόση πρότερον
 πλωτῇ, Λητῶ, εὐόσα τῶν ὀκτὰ θεῶν τῶν πρώτων γε-
 νομένων, οἰκέουσα δὲ ἐν Βουτοῖ πόλει, ἵνα δὴ οἱ τὸ χρη- 15
 στήριον τοῦτό ἐστι, Ἀπόλλωνα παρὰ Ἴσιος παρακατα-
 θήκην δεξαμένη, διέσωσε κατακρούψασα ἐν τῇ νῦν πλω-
 τῇ λεγομένη νήσῳ· ὅτε δὴ τὸ πᾶν διζήμενος ὁ Τυφὼν
 ἐπῆλθε, θέλων ἐξευρεῖν τοῦ Ὀσίριος τὸν παῖδα. (Ἀπόλ-
 λωνα δὲ, καὶ Ἀρτεμιν, Διονύσου καὶ Ἴσιος λέγουσι 20
 εἶναι παῖδας· Λητοῦν δὲ, τροφὸν αὐτοῖσι καὶ σώτε-
 ραν γενέσθαι. Αἰγυπτιστὶ δὲ Ἀπόλλων μὲν, Ὀρος·
 Δημήτηρ δὲ, Ἴσις· Ἀρτεμις δὲ, Βούβαστις. ἐκ τούτου
 δὲ τοῦ λόγου καὶ οὐδενὸς ἄλλου, Αἰσχύλος ὁ Εὐφορί-
 νος ἤρπασε τὸ ἐγὼ Φράσω, μούνος δὴ ποιητέων τῶν προ- 25
 γενομένων. ἐποίησε γὰρ Ἀρτεμιν εἶναι θυγατέρα Δι-

ferae, quam steriles. Aegyptii autem, nantem esse hanc insulam dicentes, narrationem hanc adiiciunt: Latonam, unam ex octo diis qui ante reliquos existi-
 tissent, quum urbem Buto habitaret, in qua nunc oraculum illud est, Apollinem, ab Iside sibi credi-
 tum, in hac insulâ, quae olim non fuisset natans, abscondisse et salvum conservasse, quum omnia per-
 quirens Typhon venisset, invenire cupiens Osiridis filium. (Apollinem enim et Dianam dicunt Dionyso et Iside natos: Latonam vero fuisse nutricem horum et servatricem. Aegyptiaco autem sermone Apollo, Orus vocatur; Ceres, Isis; Diana, Bubastis. Et ex hac Aegyptiorum traditione, nec aliunde, unus ex omnibus superioribus poëtis Aeschylus, Euphorio-
 nis filius, subripuit id quod ego dicam; nempe quod

181, 10.

μήτρος.) τὴν δὲ νῆσον διὰ τοῦτο γενέσθαι πλωτήν. ταῦτα μὲν οὕτω λέγουσι.

Ψαμμίτιχος δὲ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου τέσσερα καὶ 157
 πεντήκοντα ἔτεα· τῶν τὰ ἐνὸς δέοντα τριήκοντα, Ἄζω-
 τον, τῆς Συρίας μεγάλην πόλιν, προσκατήμενος ἐπο-
 λιορκεε, ἐς τὸ ἐξεῖλε. αὕτη δὲ ἡ Ἄζωτος ἀπασέων πο-
 5 λίων ἐπὶ πλεῖστον χρόνον πολιορκευμένη ἀντέσχε, τῶν
 ἡμεῖς ἴδμεν. Ψαμμίτιχου δὲ Νεκῶς παῖς ἐγένετο, 158
 καὶ ἐβασίλευσε Αἰγύπτου· ὃς τῇ διώρυχι ἐπεχείρησε
 πρῶτος τῇ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν Θάλασσαν Φερούση, τὴν Δα-
 ρεῖος ὁ Πέρσης δεύτερα διώρυξε· τῆς μῆκος μὲν ἐστὶ
 5 πλὴος ἡμέραι τέσσαρες, εὖρος δὲ ὠρύχθη ὥστε τριήρας
 δύο πλέειν ὁμοῦ ἐλαστρευμένας. ἦκται δὲ ἀπὸ τοῦ Νεί-
 λου τὸ ὕδωρ ἐς αὐτὴν· ἦκται δὲ κατ' ὕπερθε ὀλίγον Βου-
 βάστιος πόλιος, παρὰ Πάτουμον τὴν Ἀραβίην πόλιν·

Dianam dixerit Cereris filiam.) Eâ igitur caussâ insulam illam, aiunt, nantem factam esse.

(157.) *Psammitichus* in Aegypto regnavit annos quatuor et quinquaginta: quorum per undetriginta. *Anotum* circumsidens oppugnavit, magnum Syriae oppidum, donec tandem vi cepit. Atque haec Azotus omnium, quae novimus, oppidorum longissime restitit obsidentibus hostibus. (158.) *Psammiticho* vero in Aegypti regnum successit filius *Necos*. Hic primus fossam adgressus est ducere in *Erythraeum mare* ferentem, quam deinde Darius Persa iterum effodit: cuius longitudo est quatuor dierum navigatio: latitudo autem tanta, ut duae naves remis agitatae simul navigare possint. Aqua ex Nilo derivata; derivata autem paullo supra Bubastin urbem, iuxta Patumon

ἔσχει δὲ ἐς τὴν Ἐρυθρὴν Θάλασσαν. ὥρυκται δὲ πρῶτον μὲν τοῦ πεδίου τοῦ Αἰγυπτίου τὰ πρὸς Ἀραβίην 10 ἔχοντα· ἔχεται δὲ κατύπερθε τοῦ πεδίου τὸ κατὰ Μέμφιν τείνον ὄρος, ἐν τῷ αἱ λιθοτομιαί ἐνεῖσι. τοῦ ὧν δὴ οὗρεος τούτου παρὰ τὴν ὑπώρεην ἦκται ἡ διώρυξ ἀπ' ἐσπέρας μακρὴ πρὸς τὴν ἡῶ· καὶ ἔπειτα τείνει ἐς διασφάγας, φέρουσα ἀπὸ τοῦ οὗρεος πρὸς μεσαμβρίην 15 τε καὶ νότον ἄνεμον, ἐς τὸν κόλπον τὸν Ἀράβιον. τῇ δὲ ἐλάχιστόν ἐστι καὶ συντομώτατον, ἐκ τῆς Βορρῆης θαλάσσης ὑπερβῆναι ἐν τὴν νοτὴν καὶ Ἐρυθρὴν τὴν αὐτὴν ταύτην καλεομένην, ἀπὸ τοῦ Κασίου οὗρεος, τοῦ οὐρίζοντος Αἴγυπτόν τε καὶ Συρίην, ἀπὸ τούτου εἰς 20 στάδιοι χίλιοι ἀπαρτὶ ἐς τὸν Ἀράβιον κόλπον. τοῦτο μὲν τὸ συντομώτατον· ἡ δὲ διώρυξ πολλῶ μακροτέρη, ὅσα σκολιωτέρη ἐστὶ. τὴν ἐπὶ Νεκῷ βασιλῆος ὀρύσσοντες

oppidum Arabiae: influit autem in Erythraeum mare. Fodiendi initium factum est ab ea parte planitiei Aegyptiacae quae ad Arabiam pertinet, ubi planitiei superne contiguus est mons qui ex adverso Memphidis protenditur, in quo lapicidinae insunt. Ad pedem igitur huius montis acta est fossa in longum ab occidente versus orientem; deinde per fauces montis progreditur, pergitque a monte versus meridiem et austrum in sinum Arabicum. Qua est autem brevissimus et compendiarius maxime a boreali mari in australe et hoc Rubrum, quod vocatur, transitus, a Casio monte, qui Aegyptum a Syria disternat, ad Arabicum sinum, sunt exacte mille stadia. Haec est brevissima via: sed fossa multo est longior, quanto maiores habet anfractus: in qua sub Neco fodienda perie-

Αἰγυπτίων ἀπώλοντο δυώδεκα μυριάδες. Νεκῶς μὲν
 25 ~~μεταξὺ~~ οὐρύσσω ἐπαύσατο, μαντήϊου ἐμποδίου γε-
 νομένου τοιοῦδε· „τῷ βαρβάρῳ αὐτὸν προεργάζεσθαι.“
 βαρβάρους δὲ πάντας οἱ Αἰγύπτιοι καλέουσι τοὺς μὴ
 σφι ὁμογλώσσους. Πausάμενος δὲ τῆς διώρυχος ὁ 159
 Νεκῶς, ἐτράπετο πρὸς στρατηγίας· καὶ τριήρεις, αἱ μὲν,
 ἐπὶ τῇ βορρῇ θαλάσῃ ἐποιήθησαν, αἱ δ' ἐν τῷ Ἀρα-
 βίᾳ κόλπῳ ἐπὶ τῇ Ἐρυθρῇ θαλάσῃ· τῶν ἔτι οἱ ὄλκοι
 5 ἐπίδηλοι. καὶ ταύτησί τε ἐχρᾶτο ἐν τῷ δέοντι· καὶ Σύ-
 ροισι περὶ ὁ Νεκῶς συμβαλὼν ἐν Μαγδόλῳ ἐνίκησε·
 μετὰ δὲ τὴν μάχην, Κάδυτιν πόλιν τῆς Συρίας εὐῶσαν
 μεγάλην εἶλε. ἐν τῇ δὲ ἐσθῆτι ἔτυχε ταῦτα κατεργα-
 σάμενος, ἀνέθηκε τῷ Ἀπόλλωνι, πέμψας ἐς Βραγχί-
 10 δας τὰς Μιλησίων. μετὰ δὲ, ἐκκαίδεκα ἔτεα τὰ πάν-

runt Aegyptiorum centum et viginta millia. In medio
 vero labore substitit Necon, pergere prohibitus ora-
 culi effato, *illud opus eum pro barbaro facere*. Vo-
 cant autem Aegyptii *barbaros*, omnes qui non ipso-
 rum lingua utuntur. (159.) A fodiendâ fossâ post-
 quam destitit *Necos*, ad militares expeditiones susci-
 piendas se convertit: triremesque aedificari iussit,
 alias in boreali mari, alias in Arabico sinu ad Ru-
 brum mare; ubi vestigia adhuc navalium conspiciun-
 tur. Ac his quidem navibus usus est ubi opus erat:
 Syros vero pedestri exercitu adgressus, collatâ acie
 vicit ad *Magdolum*; post illamque pugnam *Cadytin*
 cepit, magnam Syriae urbem. Qua veste indutus has
 res gessit, eam deinde Apollini dedicavit, missam ad
 Branchidas Milesiorum. His rebus gestis *Necos*, post-

τα ἄρξας, τελευτᾷ, τῷ παιδὶ Ψάμμι παραδούς τὴν ἀρχήν.

160 Ἐπὶ τοῦτον δὴ τὸν Ψάμμιν βασιλεύοντα Αἰγύπτου ἀπίκοντο Ἡλείων ἄνδρες ἄγγελοι, αὐχέοντες δικαιοτάτα καὶ κάλλιστα τιθέναι τὸν ἐν Ὀλυμπίῃ ἀγῶνα πάντων ἀνθρώπων. καὶ δοκέοντες παρὰ ταῦτα οὐδ' αὖ τοὺς σοφωτάτους ἀνθρώπων Αἰγυπτίους οὐδὲν ἐπεξευρεῖν. 5 ὡς δὲ ἀπικόμενοι ἐς τὴν Αἴγυπτον οἱ Ἡλεῖοι ἔλεγον τῶν εἵνεκα ἀπίκοντο, ἐμβαῦτα ὁ βασιλεὺς οὗτος συγκαλέεται Αἰγυπτίων τοὺς λεγομένους εἶναι σοφωτάτους. συνελθόντες δὲ οἱ Αἰγύπτιοι, ἐπυνθάνοντο τῶν Ἡλείων λεγόντων ἅπαντα τὰ κατῆκει σφέας ποιεῖν 10 περὶ τὸν ἀγῶνα· ἀπηγησάμενοι δὲ τὰ πάντα, ἔφασαν ἥκειν ἐπιμαθησόμενοι „εἴ τι ἔχοιεν Αἰγύπτιοι τούτων δικαιοτέρον ἐπεξευρεῖν.“ οἱ δὲ, βουλευσάμενοι, ἐπειρώτων

quam sedecim omnino annos regnavit, vita functus est, et filio *Psammi* regnum reliquit.

(160.) Hoc regnante *Psammi*, venerunt in Aegyptum *legati Eleorum*, iactantes aequissime et praeclarissime omnium hominum a se Olympiae publica certamina administrari; existimantesque ne Aegyptios quidem, hominum sapientissimos, aliquid quod supra esset, posse reperire. Postquam igitur significarunt Elei, quo consilio in Aegyptum venissent; convocavit rex hic eos ex Aegyptiis, qui dicebantur esse sapientissimi. Qui ubi convenere, audire Eleos omnia exponentes quae ipsorum officii essent in administrando certamine; quibus expositis, dicebant se venisse sciscitatu-
ros, an Aegyptii aliquid, quod his aequius esset, possent reperire? Tum illi, collato

ταῖς Ἡλείους εἴ σφι οἱ πολιῆται ἐναγωνίζονται. οἱ δὲ
 15 ἔφασαν, καὶ σφέων καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων ὁμοίως
 τῷ βουλομένῳ ἐξεῖναι ἀγωνίζεσθαι. οἱ δὲ Αἰγύπτιοι
 ἔφασαν „σφέας, οὕτω τιθέντας, παντὸς τοῦ δικαίου
 ἡμαρτηκέναι· οὐδεμίην γὰρ εἶναι μηχανήν, ὅπως οὐ τῷ
 ἀστῷ ἀγωνιζομένῳ προσθήσονται, ἀδικέοντες τὸν ξεῖνον.
 20 ἀλλ' εἰ δὴ βούλονται δικαίως τιθέναι, καὶ τούτου εἴνε-
 κα ἀπικοίατο ἐς Αἴγυπτον, ξείνοισι ἀγωνιστῆσι ἐκέ-
 λευον τὸν ἀγῶνα τιθέναι, Ἡλείων δὲ μηδενὶ εἶναι ἀγω-
 νίζεσθαι.“ Ταῦτα μὲν Αἰγύπτιοι Ἡλείοισι ὑπεθήκαντο.

Ψάμμιος δὲ ἐξ ἔτεα μούνον βασιλεύσαντος Αἰγύ- 161
 πτου, καὶ στρατευσαμένου ἐς Αἰθιοπίνην, καὶ μεταυτί-
 κα τελευτήσαντος, ἐξεδέξατο Ἀπρίης ὁ Ψάμμιος.
 ὃς μετὰ Ψαμμίτιχον τὸν ἑωυτοῦ προπάτορα ἐγένετο εὐ-

inter se consilio, quaesiverunt ex Eleis, *an cives ip-
 sorum ad certamen admittantur?* Et Elei, *tam
 suorum, aiebant, quam aliorum Graecorum qui-
 cumque vellet, ei licitum esse in certamen prodire.*
 Responderunt Aegyptii, *si ita rem administrarent,*
multum eos ab aequitate aberrare: fieri enim nullo
modo posse, quin certanti civi faveant, iniuriam-
que faciant peregrino. Quod si ergo cum aequita-
te vellent certamina administrare, et huius rei
caussâ in Aegyptum venissent; peregrinis tantum
certatoribus ponerent certamen, Eleorum autem
neminem admitterent. Haec Aegyptii Eleos monue-
 runt.

(161.) *Psammis* postquam sex tantum annos reg-
 nasset, expeditionemque suscepisset in Aethiopiam,
 continuo deinde vitam finivit; cui in regnum filius
 successit *Apries*. Hic post *Psammitichum*, proavum

δαιμονέστατος τῶν πρότερον βασιλῆων, ἐπ' ἕτα πάντε 5
καὶ εἴκοσι ἄρξας· ἐν τοῖσι ἐπὶ τε Σιδῶνα στρατὸν ἤλα-
σε, καὶ ἐναυμάχησε τῷ Τυρίᾳ. Ἐπεὶ δέ οἱ ἔδεε κακῶς
γενέσθαι, ἐγένετο ἀπὸ προφάσιος τὴν ἐγὼ μεζόνως μὲν
ἐν τοῖσι Λιβυκοῖσι λόγοισι ἀπηγήσομαι, μετρίως δ' ἐν
τῷ παρεόντι. ἀποπέμψας γὰρ στρατεύμα ὃ Ἀπρίης 10
ἐπὶ Κυρηναίους, μεγαλωστὶ προσέπταισε. Αἰγύπτιοι
δὲ ταῦτα ἐπιμεμφόμενοι, ἀπέστησαν ἀπ' αὐτοῦ, δο-
κέοντες τὸν Ἀπρίην ἐκ προνοίης αὐτοὺς ἀποπέμψαι ἐς
φαινόμενον κακὸν, ἵνα δὴ σφέων φθορὴ γένηται, αὐ-
τὸς δὲ τῶν λοιπῶν Αἰγυπτίων ἀσφαλέστερον ἄρχοι. 15
ταῦτα δὲ δεινὰ ποιούμενοι οὗτοί τε οἱ ἀπονοστήσαντες,
καὶ οἱ τῶν ἀπολομένων φίλοι, ἀπέστησαν ἐκ τῆς
162 ἰθείης. Πυθόμενος δὲ Ἀπρίης ταῦτα, πέμπει ἐπ' αὐτοὺς

suum, felicissimus superiorum omnium regum fuit
per quinque et viginti quos regnavit annos; quibus
et adversus Sidonem duxit exercitum, et navali pugnâ
cum Tyri rege conflixit. Ubi vero adfuit tempus, quo
in fatiis erat ut malis premeretur, accidit calamitas
ex occasione quam ego quidem fusius in *Libycarum*
rerum historia exponam, paucis in praesenti con-
tentus. Scilicet, exercitu adversus Cyrenaicam misso,
ingentem cladem *Apries* acceperat. Quam calamita-
tem ipsi regi imputantes Aegyptii, ab eo defecerunt;
quum existimarent, deliberato consilio Apriem hos
in manifestum misisse exitium, ut, postquam illi
periissent, ipse reliquis Aegyptiis tutius imperaret.
Eo vehementer indignati, tum hi qui e clade redie-
runt, tum eorum qui perierant amici, e vestigio de-

Ἀμασιν, καταπαύσοντα λόγοισι. ὁ δὲ ἐπεὶ τε ἀπικόμενος κατελάβανε τοὺς Αἰγυπτίους, ταῦτα μὴ ποιεῖν λέγοντος αὐτοῦ, τῶν τις Αἰγυπτίων ὀπίσθε
 5 στας, περιέθηκέ οἱ κυνέην καὶ περιτιθεῖς, ἔφη „ἐπὶ βασιλῇῃ περιτιθέναι.“ καὶ τῷ οὐ πως ἀκούσιον ἐγένετο τὸ ποιούμενον, ὡς διεδείκνυε. ἐπεὶ τε γὰρ ἐστήσαντό μιν βασιλέα τῶν Αἰγυπτίων οἱ ἀπεστεῶτες, παρσκευάζετο ὡς ἐλῶν ἐπὶ τὸν Ἀπρίην. Πυθόμενος δὲ ταῦτα ὁ
 10 Ἀπρίης, ἔπεμπε ἐπ’ Ἀμασιν ἄνδρα δόκιμον τῶν περὶ ἑαυτὸν Αἰγυπτίων, τῷ οὐνομα ἦν Πατάρβημις· ἐντειλάμενος αὐτῷ, ζῶντα Ἀμασιν ἀγαγεῖν παρ’ ἑαυτόν. ὡς δὲ ἀπικόμενος τὸν Ἀμασιν ἐκάλεε ὁ Πατάρβημις, ὁ Ἀμασις (ἔτυχε γὰρ ἐπ’ ἵππου κατήμενος)
 15 ἐπάρας, ἀπεματαίισε καὶ τοῦτό μιν ἐκέλευε Ἀπρίην

sciverunt. (162.) Qua re cognita, *Apries* ad eos verbis coërcendos *Amasin* misit. Et hic, ubi ad Aegyptios pervenit, inhibere illos conatus est, hortarique ut coepto desisterent: sed, dum loquitur, Aegyptiorum aliquis, pone stans, galeam capiti eius imponit, simul dicens, *regni caussâ se ei illam imponere*. Nec vero id illi invito admodum accidit, ut quidem mox ostendit. Nam postquam [communi consensu] Aegyptii hi, qui defecerant, regem illum nominarunt, ducere eos adversus Aprien paravit. Quo cognito Apries, spectatum inter Aegyptios qui circa ipsum erant virum, cui nomen Patarbemis, ad Amasin misit cum mandato, ut vivum illum ad se adduceret. Patarbemis ut advenit, Amasinque vocavit; equo tunc forte insidens Amasis, sublato crure, statum ventris emisit, atque hoc eum iussit Apriae

ἀπαγγεῖν. ὅμως δὲ αὐτὸν ἀξιοῦν τὸν Πατάρβημιν, βασιλέος μεταπεμπομένου, ἵεναι πρὸς αὐτόν· τὸν δὲ αὐτῷ ὑποκρίνεσθαι, ὡς „ταῦτα πάλαι παρεσκευάζετο ποιεῖν, καὶ αὐτῷ οὐ μέμψασθαι Ἀπρίην· παρέδεσθαι γὰρ καὶ αὐτὸς, καὶ ἄλλους ἄξει.“ τὸν δὲ Πατάρβη- 20 μιν ἔκ τε τῶν λεγομένων οὐκ ἀγνοεῖν τὴν διάνοιαν, καὶ παρασκευαζόμενον ὀρέοντα, σπουδῇ ἀπιέναι, βουλόμενον τὴν ταχίστην βασιλείῃ δηλῶσαι τὰ πρησόμενα. ὥς δὲ ἀπικέσθαι αὐτὸν πρὸς τὸν Ἀπρίην, οὐκ ἄγοντα τὸν Ἀμασιν, οὐδένα λόγον αὐτῷ δόντα, ἀλλὰ περιθύμως 25 ἔχοντα, περιταμῆν προστάξαι αὐτοῦ τά τε ὦτα καὶ τὴν ῥῖνα. ἰδόμενοι δ' οἱ λοιποὶ τῶν Αἰγυπτίων, οἱ ἔτι τὰ ἐκείνου ἐφρόνεον, ἄνδρα τὸν δοκιμώτατον ἐαυτῶν οὕτω αἰσχυρῶς λύμῃ διακείμενον, οὐδένα δὴ χρόνον ἐπισχόντες, ἀπιστέατο πρὸς τοὺς ἐτέρους, καὶ ἐδίδosan σφέας 30

reportare. Nihilominus ab eo postulasse, aiunt, Patarbemin, ut ad regem, qui eum arcesseret, abiret. Cui respondisse Amasin, *iam pridem hoc ipsum se parare, nec de se eâ caussâ conquesturum esse Aprien: adfuturum enim et ipsum, et alios secum ducturum.* Quorum verborum sententiam non ignorantem Patarbemin, quum paratum illum videret, maturasse reditum, ut quam primum regi, quid ageretur, renunciaret. Aprien vero, quum ille rediens Amasin non adduxisset, ira accensum, nullâ secum ratione initâ, aures naresque praecidi ei iussisse. Quod ubi viderunt reliqui Aegyptii, qui adhuc cum rege fecerant, virum e suis spectatissimum ita contumeliose mutilari, nullam moram facientes, desciverunt et ipsi ad reliquos, et Amasi se tradiderunt.

αὐτοὺς Ἀμάσι. Πυθόμενος δὲ καὶ ταῦτα ὁ Ἀπρίης, 163
ἔπλιζε τοὺς ἐπικούρους, καὶ ἤλαυνε ἐπὶ τοὺς Αἰγυ-
πτίους· εἶχε δὲ περὶ ἑαυτὸν Κᾶράς τε καὶ Ἴωνας, ἀνδρας
ἐπικούρους τρισμυρίους· ἦν δὲ οἱ τὰ βασιλῆϊα ἐν Σαῖ
5 πόλι, μεγάλα ἔοντα καὶ ἀξιοθέητα. καὶ οἱ τε περὶ
τὸν Ἀπρίην, ἐπὶ τοὺς Αἰγυπτίους ἦσαν, καὶ οἱ περὶ
τὸν Ἀμασιν, ἐπὶ τοὺς ξείνους. ἐν τε δὴ Μωμέμφι πόλι
ἐγένοντο ἀμφοτέρω, καὶ πειρήσεσθαι ἐμελλον ἀλλήλων.

Ἔστι δὲ Αἰγυπτίων ἑπτὰ γένη· καὶ τούτων οἱ μὲν, 164
ἰεεῖς, οἱ δὲ, μάχιμοι κεκλέαται· οἱ δὲ, βουκόλοι· οἱ
δὲ, συβῶται· οἱ δὲ, κάπηλοι· οἱ δὲ, ἐρμηνεῖς· οἱ δὲ,
κυβερνήται. γένηα μὲν Αἰγυπτίων τοσαῦτά ἐστι· οὐνό-
5 ματα δὲ σφι κέεται ἀπὸ τῶν τεχνέων. οἱ δὲ μάχιμοι
αὐτῶν καλέονται μὲν Καλασίριές τε καὶ Ἑρμοτύβιες·

(163.) Quo cognito Apries, armavit auxiliares, et
adversus Aegyptios duxit: habuit autem secum Ca-
rum et Ionum auxilium triginta millia: regia au-
tem et sedes erat in urbe Sai, amplum et spectatu
dignum aedificium. Apries igitur cum suis profectus
est adversus Aegyptios; et Amasis cum Aegyptiis ad-
versus regis auxiliares: quumque ambo circa Momem-
phin oppidum essent, in eo erant ut pugnae discrimen
experirentur.

(164.) Sunt in Aegypto septem hominum genera.
Horum alii sacerdotes, alii bellatores nominantur, alii
bubulci, alii subulci, institores alii, alii interpretes,
alii navium gubernatores. Tot sunt Aegyptiorum ge-
nera, sive classes: quibus nomina imposita sunt ab
artibus quas exercent. Bellatorum rursus alii *Calasi-*
ries nominantur, alii *Hermotybies*: qui ex hisce sunt

ἐκ νομῶν δὲ τῶνδε εἰσί. (κατὰ γὰρ δὴ νομοὺς Αἴγυ-
 165 γυπτος ἅπαντα διαραίρηται.) Ἑρμοτυβίων μὲν οἷός
 εἰσὶ νομοὶ Βουσιρίτης, Σαΐτης, Χερμμίτης, Παπρη-
 μίτης, νῆσος ἡ Προσωπίτις καλεομένη, Ναθὼ τὸ ἥμι-
 συ. ἐκ μὲν τούτων τῶν νομῶν Ἑρμοτύβιες εἰσὶ γενό-
 μενοί, ὅτε ἐπὶ πλείστους γενοίατο, ἑκατὶδεκα μυριά- 5
 δες. καὶ τούτων βαναυσίης οὐδεὶς δεδάηκε οὐδὲν, ἀλλ'
 166 ἀνέονται ἐς τὸ μάχιμον. Καλασιρίων δὲ οἷός τε ἄλλοι
 νομοὶ εἰσὶ Ὀηβαῖος, Βουβαστίτης, Ἀφθίτης, Τανί-
 τής, Μενδήσιος, Σεβεννύτης, Ἀθριβίτης, Φαρβαίθι-
 τής, Θμουίτης, Ὀνουφίτης, Ἀνύσιος, Μυεκφορίτης·
 οὗτος ὁ νομὸς ἐν νήσῳ οἰκέει, ἀντίον Βουβάστιος πόλιος. 5
 οὗτοι δὲ οἱ νομοὶ Καλασιρίων εἰσὶ γενόμενοι, ὅτε ἐπὶ
 πλείστους ἐγένεατο, πέντε καὶ εἴκοσι μυριάδες ἀνδρῶν.
 οὐδὲ τούτοις ἔξεστι τέχνην ἐπασκῆσαι οὐδεμίαν, ἀλλὰ

praefecturis. (Nam in praefecturos [*nomos Graeci*
 vocant] tota distributa Aegyptus est.) (165.) Her-
 motybiium nomi sunt: Busirites, Saïtes, Chemmites,
 Papremites, insula cui nomen Prosopitis, Natho ex
 dimidiâ parte. Hisce ex praefecturis sunt Hermoty-
 bies; numero (quando maximus eorum numerus)
 centum et sexaginta millia. Et horum nullus artem
 ullam sellulariam aut opificium didicit: rei mili-
 tati unice vacant. (166.) Calasyrium nomi hi:
 Thebanus, Bubastites, Aphthites, Tanites, Mende-
 sius, Sebennytes, Athribytes, Pharbaethites, Thmui-
 tes, Onuphites, Anysius, Myecphorites, qui nomus
 in insula est, ex adverso Bubastis oppidi. Hi sunt
 nomi Calasyrium; quorum numerus, quando maxi-
 mus, ducentorum quinquaginta millium virorum est.

τὰ ἐς πόλεμον ἐπασκένουσι μῦνα, παῖς παρὰ πατρός
ἐκδεκόμενος. Εἰ μὲν νυν καὶ τοῦτο παρ' Αἰγυπτίων 167
μεμαθήκασι οἱ Ἕλληνες, οὐκ ἔχω ἀτρεκέως κρῖναι
ὀρέων καὶ Θρηίκας καὶ Σκύθας καὶ Πέρσας καὶ Λυ-
δοὺς, καὶ σχεδὸν πάντας τοὺς βαρβάρους, ἀποτιμωτέ-
5 ρους τῶν ἄλλων ἡγημένους πολιητέων τοὺς τὰς τέχνας
μανθάνοντας, καὶ τοὺς ἐκγόνους τούτων· τοὺς δὲ ἀπαλ-
λαγμένους τῶν χειρωναξιέων, γενναίους νομιζομένους
εἶναι, καὶ μάλιστα τοὺς ἐς τὸν πόλεμον ἀνεμμένους. με-
μαθήκασι δ' ὧν τοῦτο πάντες οἱ Ἕλληνες, καὶ μάλι-
10 στα Λακεδαιμόνιοι. ἥκιστα δὲ Κορίνθιοι ὄνογται τοὺς
χειροτέχνας. Γέρεα δὲ σφι ἦν τὰδε ἐξαραιρημένα μόν- 168
νοισι Αἰγυπτίων, πάρεξ τῶν ἰρέων· ἀρουραι ἐξάιρετοι
δυσάδεκα ἐκάστῳ ἀτελέες. ἡ δὲ ἀρουρα ἐκατὸν πηχέων

Neque hisce licet opificium ullum artemve exercere, solam rem militarem exercent, puer a patre institutus. (167.) An igitur etiam hoc ab Aegyptiis Graeci acceperint, non possum liquido iudicare; quum et Thracas et Scythas et Persas et Lydos et omnes fere barbaros populos videam minore in honore, quam alios cives, habere hos qui artes et opificia discunt, horumque posteros; eos vero, qui opificium nullum exercent, generosos et nobiles existimare, ac praesertim hos qui rei militari unice vacant. Receptum quidem hoc est apud Graecos etiam omnes, sed maxime apud Lacedaemonios. Minime vero Corinthii eos contemnunt qui manibus artes exercent. (168.) Praemium autem bellatoribus hoc eximium tribuitur, iuxta cum sacerdotibus, prae ceteris omnibus Aegyptiis: duodecim cuique arva praecipua, vectigalis immunia. Habet au-

ἐστὶ Αἰγυπτίων πάντα. ὁ δὲ Αἰγύπτιος πῆχυς τυγχάνει ἴσος ἐὼν τῷ Σαμίῳ. ταῦτα μὲν δὴ τοῖσι ἅπασιν ἦν 5
ἐξαραιρημένα. τὰδε δὲ ἐν περιτροπῇ ἐκαρπούντο, καὶ οὐδαμᾶ ὧτοί. Καλασιρίων χίλιοι, καὶ Ἑρμοτυβίων ἄλλοι, ἐδορυφόρεον ἐνιαυτὸν ἕκαστοι τὸν βασιλέα· τούτοις δ' ὧν τὰδε παρέξ τῶν ἀρουρέων ἄλλα ἐδίδδοτο ἐπ' 10
ἡμέρῃ ἑκάστη, ὁπτοῦ σίτου σταθμὸς πέντε μνέαι ἐκάστω, κρεῶν βοέων δύο μνέαι, οἴνου τέσσερες ἀρυστῆρες. ταῦτα τοῖσι αἰεὶ δορυφορέουσι ἐδίδδοτο.

169 Ἐπεὶ τε δὲ συνιόντες, ὅ τε Ἀπρίης ἄγων τοὺς ἐπικούρους, καὶ ὁ Ἀμασις πάντας τοὺς Αἰγυπτίους, ἀπικοντο εἰς Μώμεμφιν πόλιν, συνέβαλον· καὶ ἐμαχέσαντο μὲν εὖ οἱ ξεῖνοι, πλήθει δὲ πολλῶ ἐλάσσονες ὄντες, κατὰ τοῦτο ἐσώθησαν. Ἀπρίεω δὲ λέγεται εἶναι 5

tem *arvum* centum cubitos Aegyptios quaquaversum : estque Aegyptius cubitus Samio aequalis. Ista igitur omnes atque singuli praecipua habebant : praeterea vero per vices, neque utique cuncti simul, hisce fruebantur commodis. Milleni Calasirii, totidemque Hermotybii, quotannis corporis custodes erant regis. His igitur, praeter arva illa, in singulos dies haecce tribuebantur : cocti cibi farinacei definitum pondus, quinque librae cuique ; carnis bubulae librae duae, vini cyathi quatuor. Haec tribuebantur corporis custodibus.

(169.) Postquam igitur obviam sibi mutuo profecti, *Apries* auxiliares copias ducens, *Amasis* vero Aegyptios omnes, ad Momemphim oppidum pervenire, armis congressi sunt. Et fortiter quidem pugnant peregrini ; sed, quum numero longe essent inferiores, eo victi profligatique sunt. Dicunt autem, *Apriae*

186, 84.

ἥδε ἡ διάνοια, μηδ' ἂν θεόν μιν μηδένα δύνασθαι παύ-
 σαι τῆς βασιλείης· οὕτω ἀσφαλέως ἑωυτῷ ιδρυῖσθαι
 ἐδόκεε. καὶ δὴ τότε συμβαλὼν ἐσώθη· καὶ ζωγρηθεὶς,
 ἀπήχθη εἰς Σαῖν πόλιν, εἰς τὰ ἑωυτοῦ οἰκία πρότερον
 10 ἑόντα, τότε δὲ Ἀμάσιος ἤδη βασιλείῃα. ἐνθαῦτα δὲ τέως
 μὲν ἐτρέφετο ἐν τοῖσι βασιλείοισι, καὶ μιν Ἀμασις εὖ
 περιεῖπε. τέλος δὲ, μεμφομένων Αἰγυπτίων ὥς οὐ ποιοῖ
 δίκαια, τρέφων τὸν σφίσι τε καὶ ἑωυτῷ ἔχθιστον, οὐ-
 τω δὴ παραδιδῶν τὸν Ἀπρίην τοῖσι Αἰγυπτίοισι. οἱ δέ
 15 μιν ἀπέπνιξαν, καὶ ἔπειτα ἔβαψαν ἐν τῇσι πατρώησι
 ταφῇσι. αἱ δὲ εἰσι ἐν τῷ ἱρῷ τῆς Ἀθηναίης, ἀγχοτά-
 τω τοῦ μεγάρου, ἐσιόντι ἀριστερῆς χειρός. ἔβαψαν δὲ
 Σαῖται πάντας τοὺς ἐκ νομοῦ τούτου γενομένους βα-
 σιλέας ἕσω ἐν τῷ ἱρῷ. καὶ γὰρ τὸ τοῦ Ἀμάσιος σῆ-
 20 μα, ἑκαστέρῳ μὲν ἐστὶ τοῦ μεγάρου ἢ τὸ τοῦ Ἀπρίεω

hanc stetit sententiam, ne Deum quidem ullum
 regno exuere se posse; ita firmiter illud sibi stabili-
 tum putabat. At tunc, quod dixi, collata acie devictus
 est: et, quum vivus in hostium pervenisset potestatem,
 Sain abductus est in pristinam suam domum, quae
 nunc Amasidis regia erat. Ibi aliquamdiu in regia
 nutritus est, et bene eum habuit Amasis: ad extre-
 mum vero, quum exprobrarent Aegyptii non recte
 eum facere quod alat virum et ipsis et sibi inimicis-
 simum, tradidit Aprien Aegyptiis; qui eum strangu-
 larunt, ac deinde in patrio sepulcro sepeliverunt. Se-
 pulcrum illud in Minervae templo est, proxime aedem
 sacram, intrantibus a laeva manu. Saitae enim cunctos
 ex hoc nomo oriundos reges intra templum hoc se-
 peliunt. Nam Amasidis etiam monumentum aliquan-

Herod. T. I. P. I.

G g

καὶ τῶν τούτου προπατόρων· ἔστι μέντοι καὶ τοῦτο ἐν τῇ αὐλῇ τοῦ ἱεροῦ, παστάς λιθίνη μεγάλη, καὶ ἡσκημένη στύλοισί τε Φοίνικας τὰ δένδρεα μεμιμημένοισι, καὶ τῇ ἄλλῃ δαπάνῃ. ἔσω δὲ ἐν τῇ παστάδι διξὰ θυρώματα ἔστηκε· ἐν δὲ τοῖσι θυρώμασι ἡ θήκη ἐστί. 25

170 Εἰσὶ δὲ καὶ αἱ ταφαὶ τοῦ οὐκ ὅσιον ποιεῦμαι ἐπὶ τοιούτῳ πρήγματι ἐξαγορεύειν τὸννομα, ἐν Σαΐ, ἐν τῷ ἱερῷ τῆς Ἀθηναίης, ὅπισθε τοῦ νηοῦ, παντὸς τοῦ τῆς Ἀθηναίης ἐχόμεναι τοίχου. καὶ ἐν τῷ τεμένει ὄβελοι ἐστᾶσι μεγάλοι λίθινοι· λίμνη τέ ἐστι ἐχομένη, λιθίνη κα- 5
πιδι κεκοσμημένη, καὶ ἐργασμένη εὖ κύκλῳ, καὶ μέγαθος, ὡς ἐμοὶ ἐδόκεε, ὅση περ ἡ ἐν Δήλῳ, ἡ τροχοει-
171 δῆς καλεομένη. Ἐν δὲ τῇ λίμνῃ ταύτῃ τὰ δείκηλα τῶν παθέων αὐτοῦ νυκτὸς ποιεῦσι, τὰ καλέουσι μυστήρια.

to quidem longius ab aede sacra abest quam Apriae et eius progenitorum; at est tamen etiam hoc in aula templi, thalamus lapideus ingens, columnis ornatus palmas arbores imitantibus alioque sumtu. Intra thalamum, repositorium est binis foribus clausum, atqui inibi est regis sepulcrum. (170.) Est vero etiam sepulcrum eius, cuius nomen tali occasione edere mihi nefas, in eodem Minervae templo Saitano, post aedem sacram, toti postico parieti aedis Minervae contiguum. Et in area templi stant obelisci ingentes lapidei: iuxtaque eos lacus est, lapidea crepidine ornatus et circumcirca pulcre elaboratus, eâdem (ut mihi videtur) magnitudine qua est lacus Deli, qui orbiculatus nominatur. (171.) In hoc lacu exhibent noctu speciem imaginemque casuum, qui illi [deo] acciderunt, quae *mysteria* vocant Aegyptii; de qui-

186, 13.

Αἰγύπτιοι. περὶ μὲν νυν τούτων, εἰδότε μοι ἐπὶ πλέον
 ὥς ἕκαστα αὐτέων ἔχει, εὐστομα κείσθω. καὶ τῆς Δῆ-
 5 μητρος τελετῆς πέρι, τὴν οἱ Ἕλληνες Θεσμοφῆρια κα-
 λέουσι, καὶ ταύτης εἰδότε μοι πέρι εὐστομα κείσθω,
 πλὴν ὅσον αὐτῆς ὁσὴ ἐστὶ λέγειν. αἱ Δαναοῦ θυγατέ-
 ρες ἦσαν αἱ τὴν τελετὴν ταύτην ἐξ Αἰγύπτου ἐξαγαγοῦ-
 σαι, καὶ διδάξασαι τὰς Πελασγιάτιδας γυναῖκας.
 10 μετὰ δὲ, ἐξαναστάσης πάσης Πελοποννήσου ὑπὸ Δω-
 ριέων, ἐξαπώλετο ἡ τελετή· οἱ δὲ ὑπολειφθέντες Πε-
 λοποννησίων καὶ οὐκ ἐξαναστάντες Ἀρκαῶδες, διέσωζον
 αὐτὴν μούνοι.

Ἀπρίεω δὲ ᾧδε καταραιομένη, ἐβασίλευσε Ἀμα- 172
 σις, νομοῦ μὲν Σαίτεω ἐὼν· ἐκ τῆς δὲ ἦν πόλις,
 ὄνομά οἱ ἐστὶ Σιούφ. τὰ μὲν δὴ πρῶτα κατένοντο
 τὸν Ἀμασιν Αἰγύπτιοι, καὶ ἐν οὐδεμιᾷ μοίῃ μεγάλη
 5 ἦγον, ἅτε δὴ δημότην τὸ πρὶν ἔοντα, καὶ οἰκίης οὐκ

bus equidem, quamquam satis singula quo pacto se habeant norim, silentium agere debeo. Etiamque de *Cereris sacris*, quae Thesmophoria Graeci vocant, silentium mihi agendum; nisi quatenus de his verba facere fas est. Danaï filiae sacra haec ex Aegypto attulerant, et Pelasgicas mulieres ea docuerant. Deinde, postquam tota Peloponnesus a Doribus eversa est et sedibus suis excita, perierunt haec sacra; solique Arcades, qui in Peloponneso manserunt, neque inde migrare coacti sunt, illa conservarunt.

(172.) Aprie ita sublato, *Amasis*, in Aegypto regnavit, ex Saitanâ praefecturâ oriundus, et quidem ex oppido cui nomen Siuph. Et primo quidem spreverunt Aegyptiâ Amasin, nec ullo magnopere loco

ἐπιφανέος· μετὰ δὲ, σοφίῃ αὐτοὺς ὁ Ἄμασις, οὐκ ἀγνωμοσύνη προσηγάγετο. ἦν οἱ ἄλλα τε ἀγαθὰ μυρία, ἐν δὲ καὶ ποδανιπτῆρ χρύσεος, ἐν τῷ αὐτὸς τε ὁ Ἄμασις καὶ οἱ δαιτυμόνες οἱ πάντες τοὺς πόδας ἐκάστοτε ἐναπονιζέατο. τοῦτον κατ' ὧν κόψας, 10 ἀγάλμα δαίμονος ἐξ αὐτοῦ ἐποίησατο, καὶ ἰδρύσε τῆς πόλιος ὅκου ἦν ἐπιτηδεώτατον· οἱ δὲ Αἰγύπτιοι Φοιτέοντες πρὸς τὸ γάλμα, ἐσέβοντο μεγάλως. μαθὼν δὲ ὁ Ἄμασις τὸ ἐκ τῶν ἀστῶν ποιεύμενον, συγκαλέσας Αἰγυπτίους, ἐξέφηνε φὰς „ἐκ τοῦ ποδανιπτῆρος τῷ 15 γάλμα γεγονέναι, ἐς τὸν πρότερον μὲν τοὺς Αἰγυπτίους ἐνεμεῖν τε καὶ ἐνουρέειν, καὶ πόδας ἐναπονιζεσθαι, τότε δὲ μεγάλως σέβεσθαι. ἥδη ὧν, ἔφη λέγων, ὁμοίως αὐτὸς τῷ ποδανιπτῆρι πεπρηγέται· εἰ γὰρ πρότερον

habuere, ut qui de plebe olim fuisset, et ex domo minime illustri. Deinde vero callido quodam invento, non asperitate, ad officium eos redegit. Erant ei quum aliae res pretiosae permultae, tum pelluvium aureum, in quo et Amasis ipse et convivae omnes lavare pedes consueverant: hoc pelluvium confringi, ex eoque confici dei simulacrum iussit, quod in loco urbis opportunissimo erexit. Et Aegyptii frequentes ad simulacrum conveniebant, illudque magnâ religione colebant. Id ubi a civibus fieri intellexit Amasis, convocatis Aegyptiis, quod res erat, declaravit; dicens, *factum esse simulacrum illud ex pelluvio, in quod paullo ante et evomuisent Aegyptii et imminxissent, et pedes in eo abluissent, qui nunc illud magna religione colant. Iam igitur* (sic loqui pergebat) *suam sortem simillimam huic pelluvio*

20 εἶναι δημότης, ἀλλ' ἐν τῷ παρόντι εἶναι αὐτέων βασιλεύς.“ καὶ τιμᾶν τε καὶ προμηθεύσθαι ἑωυτοῦ ἐκέλευε. τοιούτῳ μὲν τρόπῳ προσηγάγετο τοὺς Αἰγυπτίους, ὥστε δικαιοῦν δουλεύειν. Ἐχρᾶτο δὲ καταστάσει πρη- 173 γμάτων τοιῇδε. τὸ μὲν ὄρθριον, μέχρι ἔτου πληθῶρης ἀγορῆς, προθύμως ἐπρησσε τὰ προσφερόμενα πρήγματα· τὸ δὲ ἀπὸ τούτου ἐπινέ τε καὶ κατέσκωπτε τοὺς 5 συμπότας, καὶ ἦν μάταιός τε καὶ παιγνήμων. ἀχθεσθέντες δὲ τούτοισι οἱ φίλοι αὐτοῦ, ἐνουθέτεον αὐτὸν, τισιὰδε λέγοντες· „ὦ βασιλεῦ, οὐκ ὀρθῶς σεωυτοῦ „πρόεστηκας, ἐς τὸ ἄγαν Φαῦλον προάγων σεωυτόν. „σὲ γὰρ χρῆν ἐν θρόνῳ σεμνῷ σεμνὸν θωκέοντα, δι' 10 „ἡμέρης πρήσσειν τὰ πρήγματα· καὶ οὕτω Αἰγύπτισι „τ' ἂν ἐπιστέατο ὡς ὑπ' ἀνδρὸς μεγάλου ἄρχονται,

esse: etsi enim prius fuisset plebeius, at in praesentiâ esse illorum regem, itaque illorum esse officium, sese hōnorare suique respectum habere. Tali modo Aegyptios eo adduxit, ut illi serviri aequum censerent. (173.) Idem in rebus agendis hoc usus est instituto: primo mane, usque ad id tempus quo celebrari forum hominibus solet, studiose peragebat negotia quaecumque obferebantur: ab illo vero tempore ad potandum et ad cavillandum cum compotoribus se dabat, iocisque et rebus ludicris indulgebat. Quibus rebus offensi amici, admonuerunt eum, dicentes: Non e dignitate tua, Rex, te ipse moderas; et nimis te humiliter demittis. Debebas tu, venerando in throno venerabilis sedens, per totum diem administrationi rerum vacare. Ita seituri erant Aegyptii, a magno viro se regi, tu-

„καὶ ἄμεινον σὺ ἂν ἤκουες. νῦν δὲ ποιέεις οὐδαμῶς βα-
 „σιλικά.“ Ὁ δ' ἀμείβετο τοισίδε αὐτοῦς· „Τὰ τόξα
 „οἱ κεκτημένοι, ἐπεὰν μὲν δέωνται χρᾶσθαι, ἐνταν-
 „νύουσι· ἐπεὰν δὲ χρήσωνται, ἐκλύουσι. εἰ γὰρ δὴ τὸν 15
 „πάντα χρόνον ἐντεταμένον εἶη, ἐκραγείη ἄν· ὥστε ἐς
 „τὸ δέον οὐκ ἂν ἔχοιεν αὐτοῖσι χρῆσθαι. οὕτω δὲ καὶ
 „ἀνθρώπου κατάστασις· εἰ ἐθέλοι κατεσπουδάσθαι αἰεὶ,
 „μηδὲ ἐς παιγνίην τὸ μέρος ἑαυτὸν ἀνιέναι, λάθοι ἂν
 „ἦτοι μανεῖς, ἢ ὅγε ἀπόπληκτος γενόμενος. τὰ ἐγὼ 20
 „ἐπιστάμενος, μέρος ἑκατέρῳ νέμω.“ Ταῦτα μὲν τοὺς
 174 Φίλους ἀμείψατο. Λέγεται δὲ ὁ Ἄμασις, καὶ ὅτε
 ἦν ιδιώτης, ὥς Φιλοπότης ἑὼν καὶ Φιλοσκώμμων, καὶ
 οὐδαμῶς κατεσπουδασμένος ἀνὴρ· ὅπως δὲ μιν ἐπιλεί-
 πτοι πίνοντά τε καὶ εὐπαβέοντα τὰ ἐπιτήδεια, κλέπτε-

*que melius audires. Nunc quae tu agis, minime
 decent regem. Quibus ille his verbis respondit: Qui
 arcu utuntur, hi eum, quando fert usus, tendunt:
 postquam usi sunt, remittunt. Si enim perpetuo
 intentus esset, rumperetur; ut illo, ubi opus foret,
 non amplius possent uti. Eadem nempe est homi-
 nis conditio. Quod si quis semper vellet seriis re-
 bus esse intentus, nec vicissim ad iocum se remit-
 tere; imprudenti huic accideret, ut vel furiosus
 fieret vel stupidus. Hoc ego intelligens, utrique
 rei suam partem tribuo. Hoc ille amicis responsum
 dedit. (174.) Aiunt autem eundem Amasin, quum
 privatus fuisset, etiam tunc computationes cavilla-
 tionesque amasse, nec ullo modo seriis rebus fuisse
 intentum; et, quando potantem voluptatibusque in-
 dulgentem defecissent necessaria, circumivisse et*

188, 70.

5 *σκε ἂν περιϊών. οἱ δ' ἂν μιν Φάμενοι ἔχειν τὰ σφέτε-
ρα χρήματα, ἀρνεύμενον ἄγεσκον ἐπὶ μαντήϊον ὅκου
ἐκάστοισι εἴη· πολλὰ μὲν δὴ καὶ αἰλίσκετο ὑπὸ τῶν
μαντήϊων, πολλὰ δὲ καὶ ἀποφεύγεσκε. ἐπεὶ τε δὲ καὶ
ἐβασίλευσε, ἐποίηε τοιάδε· ὅσοι μὲν αὐτὸν τῶν θεῶν
10 ἀπέλυσαν μὴ Φῶρα εἶναι, τούτων μὲν τῶν ἱρῶν οὔτε
ἐπεμέλετο, οὔτε ἐς ἐπισκευὴν ἐδίδου οὐδέν· οὐδὲ Φοι-
τέων ἔθνε, ὥς οὐδενὸς εὐοῦσι ἀξίοισι, ψεύδεά τε μαντήϊα
κακτημένοισι. ὅσοι δὲ μιν κατέδησαν Φῶρα εἶναι, τού-
των δὲ ὥς ἀληθέως θεῶν ἑόντων καὶ ἀψευδέα μαντήϊα
15 παρεχομένων, τὰ μάλιστα ἐπεμέλετο.*

*Καὶ τοῦτο μὲν, ἐν Σαΐ τῇ Ἀθηναίῃ προπύλαια θεῶν 175
μάσια οἱ ἐξεποίησε, πολλὸν πάντας ὑπερβαλλόμενος
τῷ τε ὕψει καὶ τῷ μεγάλει, ὅσων τε τὸ μέγαθος λί-*

furto abstulisse aliena. Iam qui adfirmabant habere eum suam pecuniam, hi eum, quum negaret, ad oraculum ducebant quo quique utebantur: et a multis passim oraculis furti convincebatur, ab aliis absolvebatur. Postquam autem regno potitus est, hoc fecit: quicumque dii eum furti crimine absolverant, horum templa negligebat, neque ad illa reficienda quidquam dabat, neque sacra illis diis faciebat, ut qui nullius essent momenti, nec veracia haberent oracula. Qui vero furti eum arguerant, horum prae-
cipuam curam agebat, ut qui vere dii essent, et ora-
cula non mendacia exhiberent.

(175.) Et primo quidem in Saï urbe ad Minervae templum propylaea exstruxit mirabilia, superiores omnes, [qui talia exstruxerant,] altitudine superans, et amplitudine, et ipsorum lapidum tum magnitudi-

Θων ἐστὶ, καὶ ὁκοίων τέων· τοῦτο δὲ, κολοσσούς με-
 γάλους καὶ ἀνδρόσφιγγας περιμήκεις ἀνέθηκε, λίθους 5
 τε ἄλλους ἐς ἐπισκευὴν ὑπερφυέας τὸ μέγας ἐκόμι-
 σε. ἡγάγετο δὲ τούτων τοὺς μὲν, ἐκ τῶν κατὰ Μέμ-
 Φιν ἐουσέων λιθοτομιέων· τοὺς δὲ ὑπερμεγάλους, ἐξ
 Ἐλεφαντίνης πόλιος, πλὸν καὶ ἑξήκοσι ἡμερέων ἀπε-
 χούσης ἀπὸ Σαΐος. τὸ δὲ οὐκ ἥκιστα αὐτέων, ἀλλὰ 10
 μάλιστα Θωυμάζω, ἐστὶ τόδε· οἶκημα μουνόλιθον ἐκό-
 μισε ἐξ Ἐλεφαντίνης πόλιος· καὶ τοῦτο ἐκόμιζον μὲν
 ἐπ' ἕτεα τρία, δισχίλιοι δὲ οἱ προσετιτάχατο ἄνδρες
 ἀγωγέες, καὶ οὗτοι ἅπαντες ἦσαν κυβερνήται. τῆς δὲ
 στέγης ταύτης τὸ μὲν μῆκος ἕξωθεν, ἐστὶ εἰς τε καὶ 15
 εἴκοσι πήχεις· εὖρος δὲ, τεσσέρεσκαίδεκα· ὕψος δὲ,
 ὀκτώ. ταῦτα μὲν τὰ μέτρα ἕξωθεν τῆς στέγης τῆς μου-
 νολίθου ἐστί. ἀτὰρ ἔσωθεν τὸ μῆκος, ὀκτωκαίδεκα πη-

ne tum qualitate. Statuas item magnas et ingenti mole
 androsphinges dedicavit, lapidesque alios immanis
 magnitudinis ad reficienda aedificia adgerendos cura-
 vit. Horum alii ex lapacidina, quae adversus Mem-
 phin est, adgerebantur: ii vero qui immani erant
 magnitudine, ex Elephantine urbe, quae dierum non
 minus viginti navigatione abest a Sai. Quod vero ex
 his non minime miror, sed maxime omnium, *aedes*
est ex uno lapide, quam ex Elephantine urbe trans-
 portandam curavit: qua in transportanda per tres
 annos occupati erant duo millia hominum, cui ea
 cura commissa erat, hique omnes erant navium gu-
 bernatores. Huius aedis longitudo extrinsecus est
 unius et viginti cubitorum; latitudo vero, quatuor-
 decim; altitudo, octo cubitorum: hae sunt mensurae

189, 99.

χέων, καὶ πυγόνος· τὸ δὲ εὖρος, δυνάδεκα πηχέων· το
 20 δὲ ὕψος, πέντε πηχέων ἐστί. αὕτη τοῦ ἱεροῦ κέεται πα-
 ρὰ τὴν ἐσοδὸν. ἔσω γὰρ μιν ἐς τὸ ἱερόν Φασι τῶνδ' εἶνε-
 κα οὐκ ἐσελκύσαι· τὸν ἀρχιτέκτονα αὐτῆς, ἐλκομένης
 τῆς στέγης, ἀναστενάξαι, οἷά τε χρόνου ἐκγεγονότος
 πολλοῦ, καταχθόμενον τῷ ἔργῳ· τὸν δὲ Ἀμασιν, ἐν-
 25 θυμιστὸν ποιησάμενον, οὐκ ἔῃν ἔτι προσαιτέρῳ ἐλκύν-
 σαι. ἥδη δέ τινες λέγουσι, ὡς ἄνθρωπος διεφθάρη ὑπ'
 αὐτῆς τῶν τις αὐτὴν μοχλευόντων, καὶ ἀπὸ τούτου οὐκ
 ἐσελκυσθῆναι. Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἐν ταῖσι ἄλλοισι ἱεροῖσι 176
 ὁ Ἀμασις πᾶσι τοῖσι ἐλλογίμοις ἔργα τὸ μέγαθος
 ἀξιοθέητα· ἐν δὲ, καὶ ἐν Μέμφι, τὸν ὑπτίον κείμενον κα-
 λουσσόν, τοῦ Ἡφαιστείου ἐμπροσθε· τοῦ πόδες πέντε
 5 καὶ ἐβδομήκοντά εἰσι τὸ μῆκος. ἐπὶ δὲ τῷ αὐτῷ βά-

aedis huius *monolithae* extrinsecus. Intrinsecus lon-
 gitude est octodecim cubitorum et viginti digitorum;
 latitudo, duodecim cubitorum; altitudo, quinque cu-
 bitorum. Posita haec est ad introitum templi: nam
 intra templum aiunt hac caussâ non fuisse pertra-
 ctam; architectum, quum aegre promoveretur aedes,
 multumque temporis esset insumtum, vehementer do-
 lentem operis molestiam, ingemuisse; idque animad-
 vertentem *Amasin* non permisisse ut ulterius promo-
 veretur aedes. Alii vero aiunt, quemdam ex his qui
 vectibus promoveri aedem conabantur, fuisse ab illa
 oppressum, et ea caussâ non intus fuisse promotam.
 (176.) Sed et in aliis omnibus nobilioribus templis
 dedicavit *Amasis* opera ob magnitudinem spectatu
 digna: in his *Memphi colossum* illum resupinum
 ante Vulcani templum, cuius longitudo septuaginta

θρῶ ἐστᾶσι, Αἰθιοπικαῦ ἐόντος λίθου, δύο κόλοσσοι, εἴκοσι ποδῶν τὸ μέγας εὖν ἑκάτερος· ὁ μὲν ἔνθεν, ὁ δ' ἔνθεν τοῦ μεγάρου. ἔστι δὲ λίθινος ἕτερος τοσοῦτος καὶ ἐν Σαίῃ, κείμενος κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τῷ ἐν Μέμφι. τῇ Ἰσι τε τὸ ἐν Μέμφι ἱρὸν Ἀμασίς ἐστι ὁ ἐξοικοδο- 10 μήσας, ἐὼν μέγα τε καὶ ἀξιοθεητότατον.

- 177 Ἐπ' Ἀμασίος δὲ βασιλῆος λέγεται Αἴγυπτος μά-
 λιστα δὴ τότε εὐδαιμονῆσαι, καὶ τὰ ἀπὸ τοῦ ποτα-
 μου τῇ χώρῃ γινόμενα, καὶ τὰ ἀπὸ τῆς χώρας τοῖσι
 ἀνθρώποισι. καὶ πόλις ἐν αὐτῇ γενέσθαι τὰς ἀπάσας
 τότε δισμυρίας τὰς οἰκεόμενας. νόμον δὲ Αἰγυπτίοισι 5
 τόνδε Ἀμασίς ἐστι ὁ καταστήσας· ἀποδεικνύναι ἕτεος
 ἐκάστου τῷ νομάρχῃ πάντα τινὰ Αἰγυπτίων, ὅθεν βιοῦ-

CLXXVI. 8. μεγάρου. μεγάλου, magni, ed. Schæf. cum Valla.

quinque pedum est: et super eadem basi duae stant
 statuae, utraque vicenūm pedum magnitudine, altera
 ab unâ aedis sacrae parte, altera ab alterâ: [*sive*,
 quarum altera hinc, altera illinc adstat maiori.] om-
 nia haec ex Aethiopico lapide perfecta. Est autem
 etiam in Sai urbe similis *colossus* lapideus, eodem
 habitu positus quo ille Memphi. Etiam Isidi templum
 illud, quod Memphi est, Amasis exstruxit, magnum
 et spectatu dignissimum.

(177.) Regnante *Amasi* dicunt Aegyptum prospe-
 ritate maxime floruisse, tum quod ad commoda spe-
 ctat quae fluvius regioni largitur, tum ad ea quae e
 terra homines percipiunt: et oppida habitata in cā
 tunc fuisse vicies mille. Amasis etiam est, qui legem
 illam Aegyptiis constituit, ut *Aegyptiorum quisque*
quotannis apud nomi sui praefectum profiteretur,

190, 26.

πᾶσι μὴ δὲ ποιεῦντα ταῦτα, μηδὲ ἀποφαίνοντα δικαίην
 ζῆν, ἰθύνεσθαι θανάτῳ. Σόλων δὲ ὁ Ἀθηναῖος λαβὼν
 10 ἐξ Αἰγύπτου τοῦτον τὸν νόμον, Ἀθηναίοισι ἔθετο· τῷ ἐκεῖ-
 νοι ἐς αἰεὶ χρέωνται, ἔοντι ἀμώμῳ νόμῳ. Φιλέλλην 178
 δὲ γενόμενος ὁ Ἀμασις, ἄλλα τε ἐς Ἑλλήνων μετε-
 ξετέρους ἀπεδέξατο, καὶ δὴ καὶ τοῖσι ἀπικνευμένοισι ἐς
 Αἴγυπτον ἔδωκε Ναύκρατιν πάλιν ἐνοικῆσαι· τοῖσι δὲ
 5 μὴ βουλομένοισι αὐτέων οἰκέειν, αὐτοῦ δὲ ναυτιλλομέ-
 νοισι, ἔδωκε χώρους ἐνιδρύσασθαι βωμοὺς καὶ τεμένεα
 θεοῖσι. τὸ μὲν νυν μέγιστον αὐτέων τέμενος, καὶ οὐνα-
 μαστότατον ἐὼν καὶ χρησιμώτατον, καλούμενον δὲ Ἑλ-
 λήνιον, αἰδὲ πόλις εἰσὶ αἱ ἰδρυμέναι κοινῇ, Ἰώνων μὲν,
 10 Χίος, καὶ Τέως, καὶ Φώκαια, καὶ Κλαζομεναί· Δω-
 ρείων δὲ, Ρόδος, καὶ Κνίδος, καὶ Ἀλικαρνησσός, καὶ

*unde vitam sustentet: qui hoc non faceret, aut le-
 gitimum victum non declararet, is morte plecteretur.* Quam legem laudabilem Solon, ab Aegyptiis
 acceptam, Atheniensibus tulit, qui perpetuo eâ utun-
 tur. (178.) *Graecorum amicus* quum esset *Amasis*,
 et alia in Graecorum nonnullos beneficia contulit, et
 eis, qui in Aegyptum venirent, *Naucratin* urbem ha-
 bitandam concessit: qui vero sedes in Aegypto figere
 nollent, tantum mercandi caussa in eam navigarent,
 his areas adsignavit ubi aras et templa diis erigerent.
 Maximum igitur illorum templum et celeberrimum,
 maximeque frequentatum, quod *Hellenium* nomina-
 tur, communi consilio sumtuque statuerunt hae civi-
 tates: ex Ionibus, Chius, Teos, Phocaea, et Clazome-
 nae; ex Doribus, Rhodus, Cnidus, Halicarnassus,
 et Phaselis; ex Aeolibus, sola Mitylenaeorum civi-

Φάσηλιν· Αἰολέων δὲ, ἡ Μιτυληναίων μούνη. τούτων
 μὲν ἐστὶ τοῦτο τὸ τέμενος, καὶ προστάτας τοῦ ἐμπο-
 ρίου αὗται αἱ πόλεις εἰσὶ αἱ παρέχουσαι. ὅσαι δὲ ἄλ-
 λαι πόλεις μεταποιεῦνται, οὐδὲν σφί μετεὸν μεταποιεῦν- 15
 ται. χωρὶς δὲ, Αἰγινῆται ἐπ' ἐωυτῶν ἰδρύσαντο τέμενος
 Διός· καὶ ἄλλο Σάμιοι, Ἡρῆς· καὶ Μιλήσιοι, Ἀπόλ-
 179 λωνος. Ἦν δὲ τὸ παλαιὸν μούνη ἡ Ναύκρατις ἐμπό-
 ριον, καὶ ἄλλο οὐδὲν Αἰγύπτου. εἰ δέ τις ἐς τῶν τι ἄλλο
 στομάτων τοῦ Νείλου ἀπύκοιτο, χρῆν ὁμόσαι „μὴ μὲν
 ἐκόντα ἐλθεῖν“ ἀπομόσαντα δὲ, τῇ νηὶ αὐτῇ πλέειν ἐς
 τὸ Κανωβικόν· ἢ εἰ μὴ γε οἶά τε εἴη πρὸς ἀνέμους ἀν- 5
 τίους πλέειν, τὰ Φορτία ἔδεε περιάγειν ἐν βαρίσι περὶ
 τὸ Δέλτα, μέχρι οὗ ἀπύκοιτο ἐς Ναύκρατιν. οὕτω μὲν
 180 δὴ Ναύκρατις ἐτετίμητο. Ἀμφικτυόνων δὲ μισθωσάν-

tas. Horum est hoc templum, haeque civitates con-
 stituunt praesides emporii. Quod si quae aliae par-
 tem illius sibi vindicant, rem sibi vindicant nihil ad
 se pertinentem. Praeter istud vero templum, seor-
 sim Aeginetae statuerunt Iovis fanum; et Samii aliud
 Iunonis; tum Milesii, Apollinis. (179.) Fuitque
 olim solum in Aegypto emporium *Naucratis*, nec
 aliud ullum. Quod si quis in aliorum Nili ostiorum
 aliquod intrasset, iurare eum oportebat, *invitum eo*
se venisse; tum, hoc praestito iure iurando, cum
 navi sua in Canobicum ostium tenebatur navigare,
 aut, si per contrarios ventos hoc ei non licuisset,
 oportebat merces navigiis Aegyptiis circum Delta
 circumvehere, donec Naucratin pervenisset. Ita Nau-
 cratis in honore erat. (180.) Quum Amphictyones,
 postquam superius templum Delphicum fortuito casu

191, 57.

των τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἑόντα νηὸν τριηκοσίων ταλάντων ἐξεργάσασθαι· ὁ γὰρ πρότερον ἑὼν αὐτόθι, αὐτομάτως κατεκάη· τοὺς Δελφούς δὲ ἐπέβαλλε τεταρτημόριον τοῦ μισθώματος παρασχεῖν. πλανώμενοι δὲ οἱ Δελφοὶ περὶ τὰς πόλεις, ἐδωτίναζον· ποιεῦντες δὲ τοῦτο, οὐκ ἐλάχιστον ἐξ Αἰγύπτου ἐνείκαντο. Ἀμασις μὲν γὰρ σφί' ἔδωκε χίλια στυπητήρης τάλαντα· οἱ δὲ ἐν Αἰγύπτῳ οἰκέοντες Ἕλληνες, εἴκοσι μνέας.

Κυρηναίοισι δὲ Ἀμασις φιλότῃτά τε καὶ συμ- 181
μαχίην συνεθήκατο. ἐδικαίωσε δὲ καὶ γῆμαι αὐτόθεν, εἴτ' ἐπιθυμήσας Ἑλληνίδος γυναικὸς, εἴτε καὶ ἄλλως Φιλότῃτος Κυρηναίων εἵνεκα. γαμέει δ' ὧν, οἱ μὲν λέγουσι Βάττεω, οἱ δ' Ἀρκεσίλειω θυγατέρα, οἱ δὲ, Κριτοβούλου, ἀνδρὸς τῶν ἀστῶν δοκίμου· τῇ οὖνομα ἦν

conflagraverat, illud quod nunc est trecentis talentis elocassent aedificandum, cuius summae quartam partem Delphenses pro sua portione tenebantur conferre; circumeuntes hi per civitates, atque dona corrogantes, haud parum ex Aegypto retulerunt. Amasis enim mille eis dedit talenta aluminis; Graeci vero, in Aegypto habitantes, viginti libras.

(181.) Idem *Amasis* cum *Cyrenaeis* mutuam amicitiam societatemque contraxit. Constituitque etiam uxorem ex eorum regione ducere, sive quod Graecam habere uxorem desideraret, sive omnino amicitiae caussâ, quam cum *Cyrenaeis* colebat. Duxit igitur spectati inter populares suos viri (quem Battum alii, alii Arcesilam, rursusque alii Critobulum dicunt) filiam, nomine *Ladice*. Cum qua quoties

Λαδίκη. τῇ ἐπεὶ τε συγκλίνοιτο ὁ Ἀμασις, μίσγεσθαι οὐκ αἶός τε ἐγένετο· τῇσι δὲ ἄλλῃσι γυναιξὶ ἐχρᾶτο. ἐπεὶ τε δὲ πολλὸν τοῦτο ἐγένετο, εἶπε ὁ Ἀμασις πρὸς τὴν Λαδίκην ταύτην καλεομένην· „ὦ γυναῖ, κα- 10
 „τά με ἐφάρμαξας, καὶ ἔστι τοι οὐδεμίη μηχανὴ μὴ
 „οὐκ ἀπολωλέναι κάκιστα γυναικείων πασέων.“ Ἡ δὲ
 Λαδίκη, ἐπεὶ τέ οἱ ἀρνευμένη οὐδὲν ἐγένετο πρηύτερος ὁ
 Ἀμασις, εὐχεται ἐν τῷ νόῳ τῇ Ἀφροδίτῃ, ἣν οἱ ὑπ’
 ἐκείνην τὴν νύκτα μιχθῇ ὁ Ἀμασις, τοῦτο γὰρ οἱ κα- 15
 κοῦ εἶναι μῆχος, ἀγαλμά οἱ ἀποπέμψειν εἰς Κυρήνην.
 μετὰ δὲ τὴν εὐχὴν αὐτίκα οἱ ἐμίχθη ὁ Ἀμασις· καὶ
 τὸ ἐνθεῦτεν ἤδη ὁκότε ἔλθοι πρὸς αὐτὴν, ἐμίσγετο· καὶ
 κάρτα μιν ἔστερξε μετὰ τοῦτο. ἡ δὲ Λαδίκη ἀπέδωκε
 τὴν εὐχὴν τῇ Θεῷ. ποιησαμένη γὰρ ἀγαλμα, ἀπέ- 20
 πεμψε εἰς Κυρήνην, τὸ ἔτι καὶ εἰς ἐμὲ ἦν σόον, ἔξω

CLXXXI. 14. νόῳ. *Alii* ἐν τῷ νηῷ, in templo.

concuperetur Amasis, coire non poterat, quum tamen aliis mulieribus uteretur. Id ubi saepius ei accidit, dixit ad hanc Ladiceam Amasis: *Veneficiis, ó mulier, adversus me usa es: quare effugere nullo pacto potes, quo minus pessime pereas, mulierum pessima.* Tum Ladice, postquam negando nihilo placatiorem reddere illum potuit, intra animum suum Veneri votum fecit, si ea nocte coisset cum ipsa Amasis, (id enim unum esse calamitatis effugium) statuam se ei Cyrenen missuram. Et post hoc conceptum votum continuo cum ea coivit Amasis; et, quoties deinde cupido eum incessit, coibat; vehementerque eam ab illo tempore diligebat. Et illa faciendam curavit imaginem, Cyrenenque misit; quae adhuc

τετραμμένον τοῦ Κυρηναίων ἄστεος. ταύτην τὴν Λαδί-
κην, ὡς ἐπεκράτησε Καμβύσης Αἰγύπτου, καὶ ἐπύ-
θετο αὐτῆς ἢ τις εἴη, ἀπέπεμψε αἰσινέα εἰς Κυρήνην.
Ἀνέθηκε δὲ καὶ ἀναθήματα ὁ Ἄμασις εἰς τὴν Ἑλλά- 182
δα· τοῦτο μὲν, εἰς Κυρήνην ἀγάλμα ἐπίχρυσον Ἀθη-
ναίης, καὶ εἰκόνα ἑωυτοῦ γραφῇ εἰκασμένην· τοῦτο δὲ,
τῇ ἐν Λίνδῳ Ἀθηναίῃ δύο τε ἀγάλματα λίθινα, καὶ
5 θάωρηκα λίνεον ἀξιοθέητον· τοῦτο δ', εἰς Σάμον τῇ Ἥρῃ
εἰκόνας ἑωυτοῦ διφασίας ξυλίνας, αἱ ἐν τῷ νηῷ τῷ με-
γάλῳ ἰδρύατο ἔτι καὶ τὸ μέχρις ἐμεῦ, ὅπισθε τῶν θυ-
ρέων. εἰς μὲν νυν Σάμον ἀνέθηκε κατὰ ξεινίην τὴν ἑωυ-
τοῦ τε καὶ Πολυκράτεος τοῦ Αἰάκεος· εἰς δὲ Λίνδον,
10 ξεινίης μὲν οὐδεμιῆς εἵνεκεν, ὅτι δὲ τὸ ἱερόν τὸ ἐν Λίνδῳ
τὸ τῆς Ἀθηναίης λέγεται τὰς τοῦ Δαναοῦ θυγατέρας

mea aetate superfuit, extra Cyrenaeorum urbem spe-
tans. Eamdē Ladicen Cambyse, Aegypto positus,
postquam ex ea, quāenam esset, cognosset, illāsam
Cyrenen remisit. (182.) Dedicavit *Amasis* dona
etiā in Graeciam: et primum quidem Cyrenen Mi-
nervae statuam misit inauratā, et suae imaginē pi-
eturā adsimulatā: tum Minervae quae Lindi colitur,
duas statuas lapideas, et thoracem lineum spectatu
dignum; denique Iunoni Samiae binas suae imagines
ex ligno sculptas, quae in magno templo ad meam
usque aetatem steterunt post fores. Et Samum qui-
dem dona haec miserat hospitii causā, quod ei cum
Polycrate Aeacis filio intercesserat: Lindum vero,
nullius quidem hospitii causā, sed quoniam Miner-
vae templum Lindi exstructum esse perhibetur a
Danai filiabus, quae ad illam oram adpulissent, quum

ιδρύσθαι προσσχούσας, ὅτε ἀπεδίδθησκον τοὺς Αἰγύπτου παῖδας. ταῦτα μὲν ἀνέθηκε ὁ Ἀμασις. Εἶλε δὲ Κύπρον πρῶτος ἀνθρώπων, καὶ κατεστρέψατο εἰς Φόρου ἀπαγωγὴν.

ἹΣΤΟΡΙΩΝ ἩΡΟΔΟΤΟΥ Β'.

fugerent Aegypti filios. Haec sunt donaria, quae Amasis dedicavit. Idem vero etiam Cyprum, a nemine ante illum subactam, cepit, tributariamque sibi fecit.

FINIS LIBRI SECUNDI.

ARGUMENTUM LIBRI PRIMI.

AUCTORIS consilium in scribendis his Historiis. (*Prooem. coll. cap. 5.*) Inimicitiarum inter Graecos et Asiae populos prima origo, mutui raptus mulierum, *Iús, Europae, Medae, Helenae.* (*Cap. 1-5.*) Primus e barbaris *Croesus*, Lydiae rex, Graecos Asiam incolentes tributarios fecit. (6.) Lydorum primi reges, ab *Atye* oriundi: dein *Heraclidae*, quorum primus *Agron*, postremus *Candaules*; (7.) qui insano uxoris amore captus, stolidum consilium init. (8-10.) Reginae iussu *Gyges* Candaulem interficit, et imperium ad *Mermnadas* transfert: (11-13.) donaria Delphos mittit, Mileto et Smyrnae arma infert, Colophonem capit. (14.) *Ardys*, Gygis filius: quo regnante *Cimmerii* Sardes capiunt. (15.) *Sadyattes* bellum undecim annorum inchoat cum Milesiis, continuatum ab eius filio *Alyatte*; qui Cimmericos ex Asia eiicit, et cum *Thrasybulo*, Milesiorum tyranno, pacem componit. (16-22.) Thrasybuli amicus *Periander* Corinthius, cuius aetate *Arion*, dithyrambi auctor, delphino per mare vectus, Corinthum salvus evasit. (23. 24.) *Glaucus*, inventor artis ferruminandi. (25.)

CROESUS, Alyattae filius, postquam Graecos Asiam incolentes tributarios fecit, insulanos adgressurus, callido monito deterretur a Biante sive a Pittaco. (26. 27.) **SOLON** Sardes venit, et cum *Croeso* de fortuna humana disputans, primo *Tellum*, dein *Cleobin* et *Bitonem* hominum beatissimos praedicat. (29-33.) *Croesi* somnium de filio. (34.) *Adrastus*, supplex receptus a Croeso, (35.) aprum in Olympo Mysiae feriturus, Croesi filium invitus occidit. (36-45.) Medis a *Cyro* devictis, *Croesus* de Persarum potentia sollicitus, *Oracula* consulturus, primum veracitatem illorum tentat: (46. 47.) probat maxime *Delphicum*, tum et *Amphiarai* oraculum: (48. 49.) magnifica

Herod. T. I. P. I.

H h

dona ex auro et argento Delphos mittit; (50. 51.) et alia Thebas ad Amphiaraum. (52.) Oraculorum anceps responsum de bello Persis inferendo. (53. 54.) Denuo consulit Croesus de imperii sui diuturnitate. (55.)

Graecorum populum potentissimum *Croesus* socium sibi conciliaturus, reperit prae caeteris excellere *Lacedaemonios* et *Athenienses*; illos *Hellenicae* stirpis, principes generis *Dorici*; hos, *Pelasgicae* stirpis, *Ionici* generis principes. (56.) *Hellenicae* gentis migrationes variae. (*ibid.*) *Pelasgi* barbara lingua usi. *Attica* gens ex *Pelasgis* ad *Hellenas* transit, linguamque mutavit. (57.) Quare plurimum creverint *Hellenes*; *Pelasgi* minus. (58.) *Pisistratus*, Croesi aetate tyrannidem occupaverat *Atheniensium*, in tres factiones scissorum: (59.) bis eiectus, bis denuo imperium recuperavit: (60-63.) Naxum insulam armis subegit; Delum expiavit. (64.) *Lacedaemonii*, florentes legibus a *Lycurgo* datis, (65.) bello cum *Tegeatis* parum prospere gesto, ad extremum, repertis *Orestis* ossibus, superiores discesserant. (66-68.) Foedus cum *Lacedaemoniis* init *Croesus*. (69.) Crater ab his Croeso missus, intercipitur a *Samiis*. (70.)

Sapiens vir *Lydus* *Croeso* frustra dissuadet bellum adversus *Persas*. (71.) *Cappadoces*, a *Graecis* *Syrii* dicti, prius *Medis*, nunc *Cyro* parebant: inter eos et *Lydiam* *Halys* fluvius terminus erat. (72.) *Cappadociam* *Cyro* eripere cogitat *Croesus*, et ulcisci *Astyagem* *Medum*, adfinem suum, cui *Cyrus* regnum ademerat. Adfinitas illa contracta fuerat pace inter utriusque patrem, *Alyatten* et *Cyaxarem*, composita post bellum ob *Scythas* transfugas gestum: quo bello inciderat *solis defectus*, a *Thalete* praedictus. (*cf. cap. 103.*) Pacem conciliaverat *Labynetus*, rex *Babyloniae*. (73. 74.) Traiecto *Haly* praelium in agro *Pterio* inter *Croesum* et *Cyrum* aequo Marte committitur. (75. 76.) *Sardes* redit *Croesus*, proximo vere bellum redintegraturus. (77.) De portento, quod *Sardibus* incidit, consuluntur *Telmisenses* aruspices. (78.)

Croesum in *Lydiam* sequitur *Cyrus*, et praelio prospere pugnato, in quo camelos equitatui hostium opposuit, *Sardes* obsidet. (79-81.) *Lacedaemonii*, auxilio vocati a *Croeso*, cum *Argivis* de *Thyrea* contendebant: selecti utrimque trecenti iuvenes se mutuo trucidarunt; unus *Laco* victor discessit: in luctu *Argivi* comam tondere, *Lacedaemonii* alere comam, tunc primum instituerunt. (82.) His *Croeso* opem laturis nupciatur, captum illum esse a *Cyro*. (83.)

Meles olim rex *Lydiae* *leonem*, e pellice natum, circa *Sardium* murum portari iusserat: capta arx est ex ea muri parte, quae insuperabilis visa erat. (84.) *Croesi* filius mutus, *Persâ* in patrem irruente, subito loqui coepit. (85.) *Croesus*, compedibus vinctus, et rogo impositus, *Solonis* recordatus est. (86.) Quum in eo esset ut igni cremaretur, partim *Cyri* poenitentia, partim miraculoso imbree, incolumis servatus est. (87.) Colitur *Croesus* a *Cyro*, eique bonum dat consilium. (88. 89.) *Apollini* *Delphico* per legatos mala sua exprobrat; qui vicissim illi vaticiniorum suorum (in his illius, quo *mulum* dixerat *Cyrum*) reddit rationem. (90. 91.) Memorantur alia donaria diversis in templis a *Croeso* consecrata; et supplicium de homine sumtum, qui fratri *Croesi* contra ipsum faverat. (92.)

Memorabilia *Lydiae*: ingens *Alyattae* sepulcrum: *Lydiae* puellae, meretrices; *Gygaea* palus. (93.) *Lydi* primi aurum et argentum signarunt; cauponas instituerunt; fame pressi, ludos varios invenerunt: *Thyrreno* duce, *Atyis* filio, coloniam in *Umbriam* miserunt. (94.)

Exponere nunc adgreditur Scriptor, *CYRUS* hic quisnam fuerit, qui *Croesum* regno exuit; et quo pacto *Asiae* imperio potiti sint *PERSAE* illi, quorum successores, quum universam subigere *Graeciam* conati essent, ipsi compluribus nobilissimis praeliis superati a *Graecis*, turpi fuga salutem in *Asia* coacti sunt repetere. (95.)

Superioris *Asiae* imperium postquam per 520 annos tenuissent *Assyrii*, ab his primi defecerunt *Medi*,

et in libertatem se vindicarunt, dein alii populi. (*Ibid.*) Apud Medos *Deioces*, regnum adfectans, iuri dicundo primum operam navavit, dein callido usus consilio, ad extremum rex nominatus, *Ecbatana* condidit: (96-98.) tum, rerum administrandarum ordine constituto, severe ius dixit. (99. 100.) Varii *Medorum populi*. (101.) Deioci, postquam annos 53 regnasset, successit filius *Phraortes*; qui, *Persis* et aliis Asiae gentibus imperio suo subiectis, *Assyrios* adgressus periit, anno regni vicesimo secundo. (102.) Hunc secutus *Cyaxares*, militum genera distinxit, et per ordines partitus est: idem qui Lydis bellum fecit. (103. *coll. c. 74.*)

Cyaxari, *Ninum* obsidenti, *Assyriorum* caput, superveniunt *Scythae*, ex Europa in Asiam erumpentes. (*Eod. cap. 103. coll. I. 15. et IV. 10 seq.*) *Scythae*, subactis Medis, omni Asia potiuntur. (104.) Eisdem in Aegyptum pergentibus occurrit *Psammitichus* rex, eisque ut redeant persuadet. Horum nonnulli *Veneris Uraniae* templum Ascalone spoliant, indeque *morbo muliebri* adficiuntur. (105. *cf. IV. 67.*) Post annos 28 *Scythae* Asiâ eiiciuntur; regnum recipiunt *Medi*, et *Nino* captâ *Assyriam* sibi subiiciunt. (106.)

Cyaxari, quadragésimo ex quo regnare coeperat anno, successit filius *Astyages*; qui *Mandanen* filiam, ob somnium sibi oblatum, homini *Persae*, cui *Cambysi* nomen, dedit in matrimonium. (107.) Alio somnio territus *Astyages*, puerum quem *Mandana* peperit (eumdem qui dein *Cyrus* nominatus est) *Harpago* tradit necandum. (108.) *Harpagus* puerum bubulco regis tradit exponendum in montium iugis: (109. 110.) sed ille suum puerum mortuum exponit, illumque pro suo educat. (111-113.)

Cyrus, puer decennis, a collusoribus rex nominatus, severum imperium exercet, eoque nomine apud *Astyagen* accusatur. (114.) Interroganti regi animo constanti respondens, agnoscitur ab eo; et bubulcus verum fatetur. (115. 116.) *Harpagus* factum excusat; et *Astyages* dissimulat iram: (117. 118.) sed idem mox

Harpago carnes filii comedendas adponit. (119.) **Cyaxares**, deliberatione cum Magis instituta, impletum somnii fatum credens, salvum puerum ad parentes in Persiam dimittit. (120. 121.) Fama sparsa de nutrice illius cane. (122. coll. c. 110.)

Harpagus, regis odio, exstimulat *Cyrum* adversus avum, literis missis corpori leporis exenterati insutis. (123. 124.) *Persarum diversi populi*, quos callido invento *Cyrus* ad defectionem a Medis impellit. (125. 126.) *Medi* praelio fusi a *Persis*. (127.) Altero praelio *Astyages* vivus capitur a *Cyro*. (128. 129.) Ita *Cyrus* et *Persae superiori Asia potiti sunt*, cui per 128 annos *Medi* imperaverant. (130.)

Persarum instituta. Dii et sacrificia. (131. 132.) *Mores*: diem natalem festum agunt: quo victu vivant: vino indulgent: eorum verecundia: compotantes deliberant. (133.) Osculatio et adoratio salutantium: observantiae cultus inter vicinos: quam de se ipsi habeant opinionem. (134.) Externos mores facillime adsciscunt. (135.) Numerosa soboles patribus laudi et honori: liberorum educatio. (136.) Immunitas a poena capitali ob unum solum delictum. Parricidium non credunt fieri posse. (137.) Mendacium et aes alienum res omnium turpissimas ducunt: lepra adfectis aut vitilagine quid faciant. Fluminum cultus. (138.) *Nomina* omnia desinere in literam S. (139.) Sepultura. *Magi* Persarum et sacerdotes Aegyptiorum qua in re differant. (140.)

Ionum et *Aeolensium* legatis, Sardes missis, *Cyrus* fabulam narrat de tibicine et piscibus: quo metu illi territi (praeter *Milesios*, quibuscum foedus fecerat) oppida muniunt, et Spartam legatos mittunt. (141.) *Ionicae civitates duodecim*, communi *Ionum* nomine (quod respuunt alii populi eiusdem stirpis) gaudent, et communi in loco sacro, cui *Panionium* nomen, conveniunt, communeque festum *Panionia* celebrant. (142. 143. coll. c. 148.) Similiter *quinque Dorienses civitates* (olim sex, priusquam excluderetur *Halicarnassus*) ad templum *Triopici Apollinis* commune sacrum ludosque celebrant. (144.)

Iidem *Iones* olim in Peloponneso (sicut dein *Achaei*) duodecim civitates tenuerant. (145.) Ionibus *Asiam* incolentibus immixtae sunt aliae familiae *Graccae*, quae non sunt ex Ionica stirpe. Qui *Iones Athenis* in *Asiam* migrarunt, hi *Caricas* duxere uxores, quarum occiderant parentes. (146.) *Apaturia* festum, et *Panionia*. (147. 148.) *Aeolicae* civitates, in continente. (149.) *Smyrna* ex his amissa. (150.) *Aeolicae* civitates in *Ida*, cum his non coniunctae: reliquae, in insulis. *Aeolenses* ob *Cyri* metum Ionibus se adiungunt. (151.)

Lacedaemonii *Ionibus* auxilium negant; sed tamen *Cyro*, ne *Graecos* vexet, denunciant. (152.) *Cyrus* contemtim respondit: *Sardibus* redit, *Croesum* secum ducens; *Babyloniis* bellum ipse, *Ionibus* per legatos, facturum. (153.)

Lydi, *Pactya* duce, rebellant: quibus *Cyrus*, intercedente *Croeso*, veniam dat hac lege, ut arma tradant, et virilem vitae rationem cum muliebri permittent. (154-156.) *Pactyas* *Cumas* effugit; de quo *Persis* tradendo *Cumani* oraculum *Branchidarum* consulentes, mirum referunt responsum. (157-159.) *Chii* *Pactyam*, a *Cumanis* ad ipsos dimissum, *Persis* tradunt, pretium pacti *Atarnensem* agrum. (160.) *Mazares*, dux *Persarum*, bello persequitur eos qui cum *Pactya* rebellaverant. (161.) Cuius successor *Harpagus*, iactis aggeribus urbes *Ionicas* oppugnans, primum *Phocaeam* adgressus est. (162.)

Phocaeenses olim longinquas exercuerant navigationes; et *Arganthonium*, *Tartessi* regem, habuerant amicum: (163.) nunc, urbe relicta, *Corsicam* habitatum abierunt; unde, post praelium navale cum *Carthaginensibus* et *Tyrrhenis* parum prospere commissum, *Rhegium* petentes, *Hyelam* sive *Veliam* oppidum condiderunt. *Agyllaeorum* ager, caedibus pollutus, quo pacto expiatus. *Cyrnus* heros. (164-167.) *Teii*, *Harpago* moenibusposito, *Thraciam* petentes, *Abderam* condiderunt. (168.) *Caeteri Iones*, continentem habitantes, servitutem subierunt. (169.) *Biantis* olim consilium *Ionibus* datum; item aliud *Thaletis*. (170.)

Cares, olim insulani, Minoi paruerant, *Leleges* dicti. Eorum tria utilia inventa. *Iupiter Carius*. Tres fratres, *Mysus*, *Lydus*, *Car*. (171.) *Cauniorum* origo et mores. (172.) *Lycii*, olim *Termilae* dicti, ex Creta Sarpedone duce in Asiam migraverant: horum quisque genus suum a matribus, non a patribus, derivat. (173.) *Caria* ab Harpago subacta. *Cnidii* frustra conantur isthmum perfodere. (174.) *Pedasensium* virtus: Minervae sacerdos in adversis eorum barbata. (175.) *Xantho* et *Cauno* oppidis non prius potitus est Harpagus, quam armati omnes pugnando, reliqui incolae igne ab eisdem succenso, periissent. (176.)

Cyrus superiorem omnem Asiam (Assyriam et Babyloniam) subigit. (177.) *Babylonis* urbis magnitudo, pulcritudo, fossae, murus, fluvius interfluens, templa. (178-183.) Regina olim *Semiramis* per campum, inundari ab Euphrate solitum, aggeres duxerat. (184.) *Nitoeris* cursum Euphratis flexuosum reddidit, et lacunam ingenti ambitu effodit: (185.) fluminis labra intra urbem opere lateritio munivit, et ponte iunxit. (186.) Sepulcrum sibi exstruxit cum dolosa inscriptione, qua dein delusus *Darius* est. (187.)

Adversus *Labynetum*, Babyloniae regem, profiscitur *Cyrus*. (188.) Aqua ex *Choaspe* fluvio. (*ibid.*) *Gyndem* amnem in 360 rivos scindi Cyrus iubet. (189.) Babylonios, praelio victos et in urbem compulsos, frustra obsidet. (190.) *Euphrate* in lacunam derivato, intrans per alveum, incautos opprimit *Babylonios*. (191.)

Babylonicae regionis potentia. Equorum foetura. Canes Indici. (192.) Ager quomodo irrigetur, fertilissimus frugum, arborum sterilis: oleum ex sesamo: ex palma panis et vinum et mel. (193.) Navium ex Armenia Babylonem venientium structura et ratio. (194.) Corporum cultus apud Babylonios. (195.) Laudabilis ratio qua puellae olim in matrimonium vendebantur. (196.) Aegroti exponuntur in foro. (197.) Sepultura, luctus, alia. (198.) Lex turpissima de cultu *Mylyttae*, Veneris Assyriae. (199.) Tres Babyloniorum tribus nonnisi piscibus vivunt. (200.)

Adversus *Massagetas* expeditionem parat *Cy-*

rus. (201.) *Araxes* fluvijs: eius insulae; insulani odore fructus cuiusdam in ignem coniecti inebriari gaudent. (202.) *Mare Caspium. Mons Caucasus*, et incolarum vitae ratio. (203.) *Massagetarum* situs: cur eos bello petierit *Cyrus*. (204.) *Tomyri* reginâ dolo frustra tentatâ, Araxem traicere *Cyrus* parat. (205.) Optionem *Tomyris* *Cyro* proponit. (206.) *Croesi* consilio usus *Cyrus*, Araxen traicit; filium vero suum *Cambysen* cum *Croeso* in Persiam remittit. (207.) Somnium *Cyri* de *Dario*, *Hystaspis* filio. (208-210.) *Massagetarum* pars tertia per dolum caesa; *Tomyridis* filius captus. (211.) Mater filium repetens, minatur *Cyro*. (212.) Iuvenis vitam sibi adimit. (215.) Praelium acerrimum: victrix *Tomyris* saevit in *Cyri* cadaver. (214.) *Massagetarum* cultus: auro et aere abundant, argenti et ferri egent. (215.) Uxores habent communes: aetate provectos mactant et epulantur: Soli equos immolant. (216.)

ARGUMENTUM LIBRI SECUNDI.

CAMBYSES, *Cyri* filius, expeditionem in *Aegyptum* suscipit. (Cap. 1.) *Antiquitatem gentis Aegyptiae* mira ratione exploravit *Psammitichus*. (2.) Quibus auctoribus vetustas res *Aegyptiorum* exponat *Herodotus*; de Diis caute verba factururus. (3.) Primi *Aegyptii annum* invenerunt, et in XII. partes distribuerunt. (4.) Regnante *Mene*, tota *Aegyptus*, exceptâ *Thebaide*, palus fuerat. (5.) Mensurae terrarum: orgya, stadia, parasangae, schoeni. (6.) *Aegyptus* a mari usque *Heliopolin* in latitudinem patet; (7.) inde angusta, montibus utrimque cincta. (8.) Iter *Heliopoli* *Thebas*, et *Thebis* *Elephantinen*. (9.) Terra inter montem *Arabicum* et *Libycum*, olim sinus maris, similis *Arabico* sinui. (10. 11.) Solum *Aegypti* a vicinarum terrarum solo diversum. (12.) Quanta fuerit *Nili altitudo*, quum *Aegyptum* irrigaret regnante *Mene*; quanta, *Herodoti* aetate. Famis periculum metuendum *Graecis*, ni pluat; (13.) *Aegyptiis*, quando *Nilus* non poterit inundare terram,

cuius fructum nunc minimo labore percipiunt Aegyptii. (14.)

Refelluntur Iones, solum Delta *Aegyptum* esse dicentes. (15. 16.) Asiae et Africae terminus *Nilus*: eius cursus, et septem ostia. (17.) Oraculi responsum, *quousque pateat Aegyptus*. (18.) *Nili singularis natura*. (19.) De *caussa incrementi annui Nili* sententiae tres, Herodoto improbatae: (20-23.) Herodoti sententia: (24. 25.) inversis coeli regionibus, *Danubio* idem eventurum. (26.) Auras cur non exspiret Nilus. (27.) De *Nili fontibus* fabula. (28.) Nili cursus ultra Elephantinen; *Tachompsa* insula; oppidum *Meroë*. (29.) *Automoli*, praesidiarii olim Aegyptiorum, qui ad *Aethiopes* transfugerunt. (30.) Ab occidente ibi fluit *Nilus*. (31.) *Nasamones* iuvenes *interiora Africae* peragrarunt, donec ad fluvium pervenerunt, quem esse *Nilum* existimat Herodotus cum *Etearcho*, rege Ammoniorum. (32-34.)

Aegyptiorum mores, ab aliis populis prorsus diversi: (35-37.) duplex *scripturae* genus. (37.) *Ritus religiosi*. Boum sacrificandorum exploratio et immolatio. (38-40.) Boves feminae *Isidi* consecratae. Graecos aversantur Aegyptii. (41.) Non eosdem Deos colunt omnes Aegyptii, nisi *Isidem* et *Osiridem*. Iupiter *Ammon* cur arietina facie. (42.) *Hercules*, antiquus apud Aegyptios deus. (43.) Hercules Tyrius, et Thasius. Graecorum *Hercules*, alius *Olympius*, alius heros. (44.) Absurda Graecorum de Hercule fabula. (45.) *Pan* apud Mendesios, in antiquissimorum octo deorum numero. (46.) *Sues* non immolant Aegyptii, nisi semel quotannis *Lunae* et *Baccho*. (47. 48.) *Melampus* Bacchi sacra, a Cadmo accepta, Graecos docuit. (49.)

Deos suos *Graeci* partim ab Aegyptiis, partim a Pelasgis acceperunt; unum *Neptunum* ab Afris. (50.) *Mercurii* imagines erectis pudendis. *Pelasgi* Samothraciam incolentes. *Cabirorum* sacra. (51.) Deos olim Pelasgi nullis nominibus propriis insignitos coluerant. (52.) *Homeri* et *Hesiodi* theogoniae. (53.) Origo duorum *Iovis oraculorum*, Ammonii et Do-

donaei. (54-57.) *Pompae* sacrae, diversis diis diversas in urbes ductae ab Aegyptiis. (58. 59.) *Dianae* festum Bubasti celebratum. (60.) *Isidis* festum, in urbe Busiri. (61.) *Minervae* festum nocturnum, *lucernis* per totam Aegyptum *accensis*. (62.) *Solis* festum Heliopoli; *Latonae*, in Buto urbe; *Martis* festum Papremi, quo fustibus se mutuo caedebant. (63. 64.) Aegyptiorum et Graecorum in templis adeundis castitas. (64.)

Bestiarum cultus. (65.) *Felium* singularis instinctus: luctus in morte felis, et canis. (66.) Bestiarum mortuarum sepultura. (67.) *Crocodili* natura et mores: (68.) nomen graecum est: Aegyptiis *champsae* vocatur. (69.) Captura crocodilorum. (70.) *Hippopotamus*. (71.) Lutra, lepidotus piscis, vulpanser. (72.) *Phoenix*, avis fabulosa. (73.) Sacri serpentes Thebis. (74.) Ex Arabiâ advolantes *serpentes alatos* conficiunt *ibides* aves, quae ideo sacrae habentur. (75. 76.)

Aegyptii, omnium hominum doctissimi. Eorum cura corporis; cibus et potus. (77.) In comessatione meminerunt mortis. (78.) Carmen patrium *Maneros*, qui Graecis *Linus*. (79.) Honor maiorum natus. Salutatio mutua. (80.) Vestis linea; item lanea, sed hac indutos templum ingredi nefas. Consentunt *Orphica* et *Bacchica* instituta, eademque *Aegyptia* et *Pythagorica*. (81.) Ex diei natalis et ex prodigiorum adcurata observatione praedicunt futura. (82.) Divinationem solis diis tribuunt. (83.) *Latonae* oraculum. (*ibid.* coll. c. 155.) Morborum aliorum alii medici. (84.) Luctus in morte propinquorum. (85.) Triplex *condiendorum cadaverum* ratio. (86-88.) Nobilis mulier non continuo post mortem conditur. (89.) A crocodilo raptus, aut fluvio mersus, sacrum funus. (90.) In urbe Chemmi templum *Persei*. (91.)

Aegyptiorum loca palustria incolentium victus e *loto*, et *byblo*. (92.) *Pisces gregales* in mare enantant, redeuntque ad parienda ova. (93.) Oleum ex *kiki* s. *sillicyprio*. (94.) Remedium adversus *culices*. (95.) *Navium* structura et cursus. (96.) Aegypti a

Nilo inundatae facies et navigatio ultro citroque. (97.)
Anthylla urbs, et *Archandropolis*. (98.)

Antiqua *Aegypti* historia. Primus rex *Menes*, Memphin condidit, in eaque Vulcani templum. (99.) Post Menem reges cccxxx: in his Aethiopes xviii. Regina *Nitocris*, caedem fratris ulta. (100.) *Moeris* rex. (101.) *Sesostris* Asiam et Europam, Thraciam usque, subigit. (102. 103.) *Colchi*, ab Aegyptiis oriundi. (104. 105.) Cippi a Sesostri positi. (106.) Reditus in Aegyptum. (107-110.) *Geometriae* origo. (109.) *Colossi* a Sesoestre positi. (110.) *Phero* rex, caecus factus, recuperato visu saevit in mulieres. (111.) *Proteus* rex: *Veneris hospitae* templum. (112.) *Parin*, cum *Helenâ* in Aegyptum delatum, eiecit Proteus; Helenam et opes marito servavit. (113-115.) Eam famam non ignoravit *Homerus*. (116.) *Cypria carmina* non sunt Homeri. (117.) Aegyptiorum narratio de *Troia* expugnata. (118.) *Menelaus* Aegyptiis pro beneficio iniuriam reddidit. (119.) *Helenam* Troiae non fuisse probat *Herodotus*. (120.)

Rhampsinitus rex: duo collossos posuit, Aestatem et Hiemem. Regium thesaurum exspoliantes duo fratres, alter laqueo captus; alter capite fratris amputato elapsus, callidissimâ audaciâ cadaver fratris publice suspensum aufert, et ad extremum gener fit regis. (121.) Idem rex *vivus ad inferos* descendisse fertur, et cum *Cerere* aleâ luisse. (122.) *Metempsychosin* statuunt Aegyptii. (123.) *Cheops* rex, impius et durus, maximam *pyramidem* struxit. (124. 125.) Eiusdem filia ex corporis quaestu *pyramidem* posuit. (126.) *Chephren* rex, tertiam *pyramidem* struxit. (127.) Illas pyramides Aegyptii vocant *pastoris Philitionis*. (128.) *Mycerinus* rex, mortuam filiam unicam excavatae *bovi ligneae* inclusit, splendide ornatae. (129-132.) Idem dein, noctes diesque luxuriando, reliquum vitae spatium duplicare instituit. (133.) Pyramidem reliquit, quae falso Rhodopidis esse creditur. (134.) *Rhodopis* metretrix, *Aesopi* olim conserva, tum in Aegyptum ab-

ducta, denique a Charaxo *Sapphûs* fratre liberata. (134. 135.) *Asychis* rex: lex de mutuo: pyramis, latericia. (136.)

Anysis rex caecus regno exiit: *Sabaco* Aethiops per 50 annos in Aegypto regnat. (137.) *Bubastis* dea, Graecis *Diana*: cuius magnificum templum in Bubasti urbe. (138.) *Sabaco*, somnio territus, in Aethiopiam redit; *Anysis* rex, ex *Elbo* insula redux, ubi latuerat, regnum recipit. (139. 140.) *Sethon* rex, Vulcani sacerdos, spernit ordinem militarem. *Sannacheribus*, rex Assyriae, Aegyptum adgressus, ingenti clade divinitus adficitur. (141.)

A primo rege *Mene* ad *Sethonem*, intra 11340 annos, nullus deus inter homines adparuit. Bis *sol*, ubi nunc occidit, ortus est; et, ubi nunc oritur, occidit. Tres *generationes* conficiunt centum annos. (142.) *Hecataeum*, genus suum a deo repetentem, rident sacerdotes Thebani. Colossi cccxlv, totidem sacerdotum imagines; *piromis* ex *piromide* genitus. (143.) Ante homines, in Aegypto *dii* regnaverant; quorum postremus *Orus*, *Osiridis* filius, qui *Typhonem* oppressit. *Orus*, Graecis *Apollo*: *Osiris*, *Bacchus*. (144.) Apud Aegyptios *Pan* est in antiquissimorum deorum numero; mediae aetatis, *Hercules*; postremae, *Bacchus*: omnes quidem longe antiquiores Graecorum diis. Nempe Graeci, quo tempore prima dei aliquius notitia ad eos pervenit, eo natum illum deum perhibent. (145. 146.)

Post *Sethonem XII reges* creati, Aegyptum in totidem partes distributam tenuerunt. (147.) Horum mirabile opus, *Labyrinthus*: (148.) et opus adhuc mirabilius, *Moeridis lacus*. (149. 150.) *Psammitichus*, aeneorum virorum ope adiutus, regnum solus occupat. (151. 153.) *Apidi*, qui Graecis *Epa- phus*, aulam exstruit. (153.) Agrum *Ionibus* et *Caribus* tribuit: quorum linguâ instituti pueri Aegyptii, *interpretem* munere deinde functi sunt. Abhinc *Aegypti historia certior*. (154.) *Latoniae* oraculum in urbe Buto, ubi *aedes ex uno lapide caesa*, et lacus in quo Chemmis insula natans. (155. 156.)

Azotum, Syriae urbem, post 28 annorum obsidionem capit Psammitichus. (157.) Huius filius *Necos* fossam e Nilo in sinum Arabicum ducere instituit: classes ad utrumque mare aedificat: Syros ad *Magdolum* devincit, *Cadytin* magnam Syriae urbem capit. (158. 159.) *Psammis* rex: ad quem *Elei* legatos mittunt. (160.) *Apries*, bellum cum Phoenicibus prospere gesserat. Accepta a *Cyrenaeis* clade, exercitus ab eo deficit, et *Amasin* regem nominat, contra quem *Ionas* et *Caras* armat rex. (161-165.) Aegyptiorum VII genera vel ordines. *Calusyries* et *Hermotybies*, ordinis militaris. Utrorumque nomi et numerus. (164-166.) Ordinis militaris apud omnes gentes maior dignitas quam opificum. (167.) Stipendium et commoda militum Aegyptiorum. (168.) *Apries* praelio victus et captus. Sepultura regum *Sai*, in Minervae templo. (169.) Ibidem sepultura alicuius dei, et mysteria. Cereris sacra a Danai filiabus in Peloponnesum adlata. (170. 171.)

Amasis rex, generis obscuritatem callido invento a contemptu vindicavit: (172.) mane negotia peragebat, per reliquum diei tempus otio et genio indulgebat; (173.) olim privatus, iocorum et potus amans, ne a furtis quidem abstinuerat. (174.) *Aedem monolitham* (cf. c. 155.) Elephantine Sain ad Minervae templum transportari curavit. (175.) Alia templa exornavit, novaque exstruxit. (176.) Eius aetate vices mille urbes et oppida in Aegypto florebant: lege cavit, ut quotannis quisque, unde vivat, profiteretur. (177.) *Graecis* Naucratin habitandam concessit, aliisque in locis templa et aras statuere permisit. (178.) Sola *Naucratis* olim Aegypti emporium. (179.) Templo Delphico deflagrato, Delphenses magnifice donavit rex. (180.) Uxor eius *Ladice*, Cyrenaea, Veneri votum factum exsolvit. (181.) Ad plura Graecorum templa, in his ad Minervae quod Lindi est, donaria misit Amasis. Idem primus *Cyprum* subegit, tributariamque fecit. (182.)
